T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OSMANLI ANIT MEZAR MİMARİSİNDE PENCERE AÇIKLIKLARININ GELİŞİMİ VE CEPHE TASARIMINA KATKILARI

(Bursa, Edirne, İstanbul)

DOKTORA TEZİ

NESLİHAN UZUN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Türk İslam Sanatları Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. NURİ SEÇGİN

ARALIK 2024

..... tarafından hazırlanan .... adlı bu tezin .... tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

.....

Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından ..... Anabilim Dalında ..... tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi .... Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ..... Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Ağabeyim merhum Cevdet Uzun'a

ÖNSÖZ

Doktora tezi olarak hazırlanan "Osmanlı Anıt Mezar Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi ve Cephe Tasarımına Katkıları"[1] adlı bu çalışmada, Osmanlı Devleti başkentleri, Bursa, Edirne ve İstanbul'da inşa edilmiş doksan yedi anıt mezar yapısının pencere açıklıkları ve cephe kuruluşuna etkileri incelenmiştir.

Tez konusunun seçiminde ve tezin her aşamasında desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Nuri SEÇGİN'e, görüş ve önerileriyle tezin şekillenmesini sağlayan Doç. Dr. Şükrü SÖNMEZER'e ve Doç. Dr. Soner ŞAHİN'e, kıymetli yorum ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Nurcan Yazıcı METİN'e ve Doç. Dr. Nesrin Çiçek Akçıl HARMANKAYA'ya teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tez yazım sürecinde bana çalışma ortamı sunan ve her konuda yanımda olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Berrin ALPER'e ve Prof. Dr. Mehmet ALPER'e minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Cephe çizimlerinin yapılmasında yardımlarını benden esirgemeyen, Mimar İbrahim Halil ÇİFTÇİ'ye, Mimar Ozan Fırat ÖZ'e, Mimar Mustafa AĞCA'ya, Restoratör Rumeysa DEMİREL'e ve kıymetli yeğenlerim Oğuzhan YEŞİLYURT'a ve Hasan Tahsin YEŞİLYURT'a; bu süreçte bana destek olan Safiye ERKOÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Arşiv ve arazi çalışmalarımda yardımlarından ötürü, İstanbul Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü'nde Elif YILMAZ'a, İstanbul Vakıflar II. Bölge Müdürlüğü'nde İdris BOTAN'a; İstanbul Türbeleri Müze Müdürlüğü, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü çalışanlarına teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, ancak bugün yanımda olamayan babam Orhan UZUN'u, ağabeylerim Cevdet UZUN'u ve Yılmaz YEŞİLYURT'u minnetle anarım. Tez sürecinde yanımda olan aileme ve özellikle annem Nevcihan UZUN'a emek ve sabırlarından ötürü teşekkürü borç bilirim.

[1] Doktora tez çalışması, YÖK 100/2000 Bursu ile desteklenmiştir.

OSMANLI ANIT MEZAR MİMARİSİNDE PENCERE AÇIKLIKLARININ GELİŞİMİ VE CEPHE TASARIMINA KATKILARI

ÖZET

Osmanlı dönemi mezar yapılarında cephe kuruluşunu belirleyen temel unsurlardan biri olan pencere açıklıkları, cephe elemanı olmakla birlikte mezarın, yapı içerisine girilmeden ziyaret edilebilmesini sağlayarak kendine özgü bir işlev üstlenmiştir. Söz konusu bu iki durum Osmanlı dönemi mezar yapılarında pencere açıklıklarının konum ve düzenini belirlediği gibi pencere açıklıklarının tasarımında boyut ve biçim bakımından etkili olmuştur. Tez çalışmasında, 14. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadar Osmanlı döneminin üç başkenti Bursa, Edirne ve İstanbul'da inşa edilen mezar yapılarının cepheleri ve pencere açıklıkları incelenmiştir. Tez kapsamında sultanlar, hanedan ailesine mensup kişiler ile devlet adamlarına ait mezar yapıları olmak üzere farklı statülerdeki kişilerin mezar yapıları ele alınmıştır.

Dönem üsluplarının belirlenmesi ve yapım tarihlerine göre kıyaslanarak, gelişim çizgisinin ortaya konulabilmesi amacıyla pencerelerin, malzeme, form ve teknik özellikleri irdelenirken, cephe bütünlüğüne katkıları ve cephe elemanlarının oransal ilişkilerine ışık tutabilmek için boyut özellikleri de dikkate alınmıştır. Böylelikle, cephe tasarımına yansıyan oran ilkeleri, cephelerin doluluk boşluk oranındaki payı ve diğer cephe elemanlarıyla, düzen, uyum ve dağılımları belirlenmiştir.

"Osmanlı Anıt Mezar Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi ve Cephe Tasarımına Katkıları" başlıklı tez çalışması dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi anlatılırken "Pencere Tanımı, Gelişimi ve Cephe Mimarisindeki Yeri" başlığı altında cephe mimarisinin gelişiminde pencere açıklıklarının yeri açıklanmıştır. Giriş bölümünün üçüncü kısmında Türk mimarisinde mezar yapılarının Osmanlı mimarlığına kadarki gelişimi ve cephe tasarımları açıklanmıştır. Tezin ikinci bölümü, tez kapsamındaki mezar yapılarında yerinde yapılan incelemeler ile literatür ve arşiv taraması sonucu elde edilen bilgi ve belgeler ışığında hazırlanmıştır. Mezar yapıları bulundukları Osmanlı dönemi başkentleri alt başlıklarında kronolojik sıra takip edilerek ele alınmıştır. Üçüncü bölümde pencere açıklıkları biçim, oran ve boyut bakımından değerlendirilirken, tasarımlarındaki yerel etkilerini saptayabilmek amacıyla üç başkentteki ve birden fazla mezar yapısı bulunan külliyeler karşılaştırılmıştır. Osmanlı dönemi mezar yapılarında pencere açıklıkların konu edildiği tez çalışmasının sonucunda, mezar yapılarında pencere açıklıklarının şekillenmesinde dönem üslupları ile birlikte baninin kimliğinin, mimarın, mezar yapısının inşa edildiği bölgenin etkili olduğunu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Mezar Yapısı, Cephe, Pencere, Oran, Boşluk-Doluluk.

THE DEVELOPMENT OF WINDOW OPENINGS IN OTTOMAN MAUSOLEUM ARCHITECTURE AND THEIR CONTRIBUTION TO FACADE DESIGN

ABSTRACT

The window, one of the basic elements that determine the façade structure in Ottoman period tomb structures, has a unique function by being a façade element and allowing the tomb to be visited without entering the structure. These two situations determined the location and arrangement of window openings in Ottoman period tomb structures, as well as being effective in terms of size and shape in the design of window openings. In the thesis study, the facades and windows of tomb structures built in Bursa, Edirne and Istanbul, the three capitals of the Ottoman period, from the 14th century to the 20th century, were examined. Within the scope of the thesis, tomb structures of people with different statuses, including sultans, members of the dynasty and statesmen, were discussed.

In order to determine the period styles and to reveal the development line by comparing them according to their construction dates, the material, form and technical features of the windows were examined, while their contributions to the integrity of the facade and their dimensional features were also taken into account in order to shed light on the proportional relationships of the facade elements. Thus, the proportion principles reflected in the facade design, the share of the facades in the occupancy-emptiness ratio and their order, harmony and distribution with other facade elements were determined.

The thesis titled “Development of Window Openings in Ottoman Monumental Tomb Architecture and Their Contributions to Facade Design” consists of four main sections. While the aim, scope and method of the study are explained in the first section, the place of window openings in the development of façade architecture is explained under the title “Window Definition, Development and Its Place in Facade Architecture”. The development of tomb structures in Turkish architecture up to Ottoman architecture and façade designs are explained in the third section of the introduction section. The second section of the thesis was prepared in the light of the information and documents obtained as a result of on-site examinations of the tomb structures within the scope of the thesis and literature and archive scanning. The tomb structures were discussed in chronological order under the subheadings of the Ottoman period capitals where they were located. In the third section, while the window openings were evaluated in terms of shape, proportion and size, the social complexes in three capitals and with more than one tomb structure were compared in order to determine the local effects on their designs. As a result of the thesis study, which is about window openings in Ottoman period tomb structures, it was seen that the identity of the benefactor, the architect and the region where the tomb structure was built were effective in the formation of window openings in tomb structures along with the period styles.

Keywords: Ottoman Architecture, Mausoleum, Facade, Window, Ratio, Space-Fullness.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **xiv**

KISALTMALAR ..... **xix**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xx**

TABLO LİSTESİ ..... **xliii**

1. GİRİŞ … … **1**

1.1 Amaç, Kapsam, Yöntem 1

1.2 Pencerenin Tanımı, Gelişimi ve Cephe Mimarisiyle İlişkisi 6

1.2 Türk Mimarisinde Mezar Yapıları ve Cephe Gelişimleri

(Osmanlı Mimarisine Kadar) 9

2. OSMANLI ANIT MEZAR MİMARİSİNDE PENCERE AÇIKLIKLARININ GELİŞİMİ VE CEPHE TASARIMINA KATKILARI 16

2.1 Bursa'da Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları 16

2.1.1 Çoban Bey Türbesi 17

2.1.2 Lala Şahin Paşa Türbesi 22

2.1.3 Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi 29

2.1.4 İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi 35

2.1.5. Gülçiçek Hatun Türbesi 40

2.1.6. I. Bayezid Türbesi 47

2.1.7 Çelebi Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe) 54

2.1.8 Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi 62

2.1.9 Abdal Mehmet Türbesi 68

2.1.10 Azeb Bey Türbesi 74

2.1.11 II. Murad Türbesi 80

2.1.12 Şehzade Alaaddin Türbesi 87

2.1.13 Hamza Bey Türbesi 94

2.1.14. Kara Mustafa Paşa Türbesi 100

2.1.15 Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi 107
2.1.16 İshak Paşa Türbesi 113
2.1.17 Gülşah Hatun Türbesi 120
2.1.18 Hatice Sultan Türbesi 126
2.1.19 Şirin Hatun Türbesi 132
2.1.20 Şehzade Mahmud Türbesi 138
2.1.21 Şehzade Ahmet Türbesi 145
2.1.22. Mükrime Hatun Türbesi 152
2.1.23. Gülruh Hatun Türbesi 158
2.1.24 Cem Sultan Türbesi 164
2.1.25 Şehzade Mustafa Türbesi 171
2.1.26. Osman Gazi Türbesi 179
2.1.27. Orhan Gazi Türbesi 185
2.1.28. I. Murad Hüdavendigar Türbesi 192
2.2 Edirne'de Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları 199
2.2.1 Beylerbeyi Türbesi 199
2.2.2 Hüseyin Çelebi (Darülhadis) Türbesi 206
2.3 İstanbul'da Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları 212
2.3.1 Rum Mehmed Paşa Türbesi 212
2.3.2 Mahmut Paşa Türbesi 218
2.3.3 Davut Paşa Türbesi 224
2.3.4 Kapı Ağası Hüseyin Ağa (Kesik Baş) Türbesi 230
2.3.5. Sultan II. Bayezid Türbesi 235
2.3.6. Selçuk Sultan Türbesi 242
2.3.7 Sultan I. Selim (Yavuz) Türbesi 248
2.3.8 Şehzadeler Türbesi 254
2.3.9 Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 261
2.3.10 Şehzade Mehmet Türbesi 267
2.3.11 Hüsrev Paşa Türbesi 277

2.3.12 Hürrem Sultan Türbesi 284
2.3.13 Kara Ahmet Paşa Türbesi 292
2.3.14 İskender Paşa Türbesi 299
2.3.15 Rüstem Paşa Türbesi 303
2.3.16 Sultan I. Süleyman Türbesi 311
2.3.17 Şehzadeler Türbesi (Ayasofya) 319
2.3.18 Pertev Paşa Türbesi 325
2.3.19 Piyale Paşa Türbesi 331
2.3.20 Şah Huban Sultan Türbesi 338
2.3.21 Sultan II. Selim Türbesi 344
2.3.22 Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi 354
2.3.23 Zal Mahmut Paşa Türbesi 360
2.3.24 Kılıç Ali Paşa Türbesi 366
2.3.25 Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 373
2.3.26 Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 380
2.3.27 Siyavuş Paşa Türbesi 388
2.3.28 Mehmet Ağa Türbesi 395
2.3.29 Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 403
2.3.30 Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 411
2.3.31 Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 418
2.3.32 Koca Sinan Paşa Türbesi 424
2.3.33 Ferhat Paşa Türbesi 433
2.3.34 Kapıağası Gazanfer Ağa Türbesi 442
2.3.35 Sultan III. Murad Türbesi 450
2.3.36 Hatice Sultan Türbesi 458
2.3.37 Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 465
2.3.38 Kuyucu Murat Paşa Türbesi 473
2.3.39 Sultan III. Mehmed Türbesi 480
2.3.40 Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 489

2.3.41 Destari Mustafa Paşa Türbesi 496
2.3.42 Sultan I. Ahmet Türbesi 502
2.3.43 Sadrazam Halil Paşa Türbesi 511
2.3.44 Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi 519
2.3.45 Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 524
2.3.46 Bayram Paşa Türbesi 532
2.3.47 Abdurrahman Paşa Türbesi 540
2.3.48 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 546
2.3.49 Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 555
2.3.50 Sultan III. Mustafa Türbesi 563
2.3.51 Sultan II. Mehmed Türbesi 571
2.3.52 Gülbahar Hatun Türbesi 578
2.3.53 Sultan I. Abdülhamid Türbesi 585
2.3.54 Mihrişah Valide Sultan Türbesi 594
2.3.55 Şah Sultan Türbesi 603
2.3.56 Nakşidil Sultan Türbesi 611
2.3.57 Sultan II. Mahmut Türbesi 619
2.3.58 Gülustu Sultan Türbesi 624
2.3.59 Hüsrev Paşa Türbesi (Eyüp) 630
2.3.60 Mustafa Reşit Paşa Türbesi 635
2.3.61 Sultan Abdülmecit Türbesi 642
2.3.62 Keçecizade Fuat Paşa Türbesi 650
2.3.63 Mahmut Nedim Paşa Türbesi 656
2.3.64 İbrahim Ethem Paşa Türbesi 662
2.3.65 Adile Sultan Türbesi 668
2.3.66 Ahmet Cevat Paşa Türbesi 673
2.3.67 Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi 679

3. DEĞERLENDİRME 687

3.1 Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Konum Ve Düzeni..... 687
3.1.1 Tek Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi..... 687
3.1.2 İki Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi..... 690
3.1.3 Üç Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi 695
3.2 Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri 695
3.3 Pencereyi Oluşturan Elemanlar ve Malzeme Özellikleri 708
3.3.1 Kemer..... 709
3.3.2 Alınlık 720
3.3.3 Söve ve Lento 727
3.3.4 Üst Sıra Pencere Dışlıkları 732
3.3.5 Pencere Şebekeleri 740
3.4 Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları ile Cephe Tasarımına Etkisi 742
3.4.1 Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran 742
3.4.2 Cephenin Pencere Açıklıklarına Oranı 754
3.5 Mezar Yapılarının Pencere Tasarımlarını Şekillendiren Diğer Etkenler 758
3.5.1 Mezar Yapılarındaki Pencere Açıklıklarının Yerel Etkiler Bağlamında Karşılaştırılması 758
3.5.2 Külliye İçinde Yer Alan Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Karşılaştırılması 760
4. SONUÇ…… 764
KAYNAKÇA…… 769
ÖZGEÇMİŞ…… 782

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
cm	: Santimetre
m	: Metre
DBİA	: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
M.	: Milladi
ö.	: Ölüm
P	: Pencere
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
yy.	: Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ **Sayfa No**

Şekil 1.1. 1: Cephe ve pencere sıralarının adlandırılması, III. Murad Türbesi Cephesi (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden İşlenerek) ve Planı (Önkal:2017)..... 3

Şekil 1.2. 1: Mısır Karnak Tapınağı (İzgi: 1975) 7

Şekil 1.3. 1: Tim Arap Ata Türbesi, 1930
https://www.researchgate.net/figure/Mausoleum-of-Arab-Ata-Tim-Samarqand-region-early-1930s_fig1_371584448..... 11
Şekil 1.3. 2: Balacı Hatun Türbesi (Koshenova:2016, s.192)..... 11
Şekil 1.3. 3: Cihil Duhteran (Kırk Kızlar) Kümbeti
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/cil-duhteran-kumbet 12
Şekil 1.3. 4: Kümbet-i Ali
https://cdn.kulturenvanteri.com/wp-content/uploads/2020/08/K%C3%BCmbet-i-Ali.jpg ... 12
Şekil 1.3. 5: Harekan Türbeleri
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/kumbet-i-karagan 13
Şekil 1.3. 6: Sultan Sancar Türbesi
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sultan-sencer-turbesi 13

Şekil 2.1. 1: Çobanbey Türbesi Harita, https://www.google.com/maps..... 17
Şekil 2.1. 3 : Çoban Bey Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021)..... 18
Şekil 2.1. 4: Çoban Bey Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021)..... 18
Şekil 2.1. 5: Çoban Bey Türbesi 2. Cephe Görünüşü..... 20
Şekil 2.1. 6 : Çoban Bey Türbesi Planı (Ertan Daş, 2007) 20
Şekil 2.1. 7: Çoban Bey Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 21
Şekil 2.1. 8: Çoban Bey Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 21
Şekil 2.1. 9:..... 21
Şekil 2.1. 10: Lala Şahin Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Soydan,2019)..... 22
Şekil 2.1. 11: Lala Şahin Paşa Türbesi Ön Cephesi (N. Uzun, 2021) 24
Şekil 2.1. 12 : Batı Cephesi, 1P5 (N. Uzun, 2021) 24
Şekil 2.1. 13: Güney Cephesi,1P6 (N. Uzun, 2021)..... 24
Şekil 2.1. 14: Lala Şahin Paşa Türbesi Kuzey Cephesi , P3 ve P4 (N. Uzun, 2021)..... 24
Şekil 2.1. 15: Lala Şahin Paşa Türbesi 3. Cephe 26
Şekil 2.1. 16: Lala Şahin Paşa Türbesi (Ertan Daş, 2007)..... 26
Şekil 2.1. 17: Lala Şahin Paşa Türbesi, Giriş Cephesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)..... 27
Şekil 2.1. 18 Lala Şahin Paşa Türbesi Doğu (Giriş) ve Kuzey Cephesi (N. Uzun, 2021).... 27
Şekil 2.1. 19: Lala Şahin Paşa Türbesi, Giriş Cephesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)..... 28
Şekil 2.1. 20 Lala Şahin Paşa Türbesi Batı ve Güney Cephesi (N. Uzun, 2021) 28
Şekil 2.1. 21: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi Harita Görüntüsü
https://www.google.com/maps..... 29
Şekil 2.1. 22: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021).. 30
Şekil 2.1. 23: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021)... 30
Şekil 2.1. 24: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi 7. Cephe Görünüşü..... 33
Şekil 2.1. 25: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (Ertan Daş, 2007) 33

Şekil 2.1. 26: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 34
Şekil 2.1. 27: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (N.Uzun,2021)..... 34
Şekil 2.1. 28: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (N.Uzun,2021)..... 34
Şekil 2.1. 29: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi Harita https://yandex.com.tr/harita 35
Şekil 2.1. 30: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzum, 2021).. 36
Şekil 2.1. 31: Gülçiçek Hatun Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021) 41
Şekil 2.1. 32: Gülçiçek Hatun Türbesi 4. Cephe Görünüşü..... 44
Şekil 2.1. 33: Gülçiçek Hatun Türbesi Planı (Daş, 2007) 44
Şekil 2.1. 34: Gülçiçek Hatun Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 45
Şekil 2.1. 35: Gülçiçek Hatun Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 45
Şekil 2.1. 36: Gülçiçek Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 46
Şekil 2.1. 37: Gülçiçek Hatun Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 46
Şekil 2.1. 38 : Yıldırım Külliyesi Vaziyet Planı..... 47
Şekil 2.1. 39: Bayezid (Yıldırım) Türbesi Yan Cephe Pencere Açıklığı (N. Uzun, 2021).... 48
Şekil 2.1. 40: Bayezid (Yıldırım) Türbesi Giriş Cephesi Pencere Açıklığı (N. Uzun, 2021). 48
Şekil 2.1. 42 : I.Bayezid Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Bursa 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek) 51
Şekil 2.1. 43: I. Bayezid Türbesi Planı (Daş, 2007) 51
Şekil 2.1. 44.: I. Bayezid Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) (http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg) 52
Şekil 2.1. 45: **I**. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021) 52
Şekil 2.1. 46: I. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 53
Şekil 2.1. 47**: I**. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 53
Şekil 2.1. 48: I. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 53
Şekil 2.1. 49 : Yeşil Külliye Vaziyet Planı (Kuban,2007)..... 54
Şekil 2.1. 50: Çelebi Mehmet Türbesi Alt Sıra Pencere Açıklık (N. Uzun, 2021)..... 55
Şekil 2.1. 51 : Çelebi Mehmet Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklık (N. Uzun, 2021) 55
Şekil 2.1. 52: Çelebi Mehmet Türbesi Alınlık Detay (N. Uzun, 2021)..... 56
Şekil 2.1. 53: Çelebi I. Mehmet Türbesi 3. Cephe (Bursa VBM arşivinden işlenerek) 59
Şekil 2.1. 54: Çelebi Mehmet Türbesi Planı (Ertan Daş:2007) 59
Şekil 2.1. 55: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (Gabriel:1958, Levha XLI 1) 60
Şekil 2.1. 56: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (Gabriel:1958, Levha XLI 2) 60
Şekil 2.1. 57 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi 60
Şekil 2.1. 58 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi 60
Şekil 2.1. 59 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/740/bursa)..... 61
Şekil 2.1. 60: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (N. Uzun, 2021) 61
Şekil 2.1. 61 :Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (N. Uzun, 2021) 61
Şekil 2.1. 62: Vaziyet Planı (Ayverdi, 1972) 62
Şekil 2.1. 63: Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 63
Şekil 2.1. 64 : Huma Hatun Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Bursa VBM arşivinden işlenerek)..... 66
Şekil 2.1. 65 : Huma Hatun Türbesi Planı (Daş: 2007)..... 66
Şekil 2.1. 66: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi, 1. Ve 2. Cephe (Gabriel:1958) 67
Şekil 2.1. 67: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi, 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 67
Şekil 2.1. 68: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 2. Ve 3.Cephe (N. Uzun, 2021)..... 67

Şekil 2.1. 69: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 3. Ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 70: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 67
Şekil 2.1. 71: Abdal Mehmet Türbesi Harita Görüntüsü
(https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye) 68
Şekil 2.1. 72: Abdal Mehmed Türbesi alt ve üst sıra pecere açıklıkları (N.Uzun, 2021)..... 69
Şekil 2.1. 73: Abdal Mehmet Türbesi (Ertan Daş:2007)..... 72
Şekil 2.1. 74: Abdal Mehmet Türbesi (Ertan Daş:2007)..... 72
Şekil 2.1. 75: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021) 73
Şekil 2.1. 76: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021) 73
Şekil 2.1. 77: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021) 73
Şekil 2.1. 78: Azeb Bey Türbesi Harita Görüntüsü (https://www.google.com)..... 74
Şekil 2.1. 79 : Azeb Bey Türbesi Üst Sıra Pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 75
Şekil 2.1. 80: Azeb Bey Türbesi Üst Sıra Pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 75
Şekil 2.1. 81: Azeb Bey Türbesi 2. Cephe Görünüşü..... 78
Şekil 2.1. 82: Azeb Bey Türbesi (Daş:2007)..... 78
Şekil 2.1. 83: Azeb Bey Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021..... 79
Şekil 2.1. 84: Azeb Bey Türbesi 1. Ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 79
Şekil 2.1. 85: Azeb Bey Türbesi 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 79
Şekil 2.1. 86: Azeb Bey Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 79
Şekil 2.1. 87: Azeb Bey Türbesi 1. Cephe iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 88: Azeb Bey Türbesi 2. Cephe iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021) 79
Şekil 2.1. 89: Muradiye Külliyesi, Vaziyet Planı (Ayverdi:1972) 80
Şekil 2.1. 90: Sultan II. Murad Türbesi alt sıra pencere açıklık **(1P3) (**N. Uzun, 2021)..... 81
Şekil 2.1. 91: Murad Türbesi 1. Cephe (Bursa VBM Arşivi)..... 84
Şekil 2.1. 92: II. Murad Türbesi (Hakkı Önkal, 2017) 84
Şekil 2.1. 93: II. Murad Türbesi 2. Cephe (Bursa VBM Arşivinden İşlenerek)..... 84
Şekil 2.1. 94: II. Murad Türbesi (Hakkı Önkal, 2017) 84
Şekil 2.1. 95: Sultan II. Murad Türbesi (Gabriel:1958) 85
Şekil 2.1. 96: Sultan II. Murad Türbesi 1. Cephe (N.Uzun,2021)..... 85
Şekil 2.1. 97: II. Murad Türbesi 2. Cephe (N.Uzun,2021)..... 85
Şekil 2.1. 98: Sultan II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (N.Uzun,2021) 86
Şekil 2.1. 99: Sultan II. Murad Türbesi İç mekan (N.Uzun,2021) 86
Şekil 2.1. 100: Sultan II. Murad Türbesi İç mekan (N.Uzun,2021) 86
Şekil 2.1. 101: Muradiye Külliyesi, Vaziyet Planı (Ayverdi:1972) 87
Şekil 2.1. 102:Şehzade Alaattin Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 103: Şehzade Alaattin Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021) 88
Şekil 2.1. 104: Şehzade Alaattin Türbesi alt sıra pencere açıklığı (1P5) (N. Uzun, 2021) ... 88
Şekil 2.1. 105: : Şehzade Alaaddin Türbesi (Bursa VBM'den işlenerek)..... 91
Şekil 2.1. 106: II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (Daş:2007)..... 91
Şekil 2.1. 107: II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (Gabriel:1958)..... 92
Şekil 2.1. 108: Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 92
Şekil 2.1. 109 : Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 93
Şekil 2.1. 110: Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 93
Şekil 2.1. 111: Şehzade Alaaddin Türbesi, II. Murad Türbesi'ne açılan cephe **(N. Uzun, 2021)** 93
Şekil 2.1. 112 https://www.google.com/maps 94
Şekil 2.1. 113: Hamza Bey Türbesi pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 95
Şekil 2.1. 114: Hamza Bey Türbesi 3. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 98

Şekil 2.1. 115 : Hamza Bey Türbesi (Daş,2007) 98
Şekil 2.1. 116: Hamza Bey Türbesi (N. Uzun, 2021) 99
Şekil 2.1. 117: Hamza Bey Türbesi (N. Uzun, 2021) 99
Şekil 2.1. 120: Kara Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe Görünüşü (Bursa 1. VGM Arşivinden İşlenerek) 105
Şekil 2.1. 121 : Kara Mustafa Paşa Türbesi Planı (Daş, 2007) 105
Şekil 2.1. 122: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 106
Şekil 2.1. 123: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 106
Şekil 2.1. 124: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 106
Şekil 2.1. 125: Harita görüntüsü 107
Şekil 2.1. 126: Karıştıra Süleyman Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N.Uzun, 2021) 108
Şekil 2.1. 127: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Paşa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 111
Şekil 2.1. 128: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Paşa Türbesi (Daş, 2007) 111
Şekil 2.1. 129: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi (N. Uzun, 2021) 112
Şekil 2.1. 130: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi (N. Uzun, 2021) 112
Şekil 2.1. 131: İshak Paşa Külliyesi Harita Görüntüsü https://www.kulturportali.gov.tr/ (N. Uzun, 2021) 113
Şekil 2.1. 132: İnegöl İshak Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N.Uzun,2021) 114
Şekil 2.1. 133: İnegöl İshak Paşa Türbesi alınlık detayları (1P1-1P4) 115
Şekil 2.1. 134 : İnegöl İshak Paşa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 118
Şekil 2.1. 135 : İnegöl İshak Paşa Türbesi (Daş:2007) 118
Şekil 2.1. 136: İnegöl İshak Paşa Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 119
Şekil 2.1. 137: İnegöl İshak Paşa Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 119
Şekil 2.1. 138: İnegöl İshak Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 119
Şekil 2.1. 139: Gülşah Hatun Türbesi 1. ve 2. sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 121
Şekil 2.1. 140: Gülşah Hatun Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı Ertan Daş:2007) 124
Şekil 2.1. 141: Gülşah Hatun Türbesi 4. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 124
Şekil 2.1. 142: Gülşah Hatun Türbesi (Ertan Daş:2007) 124
Şekil 2.1. 143: Gülşah Hatun Türbesi 1. Ve 2. Cephe (Gabriel:1958) 125
Şekil 2.1. 144: Gülşah Hatun Türbesi (N. Uzun, 2021) 125
Şekil 2.1. 145: Gülşah Hatun Türbesi (N. Uzun, 2021) 125
Şekil 2.1. 146: Hatice Sultan Türbesi, Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps/.. 126
Şekil 2.1. 147: Hatice Sultan Türbesi, https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/hatice-sultan-turbesi-217/ 126
Şekil 2.1. 148: Hatice Sultan Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021) 127
Şekil 2.1. 149: Hatice Sultan Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı ((Gabriel:1958) 130
Şekil 2.1. 150: Hatice Sultan Türbesi 2. Cephe (Bursa VGM Arşivi'nden işlenerek) 130
Şekil 2.1. 151: Hatice Sultan Türbesi (Gabriel:1958) 130
Şekil 2.1. 152: Hatice Sultan Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 131
Şekil 2.1. 153: Hatice Sultan Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 131
Şekil 2.1. 154: Hatice Sultan Türbesi 4. Cephe alt sıra (N. Uzun, 2021) 131
Şekil 2.1. 155: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973) 132
Şekil 2.1. 156: Şirin Hatun Türbesi pencere kasnak ve alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 133

Şekil 2.1. 157: Şirin Hatun Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı (Önkal:2017) 136
Şekil 2.1. 158: Şirin Hatun Türbesi 4. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 136
Şekil 2.1. 159: Şirin Hatun Türbesi Plan (Önkal:2017)..... 136
Şekil 2.1. 160: Şirin Hatun Türbesi 1. Cephe (Gabrial:1958)
Şekil 2.1. 161: Şirin Hatun Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun,2021) 137
Şekil 2.1. 162: Şirin Hatun Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 163: Şirin Hatun Türbesi 3. Cephe (N. Uzun,2021)..... 137
Şekil 2.1. 164: Şirin Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 137
Şekil 2.1. 165: Şirin Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 137
Şekil 2.1. 166 : Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973) 138
Şekil 2.1. 167: Şehzde Mahmut Türbesi Alt ve Üst Sıra Pencere Açıklıkları (N.Uzun, 2021) 139
Şekil 2.1. 168: Şehzade Mahmut Türbesi 1. ve 8. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 169: Şehzade Mahmut Türbesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 144
Şekil 2.1. 170: Şehzade Mahmut Türbesi 5. 6. ve 7. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 171: Şehzade Mahmut Türbesi 5. 6. ve 7 Cephe (N. Uzun, 2021)..... 144
Şekil 2.1. 172: Şehzade Mahmut Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 144
Şekil 2.1. 173 : Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973) 145
Şekil 2.1. 174: Şehzade Ahmet Türbesi Alt Sıra, Üst Sıra ve Kasnak Pencereleri (N. Uzun,2021)..... 146
Şekil 2.1. 175: Şehzade Ahmet Türbesi giriş cephesi (Bursa VGM Arşivi) ve planı (Önkal:2017)..... 150
Şekil 2.1. 176: Şehzade Ahmet Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)..... 150
Şekil 2.1. 177: Şehzade Ahmet Türbesi (Önkal:2017)..... 150
Şekil 2.1. 178: Şehzade Ahmet Türbesi (Gabriel:1958)..... 151
Şekil 2.1. 179: Şehzade Ahmet Türbesi 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 151
Şekil 2.1. 180: Şehzade Ahmet Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 151
Şekil 2.1. 181: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi: 1973) 152
Şekil 2.1. 182: Mükrime Hatun Türbesi kasnak pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 153
Şekil 2.1. 183: Mükrime Hatun Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 153
Şekil 2.1. 184: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi:1973) 158
Şekil 2.1. 185: Gülruh Hatun Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Bursa VGM Arşivi'nden işlenerek)..... 162
Şekil 2.1. 186: Gülruh Hatun Türbesi (Önkal:2017)..... 162
Şekil 2.1. 187: Gülruh Hatun Türbesi 1. Cephe (Gabriel:1958)..... 163
Şekil 2.1. 188: Gülruh Hatun Türbesi 1. ve 2. Cephe (Gabriel:1958)..... 163
Şekil 2.1. 189: Gülruh Hatun Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 163
Şekil 2.1. 190: Gülruh Hatun Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 163
Şekil 2.1. 191: Gülruh Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 163
Şekil 2.1. 192: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973) 164
Şekil 2.1. 193: Cem Sultan Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 165
Şekil 2.1. 194: Cem Sultan Türbesi (Bursa VBM arşivinden işlenerek)..... 168
Şekil 2.1. 195: Cem Sultan Türbesi Planı (Önkal:2017) 168
Şekil 2.1. 196: Cem Sultan Türbesi 7. Ve 8. Cephe (Gabriel:1958) 169
Şekil 2.1. 197:Cem Sultan Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 169
Şekil 2.1. 198: Cem Sultan Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 169

Şekil 2.1. 199: Cem Sultan Türbesi 3. Ve 4. Cephe (N.Uzun, 2021) 170
Şekil 2.1. 200: Cem Sultan Türbesi mihrap cephesinin iç mekandan görünüşü (N.Uzun, 2021) 170
Şekil 2.1. 201: Cem Sultan Türbesi giriş cephesinin iç mekandan görünüşü (N.Uzun, 2021) 170
Şekil 2.1. 202: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi:1973) 171
Şekil 2.1. 203: Şehzade Mustafa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021) 172
Şekil 2.1. 204 : Şehzade Mustafa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek) 176
Şekil 2.1. 205: Şehzade Mustafa Türbesi (Önkal:2017) 176
Şekil 2.1. 206: Şehzade Mustafa Türbesi, 1892 (I. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) (http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg) 177
Şekil 2.1. 207: Şehzade Mustafa Türbesi, 1. 2. Ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 177
Şekil 2.1. 208: Şehzade Mustafa Türbesi, 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 178
Şekil 2.1. 209: Şehzade Mustafa Türbesi, 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 178
Şekil 2.1. 210: Şehzade Mustafa Türbesi, 4. 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 178
Şekil 2.1. 211: Osman Gazi Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021) 180
Şekil 2.1. 212: Osman Gazi Türbesi 7. Cephe Görünüşü 183
Şekil 2.1. 213: Osman Gazi Türbesi (Önkal: 2017) 183
Şekil 2.1. 214: Osman Gazi Türbesi (I. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) *http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/907520001.jpg* 184
Şekil 2.1. 215: Osman Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 184
Şekil 2.1. 216: Osman Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 184
Şekil 2.1. 217: Orhan Gazi Türbesi Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps 185
Şekil 2.1. 218: Osman Gazi Türbesi pencere açıklığı (1P4) (N.Uzun, 2024) 186
Şekil 2.1. 219 : Orhan Gazi Türbesi 2. Cephe Görünüşü(Bursa VBM Arşivi'nden işlenerek) 189
Şekil 2.1. 220: Orhan Gazi Türbesi Plan (Önkal: 2017) 189
Şekil 2.1. 221: Orhan Gazi Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/779-28---0033.jpg 190
Şekil 2.1. 222: Orhan Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N.Uzun, 2021) 190
Şekil 2.1. 223: Orhan Gazi Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2024) 191
Şekil 2.1. 224: Orhan Gazi Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2024) 191
Şekil 2.1. 225: Orhan Gazi Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2024) 191
Şekil 2.1. 226: I. Murad Türbesi'nin Harita Görüntüsü https://earth.google.com/web/ 192
Şekil 2.1. 227: : I. Murad Hüdavendigar Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2024) 193
Şekil 2.1. 228 : I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe Görünüşü 196
Şekil 2.1. 229: I. Murad Hüdavendigar Türbesi (Önkal: 2017) 196
Şekil 2.1. 230: I. Murad Hüdavendigar Türbesi (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü, İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi, http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90752---0004.jpg) 197
Şekil 2.1. 231: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 197
Şekil 2.1. 232: I.Murad Hüdavendigar Türbesi 2. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 197
Şekil 2.1. 233: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 2. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 198
Şekil 2.1. 234: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe ((N. Uzun, 2021) 198

Şekil 2.1. 235: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe Pencere Detayı (N. Uzun, 2021)..... 198

Şekil 2.2. 1: Beylerbeyi Türbesi Harita Görüntüsü (https://www.google.com/maps, erişim 01.06.2024) 199

Şekil 2.2. 2: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon öncesi 2. Sıra pencere açıklığı 201
Şekil 2.2. 3: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon sonrası 2. Sıra pencere açıklığı 201
Şekil 2.2. 4: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon öncesi 1. sıra pencere açıklığı (Edirne, VGM Arşivi)..... 201
Şekil 2.2. 5: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon sonrası 1. sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 201
Şekil 2.2. 6 : Beylerbeyi Türbesi Giriş Cephesi ve planı (Edirne VGM Arşivi)..... 204
Şekil 2.2. 7 : Beylerbeyi Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Edirne VGM Arşivinden işlenerek) 204
Şekil 2.2. 8: Beylerbeyi Türbesi (Edirne VGM Arşivi)..... 204
Şekil 2.2. 9: Beylerbeyi Türbesi Restorasyon Öncesi (Edirne VGM Arşivi)..... 205
Şekil 2.2. 10: Beylerbeyi Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 205
Şekil 2.2. 11: Beylerbeyi Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 205
Şekil 2.2. 12: Vaziyet Planı..... 206
Şekil 2.2. 13: Hüseyin Çelebi Türbesi pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 207
Şekil 2.2. 14: Hüseyin Çelebi Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Edirne VGM Arşivinden işlenerek)..... 210
Şekil 2.2. 15: Hüseyin Çelebi Türbesi (Edirne VGM Arşivi)..... 210
Şekil 2.2. 16: Hüseyin Çelebi Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 211
Şekil 2.2. 17: Hüseyin Çelebi Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 211

Şekil 2.3. 1: Rum Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973)..... 212
Şekil 2.3. 2: Rum Mehmet Paşa Türbesi 2. Sıra Pencere Açıklığı (2P4) (N.Uzun, 2021)..... 213
Şekil 2.3. 3: Rum Mehmet Paşa Türbesi 1. Sıra Pencere Açıklığı (1P5) (N.Uzun, 2021)..... 213
Şekil 2.3. 4 : Rum Mehmed Paşa Türbesi 5.- 7. Cephe Görünüşü (İstanbul 2. VBM Arşivi'nden İşlenerek)..... 216
Şekil 2.3. 5 : Rum Mehmed Paşa Türbesi Plan..... 216
Şekil 2.3. 6: Rum Mehmed Paşa Türbesi, Tarihsiz (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, Tarihsiz Fotoğraf)..... 217
Şekil 2.3. 7: Rum Mehmet Paşa Türbesi 5– 7. Cephe Görünüşü (N. Uzun, 2021)..... 217
Şekil 2.3. 8: Rum Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe Görünüşü (N. Uzun, 2021)..... 217
Şekil 2.3. 9: Mahmut Paşa Türbesi Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps..... 218
Şekil 2.3. 10: Mahmut Paşa Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklığı (2P1) (N. Uzun, 2021)..... 219
Şekil 2.3. 11: Mahmut Paşa Türbesi Alt Sıra Pencere Açıklığı (1P1) (N. Uzun, 2021)..... 219
Şekil 2.3. 12: Mahmut Paşa Türbesi (M. Ayaşlıoğlu, 1949'dan işlenerek)..... 222
Şekil 2.3. 13: Mahmut Paşa Türbesi (M. Ayaşlıoğlu, 1949)..... 222
Şekil 2.3. 14: Mahmut Paşa Türbesi 1. Ve 2.Cephe (N Uzun, 2021)..... 223
Şekil 2.3. 15: Mahmut Paşa Türbesi 4.Cephe (N Uzun, 2021)..... 223
Şekil 2.3. 16: Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe Üst Sıra (N Uzun, 2021)..... 223
Şekil 2.3. 17: Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe Alt Sıra (N Uzun, 2021)..... 223

Şekil 2.3. 18 : Davut Paşa Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001) 224
Şekil 2.3. 19: Davut Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 225
Şekil 2.3. 20 : Davut Paşa Türbesi (İstanbul 1. VGM Arşivi'nden İşlenerek) 228
Şekil 2.3. 21: Davut Paşa Türbesi Plan (Daş, 2007)..... 228
Şekil 2.3. 22: Davut Paşa Türbesi (Salt Arşiv)..... 229
Şekil 2.3. 23: Davut Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 229
Şekil 2.3. 24:Davut Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 229
Şekil 2.3. 25: Küçük Ayasofya Camii vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001).... 230
Şekil 2.3. 26 : Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi 1, 2, ve 8.Cepheleri (Tures Mimarlık Arşivi) 233
Şekil 2.3. 27: Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi 3. - 6. Cepheler (Tures Mimarlık Arşivi) . 233
Şekil 2.3. 28: Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi (Tures Mimarlık Arşivi)..... 233
Şekil 2.3. 29: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Güneydoğu Cephesi (N. Uzun, 2021)..... 234
Şekil 2.3. 30. : Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)..... 234
Şekil 2.3. 31: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Kuzeybatı Cephesi Alt Sıra Penceresi (N. Uzun, 2021)..... 234
Şekil 2.3. 32: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Güneybatı Cephesi (N. Uzun, 2021) 234
Şekil 2.3. 33 : Bayezid Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)..... 235
Şekil 2.3. 34: Sultan II. Bayezid Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 236
Şekil 2.3. 35 : II. Bayezid Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VGM Arşivinden işlenerek)..... 239
Şekil 2.3. 36: II. Bayezid Türbesi Planı (Önkal: 2017) 239
Şekil 2.3. 37: Sultan II. Bayezid Türbesi (Salt Arşiv, tarihsiz) 240
Şekil 2.3. 38: II. Bayezid Türbesi 6. 7. 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 240
Şekil 2.3. 39: Sultan II. Bayezid Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 241
Şekil 2.3. 40: Sultan II. Bayezid Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 241
Şekil 2.3. 41 :Bayezid Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001) 242
Şekil 2.3. 42: Selçuk Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 243
Şekil 2.3. 43 : Selçuk Sultan Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek) . 246
Şekil 2.3. 44: Selçuk Sultan Türbesi (Önkal:2017) 246
Şekil 2.3. 45: Selçuk Sultan Türbesi 7.- 8. Cephe ve 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 247
Şekil 2.3. 46: Selçuk Sultan Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 247
Şekil 2.3. 47: Selçuk Sultan Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 247
Şekil 2.3. 48: Sultan I. Selim Külliyesi vaziyet planı..... 248
Şekil 2.3. 49: Sultan I. Selim Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 249
Şekil 2.3. 50: Sultan I. Selim Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden işlenerek) . 252
Şekil 2.3. 51: Sultan I. Selim Türbesi (Önkal:2017) 252
Şekil 2.3. 52: Sultan I. Selim Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 253
Şekil 2.3. 53: Sultan I. Selim Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 253
Şekil 2.3. 54: I. Selim Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 253
Şekil 2.3. 55: Sultan I. Selim Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001) 254
Şekil 2.3. 56: Şehzadeler Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (1P5,2P5)..... 255
Şekil 2.3. 57: Şehzadeler Türbesi 3. Cephe..... 258
Şekil 2.3. 58: Şehzadeler Türbesi Planı (Hakkı Önkal,201 258
Şekil 2.3. 59: Şehzadeler Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 259

Şekil 2.3. 60: Şehzadeler Türbesi 1. - 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 259
Şekil 2.3. 61: Şehzadeler Türbesi 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 260
Şekil 2.3. 62: Şehzadeler Türbesi 7. ve 8.. Cephe (N. Uzun, 2021) 260
Şekil 2.3. 63: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Sinan Paşa Camii Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013) 261
Şekil 2.3. 64: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi pencere açıklıkları (N.Uzun,2021) 262
Şekil 2.3. 65 : Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 3. Cephe (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü'nden işlenerek)..... 265
Şekil 2.3. 66: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (A. Kuran, 1988) 265
Şekil 2.3. 67: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 266
Şekil 2.3. 68: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, 1. 7. Ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 266
Şekil 2.3. 69: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 5. Ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 266
Şekil 2.3. 70**:** Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ali Saim Ülgen Arşivi)... 267
Şekil 2.3. 71: Şehzade Mehmet Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklıkları 2P5-.2P6, ... 269
Şekil 2.3. 72: Şehzade Mehmet Türbesi Birinci Sıra Pencere Açıklıkları 1P5-.1P6, (N. Uzun, 2021)..... 269
Şekil 2.3. 73 : Şehzade Mehmet Türbesi 5.Cephe Görünüşü 274
Şekil 2.3. 74: Şehzade Mehmet Türbesi (Kuran: 1986) 274
Şekil 2.3. 75: Şehzade Şehzade Mehmet Türbesi (İ.Ü. II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü, Abdullah Kardeşler)..... 275
Şekil 2.3. 76: Şehzade Mehmet Türbesi ve pencere ayrıntısı (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)..... 275
Şekil 2.3. 77: Şehzade Mehmet Türbesi ve pencere ayrıntısı (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)..... 275
Şekil 2.3. 78: Şehzade Mehmet Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun,2021) 276
Şekil 2.3. 79: Şehzade Mehmet Türbesi, 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 276
Şekil 2.3. 80 : Hüsrev Paşa Türbesi Harita Görüntüsü https://www.google.com.tr/maps... 277
Şekil 2.3. 81: Hüsrev Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 278
Şekil 2.3. 82: Hüsrev Paşa Türbesi 3. Cephe..... 282
Şekil 2.3. 83: Hüsrev Paşa Türbesi (Ayverdi:1955) 282
Şekil 2.3. 84: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)..... 283
Şekil 2.3. 85: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)..... 283
Şekil 2.3. 86: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)..... 283
Şekil 2.3. 87 Süleymaniye Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)..... 284
Şekil 2.3. 88: Hürrem Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun,2021) 285
Şekil 2.3. 89: Hürrem Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 290
Şekil 2.3. 90: Hürrem Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)..... 290
Şekil 2.3. 91: Hürrem Sultan Türbesi 5. ve 6. Cephe ((N. Uzun,2021)..... 291
Şekil 2.3. 92: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı, j. Robertson, Tarihsiz 291
Şekil 2.3. 93 : Kara Ahmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)..... 292
Şekil 2.3. 94: Kara Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 293
Şekil 2.3. 95: Kara Ahmet Paşa Türbesi..... 297
Şekil 2.3. 96: Kara Ahmet Paşa Türbesi (Kuran:1988) 297
Şekil 2.3. 97: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 298
Şekil 2.3. 98: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 298
Şekil 2.3. 99: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 298

Şekil 2.3. 100: İskender Paşa Türbesi 3. Cephe Görünüşü 301
Şekil 2.3. 101 : İskender Paşa Türbesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 301
Şekil 2.3. 102: İskender Paşa Türbesi Güney Cephesi (N. Uzun, 2021) 302
Şekil 2.3. 103: İskender Paşa Türbesi Kuzey Cephesi (N. Uzun, 2021) 302
Şekil 2.3. 104: Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 303
Şekil 2.3. 105: Rüstem Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021) 304
Şekil 2.3. 106: Rüstem Paşa Türbesi 3.Cephe Görünüşü (İstanbul 1.VBM Arşivinden İşlenerek) 308
Şekil 2.3. 107: Rüstem Paşa Türbesi (A Kuran,1986) 308
Şekil 2.3. 108: Rüstem Paşa Türbesi,19. Yüzyıl sonu (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı) 309
Şekil 2.3. 109: Resim: Rüstem Paşa Türbesi,20.yüzyıl başı (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı) 309
Şekil 2.3. 110: Rüstem Paşa Türbesi Güneybatı Cephesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 310
Şekil 2.3. 111: Rüstem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 310
Şekil 2.3. 112: Rüstem Paşa Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 310
Şekil 2.3. 113 : Süleymaniye Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013) 311
Şekil 2.3. 114: Sultan I. Süleyman Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021) 312
Şekil 2.3. 115 : Sultan I. Süleyman Türbesi 2.- 4. Cephe Görünüş (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek) 316
Şekil 2.3. 116 : Sultan I. Süleyman Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları 316
Şekil 2.3. 117: Sultan I. Süleyman Türbesi (Kuran:1988) 316
Şekil 2.3. 118: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı) 317
Şekil 2.3. 119: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi (N. Uzun, 2021) 317
Şekil 2.3. 120: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi Güneydoğu Cephesi (N. Uzun, 2021) 318
Şekil 2.3. 121: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi Kuzeydoğu Cephesi (N. Uzun,2021)318
Şekil 2.3. 122: Şehzadeler Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 320
Şekil 2.3. 123 : Şehzadeler Türbesi 5. Cephe (Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivinden İşlenerek) 323
Şekil 2.3. 124: Şehzadeler Türbesi Plan (Önkal:2017) 323
Şekil 2.3. 125: Şehzadeler Türbesi 2.ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 324
Şekil 2.3. 126: Şehzadeler Türbesi 4. ve 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 324
Şekil 2.3. 127: Şehzadeler Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 324
Şekil 2.3. 128: Pertev Paşa Türbesi Harita Görüntüsü (https://www.google.com/maps/).. 325
Şekil 2.3. 129 : Pertev Paşa Türbesi 1. Cephe 328
Şekil 2.3. 130 : Pertev Paşa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi) 328
Şekil 2.3. 131: Pertev Paşa Türbesi (Salt Araştırma, ,Ülgen Arşivi 1934) 329
Şekil 2.3. 132: Pertev Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun,2024) 329
Şekil 2.3. 133: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 1. Cephe (N. Uzun,2021) 330
Şekil 2.3. 134: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 2. Cephe (N. Uzun,2021) 330
Şekil 2.3. 135: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 4. Cephe (N. Uzun,2021) 330
Şekil 2.3. 136 : Piyale Paşa Külliyesi Harita Görüntüsü (kulturenvanteri.com/harita) 331
Şekil 2.3. 137: Piyale Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021) 332

Şekil 2.3. 138: Piyale Paşa Türbesi 3. Ve 4. Cephe Görünüşü (Demiriz:1981'den işlenerek) 336
Şekil 2.3. 139: Piyale Paşa Türbesi, 1937 (eskiistanbul.net) 337
Şekil 2.3. 140: Piyale Paşa Türbesi (N. Uzun,2021) 337
Şekil 2.3. 141: Piyale Paşa Türbesi (N. Uzun,2021) 337
Şekil 2.3. 142: Şah Huban Külliyesi Planı **(**Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 338
Şekil 2.3. 143: Şah Huban Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021) 339
Şekil 2.3. 144: Şah Huban Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Ali Saim Ülgen'den İşlenerek) ... 342
Şekil 2.3. 145 : Şah Huban Türbesi Plan (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 342
Şekil 2.3. 146: Şah Huban Türbesi 1. 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 343
Şekil 2.3. 147: Şah Huban Türbesi 3. 4. 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 343
Şekil 2.3. 148: Şah Huban Türbesi 7. Cephe (N. Uzun, 2021) 343
Şekil 2.3. 149: Sultan II. Selim Türbesi alt sıra,
üst sıra ve kasnak pencereleri (N. Uzun, 2021) 346
Şekil 2.3. 150 : Sultan II. Selim Türbesi 2. Cephesi (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek) 351
Şekil 2.3. 151 : Sultan II. Selim Türbesi Planı (Kuran: 1988) 351
Şekil 2.3. 152: Sultan II. Selim Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 352
Şekil 2.3. 153: Sultan II. Selim Türbesi 1. Cephe (Giriş) (N. Uzun, 2021) 352
Şekil 2.3. 154: Sultan II. Selim Türbesi 1. Cephenin İç Mekandan Görünüşü (N. Uzun, 2021) 352
Şekil 2.3. 155: Sultan II. Selim Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 353
Şekil 2.3. 156: Sultan II. Selim Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 353
Şekil 2.3. 157: Sultan II. Selim Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 353
Şekil 2.3. 158: Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi Harita Görüntüsü https://yandex.com.tr/ 354
Şekil 2.3. 159: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 355
Şekil 2.3. 160 : Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 4. 5. Ve 6 Cephe Görünüşü (İstanbul 2. VBM Arşivi) 358
Şekil 2.3. 161: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi (Salt Ülgen Arşivi) 358
Şekil 2.3. 162: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 359
Şekil 2.3. 163: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 359
Şekil 2.3. 164: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 359
Şekil 2.3. 165: Zal Mahmut Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013) 360
Şekil 2.3. 166: Zal Mahmut Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021) 361
Şekil 2.3. 167: Zal Mahmut Paşa Türbesi 1. 8. ve 7. Cephe (N. Uzun, 2021) 365
Şekil 2.3. 168: Zal Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 365
Şekil 2.3. 169: Zal Mahmut Paşa Türbesi 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 365
Şekil 2.3. 170 : Kılıç Ali Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013) 366
Şekil 2.3. 171: Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. Cephe üst sıra pencere açıklıkları (2P1-2P3) (N. Uzun, 2021) 367
Şekil 2.3. 172: Kılıç Ali Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklkları (N. Uzun, 2021) 368
Şekil 2.3. 173 : Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe Görünüşü 371
Şekil 2.3. 174: Kılıç Ali Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988) 371
Şekil 2.3. 175: Kılıç Ali Paşa Türbesi 4. 5. ve 6. Cephe Görünüşü 371

Şekil 2.3. 176: Kılıç Ali Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988)..... 371
Şekil 2.3. 177: Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. – 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 372
Şekil 2.3. 178: Kılıç Ali Paşa Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 372
Şekil 2.3. 179: Kılıç Ali Paşa Türbesi 7. – 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 372
Şekil 2.3. 180: Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)..... 373
Şekil 2.3. 181: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)..... 374
Şekil 2.3. 182 : Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (İstanbul 2.VBM Arşivinden İşlenerek)..... 377
Şekil 2.3. 183: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi Planı (Necipoğlu, 2013)..... 377
Şekil 2.3. 184: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 378
Şekil 2.3. 185: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 378
Şekil 2.3. 186: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe Üst Sıra Pencereler (N. Uzun, 2021)..... 379
Şekil 2.3. 187: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi Camiye Açılan Pencere (N. Uzun, 2021)..... 379
Şekil 2.3. 188: Nişancı Feridun Paşa Türbesi https://www.google.com/maps, (Erişim 01.06.2024)..... 380
Şekil 2.3. 189: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi alt (1P4) ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)..... 381
Şekil 2.3. 190: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi giriş cephesi alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 382
Şekil 2.3. 191: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe Görünüşü..... 385
Şekil 2.3. 192: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi (Sezer'den İşlenerek)..... 385
Şekil 2.3. 193 : Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (Arka)
Şekil 2.3. 194 : Nişancı Feridun Ahmet Paşa 2. Ve 4. Cephe (Yan Cepheler)..... 385
Şekil 2.3. 195: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)..... 386
Şekil 2.3. 196: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 386
Şekil 2.3. 197: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 387
Şekil 2.3. 198: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 387
Şekil 2.3. 199: Siyavuş Paşa Türbesi Vaziyet Planı (http://www.mayamimar.com, Erişim:29.05.2024)..... 388
Şekil 2.3. 200 : Siyavuş Paşa Türbesi Giriş Cephesi (http://www.mayamimar.com,)..... 393
Şekil 2.3. 201: Siyavuş Paşa Türbesi 11.- 15. Cephe..... 393
Şekil 2.3. 202: Siyavuş Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988)..... 393
Şekil 2.3. 203: Siyavuş Paşa Türbesi 3. – 5. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 394
Şekil 2.3. 204: Siyavuş Paşa Türbesi 6. – 11. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 394
Şekil 2.3. 205: Siyavuş Paşa Türbesi 14. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 394
Şekil 2.3. 206: Mehmet Ağa Külliyesi Vaziyet Plan (Necipoğlu:2013, s.665)..... 395
Şekil 2.3. 207: Mehmet Ağa Türbesi birinci sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)..... 396
Şekil 2.3. 208: Mehmet Ağa Türbesi ikinci sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)..... 397
Şekil 2.3. 209: Mehmet Ağa Türbesi 3. Cephe Görünüşü..... 400
Şekil 2.3. 210 : Mehmet Ağa Türbesi (Kuran:1986)..... 400
Şekil 2.3. 211: Mehmet Ağa Türbesi, Encümen Arşivi, Tarihsiz..... 401
Şekil 2.3. 212: Mehmet Ağa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 401
Şekil 2.3. 213: Mehmet Ağa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)..... 402
Şekil 2.3. 214: Mehmet Ağa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 402
Şekil 2.3. 215: Nişancı Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)..... 403

Şekil 2.3. 216: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 405
Şekil 2.3. 217: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 7. Cephe Görünüş..... 408
Şekil 2.3. 218: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi Planı (Necipoğlu:2013)..... 408
Şekil 2.3. 219: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi (https://kulturenvanteri.com/tr)..... 409
Şekil 2.3. 220: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 6. ve 7. Cephe (N. Uzun,2021)..... 409
Şekil 2.3. 221: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 410
Şekil 2.3. 222: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 410
Şekil 2.3. 223: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://kulturenvanteri.com/tr..... 411
Şekil 2.3. 224: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 412
Şekil 2.3. 225: Mirimiran Mehmed Ağa Türbesi 9. – 11. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden işlenerek)..... 416
Şekil 2.3. 226 : Mirimiran Mehmed Ağa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 416
Şekil 2.3. 227: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 1. – 3. Cephe (N.Uzun,2021)..... 417
Şekil 2.3. 228: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 9. – 11. Cephe (N.Uzun,2021)..... 417
Şekil 2.3. 229: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe (N.Uzun,2021)..... 417
Şekil 2.3. 230: Cerrah Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı..... 418
Şekil 2.3. 231: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 419
Şekil 2.3. 232 : Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden işlenerek)..... 422
Şekil 2.3. 233: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi (İstanbul 1.VBM Arşivi)..... 422
Şekil 2.3. 234: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 423
Şekil 2.3. 235: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 423
Şekil 2.3. 236: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 237: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 423
Şekil 2.3. 238: Koca Sinan Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2001)..... 424
Şekil 2.3. 239: Sinan Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 426
Şekil 2.3. 240 : Koca Sinan Paşa Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden işlenerek)..... 430
Şekil 2.3. 241: Koca Sinan Paşa Türbesi Planı (Müller-Wiener:2001)..... 430
Şekil 2.3. 242: Koca Sinan Paşa Türbesi, 1905 (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)..... 431
Şekil 2.3. 243: Koca Sinan Paşa Türbesi, Tarihsiz. (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)..... 431
Şekil 2.3. 244: Koca Sinan Paşa Türbesi,1943. (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)..... 431
Şekil 2.3. 245: Koca Sinan Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 432
Şekil 2.3. 246: Koca Sinan Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 432
Şekil 2.3. 247: Ferhat Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://kulturenvanteri.com/tr..... 433
Şekil 2.3. 248: Ferhat Paşa Türbesi üst sıra ve alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)..... 435
Şekil 2.3. 249 : Ferhat Paşa Türbesi 5. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)..... 439
Şekil 2.3. 250: Ferhat Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 439
Şekil 2.3. 251: Ferhat Paşa Türbesi, 19. yüzyıl sonu (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)..... 440
Şekil 2.3. 252: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 440

Şekil 2.3. 253: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 441
Şekil 2.3. 254: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 441
Şekil 2.3. 255: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 441
Şekil 2.3. 256: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 441
Şekil 2.3. 257: Kapıağası Gazanfer Ağa Külliyesi Vaziyet Planı (Nayır, 1975)..... 442
Şekil 2.3. 258: Gazanfer Ağa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021).. 444
Şekil 2.3. 259: Gazanfer Ağa Türbesi 1. 2. 3. ve 12. Cephe Görünüşü..... 447
Şekil 2.3. 260: Gazanfer Ağa Türbesi (Nayır) 447
Şekil 2.3. 261: Gazanfer Ağa Türbesi 1. 2. ve 8 Cephe (N.Uzun,2021) 448
Şekil 2.3. 262: Gazanfer Ağa Türbesi 2. – 5. Cephe (N.Uzun,2021) 448
Şekil 2.3. 263: (Solda) Gazanfer Ağa Türbesi 2. – 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun,2021) 448
Şekil 2.3. 264: **(Sağda)** Gazanfer Ağa Türbesi 5. Cephe alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021) 448
Şekil 2.3. 265: Gazanfer Ağa Türbesi 3-6. Cephe (N.Uzun, 2021)..... 449
Şekil 2.3. 266: Gazanfer Ağa Türbesi 6-9. Kenarlar (N.Uzun, 2021) 449
Şekil 2.3. 267: Gazanfer Ağa Türbesi 6-9. Kenarlar (N.Uzun, 2021) 449
Şekil 2.3. 268: Ayasofya Türbeleri ve III. Murat Türbesi ayrıntı **(**İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı) 456
Şekil 2.3. 269: Sultan III. Murad Türbesi 1. Cephe (https://kulturenvanteri.com)..... 456
Şekil 2.3. 270: Sultan III. Murad Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 456
Şekil 2.3. 271: Sultan III. Murad Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 457
Şekil 2.3. 272: Sultan III. Murad Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 457
Şekil 2.3. 273: Hatice Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 459
Şekil 2.3. 274 : Hatice Sultan Türbesi Giriş Cephesi İstanbul 1. VBM Arşivi) 462
Şekil 2.3. 275: Hatice Sultan Türbesi 5. Ve 6. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 462
Şekil 2.3. 276: Hatice Sultan Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi) 462
Şekil 2.3. 277: Hatice Sultan Türbesi 1. -3. Cephe (N. Uzun, 2021) 463
Şekil 2.3. 278: Hatice Sultan Türbesi 3. Cephe Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 463
Şekil 2.3. 279: Hatice Sultan Türbesi 5. Ve 6. kenar iç mekan görünüşü (N. Uzun,2021) 464
Şekil 2.3. 280: Hatice Sultan Türbesi 3. Ve 4. kenar iç mekan görünüşü (N. Uzun,2021) 464
Şekil 2.3. 281: Hatice Sultan Türbesi 3. Ve 4. kenar iç mekan görünüşü **(**N. Uzun,2021) . 464
Şekil 2.3. 282: Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)..... 465
Şekil 2.3. 283: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)..... 467
Şekil 2.3. 284: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 1 2. ve 8. Cephe Görünüşü ve planı (İstanbul 1. VBM Arşivi) 470
Şekil 2.3. 285 : Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 5. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek) 470
Şekil 2.3. 286 : Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi) 470
Şekil 2.3. 287: Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, Fotoğraf: Robertson & Beato)..... 471
Şekil 2.3. 288:: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 6. ve 7. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 471
Şekil 2.3. 289: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 290: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 1. Cephe Revak Bölümü (N. Uzun, 2021) 472
Şekil 2.3. 291: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 292: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 472

Şekil 2.3. 293: Kuyucu Murat Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Kuban:2021)..... 473
Şekil 2.3. 294: Kuyucu Murat Paşa Türbesi birinci sıra (1P2, 1P5) ve ikinci sıra pencere açıklıları (2P2) (N.Uzun, 2021) 475
Şekil 2.3. 295: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 1. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve plan (Kuban, 2021) 478
Şekil 2.3. 296: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 2. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek)..... 478
Şekil 2.3. 297: Kuyucu Murat Paşa Türbesi (Kuban, 2021) 478
Şekil 2.3. 298*:* Kuyucu Murat Paşa Türbesi, 1940 (Salt Araştırma – Ülgen Arşivi)..... 479
Şekil 2.3. 299*:* Kuyucu Murat Paşa Türbesi 1. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021) 479
Şekil 2.3. 300: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 2. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 301: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 4. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021)..... 479
Şekil 2.3. 302: Ayasofya Vaziyet Planı **(**Necipoğlu, 2013)..... 480
Şekil 2.3. 303: Sultan III. Mehmed Türbesi birinci ve üçüncü sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 482
Şekil 2.3. 304: Sultan III. Mehmet Türbesi Giriş Cephesi (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve türbe planı (Önkal:2017) 486
Şekil 2.3. 305: Sultan III. Mehmet Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)..... 486
Şekil 2.3. 306: Sultan III. Mehmet Türbesi (Önkal:2017)..... 486
Şekil 2.3. 307: Ayasofya Türbeleri ve Sultan III. Mehmet Türbesi, Pascal Sebah (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü) 487
Şekil 2.3. 308: Sultan III. Mehmet Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 487
Şekil 2.3. 309: Sultan III. Mehmet Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 488
Şekil 2.3. 310: Sultan III. Mehmet Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 488
Şekil 2.3. 311: Sultan III. Mehmet Türbesi 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 488
Şekil 2.3. 312: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2011) 489
Şekil 2.3. 313: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021) 490
Şekil 2.3. 314 : Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe ve türbe planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 493
Şekil 2.3. 315: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek) 493
Şekil 2.3. 316: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 493
Şekil 2.3. 317: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 494
Şekil 2.3. 318: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 494
Şekil 2.3. 319: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 495
Şekil 2.3. 320: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 2. Kenar iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021) 495
Şekil 2.3. 321 : Destari Mustafa Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2011)..... 496
Şekil 2.3. 322: Destari Mustafa Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları **(**N. Uzun, 2021)..... 497
Şekil 2.3. 323 : Destari Mustafa Paşa Türbesi 1. ve 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi) ... 500

Şekil 2.3. 324: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)..... 500
Şekil 2.3. 325: Destari Mustafa Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 500
Şekil 2.3. 326: Destari Mustafa Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun,2021)..... 501
Şekil 2.3. 327: Destari Mustafa Paşa Türbesi revak bölümü pencere açıklığı (N. Uzun,2021) 501
Şekil 2.3. 328: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun,2021) 501
Şekil 2.3. 329: Destari Mustafa Paşa Türbesi revak bölümü pencere açıklığı (N. Uzun,2021) 501
Şekil 2.3. 330: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun,2021) 501
Şekil 2.3. 331**:** Sultan Ahmet Külliyesi Vaziyet Planı (Kuban:2021) 502
Şekil 2.3. 332: Sultan 1. Ahmet Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek) 508
Şekil 2.3. 333: Sultan 1. Ahmet Türbesi (Önkal:2017)..... 508
Şekil 2.3. 334: Sultan Ahmet Türbesi, (Good, Frank M., 1875; Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü) 509
Şekil 2.3. 335: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi (N. Uzun, 2021)..... 509
Şekil 2.3. 336: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 509
Şekil 2.3. 337: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 509
Şekil 2.3. 338: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 510
Şekil 2.3. 339: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 4. Cephe (N. Uzun,2021)..... 510
Şekil 2.3. 340: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 3. Cephe sağ kısın ve batı eyvanı (N. Uzun,2021)..... 510
Şekil 2.3. 341: Sultan I. Ahmet Türbesi batı kenarı iç mekan (N. Uzun,2021)..... 510
Şekil 2.3. 342: Sultan I. Ahmet Türbesi doğu kenarı iç mekan (N. Uzun,2021)..... 510
Şekil 2.3. 343: Sadrazam Halil Paşa Türbesi (https://www.google.com/maps/)..... 511
Şekil 2.3. 344: Sadrazam Halil Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 513
Şekil 2.3. 345 : Sadrazam Halil Paşa Türbesi 4. Cephe 516
Şekil 2.3. 346: Sadrazam Halil Paşa Türbesi (Küçükkaya:1987)..... 516
Şekil 2.3. 347: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 1912 (Gurlitt: 1999) 517
Şekil 2.3. 348: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 1. Cephe (N.Uzun, 2021) 517
Şekil 2.3. 349: Sadrazam Halil Paşa Türbesi 2. Cephe (Mahmut Bey Türbesi'ne bitişik batı cephesi) (N. Uzun, 2021)..... 517
Şekil 2.3. 350: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, Mahmut Bey Türbesi'ne bitişik batı cephesinin (2. Cephe) iç mekândan görünüşü (N. Uzun, 2021) 517
Şekil 2.3. 351: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 3.ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 518
Şekil 2.3. 352: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 518
Şekil 2.3. 353: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 518
Şekil 2.3. 354 : Yahya Efendi Dergahı Vaziyet Planı (Aydemir: 2010)..... 519
Şekil 2.3. 355: Güzelce Ali Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)..... 520
Şekil 2.3. 356 : Güzelce Ali Paşa Türbesi 1. Cephe..... 522
Şekil 2.3. 357 : Güzelce Ali Paşa Türbesi Planı (Küçükkaya, 1987) 522
Şekil 2.3. 358: Güzelce Ali Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 523
Şekil 2.3. 359: Güzelce Ali Paşa Türbesi dergaha açılan cepheler (N. Uzun, 2021) 523
Şekil 2.3. 360: Güzelce Ali Paşa Türbesi dergaha açılan cepheler (N. Uzun, 2021) 523
Şekil 2.3. 361: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi Vaziyet Planı http://www.mayamimar.com/Images/05p-RRR3a.jpg) 524

Şekil 2.3. 362: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi
birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021) 526
Şekil 2.3. 363 : Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe 529
Şekil 2.3. 364: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (Küçükkaya:1987) 529
Şekil 2.3. 365: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi, 1933 (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 530
Şekil 2.3. 366: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 530
Şekil 2.3. 367: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 1. Cephe Revak Bölümü 531
Şekil 2.3. 368: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 531
Şekil 2.3. 369: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 531
Şekil 2.3. 370: Bayram Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Kuban:2021) 532
Şekil 2.3. 371: Bayram Paşa Türbesi birinci, ikinci sıra ve kasnak pencereleri (N.Uzun, 2021) 533
Şekil 2.3. 372: Bayram Paşa Türbesi 4. Cephe (Gurlitt'den işlenerek) 537
Şekil 2.3. 373: Bayram Paşa Türbesi (Gurlitt: 1999) 537
Şekil 2.3. 374: Bayram Paşa Türbesi,1949 (Eski İstanbul Fotoğrafları, www.eskiistanbul.net) 538
Şekil 2.3. 375: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 538
Şekil 2.3. 376: Bayram Paşa Türbesi ve avlu duvarı pencereleri (N. Uzun, 2021) 538
Şekil 2.3. 377: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 539
Şekil 2.3. 378: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 539
Şekil 2.3. 379: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 539
Şekil 2.3. 380: Abdurrahman Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://kulturenvanteri.com/tr. 540
Şekil 2.3. 381: Abdurrahman Paşa Türbesi
alt ve üst sıra pencere açıklıları (N.Uzun, 2021) 541
Şekil 2.3. 382: Abdurrahman Paşa Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (http://kutupmimarlik.com) . 544
Şekil 2.3. 383: Abdurrahman Paşa Türbesi 4.-6.Cephe (http://kutupmimarlik.com) 544
Şekil 2.3. 384 : Abdurrahman Paşa Türbesi 5. Cephe
Şekil 2.3. 385: Abdurrahman Paşa Türbesi Planı (http://kutupmimarlik.com) 544
Şekil 2.3. 386: Abdurrahman Paşa Türbesi, 19. Yüzyıl sonu (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü) 545
Şekil 2.3. 387: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 545
Şekil 2.3. 388: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 545
Şekil 2.3. 389: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 545
Şekil 2.3. 390: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 545
Şekil 2.3. 391 : Yeni Camii Külliyesi Vaziyet Planı (Aydemir:2021) 546
Şekil 2.3. 392: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021) 548
Şekil 2.3. 393: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 1. Cephe (Aydemir: 2021) 551
Şekil 2.3. 394: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 2. Cephe (Aydemir: :2021) 551
Şekil 2.3. 395: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek) 551
Şekil 2.3. 396: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi Planı (Aydemir: :2021) 551
Şekil 2.3. 397: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi) 552
Şekil 2.3. 398: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021) 552
Şekil 2.3. 399: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 1 Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021) 552
Şekil 2.3. 400: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 553
Şekil 2.3. 401: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 553

Şekil 2.3. 402: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 4. Cephe (Batı), (N. Uzun, 2021) 553
Şekil 2.3. 403: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi
İç Mekân, 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 554
Şekil 2.3. 404: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi
İç Mekân, 4. Kenar (N. Uzun, 2021) 554
Şekil 2.3. 405: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi
İç Mekân, 1. Kenar (N. Uzun, 2021) 554
Şekil 2.3. 406: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://earth.google.com/web/
..... 555
Şekil 2.3. 407: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)... 557
Şekil 2.3. 408: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi kasnak penceresi..... 557
Şekil 2.3. 409 : Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe (Afacan'dan işlenerek) 560
Şekil 2.3. 410 : Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi Planı (Afacan: 1996) 560
Şekil 2.3. 411: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021) 561
Şekil 2.3. 412: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 561
Şekil 2.3. 413: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe ayrıntı (N. Uzun, 2021)..... 561
Şekil 2.3. 414: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 562
Şekil 2.3. 415: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 562
Şekil 2.3. 416: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 562
Şekil 2.3. 417: Laleli Külliyesi Vaziyet Planı (Neftçi: 2002)..... 563
Şekil 2.3. 418: Sultan III. Mustafa Türbesi, caddeye bakan cephelerde birinci sıra pencere
açıklıkları, 1P6 (N.Uzun, 2021)..... 565
Şekil 2.3. 419: Sultan III. Mustafa Türbesi ikinci sıra pencere açıklığı (N.
Uzun, 2021)..... 565
Şekil 2.3. 420: Sultan III. Mustafa Türbesi, avluya bakan cephelerde birinci sıra pencere
açıklıkları 1P1 ve 1P8 (N.Uzun, 2021)..... 565
İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup kenarları kıvrımlı yuvarlak kemerlere
sahiptir (Şekil 2.3. 421)..... 566
Şekil 2.3. 422: Sultan III. Mustafa Türbesi 6-8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 570
Şekil 2.3. 423: Sultan III. Mustafa Türbesi 10. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 570
Şekil 2.3. 424: Sultan III. Mustafa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021) 570
Şekil 2.3. 425: Fatih Külliyesi Vaziyet Planı (**Kuban:2021)**..... 571
Şekil 2.3. 426: Sultan III. Mehmed Türbesi alt sıra pencere açıklık (N. Uzun, 2021) 572
Şekil 2.3. 427: Sultan II. Mehmet Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve türbe
planı (Önkal: 2017)..... 576
Şekil 2.3. 428: Sultan II. Mehmet Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)
..... 576
Şekil 2.3. 429: Sultan II. Mehmet Türbesi (Önkal: 2017) 576
Şekil 2.3. 430: Sultan II. Mehmed Türbesi **(İ**.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamid
Han Fotoğraf Albüm,)..... 577
Şekil 2.3. 431: Sultan II. Mehmed Türbesi (N. Uzun, 2021) 577
Şekil 2.3. 432: Sultan II. Mehmed Türbesi (N. Uzun, 2021) 577
Şekil 2.3. 433: Fatih Külliyesi Planı (Kuban: 2021) 578
Şekil 2.3. 434: (solda) Gülbahar Hatun Türbesi birinci sıra pencere açıklılar
(N. Uzun, 2021) 579
Şekil 2.3. 435: (sağda) Gülbahar Hatun Türbesi ikinci sıra pencere açıklıları (N.
Uzun, 2021)..... 579
Şekil 2.3. 436 : Gülbahar Hatun Türbesi 3. Cephe..... 583
Şekil 2.3. 437: Gülbahar Hatun Türbesi (Önkal:2017)..... 583

Şekil 2.3. 438: Gülbahar Hatun Türbesi **(**II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) 584
Şekil 2.3. 439: Gülbahar Hatun Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021) 584
Şekil 2.3. 440: Gülbahar Hatun Türbesi 4. ve 5. Cephe (N. Uzun, 2021) 584
Şekil 2.3. 441: Sultan I. Abdülhamid Türbesi Hava Fotoğrafı 585
Şekil 2.3. 442: Sultan I. Abdülhamid Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 587
Şekil 2.3. 443: I. Abdülhamid Türbesi **(**II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) 591
Şekil 2.3. 444: I. Abdülhamid Türbesi, 1899-1908 (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü) 591
Şekil 2.3. 445: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 592
Şekil 2.3. 446: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 592
Şekil 2.3. 447: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 1. Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021) ... 592
Şekil 2.3. 448: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 2. Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)..... 593
Şekil 2.3. 449: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 4. Cephe alt pencere sırası (N. Uzun, 2021) 593
Şekil 2.3. 450: Mihrişah Valide Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (Aydın:1998)..... 594
Şekil 2.3. 451: Mihrişah Sultan Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkarı (N. Uzun, 2021) 596
Şekil 2.3. 452 : Mihrişah Sultan Türbesi 11. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek) 600
Şekil 2.3. 453: Mihrişah Sultan Türbesi (Önkal:2017)..... 600
Şekil 2.3. 454: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021) 601
Şekil 2.3. 455: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021) 601
Şekil 2.3. 456: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021) 602
Şekil 2.3. 457: Mihrişah Sultan Türbesi 1. cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)..... 602
Şekil 2.3. 458: Mihrişah Sultan Türbesi 1. cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)..... 602
Şekil 2.3. 459: Şah Sultan Külliyezi Vaziyet Planı http://www.mayamimar.com/rrr1a.html 603
Şekil 2.3. 460: (Solda) Şah Sultan Türbesi birinci sıra pecere açıklıkları, 1P10 (4. Cephe) (N.Uzun, 2021) 605
Şekil 2.3. 461: (**Ortada)**Şah Sultan Türbesi birinci sıra pecere açıklıkları, 1P1 (1. Cephe) (N.Uzun, 2021) 605
Şekil 2.3. 462: Şah Sultan Türbesi sıra pecere açıklıkları, 2P10 (4. Cephe) (N. Uzun, 2021)..... 605
Şekil 2.3. 463 : Şah Sultan Türbesi 1. Cephe (http://www.mayamimar.com/rrr1a.html) .. 608
Şekil 2.3. 464: Şah Sultan Türbesi 4. Cephe (http://www.mayamimar.com/rrr1a.html).... 608
Şekil 2.3. 465: Şah Sultan Türbesi (Önkal:2017)..... 608
Şekil 2.3. 466: Şah Sultan Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 609
Şekil 2.3. 467: Şah Sultan Türbesi 1.Cephe revak bölümü N. Uzun, 2021) 609
Şekil 2.3. 468: Şah Sultan Türbesi 1.ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 610
Şekil 2.3. 469: Şah Sultan Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 610
Şekil 2.3. 470 : Nakşidil Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (İstanbul 1.VBM Arşivi) 611
Şekil 2.3. 471: (Solda) Nakşidil Sultan Türbesi birinci sıra pencere açıklıkları 613
Şekil 2.3. 472: (Sağda) Nakşidil Sultan Türbesi ikinci sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021) 613

Şekil 2.3. 473 : Nakşidil Sultan Türbesi 7- 12. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)..... 616
Şekil 2.3. 474 : Nakşidil Sultan Türbesi Planı (Önkal: 2017)..... 616
Şekil 2.3. 475: Nakşidil Sultan Türbesi 7-10. Cephe (N. Uzun, 2021) 617
Şekil 2.3. 476: Nakşidil Sultan Türbesi 8- 12. Cephe (N. Uzun, 2021) 617
Şekil 2.3. 477: Nakşidil Sultan Türbesi 1-5. Cephe (N. Uzun, 2021) 618
Şekil 2.3. 478: Nakşidil Sultan Türbesi 1-5. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 618
Şekil 2.3. 479 : II. Mahmut Külliyesi https://www.google.com/maps/..... 619
Şekil 2.3. 480: Sultan II. Mahmut Türbesi pencere detay (N. Uzun, 2021) 620
Şekil 2.3. 481: Sultan II. Mahmut Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek) 622
Şekil 2.3. 482: Sultan II. Mahmut Türbesi (Önkal: 2021) 622
Şekil 2.3. 483: Sultan II. Mahmut Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 623
Şekil 2.3. 484: Sultan II. Mahmut Türbesi 7. – 8. . Cephe (N. Uzun, 2021)..... 623
Şekil 2.3. 485: Sultan II. Mahmut Türbesi Giriş Bölümü (N. Uzun, 2021) 623
Şekil 2.3. 486: Nakşidil Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi) 624
Şekil 2.3. 487: Gülustu Sultan Türbesi alt sura pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 625
Şekil 2.3. 488: Gülustu Sultan Türbesi Cephe..... 628
Şekil 2.3. 489: Gülustu Sultan Türbesi (Önkal:2017) 628
Şekil 2.3. 490: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 629
Şekil 2.3. 491: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 629
Şekil 2.3. 492: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 629
Şekil 2.3. 493: Hüsrev Paşa Türbesi Cephe Görünüşü 633
Şekil 2.3. 494: Hürev Paşa Türbesi Planı (Demiziz:1989)..... 633
Şekil 2.3. 495: Hüsrev Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 634
Şekil 2.3. 496: Hüsrev Paşa Türbesi İç Mekan (N. Uzun, 2021) 634
Şekil 2.3. 497: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 3. Cephe 639
Şekil 2.3. 498: Mustafa Reşit Paşa Türbesi Planı..... 639
Şekil 2.3. 499: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 640
Şekil 2.3. 500: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 640
Şekil 2.3. 501: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 640
Şekil 2.3. 502: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 641
Şekil 2.3. 503: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 641
Şekil 2.3. 504: Sultan I. Selim Külliyesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener: 2001)..... 642
Şekil 2.3. 505: Sultan Abdülmecit Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)..... 644
Şekil 2.3. 506 (Solda): Sultan Abdülmecit Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)..... 647
Şekil 2.3. 507 (Sağda): Sultan Abdülmecit Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek)..... 647
Şekil 2.3. 508: Sultan Abdülmecit Türbesi (https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=211)..... 648
Şekil 2.3. 509: Sultan Abdülmecit Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 648
Şekil 2.3. 510: Sultan Abdülmecit Türbesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 649
Şekil 2.3. 511: Sultan Abdülmecit Türbesi 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 649
Şekil 2.3. 512: Sultan Abdülmecit Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 649
Şekil 2.3. 513: Keçecizade Fuat Paşa Külliyesi, Hava Fotoğrafı **https://earth.google.com/web** 650

Şekil 2.3. 514: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021) 652
Şekil 2.3. 515: Keçezizade Fuat Paşa Türbesi 5. Cephe..... 654
Şekil 2.3. 516: Keçezizade Fuat Paşa Türbesi (Gündoğdu:2009) 654
Şekil 2.3. 517: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 655
Şekil 2.3. 518: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 655
Şekil 2.3. 519: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)..... 655
Şekil 2.3. 520: Mahmut Nedim Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı..... 656
Şekil 2.3. 521: Mahmut Nedim Paşa Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)..... 657
Şekil 2.3. 522 : Mahmut Nedim Paşa Türbesi 3. Cephe..... 660
Şekil 2.3. 523 : Mahmut Nedim Paşa Türbesi (Aslanapa) 660
Şekil 2.3. 524: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 661
Şekil 2.3. 525: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 661
Şekil 2.3. 526: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 661
Şekil 2.3. 527: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 661
Şekil 2.3. 528: Mihrimah Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)..... 662
Şekil 2.3. 529: İbrahim Ethem Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2022) 663
Şekil 2.3. 530: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (Batı)..... 665
Şekil 2.3. 531: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 2. VBM Arşivi)..... 665
Şekil 2.3. 532 : İbrahim Ethem Paşa Türbesi Plan (Bulut:2010)..... 665
Şekil 2.3. 533: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 1. Ve 4. Cephe, 1. Cephe giriş kapısı
(N. Uzun, 2021) 666
Şekil 2.3. 534 : İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 666
Şekil 2.3. 535: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 666
Şekil 2.3. 536: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021) 667
Şekil 2.3. 537: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 667
Şekil 2.3. 538: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021) 667
Şekil 2.3. 539 : Adile Sultan Türbesi Hava Fotoğrafı https://earth.google.com/web..... 668
Şekil 2.3. 540: Adile Sultan Türbesi 1. Cephe 671
Şekil 2.3. 541: Adile Sultan Türbesi (Demiriz: 1989)..... 671
Şekil 2.3. 542: Adile Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021) 672
Şekil 2.3. 543: Adile Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021) 672
Şekil 2.3. 544: Ahmet Cevat Paşa Türbesi pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021) 675
Şekil 2.3. 545: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 3. Cephe (Batı)..... 677
Şekil 2.3. 546: Ahmet Cevat Paşa Türbesi planı (Yavuz:2009)..... 677
Şekil 2.3. 547 : Ahmet Cevat Paşa Türbesi 4. Cephe..... 677
Şekil 2.3. 548 : Ahmet Cevat Paşa Türbesi (Yavuz:2009)..... 677
Şekil 2.3. 549: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 678
Şekil 2.3. 550: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 678
Şekil 2.3. 551: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 678
Şekil 2.3. 552: Alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)..... 681
Şekil 2.3. 553: Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi 5. Cephe..... 684
Şekil 2.3. 554: Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi (Önkal:2017) 684
Şekil 2.3. 555: Sultan Reşat Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021) 685
Şekil 2.3. 556: Sultan Reşat Türbesi 1. – 3. Cephe (N. Uzun, 2021) 685
Şekil 2.3. 557: Sultan Reşat Türbesi 3 – 5. Cephe (N. Uzun, 2021)..... 686
Şekil 2.3. 558: Sultan Reşat Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021) 686

Şekil 3.2.1 3: 14. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları 696
Şekil 3.2.1 4: 14. Yüzyıl Mezar Yapılarında 2. Sıra (Üst Sıra) Pencere Açıklıkları 696
Şekil 3.2.1 6: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları..... 697
Şekil 3.2.1 7: Bursa Çelebi I.Mehmet Türbesi 697
Şekil 3.2.1 8: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları 698
Şekil 3.2.1 9: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları 698
Şekil 3.2.1 10: 15. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 2. Sıra ve Kasnak Pencereleri..... 699
Şekil 3.2.1 11: 15. Yüzyıl Edirne ve İstanbul Mezar Yapılarında 2. Sıra Pencere Açıklıkları 699
Şekil 3.2.1 12: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 700
Şekil 3.2.1 13: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 701
Şekil 3.2.1 15: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 701
Şekil 3.2.1 16: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Birinci Sıra Pencere Açıklıkları 702
Şekil 3.2.1 17: 16. Yüzyıl Birinci Sıra Pencere Açıklıkları, Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 702
III. Murat Türbesi (1600), III. Mehmet Türbesi (1608), Sultan Ahmet Türbesi (1617)
Şekil 3.2.1 18: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1.Sıra Pencere Açıklıkları 703
Şekil 3.2.1 19: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 704
Şekil 3.2.1 20: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 704
Şekil 3.2.1 21: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 705
Şekil 3.2.1 22: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 705
Şekil 3.2.1 23: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 706
Şekil 3.2.1 24: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 707
Şekil 3.2.1 25: 20. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları 707

Şekil 3.3.4 1: Yeşil Türbe Gravür (Sevim, 1997, s.133)
Şekil 3.3.4 2: Yeşil Türbe, 1839 (Gabriel,1972) 732

Şekil 3.3.4 3: Şehzade Alaaddin Türbesi ve Kasnak Pencere Detayı (Gabriel,1972) 732
Şekil 3.3.4 4: Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72) ve pencere detayı
(Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, Tarihsiz Fotoğraf) 733
Şekil 3.3.4 5: Hürrem Sultan Türbesi ve Kanuni Sultan Süleyman Türbesi
(stanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı, j. Robertson, Tarihsiz)..... 734
Şekil 3.3.4 6 : Ferhat Paşa Türbesi (1595) 735
Şekil 3.3.4 7: Ferhat Paşa Türbesi (1595) İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı 735
Şekil 3.3.4 8: Sultan Ahmet Camii, **D`Ohsson Tableau general de l`Empire Othoman,** C.IV,1788..... 736
Şekil 3.3.4 9 : Abdurrahman Paşa Türbesi (1648)
İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı..... 736
Şekil 3.3.4 10: I. Abdülhamit Türbesi (İ.Ü. II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü)..... 738
Şekil 3.3.4 11: I. Abdülhamit Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, , 1899-1908 738
Şekil 3.3.4 12: Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı 738
Şekil 3.3.4 13 Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı (1905)..... 738
Şekil 3.3.4 14 : Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, Tarihsiz. 738
Şekil 3.3.4 15: Sinan Paşa Türbesi, Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, 1943..... 738

Şekil 3.3.4 16 : Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi,..... 739
Şekil 3.3.4 17 : Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi..... 739
Şekil 3.3.4 18 : Rüstem Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı 739
Şekil 3.3.4 19: Rüstem Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı 739

TABLO LİSTESİ **Sayfa No**

Tablo 3.1.1.1 1: Bursa'da Tek Sıra, Tek Sıra ve Mazgal, Tek Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları 688
Tablo 3.1.1.1 3: İstanbul'da Tek Sıra, Tek Sıra ve Mazgal, Tek Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları 688
Tablo 3.1.2.1. 1: Bursa'da İki Sıra, İki Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları 690
Tablo 3.1.2.1. 2: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Giriş dışındaki cephelerde aynı düzenin 1/1 gruplama ile tekrar edildiği mezar yapıları..... 692
Tablo 3.1.2.1. 3: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Giriş dışındaki cephelerde aynı düzenin gruplama ile tekrar edildiği mezar yapıları..... 692
Tablo 3.1.2.1. 4: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Cepheler arasında farklılık gösteren pencere düzenine sahip mezar yapıları 693
Tablo 3.1.2.1. 5: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip Yüzyıl 17. Yüzyıl Mezar Yapıları 694
Tablo 3.1.2.1. 6: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 18. Mezar Yapıları..... 694
Tablo 3.1.3. 1: Ü. Sıra Pencere Düzenlemesi Sıra Pencere Düzenine Sahip Mezar Yapıları 695
Tablo 3.3.2 1: 14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Alınlık..... 721
Tablo 3.3.2 2: 15. Yüzyıl Edirne Mezar Yapılarında Alınlık..... 722
Tablo 3.3.2 3: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Alınlık 723
Tablo 3.3.2 4: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Alınlık 725
Tablo 3.3.2 5: 18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Alınlıkları 725
Tablo 3.3.3 1: 14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Lento ve Söve 727
Tablo 3.3.3 2: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve..... 728
Tablo 3.3.3 3: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve..... 729
Tablo 3.3.3 4: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve..... 730
Tablo 3.3.3 5: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve..... 730
Tablo 3.3.3 6: 20. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve..... 731

1. GİRİŞ

1.1.Amaç, Kapsam, Yöntem

Anıtsal mezar yapıları olan türbeler, ölen kişinin adının yaşatıldığı ziyaret mekânlarıdır. İç mekânın aydınlatılması ve havalandırılması amacıyla oluşturulan pencere açıklıkları, Osmanlı dönemi mezar yapılarında cephe kuruluşunu belirleyen temel unsurlardan biri olmuş ve mezarın dışarıdan ziyaret edilmesini sağlayarak diğer yapı türlerinden farklı bir işlev üstlenmiştir. Mezar yapılarının zaman içerisinde, medrese, darülkurra ve sebil gibi yapılarla birlikte tasarlanarak hayır yapısına dönüştürülmeleri pencere açıklıklarına mezar yapısıyla hayır yapısı arasında bağlantıyı sağlayan yapı elemanı olma görevini yüklemiştir.

Tez kapsamında, 14. yüzyıl başından 20. yüzyıl sonuna kadar geçen tarihsel süreç içerisinde, Osmanlı Devleti'nin başkentlerinde inşa edilmiş mezar yapılarındaki pencere açıklıkları, biçim, malzeme-teknik, süsleme, boyut ve oran bakımından incelenmiştir. Cephenin doluluk -boşluk oranlarını belirleyerek cepheyi biçimlendiren en önemli yapı elemanları olan pencere açıklıklarının mezar yapılarındaki cephe tasarımına etkisi gerek biçimsel gerekse de oransal bakımdan ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, Osmanlı mimarlığı içerisinde ayrıca bir tarihsel sınırlandırmaya gidilmemiştir. Çalışmanın süresi göz önünde bulundurulduğunda, konunun ayrıntılı irdelenebilmesi için makul bir çerçeveyle sınırlandırılması gerekmiştir. Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı mimarlığında, başkentlerde inşa edilen yapıların yerel etkilerden arındırılmış, dönem özelliklerini taşıyan rafine örnekler olmasından dolayı tezin kapsamı Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış Bursa, Edirne ve İstanbul şehirleriyle sınırlandırılmıştır. Başkentlerde inşa edilen anıtsal mezar yapılarının sayıca fazla olması, sadece sultan hanedan mensubu ve devlet ricaline ait örnekler incelenmesini zorunlu kılmıştır.

Pencere açıklıklarının ibadet yapılarında ve sivil mimari örneklerindeki gelişimi çeşitli çalışmalarda detaylı olarak irdelenmiştir.[2] Ancak mezar yapılarında pencere açıklıklarının mimari tasarım yönünden ele alındığı kapsamlı bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Mezar yapılarının konu edildiği çalışmalar ise örneklerin daha genel olarak ele alındığı yayınlar olup pencere açıklıkları gibi detaylara yeterince yer verilmemiştir. Tez çalışmamız tek bir yapı elemanı olarak pencere açıklıklarını sadece Osmanlı mezar yapılarındaki gelişimi bütüncül bir yaklaşımla ele alarak bir yönüyle konuya ilişkin verileri ortaya koymayı hedeflerken aynı zamanda yer yer diğer yapı türleriyle karşılaştırmalar yaparak dönemsel ya da bölgesel etkenlere bağlı tasarım kalıplarının saptanması amaçlanmıştır.

Yapıların inşa edildikleri dönemden günümüze ulaşıncaya kadar deprem, yangın vb. nedenlerden ötürü tahribata uğradığı ve onarımlar geçirdiği bilinmektedir. Özellikle, birçok kez müdahaleye maruz kalmış olan üst sıra pencere açıklıklarında alçı dışlıklar başta olmak üzere pencereyi oluşturan elemanların geçirdiği dönüşüm hakkında da bir fikir vermesi düşünülmüştür.

Tez çalışması üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada literatür taraması yapılarak konuyla ilgili kaynaklar belirlenmiş, elde edilen bilgiler fişlenmiştir. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ile mezar yapılarının bağlı bulundukları kurumların listelerinden yararlanılarak üç başkentteki tez kapsamına giren yapıların listesi hazırlanmıştır. Yapılarda, pencere açıklıklarının dönüşümünü tespit etmek adına, geçmiş dönemlere ait görsel belgelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

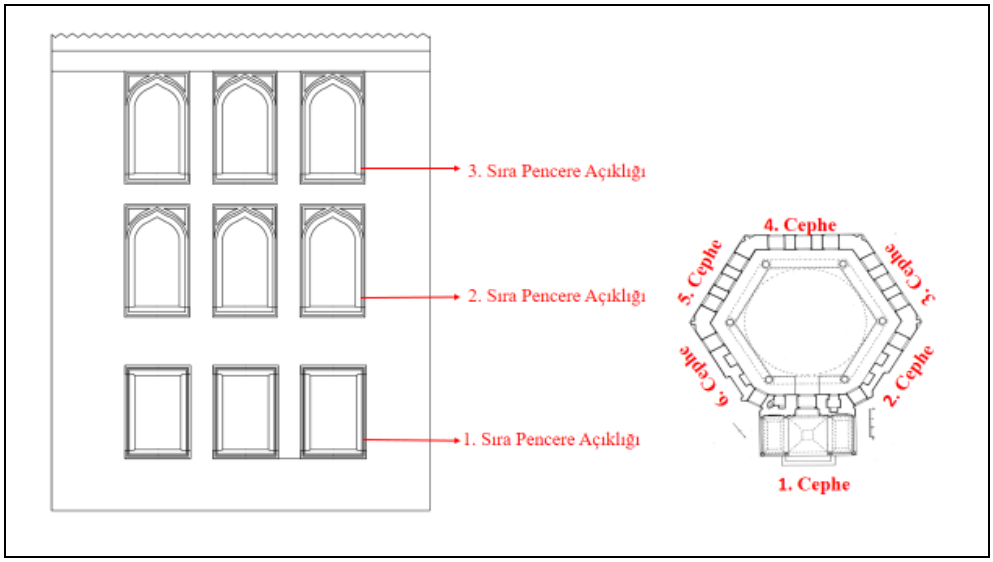
Bu aşamada, Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, İstanbul Vakıflar 1. ve 2. Bölge Müdürlükleri ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

[2] Neslihan Sönmez, İstanbul'daki Mimar Sinan Camilerinin Alt Sıra Pencereleri Tasarım ve Uygulama Özellikleri – Koruma Sorunları, Yıldız Teknik Üniversitesi Doçentlik Tezi,1997. Neslihan Sönmez "Mimar Sinan Camilerinde Alt Sıra Pencerelerinin Boyutlandırma Özellikleri" ,Abdullah Kuran İçin Yazılar, İstanbul, 1999, s.287-311; Neslihan Sönmez "Edirne'deki Erken ve Klasik Osmanlı Camilerinde Pencere Tasarımının Gelişimi" Uluslararası Kuruluşunun 700.Yıl Dönümünde Bütün Yönleri İle Osmanlı Devleti Kongresi Bildirileri (Haz: Alaadin Aköz, Bayram Yürekli, Ruhi Özcan) ,Konya, 2000, s. 97-151; Aslı Sağıroğlu Arslan, Anadolu Türk Mimarisinde Cami Ve Mescitlerde Pencere Açıklıklarının Gelişimi (İç Anadolu Bölgesi ölçeğinde 12-20. yy.), Erciyes Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 2011; Nihal Uluengin, Osmanlı Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi, YEM, İstanbul, 1998.

Kurullarının arşivlerindeki, tez kapsamına giren yapılara ait rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin büyük bir kısmı incelenmiştir.

Tezin ikinci aşamasında, mezar yapılarının bağlı bulunduğu kurumlardan izinler alınarak saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Tez kapsamına alınan bütün mezar yapıları, giriş cephesinden başlayarak saat yönünün tersine doğru numaralandırılmak suretiyle incelenmiş; cephe ve pencere açıklıklarının ölçüleri, malzeme ve biçimsel özellikleri bu numara sırasına göre kaydedilmiştir.

Bazı yapıların cephelerinde pencere açıklıkları ikiden fazla sıra oluşturduğundan, alt ve üst sıra tanımının yanlış anlaşılmalara neden olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, yapılara ilişkin veri setlerinde ve tez metninin yazımında, pencere sıralarının adlandırılması en alt sıradan başlamak üzere, birinci sıra, ikinci sıra ve varsa üçüncü sıra olarak ifade edilmiştir (Bkz. Şekil 1.1.1). Pencere açıklıkları, giriş cephesinden başlayarak, öncelikle bulunduğu pencere sırasına göre kodlanmış sonrada saat yönünün tersine doğru cephelerdeki pencere adedine bağlı olarak numaralandırılmıştır. Örneğin, her cephesinde üç sıra halinde düzenlenmiş ikişer pencere bulunan sekizgen planlı mezar yapısının saat yönüne doğru üçüncü cephesindeki üçüncü sırasında bulunan sağ pencere 3P6 olarak kodlanmıştır.

Şekil 1.1. 1: Cephe ve pencere sıralarının adlandırılması, III. Murad Türbesi Cephesi (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden İşlenerek) ve Planı (Önkal:2017)

Tez çalışmasının üçüncü aşamasında, saha çalışmasından elde edilen bulgular tarihsel ve teknik, literatür ve arşiv çalışmalarında ulaşılan bilgiler ışığında değerlendirilerek her bir yapı için sayısal verilerin işlendiği ayrı ayrı tablolar oluşturulmuştur. Saha

çalışmasında alınan ölçüler, Vakıflar Bölge Müdürlükleri arşivindeki projelerle karşılaştırarak oran hesaplamalarına geçilmiştir. İlk adımda *pencere yüksekliklerinin genişliğe oranı* ve *pencere açıklığının kapladığı* alan hesaplanmıştır. Daha sonra pencere açıklıklarının alanları toplanarak her bir cephedeki *toplam pencere açıklık alanı* elde edilmiştir. Bu alanın, cephe alanına bölünmesiyle, cephe alanının pencere alanına oranına ulaşılmıştır. Farklı plan şemalarındaki yapılar arasında kıyaslama yapılabilmesi için en sonda tüm cepheler toplanarak, yapının toplam cephe alanının toplam pencere açıklık alanına oranı hesaplanmıştır.

Cephe çizimleri, Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden edinilen projeler ve yayınlarla desteklenerek bilgisayar ortamında şematik cephe çizimleri oluşturulmuştur. Aynı cephe kuruluşunun tekrar edildiği yapılarda sadece seçilen bir cephenin çizimine yer verilmiştir.

Tezin dördüncü aşamasında elde edilen tüm bilgi ve belgeler, *"Giriş", "Osmanlı Anıt Mezar Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi ve Cephe Tasarımına Katkıları", "Değerlendirme"* ve *"Sonuç"* olmak üzere dört ana başlık altında toplanarak yazıya aktarılmıştır.

Giriş bölümünün birinci alt başlığında tezin amaç, kapsam ve yöntemi ile alanına sağlayacağı bakımından önemi üzerinde durulmuştur. "*Pencerenin Tanımı, Gelişimi ve Cephe Mimarisiyle İlişkisi"* başlığı altında pencerenin tanımı yapılarak cephe mimarisinin gelişiminde pencerenin yeri açıklanmaya çalışılmıştır. Giriş bölümünün *"Türk Mimarisinde Mezar Yapıları ve Cephe Gelişimleri"* başlığı altında İslamiyet Öncesinden Osmanlı mimarisine uzanan süreç içerisinde Türk Mimarisinde mezar yapılarının gelişimi ve cephe özellikleri anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde "*Osmanlı Anıt Mezar Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi ve Cephe Tasarımına Katkıları"* ana başlığı altında incelenen mezar yapıları; Bursa, Edirne ve İstanbul olmak üzere üç alt başlık altında sınıflandırılmış ve bu başlılar altında kronolojik bir sıra izlenerek ayrı ayrı ele alınmıştır.

Mezar yapısının konumu, yapım tarihi, banisi, mimarı ve mimari özellikleri, *"Genel Tanım*" başlığı altında kısaca açıklanmıştır. Külliye bünyesinde bulunan mezar yapılarının konumları, vaziyet planları üzerinde işaretlenmiştir. Günümüzde herhangi bir yapı topluğu içerisinde yer almayan mezar yapılarının konumları ise haritalar üzerinde gösterilmiştir.

Yapının genel tanımının ardından, "*Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni"* alt başlığı altında, cephe özelliklerinden söz edilerek pencere düzeninin cephe kuruluşuna etkisi anlatılmıştır. Devamında pencere açıklıkları, "*Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri", "Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri", "Pencereyi Oluşturan Elemanlar", "Boyut ve Oran"* alt başlıkları altında irdelenmiştir.

"Boyut ve Oran" bölümünde, cephe ve pencere açıklıklarının boyut ve oranları, numara sırasına göre tablolar halinde tek tek işlenmiştir. İlk tabloda, her bir pencere açıklığının numarası ve hangi cephede yer aldığı belirtilerek, pencere açıklığının yükseklik ve genişlik ölçüleri, yüksekliğin genişliğe oranı ve pencere alanı (m^2) hakkında bilgiler sunulmuştur. İkinci tabloda ise, cepheler giriş cephesinden başlayarak numaralandırılmış; her bir cephenin toplam alanı, pencere açıklıklarının toplam alanı ve toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranını hakkında bilgiler verilmiştir. İncelenen mezar yapısının sonunda değerlendirme bölümü yazılmıştır.

Her yapının ardından, varsa geçmiş dönemlere ait görsellerden başlayarak, fotoğraf ve çizimlere yer verilmiştir. Cephe kuruluşları birbirini tekrarlayan yapılarda, seçilen tek bir cephenin çizimiyle yetinilmiş ve bu cephenin hangi cephe olduğu plan üzerinde belirtilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, Osmanlı dönemi mezar yapılarındaki pencere açıklıkları beş alt başlık altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde ilk olarak "Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Konum Ve Düzeni" başlığı altında cephedeki pencere sıraları kendi içinde gruplandırılarak değerlendirilmiştir. "Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri" başlığı altında pencereyi oluşturan öğelerin bir bütün olarak değerlendirilmesiyle, pencere tasarımının 14.yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar geçen süreç içindeki gelişimi belirlenmiştir. "Pencere Açıklıklarını Oluşturan Elemanlar ve Malzeme Özellikleri" alt başlığında her bir pencere elemanı ayrı başlıklar altında ele alınarak, malzeme-teknik ve süsleme özelliklerine incelenmiştir. Değerlendirme bölümünün "Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları ile Cephe Tasarımına Etkisi" alt başlığı altında, pencere açıklıklarının boyutları, yüksekliklerinin genişliklere oranı ve cephenin pencere alanına oranı kronolojik bir düzen içerisinde incelenerek, zaman içinde değişen ve sürdürülen, ölçü ve oranlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerlendirme bölümünün son bölümünde mezar yapılarında pencere tasarımlarını şekillendiren diğer etkenleri belirlenebilmesi için ilk olarak Bursa, Edirne

ve İstanbul'daki mezar yapıları yerel etkiler bağlamında karşılaştırılmıştır. Bir sonraki alt başlıkta ise pencere açıklıklarının tasarımında çevresindeki mezar yapılarının etkisini saptayabilmek amacıyla farklı dönemlerde inşa edilmiş ve farklı statülerdeki kişilerin mezar yapıları bulunduğu külliyeler seçilerek, mezar yapılarının pencere açıklıkları karşılaştırılmıştır. .

Dördüncü bölümde "*Sonuç*" başlığı altında Osmanlı mezar yapılarında pencere açıklıklarının kronolojiye bağlı değişim ve gelişiminde; bulunduğu yerin, baninin kimliğinin, mimarın ve inşa edildiği dönemdeki anıt mezar anlayışının etkileri ortaya konulmuştur.

1.2. Pencerenin Tanımı, Gelişimi ve Cephe Mimarisiyle İlişkisi

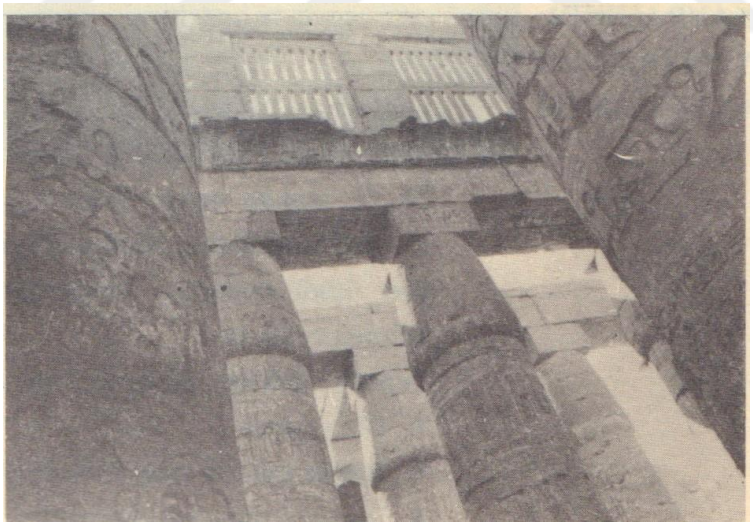
Cephe, bir yapının dış yüzlerinden her biri, özellikle de ön yüzü olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2002,112; Tanyeli, 1997, s.333; Arseven, 1975, s.331) Ön yüz, giriş bölümünün olduğu yüzeyi ifade etmekte olup cephe, ana cephe kelimeleri ile aynı anlamı taşımaktadır. Bu tanımlama doğrultusunda yapının diğer cepheleri yan cephe ve arka cephe olarak adlandırılmaktadır. Cephe yüzeyinin şekillenmesinde; yapının plan kuruluşu, cephe yüzeyinde yer alan mimari ile süsleme elemanları ve bu elemanların bağımsız birer eleman olmanın dışında, cephedeki konum ve dağılımlar etkilidir. Kapı ve pencereler, cephe yüzeyinde oluşturdukları boş alanlarla ayrıca önem taşımaktadır (Cantay: 1982, s. 1-9). Pencere, iç mekânın ışık ve hava alması için yapılmış aynı zamanda dışarıyla bağlantıyı sağlayan duvar yüzeyinde bırakılmış boşluklardır (Hasol: 2002, s.362; Binan:1997, s.1147; Arseven, 1975, s.1600-1601). Yapılarda ilk boşluk, insan eliyle yapılmış ilk barınaklarda, iç mekâna giriş çıkışı sağlamak, içeride yakılan ateş dumanının dışa atılması ve ışık ve havanın sağlanması amacıyla üst örtüde açılmıştır. Tepede bırakılan bu delikler kapı ve pencere açıklığı işlevini birlikte yürütmektedir. Ancak ilerleyen dönemlerde cephe elemanı olarak kapı duvar yüzeylerinde pencerelerden daha önce var olmuştur (İzgi: 1975, s.1-2)

Mezopotamya ve Anadolu'da gelişen uygarlıkların anıtsal mimari yapılarından itibaren mimaride cephe gelişiminden söz etmek mümkündür. Mezopotamya'da gelişen anıtsal yapılarda cepheler masif olup açıklık olarak ana giriş kapıları vurgulanmıştır. Cephe mimarisine önemin arttığı Antik Mısır tapınaklarında da

simetrik olarak tasarlanmış giriş cepheleri anıtsal bir görüntüye sahiptir (Tanyeli: 1997, s.334)

Günümüze ulaşan en eski pencere açıklığı da Mısır'daki Karnak tapınağında yer almaktadır. İnsan boyundan oldukça yüksekte bulunan söz konusu pencere açıklığı "calaustra" denilen taş kafesle kapatılmıştır **(Şekil 1.2.1).** Bu dönemde Mısır lahitlerindeki alçak kabartma saray ve ev tasvirlerinde de pencere açıklıklarına yer verilmiştir (İzgi:1975 s.3; Uluengin:1998, s. 10-11)

Batı Anadolu bölgesine tarihlendirilen en erken tarihli pencere açıklığı, Poliochni'de tunç çağına tarihlendirilen kale duvarında yerden 2 m. yükseklikte açılmış üstü taş dilimleriyle kapatılmış pencere açıklığıdır. Mazgal şeklindeki açıklığın atış mazgalı olabileceği düşünülmektedir. Hacılar VI'da M.Ö. 5500'lere tarihlendirilen bir yerleşmede de dikdörtgen bir pencere açıklığı tespit edilmiştir. Hitit yapılarındaki pencere açıklıklarının biçim ve düzenleri, Boğazköy I. Tapınak'taki buluntulara ve bu buluntuları destekleyen metinlere dayandırılarak açıklanmaktadır. Pencere açıklıklarının tahta söveli oldukları ve yerden 13-100 cm yükseklikte olduğu belirtilmektedir (Naumann, 1975,s. 179-181).

Şekil 1.2. 1: Mısır Karnak Tapınağı (İzgi: 1975)

Yunan tapınaklarında cephe mimarisinden daha çok üç boyutlu bir kütle oluşturmanın önemli olduğu kabul edilir (Tanyeli:1997,s.334). Genel itibariyle Yunan tapınakları her iki ucu ya da sadece önü sundurmalı kutsal bir mekân onu çevreleyen sütun sırasından oluşmaktadır ve dört yönden simetrik bir görüntü sergiler (Wheeler: 2004, 86). Tapınakların cella olarak adlandırılan ana bölümleri penceresiz inşa edilmiştir.

Duvar yüzeyindeki tek açıklıkları giriş kapılarıdır (İzgi: 1975,s.4). Roma tapınaklarında Yunan Tapınaklarından farklı olarak sütun sırası sadece giriş cephesinde yer alır. Tapınağın arka kısımlarına daha az önem verilir (Wheeler: 2004, 86).Üç boyutlu kütle anlayışından tek yüzeye önem verilen anlayışa geçilmesi Roma tapınaklarında cephe mimarisine önem verilmesini beraberinde getirmiştir (Tanyeli: 1997, s. 334). Birkaç yapı dışında tapınak cephelerinde pencere açıklıklarına yer verilmeme kuralı bu dönemde de devam eder (İzgi: 1975 s.4; Uluengin: 1998, s. 10-11).

Tapınakların aksine Roma dönemi bazilikalarında, konut ve hamamlarında pencere açıklıklarına yer verilmiştir (İzgi:1975 s.4). Romalıların domus adı verilen tek katlı avlulu konutlarında pencere açıklıkları sayıca azdır. Ostina denilen apartman şeklindeki konutlarında yapı cepheleri daha özenle ele alınmıştır. Bu konutlarda pencere açıklıkları, cephe oluşumuna katkıda bulunan elemanlardan biri olmuştur (Thorpe: 2002, s.82-90).

Pencere açıklıklarının cephe elemanı olarak gelişimi Bizans döneminde devam eder. Bu dönemde Roma tapınaklarından farklı olarak dini yapıların cephelerinde pencere açıklıkları yer almaya başlar. Yapılarda kemer kullanımının büyük boyutlu pencere açıklıklarının kullanılmasına olanak sağladığı kabul edilir (İzgi, 1975, s.5) Pencere açıklıkları tek, ikili ve üçlü olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Tek pencereler; yuvarlak formlu ya da yuvarlak ya da yuvarlak hafifletme kemerleri altında dikdörtgen formludur. İkili pencereler; yan yana birbirinden bağımsız iki yuvarlak kemerli pencere ya da ortada bir plastır veya sütunla birleşen iki pencere şeklindedir. Plastırla birleşen ikiz pencerelerin ortak bir hafifletme kemeri içine alındığı da görülmektedir. Üçlü pencereler ikili pencerelere benzer özellikler göstermekle birlikte; boyutlarındaki farklılıklarla, ortadaki pencerenin daha büyük ya da kemer biçimi farklı olmasıyla, kimi pencere açıklıklarının çökertmeler içine yerleştirilmesiyle kendi içlerinde farklı gruplar oluşturmaktadır. Pencere ve hafifletme kemerlerinde kademelenme Bizans mimarisinde geç dönem yapılarında görülmektedir. Bu dönem dini mimaride pencere açıklıklarına, yapıların cephelerinde, çatıda orta nefin yükselen duvarında ve naos kubbesi kasnağında yer almıştır (Ersen: 1986, s. 23 - 26).

Türk mimarisinde İslam öncesi döneme ait yapılarda cephe ve pencere açıklıkları konusunda bilgilerimiz sınırlıdır. Göktürk dönemiyle ilgili olarak, yapıların plan ve restitüsyonlarından yola çıkarak pencere açıklıklarıyla ilgili net bir bilgiye varamazsak

da dönemin tapınak ve kalelerinde cephe mimarisinin dikkate alındığını söylenebilir. Bu döneme ait tapınaklardan Ak-beşim Budist Tapınağı'nı doğu batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı ortasında avlu bulunan bir yapıdır. Yapıda girişin sağlandığı doğu cephesi diğer cephelerden ve yapı içindeki bölümlerden yüksek tutulmuştur. Göktürk dönemi kalelerinin rekonstitüsyonunda atış mazgalı ve buna benzer pencere açıklığı göremiyoruz. Cepheler duvarlara yerleştirilen burç ve kuleler ile giriş kapılarından oluşmaktadır (Cezar:1977, 30-32, 40-43).

İslamiyet sonrası dönemde dikdörtgen planlı Karahanlı camilerinde üç giriş açıklığı tek yüzeyde toplanarak yapıların giriş cephesi ön plana çıkartılmıştır. Tek cephe anlayışının benimsendiği yapılardan Talhatan Baba Camii'nde arka cepheler nişlerle hareketlendirilmiştir. Gazneli döneminden günümüze yapıların bazı bölümleri ulaşabilmiştir. Eyvan şeklinde portal kalıntıları cephe mimarisine önem verildiğini göstermektedir. Büyük Selçuklu döneminde cephelerde eyvan şeklinde ya da dışarı çıkan portallere yer verilmiştir. Avlulu plana sahip yapıların cephelerinde pencere açıklıklarına rastlanmamaktadır. Gülpayegan Mescidi Cumasının kubbe kasnağında pencere açıklığı bulunmakla birlikte sonradan ilave edilip edilmediği konusunda şu anda bilgilerimiz eksiktir (Aslanapa: 1999,s.27-29).

Taç kapı etrafında şekillenen tek cephe anlayışı Anadolu Selçuklu mimarisinde cami ve mescit, medrese, darüşşifa gibi farklı yapılarda devam etmiştir. Yapılarda havalandırma ve ışıklandırma mazgal pencere açıklıklarıyla sağlanmıştır. Alt sıra pencere açıklıklarının cephelerde yer alması 13. yüzyılın ortaları olarak kabul edilmektedir. Pencere açıklıkları ana cephelerde taç kapı bünyesinde ya da taç kapının iki yanında cephe elemanı olarak yer verilir (Cantay, 1982, s.118). Boyutları büyüyen pencere açıklıklar kimi yapılarda mukarnaslı kavsaralı taç kapı kurgusundadır. Pencere açıklıklarında görülen gelişim 1243 sonrası Moğol istilası ile ilişkilendirilmektedir (Küskü: 2014, s.205-207).

1.3.Türk Mimarisinde Mezar Yapıları ve Cephe Gelişimleri (Osmanlı Mimarisine Kadar)

Türklerde ölülere saygı, ölümden sonra yaşama inanç ve farklı cenaze ritüelleri güçlü bir gelenek oluşturması (Cezar:1977, s.107) anıt mezar mimarisinin gelişiminde olumlu yönde katkı sunmuştur. Türklerin bilinen ilk mezar yapısı kurganlardır.

Kurganların ortaya çıkışının ilk ve temel ögesi, toprağa açılan ve cesedin veya küllerinin içine konulabileceği bir çukurdur. Bu çukur zaman içinde önce kenarları taş parçalarıyla çevrilerek basit bir oda haline dönüştürülmüştür. Daha sonraları ölünün bulunduğu kısım genişletilmiş ve derinleştirilmiştir (Çoruhlu:2016, s.67). "Kurgan" kelimesi aslında mezarın kendisini değil, üstündeki koruma amaçlı, mezara ulaşmayı zorlaştıran taş/toprak yığını tepeyi ifade etmektedir. Kurgan mezarlara verilebilecek bilinen ilk ve en önemli örnek, M.Ö. 2.yüzyıla dayandırılan, büyüklü küçüklü kırk adet mezardan oluşan Altay'daki Pazırık kurganlarıdır (Çoruhlu:2007, s.82; Çoruhlu:2016)

Göktürk mezar külliyeleri çoğunlukla tipik kurganlar gibi yer altında değil yerüstünde bulunan, ölen kişi adına belli dönemlerde anma törenlerinin yapıldığı yapılardır. En bilinenleri Kültigin (732), Bilge Kağan (735), Tonyukuk (726-732) külliyeleridir (Çoruhlu: 2007, s.162).

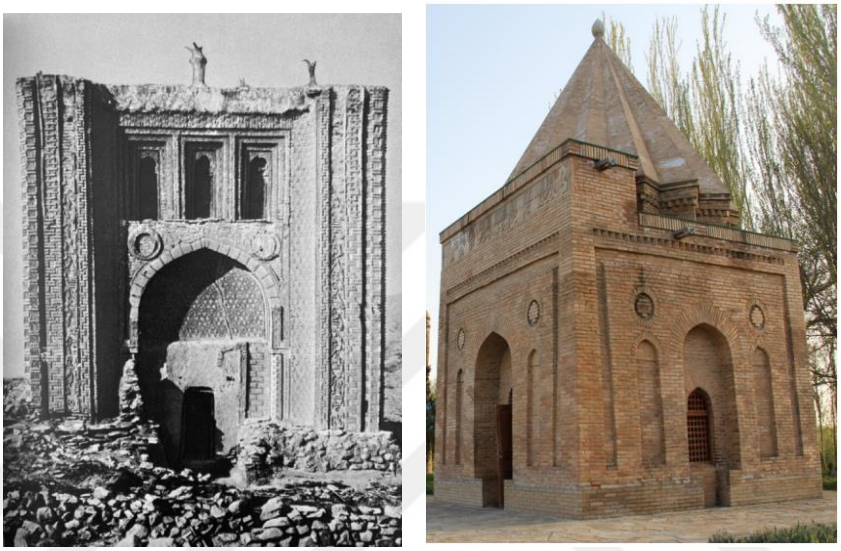
Uygurlar, stupa adlı kubbeli, hem ölünün gömüldüğü hem de sunak yeri olarak kullanılan, mezar yapıları ile bilinen ilk türbe örneklerini vermişlerdir. Hoço'daki Koş-Gumbaz diye adlandırılan Budist stupaları, İslam sonrası Türkler'in kubbeli yapı tipi ve türbe geleneklerinin işaretlerini vermektedir (Aslanapa: 2005, s.13; Cezar: 1977, s.75).

Orta Asya'dan gelen Türkler aşama aşama yerleşerek, islam medeniyetinde yer aldıkça, bir çok alanda olduğu gibi ölü gömme ve cenaze alanındaki adetlerini de İslam medeniyetine uyarlamışlardır (Arık: 1967, s.58-59).

İslam dünyasında bilinen ilk türbe, 9. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen, Samarra'daki Kubbetü's Süleybiye'dir. Abbasi Halifesi el-Muntasır için, Hristiyan asıllı annesi tarafından yaptırıldığı kabul edilen türbe, ortada kubbeyle örtülü sekizgen bir mekan ve bunu çevreleyen beşik tonozlu bir odadan oluşmaktadır (Daş: 2007; Önkal:2017s.17-18).

Kubbetü's Süleybiye'den sonra en eski mezar yapıları Türklerin hakim olduğu bölgelerde görülmektedir. Orta Asya'da günümüze ulaşan en erken tarihli türbe yapısı Buhara'da bulunan 907 yılına tarihlendirilen İsmail Samani Türbesidir. Tuğladan inşa edilen kare planlı türbenin dört cephede kapı açıklığı bulunmaktadır (Cezar:1977, s.115). Cephelerde tuğla süslemenin yoğun şekilde kullanıldığı ve cephe tasarımına önem verildiği görülmektedir.

Karahanlı döneminde inşa edilen türbeler genellikle kare planlı olup giriş cepheleri yüzsek bir portalle vurgulanmıştır. Karahanlı döneminden günümüze ulaşan en erken tarihli mezar yapılarından biri Tim'de bulunan 967 tarihli Arap Ata Türbesi'dir. Üzeri kubbe ile örtülü kare planlı yapıda giriş cephesinde yapıyı aşan portal yer almaktadır. Büyük sivri kemerli portalin üst kısmında üç nişin bulunması, geometrik tuğla bezemesi ve kitabe kuşağıyla Karahanlı türbelerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir. (Aslanapa:1999, s.32)

Şekil 1.3. 1: Tim Arap Ata Türbesi, 1930
https://www.researchgate.net/figure/Mausoleum-of-Arab-Ata-Tim-Samarqand-region-early-1930s_fig1_371584448
Şekil 1.3. 2: Balacı Hatun Türbesi (Koshenova:2016, s.192)

Karahanlı döneminin diğer önemli iki mezar yapısı Ayşe Bibi ve Balaci Hatun Türbeleridir. Kazakistan Talas'ta bulunan XII. Yüzyılın başlarına tarihlendirilen her iki mezar yapısı kare planlıdır (Aslanapa:1992, s.33). Tim Arap Ata Türbesi'nden farklı olarak tüm cephelerin vurgulandığı mezar yapılarından Balacı Hatun Türbesi'nin üç cephesinde sivri kemerli açıklıklara yer verilmiştir.

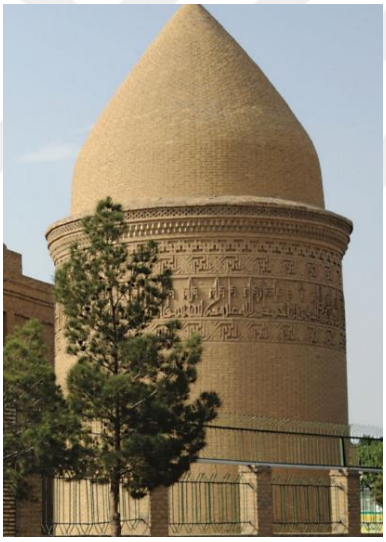
Mezar yapıları, Gazneliler döneminde Karahanlı döneminde olduğu gibi bir gelişim gösterememiştir. Bu durum, Gaznelilerin İslam geleneklerini daha fazla benimsemiş olmasıyla açıklanabilmektedir. 11. Yüzyıla tarihlendirilen Ravza'daki Sultan Mahmut Türbesi ve Sangbest'teki Aslan Cazip Türbesi bu dönemin mezar yapıları arasındadır. (Çoruhlu:2000, s.29),

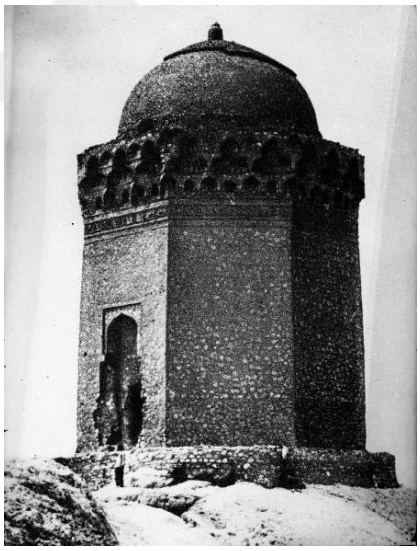
Büyük Selçuklu döneminde mezar yapılarında yivli, çokgen, kare olmak üzere plan şemaları çeşitlilik göstermektedir (Öney:1981, s.42). Bu dönemde karşılaşılan mezar

tiplerinden biri ince uzun silindirik gövdeye sahip kule mezar olarak da adlandırılan mezar yapılarıdır. Bu grup mezar yapıları cepheleri payeli ve payesiz silindirik gövdeliler ile sekizgen, ongen, onikigen olmak üzere kendi içlerinde sınıflandırılabilmektedir (Arık:1967, s.62).

Damgan'daki Cihil Duhteran (Kırk Kızlar) Kümbeti (1054-1055), uzun silindirik gövdeye yapılarına bir örnektir (Arık:1967, s.62). Tuğladan inşa edilmiş silindirik bir gövdeye sahip yapının üzeri konik bir külahla örtülüdür. Gövdenin üst kısmı kufi kitabeyle kuşatılmıştır (Aslanapa:1992, s.70)

Abakuh'da 1056 yılına tarihlendirilen Kümbet-i Ali, ağırlıklı olarak tuğla malzemenin kullanıldığı bu dönemde taş malzemeden inşa edilmiş nadir yapılardan biridir. Aynı zamanda sekizgen plan şemasına sahip bilinen en erken tarihli mezar yapısı olma özelliğini taşımaktadır (Cezar, 1977, s.330). Kubbe ile örtülü yapının çokgen gövdesi üst kısımda mukarnas kornişle kuşatılmıştır.

Şekil 1.3. 3: Cihil Duhteran (Kırk Kızlar) Kümbeti
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/cil-duhteran-kumbet

Şekil 1.3. 4: Kümbet-i Ali
https://cdn.kulturenvanteri.com/wp-content/uploads/2020/08/K%C3%BCmbet-i-Ali.jpg

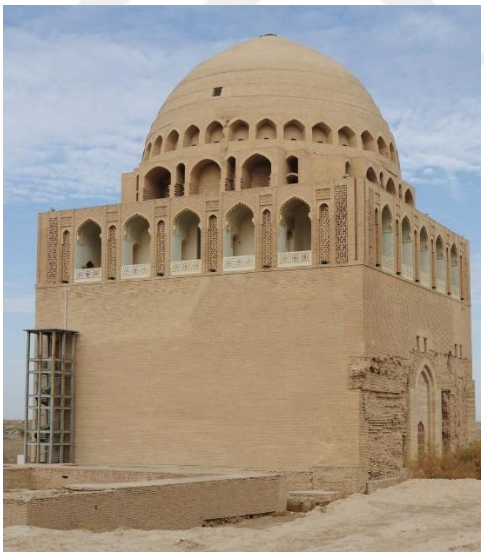
Kazvin - Hamedan yolu üzerinde yer alan Harrekan'da, yaklaşık 30 m. aralıklarla bulunan iki mezar yapısı Selçuklu döneminin en bilinen örnekleridir. Tuğladan inşa edilmiş sekizgen planlı yapıların cephelerinde köşelere yerleştirilmiş kuleler ve cepheleri kaplayan tuğla süslemeler dikkat çekmektedir. Kitabelerine göre, doğudaki kümbet 1067-68, batıdaki kümbet

1093 yılında, iki mimar kardeş tarafından yapılmıştır (Daş:2007; Tuncer:1986, 26,35; Aslanapa:1992, s.70-71)

Şekil 1.3. 5: Harekan Türbeleri
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/kumbet-i-karagan

Büyük Selçuklu mezar yapıları içerisinde teknik ve estetik özellikleri bakımından ön plana çıkan mezar yapılarından biri Sultan Sancar Türbesi'dir. Yapıda yurt ve öy denilen çadırların ve İslamiyet öncesi stupa mimarisinin etkileri görülmektedir. Tamamıyla tuğla ile inşa edilen türbe kare planlı bir yapıdır. Türbenin kübik gövdesinin üst bölümünü dört cephede galeriyle çevrelenmiştir (Çoruhlu:2000, s.34-35)

Şekil 1.3. 6: Sultan Sancar Türbesi
https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sultan-sencer-turbesi

Büyük Selçuklu dönemi mezar yapıları yükseklikleriyle anıtsal bir görünüşe sahiptir. Türbelerin önemli bir bölümünde portal zemin seviyesine yakındır. Sivri kemerli alınlıkları bulunan portaller bezeme bakımından sadedir. Bu dönem yapılarının çoğunda pencere bulunmamaktadır. Mezar yapısı küçük mazgal delikleriyle aydınlatılmaktadır (Öney:1981, s.41-43).

Anadolu Türk Mimarisi'nde Selçuklu ve Beylikler Dönemi mezar yapıları altta içinde mezarın bulunduğu mumyalık, gövdede sembolik lahitlerin bulunduğu ziyaret mekanı ve üst örtü olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. (Arık:1967, s.65)

Mumyalık bölümlerinin mezardan dolayı genellikle büyük bir kısmı toprak altındadır. Mezar odaları genellikle kare planlı olup bazı yapılarda haçvari plana da rastlanmıştır. Gövde bölümünün dış biçimlenişi eserin bütününe bağlı olarak, poligonal, kübik, silindirik veya yatay dikdörtgen tarzında sınıflandırılabilmektedir. Üst örtü sistemi gövde kısmının biçimlenişine göre seçilmektedir. Arık, Anadolu Türk mimarisindeki mezar yapılarını yatay ve dikey olarak iki ana gruba ayırmanın mümkün olduğunu belirtmiştir. Yapılan sınıflandırmalarda, sekizgen prizma gövdeli türbelerin en erken ortaya çıkan türbe grubu olduğu ve 12. yüzyıldan başlayarak 14. Yüzyıl sonlarına kadar en fazla sayıda mezar yapısında bu grupta rastlandığı görülmüştür (Arık:1967, s.65, s.95).

Sekizgen prizma gövdeli mezar yapılarının cepheleri genellikle sağır duvarlı olup, herhangi bir süs içermeden çoğunlukla kesme taş kaplama ile yetinilmiştir. Bu yapılar içerisinde bazı yapılarının cephelerinin kemerli yüzeysel nişlerle hareketlendirildiği görülmektedir.[3] Kayseri Hunad Hatun Türbesi cephelerin yüzeysel kemerlerle hareketlendirildiği mezar yapıları içerisinde önemli örneklerden biridir. Çokgen planlı türbelerin sağır cephelerinde Divriği'deki Sitte Melik Türbesi'nde olduğu gibi üçgen ya da yarım daire kesitli düşey nişlere yer verilmiştir. Çokgen planlı türbelere göre daha sınırlı imkanlara sahip silindirik gövdeli türbelerin gövdeleri dışta ince kaval silmelerle kemerli ya da köşeli panolara bölünerek cepheler hareketlendirilmiştir. Kare planlı mezar yapılarının önemli bir bölümünün sade dış cephelere sahip oldukları görülmektedir (Önkal:2015, s.403).

Anadolu Selçuklu mezar yapılarının konu edildiği çalışmalarda, zemin penceresine sahip türbelerin yalnızca mazgal penceresine sahip türbelerden sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Alt sıra pencere açıklıklarının bir bölümünün dışta oldukça sade görünüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bazı türbelerde ise alınlıklarda ve silmelerde süslemeler görülebilmektedir. Sade ve sadece silme ile çevrelenen

[3] Kayseri'deki bir grup türbe, Aksaray'daki Selime Sultan ve Bekir Sultan Türbeleri cephelerin nişlerle hareketlendirildiği mezar yapılarıdır.

pencerelerin yer aldığı türbeler 13. Yüzyıl başları ile 13. Yüzyıl üçüncü çeyreğine kadar uzanan döneme aittir (Önkal:2015, s.403).

Bu dönem mezar yapılarında pencere açıklıklarının diğer yapı türlerine kıyasla daha çok ön plana çıktığı görülmüştür. 1272 yılına tarihlendirilen Kırşehir Cacabey Medresesi'nin türbesine ait pencere açıklığı mukarnas kavsara ve üç yönde mukarnas dizisiyle taçkapı şeklinde düzenlenmiştir. Mukarnas kavsara bezemeli ya da bezemesiz şeritlerle çerçeve içine alınan pencere kurgusu Amasya Hilafet Gazi (1225) ve Amasya Burmalı Minare camisi başta olmak üzere 13. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen Kayseri Döner Kümbet, Erzurum Padişah Hatun, Erzurum Gümüşlü Türbesi, Ahlat Hasan Padişah Türbesi'nde rastlanmıştır. (Köse:2014, s.206).

2. OSMANLI ANIT MEZAR MİMARİSİNDE PENCERE AÇIKLIKLARININ GELİŞİMİ VE CEPHE TASARIMINA KATKILARI

Bu bölümde, Osmanlı devletinin üç başkenti; Bursa, Edirne ve İstanbul'da sultan, hanedan ailesine mensup kişiler ve devlet adamları için inşa edilmiş doksan yedi mezar yapısı incelenmiştir. Mezar yapılarının yirmi sekizi Bursa'da, ikisi Edirne'de, atmış yedisi İstanbul'da bulunmaktadır.

2.1. Bursa'da Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları

Bursa'da tez kapsamında incelenen yirmi sekiz mezar yapısının dördü 14. yüzyıla, on üçü 15. yüzyıla, sekizi 16. yüzyıla, ikisi 19. yüzyıla ve biri 20. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir.

14. yüzyılda inşa edilen üç sultan türbesi, 1855 depremi sonrası yeniden yaptırıldığı için 19. ve 20. yüzyıl yapısı olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzyıldan günümüze ulaşan dört mezar yapısının ikisi hanedan mensuplarına, diğer ikisi ise devlet adamlarına aittir.

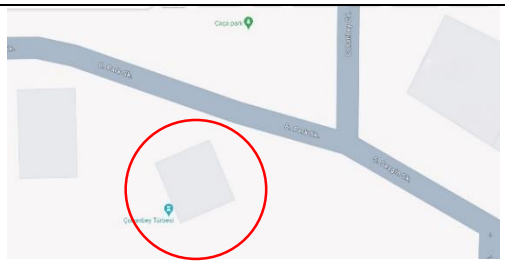
15. yüzyılda Bursa'daki mezar yapılarının üçü sultan, üçü hanım sultan, biri şehzade, altısı devlet adamları için inşa edilmiştir.

16. Yüzyılda Bursa'da sultanlar ve devlet adamları için mezar yapısı inşa edilmemiştir. Bu döneme ait sekiz türbenin dördü hanım sultanlara, dördü şehzadelere ait olup bir hanım sultan türbesi dışında tüm mezar yapıları Muradiye Camii haziresinde yer almaktadır.

17. Ve 18. Yüzyılda Bursa'da hanedan mensubu ve devlet adamları için mezar yapısı inşa edilmezken 19. Yüzyılda 1855 depreminde yıkılan mezar yapıları yeniden inşa edilmiştir.

2.1.1. Çoban Bey Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konum	Yıldırım, Bursa		
İnşa Tarihi	14. yüzyıl		
Bani / Adına Yaptırılan	Çoban Bey		
Mimar	Bilinmemektedir		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	6	1. Sıra 3	2. Sıra 3

Şekil 2.1. 1: Çobanbey Türbesi Harita, https://www.google.com/maps

Çoban Bey Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Yıldırım İlçesi Molla Arap Mahallesinde yer alan türbe, Osman Bey'in oğlu Çoban Bey'e aittir. Türbenin inşa kitabesi bulunmamakla birlikte mimari özelliklerine dayandırılarak 14. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmektedir. 1971 yılında Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu tarafından onarılan türbenin zaman içerisinde mimari özelliklerini kaybettiği bilinmektedir (Daş: 2007, s.33; Beşbaş – Denizli: 1983, s.252).

Kare plan şemasına sahip türbenin üzeri iç mekânda üçgenlerle geçilen kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş doğu cephesinden yuvarlak kemerli kapıdan sağlanmaktadır. Giriş cephesinde bulunan kalıntılardan ve cephedeki izlerden ilk inşa edildiği dönemde ön kısmında üç birimli revak bölümü olduğu anlaşılmaktadır (Daş:2007, s.31)

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Moloz taştan aralara tuğla yerleştirilerek inşa edilmiş kare planlı türbenin kuzey yönüne bakan cephesi sadece kapı açıklığının bulunduğu giriş cephesi olarak düzenlenirken diğer üç cephesi *alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki*

sıralı pencere düzenlemesiyle biçimlendirilmiştir. Sade görünüşe sahip türbe cepheleri üst kısımda iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci sırada dikdörtgen formlu düz atkılı, ikinci sırada dikdörtgen formu sivri kemerli olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Kesme taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 2 : Çoban Bey Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 3: Çoban Bey Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021)

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş lento ve söveler ortalama 10 cm genişliğinde olup düz yüzeylidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:**Tuğla malzemeden örülmüş kemerler, sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş beton dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.19 m. **Kasnak Yükseklik**: 2.05 m.

Türbe Genişlik: 8.46 m (1.Cephe), 8.17 m (2.Cephe), 6.56 m (3.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	100	67	1,5	0,670
1P2	3. Cephe	96	66	1,5	0,633
1P3	4. Cephe	Ölçü alınamadı.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	104	71	1,5	0,738
2P2	3. Cephe	104	71	1,5	0,738
2P3	4. Cephe	Ölçü alınamadı.			

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	32,80	2,733 (pencere yok)	12,0
2. Cephe	40,85	1,37	30,0
3. Cephe	42,30	1,41	30,0
4. Cephe	Hesaplanamadı		
TOPLAM	158,25	4,19	38,0
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	124,00	4,15	29,9

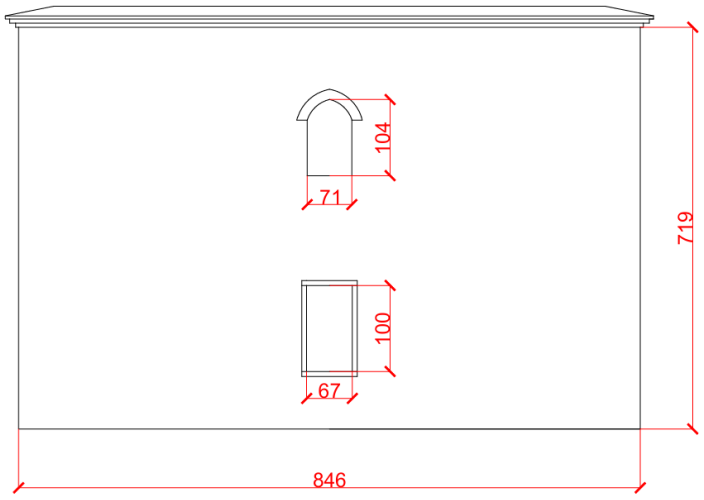
*Toplam açıklık hesaplanırken, ölçü alınamayan Batı Cephesinde Doğu Cephesinin ölçüleri kullanıldı.

Değerlendirme

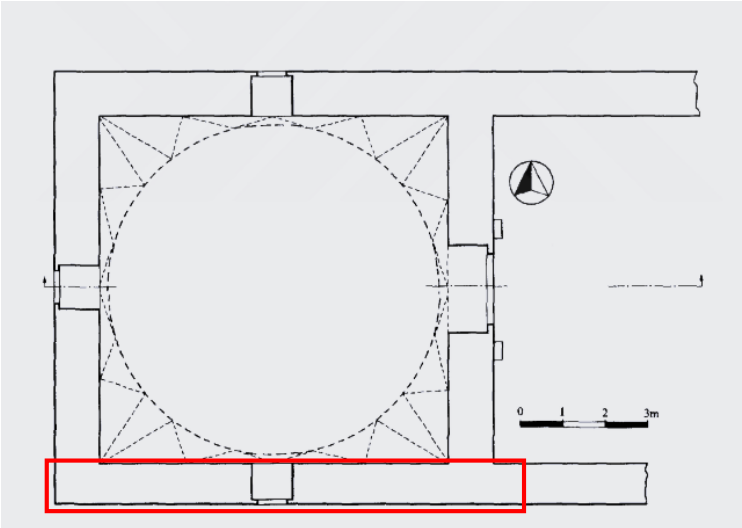
Çoban Bey Türbesi, iki sıralı pencere düzenlemesinin uygulandığı erken tarihli türbe yapılarından biridir. Dörtgen plan kuruluşundaki türbe, geniş cephe alanlarına sahip olmasına rağmen giriş dışındaki üç cephesinde alt ve üst pencere sırasında birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Dolayısıyla pencere açıklıklarının az bir alanı kapladığı türbe, cephe alanının pencere alanına oranı yüksek türbeler arasındadır. [4]

[4] Giriş cephesi dışında toplam: Lala Şahin Paşa Türbesi 16,4; Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi 7,4; İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi 39,8.

Bununla birlikte, pencere yüksekliklerinin genişliklere oranı 1,4 olarak hesaplanmış olup bu değere erken dönem türbelerinde sıklıkla ulaşılmaktadır. Dikdörtgen formlu alt sıra pencere açıklıklarının dönemin diğer türbelerinden farklı olarak alınlıksız tasarlanmaları dışında alt ve üst sıra pencere elemanları biçimsel özellikleri ve malzeme seçimleri bakımından erken dönem özelliği taşımaktadır.

Şekil 2.1. 4: Çoban Bey Türbesi 2. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1. 5 : Çoban Bey Türbesi Planı (Ertan Daş, 2007)

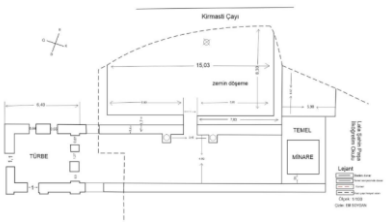
Şekil 2.1. 6: Çoban Bey Türbesi (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 7: Çoban Bey Türbesi (N.Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 8:

2.1.2.Lala Şahin Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Aralık, 2021		
Konumu	Mustafa Kemal Paşa, Bursa		
İnşa Tarihi	14. yüzyıl		
Bani / Adına Yaptırılan	Lala Şahin Paşa		
Mimar	Bilinmemektedir		
Plan	Dikdörtgen		
Pencere Düzeni	Tek sıra 2/-, 1/-		
Pencere Sayısı	6	1. Sıra	2. Sıra
		6	-

Şekil 2.1. 9: Lala Şahin Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Soydan,2019)

Lala Şahin Paşa Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Mustafa Kemal Paşa İlçesi'nde Kirmastı Çayı kenarında yer alan türbe, Orhan Gazi dönemi vezirlerinden Lala Şahin Paşa için inşa edilmiştir. Kitabesi bulunmayan türbenin Lala Şahin Paşa'nın vefat tarihi 1376'dan sonra yaptırıldığı kabul edilmekte olup (Ayverdi:1966, s.190) mimari özelliklerine dayandırılarak 14. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmektedir. 1787 yılında onarın geçirdiği arşiv belgelerinden öğrendiğimiz türbede 1940'lı yıllarda da tadilatlar gerçekleşmiştir (Ayverdi:1966, s.190; Daş: 2007, s.35-36).

Kare plan şemasına sahip türbenin üzeri içte ve dışta külahla örtülüdür. Giriş kapısı doğu cephesi üzerinde yer alan türbede güney duvarı doğu yönüne doğru devam etmekte olup bu durum araştırmalarda giriş cephesinde eyvan olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Ayverdi,1966, s.190). Ancak, 2016-2017 yılları arasında türbe çevresinde yapılan kazı çalışmaları günümüze ulaşmayan Lala Şahin Paşa Camii'nin son cemaat yeri bölümünün doğu ucuna eklendiği fikrini ileri sürmüştür (Soydan: 2019, s.68).

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiştir. Kuzey ve batı cepheleri sade bir görünüşe sahipken doğu ve kuzey cepheleri sağır kemerler ve güneş kursuyla biçimlendirilmiş daha özenli bir tasarıma sahiptir.

Tek sıra pencere düzenlenmesinin uygulandığı türbenin doğu cephesinde kapının iki yanında birer pencere açıklığı, batı ve güney cephesinde birer pencere açıklığı, güney cephesinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere açıklıklarının boyutları birbirinden farklıdır. Güney cephesindeki pencere açıklıklarının 18. Yüzyılda açıldığı arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır (Ayverdi, 1966, s.190).

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu yuvarlak kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

1P5 nolu pencere açıklığında devşirme diğer pencere açıklıklarında kesme taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kapı yanındaki iki pencere açıklıkları **(1P1, 1P2)** ile güney cephesi pencere açıklıklarında **(1P3, 1P4)** tuğla dizisiyle örülmüş yuvarlak kemerler yer almaktadır. Batı cephesinde pencere kemeri **(1P5)** iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan yuvarlak kemer formunda örülmüştür. Güney cephesinde pencere açıklığının pencere kemeri devşirme malzemeden oluşturulmuştur **(1P6).** Mermer kemerin üzeri bitkisel bezemelidir.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Şekil 2.1. 10: Lala Şahin Paşa Türbesi Ön Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 11 : Batı Cephesi, 1P5 (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 12: Güney Cephesi,1P6 (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 13: Lala Şahin Paşa Türbesi Kuzey Cephesi , P3 ve P4 (N. Uzun, 2021)

Boyut ve Oran

Türbe Yükseklik: 4.80 m

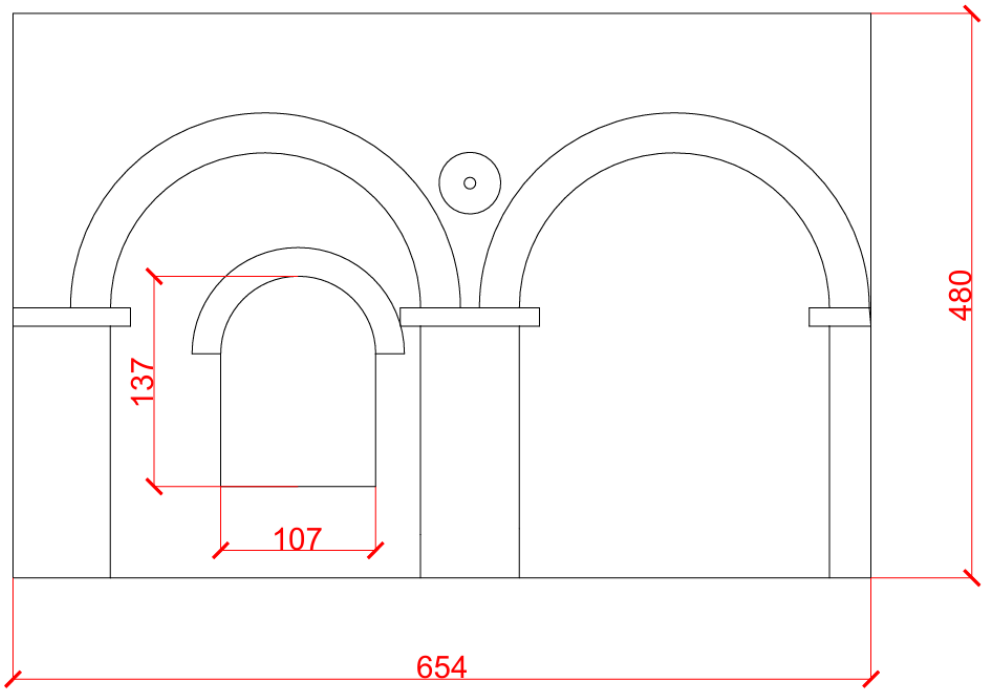
Türbe Genişlik: 6.10 m (1.Cephe, Giriş), 7.12 m (2.Cephe), 5.98 m (3.Cephe), 6.54 (4. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıklarının Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	29,28	3,14	9,3
2. Cephe	34,17	1,28	26,7
3. Cephe	28,70	1,62	17,6
4. Cephe	31,39	1,46	21,6
TOPLAM	**123,55**	**7,52**	**16,4**

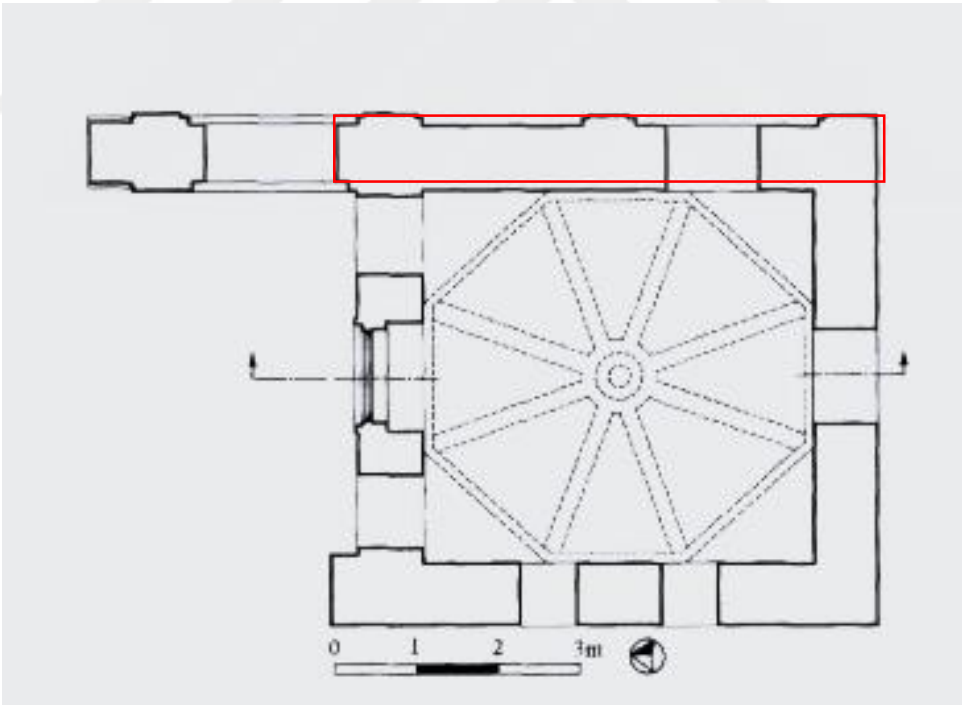
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	166	96	1,7	1,59
1P2	1. Cephe	158	98	1,6	1,55
1P3	2. Cephe	97	68	1,4	0,65
1P4	2. Cephe	94	66	1,4	0,620
1P5	3. Cephe	148	110	1,3	1,628
1P6	4. Cephe	137	107	1,3	1,465

Değerlendirme

Lala Şahin Paşa Türbesi, pencere açıklıklarında devşirme malzemeye rastladığımız nadir türbelerden biridir. Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede ikinci cephedeki pencere açıklıklarının sonraki dönemlerde açıldığı bilinmekte olup özgün cephesi düzenlemesinin İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi'yle benzerlik taşıdığı anlaşılmaktadır. Farklı boyutlara pencere açıklıklarına sahip türbede pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranında birden fazla değere ulaşılmıştır. Geçmiş dönemlere ait görsellerden giriş cephesindeki pencere açıklıklarının dikdörtgen formlu düz atkılı oldukları görülmekte olup zaman içinde dönüşüm geçirdiği anlaşılmaktadır **(Şekil 2.1.10).**

Şekil 2.1. 14: Lala Şahin Paşa Türbesi 3. Cephe

Şekil 2.1. 15: Lala Şahin Paşa Türbesi (Ertan Daş, 2007)

Şekil 2.1. 16: Lala Şahin Paşa Türbesi, Giriş Cephesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.1. 17 Lala Şahin Paşa Türbesi Doğu (Giriş) ve Kuzey Cephesi (N. Uzun, 2021)

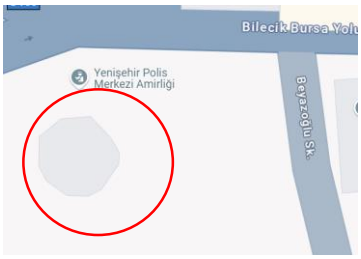
Şekil 2.1. 18: Lala Şahin Paşa Türbesi, Giriş Cephesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.1. 19 Lala Şahin Paşa Türbesi Batı ve Güney Cephesi (N. Uzun, 2021)

2.1.3. Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Kasım, 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Yenişehir, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.738 / M. 1337-38</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Orhan Bey’in oğlu Süleyman Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">-</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1, 0/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">11</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>4</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 20: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps

(N. Uzun, 2021)

Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Yenişehir İlçesi Bilecik Caddesi üzerinde yer alan türbe, Orhan Bey’in oğlu Süleyman Paşa tarafından vakıf kayıtlarına göre H.738 / M. 1337-38 tarihinde medreseyle birlikte inşa edilmiştir. Medrese yapısı 1930’lu yıllarda yıkılmıştır. Biga’da vefat eden Süleyman Paşa’nın Bolayır’da defnedilmesi nedeniyle Yenişehir’deki türbe makam türbesi olmuştur (Ayverdi, 1966, 207).

Sekizgen plan şemasında inşa edilmiş olan türbenin üzeri kubbe ile örtülüdür. Türbenin kuzey cephesinde duvar yüzeyinden dışa taşkın taç kapı bulunmakta olup iç mekâna giriş basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup kesme taş araları birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Cepheler iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Sekizgen planlı türbenin doğu yönüne bakan cephesi giriş cephesi olarak düzenlenirken diğer yedi cephesi *iki sıralı pencere düzeniyle* biçimlendirilmiştir. Türbenin günümüze ulaşmayan medreseye bitişik, güney batı, güney ve güney doğu cephelerinde alt sırada pencere açıklıklarına yer verilmemiştir. Kuzey batı cephesindeki **(1P1)** alt sıra pencere açıklığının medresenin de yer aldığı geçmiş dönemlere ait tarihsiz bir fotoğrafta bir dönem kapatıldığı görülmektedir (

Giriş cephesi üzerinde bulunan ikinci sıra pencere açıklığı örülerek kapatılmıştır. Türbe cephelerinde birinci sırada dört, ikinci sırada yedi olmak üzere toplam on bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

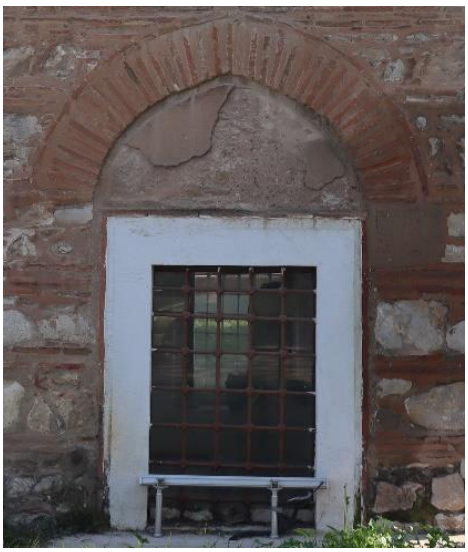
Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki farklı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Üzerlerinde beden duvarlarına oturan hafifletme kemerleri yer almaktadır. İkinci sıra pencereleri dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Kesme taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 21: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021)

Şekil 2.1. 22: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021)

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş kenarları ince profilli lento ve söveler günümüzde boyalıdır.

Kemer **:** Tuğla dizilimiyle oluşturulmuş olup sivri kemerler formundadır.

Alınlık **:** Kesme taş alınlıkların kenarları çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla malzemeden örülmüş kemer sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş beton dışlıkla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 4.76 m

Türbe Genişlik: 2.18 m (1. Cephe, Giriş), 2.28 m (2. Cephe) , 2.33 m (3. Cephe), 2.94 m (4. Cephe), 2.65 m (5. Cephe), 2.75m (6. Cephe), 2.35 m (7. Cephe), 2.38 m (8. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	10,38	Pencere açıklığı kapatılmış	
2. Cephe	10,85	2,15	5,1
3. Cephe	11,09	2,19	5,1
4. Cephe	13,99	0,93	15,0
5. Cephe	12,61	0,93	13,5
6. Cephe	13,09	0,93	14,0
7. Cephe	11,19	2,19	5,1
8. Cephe	10,85	2,15	5,4
TOPLAM	**94,53**	**11,44**	**8,2**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**84,16**	**11,44**	**7,4**

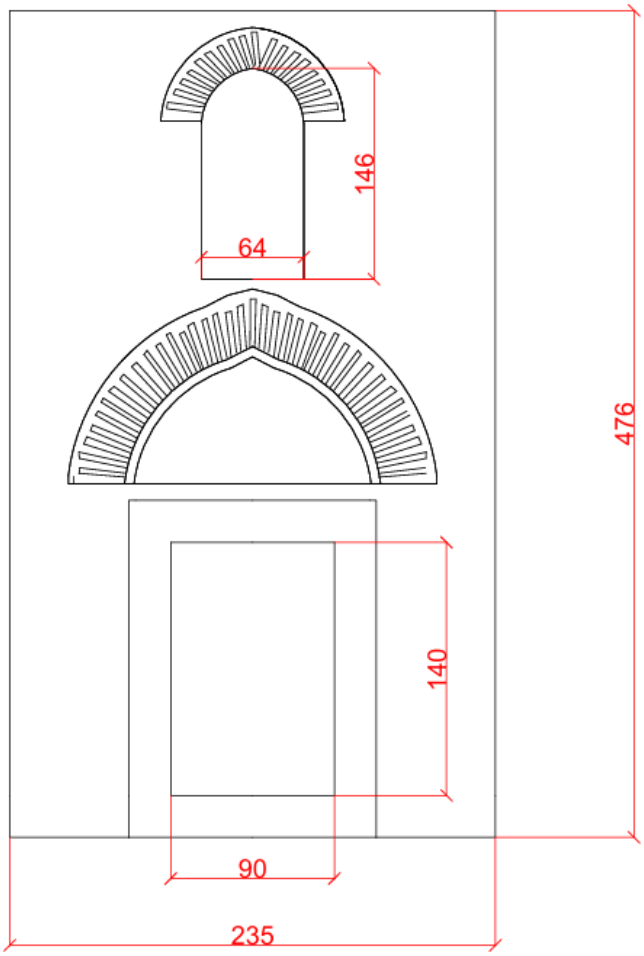
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	138	88	1,6	1,214
1P2	3. Cephe	140	90	1,6	1,260
1P3	7. Cephe	141	89	1,6	1,255
1P4	8. Cephe	130	90	1,4	1,170
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P2	3. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P3	4. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P4	5. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P5	6. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P6	7. Cephe	146	64	2,3	0,934
2P7	8. Cephe	146	64	2,3	0,934

Değerlendirme

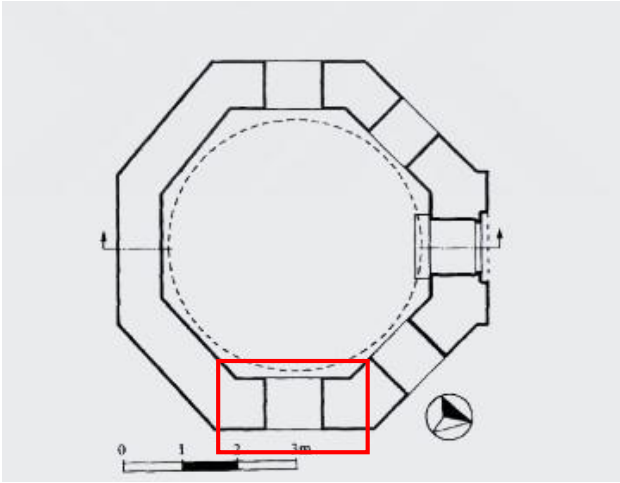
Süleyman Paşa Türbesi, iki sıralı pencere düzenlemesinin uygulandığı erken tarihli türbe yapılarından biridir. 14. yüzyılda iki sıralı pencere düzeni Süleyman Paşa Türbesi dışında kare planlı Çoban Bey Türbesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Dört cephesinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilen türbenin arka cephelerinde alt pencere sırasının sağır bırakılması medrese yapısına bitişik inşa edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Pencere açıklıklarının farklı boyutlarda tasarlandığı 14. yüzyılda Süleyman Paşa Türbesi'nde pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmıştır. Çokgen planlı türbenin cephe alanı bu döneme ait dörtgen planlı türbelerden düşüktür. Pencere sayısına ve boyutlarına bağlı olarak cephelerde açıklık oranı en yüksek olan mezar yapısıdır. Toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı 7,4'dür.[5]

[5] Toplam cephe alanının pencere alanına oranı 14. yüzyıl türbelerinden Lala Şahin Paşa Türbesi'nde 16,4; İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi 39,8'dir.

Şekil 2.1. 23: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi 7. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1. 24: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (Ertan Daş, 2007)

Şekil 2.1. 25: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi *(*Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.1. 26: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (N.Uzun,2021)

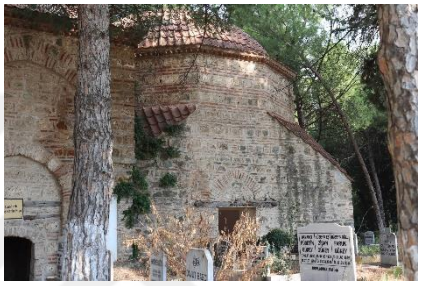
Şekil 2.1. 27: Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (N.Uzun,2021)

2.1.4. İznik Çandarlı Halil Hayrettin Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Kasım, 2021		
Konumu	İznik, Bursa		
İnşa Tarihi	14. yüzyıl		
Bani	Çandarlı Ali Paşa		
Adına Yaptırılan	Çandarlı Hayrettin Paşa		
Mimarı	-		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek sıra 1/0		
Pencere Sayısı	2	1. Sıra: 2	2. Sıra: 0

Şekil 2.1. 28: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi Harita
https://yandex.com.tr/harita

(N. Uzun, 2021)

İznik Çandarlı Halil Hayrettin Paşa Türbesi Genel Tanımı

İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi, İznik İlçesi'nde Lefke Kapı çıkışında yer almaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin Hayrettin Paşa'nın ölüm tarihi 1387 (h.789)'den sonra Osmanlı dönemi ilk vezirlerinden Çandarlı Hayrettin Paşa için oğlu Çandarlı Ali Paşa tarafından inşa edildiği kabul edilmektedir (Eryavuz: 1993, s.215-216).

Türbe kare planlı iki bölümden oluşmaktadır. Doğudaki kare mekanın üzeri üçgenlerle geçilen kubbeyle örtülüdür. Kubbeye geçişi sağlayan üçgenler günümüzde kiremitle kaplıdır. Türbenin asıl giriş kapısı batı cephesinde yer alırken batı cephesinin ikinci türbenin inşası ile kapanmasıyla bu kapı ikinci türbeye açılmıştır. Türbeye giriş ikinci yapının güney cephesinden sağlanmıştır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmüş olup kesme taş araları tuğla ile kasetlenmiştir.

Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede kuzey cephesi sağır bırakılmış, batı cephesi ise ikinci türbenin inşasıyla özgün yapısını kaybetmiştir. Türbede batı cephesinde özgün görüntüsünü kaybetmiş kapı açıklığı yanında olmak üzere batı, güney ve doğu cephelerinde birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Kubbede aydınlık feneri bulunan ilk türbe yapısı günümüzde *iki* pencere açıklığına sahiptir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılıdır. Hafifletme kemerleri pencere açıklığının dışına taşarak beden duvarlarına oturmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Kesme taş, tuğla ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 29: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzum, 2021)

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmayan pencere açıklıklarında lento ahşaptır.

Kemer **:** Sivri kemerler tuğla malzemeden örülmüştür.

Alınlık **:** Cephelerdeki kesme taş tuğla almaşık örgü alınlıklarda da devam etmiştir.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Şebeke dahil koruyucu bir pencere elemanı bulunmamaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.37 m.

Türbe Genişlik: 7.44 m (2.Cephe), 8.66 m (3.Cephe), 7.76 m (4.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	181	122	1,5	2,21
1P2	3. Cephe	181	122	1,5	2,21

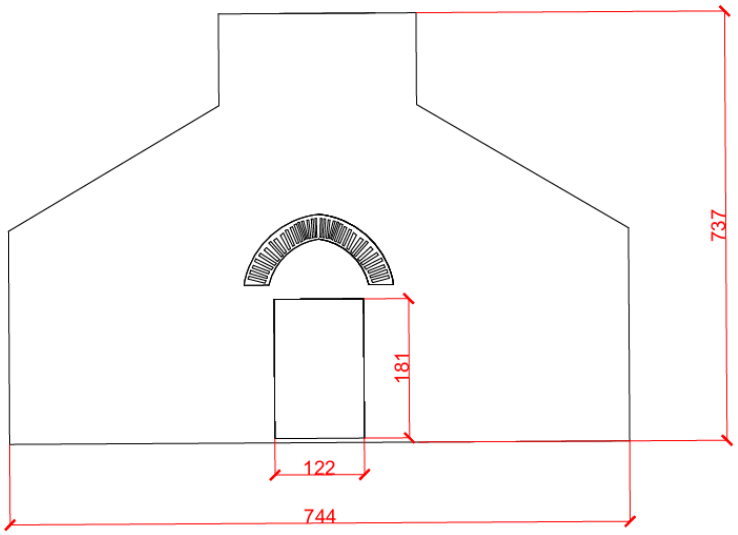
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	İç mekâna açılarak özgün yapısını kaybetmiştir.		
2. Cephe	54,832	2,21	24,8
3. Cephe	63,824	2,21	28,9
4. Cephe	57,19	Pencere bulunmamaktadır.	
TOPLAM CEPHE	175,85	4,42	39,8

Değerlendirme

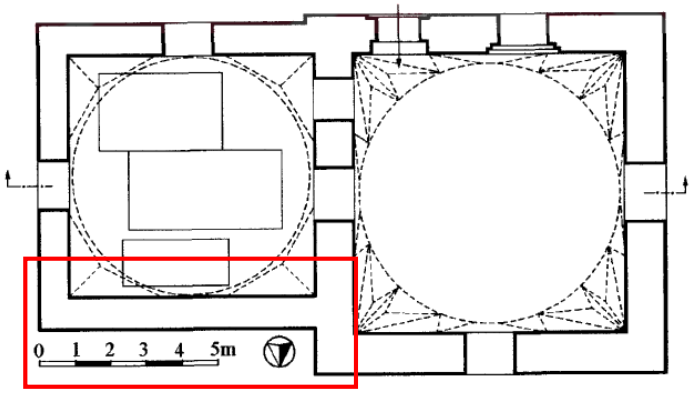
Bir cephenin sağır bırakılarak giriş dışındaki iki cephede birer pencere açıklığına yer verilmesi 14. Yüzyıla tarihlendirilen Lala Şahin Paşa Türbesi'nde de karşımıza çıkmaktadır.

Pencere açıklıkları dönemin diğer iki türbesinden büyük boyutlu olmakla birlikte pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,5 olarak hesaplanmış olup bu oran 14. Yüzyıla tarihlendirilen Çoban Bey Türbesi'nde 15. Yüzyılda inşa edilen Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi'nde ve Şehzade Alaattin Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarında uygulanmıştır.

Pencere açıklıklarında söve görülmemekle birlikte ahşap lentonun kullanıldığı nadir örneklerden biridir. Tuğla sıralamasıyla örülmüş hafifletme kemerleri bu dönemde ve sonraki dönemlerde sıklıkla tercih edilmiştir.

Şekil 2.1.24: Çandarlı Hayrettin Paşa Türbesi 2. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1.25: Çandarlı Hayrettin Paşa Türbesi Planı (Daş:2007)

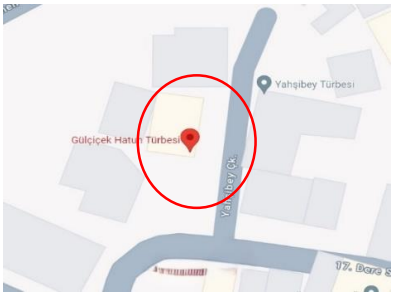

Şekil 2.1.26: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi (N. Uzum, 2021)

Şekil 2.1.27: İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi (N. Uzum, 2021)

2.1.5. Gülçiçek Hatun Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim, 2021</td><td rowspan="9">

Şekil 2.1.28: Gülçiçek Hatun Türbesi Harita Görüntüsü
https://www.google.com/maps/
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Osmangazi İlçesi</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">14. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani /Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Gülçiçek Hatun</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">-</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek sıra
2/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">8</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>8</td><td>0</td></tr>
</table>

Gülçiçek Hatun Türbesi Genel Tanımı

Osmangazi İlçesi Altıparmak Semti'nde yer alan türbe, I. Murad'ın eşi, Yıldırım Bayezid'in annesi Gülçiçek Hatun'a aittir (Önkal: 2017, s.53). İnşa kitabesi bulunmayan türbenin, H. 802/ M. 1399-1400 tarihli bir vakfiyede inşasından söz edilmesinden dolayı türbe 14. Yüzyılın sonlarına tarihlendirilmektedir. Türbenin H.1186/ M. 1772 yılında onarım geçirdiği bilinmektedir (Ayverdi, 1966, s.462).

Kare plan şemasına sahip türbe sekizgen yüksek bir kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kasnağın orantısız yüksekliği geçirmiş olduğu onarımlara bağlanmaktadır (Önkal, 2017, s.53). Türbenin giriş cephesinde sadece yan duvarları günümüze ulaşmış, revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan inşa edilmiş türbede gövde ve kasnak bölümü iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Revak duvarlarının dış cephelerine pencere açıklıklarıyla benzer özellik gösteren nişler yerleştirilerek cepheler hareketlendirilmiştir.

Türbede *tek sıra pencere düzenlemesinin* uygulanmıştır. Giriş cephesinde kapının iki yanında olmak üzere her cephede ikişer pencere açıklığına yer verilen türbede toplam sekiz pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde iki farklı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci tasarımda pencere açıklıkları içe doğru kademelenen niş içine yerleştirilmiştir. Giriş ve iki yan cephede yer alan pencere açıklıkları altı pencere açıklığında görülen bu tasarımda, dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıklarının alınlık ve söveleri duvar yüzeyinden alçak tutularak hafifletme kemeri ve onun oturduğu duvar yüzeyiyle birinci, dışta daha yüksek tutulmuş kemerle de ikinci kademe oluşturulmuştur. Dıştaki kemerler giriş cephesinde yuvarlak iki yan cephede sivri kemer formundadır.

İkinci pencere açıklığında dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıklarında alınlık ve söveler duvar yüzeyinden çökertilirken duvar yüzeyiyle aynı seviyede olan hafifletme kemeri beden duvarlarına oturtulmuştur.

Şekil 2.1. 30: Gülçiçek Hatun Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermer lento ve sövelerin yüzeyleri düzdür.

Kemer **:**Sivri kemerler iki pencerede tuğladan (1P1, 1P2), altı pencerede kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülerek oluşturulmuştur. (1P3, 1P4, 1P5, 1P6,1P7, 1P8)

Alınlık **:** Pencere açıklıklarının yedisinde alınlık kısmı tuğlaların yatay ve dikey dizilimiyle oluşturulmuş sepet örgü motifi ile bezenmiştir. Pencere açıklıklarının birinde alınlık bölümü diğerlerinden farklı olarak dikey tuğla ile bezelidir

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 4.89 m.

Türbe Genişlik: 7.47 m (1.Cephe), 11,15 m (2. , 3. Cephe), 7.47 m (4.Cephe)

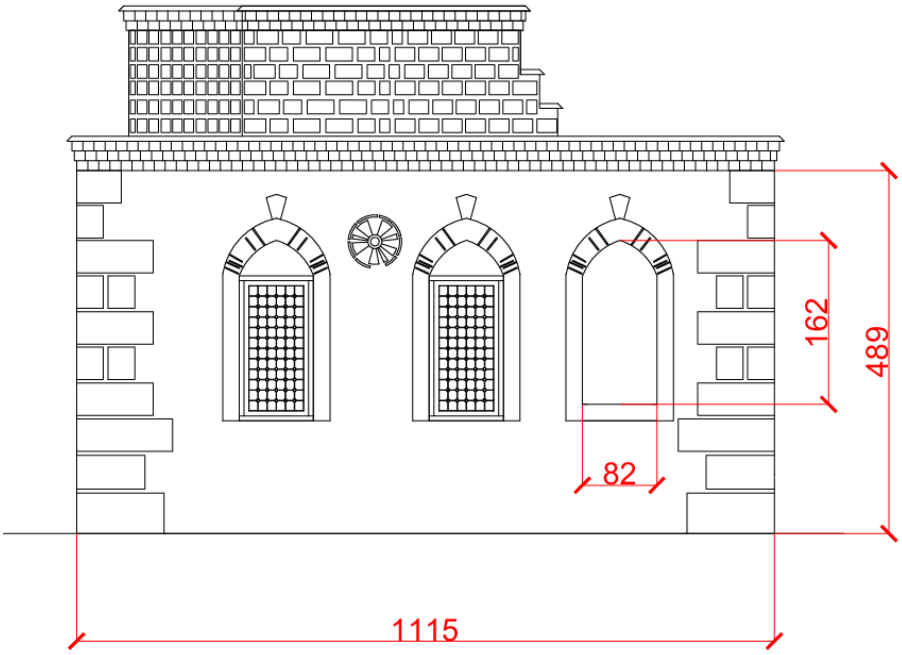
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	162	72	2,3	1,420
1P2	1. Cephe	162	72	2,3	1,166
1P3	2. Cephe (Batı)	162	82	2,0	1,166
1P4	2. Cephe (Batı)	162	82	2,0	1,328
1P5	3. Cephe	162	82	2,0	1,328
1P6	3. Cephe	162	82	2,0	1,328
1P7	4. Cephe	162	82	2,0	1,328
1P8	4. Cephe	162	82	2,0	1,328

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
CEPHE	**TOPLAM ALAN m²**	**PENCERE AÇIKLIKLARI TOPLAMI m²**	**TOPLAM ALAN / PENCERE AÇIKLIKLARI TOPLAMI**
1. Cephe	28,053	3,752	7,5
2. Cephe	59,430	2,657	22,4
3. Cephe	36,528	2,657	13,7
4. Cephe	59,430	2,657	22,4
TOPLAM	**183,441**	**11,723**	**15,5**

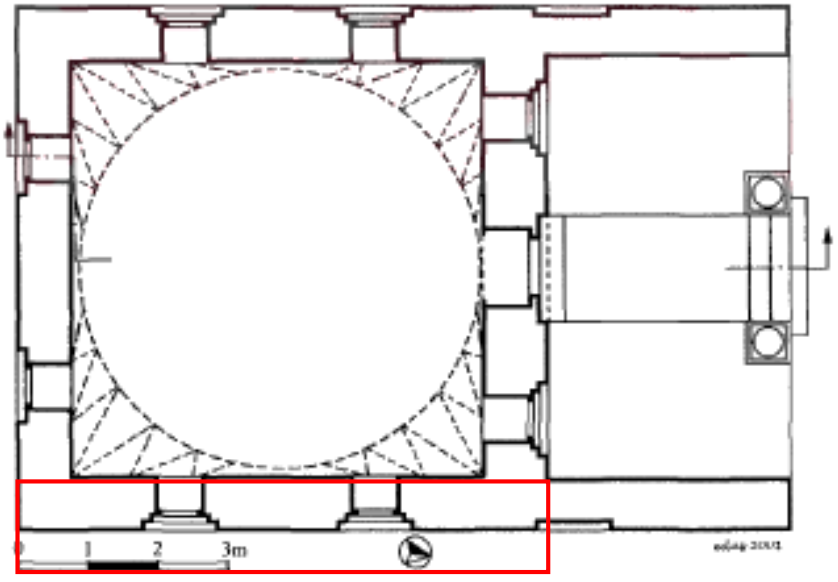
Değerlendirme

Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede iki farklı pencere tasarımın geçirmiş olduğu onarımlara bağlı olduğu düşünülmektedir. Pencere açıklıklarının niş içine yerleştirilmesi Yıldırım Bayezid (1406) ve Hamza Bey Türbesi'nde de (1461) gördüğümüz dönem özelliğidir.

Pencere açıklıkları genişliklerine oranla yüksekliklerinin fazla olması nedeniyle 2,0 ve üzeri değerlere ulaşılmıştır. Bu orana en yakın oranla Yıldırım Bayezid Türbesi'nde karşılaşılmış olup dönemim diğer türbelerinde pencere yüksekliklerinin genişliğe oranında daha düşük değerler hesaplanmıştır. Türbe cephelerinde pencere açıklıkları diğer 14. Yüzyıl türbelerine kıyasla daha fazla yer kaplamaktadır. 15. Yüzyıl türbelerinde açıklıkların kapladığı alan artmıştır.

Şekil 2.1. 31: Gülçiçek Hatun Türbesi 4. Cephe Görünüşü

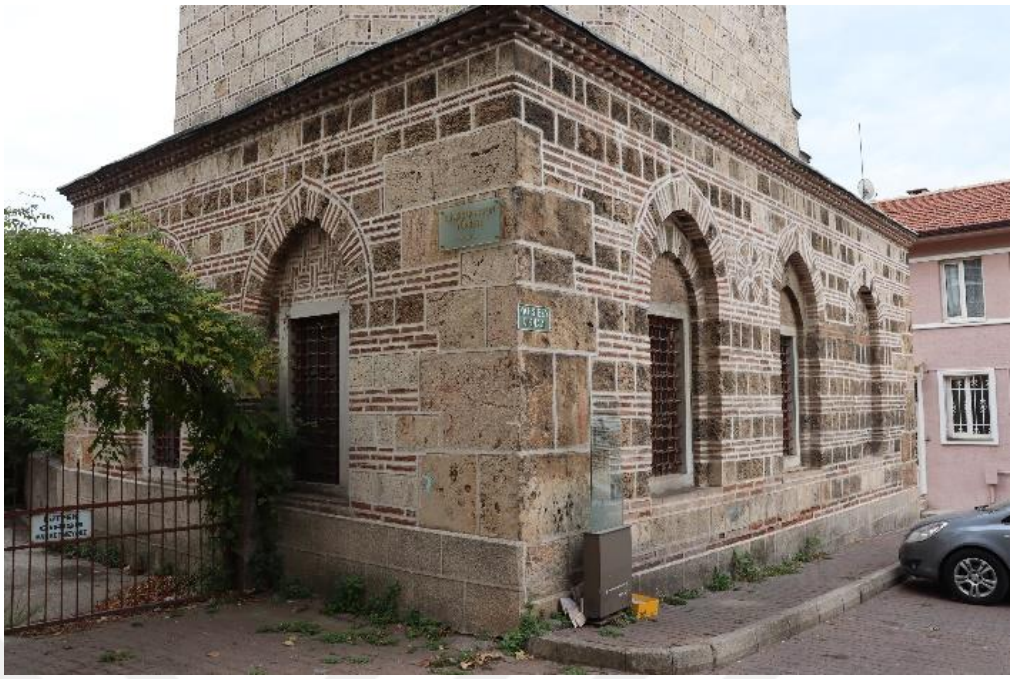
Şekil 2.1. 32: Gülçiçek Hatun Türbesi Planı (Daş, 2007)

Şekil 2.1. 33: Gülçiçek Hatun Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 34: Gülçiçek Hatun Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

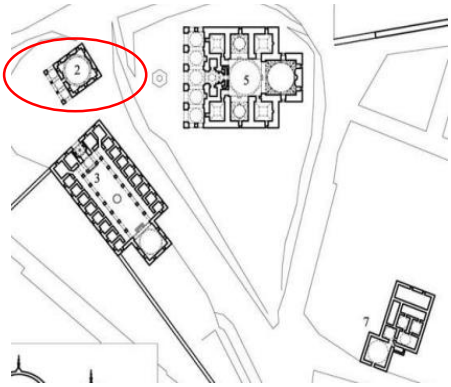
Şekil 2.1. 35: Gülçiçek Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 36: Gülçiçek Hatun Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.6. I. Bayezid (Yıldırım)Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim, 2021			
Konumu	Yıldırım Külliyesi, Bursa			
İnşa Tarihi	14. yüzyıl			
Bani / Adına Yaptırılan	Çelebi Mehmet ve Çelebi Süleyman tarafından Sultan I. Bayezid için yaptırılmıştır.			
Mimarı	Ali bin Hüseyin			
Plan	Kare			
Pencere Düzeni	Tek Sıra ve Kasnak 3/0/1, 2/0			
Pencere Sayısı	11	1. Sıra	2. Sıra	Kasnak
		8	0	3

Şekil 2.1. 37 : Yıldırım Külliyesi Vaziyet Planı

I. Bayezid (Yıldırım)Türbesi Genel Tanımı

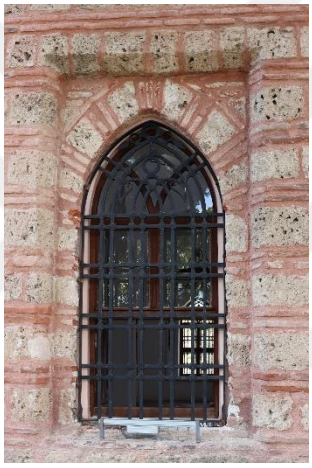
Bursa İli Yıldırım İlçesinde türbe ile aynı adı taşıyan külliye bünyesinde, caminin kuzeyinde yer almaktadır. Çelebi Mehmet tarafından inşasına başlanan türbenin Süleyman Çelebi tarafından tamamlandığı kabul edilmektedir Türbenin iki bölümlü kitabesinde Haziran 1406 ve Eylül - Ekim 1406 olmak üzere iki ayrı tarih belirtilmiştir. İkinci tarihin kitabeye eklenen bölümün yazıldığı tarih olduğu kabul edilmekte olup türbenin 1406 yılında inşa edildiği kabul edilmektedir (Önkal:,2017, s.56-62; Daş:2007, s.44). Türbenin 1855 yılı depremlerinde zarar gördüğü ve revak kubbesinde çatlakların oluştuğu arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır (Özcan: 1999, s.87-88).

Kare plan şemasında inşa edilen türbenin üzeri sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin kuzeyinde üzeri kubbe ile örtülü üç birimli revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbenin giriş cephesi mermer diğer üç cephesi iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiştir. Cepheler gövdede dışa doğru kademelenen tuğla sırası kubbede bir sıra kesme taş dizisiyle sonlandırılmıştır.

Türbede kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi uygulanmıştır. Kuzey cephesinde kapının iki yanında birer pencere açıklığına yer verilirken batı cephesinde üç, güney ve doğu cephelerinde ikişer pencere açıklığına yer verilmiştir. Sekizgen kasnağın güney, doğu ve batı yönlerine bakan yüzeylerine pencereler acımıştır. Türbede gövdede dokuz, kasnakta üç olmak üzere toplam on üç pencere açıklığı bulunmaktadır.

Şekil 2.1. 38: Bayezid (Yıldırım) Türbesi Yan Cephe Pencere Açıklığı (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 39: Bayezid (Yıldırım) Türbesi Giriş Cephesi Pencere Açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede onarımlara bağlı olarak iki farklı pencere tasarımı görülmektedir. Her iki tasarımda da pencere açıklıkları duvar yüzeyinden çökertilerek çerçeve içine alınmıştır.

Mermer kaplı giriş cephesinde dikdörtgen formlu sivri kemerli pencere açıklıkları üç dilimli kemer ve kemer etrafında dikdörtgenle çerçeve yerleştirilmiştir. II. Abdülhamit Arşivinde bulunan bir fotoğrafta üç dilimli kemer içerisinde dikdörtgen formlu düz atkılı ve üzerinde sivri kemerli bir alınlığı bulunan pencere açıklığı görülmektedir (***Şekil 2.1. 40-***

Diğer üç cephede dikdörtgen formlu sivri kemerli pencere açıklıkları dikdörtgen çerçeveler içine alınarak duvar yüzeyinden çökertilmiş bir tasarıma sahiptir.

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söveler giriş cephesinde mermer diğer cephelerde kesme taş ve tuğladan oluşturulmuştur.

Kemer **:** Giriş cephesinde mermerden oluşturulmuş sivri kemerlerin yüzeyleri yivlidir (1P1, 1P2). Diğer cephelerde pencere açıklıkları kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmüştür.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Düz yüzeylidir.

Şebeke **:**Birleşme yerleri çiçek motifleriyle bezeli pencere şebekelerinin geç dönemlerde yenilendiği anlaşılmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.99 m. Kasnak Yükseklik: 2.74 m.

Türbe Genişlik: 12.76 m (1.Cephe), 12.75 m (2. Cephe) , 12.68 m. (3. Cephe), 12.66 m (4.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	205	93	2,2	1,91
1P2	1. Cephe	205	91	2,3	1,87
1P3	2. Cephe (Batı)	204	92	2,2	1,88
1P4	2. Cephe (Batı)	204	92	2,2	1,88
1P5	3. Cephe	206	96	2,1	1,98
1P6	3. Cephe	204	96	2,1	1,96
1P7	4. Cephe	204	96	2,1	1,96
1P8	4. Cephe	197	86	2,3	1,69
Kasnak					
K1P	2. Cephe (Batı)	143	83	1,7	1,19
K2P	3. Cephe	143	83	1,7	1,19
K3P	4. Cephe	143	83	1,7	1,19

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
CEPHE	**TOPLAM ALAN m²**	**PENCERE AÇIKLIKLARI TOPLAMI m²**	**TOPLAM ALAN / PENCERE AÇIKLIKLARI TOPLAMI**
1. Cephe	71,50	3,77	18,95
2. Cephe	71,27	5,73	12,43
3. Cephe	70,77	3,91	18,07
4. Cephe	70,88	3,38	20,92
TOPLAM CEPHE	284,42	16,79	16,9
KASNAK			
2. Cephe	13,07	1,19	11,0
3. Cephe	13,07	1,19	11,0
4. Cephe	13,07	1,19	11,0

Değerlendirme

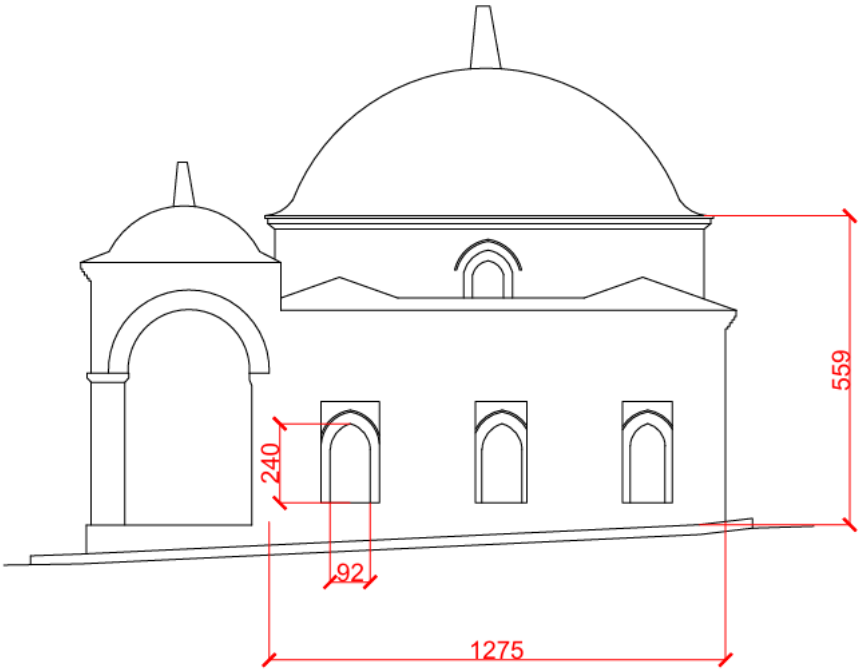
Türbede onarımlara bağlı olarak iki farklı pencere tasarımı söz konusudur. Türbenin 19. Yüzyıl sonlarına tarihlendirilen bir fotoğrafında giriş cephesinde günümüzdekinden farklı tasarlanmış pencere açıklıkları yer almaktadır.

Pencere açıklıklarının zaman içine değişime uğradığı anlaşılmakla birlikte pencerelerin niş içine yerleştirilmesi ya da pencere etrafında çökertme ile çerçeve oluşturulması dönem özelliği olup Gülçiçek Hatun Türbesi'nde (14.yüzyıl son çeyreği) ve Hamza Bey Türbesi'nde (1461) görülmektedir.

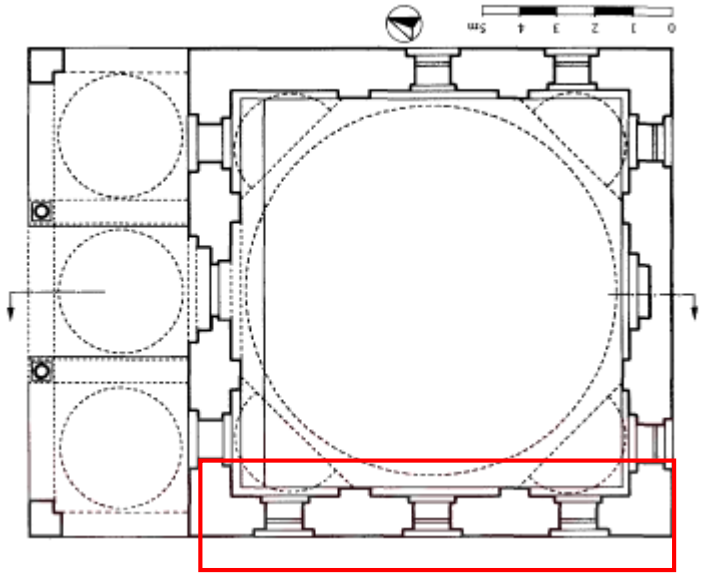
Pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 2,1 ve üzerindedir. Bu değerlere en yakın değer Gülçiçek Hatun Türbesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Dönemin diğer türbelerinde pencere genişliğinin genişliğe oranında daha düşük değerlere ulaşılmıştır.

Türbe cephelerinde, toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı 16,9 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Gülçiçek Hatun Türbesi, II. Murad Türbesi (1446) ve Şehzade Alaaddin Türbesi'ne (1451) yakındır. [6]

[6] Gülçiçek Hatun Türbesi:15,5; 16 II. Murad Türbesi (1446) :16,5 ve Şehzade Alaaddin Türbesi'ne (1451): 16,7 yakındır. [6]

Şekil 2.1. 41 : I.Bayezid Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Bursa 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.1. 42: I. Bayezid Türbesi Planı (Daş, 2007)

Şekil 2.1. 43.: I. Bayezid Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)
(http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg)

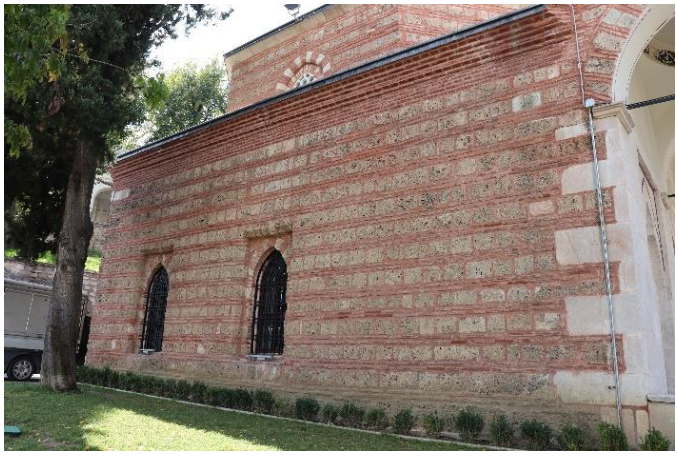
Şekil 2.1. 44: **I**. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 45: I. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)

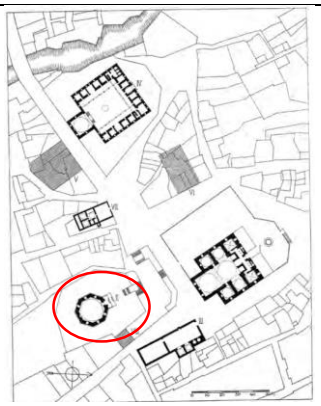
Şekil 2.1. 46**: I**. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 47: I. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.7. Çelebi Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe)

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="4">Ekim, 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="4">Yeşil Külliye, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="4">1424</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="4">Çelebi I. Mehmet</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="4">Hacı İvaz Paşa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="4">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="4">İki sıra ve kasnak 1/1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">21</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 48 : Yeşil Külliye Vaziyet Planı (Kuban,2007)

Çelebi I. Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe) Genel Tanımı

Bursa İli Yıldırım İlçesi'nde Yeşil Külliye'nin yapılarından biri olan Çelebi I. Mehmet Türbesi, Yeşil Camii'nin güneyinde konumlandırılmıştır. Türbenin kapı üstünde yer alan kitabesinde Çelebi I. Mehmet'in H. 824/M.1421 yılında vefat ettiği yazılıdır. Kitabede inşa tarihi belirtilmemiş olmakla birlikte Çelebi Mehmet'in sağlığında yapımına başlanan türbenin 1424 tarihlerinde tamamlandığı kabul edilmektedir (Önkal: 2007, s.110)

Sekizgen planlı türbe mumyalık katı üzerine inşa edilmiştir. Türbenin ön cephesinde çok az bir bölümü görülen mumyalık katı türbe ile aynı plan şemasındadır. Türbenin üzeri iç mekânda üçgen kuşağıyla geçilen dışta ise sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesinde cepheden dışa taşkın ve merdivenle ulaşılan taç kapı yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Dışta çinilerle kaplı gövdeye sahip sekizgen planlı türbenin her bir cephesi kenarlarda mermerden geniş profilli silmelerle çerçeve içine alınmış ve çerçeve içlerine mermer sivri kemerler yerleştirilmiştir.

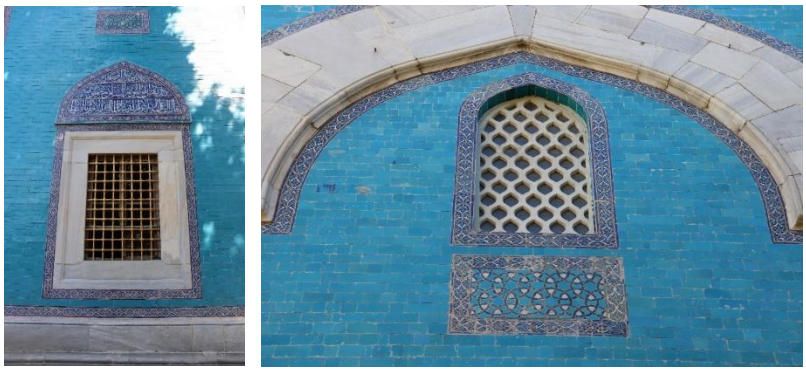
Yedi cephenin pencere açıklıklarıyla biçimlendirildiği türbede, kuzey yönüne bakan cephe taçkapının yer aldığı giriş cephesi olarak düzenlenmiştir. Ön yüzü sıvalı olan taçkapının etrafı cephelerde olduğu gibi profilli silme ile çerçeve içine alınmıştır.

Türbede *kasnak pencereleri olan iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Gövdede giriş ve mihrap cephesi dışında birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığına yer verilen türbede mihrabın yerleştirildiği güney doğu cephesinde ikinci sırada pencere açıklığına yer verilerek iki sıralı pencere düzenlemesi devam ettirilmiştir. Sekizgen planlı kasnağın her cephesinde birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Türbe cephelerinde birinci sırada altı, ikinci sırada yedi, kasnak cephelerinde sekiz pencere açıklığı olmak üzere toplam yirmi bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde iki farklı pencere tasarımı görülmektedir.

Dikdörtgen formlu pencere açıklıkları birinci sırada düz atkılı ikinci sırada ve kasnakta sivri kemerlidir.

Şekil 2.1. 49: Çelebi Mehmet Türbesi Alt Sıra Pencere Açıklık (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 50 : Çelebi Mehmet Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklık (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kenarları ince tek sıra düz profilli mermer lento ve söve ile çevrilidir. Profiller iki pencerede kalın (1P7 -1P8) diğer pencerelerde incedir.

Kemer **:**Hafifletme kemerleri çini ile kapatılarak cephede görülmemektedir.

Alınlık **:** Sivri kemerli alınlıklar çini malzemeden oluşturulmuştur. Lacivert zeminli çini alınlıkların üzerinde beyaz renkle hadisler yazılarak etrafı bordürle çevrilmiştir **(Şekil 2.1.49).**

1. 5.6.7.alınlıklarda:
"Allahü Teala buyurdu: Her canlı ölümü tadacaktır. Sonra hesap vermek üzere huzurumuza çıkarılacaksınız. Peygamber buyurdu: Dünyanın değeri mal, ahirettinki ise amellerdir"

2. 3.ve 4. alınlıklarda:

"Peygamber buyurdu: Dünya mü'min için hapishane, kafir için cennettir." (Önkal:2017,s.110)

Şekil 2.1. 51: Çelebi Mehmet Türbesi Alınlık Detay (N. Uzun, 2021)

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Alçı dışlıklar oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Gövde Yükseklik: 13.56 m. **Kasnak Yükseklik:** 4.45 m

Türbe Genişlik: 8.18 m (1-8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	188	121	1,6	2,26
1P2	3. Cephe	188	121	1,6	2,26
1P3	4. Cephe	188	121	1,6	2,26
1P4	6. Cephe	188	121	1,6	2,26
1P5	7. Cephe	188	121	1,6	2,26
1P6	8. Cephe	188	121	1,6	2,26
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P2	3. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P3	4. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P4	5. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P5	6. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P6	7. Cephe	174	80	2,2	1,39
2P7	8. Cephe	174	80	2,2	1,39

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	110,92	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	110,92	3,667	30,2
3. Cephe	110,92	3,667	30,2
4. Cephe	110,92	3,667	30,2
5. Cephe	110,92	1,392	79,7
6. Cephe	110,92	3,667	30,2
7. Cephe	110,92	3,667	30,2
8. Cephe	110,92	3,667	30,2
TOPLAM CEPHE	**887,37**	**23,39**	**37,9**
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA	**665,53**	**22,00**	**30,2**

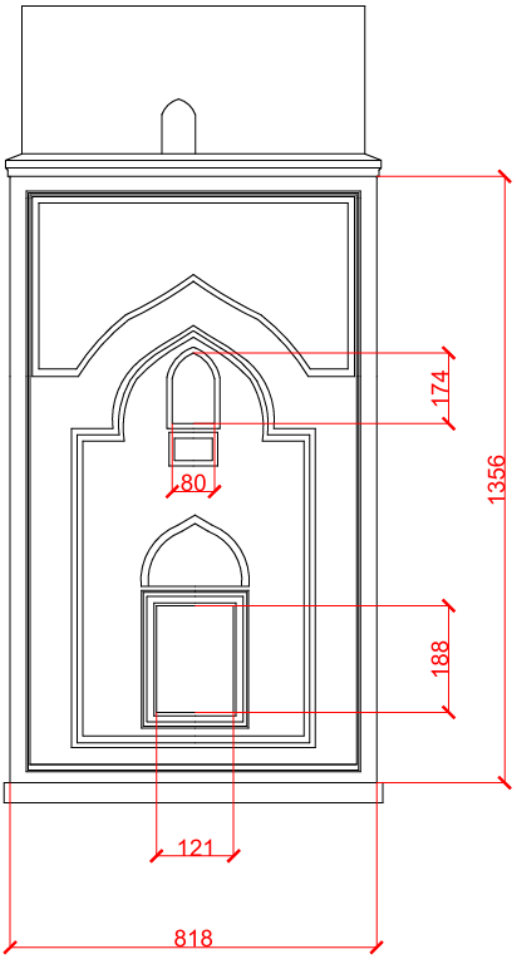
Değerlendirme

Kasnak pencereleri olan iki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı en erken tarihli mezar yapısıdır. Bu pencere düzeni 15. Yüzyılın son çeyreğinde Muradiye Külliyesi'nde inşa edilen şehzade türbeleri ile Kara Ahmet Paşa Türbesi'nde uygulanırken 16. Yüzyılda sadece II. Selim Türbesi'nde tercih edilmiştir. 17. Yüzyılda ise Nakkaş Hasan Paşa Türbesi ile Bayram Paşa Türbesi cephelerinde görülmektedir.

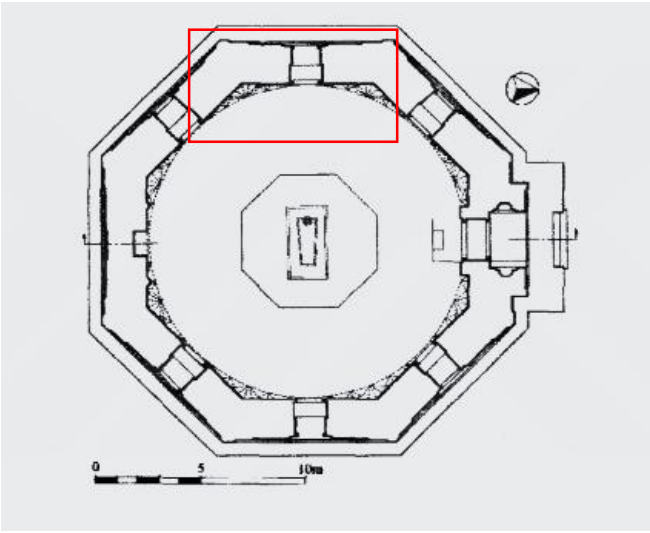
Türbe, yüksek cepheleri ve büyük boyutlu pencere açıklıklarıyla çağdaşı türbelerden ayrılmaktadır. Bununla birlikte alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmış olup bu orana Bursa'da 15. Yüzyıla ait incelenen on iki türbeden altısında karşımıza çıkmaktadır. [7]

İncelenen türbe yapıları arasında dış cephede çini alınlıklara sahip tek yapıdır. Türbe tasvirlerinde ve pencere alıklıklarındaki izlerden bazı türbe yapılarının çini alınlığa sahip olduğu düşünülmekle birlikte Çelebi I. Mehmet Türbesi dışında günümüze ulaşan örnek bulunmamaktadır.

[7] Hatuniye Türbesi (1421), II. Murad Türbesi (1446), Hamza Bey Türbesi (1461), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477) Gülşah Hatun Türbesi (15. yüzyıl son çeyreği), İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487).

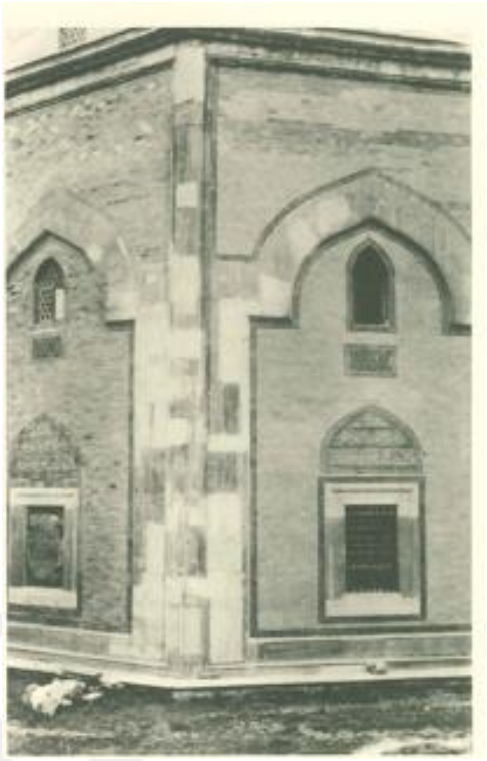

Şekil 2.1. 52: Çelebi I. Mehmet Türbesi 3. Cephe (Bursa VBM arşivinden işlenerek)

Şekil 2.1. 53: Çelebi Mehmet Türbesi Planı (Ertan Daş:2007)

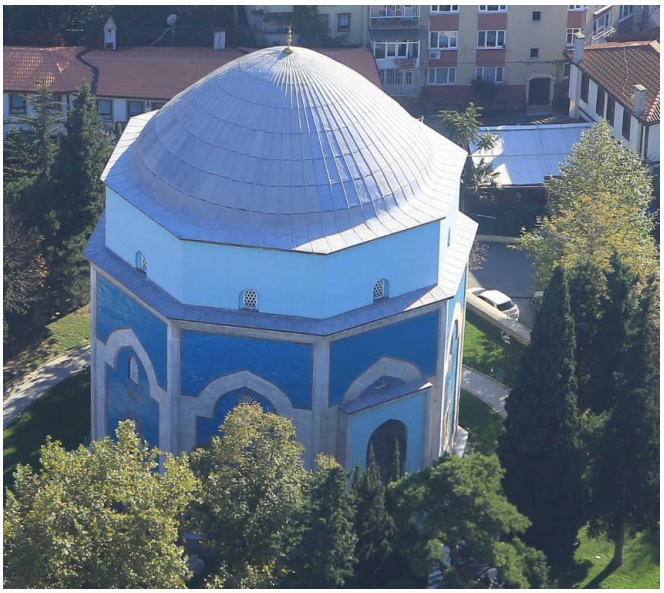

Şekil 2.1. 54: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (Gabriel:1958, Levha XLI 1)
Şekil 2.1. 55: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (Gabriel:1958, Levha XLI 2)

Şekil 2.1. 56 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi
(İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg)
Şekil 2.1. 57 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi
(İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg)

Şekil 2.1. 58 : Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi
(https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/740/bursa)

Şekil 2.1. 59: Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 60 :Çelebi I. Mehmet (Yeşil) Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.8. Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim, 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi		
İnşa Tarihi	H.853/M.1449		
Bani	II. Murad		
Adına Yaptırılan	Huma Hatun		
Mimarı	Bilinmemektedir		
Plan	Altıgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	9	Alt	Üst
		4	5

Şekil 2.1. 61: Vaziyet Planı
(Ayverdi, 1972)

(N. Uzun, 2021)

Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde, Muradiye Külliyesi avlusunda yer alan türbe, kitabesine göre II. Murad'ın eşi, Sultan I. Mehmet'in annesi Huma Hatun için II. Murad tarafından H.853/M.1449 tarihinde yaptırılmıştır. Kaynaklarda 1601 ve 1884 tarihlerinde onarım geçirdiğini belirtilen türbenin 1601 tarihli onarımı pencereleri de kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir (Ayverdi: 1966, s.326; Ertan Daş:2007, s.160-162) .

Kenar uzunlukları 434 cm ile 440 cm arasında değişen altıgen plana sahip türbe iç mekânda pandantiflerle geçilen dışta beden duvarlarına oturan basık kubbe ile örtülüdür. Kuzey cephesinde mihrap nişinin karşısına gelecek konumda kapı açıklığı yerleştirilmiştir.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup kesme taş araları birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Her bir cephenin sivri kemerli çökertmeler içine alındığı türbede, kuzey cephesine taçkapı yerleştirilirken diğer cepheler pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir.

Altıgen planlı yapının dört cephesinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığı olmak üzere *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Güneydoğu cephesinde ikinci sırada pencere açıklığına yer verilmiştir. Türbe cephelerinde alt sırada *dört*, üst sırada *beş* olmak üzere toplam *dokuz* pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı ikinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olmak üzere cephelerde iki farklı pencere tasarımına yer verilmiştir (Şekil 2.1.60).

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 62: Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Düz yüzeli mermer söve ve lentoya sahiptir.

Alınlık **:** Tuğlaların yatay yönde dizilmesiyle oluşturulmuştur.

Kemer **:** Bir sıra kesme taş iki sıra tuğladan örülmüş *sivri kemer* formundadır. Etrafı bir sıra tuğla ile belirginleştirilen kemer söve dışına çıkarak beden duvarlarına oturmaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Üç sıra tuğla bir üç sıra tuğladan örülmüş sivri kemer formundadır. Kemer etrafı bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla kapatılmıştır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 6.94 m **Türbe Genişlik:** 4.34 m (1. Cephe,), 4.39 m (2. Cephe), 4.38 m (3. Cephe), 4.37 m (4.Cephe), 4.39 m (5.Cephe), 4.40 m (6.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	120	76	1,6	0,91
1P2	4. Cephe	120	77	1,6	0,92
1P3	5. Cephe	120	76	1,6	0,91
1P4	6. Cephe	120	77	1,6	0,92
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	138	89	1,6	1,23
2P2	3. Cephe	138	89	1,6	1,23
2P3	4. Cephe	138	89	1,6	1,23
2P4	5. Cephe	138	89	1,6	1,23
2P5	6. Cephe	138	89	1,6	1,23

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	30,120	**Pencere Açıklığı Bulunmamaktadır.**	
2. Cephe	30,467	2,1	14,2
3. Cephe	30,398	2,152	14,1
4. Cephe (Güneydoğu)	30,328	1,23	24,7
5. Cephe	30,467	2,14	14,2
6. Cephe	30,537	2,15	14,2
TOPLAM	**182,317**	**9,81**	**18,6**
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA CEPHELER TOPLAMI	**121,869**	**8,58**	**14,2**

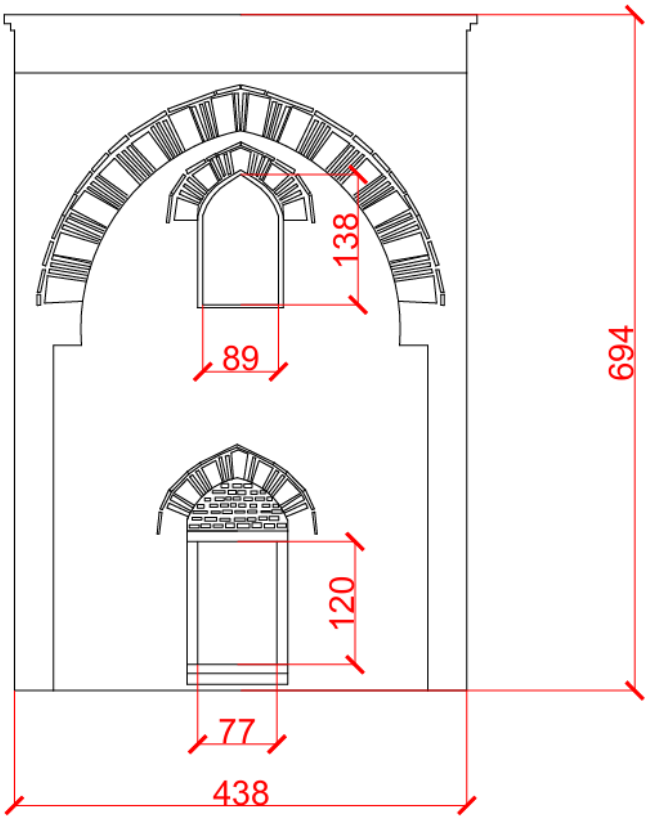
Değerlendirme

İki sıralı pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede dönemin diğer türbelerinde olduğu gibi mihraptan dolayı ilk sırada pencere açıklığına yer verilmemiştir. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinde sınırlandıran ve belirginleştiren bir dış profil bu dönemde görülmemekle birlikte cephelere pencere açıklıklarını içine alacak şekilde sivri kemerli çökertmeler yerleştirilmeye başlamıştır.

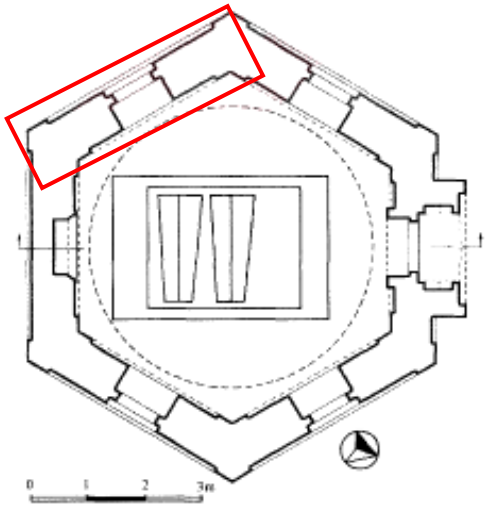
Kesme taş ve tuğladan almaşık düzende inşa edilen türbede mermer malzeme giriş kapısında ve pencere sövelerinde kullanılmıştır. Pencere açıklıkları almaşık kemerleri ve duvar yüzeyinden çökertilmiş alınlıklarıyla inşa edildiği dönemin özelliklerini taşımaktadır.

Pencere açıklıklarına boyut ve oranları dönemi içerisinde değerlendirildiğinde, birinci sıra pencere açıklıklarının gerek kendi plan şemasındaki gerekse farklı plan şemalarındaki türbe yapılarındaki pencere açıklıklarına kıyasla küçük boyutlu oldukları görülmektedir. Buna rağmen pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranı hesaplandığında dönemin diğer türbeleriyle ortak değerlere ulaşılmıştır.[8]

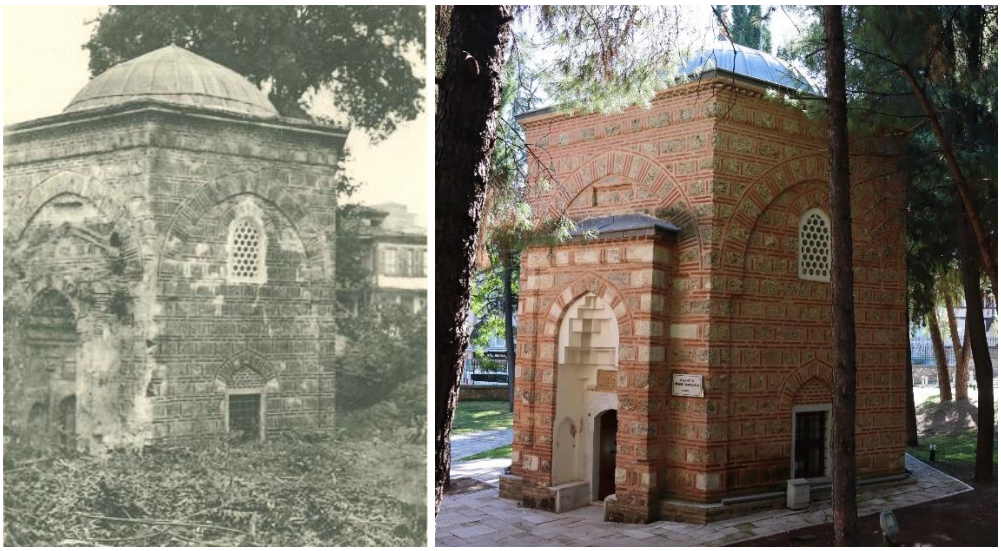
[8] Alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmış olup bu oran Hatuniye Türbesi (1421) dışında Çelebi I. Mehmet Türbesi (142), II. Murad Türbesi (1446), Hamza Bey Türbesi (1461), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477) Gülşah Hatun Türbesi (15. yüzyıl son çeyreği), İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487) alt sıra pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.1. 63 : Huma Hatun Türbesi 3. Cephe Görünüşü
(Bursa VBM arşivinden işlenerek)

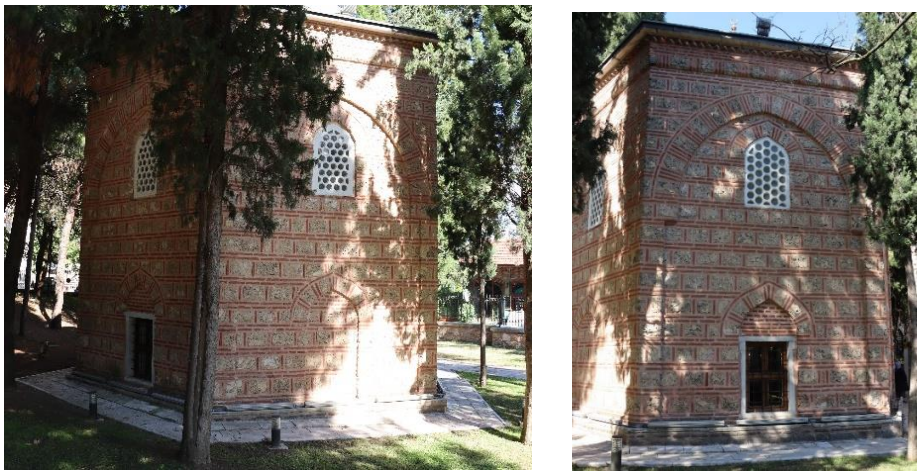
Şekil 2.1. 64 : Huma Hatun Türbesi Planı (Daş: 2007)

Şekil 2.1. 65: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi, 1. Ve 2. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 66: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi, 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 67: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 2. Ve 3.Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 68: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 3. Ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 69: Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.9. Abdal Mehmet Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim, 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Demirtaş Paşa Semti</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1450</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">II. Murad</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">-</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dikdörtgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">8</td><td>Alt</td><td>Üst</td></tr>
<tr><td>5</td><td>3</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 70: Abdal Mehmet Türbesi Harita Görüntüsü
(https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye)

(N. Uzun, 2021)

Abdal Mehmet Türbesi Genel Tanımı

Bursa Osmangazi İlçesi Demirtaş Paşa Semti'nde Abdal Camii karşısındadır. Giriş cephesinde bulunan inşa kitabesinden türbenin H. 854/M.1450 tarihinde inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır (Beşbaş - Denizli:1983,s.248-251). Türbe, Abdal Mehmet adına II. Murad tarafından yaptırılmıştır.

Türbe, 8.10 m. x 8.10 m dış cephe ölçüleri olan kare planlı mekan ile dikdörtgen planlı giriş eyvanından oluşmaktadır. Türbe mekânını örten kubbe, dışta sekizgen kasnağa otururken, iç mekânda geçiş köşelerde yer alan tromplarla sağlanmaktadır. Giriş eyvanının üstü tonozla örtülüdür.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan, kesme taş aralarına birer dikey tuğla yerleştirilerek almaşık düzende inşa edilmiş türbede cepheler iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Eyvan cephesi türbenin diğer üç cephesinden farklı ve bir görünüme sahiptir. Dışta dikdörtgen çökertme içte Bursa kemeri ile dıştan içe kademelendirilen giriş cephesinde

kapı açıklığı sivri kemerlidir. İnşa kitabesi dikdörtgen çökertme üstünde yer almaktadır.

Türbenin giriş dışındaki üç cephesinde, birinci sırada iki, ikinci sırada tek pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Pencere açıklıkları cephelere yerleştirilen sivri kemerli çökertmeler içinde toplanmıştır. Batı cephesinde alt sırada bir pencerenin yeri kapatılmıştır. Türbede, birinci sırada beş, ikinci sırada üç pencere olmak üzere toplam sekiz pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci sırada sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmiş dikdörtgen formlu düz atkılı, ikinci sırada dikdörtgen formu sivri kemerli olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir (Şekil 2.1. 69).

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 71: Abdal Mehmed Türbesi alt ve üst sıra pecere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeli mermer söve ve lentoya sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer biçiminde olup iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş, kenarları bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Pencere açıklıklarının dördünde alınlık, dört sıra yatay tuğla bir sıra kesme taştan örülmüştür **(1P1-1P4).** Batı cephesinde yer alan bir pencere alınlığı yatay tuğlaların dizilişiyle oluşturulmuştur **(1P5).**

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla malzemeden örülmüş kemer sivri kemer formundadır. Kemer dışta bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş beton dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.19 m.

Türbe Genişlik: 8.10 m (1.Cephe – 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P2	2. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P3	3. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P4	3. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P5	4. Cephe	125	92	1,4	1,15
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	136	76	1,8	1,03
2P2	3. Cephe	136	76	1,8	1,03
2P3	4. Cephe (Batı)	136	76	1,8	1,03

Cephe	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe	42,04	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	42,04	3,33	12,6
3. Cephe	42,04	3,33	12,6
4. Cephe	42,04	2,18	19,3
TOPLAM	168,16	8,85	19,0
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	126,12	8,85	14,3

Değerlendirme

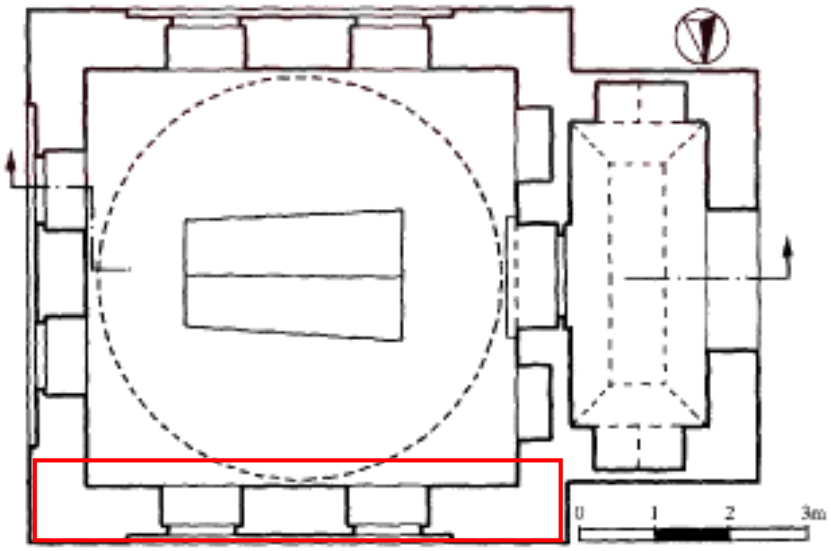
Pencere açıklıklarının altta iki üstte bir pencere şeklinde cephelerde gruplandırılması erken dönem Bursa türbelerinde uygulanan cephe düzenlemelerinden biri olup Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi ve Azeb Bey Türbesi'nde (1451) de karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca cephelere her iki sıradaki pencereyi içine alacak şekilde yerleştirilen sivri kemerli çökertmelerde bu döneme özgü özelliklerden biridir.

Üçlü pencere düzenlemesinin uygulandığı türbeler arasında ortak bir ölçü ve orandan söz edilememektedir. Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında kullanılan 1,4 oranı Muradiye Külliyesi'nde inşa edilen Şirin Hatun Türbesi (1450) ve Gülruh Hatun Türbesi'nde alt sıra pencere açıklıklarında da karşımıza çıkmaktadır. İstanbul Küçük Ayasofya Camii bahçesinde yer alan Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi (1507-1508) alt sıra pencere açıklıklarında Abdal Mehmet Türbesi'nde kullanılan ölçü ve oranların birebir tekrar edildiği görülmüştür. Bununla birlikte, 92 cm pencere genişliği gerek dönemi içerisinde gerekse sonraki dönemlerde türbe pencerelerinde en sık rastlanılan genişlik aralığındadır. Cephe alanının pencere alanına oranı değerlendirildiğinde geniş pencere açıklıklarına yer verilmesiyle dönemin açıklıkları fazla türbeleri arasında yer almaktadır.

Pencereler malzeme, teknik ve biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. Pencere dışlıklarının 1950'li yıllarda yapılan onarımlar sırasında yenilendiği bilinmektedir. [9]

[9] **Bursa Eski Eserler Sevenler Kurumu Hizmet Albümü** 1946-1985, Bursa, s. 23, 29, 42- 44.

Şekil 2.1. 72: Abdal Mehmet Türbesi (Ertan Daş:2007)

Şekil 2.1. 73: Abdal Mehmet Türbesi (Ertan Daş:2007)

Şekil 2.1. 74: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021)

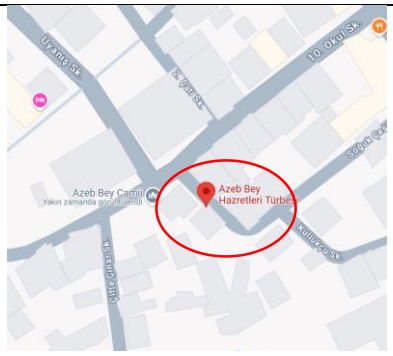
Şekil 2.1. 75: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 76: Abdal Mehmet Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.10. Azeb Bey Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim, 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Azeb Bey Camii, Muradiye, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.854/ M.1450-51</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Azeb Bey</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dikdörtgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">11</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>8</td><td>3</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 77: Azeb Bey Türbesi Harita Görüntüsü (*https://www.google.com*)

(N. Uzun, 2021)

Azeb Bey Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi Muradiye Semtinde Azeb Bay Camii batısında yer alan türbe, giriş kapısı üzerinde yer alan inşa kitabesine göre H.854/ M.1450-51 yılında (Ayverdi:1973, s.68; Daş: 2007, s.98), II. Murad döneminde yaşamış, Varna Savaşına katıldığı bilinen Azeb bey tarafından kendisi için inşa ettirilmiştir (Beşbaş – Denizli: 1983,s.252). H. 10 Sefer 983/ M. 21 Nisan 1575 tarihli bir kadı sicilinde caminin ve türbenin harap olduğundan bahsedilmektedir (Ayverdi:1973,s.66-69).

Kare plan şemasına sahip türbe iç mekânda üçgen kuşağıyla geçilen dışta beden duvarlarına oturan kubbeyle örtülüdür. Türbeye giriş kuzey cephesinden sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Azeb Bey Türbesi, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup kesme taş aralarına birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Türbede gövde ve kasnak tek sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede birinci sırada iki, ikinci sırada tek pencereden oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş kapısının bulunduğu kuzey cephesinde birinci sırada kapı yanında iki pencere açıklığına yer verilirken kapı üstüne yerleştirilen ikinci sıra penceresi yerine mermer kitabe yerleştirilmiştir. Türbede birinci sırada sekiz, ikinci sırada üç pencere açıklığı olmak üzere toplam on bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Türbenin batı cephesindeki pencere açıklıkları başka bir yapının inşasıyla iç mekâna açılmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde birinci ve ikinci sırada farklılık gösteren iki pencere tasarımı görülmektedir. Sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilen birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formu düz atkılıdır. İki sırada dikdörtgen formlu pencere açıklıkları sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Lento ahşap, söve, alınlık ve kemerde kesme taş ve tuğla birlikte kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 78 : Azeb Bey Türbesi Üst Sıra Pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 79: Azeb Bey Türbesi Üst Sıra Pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve- Lento **:** Pencere açıklıkları ahşap düz yüzeyli lentolara sahiptir. İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş söveler duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

Alınlık **:** Kesme taş v tuğladan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer **:** Kesme taş ve tuğladan sivri kemer formunda örülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 6.41 m.

Türbe Genişlik: 7.54 m.

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. SIRA					
1P1	1. Cephe (Giriş)	172	103	1,7	1,77
1P2	1. Cephe	172	103	1,7	1,77
1P3	2. Cephe	172	103	1,7	1,77
1P4	2. Cephe	172	103	1,7	1,77
1P5	3. Cephe	172	103	1,7	1,77
1P6	3. Cephe	172	103	1,7	1,77
1P7	4. Cephe (Batı)	172	103	1,7	1,77
1P8	4. Cephe (Batı)	172	103	1,7	1,77
2. SIRA					
2P1	2. Cephe	112	84	1,3	0,94
2P2	3. Cephe	112	84	1,3	0,94
2P3	4. Cephe	112	84	1,3	0,94

Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş, Kuzey)	48,33	3,54	13,65
2. Cephe (Doğu)	48,33	4,48	10,8
3. Cephe (Güney)	48,33	4,48	10,8
4. Cephe (Batı)	48,33	4,48	10,8
TOPLAM	**193,32**	**16,98**	**11,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**144,99**	**13,44**	**10,8**

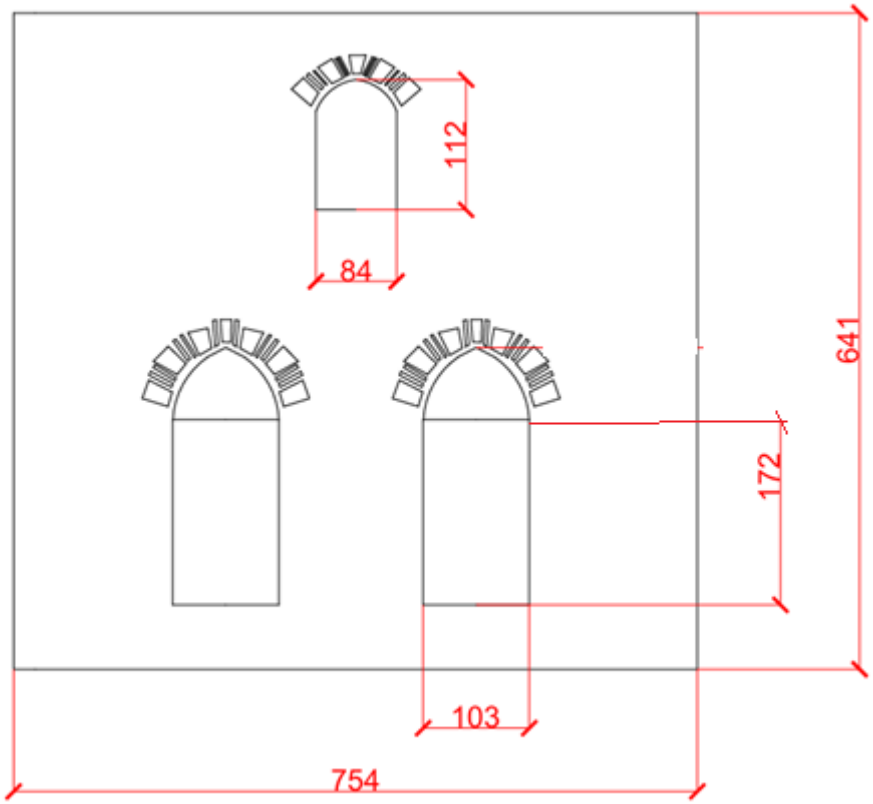
Değerlendirme

Birinci sırada iki, ikinci sırada bir pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni, tez kapsamında incelediğimiz mezar yapıları arasında 15. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirilen Abdal Mehmet Türbesi ile Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi cephelerinde uygulandığı görülmektedir.

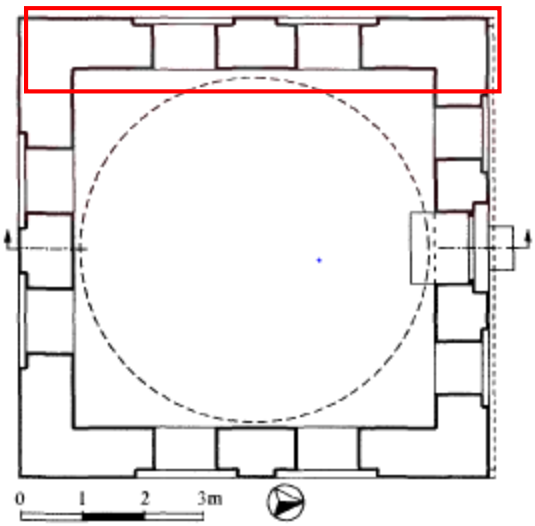
Türbe, dönemi içerisinde büyük boyutlu pencere açıklıklarına sahip mezar yapılarından biridir.[10] Birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,7 olarak hesaplanmıştır. Bu oran 14. Yüzyıl başına tarihlendirilen Lala Şahin Paşa Türbesi giriş cephesi pencere açıklıklarında ve kendisinden sonra inşa edilen Hamza Bey Türbesi (15. yüzyıl ikinci yarısı) Şehzade Mahmut Türbesi (1506) ve Şehzade Mustafa Türbesi (1573) pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. Ahşap lento Azeb Bey Türbesi dışında İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi pencere açıklıklarında görülmekte olup türbe cephelerinde tercih edilen bir malzeme çeşidi değildir.

[10] Pencere ölçüleri II. Murat Türbesi'ne yakındır. II. Murat Türbesi (1446) alt sıra pencere açıklıkları 173x109.

Şekil 2.1. 80: Azeb Bey Türbesi 2. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1. 81: Azeb Bey Türbesi (Daş:2007)

Şekil 2.1. 82: Azeb Bey Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021
Şekil 2.1. 83: Azeb Bey Türbesi 1. Ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

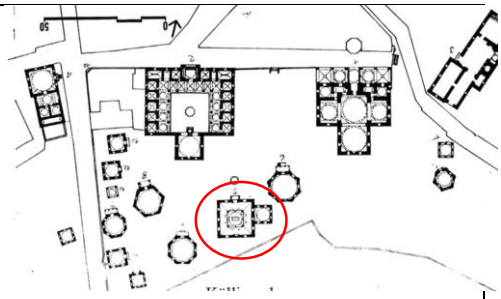
Şekil 2.1. 84: Azeb Bey Türbesi 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 85: Azeb Bey Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 86: Azeb Bey Türbesi 1. Cephe iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 87: Azeb Bey Türbesi 2. Cephe iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021)

2.1.11. II. Murad Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	H. 855 / M.1451 (ö.)		
Bani / Adına Yaptırılan	II. Murad.		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 2/0, 3/0		
Pencere Sayısı	9	1. Sıra	2. Sıra
		9	0

Şekil 2.1. 88: Muradiye Külliyesi, Vaziyet Planı (Ayverdi:1972)

(N. Uzun, 2021)

II. Murad Türbesi Genel Tanımı

Bursa Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi avlusunda bulunan türbe caminin güneybatısında yer almaktadır. Kitabesinde inşa tarihi belirtilmezken II. Murad'ın H.855 Muharrem/ M.1451 tarihinde öldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca II. Murad'ın türbesinin inşası ile ilgili 1446 tarihli hazırlatmış olduğu vasiyetnamesi bulunmaktadır. Kesin olarak bilinmemekle birlikte bu bilgilere dayanılarak türbenin II. Murad'ın ölümünden sonra inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir (Ayverdi, 1972, s.299,323; Önkal, 2017,s.127; Daş, 2007,s.91).

Arşiv belgelerine göre türbe, 1743 (h. 1156) 'de hamamla, Şubat 1781 (h. 16 Rebi'ul-Evvel 1196)'de cami ve medrese ile birlikte onarımlar geçirmiş 12 Temmuz 1844'de (h. 15 Cemaziy'ül- Ahir 1260) cami ile birlikte kurşunları değiştirilmiştir (Ayverdi, 1972, s.299,323). 1855 depreminde kubbesi zarar görmüş ve onarılmıştır (Özcan: 1999, s.85).

Türbenin, kimin tarafından inşa ettirildiği konusunda kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte II. Murad'ın vasiyeti doğrultusunda oğlu Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir (Daş:2007, s.91)

Türbe, 15.68 x 15.64 m dış cephe ölçüleriyle kare plan şemasına sahip olup ortada üstü açık kubbe kenarlarda ise beşik tonozla örtülüdür. İç mekânda dört sütun ve dört ayakla taşınan kubbe dışta sekizgen kasnağa oturmaktadır. Türbenin kuzeyinde cepheden 180 cm dışa taşkın sivri kemerli taç kapı bulunmaktadır. Türbeye giriş 2.21 x 1.46 m ölçülerindeki basık kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş türbe cephelerinde *tek sıra pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş cephesi olarak düzenlenen kuzey cephesinde taç kapının iki yanına birer pencere açıklığı yerleştirilirken diğer üç cephede üçer pencere açıklığına yer verilmiştir. Şehzade Alaedin Türbesi'nin doğu cephesine bitişik inşa edilmesiyle bu cephede yer alan pencere açıklıklarından biri kapıya dönüştürülmüş bir diğeri ise iki türbeyi birbirine bağlayan pencere açıklığı olarak kalmıştır. Bu nedenle yapıda dış mekâna açılan dokuz pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılı olup sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmiştir.

Şekil 2.1. 89: Sultan II. Murad Türbesi alt sıra pencere açıklık **(1P3) (**N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Kesme taş, tuğla ve mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 30 cm genişliğindeki lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Üç sıra tuğla bir sıra kesme sırasıyla almaşık düzende örülmüş ve etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir

Alınlık **:** Ortalama 90 cm yüksekliğe sahip alınlıklar tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.30 m. **Kasnak Yükseklik:** 2.57 m.

Türbe Genişlik: 15.64 m. (1. Cephe), 15.68 m. (2. Cephe), 15.68 m. (3.Cephe) 5.63 m. (4. Cephe)[11]

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	173	109	1,6	1,89
1P2	1. Cephe	173	109	1,6	1,89
1P3	2. Cephe (Batı)	173	109	1,6	1,89
1P4	2. Cephe (Batı)	173	109	1,6	1,89
1P5	2. Cephe (Batı)	173	109	1,6	1,89
1P6	3. Cephe	173	109	1,6	1,89
1P7	3. Cephe	173	109	1,6	1,89
1P8	3. Cephe	173	109	1,6	1,89
1P9	4. Cephe	173	109	1,6	1,89

[11] Doğu Cephesinde Şehzade Alaadin Türbesi dışında kalan alan.

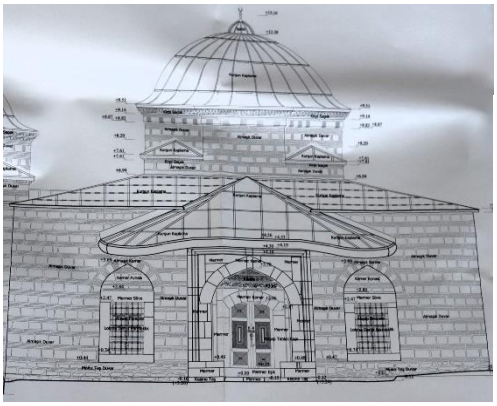
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	82,89	3,77	22,0
2. Cephe	83,10	5,66	14,7
3. Cephe	83,10	5,66	14,7
4. Cephe	29,84	1,9	15,8
TOPLAM	249,1	15,09	16,5
GİRİŞ ve DOĞU CEPHESİ DIŞINDA TOPLAMI	**166,21**	**11,31**	**29,4**

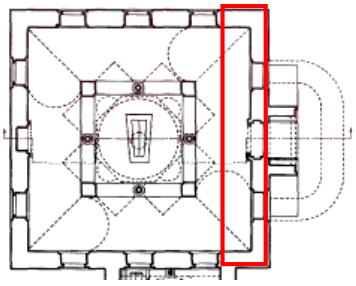
Değerlendirme

Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbe, Çandarlı Halil Paşa Türbesinden (14. yüzyıl) sonra incelediğimiz türbeler arasında kubbesinde tepe açıklığına yer verilen ikinci türbedir.

Türbenin sultana ait olması dolayısıyla cephelerde sayıca fazla ve dönemi için büyük boyutlu pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Pencere açıklıklarının yükseklik ve genişlik ölçüleri, türbenin bulunduğu külliyenin ana yapısı olan Muradiye Camii'nin pencere açıklıklarında da karşımıza çıkmaktadır. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmış olup bu oran 15. Yüzyılda Bursa mezar yapıları arasında Hatuniye Türbesi (1421), Çelebi I. Mehmet Türbesi (142),), Hamza Bey Türbesi (1461), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477) Gülşah Hatun Türbesi (15. yüzyıl son çeyreği), İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487) alt sıra pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.

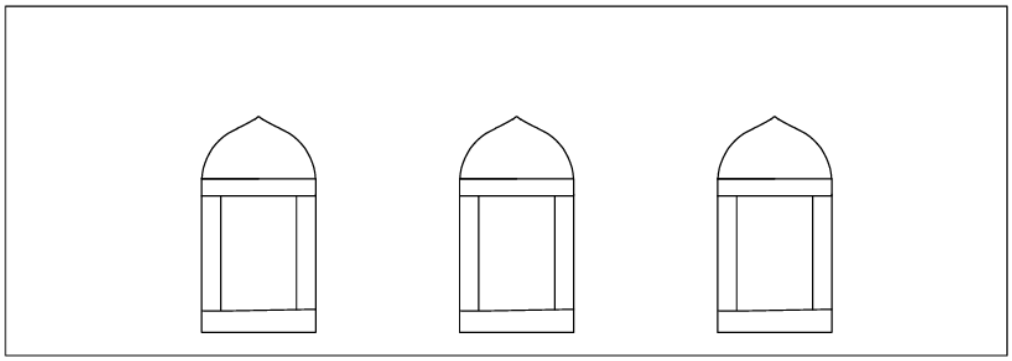
Türbedeki pencere açıklıkları kullanılan malzeme ve biçimsel özellikleri bakımından dönemin diğer türbeleriyle benzer özellikler taşımaktadır.

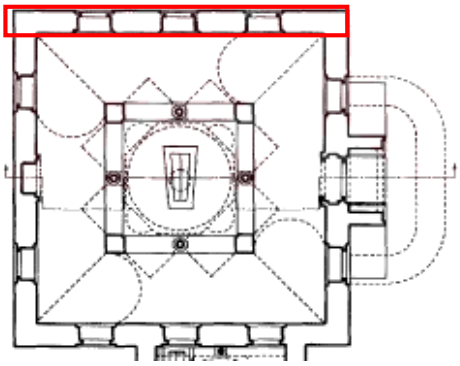

Şekil 2.1. 90: Murad Türbesi 1. Cephe (Bursa VBM Arşivi)

Şekil 2.1. 91: II. Murad Türbesi (Hakkı Önkal, 2017)

Şekil 2.1. 92: II. Murad Türbesi 2. Cephe (Bursa VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 93: II. Murad Türbesi (Hakkı Önkal, 2017)

Şekil 2.1. 94: Sultan II. Murad Türbesi (Gabriel:1958)

Şekil 2.1. 95: Sultan II. Murad Türbesi 1. Cephe (N.Uzun,2021)

Şekil 2.1. 96: II. Murad Türbesi 2. Cephe (N.Uzun,2021)

Şekil 2.1. 97: Sultan II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (N.Uzun,2021)

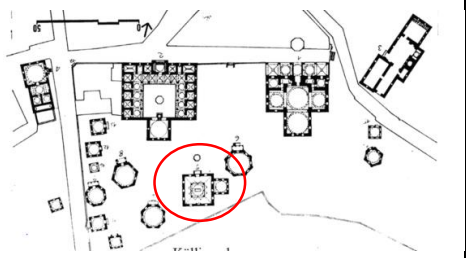
Şekil 2.1. 98: Sultan II. Murad Türbesi İç mekan (N.Uzun,2021)

Şekil 2.1. 99: Sultan II. Murad Türbesi İç mekan (N.Uzun,2021)

2.1.12. Şehzade Alaaddin Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi		
İnşa Tarihi	H. 855 / M.1451 (ö.)		
Bani/ Adına Yaptırılan	Şehzade Alaaddin		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 2/0		
Pencere Sayısı	*9*	*1. Sıra*	*2 Sıra*
		9	0

Şekil 2.1. 100: Muradiye Külliyesi, Vaziyet Planı (Ayverdi:1972)

Şehzade Alaaddin Türbesi Genel Tanımı

Bursa Osmangazi İlçesi Muradiye Külliyesi avlusunda, caminin güney batısında yer alan Şehzade Alaaddin Türbesi, I. Murad Türbesine bitişik olarak yapılmıştır. Türbenin inşa kitabesi bulunmadığından banisi ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Şehzade Alaaddin Türbesi'ne II. Murad Türbesi'ndeki (1451) kapıya dönüştürülmüş bir pencereden sağlanması bitişik iki türbeden Şehzade Alaaddin Türbesi'nin daha sonra inşa edilmiş olduğunu göstermektedir. Türbenin 15. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmesi mümkün görülmektedir (Önkal, 2017,s.127; Daş, 2007, s.91 Ayverdi,1972, s.324).

7.27 x 7.84m dış ölçüleriyle kare plan şemasındaki türbe iç mekânda köşelerde mukarnaslı tromplarla geçilirken dışarıdan sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş II. Murad Türbesi'ne bitişik batı cephesinden sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup gövde düz saçakla, kasnak ise iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Üç cephesi dışarı açılan türbede *kasnak pencereli tek sıra pencere düzeni uygulanmıştır.* Türbenin dışarı açılan herbir cephesine alt sırada ikişer pencere açıklığı yer alırken sekizgen kasnağın dört cephesinde pencereler açılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu ve düz atkılı olup sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmiştir. Kasnak pencereleri, dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

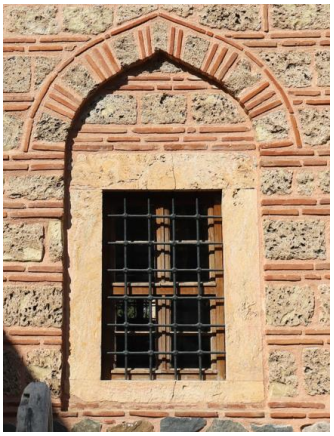

Şekil 2.1. 101:Şehzade Alaattin Türbesi üst sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 102: Şehzade Alaattin Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Pencere açıklıklarında yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğlanın dışında sövelerde mermer kullanılmıştır. Bir pencere sövesinde (1P5) onarımlar sonucu sonradan eklendiğini düşündüğümüz renkli mermere rastlanmıştır.

Şekil 2.1. 103: Şehzade Alaattin Türbesi alt sıra pencere açıklığı (1P5) (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 24 - 30 cm genişliğinde düz yüzeyli mermer söve ve lento ile çevrilidir.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüş ve etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Ortalama 75 cm yüksekliğe sahip alınlıklar tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Kasnak Pencereleri:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Dışlıklar **:** 19. Yüzyılda yenilendiği anlaşılan kenarları kıvrımlı santranci kayıtları olan alçı şebekelere sahiptir.

Boyut ve Oran

Türbe Yükseklik: 5.58 m. **Kasnak Yükseklik:** 2.55 m.

Türbe Genişlik: 7.27 m. (1. Cephe), 7.84 m. (2. Cephe), 7.27 m. (3.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik**	**Pencere Genişlik**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	141	87	1,6	1,23
1P2	1. Cephe	137	88	1,6	1,21
1P3	2. Cephe	138	91	1,5	1,26
1P4	2. Cephe	139	91	1,5	1,26
1P5	3. Cephe	138	90	1,5	1,24
1P6	3. Cephe	139	90	1,5	1,25
Kasnak Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	130	70	1,9	0,91
KP2	2. Cephe	130	70	1,9	0,91
KP3	3. Cephe	130	70	1,9	0,91

Cephe	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe (Kuzey)	40,57	2,45	16,5
2. Cephe (Batı)	43,75	2,52	17,4
3. Cephe (Güzey)	40,56	2,49	16,3
TOPLAM	124,87	7,47	16,7

Kasnak	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe (Kuzey)	7,06	0,91	7,8
2. Cephe (Batı)	7,06	0,91	7,8
3. Cephe (Güney)	7,06	0,91	7,8
4. Cephe (Doğu)	7,06	0,91	7,8

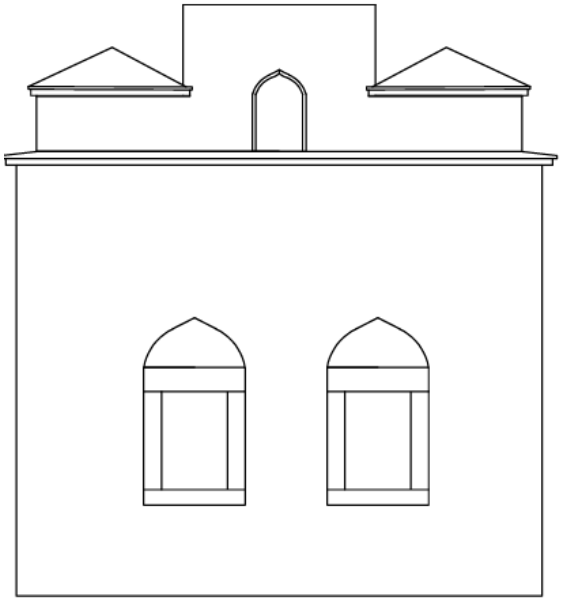
Değerlendirme:

14. yüzyıl sonundan 16. yüzyıl ortalarına kadar, özellikle kare ve dikdörtgen planlı türbelerde, kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi yaygın bir cephe tasarımı olarak kullanılmıştır. Bu simetrik düzenlemede, türbe cephelerinde gövdede iki, kasnakta ise tek pencere açıklığı bulunur ve toplamda üç pencereden oluşur. Bu düzenleme daha sonra aynı külliye içinde inşa edilen hanım sultan türbelerinde de devam ettirilmiştir. Hanım sultan türbelerinde, cephe düzeninin yanı sıra pencerelerin ölçülerinde de küçük farklılıklarla yakın ölçülere rastlanmıştır.

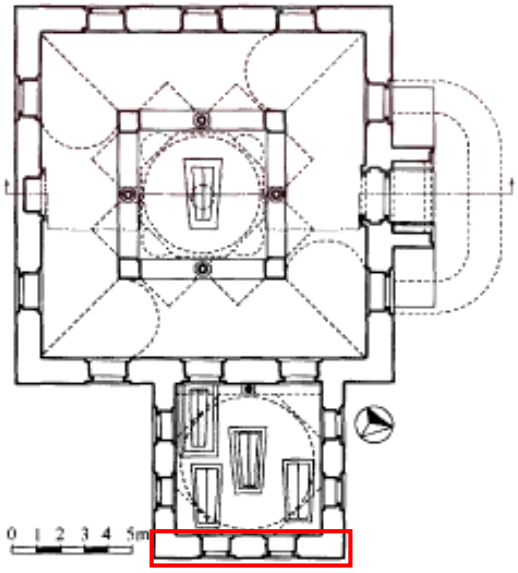
Şehzade Alaattin Türbesinde, pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,5-1,6 olarak hesaplanmıştır. 14. yüzyılın sonundan 16. yüzyılın ortalarına kadar inşa edilen Bursa türbelerinin büyük bir bölümünde, pencerelerin genişleme oranı 1,5 ile 1,6 arasında değişmektedir.[12]

Türbe, pencere açıklıkları, kullanılan malzeme ve biçimsel özelliklerin özellikleri, dönemin diğer türbeleriyle benzerlik göstermektedir.

[12] Çelebi 1. Mehmet Türbesi (1421), Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi (1449), II. Murad Türbesi (1446), Hamza Bey Türbesi (1461), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477), İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487).

Şekil 2.1. 104: : Şehzade Alaaddin Türbesi (Bursa VBM'den işlenerek)

Şekil 2.1. 105: II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (Daş:2007)

Şekil 2.1. 106*:* II. Murad ve Şehzade Alaaddin Türbesi (Gabriel:1958)

Şekil 2.1. 107: Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 108 : Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)

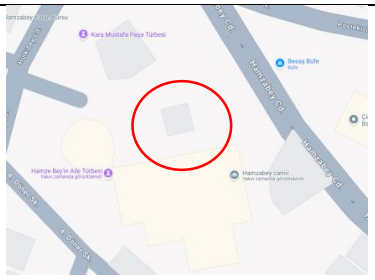
Şekil 2.1. 109: Şehzade Alaaddin Türbesi (N. Uzun, 2021)

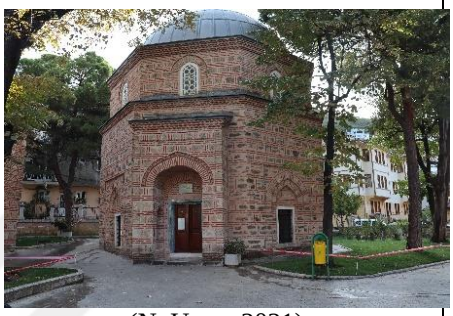
Şekil 2.1. 110: Şehzade Alaaddin Türbesi, II. Murad Türbesi'ne açılan cephe **(N. Uzun, 2021)**

2.1.13. Hamza Bey Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021			
Konumu	Hamza Bey Külliyesi, Osmangazi, Bursa			
İnşa Tarihi	H. 855 / M.1451 (ö.)			
Bani/ Adına Yaptırılan	Hamza Bey			
Mimarı	Bilinmemektedir.			
Plan	Sekizgen			
Pencere Düzeni	Tek Sıra (Kasnak Pencereli) 1/0			
Pencere Sayısı	14	1. Sıra	2. Sıra	Kasnak
		6	0	8

Şekil 2.1. 111
https://www.google.com/maps

(N. Uzun, 2021)

Hamza Bey Türbesi Genel Tanımı

Bursa Osmangazi İlçesi Hamza Bey Külliyesi avlusunda, caminin güneybatısında yer alan Hamza Bey Türbesi'nin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Türbenin Hamza Bey'in 1461'de öldürülmesinin ardından inşa edildiği kabul edilerek XV. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir (Daş, 2007, s.216).

II. Murad dönemi vezirlerinden olan Hamza Bey, Çelebi Sultan Mehmed ve Fatih Sultan Mehmed dönemlerinde kumandanlık yapmıştır (Beşbaş - Denizli, 1983, s.262) Türbesinin bulunduğu Hamza Bey külliyesinin de banisidir.

Hamza Bey Türbesi, sekizgen planlı olup üzeri sekizgen bir kasnak üzerine oturan kubbeyle örtülüdür. Türbeye giriş doğu cephesinde bulunan cepheden dışa taşkın taç kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan, kesme taş aralarına dikey tuğlalar yerleştirilerek inşa edilmiştir. Gövde, kasnak ve taç kapının üst kısmı üç sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede *kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş cephesinde ve iç mekânda mihrabın yerleştirildiği cephe dışında, türbe gövdesinde her

cephede birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Sekizgen kasnağın tüm kenarları birer pencere açıklığına sahiptir. Türbede gövdede altı kasnakta sekiz olmak üzere toplam on dört pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Gövdede bulunan pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılıdır. Açıklıklar iç içe iki sivri kemerli çökertme içine yerleştirilmişlerdir. Kapının iki yanındaki cephelerde yer alan pencere açıklıkları (1P1,1P6) dışta ayrıca bir çökertme içine yerleştirilmişlerdir. Kasnak pencereleri dikdörtgen formlu sivri kemerli olup kemerle aynı formda çökertme içine yerleştirilmişlerdir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde kesme taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 112: Hamza Bey Türbesi pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermer oluşturulmuş düz yüzeyli lento ve söveler 9- 11 cm aralığında değişen genişliklere sahiptir.

Kemer **:** İç içe yerleştirilmiş iki sivri kemer kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmüştür. Dıştaki kemerin etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örtülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Kasnak Pencereleri:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Dışlıklar **:** Beton dışlıklar, büyük yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 6.47 m. **Kasnak Yükseklik:** 2.56 m.

Türbe Genişlik: 4.44 m (1. Cephe), 4.38 m (2. Cephe), 4.40 m (3. Cephe), 4.38 m (4. Cephe), 4.43 m (5. Cephe), 4.41 m (6. Cephe), 4.40 m (7. Cephe), 4.44 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik**	**Pencere Genişlik**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	131	80	1,6	1,05
1P2	3. Cephe	131	78	1,7	1,02
1P3	4. Cephe	131	78	1,7	1,02
1P4	5. Cephe	131	79	1,7	1,03
1P5	6. Cephe	131	79	1,7	1,03
1P6	8. Cephe	131	80	1,6	1,05
Kasnak Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP2	2. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP3	3. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP4	4. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP5	5. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP6	6. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP7	7. Cephe	154	76	2,0	1,17
KP8	8. Cephe	154	76	2,0	1,17

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	28,73	Pencere açıklığı bulunmamaktadır	
2. Cephe	28,34	1,05	27,0
3. Cephe	28,47	1,02	27,9
4. Cephe	28,34	1,02	27,7
5. Cephe	28,66	1,03	27,7
6. Cephe	28,53	1,03	27,6
7. Cephe	28,47	Pencere açıklığı bulunmamaktadır	
8. Cephe	28,73	1,05	27,4
TOPLAM	228,26	6,21	36,8
GİRİŞ VE MİHRAP CEPHESİ TOPLAM	171,07	6,21	27,5

Kasnak	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	10,78	2,03	5,3
2. Cephe	10,19	2,03	5,0
3. Cephe	10,47	2,03	5,2
4. Cephe	11,21	2,03	5,5
5. Cephe	11,34	2,03	5,6
6. Cephe	11,29	2,03	5,6
7. Cephe	10,78	2,03	5,3
8. Cephe	10,19	2,03	5,0

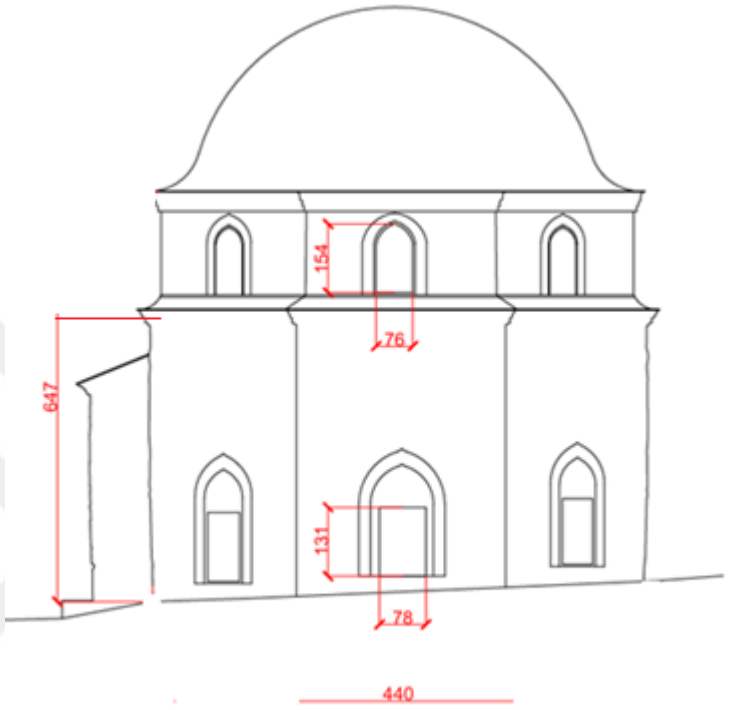
Değerlendirme

Kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı çokgen planlı tek yapıdır. Girişin iki yanındaki pencerelerde 1,6 diğer pencerelerde 1,7 değerine ulaşılmıştır. 1,7 oranı erken dönem Bursa türbelerinde nadiren karşılaşılmaktadır.[13]

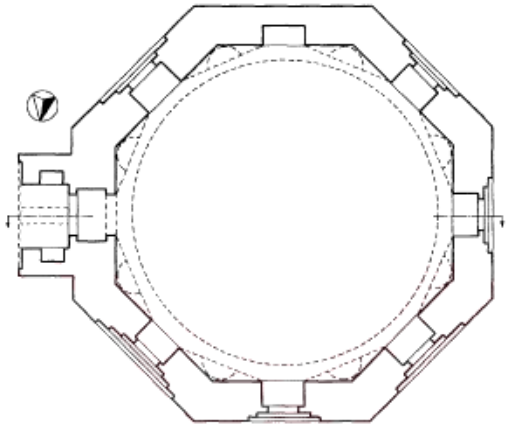
Pencere açıklıklarının çökertilmiş niş içine yerleştirilmesi erken dönem Bursa yapılarına özgü pencere tasarımıdır. Niş kemeri ile pencere kemerinin, pencere çevresinde kademelendirme oluşturması *Gülçiçek Hatun Türbesi'nde* (1400) ve *Yıldırım Bayezid Türbesi* (1406) giriş cephesinin iki yanındaki pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır. Hamza Bey Türbesi'nde diğer türbelerden farklı olarak kasnak pencerelerinin de duvar yüzeyinden az da olsa çökertildikleri görülmektedir.

[13] 15. yüzyıl mezar yapıları içerisinde, Azeb Bey Türbesi'nin (1451) pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranında 1,7 değerine ulaşılmıştır.

Kasnak pencerelerinde geç dönem özelliği taşıyan büyük yuvarlak kayıtlı alçı dışlıklar yer almakta olup bu dışlıkların 1954-59 arası tarihlerde *Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu* tarafından gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarında yenilendiği bilinmektedir.[14]

Şekil 2.1. 113: Hamza Bey Türbesi 3. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 114 : Hamza Bey Türbesi (Daş,2007)

[14] **Bursa Eski Eserler Sevenler Kurumu Hizmet Albümü** 1946-1985, Bursa, s. 23, 29, 42- 44.

Şekil 2.1. 115: Hamza Bey Türbesi (N. Uzun, 2021)

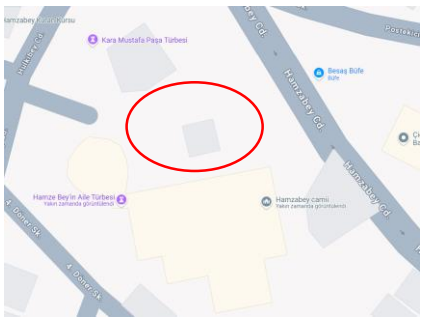
Şekil 2.1. 116: Hamza Bey Türbesi (N. Uzun, 2021)

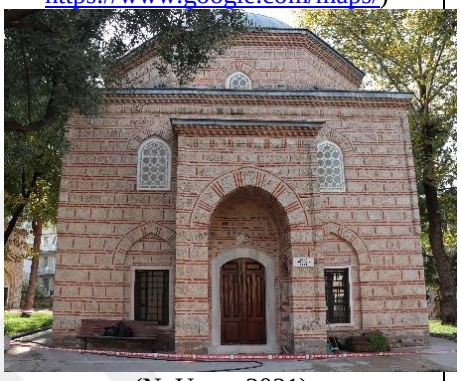
Şekil 2.1. 117: Hamza Bey Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.14 Kara Mustafa Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021			
Konumu	Hamza Bey Külliyesi, Osmangazi, Bursa			
İnşa Tarihi	H. 855 / M.1451 (ö.)			
Bani/ Adına Yaptırılan	Hamza Bey			
Mimarı	Bilinmemektedir.			
Plan	Kare			
Pencere Düzeni	İki Sıra (Kasnak Pencereli) 2/2			
Pencere Sayısı	20	1. Sıra	2. Sıra	Kasnak
		8	8	4

Şekil 2.1.114: https://www.google.com/maps/)

(N. Uzun, 2021)

Kara Mustafa Paşa Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesinde Hamza Bey Mahallesinde bulunan Hamza Bey Külliyesi avlusunda bulunan Kara Mustafa Paşa Türbesi, caminin kuzeyinde Hamza Bey Türbesi ile birlikte yer almaktadır. İnşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, II. Bayezid'ın kızı Hatice Sultan'ın eşi, Hamza Bey'in torunu olan Kara Mustafa Paşa'nın türbeyi sağlığında yaptırmış olduğu vakfiyesinden anlaşılmaktadır. (Ayverdi: 1973,s.103). Kara Mustafa Paşa'nın 1477 yılında düzenlemiş olduğu vakfiyesine ve 1483'te öldüğü bilgisine dayanılarak 1477 yılından önce inşa edildiği düşünülerek 15. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir (Daş: 2007, s.103)

1951 yılına ait fotoğraflara kasnak bölümünün yükseltildiği ve üst örtünün kiremit ile kaplı olduğu görülmekte ve kaynaklarda belirtilmektedir (Ayverdi:1972, 157-158). 1958 tarihinde Bursa Eski Eserleri Koruma Kurumu tarafından onarılmıştır.[15]

[15] **Bursa Eski Eserler Sevenler Kurumu Hizmet Albümü** 1946-1985, Bursa.

Türbe, 9.67x9.86 m. dış ölçüleriyle kare planlı şemasına sahip olup, iç mekânda üçgenlerle geçişin sağlandığı dışta ise sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Doğu cephesinde cepheden 1.60 m. dışa taşkın kurşun kaplama çatı ile örtülü taç kapısı bulunmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kara Mustafa Paşa Türbesi, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık duvar örgüsüne sahip olup kesme taş araları dikey yönde tuğlalarla kasetlenmiştir. Batı cephesinde belirli bir bölüm, moloz taşla örülmüş ve bu alanda yer alan pencere açıklığı tuğla ile örülerek kapatılmıştır.

Türbe, kuzey, güney ve batı yönlerinde yer alan pencere açıklıklarıyla sade cepheler sergilemektedir. Doğu cephesi, giriş cephesi olarak düzenlenmiş olup, merkezinde etrafı silmeyle çerçevelenmiş sivri kemerli bir taçkapı bulunmaktadır. Türbeye giriş, basık kemerli ve mermer söveli bir kapıdan sağlanmaktadır. Beden duvarları, iki sıra kasnak ve üç sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede kasnak pencereli, iki sıra pencere düzenlemesi uygulanmıştır. Pencere açıklıkları türbe cephelerine birinci ve ikinci sırada ikişer adet olacak şekilde yerleştirilmiştir. Giriş cephesinde, taç kapının iki yanında pencere açıklıklarına yer verilerek aynı düzen devam ettirilmiştir. Sekizgen kasnakta pencere açıklıkları ana yönlere bakan cephelerde bulunurken ara yönlere bakan cepheler sağır bırakılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmiştir. İkinci sıra ve kasnak pencereleri dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde kesme taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 118: Kara Mustafa Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeyli mermer lento ve söveler 7-9 cm aralığında değişen genişliklere sahiptir.

Kemer **:** Bir sıra kesme taş iki sıra tuğladan *sivri kemer* formunda örülmüştür. Kemer etrafı bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örtülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Bulunmaktadır.

Kemer **:** Kesme taş ve tuğladan sivri kemer formunda örülmüş olup kemer etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlık **:** Büyük yuvarlak kayıtlı alçı dışlıklarla korunmaktadır.

Kasnak Pencereleri:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Dışlık **:** Büyük yuvarlak kayıtlı alçı dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran

Türbe Yükseklik: 7.26 m. **Kasnak Yükseklik:** 2.24 m.

Türbe Genişlik: 9.82 m (1. Cephe, Giriş), 9.67 m (2. Cephe), 9.86 m (3. Cephe), 9.67 m (4. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	145	92	1,6	1,33
1P2	1. Cephe	145	90	1,6	1,31
1P3	2. Cephe	145	93	1,6	1,35
1P4	2. Cephe	145	93	1,6	1,35
1P5	3. Cephe	145	93	1,6	1,35
1P6	3. Cephe	145	93	1,6	1,35
1P7	4. Cephe	145	93	1,6	1,35
1P8	4. Cephe	145	92	1,6	1,33
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P2	1. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P3	2. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P4	2. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P5	3. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P6	3. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P7	4. Cephe	159	90	1,8	1,43
2P8	4. Cephe	159	90	1,8	1,43
Kasnak Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	137	77	1,8	1,05
KP2	2. Cephe	137	77	1,8	1,05
KP3	3. Cephe	137	77	1,8	1,05
KP4	4. Cephe	137	77	1,8	1,05

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	71,29	5,50	13,0
2. Cephe	73,83	5,56	13,3
3. Cephe	71,58	4,21	17,0
4. Cephe	70,20	5,56	12,6
TOPLAM	286,92	20,83	13,8

Kasnak	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe	8,87	1,05	8,4
2. Cephe	8,87	1,05	8,4
3. Cephe	8,87	1,05	8,4
4. Cephe	8,87	1,05	8,4

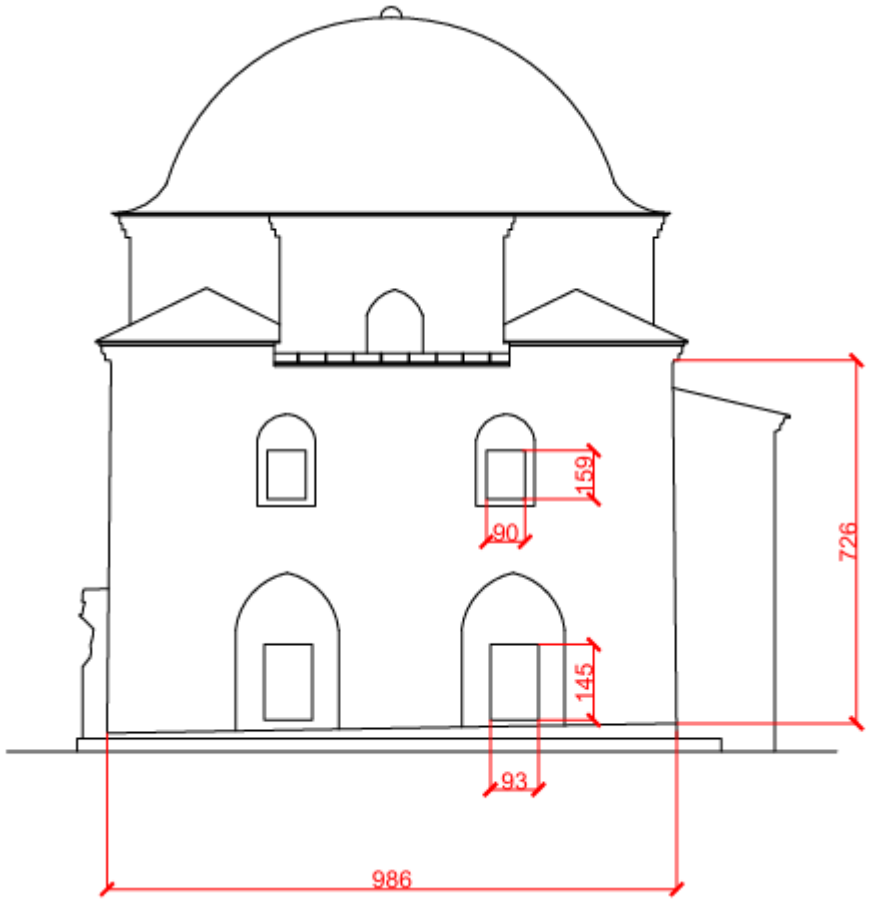
Değerlendirme

Kasnak pencereli, iki sıra pencere düzenlemesi 15. Yüzyılın ilk çeyreğinde Yeşil Türbe (1421) ile başlamış ve Bursa'da Kara Mustafa Paşa Türbesi'nden sonra 16. Yüzyılda Şehzade Ahmet Türbesi (1514) ve Cem Sultan Türbesi (1479) cephelerinde devam ettirilmiştir. İstanbul'daki türbe yapılarında ise, 16. Yüzyılda II. Selim Türbesi'nde görülen bu düzenleme, 17. yüzyılda Nakkaş Hasan Paşa (1621) ve Bayram Paşa Türbesi'nde (1634) tekrar tercih edilmiştir.

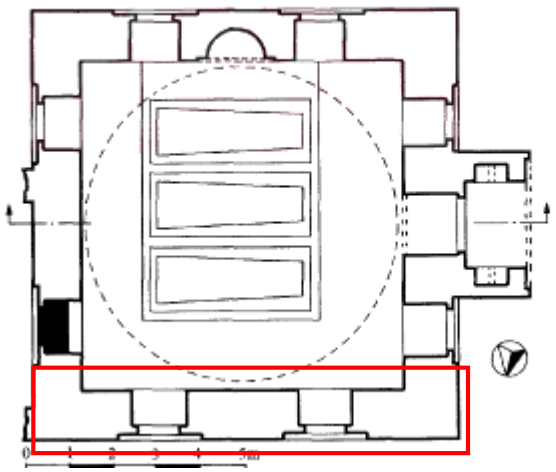
Birinci sıra pencere açıklıklarında, bu dönem Bursa türbelerinin önemli bir bölümünde rastlanan 90-95 cm aralığındaki pencere genişlikleri ve yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 olarak tespit edilmiştir.

Pencere açıklıkları, biçimsel özellikleri ve malzeme bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları ile kasnak pencerelerindeki dışlıkların 1954-59 arası tarihlerde *Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu* tarafından gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarında yenilendiği bilinmektedir.[16]

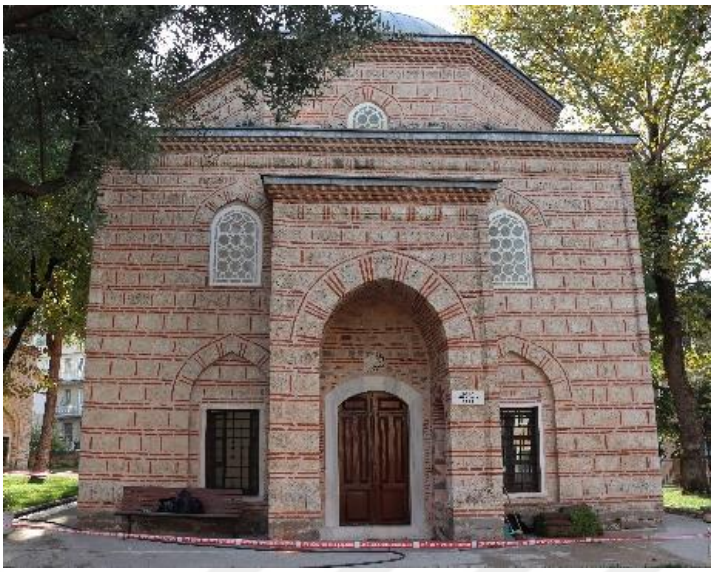
[16] **Bursa Eski Eserler Sevenler Kurumu Hizmet Albümü** 1946-1985, Bursa, s. 23, 29, 42- 44.

Şekil 2.1. 119: Kara Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe Görünüşü (Bursa 1. VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 120 : Kara Mustafa Paşa Türbesi Planı (Daş, 2007)

Şekil 2.1. 121: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

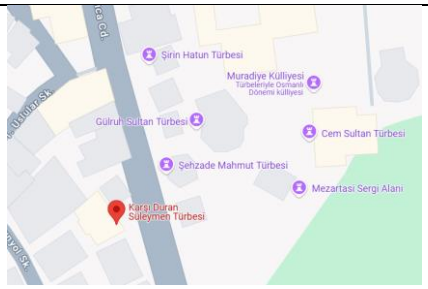

Şekil 2.1. 122: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 123: Kara Mustafa Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.15. Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim 2021</td><td rowspan="2">

Şekil 2.1. 124: Harita görüntüsü https://www.google.com/maps/</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Muradiye Semti, Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">15. yüzyıl</td><td rowspan="5">
(N. Uzun, 2021)</td></tr>
<tr><td>Bani/ Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">10</td><td>Alt</td><td>Üst</td></tr>
<tr><td>6</td><td>4</td></tr>
</table>

Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi

Bursa Osmangazi İlçesi Muradiye Semti'nde yer alan türbenin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Karıştıran Süleyman Bey'in 15. Yüzyılda Bursa subaşılığı yaptığı ve İstanbul'a atanan ilk vali olduğu bilinmektedir (Daş, 2007, s.120; Ayverdi, 1973, s.158)

6.12 x 6.22 m. dış ölçülerinde, kubbe ile örtülü kare planlı türbe altta mumyalık katına sahiptir. Türbeye giriş kuzey cephesinden sağlanırken, mumyalık katının girişi doğu cephesinde ayrı bir girişi bulunmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan, kesme taş aralarına birer dikey tuğla yerleştirilerek, almaşık düzende inşa edilmiş olup cepheler iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Tüm cephelerin sivri kemerli çökertmeler içine alındığı türbede giriş cephesi dışındaki cephelerde birinci sırada iki, ikinci sırada tek pencere açıklığına yer verilerek her cephede toplam üç pencereden oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş cephesi olarak düzenlenen giriş cephesinde kapı açıklığı üzerinde

bir pencere açıklığına yer verilerek cepheler arasında bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Türbede birinci sırada altı, ikinci sırada dört pencere olmak üzere toplam on pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup düz atkılıdır. Hafifletme kemerleri duvar yüzeyiyle aynı seviyedeyken alınlık ve söveler hafif çökertilmiştir. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 125: Karıştıra Süleyman Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeyli mermer söve ve lentolar, 15 cm genişliğindedir.

Kemer **:** Sivri kemer biçiminde olup iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş, kenarları bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Pencere açıklıklarının dördünde alınlık, dört sıra yatay tuğla bir sıra kesme taştan örülmüştür

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla malzemeden örülmüş olup sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş, yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.48 m.

Türbe Genişlik: 6.12 cm (1. Cephe), 6.21 cm (2.Cephe), 6.12 cm (3.Cephe), 6.22 cm (4.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe (Batı)	117	80	1,5	0,94
1P2	2. Cephe (Batı)	117	80	1,5	0,94
1P3	3. Cephe	117	80	1,5	0,94
1P4	3. Cephe	117	80	1,5	0,94
1P5	4. Cephe	117	80	1,5	0,94
1P6	4. Cephe	117	80	1,5	0,94
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1.Cephe	92	75	1,2	0,69
2P2	2. Cephe (Batı)	92	75	1,2	0,69
2P3	3. Cephe	92	75	1,2	0,69
2P4	4. Cephe	92	75	1,2	0,69

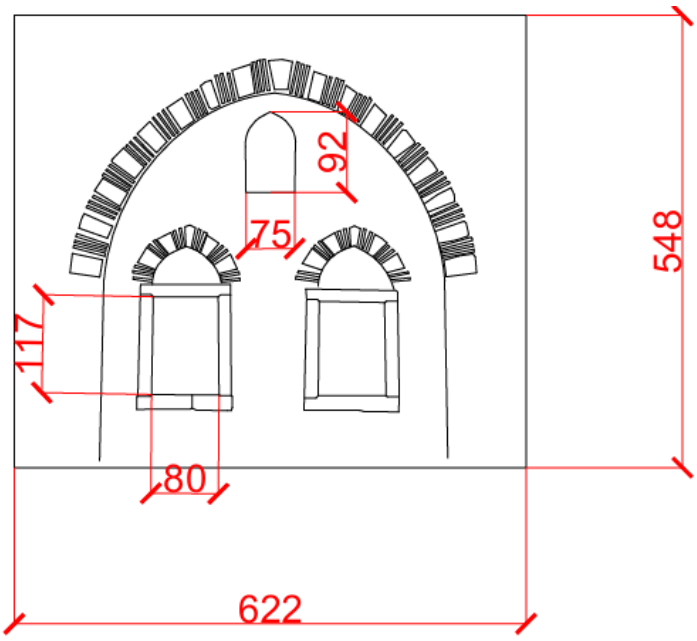
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	33,54	0,69	48,6
2. Cephe	34,03	2,26	15,1
3. Cephe	33,54	2,26	14,9
4. Cephe	34,09	2,26	15,1
TOPLAM	135,19	7,46	18,1
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	101,65	6,77	15,0

Değerlendirme

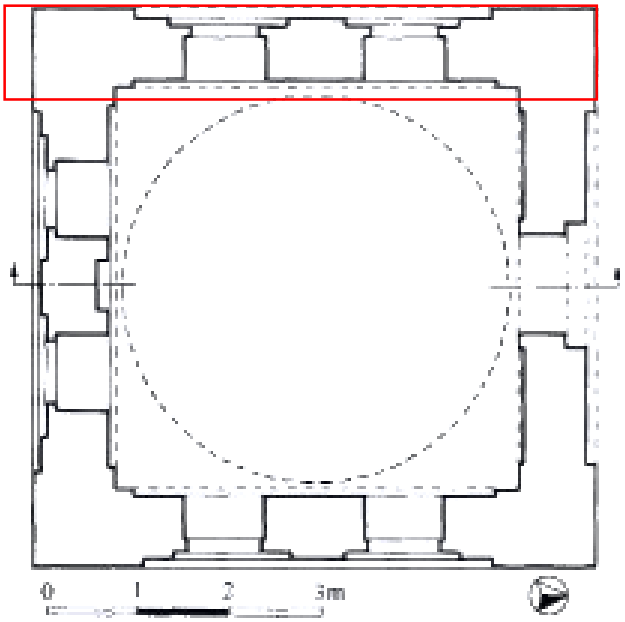
Pencere açıklıklarının altta iki üstte bir pencere şeklinde cephelerde gruplandırılması erken dönem Bursa türbelerinde uygulanan cephe düzenlemelerinden biri olup Abdal Mehmet Türbesi ile Azeb Bey Türbesi'nde de uygulanmıştır. Pencereleri sınırlandıran herhangi bir dış profile yer verilmezken açıklıklar bu dönem türbelerinin önemli bir bölümünde olduğu gibi sivri kemerli çökertmeler içinde toplanmıştır.

Türbenin birinci sıra pencere açıklıkları dönemin diğer türbelerine kıyasla küçük boyutludur.[17] Bunu cephe alanıyla ilişkilendirmek mümkün olduğu gibi yenilenmiş sövelerden bunu geçirdiği onarımlara da bağlamak mümkündür. Pencere yüksekliklerinin genişliğe oranında çağdaşı türbelerle yakın değerlere ulaşılmıştır.

[17] Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,5 olan dönemin mezar yapıları: Şehzade Alaaddin Türbesi (1451) , Gülşah Hatun Türbesi.

Şekil 2.1. 126: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Paşa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 127: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Paşa Türbesi (Daş, 2007)

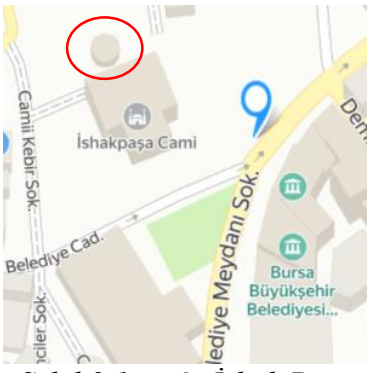
Şekil 2.1. 128: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi (N. Uzun, 2021)

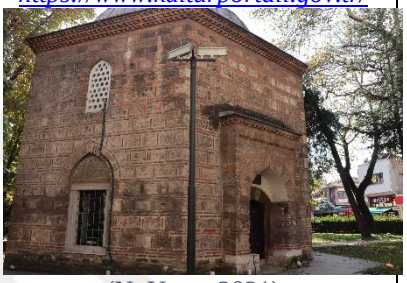
Şekil 2.1. 129: Karıştıran (Karşıduran) Süleyman Bey Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.16. İshak Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	İshak Paşa Külliyesi İnegöl, Bursa		
İnşa Tarihi	15. yüzyıl		
Bani	İshak Paşa		
Adına Yaptırılan	Tacü'n-Nisa Sultan		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Altıgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	9	1. Sıra	2. Sıra
		4	5

Şekil 2.1. 130: İshak Paşa Külliyesi Harita Görüntüsü
https://www.kulturportali.gov.tr/

(N. Uzun, 2021)

İshak Paşa Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli İnegöl İlçesi'nde İshak Paşa Külliyesi avlusunda, caminin güneybatısında yer alan İshak Paşa Türbesi'nin inşa kitabesi bulunmamakla birlikte vakfiyesinden H.891/ M. 1486'da mevcut olduğu anlaşılmaktadır Türbe, Fatih Sultan Mehmet dönemi devlet adamlarından İshak Paşa'nın eşi Tacü'n-Nisa Sultan için yaptırılmıştır (Şener:2000, s.102).

Kenar uzunlukları 533 cm ile 556 cm arasında değişen altıgen planlı türbenin üzeri kubbeyle örtülüdür. Beden duvarlarına oturan kubbeye geçiş, pandantiflerle sağlanmıştır. Türbenin kuzey cephesinde, cepheden 50 cm dışa taşkın sivri kemerli bir taçkapı bulunmaktadır. Giriş, 170 x 98 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup kesme taş araları birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Cepheler üç sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Cephelerde ***iki sıra pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Giriş ve mihrap cephesi dışındaki cephelerde birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığına yer verilen türbede, giriş cephesinde pencere açıklığına yer verilmezken, güneydoğu cephesinde mihrap bölümü nedeniyle sadece ikinci sırada pencere açıklığına yer verilerek diğer cephelerle bütünlük sağlanmıştır. Türbede birinci sırada dört, ikinci sırada beş olmak üzere ***toplam dokuz pencere açıklığı*** bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbenin birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılı olup sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmişlerdir. İkinci sırada yer alan dikdörtgen formlu pencere açıklıkları sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 131: İnegöl İshak Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N.Uzun,2021)

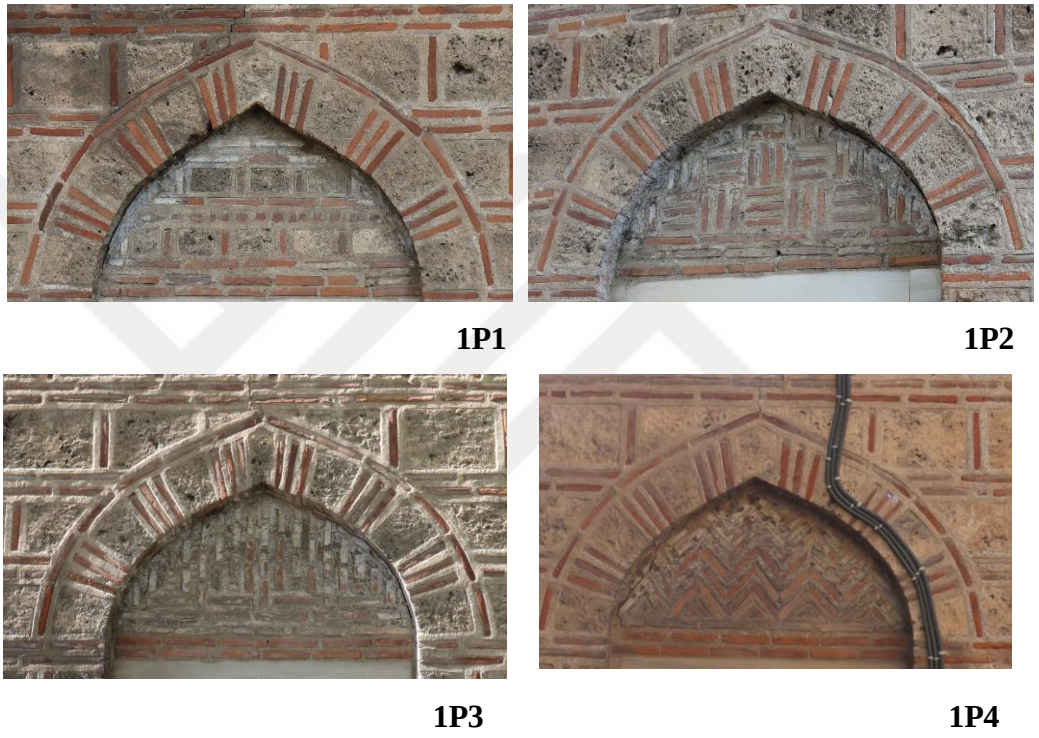
Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 20 cm genişliğinde düz yüzeylidir.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örtülmüş sivri kemerin etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık : 1P1 nolu pencere alınlığında duvar yüzeyindeki iki sıra tuğla bir sıra kesme taş duvar örgüsü arada bir sıra dama motifiyle devam ettirilmiştir. 1P2 nolu pencere alınlığında tuğla sepet örgü, 1P3 nolu pencere alınlığında iki sıra yatay tuğla üzerinde dikey tuğla dizileri, 1P4 nolu pencere alınlığında ise tuğla zikzak örgü görülmektedir. 1P1 ve 1P3 nolu pencere alınlıklarının zaman içinde özgün yapılarını kaybettikleri düşünülmektedir.

1P1 **1P2**

1P3 **1P4**

Şekil 2.1. 132: İnegöl İshak Paşa Türbesi alınlık detayları (1P1-1P4)

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende örülmüştür. Kemerin etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla üst sıra pencere açıklıkları korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.05

Türbe Genişlik: 5.33 m (1 Cephe), 5.50 m (2. Cephe) , 5.56 m (3. Cephe) , 5.40 m (4. Cephe), 5.40 m (5. Cephe), 5.46 cm (6. Cephe)

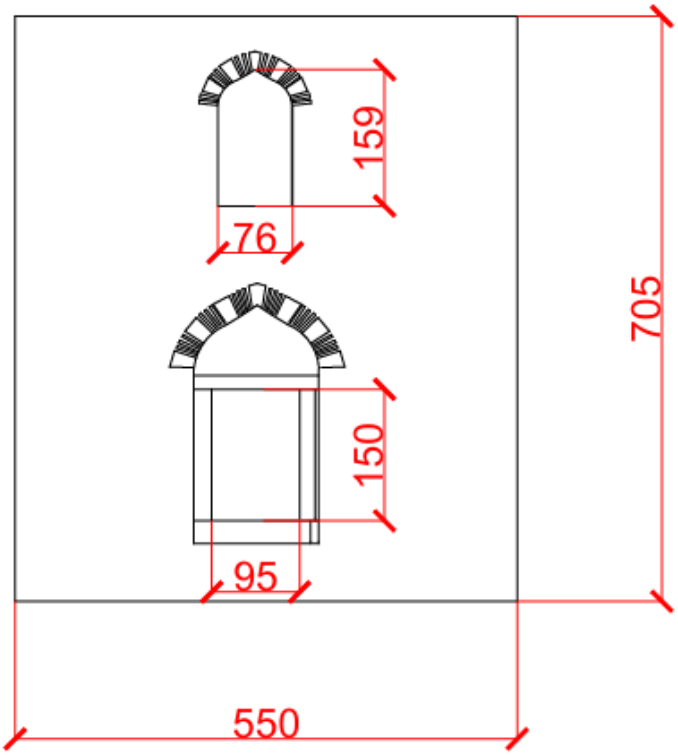
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	150	95	1,6	1,425
1P2	3. Cephe	150	95	1,6	1,425
1P3	5. Cephe	150	95	1,6	1,425
1P4	6. Cephe	145	95	1,6	1,377
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2. Cephe	159	76	2,1	1,208
2P2	3. Cephe	159	76	2,1	1,208
2P3	4. Cephe	159	76	2,1	1,208
2P4	5. Cephe	159	76	2,1	1,208
2P5	6. Cephe	159	76	2,1	1,208

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	37,58	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	38,78	2,66	14,6
3. Cephe	39,20	2,66	14,7
4. Cephe (Mihrap)	38,07	1,21	31,5
5. Cephe	38,07	2,66	14,3
6. Cephe	38,49	2,59	14,9
TOPLAM	230,18	11,78	19,5
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	154,54	10,57	14,6

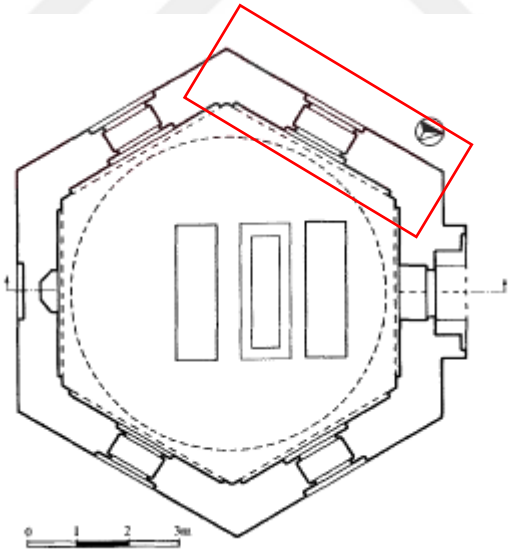
Değerlendirme

Bursa'da erken dönemde inşa edilen altıgen planlı ve iki sıra pencere düzenlemesine sahip dört türbeden biridir. Cephe yüksekliği kendisinden önce inşa edilen altıgen planlı Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449) ile yakın olsa da diğer türbelerden geniş cephelere sahiptir. 15. Yüzyıla tarihlendirilen altıgen planlı türbeler arasında büyük boyutlu pencere açıklıklarına sahiptir. Pencere genişlikleri türbe yapılarında sıklıkla tercih edilen 90-95 cm aralığındadır. Birinci ve ikinci sırada eşit sayıda pencere açıklığına yer verilen iki sıralı düzenlemesine sahip çağdaşı türbeler arasında pencere yükseklikleri fazladır. Pencere açıklıklarının cephe alanına oranı Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449) ile yakın değerlerdedir

Pencere açıklıkları kullanılan malzeme ve biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. Pencere üstlerinde birbirinden farklı tasarımda alınlıklara yer vererek çağdaşı türbelerden ayrılmaktadır. Yuvarlak kayıtlı pencere dışlıklarının yakın zamanda yenilendiği arşiv fotoğraflarından anlaşılmaktadır.

Şekil 2.1. 133 : İnegöl İshak Paşa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 134 : İnegöl İshak Paşa Türbesi (Daş:2007)

Şekil 2.1. 135: İnegöl İshak Paşa Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

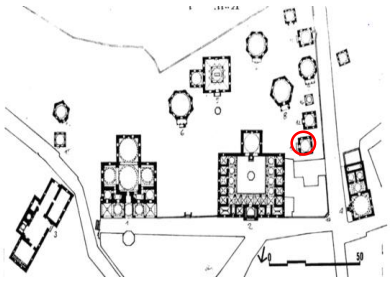

Şekil 2.1. 136: İnegöl İshak Paşa Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 137: İnegöl İshak Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.17. Gülşah Hatun Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.1.135: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi,1973)

(N.Uzun,2021)</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">15. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani /Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Gülşah Hatun</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra ve kasnak 2/0/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">9</td><td>Alt</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>6</td><td>3</td></tr>
</table>

Gülşah Hatun Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde avlunun güneybatısında bulunan türbe Fatih Sultan Mehmet'in eşi Gülşah Hatun adına yaptırılmış olup 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir (Ayverdi, 1973, s.154**);** Daş, 2007, s.131).

Türbe, 6.51x 6.55 m. dış ölçüleriyle kare planlı olup, üzeri kubbe ile örtülüdür. İç mekânda kubbeye geçiş Türk üçgenleriyle sağlanmış, dışta sekizgen yüksek bir kasnağa oturtulmuştur. Kuzey cephesinde,95 cm dışa taşkın bir taçkapı bulunmaktadır. Giriş, mermerden basık kemerli bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme taş ve tuğladan almaşık düzende inşa edilmiştir. İki sıra tuğla bir sıra kesme taş sıralamasıyla oluşturulmuş cephelerde, gövde ve kasnak kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede ***kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Türbenin giriş cephesinde pencere açıklığına yer verilmezken diğer üç cephede gövdede iki, kasnakta

tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen tekrar edilmiştir. Türbede toplam dokuz pencere açıklığı bulunmaktadır. Türbe cephelerinde pencere açıklıklarını sınırlandıran ya da cepheyi hareketlendiren herhangi silme vs. eleman bulunmamaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıkları sivri kemerli çökertmelerin içine yerleştirilmiştir. Dikdörtgen formlu pencere açıklıkları düz atkılıdır.

Kasnaktaki pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 138: Gülşah Hatun Türbesi 1. ve 2. sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler 22-24 cm genişliğinde olup düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş, kenarları bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Yatay dizilmiş tuğlalardan oluşturulmuştur

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerin etrafı iki sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş beton dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 3.80 m Kasnak: 2.57 m

Türbe Genişlik: 6.51 m (1.- 4. Cephe) **Kasnak Genişlik:** 2.40 m (1. – 8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe (Batı)	138	89	1,6	1,23
1P2	2. Cephe	138	90	1,5	1,24
1P3	3. Cephe	138	87	1,6	1,20
1P4	3. Cephe	138	88	1,6	1,21
1P5	4. Cephe	138	90	1,5	1,24
1P6	4. Cephe	138	90	1,5	1,24
Kasnak Pencereleri					
KP1	2. Cephe	121	62	2,0	0,75
KP2	3. Cephe	121	62	2,0	0,75
KP3	4. Cephe	121	62	2,0	0,75

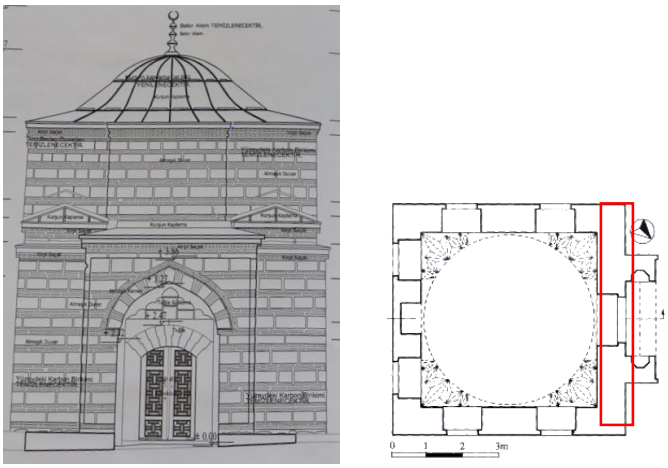
Cephe	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe	24,74	**Pencere Açıklığı Bulunmamaktadır.**	
2. Cephe	24,74	2,47	10,0
3. Cephe	24,74	2,42	10,2
4. Cephe	24,74	2,48	10,0
TOPLAM	98,95	7,37	13,4
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**74,21**	**7,37**	**10,0**

Değerlendirme

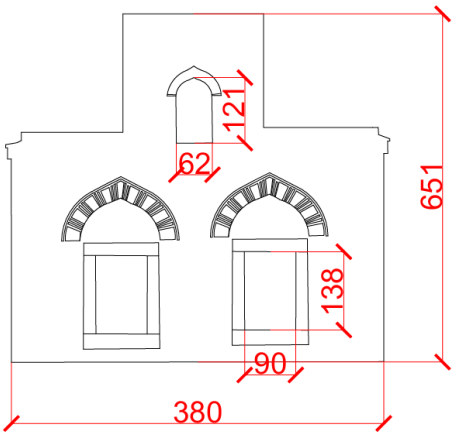
Kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi, türbe yapıları arasında 14. yüzyıl sonundan itibaren görülmekle birlikte cephelerde gövdede iki, kasnakta tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen Muradiye Külliyesi'nde Şehzade Alaaddin Türbesiyle uygulanmaya başlamış ve hanım sultan türbelerinde devam ettirilmiştir. Gülşah Hatun Türbesi giriş cephesinde gövde ve kasnakta pencere açıklığının bulunmayışıyla külliyedeki diğer hanım sultan türbelerinden ayrılır.

Cephelerdeki pencere düzeni dışında pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oran bakımından da Şehzade Alaaddin Türbesi'yle ve diğer hanım sultan türbeleriyle yakınlık göstermektedir.

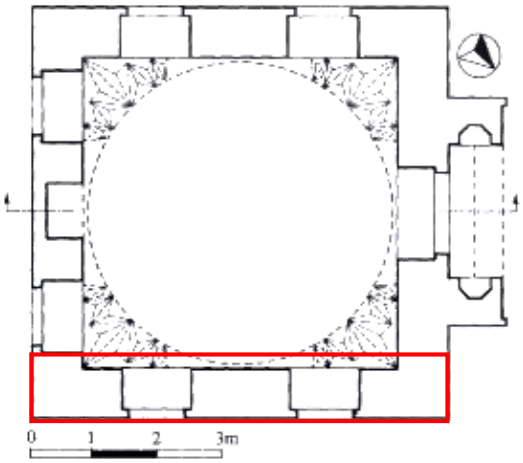
Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri ve kullanılan malzeme bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır.

Şekil 2.1. 139: Gülşah Hatun Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı Ertan Daş:2007)

Şekil 2.1. 140: Gülşah Hatun Türbesi 4. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 141: Gülşah Hatun Türbesi (Ertan Daş:2007)

Şekil 2.1. 142: Gülşah Hatun Türbesi 1. Ve 2. Cephe (Gabriel:1958)

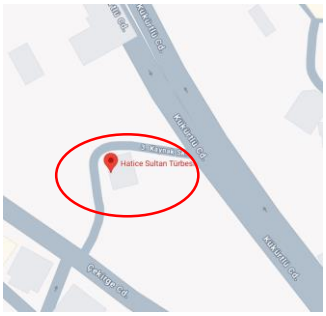
Şekil 2.1. 143: Gülşah Hatun Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 144: Gülşah Hatun Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.18. Hatice Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Çekirge, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	16. yüzyıl		
Bani	Bursa Subaşısı Mehmed Bey		
Adına Yaptırılan	Hatice Sultan		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Mazgal Pencereli Tek Sıra		
Pencere Sayısı	7	1. Sıra	Mazgal
		4	3

Şekil 2.1. 145: Hatice Sultan Türbesi, Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps/

Şekil 2.1. 146: Hatice Sultan Türbesi, *https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/hatice-sultan-turbesi-217/*

Hatice Sultan Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi Çekirge semtinde Kükürtlü Hamamı karşısında yer alan Hatice Sultan Türbesi, II. Bayezid'in kızı, Kara Mustafa Paşa'nın eşi Hatice Sultan için Bursa Subaşısı Mehmed Bey tarafından inşa ettirilmiştir (Baykal, 1950, s.33)**.** İnşa kitabesi bulunmayan türbe 16. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir.

Kare plan şemasına sahip türbe içte üçgen kuşağı ile geçilen dışta ise sekizgen kasnağa oturan kubbeyle örtülüdür. Kuzey cephesinde yanları kapalı üstü tonozla örtülü üç gözlü revak bölümü bulunmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbenin, alt bölümü kesme taş ve mermerden, üst bölümü kesme taş ve tuğladan örülmüştür. Kesme taştan oluşturulmuş revak bölümünde ise iç kısım sıvalıdır. Gövde, kasnak ve revak bölümleri üstte iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede üç cephede mazgal pencereleri bulunan tek sıra pencere düzenlemesi uygulanmıştır. Kuzey yönüne bakan giriş cephesinde ve girişin karşısındaki cephede alt sırada pencere açıklığına verilmezken doğu ve batı cephelerinde alt sırada ikişer pencere açıklığı bulunmaktadır. Mazgal pencereleri giriş dışındaki üç cepheye birer adet yerleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Dikdörtgen formlu mazgal pencereleri sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lentolarda devşirme olduğu anlaşılan mermer ile kemerlerde tuğla malzeme kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 147: Hatice Sultan Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Pencere açıklıklarında söve bulunmamaktadır. Devşirme mermerin kullanıldığı lentolar 15-30 cm aralığında değişen birbirinden farklı boyutlarda olup düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğla dizisiyle örülmüş kemerin etrafı bir sıra yatay tuğla sırası ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 8.29 m

Türbe Genişlik: 9.18 cm (1. Cephe, Giriş), 11.36 m (2. Cephe), 11.43 m (3. Cephe), 11.51 m (4.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe (Batı)	146	98	1,5	2,26
1P2	2. Cephe	146	98	1,5	2,26
	3. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	4. Cephe	146	98	1,5	2,26
1P4	4. Cephe	146	98	1,5	2,26
Mazgal Pencereleri					
MP1	2. Cephe	85	37	2,3	0,31
MP2	3. Cephe	85	37	2,3	0,31
MP3	4. Cephe	85	37	2,3	0,31

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	90,53	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	91,79	3,18	28,9
3. Cephe	90,53	0,31	287,8
4. Cephe	90,70	3,18	28,6
TOPLAM	363,54	6,67	54,5
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**273,01**	**6,67**	**40,9**

Değerlendirme:

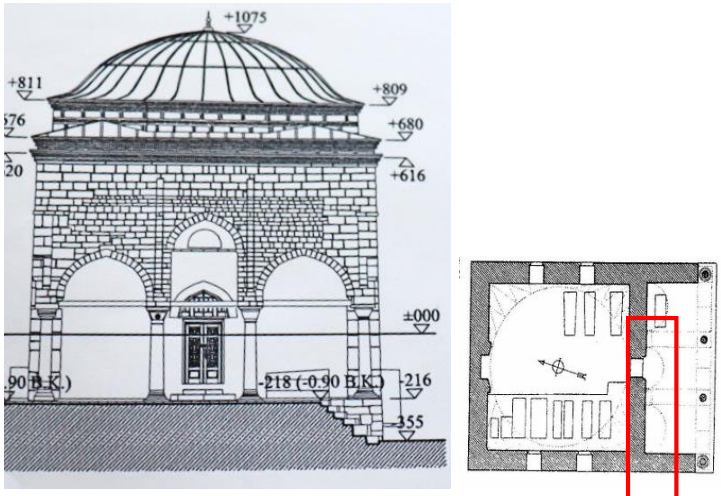
Hatice Sultan Türbesi'nin inşa edildiği tarih kesin olarak bilinmemekle birlikte 16. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir. Mazgal pencereli tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede pencere açıklıkları kullanılan malzeme ve düzen bakımından çağdaşı türbelerden farklılık göstermektedir. Mazgal penceresi tez kapsamında incelenen Osmanlı dönemi mezar yapıları arasında Edirne'de Hüseyin Çelebi Türbesi'nde (1450) yuvarlak formlu açıklıklar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Türbenin duvar örgüsünde ve pencere elemanlarında devşirme malzemenin kullanıldığı görülmektedir.

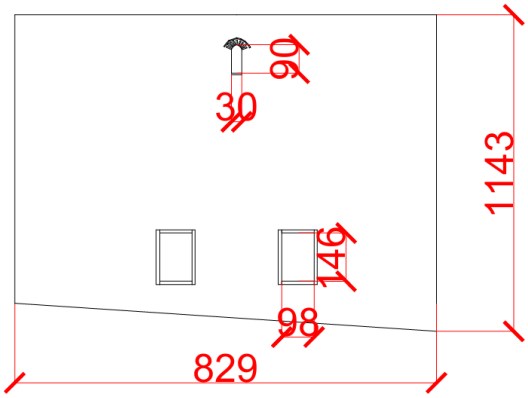
Sövesiz, geniş pencere açıklıklarına yer verilen türbede pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranı, 14. ve 15. yüzyıl Bursa türbelerinin önemli bir bölümünde olduğu gibi 1,5'dir. [18]

Yüksek ve geniş cephelerde az sayıda pencere açıklığına yer verilmesi cephe alanının pencere alanına oranında yüksek değerlerle karşılaşılmasına neden olmuştur. Cephe boyutlarına oranla az sayıda pencere açıklığına yer verilmesi türbenin geçirdiği onarımlar sonucunda özgün cephe tasarımını kaybetmesiyle ilişkilendirmek mümkündür.

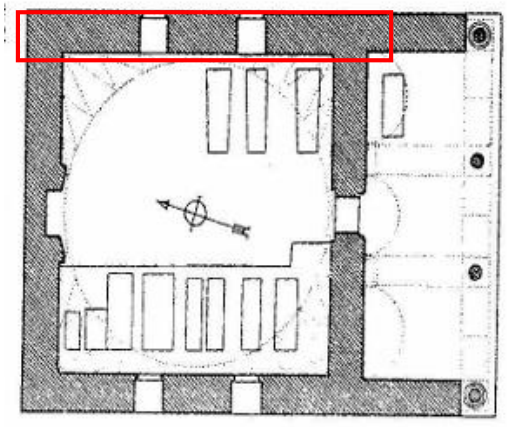
[18] Şehzade Alaaddin Türbesi (1451), Gülşah Hatun Türbesi, Şehzade Ahmet Türbesi (1514), Mükrime Hatun Türbesi (1517).

Şekil 2.1. 148: Hatice Sultan Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı ((Gabriel:1958)

Şekil 2.1. 149: Hatice Sultan Türbesi 2. Cephe (Bursa VGM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.1. 150: Hatice Sultan Türbesi (Gabriel:1958)

Şekil 2.1. 151: Hatice Sultan Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

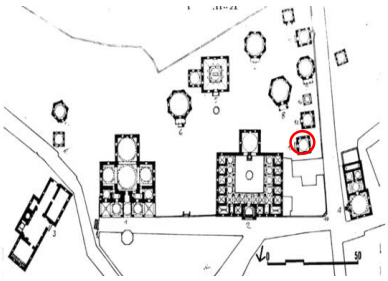
Şekil 2.1. 152: Hatice Sultan Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 153: Hatice Sultan Türbesi 4. Cephe alt sıra (N. Uzun, 2021)

2.1.19. Şirin Hatun Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Ekim 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">16. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani /Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Gülşah Hatun</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra ve kasnak 2/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">9</td><td>Alt</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>6</td><td>3</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 154: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı
(Ayverdi, 1973)

(N. Uzun, 2021)

Şirin Hatun Türbesinin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde avlunun batısında bulunan türbe, II. Bayezid'in eşi ve Şehzade Abdullah'ın annesi Şirin Hatun tarafından hayatta iken inşa edilmiştir. İnşa kitabesi bulunmayan türbe mimari özelliklerine dayandırılarak 16. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir (Önkal, 2007, s.173-176).

Kare plan şemasında, 7.82 x 7.82 m. dış ölçülerdeki türbe sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğusunda cepheden 90 cm dışa taşkın, sivri kemerli, kurşun kaplama çatı ile örtülü taç kapı bulunmaktadır. Türbeye giriş 182x166 m ölçülerindeki basık kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme taş ve tuğladan almaşık düzende inşa edilmiştir. İki sıra tuğla bir sıra kesme taş sıralamasıyla oluşturulmuş türbe cephelerinde gövde bir sıra ve kasnak iki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Kasnağı saçak altında meander motifi kuşatmaktadır.

Türbede ***kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Cephelerde, gövdede iki, kasnakta tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen tekrar edilmiştir. Bu düzen giriş cephesi olarak düzenlenen doğu cephesinde alt sırada kapı açıklığının her iki yanına birer pencere açıklığı yerleştirilerek uyarlanmıştır

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Gövdede yer alan birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilmiştir. Kasnak pencereleri dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında söve ve lentolarda mermer, kemer ve alınlıklarda yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 155: Şirin Hatun Türbesi pencere kasnak ve alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeyli olup ortalama 20 cm genişliğindedir.

Alınlık **:** Cephelerde uygulanan iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş almaşık düzen alınlıkta devam ettirilmiştir.

Kemer **:** Sivri kemer, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende oluşturulmuş, etrafı iki sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Kasnak Pencereleri:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** İki sıra tuğla bir üç sıra tuğladan örülmüş sivri kemer formundadır. Kemer etrafı bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla üst sıra pencere açıklıkları kapatılmıştır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.33 m. Kasnak:3.16 m.

Türbe Genişlik: 7.82 m. (1-4. Cephe, Doğu, Batı, Kuzey, Güney)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik**	**Pencere Genişlik**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P2	1. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P3	2. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P4	2. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P5	3. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P6	3. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P7	4. Cephe	137	96	1,4	1,32
1P8	4. Cephe	137	96	1,4	1,32
Kasnakta Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	136	90	1,5	1,22
KP2	2. Cephe	136	90	1,5	1,22
KP3	3. Cephe	136	90	1,5	1,22
KP4	4. Cephe	136	90	1,5	1,22

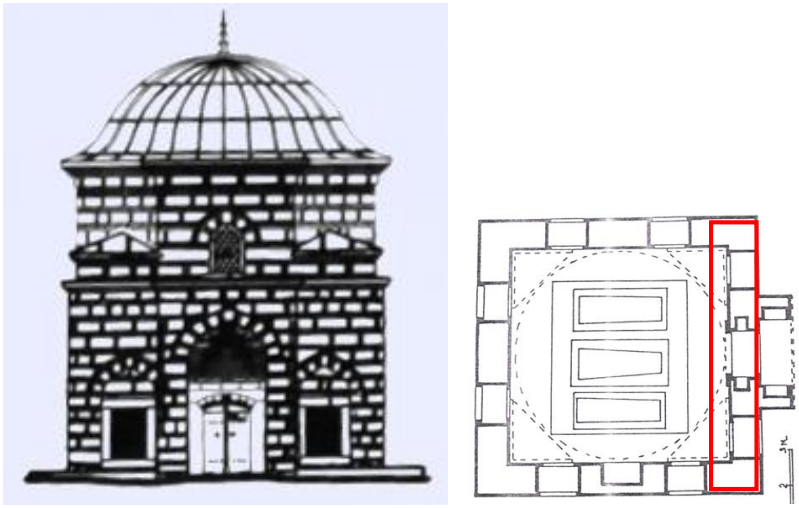
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	24,74	2,630	9,4
2. Cephe	24,74	2,630	9,4
3. Cephe	24,738	2,630	9,4
4. Cephe	24,738	2,630	9,4
TOPLAM	**98,652**	**10,520**	**9,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**74,214**	**7,89**	**9,4**

Değerlendirme

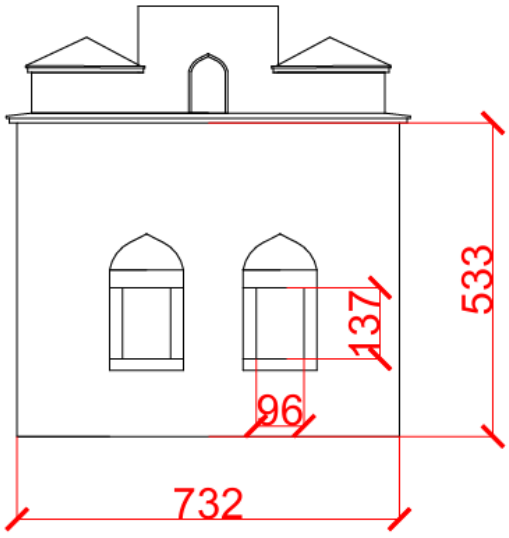
Gövdede iki, kasnakta tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen Muradiye Külliyesi'nde Şehzade Alaaddin Türbesiyle uygulanmaya başlamış olup 15. yüzyıl son çeyreğinde Gülşah Hatun Türbesi ile 16. yüzyıla tarihlendirilen Şirin Hatun Türbesi ile Mükrime Hatun Türbesi ve Gülruh Hatun Türbesi cephelerinde devam ettirilmiştir.

Bu dört türbede ölçü ve oranlar birbirine yakın olmakla birlikte Şirin Hatun Türbesi'nde özellikle Gülruh Hatun Türbesi'nin pencere ölçülerinin tekrar edildiği görülmektedir. Ancak, cephe alanının söz konusu türbelere göre küçük boyutlu olmasından dolayı pencere alanları birbirine yakın olmasına rağmen toplam cephe alanının pencere alanına oranı 9,4 tespit edilmiştir. Bu oran, Gülşah Hatun Türbesi'nde 10,0; Mükrime Hatun Türbesi'nde 17,3'dür.

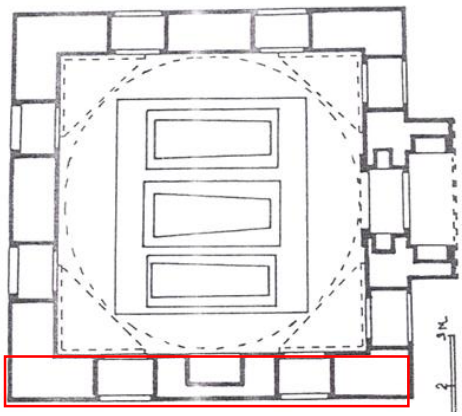
Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri ve kullanılan malzeme bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır.

Şekil 2.1. 156: Şirin Hatun Türbesi 1. Cephe (Bursa VGM Arşivi) ve planı (Önkal:2017)

Şekil 2.1. 157: Şirin Hatun Türbesi 4. Cephe (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

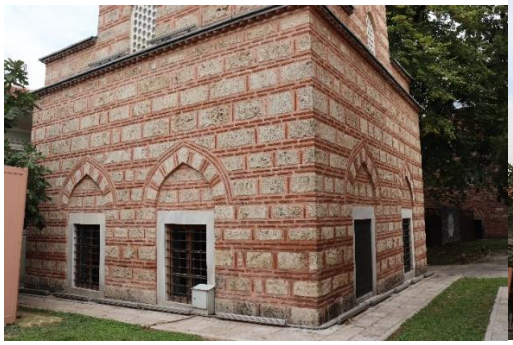
Şekil 2.1. 158: Şirin Hatun Türbesi Plan (Önkal:2017)

Şekil 2.1. 159: Şirin Hatun Türbesi 1. Cephe (Gabrial:1958)
Şekil 2.1. 160: Şirin Hatun Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun,2021)

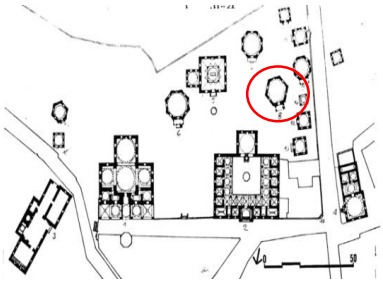

Şekil 2.1. 161: Şirin Hatun Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 162: Şirin Hatun Türbesi 3. Cephe (N. Uzun,2021)

Şekil 2.1. 163: Şirin Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 164: Şirin Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.20. Şehzade Mahmud Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	H.913/M.1507		
Bani	Bülbül Hatun		
Adına Yaptırılan	Şehzade Mahmut		
Mimarı	Yakub Şah. b. Sultan Şah		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	Tek Sıra ve kasnak 1/1		
Pencere Sayısı	17	Alt	Üst
		8	9

Şekil 2.1. 165 : Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973)

(N. Uzun, 2021)

Şehzade Mahmud Türbesi Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde avlunun batısında türbeler grubu içerisinde yer alan Şehzade Mahmut Türbesi, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Mahmut için annesi Bülbül Hatun tarafından mimar Yakub Şah. b. Sultan Şah'a yaptırılmıştır. .İnşa kitabesi bulunmayan türbenin, H.913/M.1507 tarihinde Şehzade Mahmut'un ölümünden sonra inşa edildiği anlaşılmaktadır. (Baykal:1950; Önkal, 2007:171-172; Beşbaş -Denizli, 1983, s.287)

Türbe, sekizgen plan kuruluşuna sahip olup kuzeybatı cephesinde üç gözlü revak bölümü yer almaktadır. Kenar uzunlukları 3.97 m ile 4.09 m arasında değişen türbe beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş türbe cepheleri kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Cephelerde alt sıra pencere sövelerinde, revak ve giriş kapısında mermer kullanılmıştır.

Sekizgen planlı yapının dikdörtgen çökertme çerçeve ve sivri kemerlerle kademelendirilen cephelerinin altısında sivri kemerler alt ve üst sıra pencere açıklıklarını içine alarak sınırlandırırken, üst sıra pencere açıklığına kadar sağır bırakılan mihrap cephesinde mihrap bölümü alt sıra pencere açıklıklarında olduğu gibi sivri kemerle belirtilmiştir. Giriş cephesi olarak düzenlenen kuzeybatı cephesinde altta Bursa kemerli üç bölümlü mermer revak üst kısımda ise kafa penceresi yer almaktadır.

Cephelerde birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş ve mihrap cepheleri alt sıra pencere açıklıklarına yer verilmeyen cephelerdir**.** Türbe, birinci sırada *altı* ikinci sırada *sekiz,* toplam *on dört* pencere açıklığına sahiptir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlığa sahiptir. Kemer köşeleri doldurularak alınlık bölümü tek sıra tuğla ile çerçeve içine alınmıştır. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Kesme taş, tuğla ve mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.1. 166: Şehzde Mahmut Türbesi Alt ve Üst Sıra Pencere Açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş olup düz yüzeylidir. Lento ve sövelerin genişlikleri 24-26 cm arasında değişmektedir.

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş olup kenarları çökertilerek orta kısım yükseltilmiştir.

Kemer **:** Sivri kemer biçiminde kesme taştan örülmüştür. Söve dışına taşarak beden duvarlarına oturmaktadır.

Kemer Köşesi **:** Kemer köşeleri üçgenimsi formda kesme taşla doldurularak kemer çevresi dikdörtgen görünüm kazanmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer biçiminde kesme taştan örülmüş olup etrafı yatay tuğla sırası ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:**Onarımlar sonucu betondan oluşturulan dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 8.22 m.

Türbe Genişlik: 4.04 m (1. Cephe), 4.02 m (2. Cephe), 4.09 m (3. Cephe), 4.04 m (4.Cephe), 4.04 m (5.Cephe), 3.97 cm (6. Cephe), 3.97 m (7. Cephe), 3.98 m (8.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	163	98	1,7	1,597
1P2	3. Cephe	163	98	1,7	1,597
1P3	4. Cephe	163	98	1,7	1,597
1P4	6. Cephe	163	98	1,7	1,597
1P5	7. Cephe	163	98	1,7	1,597
1P6	8. Cephe	163	98	1,7	1,597
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P2	2. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P3	3. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P4	4. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P5	5. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P6	6. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P7	7. Cephe	123	86	1,4	1,057
2P8	8. Cephe	123	86	1,4	1,057

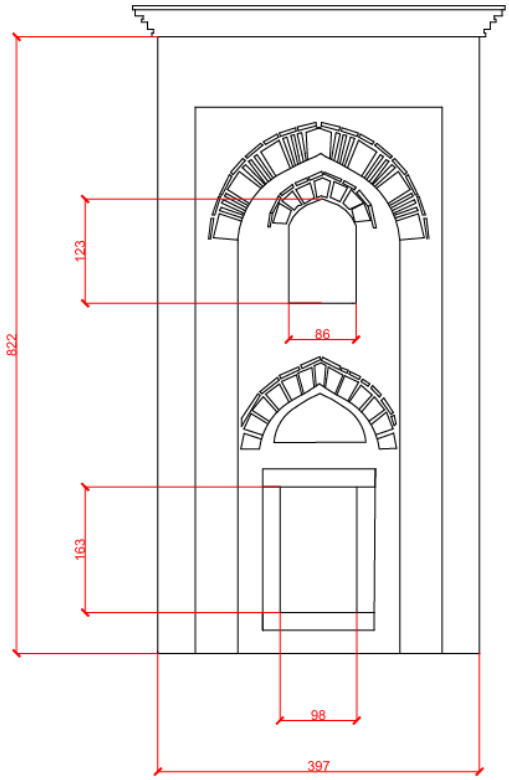
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	33,21	1,06	31,4
2. Cephe (Batı)	33,04	3,09	10,7
3. Cephe	33,62	3,09	10,9
4. Cephe	33,21	3,09	10,7
5. Cephe (Güneydoğu)	33,21	1,66	20,0
6. Cephe	32,63	3,09	10,6
7. Cephe	32,63	3,09	10,6
8. Cephe	32,72	3,09	10,6
TOPLAM	**264,27**	**21,28**	**12,4**
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**197,85**	**18,56**	**10,7**

Değerlendirme:

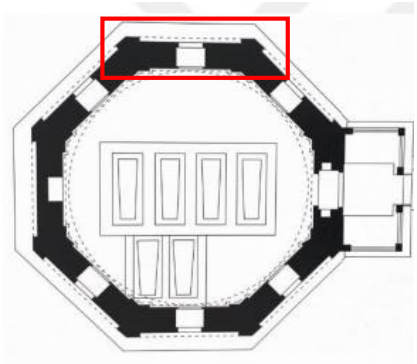
Türbe cephelerinin erken dönem Bursa türbelerinde olduğu gibi çerçeveler içine alındığı görülmektedir. Ancak, Şehzade Mahmut Türbesinde, dışta dikdörtgen içte sivri kemerli olan çerçeveler cephelerde geniş bir alanı kaplayarak pencere açıklıklarını duvar yüzeyinde sınırlandırmıştır.

Türbedeki, birinci sıra pencere açıklıklarının kemer köşeleri, kendisinden önce inşa edilen Bursa Türbelerinden farklı olarak kesme taşla örülerek belirginleştirilmiştir. Benzer tasarım aynı hazirede yer alan *Mükrime Hatun Türbesi*'nin (1517) pencere açıklıklarında devam ettirilmiştir.

Şehzade Mahmut Türbesi, Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi'nden sonra (1449) Muradiye Külliyesi'nde inşa edilen ikinci çokgen planlı türbedir. İki türbenin inşası arasında geçen süre de Muradiye Külliyesi'nde inşa edilen türbeler kare planlı olup Mimarı Yakub Şah. b. Sultan Şah inşa ettiği bu türbeyle pencere açıklıklarının ölçü ve oranlarında değişim görülür. Yükseklik ve genişlik bakımından pencere boyutları büyürken özellikle yüksekliğin genişliğe oranı artarak 1,7 değerine ulaşılır. Bu değer daha önce Bursa türbelerinden sadece Azeb Bey Türbesi'nde (1451) karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.1.164: Şehzade Mahmut Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek

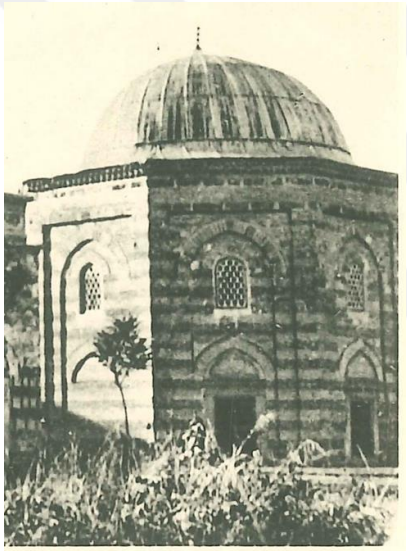

Şekil 2.1.165: Şehzade Mahmut Türbesi Planı(Önkal: 2017)

Şekil 2.1. 167: Şehzade Mahmut Türbesi 1. ve 8. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 168: Şehzade Mahmut Türbesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

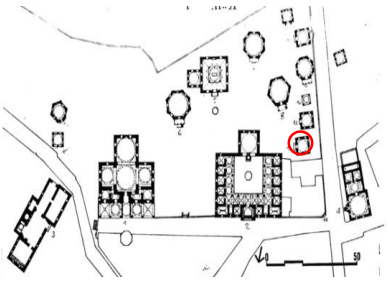
Şekil 2.1. 169: Şehzade Mahmut Türbesi 5. 6. ve 7. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 170: Şehzade Mahmut Türbesi 5. 6. ve 7 Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 171: Şehzade Mahmut Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.1.21. Şehzade Ahmed Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="4">Ekim 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="4">Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="4">H.919 /M.1514</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="4">Sultan I. Selim</td></tr>
<tr><td>Adına Yaptırılan</td><td colspan="4">Şehzade Ahmed</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="4">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="4">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="4">Kasnak Pencereli İki Sıra Pencere Düzeni 1/1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">22</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>6</td><td>8</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 172 : Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973)

Şehzade Ahmed Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde caminin güneybatısında yer alan Şehzade Ahmet Türbesi, Bursa Kadı Sicillerine göre Sultan I. Selim tarafından Mimar Alaeddin'e yaptırılmıştır. Sicil kayıtlarından türbenin Şehzade Ahmet ile birlikte kardeşi Şehinşah, Şehinşah'ın oğlu Korkud ve Mehmed'in kabirleri üzerine yapıldığı ve H.919 /M.1514 yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır (Önkal: 2017, 177).

Türbe, kenar uzunlukları 5.10 m ile 5.19 m arasında değişen sekizgen plan kuruluşuna sahip olup sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzeybatı cephesinde üç gözlü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Şehzade Ahmed Türbesi'nin cepheleri iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende örülmüştür. Kesme taş araları birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Revak bölümünde, kapı kemer ve söveleri ile alt sıra pencere sövelerinde mermer kullanılmıştır.

Kasnak pencereli iki sıra pencere düzeninin uygulandığı türbede, tüm cepheler dikdörtgen çökertmeler içine alınarak, giriş ve mihrap cephesi dışında alt ve üst pencere sırasında birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Mihrap cephesinde alt pencere sırası sağır bırakılırken üst sırada tek pencere açılarak diğer cephelerle bütünlük sağlanmıştır.

Türbenin giriş cephesi olarak düzenlenen kuzeybatı cephesi, Bursa Kemerli üç gözlü revak bölümüyle kaplanmıştır. Türbeye giriş revak bölümünün ilerisinde iki renkli mermerden oluşturulmuş basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır. Giriş cephesinde üst sıra penceresi günümüzde revak çatı kaplaması nedeniyle kapatılmıştır.

Türbe gövdesi altta palmet motifli kuşak ve üstünde üzerinde Süleyman Mührünün de yer aldığı mermer kuşak ve dışa taşkın profilli saçakla son bulmaktadır. Gövdede olduğu gibi çökertmeler içine alınan kasnak kısmının tüm cephelerinde pencere açıklıklarına yer verilmiş ve kasnak çevresi kirpi saçakla kuşatılarak üst örtüye geçilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Pencere açıklıklarını sınırlandıran herhangi bir dış profil bulunmamaktadır. İkinci sıra ve kasnak pencereleri dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Şekil 2.1. 173: Şehzade Ahmet Türbesi Alt Sıra, Üst Sıra ve Kasnak Pencereleri (N. Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Kesme taş, tuğla ve mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:**Mermerden oluşturulmuş düz yüzeyli lento ve söveler ortalama 24 cm genişliğindedir.

Alınlık **:**Kesme taştan oluşturulmuş alınlıkların kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer **:**İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş olup sivri kemer formundadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan örülmüştür. Etrafı iki sıra tuğlanın kemer formunda yatay dizilişiyle belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu betondan oluşturulan dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Kasnak Pencereleri:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan örülmüştür. Etrafı iki sıra tuğlanın kemer formunda yatay dizilişiyle belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu betondan oluşturulan dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.21 m **Kasnak:** 2.89 m

Türbe Genişlik:

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	147	99	1,5	1,46
1P2	3. Cephe	147	99	1,5	1,46
1P3	4. Cephe	147	100	1,5	1,47
1P4	6. Cephe	147	99	1,5	1,46
1P5	7. Cephe	147	97	1,5	1,43
1P6	8. Cephe	147	100	1,5	1,47
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P2	2. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P3	3. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P4	4. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P5	5. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P6	6. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P7	7. Cephe	150	93	1,6	1,40
2P8	8. Cephe	150	93	1,6	1,40
Kasnak Bölümü Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP2	2. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP3	3. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP4	4. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP5	5. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP6	6. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP7	7. Cephe	120	80	1,5	0,96
KP8	8. Cephe	120	80	1,5	0,96

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	37,71	1,40	27,0
2. Cephe (Batı)	36,50	2,85	12,8
3. Cephe	37,42	2,85	13,1
4. Cephe	37,42	2,87	13,0
5. Cephe (Güneydoğu)	37,13	1,40	26,6
6. Cephe	37,42	2,85	13,1
7. Cephe	37,64	2,82	13,3
8. Cephe	36,05	2,87	13,6
TOPLAM	**297,29**	**19,89**	**14,9**
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**222,45**	**17,10**	**13,0**

Kasnak			
1. Cephe (Giriş)	14,33	0,96	14,9
2. Cephe (Batı)	14,25	0,96	14,8
3. Cephe	14,07	0,96	14,7
4. Cephe	14,22	0,96	14,8
5. Cephe	13,99	0,96	14,6
6. Cephe	14,10	0,96	14,7
7. Cephe	14,33	0,96	14,9
8. Cephe	13,81	0,96	14,4

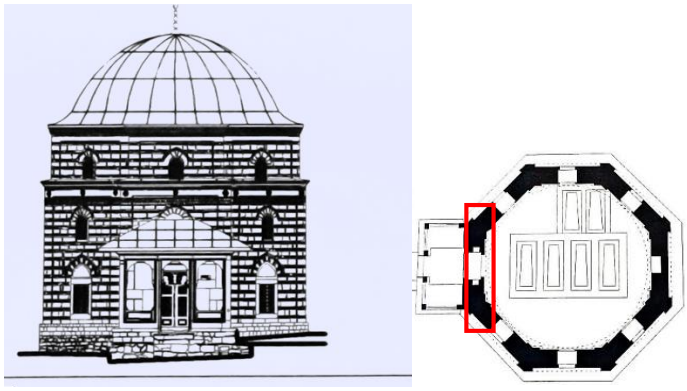
Değerlendirme

Osmanlı dönemi mezar yapılarında, kasnak pencereli iki sıra pencere düzeni ilk olarak Çelebi I. Mehmet Türbesi'nde (Yeşil Türbe) (1421) uygulanmış, daha sonra Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477), Şehzade Ahmet Türbesi ve Cem Sultan Türbesi (1479) cephelerinde devam ettirilmiştir.

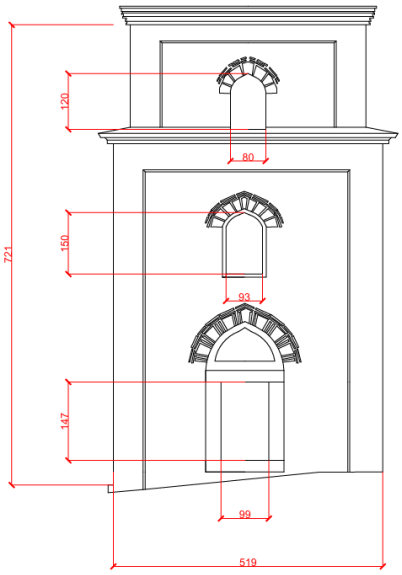
Şehzade Ahmet Türbesi pencere açıklıkları biçimsel yönden 14. Ve 15. Yüzyıl özelikleri taşımaktadır. Ancak, alınlık ve kemerlerin kesme taştan oluşturulması türbeyi almaşık düzende örülmüş alınlık ve kemerlere sahip erken dönem Bursa türbelerinden ayırmaktadır.

Türbenin alt sıra pencere açıklıklarının boyutları, Bursa'da 16. yüzyılın 1. çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Hatice Sultan Türbesi'nin alt sıra pencere boyutlarıyla hemen hemen aynı olup her iki türbede pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,5 olarak hesaplanmıştır. Pencere açıklıkları Kara Mustafa Paşa Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarıyla da yakın ölçülere sahiptir.[19]

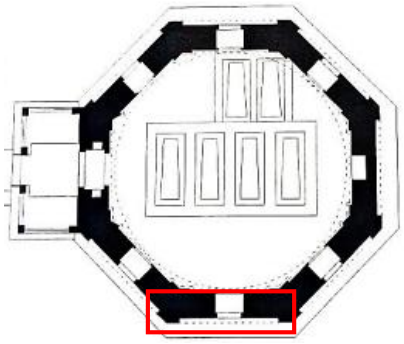
[19] 16. yüzyılın başına tarihlendirilen Hatice Sultan Türbesi'nin alt sıra pencere açıklık ölçüleri 146x98cm'dir.

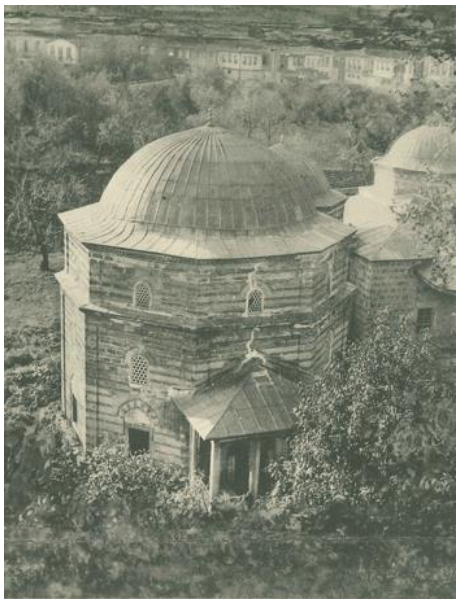
Şekil 2.1. 174: Şehzade Ahmet Türbesi giriş cephesi (Bursa VGM Arşivi) ve planı (Önkal:2017)

Şekil 2.1. 175: Şehzade Ahmet Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 176: Şehzade Ahmet Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.1. 177: Şehzade Ahmet Türbesi (Gabriel:1958)

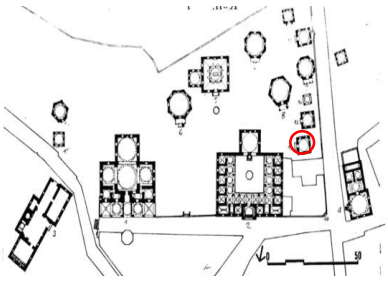
Şekil 2.1. 178: Şehzade Ahmet Türbesi 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 179: Şehzade Ahmet Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.22. Mükrime Hatun Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	16. yüzyıl		
Bani /Adına Yaptırılan	Mükrime Hatun		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra ve kasnak 2/1		
Pencere Sayısı	9	Alt	Kasnak
		6	3

Şekil 2.1. 180: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi: 1973)

Mükrime Hatun Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde, avlunun batısında bulunan türbe II. Bayezid'ın oğlu Şehzade Şehinşah'ın eşi ve Şehzade Mehmed'in annesi Mükrime Hatun için inşa edilmiştir. 8 Cemaziyelevvel 923 / 29 Mayıs 1517 tarihli vakfiyesinde oğlu Mehmed'in ruhu için cüz okunmasını şart koşmuş olan Mükrime Hatun'un bu tarihten yaklaşık on gün sonraki bir sicilde, kendisinden "merhume" şeklinde bahsedilmesinden, 1517 Haziranından önce öldüğü anlaşılmaktadır. Bahse konu olan türbe Mükrime Hatun'a maledilmekle beraber, onun Şehzade Ahmed Türbesinde medfun olduğuna dair H. 953 /M. 1546 tarihli bir kayıtta mevcuttur. Türbeyi mimari özellikleriyle 16. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirmek mümkündür. (Önkal:2007)

Mükrime Hatun Türbesi, kare plan şemasına sahip olup üzeri sekizgen kasnağa oturtulmuş kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğu cephesinde, duvar yüzeyinden 112 cm dışa taşkın sivri kemerli taçkapı bulunmaktadır. Giriş, 206 x 123 cm ölçülerindeki basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme taş ve tuğladan almaşık düzende inşa edilmiştir. Üç sıra tuğla bir sıra kesme taş sıralamasıyla oluşturulmuş gövde ve kasnak bölümü kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Kasnak çevresi, saçağa geçmeden önce meander motifi ile kuşatılmıştır.

Türbede ***kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Cephelerde, gövdede iki, kasnakta tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen tekrar edilmiştir. Bu düzen giriş cephesi olarak düzenlenen doğu cephesinde alt sırada kapı açıklığının her iki yanına birer pencere açıklığı yerleştirilerek uyarlanmıştır. Türbede gövdede sekiz, kasnakta dört pencere açıklığı olmak üzere toplam on iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sırada dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Kasnak pencereleri dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Şekil 2.1. 181: Mükrime Hatun Türbesi kasnak pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 182: Mükrime Hatun Türbesi alt sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında söve ve lentolarda mermer, kemer ve alınlıklarda - kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Mermerden oluşturulmuş düz yüzeyli lento ve söveler ortalama 24 cm genişliğindedir.

Alınlık **:** Alınlık bölümü kesme taştan oluşturulmuştur.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır Kesme taştan oluşturulmuş kemerlerin etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşesi **:**Kemer köşeleri üçgenimsi formda kesme taşla doldurularak kemer çevresi dikdörtgen görünüm kazanmıştır. Oluşan dikdörtgenin etrafı bir sıra tuğla ile çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Kasnak Pencereleri:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taş malzemeden oluşturulmuştur.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenen dışlıklar yuvarlak kayıtlı olup betondan üretilmiştir.

Boyut ve Oran: **Türbe Yükseklik:** 5.27 m. Kasnak:3.14 m.

Türbe Genişlik: 8.17 m. (1. Cephe), 8.20 m. (2. Cephe), 8.13 m. (3. Cephe), 8.22 m. (4.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe (Giriş)	137	91	1,5	1,25
1P2	1. Cephe (Giriş)	137	91	1,5	1,25
1P3	2. Cephe	137	91	1,5	1,25
1P4	2. Cephe	137	91	1,5	1,25
1P5	3. Cephe	137	91	1,5	1,25
1P6	3. Cephe	137	91	1,5	1,25
1P7	4. Cephe	137	91	1,5	1,25
1P8	4. Cephe	137	91	1,5	1,25
Kasnakta Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe (Giriş)	150	75	2,0	1,13
KP2	2. Cephe	150	75	2,0	1,13
KP3	3. Cephe	150	75	2,0	1,13
KP4	4. Cephe	150	75	2,0	1,13

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Doğu)	43,055	2,493	17,3
2. Cephe (Kuzey)	43,214	2,493	17,3
3. Cephe (Batı)	42,845	2,493	17,2
4. Cephe (Doğu)	43,319	2,493	17,3
TOPLAM	172,433	9,972	17,3
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	129,378	7,479	17,3

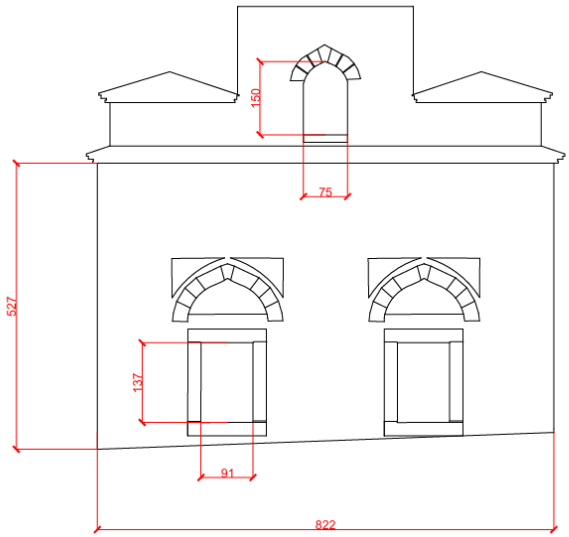
Değerlendirme:

Türbenin her bir cephesinde, gövdede iki kasnakta bir pencere açıklığından oluşan, üç pencereli simetrik düzen uygulanmış olup bu düzenleme hazire içindeki 14. Yüzyıl sonu ve 15. Yüzyıl başına tarihlendirilen kare planlı türbelerde tekrar edilmiştir.[20] Söz konusu türbelerin cephe yükseklikleri, pencere boyutları ve pencere yüksekliklerinin

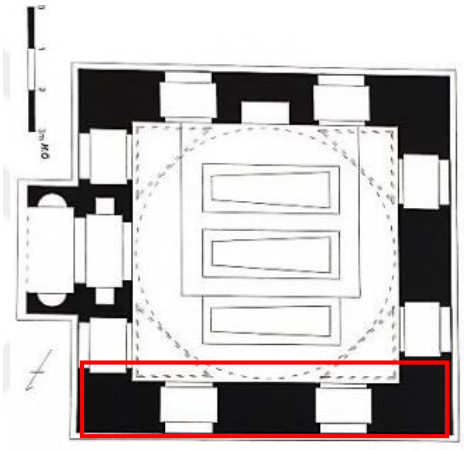
[20] 14. yüzyıl Şehzade Alaaddin Türbesi, 15. yüzyıl Gülşah Hatun Türbesi, Gülruh Hatun Türbesi, Şirin Hatun Türbesi.

genişliklerine oranı birbirlerine oldukça yakındır. Ancak, cephe genişliklerine bağlı olarak pencere açıklıklarının cephede kapladığı alanın oranı değişmektedir. Mükrime Hatun Türbesi, cephe alanının genişliği dolayısıyla pencere açıklıklarının cephede daha az yer kapladığı türbeler arasındadır.

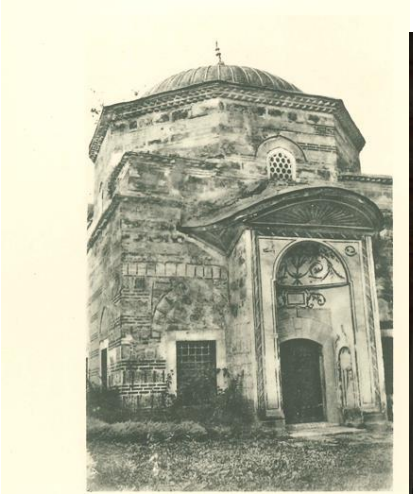
Türbenin birinci sıra pencere açıklıkları kendinden önceki türbelerden kemer köşelerinin doldurularak, kemer dikdörtgen bir çerçeve içine alınmasıyla ayrılmaktadır. Bu tasarım *Mükrime Hatun Türbesi*'nden sonra aynı haziredeki *Şehzade Mahmut Türbesi* (1506) pencere açıklıklarında görülmekle birlikte daha sonraki dönemlerde devam ettirilmiştir.

Şekil 2.1.181: Mükrime Hatun Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1.182: Mükrime Hatun Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.1.183: Mükrime Hatun Türbesi 1. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1.184: Mükrime Hatun Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

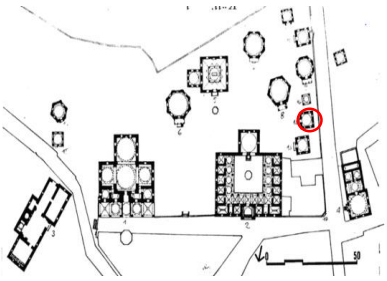
Şekil 2.1.185: Mükrime Hatun Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

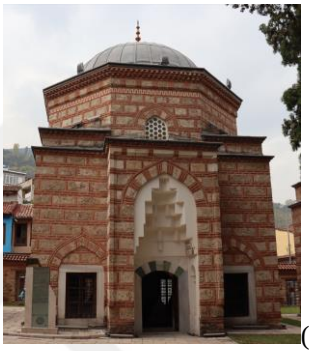
Şekil 2.1.186: Mükrime Hatun Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.23. Gülruh Hatun Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	H.993/M.1526-1527		
Bani /Adına Yaptırılan	Gülruh Hatun		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra ve kasnak 2/1		
Pencere Sayısı	9	Alt	Kasnak
		6	3

Şekil 2.1. 183: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi:1973)

N. Uzun, 2021)

Gülruh Hatun Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde, avlunun batısında yer alan Gülruh Hatun Türbesi, II. Bayezid'in eşi, Alemşah'ın annesi Gülruh Hatun tarafından sağlığında kendisi için yaptırılmıştır. Türbenin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Bursa sicillerindeki bir kayda göre[21] H.993/M.1526-1527 yıllarına tarihlendirilmektedir (Önkal, 2017;187)**.**

Kare planlı türbe**,** 7.91 x 7.91 m. dış ölçülere sahip olup üzeri sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğu cephesinde, duvar yüzeyinden 113 cm dışa taşkın, sivri kemerli açıklığı bulunan ve kurşun kaplama çatı ile örtülü taç kapı bulunmaktadır. Giriş, 187x115 cm ölçülerindeki basık kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme taş ve tuğladan almaşık düzende inşa edilmiştir. İki sıra tuğla bir sıra kesme taş sıralamasıyla oluşturulmuş türbe cephelerinde gövde bir sıra ve kasnak iki

[21] Kamil Kepecioğlu'ndan aktaran Hakkı Önkal, **Osmanlı Hanedan Türbeleri**, s. 186.

sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Saçağa geçilmeden önce meander motifi ve üç sıra dikey tuğla ile bir sıra kesme taştan oluşturulmuş bordür yapıyı kasnağı kuşatmaktadır.

Türbede, ***kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Cephelerde, gövdede iki, kasnakta tek pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen tekrar edilmiştir. Bu düzen giriş cephesi olarak düzenlenen doğu cephesinde alt sırada kapı açıklığının her iki yanına birer pencere açıklığı yerleştirilerek uyarlanmıştır. Türbede gövdede sekiz, kasnakta dört pencere açıklığı olmak üzere toplam on iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Kasnak pencereleri dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sövelerde mermer, alınlık ve kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Şekil 2.1.188: Gülruh Hatun Türbesi alt sıra ve kasanak pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Düz yüzeyli mermer lento ve söveler ortalama 21 cm genişliğindedir.

Alınlık **:** Cephelerde uygulanan iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan örülmüş almaşık düzen alınlıkta da devam ettirilmiştir.

Kemer **:**Sivri kemer, iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende oluşturulmuş, etrafı iki sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir. Söve dışına çıkarak beden duvarlarına oturmaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Kasnak Pencereleri:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** İki sıra tuğla bir üç sıra tuğladan örülmüş sivri kemer formundadır. Kemer etrafı bir sıra tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla üst sıra pencere açıklıkları kapatılmıştır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.74 m. Kasnak:3.17 m.

Türbe Genişlik: 7.91 m. (1-4. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe (Giriş)	139	98	1,4	1,36
1P2	1. Cephe (Giriş)	139	97	1,4	1,35
1P3	2. Cephe	139	97	1,4	1,35
1P4	2. Cephe	139	97	1,4	1,35
1P5	3. Cephe	139	98	1,4	1,36
1P6	3. Cephe	139	98	1,4	1,36
1P7	4. Cephe	139	98	1,4	1,36
1P8	4. Cephe	139	94	1,5	1,31
Kasnakta Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe (Giriş)	116	85	1,4	0,99
KP2	2. Cephe	116	85	1,4	0,99
KP3	3. Cephe	116	85	1,4	0,99
KP4	4. Cephe	116	85	1,4	0,99

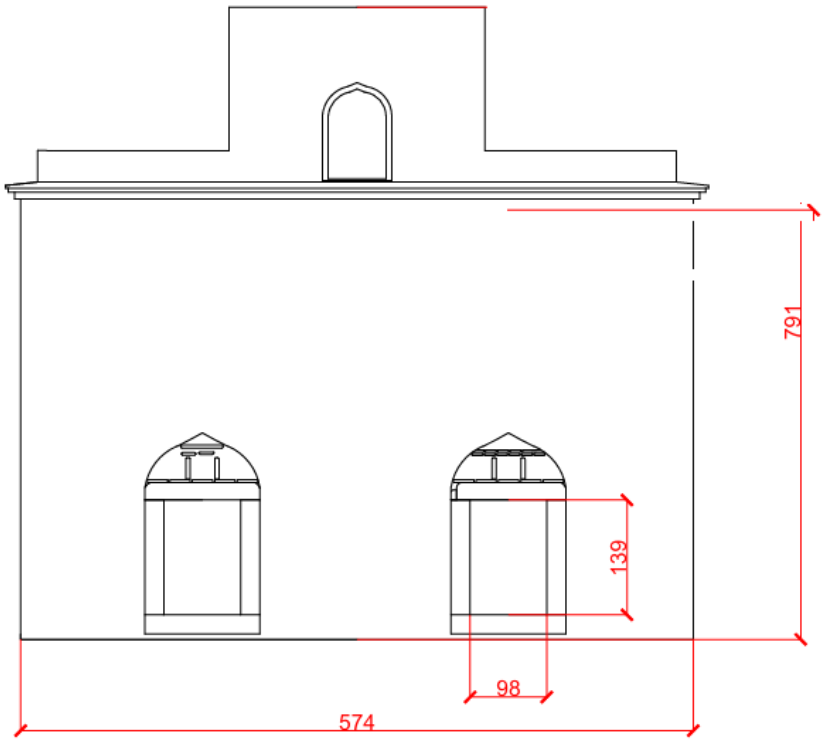
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Doğu)	45,40	2,71	16,8
2. Cephe	45,40	2,70	16,8
3. Cephe	45,40	2,72	16,7
4. Cephe	45,40	2,67	17,0
TOPLAM	181,61	10,80	16,8
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	136,21	8,09	16,8

Değerlendirme

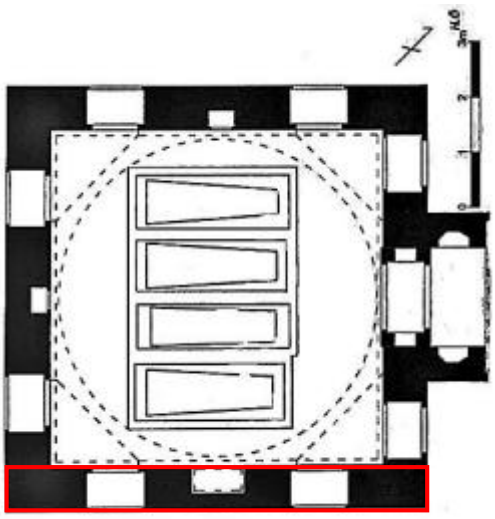
Türbe cephelerinde, Muradiye Külliyesi'nde daha önce Şehzade Alaadddin Türbesi, Gülşah Hatun Türbesi, Şirin Hatun Türbesi, Mükrime Hatun Türbesi'nin cephelerinde gördüğümüz gövdede iki kasnakta bir pencere açıklığından oluşan üç pencereli simetrik düzen tekrar edilmiştir.

Cephe yükseklikleri birbirine yakın söz konusu türbelerde pencere açıklıkları pencere açıklıklarının boyutları birbirine yakındır. Cephe genişliklerine bağlı olarak pencere açıklıklarının cephede kapladığı alanın oranı değişmektedir. Gülruh Hatun Türbesi'nde Mükrime Hatun Türbesi'nde olduğu gibi cephe alanının genişliğine bağlı olarak pencere açıklıklarının cephede daha az yer kapladığı görülmektedir.

Pencere açıklıkları, tasarım ve kullanılan malzemeler bakımından 14. ve 15. Yüzyıl Bursa türbelerinin özelliklerini taşımaktadır.

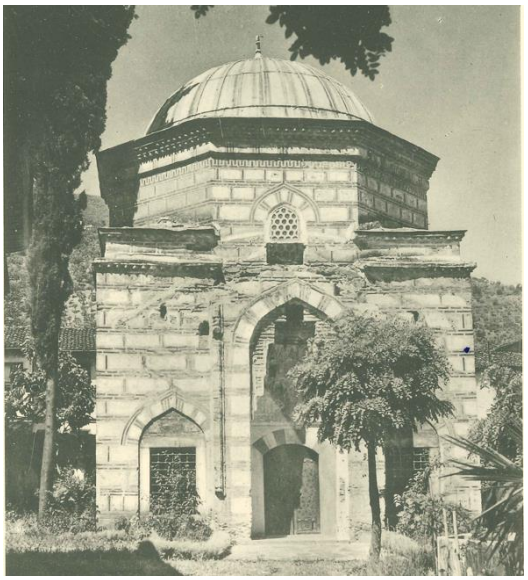

Şekil 2.1. 184: Gülruh Hatun Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Bursa VGM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.1. 185: Gülruh Hatun Türbesi (Önkal:2017)

Ş

Şekil 2.1. 186: Gülruh Hatun Türbesi 1. Cephe (Gabriel:1958)
Şekil 2.1. 187: Gülruh Hatun Türbesi 1. ve 2. Cephe (Gabriel:1958)

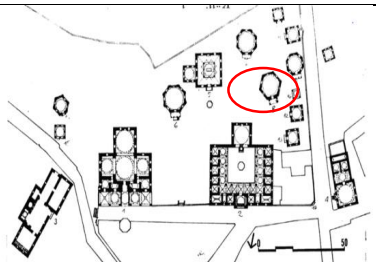
Şekil 2.1. 188: Gülruh Hatun Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 189: Gülruh Hatun Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.1. 190: Gülruh Hatun Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.24. Cem Sultan Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="4">Ekim 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="4">Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="4">H.884/ M. 1479</td></tr>
<tr><td>Bani /Adına Yaptırılan</td><td colspan="4">Şehzade Mustafa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="4">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="4">Altıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="4">Kasnak pencereli iki sıra pencere düzeni
1/1/1, 0/1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">16</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>4</td><td>6</td><td>6</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 191: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973)

(N. Uzun, 2021)

Cem Sultan Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi'nde Muradiye Külliyesi'nde avlunun güneybatısında, Şehzade Mahmut ve Gülbahar Hatun Türbelerinin doğusunda yer alan türbe, Sultan II. Mehmet'in oğlu Şehzade Mustafa için yaptırılmış olsa da Şehzade Mustafa'nın kardeşi Cem Sultan'ın bu türbeye defnedilmesiyle, Cem Sultan Türbesi adıyla anılmıştır. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin, H.884/ M. 6 Eylül 1479 tarihli vesikaya dayandırılarak 1479'da inşa edildiği kabul edilmektedir. Tarihi kayıtlarda, türbenin 1795 yılında tamir gördüğü belirtilirken pencere açıklıklarının cem onarımına ilişkin bilgiye yer verilmemiştir. (Ayverdi, 1973,s.161).

Altıgen plan kuruluşuna sahip türbe kubbe ile örtülüdür. İç mekânda üçgen kuşakla geçilen kubbe, dışta altıgen kasnağa oturmaktadır. Türbenin kuzey cephesinde, mermerden inşa edilmiş sivri kemerli taçkapı bulunmakta olup iç mekâna giriş basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Türbe iki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup kesme taş aralarına birer dikey tuğla ile kasetlenmiştir. Gövde ve kasnak tek sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Türbede kasnak pencereli, iki sıra pencere düzeni uygulanmıştır. Taçkapının bulunduğu kuzey cephesinde ve mihrap cephesinde, birinci sırada pencere açıklığı bulunmazken, diğer dört cephede birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığına yer verilmiş ve altıgen kasnağın ise tüm cephelerinde birer pencere açılmıştır. Türbenin giriş cephesindeki ikinci sıra pencere açıklığı sonradan ilave edilen taçkapı saçağı nedeniyle dışarıdan görülmemektedir. Türbede birinci sırada dört ikinci sırada altı, kasnak cephelerinde altı olmak üzere toplam on altı pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Birinci sırada sivri kemerli çökertme içine yerleştirilmiş dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları yer almaktadır. İkinci sıra pencereleri ve kasnak pencereleri sivri dikdörtgen formlu, sivri kemerlidir.

Şekil 2.1. 192: Cem Sultan Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Pencere açıklıklarında söve ve alınlıklarda mermer, kemerlerde yapının ana malzemesi kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeyli mermer lento ve söveler ortalama 30 cm genişliğindedir.

Kemer **:** Tuğla ve kesme taştan almaşık düzende sivri kemer formunda örülmüş olup etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Düz yüzeyli mermerle kaplıdır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra ve Kasnaktaki Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** İki sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende örülmüştür. Kemerin etrafı bir sıra yatay tuğla ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yuvarlak kayıtlı beton deışlıklarla yenilenmiştir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.19 m. **Kasnak Yükseklik**: 2.05 m.

Türbe Genişlik: 7.11 m. (1. Cephe), 7.00 m. (2. Cephe), 7.06 m. (3. Cephe), 6.82 m. (4.Cephe), 7.03 m. (5.Cephe), 6.98 m. (6.Cephe) **Kasnak Genişlik:** 6.35 m. (1. Cephe), 6.26 m. (2. Cephe), 6.34 m. (3. Cephe), 6.08 m. (4. Cephe), 6.29 m. (5. Cephe), 6.26 m (6. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	2. Cephe	151	117	1,3	1,8
1P2	3. Cephe	151	121	1,2	1,8
1P3	5. Cephe	151	119	1,3	1,8
1P4	6. Cephe	151	110	1,4	1,7
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	151	92	1,6	1,4
2P2	2. Cephe	151	92	1,6	1,4
2P3	3. Cephe	151	92	1,6	1,4
2P4	4. Cephe	151	92	1,6	1,4
2P5	5. Cephe	151	92	1,6	1,4
2P6	6. Cephe	151	92	1,6	1,4
Kasnak Pencere Açıklıkları					
KP1	1. Cephe	62	70	0,89	0,44
KP2	2. Cephe	62	70	0,89	0,44
KP3	3. Cephe	62	70	0,89	0,44
KP4	4. Cephe	62	70	0,89	0,44
KP5	5. Cephe	62	70	0,89	0,44
KP6	6. Cephe	62	70	0,89	0,44

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	51,12	3,11	16,5
2. Cephe	50,33	3,15	16,0
3. Cephe	50,76	1,39	36,6
4. Cephe (Mihrap)	49,03	3,21	15,3
5. Cephe	51,12	3,18	16,1
6. Cephe	50,19	3,05	16,5
TOPLAM	302,56	13,98	16,5
GİRİŞ ve MİHRAP CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**202,34**	**12,59**	**16,0**

Kasnak Cephelerinde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	13,017	0,434	0,299
2. Cephe	12,833	0,434	0,295
3. Cephe	12,997	0,434	0,299
4. Cephe	12,464	0,434	0,287
5. Cephe	12,894	0,434	0,297
6. Cephe	12,833	0,434	0,295

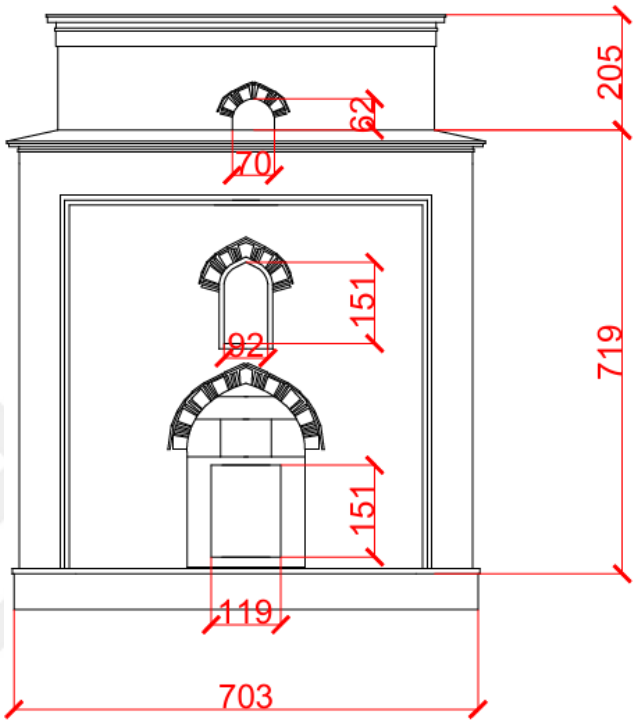
Değerlendirme

Kasnakta pencere açıklıkları olan iki sıralı pencere düzenlemesi Cem Sultan Türbesi dışında Bursa'da Çelebi Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe, 1421) Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477) ve Şehzade Ahmet Türbesi'nde uygulamıştır. İstanbul'da sadece 16. yüzyıla ait II. Selim Türbesi'nde (1576) ve 17. yüzyıla ait Nakkaş Hasan Paşa (1621) ve Bayram Paşa Türbesi'nde (1634) karşımıza çıkmaktadır.

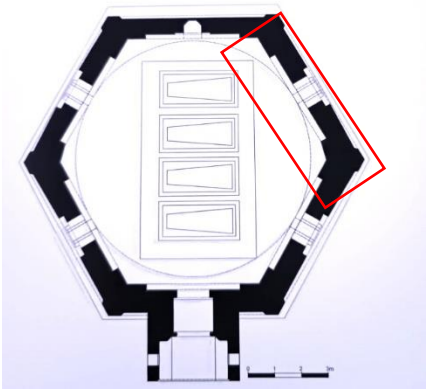
Dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları sivri kemerli çökertmeler içine yerleştirilerek, erken dönem Bursa türbelerindeki pencere kurgusu uygulanmış olsa da alınlıklar da mermer kullanımı Cem Sultan Türbesi'ni diğer türbelerden ayırır.

Türbenin birinci sıra pencere açıklıklarında, dönemin diğer Bursa türbelerinden farklı boyut ve oran tespit edilmiştir. Boyutları büyüyen ve birbirinden farklı genişliklere

sahip birinci sıra pencere açıklıklarında yükseklik ve genişlik ölçüsü arasındaki fark azalarak yüksekliğin genişliğe oranında 1,2-1,4 arasında değişen değerlere ulaşılmıştır.

Şekil 2.1. 193: Cem Sultan Türbesi (Bursa VBM arşivinden işlenerek)

Şekil 2.1. 194: Cem Sultan Türbesi Planı (Önkal:2017)

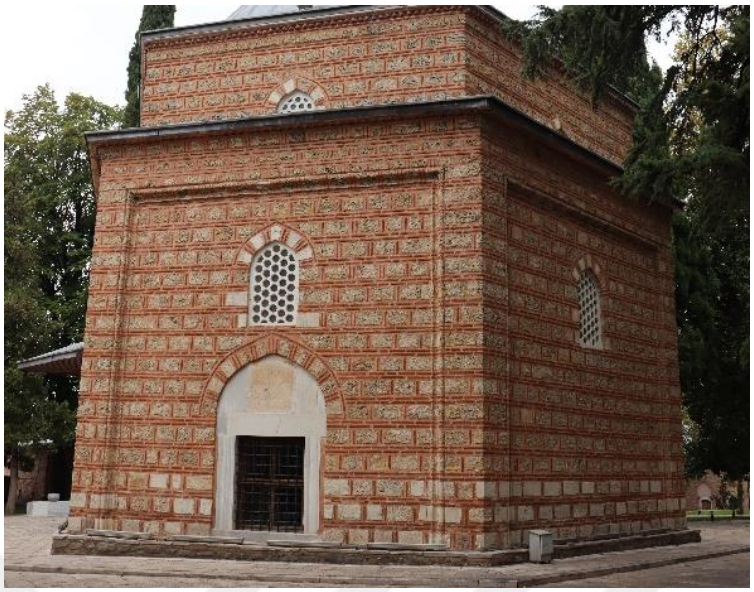
Şekil 2.1. 195: Cem Sultan Türbesi 7. Ve 8. Cephe (Gabriel:1958)

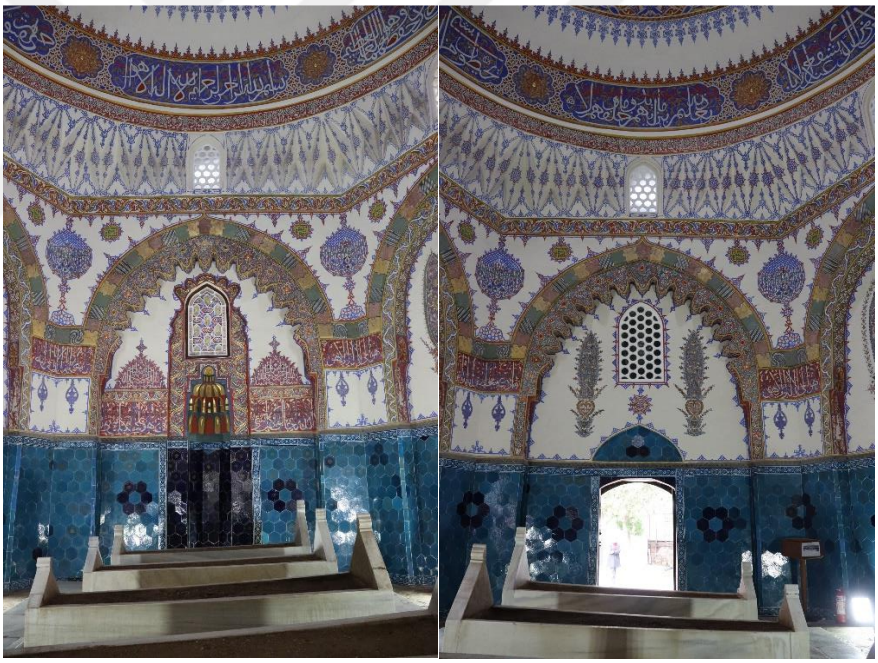
Şekil 2.1. 196:Cem Sultan Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 197: Cem Sultan Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 198: Cem Sultan Türbesi 3. Ve 4. Cephe (N.Uzun, 2021)

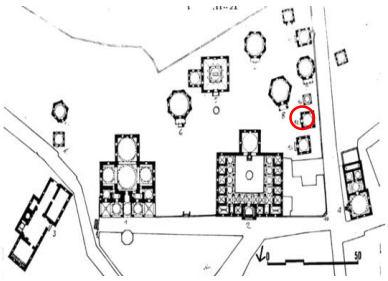

Şekil 2.1. 199: Cem Sultan Türbesi mihrap cephesinin iç mekandan görünüşü (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 200: Cem Sultan Türbesi giriş cephesinin iç mekandan görünüşü (N.Uzun, 2021)

2.1.25. Şehzade Mustafa Türbesi

İnceleme Tarihi	Ekim 2021		
Konumu	Muradiye Külliyesi, Osmangazi, Bursa		
İnşa Tarihi	H.981/ M. 1573		
Bani	Sultan II. Selim		
Adına Yaptırılan	Şehzade Mustafa		
Mimarı	Bilinmemektedir		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	15	Alt	Üst
		7	8

Şekil 2.1. 201: Muradiye Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi:1973)

(N. Uzun, 2021)

Şehzade Mustafa Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi Muradiye Külliyesi'ndeki mezar yapılarından biri olan Şehzade Mustafa Türbesi; Sultan I. Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa için Sultan II. Selim tarafından yaptırılmıştır. İnşa kitabesinden ebced hesabıyla H.981/ M. 1573 tarihine ulaşılmaktadır (Önkal2017).

Türbe, içte ve dışta sekizgen plan kuruluşuna sahip olup beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzeybatı cephesinde günümüzde düz çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Şehzade Mustafa Türbesi, üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende inşa edilmiş olup beden duvarları dışa taşkın profilli saçakla sonlandırılmıştır. Giriş cephesi olarak düzenlenen kuzeybatı cephesi dışındaki cephelerde, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan ***iki sıralı pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Giriş cephesinde kapı açıklığı üstünce bir pencere açıklığına yer verilmiştir.

Dış cephelerde, her iki sıradaki pencere açıklığı profilli silmeden oluşturulmuş dikdörtgen çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. İki pencere sırası arasına düz yüzeyli kartuşlar yerleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. İkinci sıra pencere açıklıkları giriş cephesinde yuvarlak formlu (2P1) tasarlanırken, diğer cephelerde dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Şekil 2.1. 202: Şehzade Mustafa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sövelerde mermer, kemerlerde kesme taş, alınlıklarda iki pencerede tuğla (1P1, 1P7) diğer beş pencere açıklığında kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler, ortalama 24 cm genişliğinde olup kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri, kesme taştan 1P3,1P4 ve 1P8 numaralı pencerelerin kemer kilit taşlarında çiçek rozetleri görülmektedir.

Alınlık **:** 1P1 ve 1P8 numaraları pencere açıklıklarının kemer alınlıkları yatay tuğla örgüsüyle oluşturulmuştur. Diğer beş pencerenin alınlıkları kesme taştan oluşturulmuş olup kenarları çökertilerek orta kısım yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**2P2-2P8 numaralı pencere açıklıklarında söve bulunmamaktadır. 2P1 numaralı pencere açıklığı yuvarlak formlu olup kesme taş çerçeve ile çevrilidir.

Kemer **:** 2P2-2P8 numaralı pencere açıklıklarında sivri kemer kesme taştan örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda, yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla yenilenmiştir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 9.15 m. **Türbe Genişlik:** 4.25 m (1. Cephe, kuzey), 4.69 m (2. Cephe), 4.54 m (3. Cephe (Batı), 4.49 m (4. Cephe), 4.46 m (5. Cephe), 4.42 m (6. Cephe), 4.63 m (7. Cephe), 4.78 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	169	98	1,7	1,66
1P2	3. Cephe (Batı)	170	100	1,7	1,70
1P3	4. Cephe	167	100	1,7	1,67
1P4	5. Cephe	170	86	2,0	1,46
1P5	6. Cephe	164	99	1,7	1,62
1P6	7. Cephe	167	100	1,7	1,67
1P7	8. Cephe	170	100	1,7	1,70
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	91			0,65
2P2	2. Cephe	165	82	2,0	1,35
2P3	3. Cephe (Batı)	161	78	2,1	1,26
2P4	4. Cephe	161	78	2,1	1,26
2P5	5. Cephe	161	78	2,1	1,26
2P6	6. Cephe	162	82	2,0	1,33
2P7	7. Cephe	161	78	2,1	1,26
2P8	8. Cephe	172	78	2,2	1,34

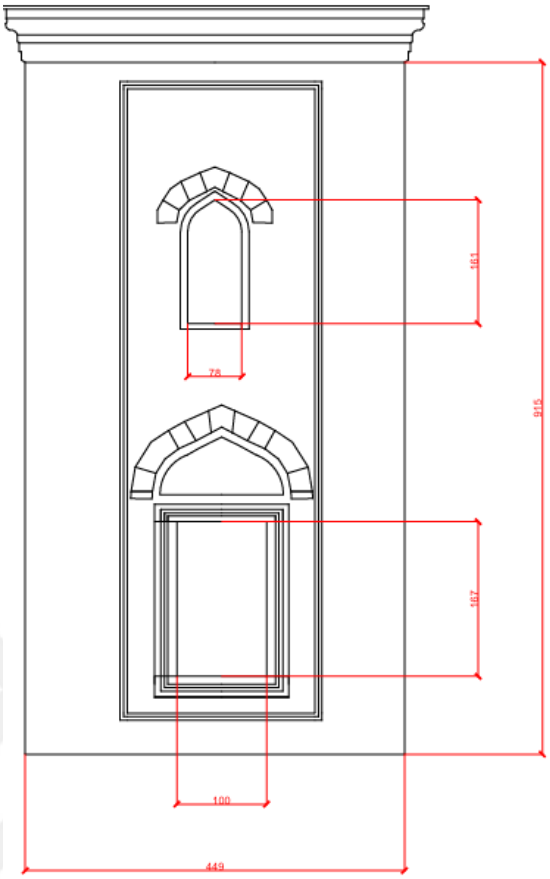
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Kuzey)	38,89	0,65	59,8
2. Cephe (Kuzeybatı)	42,91	3,01	14,3
3. Cephe (Batı)	41,54	2,96	14,1
4. Cephe (Güneybatı)	41,08	2,93	14,0
5. Cephe (Güney)	40,81	2,72	15,0
6. Cephe (Güneydoğu)	40,44	2,95	13,7
7. Cephe (Doğu)	42,37	2,93	14,5
8. Cephe (Kuzeydoğu)	43,74	3,04	14,4
TOPLAM	331,78	21,18	15,7
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	292,89	20,5	14,3

Değerlendirme:

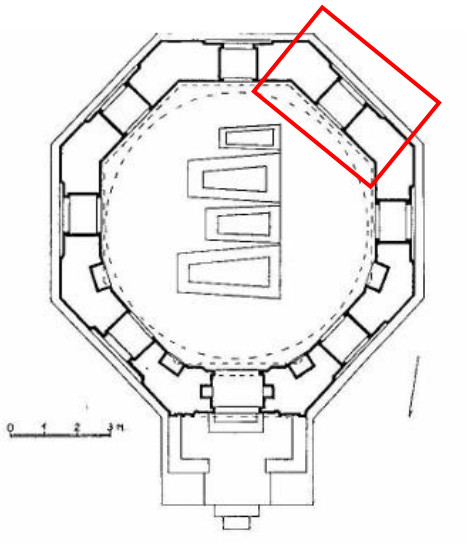
İki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede giriş cephesinde yuvarlak formlu pencere açıklığına yer verilmiştir. İncelenen türbe yapıları arasında yuvarlak formlu pencere açıklıkları Edirne'deki türbelerde karşımıza çıkarken Bursa ve İstanbul'da tez kapsamına giren ikinci bir türbe yapısında rastlanmamıştır.

Türbenin duvarları diğer Bursa türbelerinde olduğu gibi kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmüştür. Cephenin ince profilli silme ile çerçeve içine alınması, pencere aralarına yerleştirilen kartuşlar, pencere açıklıklarında kenarları içe doğru pahlı profilli silmelere yer verilmesi, alınlık ve kemer yapısıyla İstanbul'daki çağdaşı türbelerle benzer özellikler taşımaktadır. Pencere açıklıklarının yükseklik ve genişlik ölçüleri ile yüksekliğin genişliğe oranında da yakın dönemlerde Bursa'da inşa edilen türbelerden daha çok 16.yüzyılın İstanbul türbeleriyle benzerlik göstermektedir.

1892 tarihli arşiv fotoğrafında günümüzde tuğla alınlıklara sahip iki pencerede (1P1,1P8) yapının cephe örgüsünü devam ettiren alınlıklar görülmekte olup bu iki penceredeki tuğla alınlıkların onarımlar neticesinde yenilendiği anlaşılmaktadır.

Şekil 2.1. 203 : Şehzade Mustafa Türbesi (Bursa VGM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.1. 204: Şehzade Mustafa Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.1. 205: Şehzade Mustafa Türbesi, 1892 (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) (http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg)

Şekil 2.1. 206: Şehzade Mustafa Türbesi, 1. 2. Ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 207: Şehzade Mustafa Türbesi, 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 208: Şehzade Mustafa Türbesi, 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 209: Şehzade Mustafa Türbesi, 4. 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.26. Osman Gazi Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td><td rowspan="8">

Şekil 2.1.215:
https://yandex.com.tr/harita

Osman Gazi Türbesi (N. Uzun, 2021)</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Tophane,
Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1863</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Sultan Abdülaziz</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
1/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">7</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>0</td></tr>
</table>

Osman Gazi Türbesi'nin Genel Tanımı

Osman Gazi Türbesi, Bursa İli Osmangazi İlçesi Hisar Semti'nde Tophane Parkı içerisinde Orhan Gazi Türbesi'nin batısında yer almaktadır. Osman Gazi'nin defnedildiği Gümüşlü Kümbet olarak adlandırılan Bizans dönemi ait yapının 1855 depreminde yıkılmıştır. Günümüzdeki mezar yapısı, kitabesinde de belirtildiği gibi 1863 yılında yeniden yaptırılmıştır (Önkal:2017, s.67).

Kitabesi:

"Mefhar-ı Osmaniyan-ı zıll-i İlahi'l-âlemin -
Hazret-i Abdü'l-Aziz ol padişah-ı bahr ü ber
2. Sayesinde oldu hep ma'mur mülk ü devleti -
Makdemiyle bulalı cay-yı hilafet zib ü fer
3. Cedd-i paki Hazret-i Osman Gazi türbesin -
Kıldı ihya yaptırıp ol şah-ı faruku's-seyr
4. Namına yapup nişan kabrine ta'lik eyledi -
Hiç müyesser olmadı bir şaha bu bâlâ eser
5. Ravza-i cennette ya Rab ceddi kıldıkça hıram -
Ola taht-ı saltanat ol şah-ı zi-şana makarr
6. Mehmelinden çakeri Nevres dedi tarihini -

Türbe-i Osman Gazi oldu pür-nur serte ser

7. Ketebehu'l-Mevlevi Zeki Dede sene 1280 (Önkal:2017, s. 75)

Eyice, seyyahların gözlemlerine ve araştırmalara dayanarak, Osman Gazi için mezar yapısına dönüştürülen Gümüşlü Künbed'in; iç çapı 8.30 m. duvar kalınlığı 1.50 m. olan narteksli yuvarlak bir yapı olduğu sonucuna varmıştır (Eyice:1962, s.146-147).

1863 yılında tamamlanan günümüzdeki yapı, sekizgen planlı olup üzeri sekizgen kasnağa oturtulmuş kubbe ile örtülüdür. Türbenin kuzey cephesinde dikdörtgen planlı ve aynalı çapraz tonozla örtülü etrafı camekânla kapatılmış giriş mekânı bulunmaktadır. Bu mekâna iki sütunun taşıdığı düz çatı ile örtülü, tek gözlü revak bölümünden geçilerek ulaşılmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş sekizgen planlı türbenin cepheleri sıva üzerine boyalıdır. Giriş cephesi dışındaki yedi cephesi yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Köşelere yerleştirilen pilastrlarla birbirinden ayrılan cepheler, üstte düz yüzeyli geniş silmelerle kuşatılarak dışa taşkın saçak silmesi ile sonlandırılmıştır. Sekizgen kasnağın köşeleri gövde de olduğu gibi pahlanmış olup kasnak çevresi dışa doğru kademelenen düz yüzeyli silmelerle kuşatılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve yuvarlak kemerli, yüksek kuruluşludur.

Şekil 2.1. 210: Osman Gazi Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Giriş cephesi pencere açıklıklarında mermerden oluşturulmuştur.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Mermerden örülmüş, düz yüzeyli sövelere sahiptir.

Kemer **:** Mermerden örülmüş, düz yüzeyli yuvarlak kemerlerde kilit taşları akantus yaprağı motifiyle belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Dökme demir pencere şebekeleri üzengi hizasında iki bölüme ayrılmıştır. Tek bir üsluba bağlanamayan şebekelerde, daire motifleri etrafında gelişen akantus motifleri, kıvrık dallı bitkilere yer verilmiştir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 5.72 m

Cephe Genişlik: 4.76 m. (1.- 8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P2	3. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P3	4. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P4	5. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P5	6. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P6	7. Cephe	352	174	2,0	6,12
1P7	8. Cephe	352	174	2,0	6,12

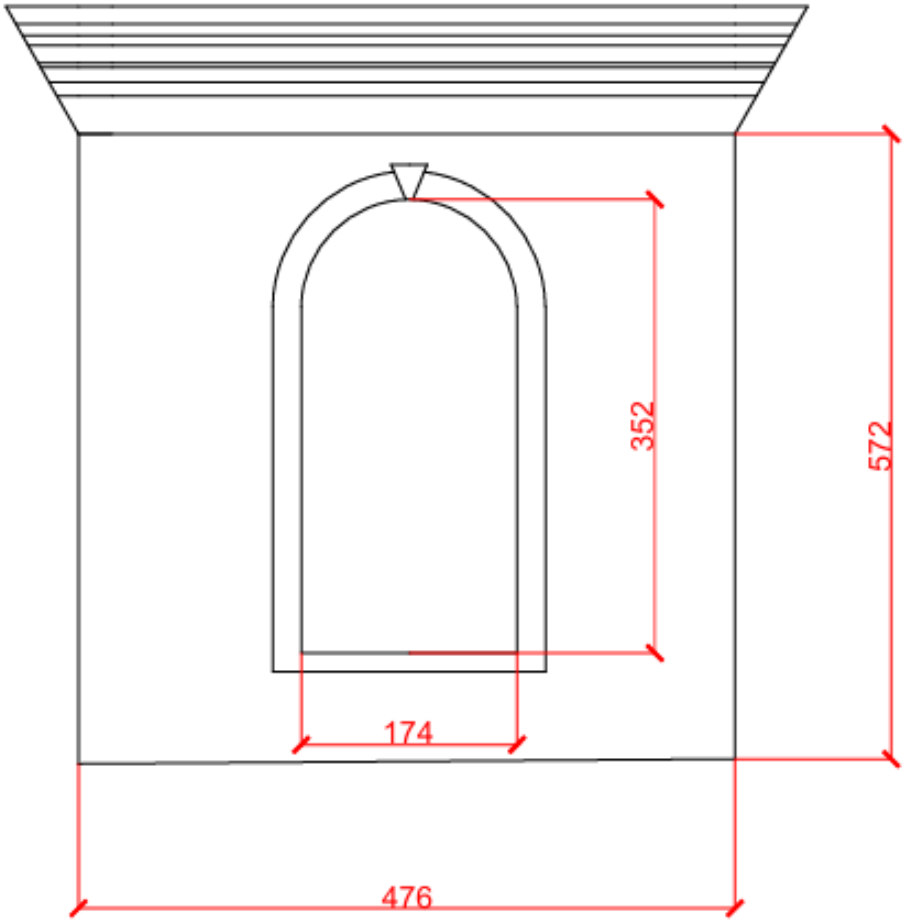
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	27,23	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	27,23	6,12	4,4
3. Cephe	27,23	6,12	4,4
4. Cephe	27,23	6,12	4,4
5. Cephe	27,23	6,12	4,4
6. Cephe	27,23	6,12	4,4
7. Cephe	27,23	6,12	4,4
8. Cephe	27,23	6,12	4,4
TOPLAM	217,82	42,87	5,1
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	190,59	42,87	4,4

Değerlendirme

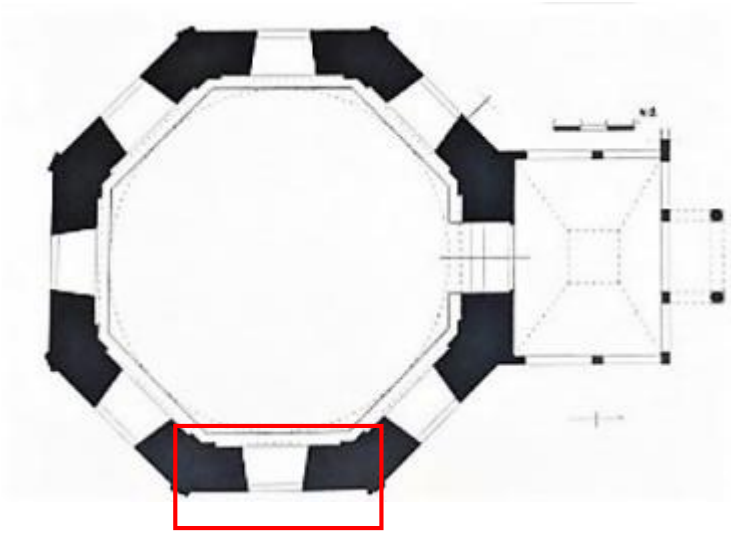
Bursa'da, 1855 depremi sonrası yeniden inşa edilen üç sultan türbesinde cephelerin sıvalı olduğu ve yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirildiği görülmektedir.

Yuvarlak kemerli yüksek kuruluşlu pencere açıklıklarında kemer ve söve bir bütün oluşturacak şekilde örülmesi, Orhan Gazi ve I. Murad Hüdavendigar Türbesi'nde tercih edilmiştir. Ampir üslubun etkilerinin görüldüğü pencere tasarımında kilit taşı akantus yaprağı motifiyle belirginleştirilmiştir.

Türbenin pencere genişlikleri, Orhan Gazi Türbesi ve I. Murad Hüdavendigar Türbesi pencere genişliklerine oldukça yakındır. Ancak, pencere yüksekliğinin fazla olması nedeniyle pencere yüksekliğinin genişliğe oranı Osman Gazi Türbesi'nde 2,0'dır. Bu oran Orhan Gazi Türbesi ile I. Murad Hüdavendigar Türbesi'nde 1,8 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.1. 211: Osman Gazi Türbesi 7. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1. 212: Osman Gazi Türbesi (Önkal: 2017)

Şekil 2.1. 213: Osman Gazi Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)
http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/907520001.jpg

Şekil 2.1. 214: Osman Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 215: Osman Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.1.27. Orhan Gazi Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Tophane,
Osmangazi, Bursa</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1863</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Sultan Abdülaziz</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
3/0, 2/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">11</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>11</td><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2.1. 216: Orhan Gazi Türbesi Harita Görüntüsü
https://www.google.com/maps

Orhan Gazi Türbesi (N. Uzun, 2021)

Orhan Gazi Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi Hisar Semti'nde, Tophane Parkı içerisinde Osman Gazi Türbesi'nin doğusunda bulunmaktadır. Bizans manastırı üzerine inşa edilen Orhan Gazi'ye ait ilk türbe yapısının 1855 depreminde yıkılarak, günümüzdeki türbenin 1863 yılında Sultan Abdülaziz tarafından Osman Gazi Türbesiyle birlikte yeniden yaptırıldığı bilinmektedir (Beşbaş-Denizli 1983: s.287; Önkal:2017, s.77; Eyice: 1962, s.131-147).

Eyice; ilk yapının dört sütun veya dört payeli, doğu kısmında apsisi olan ve yunan haçı şeklinde olduğunu dört sütunlu kubbeli bir vaftiz veya martyrion binası olabileceğini ifade ederek, türbenin zemininde bulunan Bizans yapısına ait mozaik döşemeyle bu görüşünü desteklemektedir (Eyice: 1962, s.146-147)

Günümüzdeki yapının inşa kitabesi bulunmamakla birlikte keşif defterlerinden 1863 yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır (Eyice: 1962). Kare plan şemasına sahip türbenin üzeri ortada dört sütun tarafından taşınan kubbe, kenarlarda beşik tonozla örtülüdür. Türbenin 19. Yüzyıl sonuna tarihlendirilen bir fotoğrafında önünde revak bölümünün olduğu görülmektedir.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kare planlı türbenin cepheleri sıva üzerine boyalıdır. Ampir üslubun etkisinde tasarlanmış yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen cepheler, köşelerde pilastrlarla sınırlandırılırken yatayda pencere altında ve saçakla plastır arasındaki bölümde cepheyi kuşatan düz silme ile bölümlenmiştir.

Kapı açıklığı güney cephesinin ortasına konumlandırılırmıştır. Pembe mermerden oluşturulmuş dilimli kemere sahip olup açıklık iki yanda pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Kapının üst kısmında, boş bırakılmış kitabelik yer almaktadır. 19. yüzyıl sonuna tarihlendirilen fotoğraflarda, kapı açıklığının önünde giriş ve revak bölümünün olduğu görülmektedir (**Şekil 2.1. 219).**

Güney cephesinde kapının iki yanında birer pencere açıklığına yer verilirken diğer cepheler üçer pencere açıklığıyla düzenlenmiştir.

Gövde bölümü dışa taşkın saçak silmesi ile sonlandırılan türbede kubbe, konsollarla hareketlendirilmiş kasnağa oturtulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve yuvarlak kemerlidir.

Şekil 2.1. 217: Osman Gazi Türbesi pencere açıklığı (1P4) (N.Uzun, 2024)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Giriş cephesi pencere açıklıklarında mermer (1P1-1P2), diğer cephelerdeki pencere açıklıkları kesme taştan oluşturulmuştur.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** İki pencere açıklığında (1P1-1P2) mermer, diğerlerinde kesme taştan örülen pencere söveleri düz yüzeylidir.

Kemer **:** İki pencere açıklığında (1P1-1P2) mermer, diğerlerinde kesme taştan örülen yuvarlak kemerler düz yüzeylidir. Kilit taşı akantus yaprağı motifiyle belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Pencere şebekeleri Ampir üsluptadır. Üzengi hizasında yatay bir çizgiyle iki bölüme ayrılan şebekede ana bölüm daire motiflerinden oluşturulmuş bordürlerle yatayda üç bölüme ayrılırken aralar dikey çapraz motiflerle doldurulmuştur.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.01 m

Cephe Genişlik: 16.76 (1. 2. 4. Cephe), 16.72 m (3. Cephe)

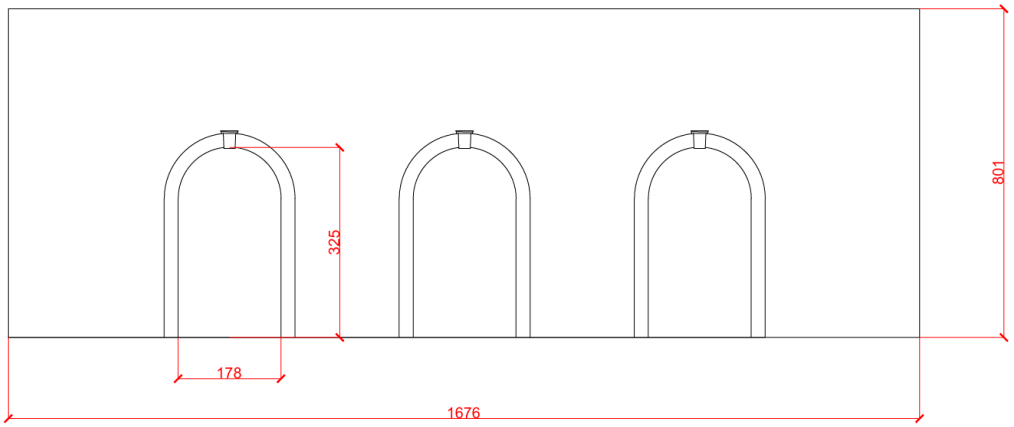
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P2	1. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P3	2. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P4	2. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P5	2. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P6	3. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P7	3. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P8	3. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P9	4. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P10	4. Cephe	325	178	1,8	5,79
1P11	4. Cephe	325	178	1,8	5,79

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	133,93	11,57	11,6
2. Cephe	134,25	17,36	7,7
3. Cephe	134,25	17,14	7,8
4. Cephe	134,25	17,36	7,7
TOPLAM	**536,67**	**63,42**	**8,5**

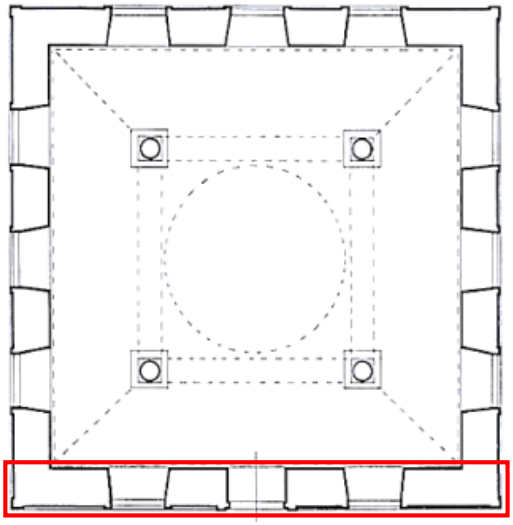
Değerlendirme

1855 depremi sonrası Bursa'da yeniden inşa edilen üç sultan türbesinin cephelerinin sıvalı olduğu ve cephelerin yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirildiği görülmektedir. Diğer iki sultan türbesinde olduğu gibi burada da, yuvarlak kemerli yüksek kuruluşlu pencere açıklıklarında kemer ve söve bir bütün oluşturacak şekilde örülmüştür. Ampir üslubun etkilerinin görüldüğü pencere tasarımından kilit taşı akantus yaprağı motifiyle belirginleştirilmiştir.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı 19. yüzyılda Orhan Gazi Türbesi'nin pencerelerinde yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmıştır. I. Murad Hüdavendigar Türbesi'nin pencere açıklıklarında Orhan Gazi Türbesi ile yakın ölçü ve oranlara ulaşılırken, Osman Gazi Türbesi'nde pencere genişlikleri yakın olmasına rağmen pencere yükseklikleri fazla olması nedeniyle Osman Gazi 2,0 oranına ulaşılmıştır.

Şekil 2.1. 218 : Orhan Gazi Türbesi 2. Cephe Görünüşü(Bursa VBM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.1. 219: Orhan Gazi Türbesi Plan (Önkal: 2017)

Şekil 2.1. 220: Orhan Gazi Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/779-28---0033.jpg

Şekil 2.1. 221: Orhan Gazi Türbesi 1. ve 2. Cephe (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 222: Orhan Gazi Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2024)

Şekil 2.1. 223: Orhan Gazi Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2024)

Şekil 2.1. 224: Orhan Gazi Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2024)

2.1.28. I. Murad (Hüdavendigar) Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	I. Murad Hüdavendigar Külliyesi, Çekirge, Bursa		
İnşa Tarihi	1863		
Bani	Sultan Abdülaziz		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 1/0		
Pencere Sayısı	9	1. Sıra	2. Sıra
		9	0

Şekil 2.1. 225: I. Murad Türbesi'nin Harita Görüntüsü
https://earth.google.com/web/

(N. Uzun, 2021)

I. Murad Hüdavendigar Türbesi'nin Genel Tanımı

Bursa İli Osmangazi İlçesi Çekirge Semti'nde yer alan I. Murad (Hüdavendigar) Türbesi, I. Murad Hüdavendigar'ın kendi adına yaptırdığı, cami, medrese ve imaretten oluşan külliyesinin bir parçasıdır. 1389'da Kosova'da şehit edilen I. Murad'ın iç organları Kosova'da gömülerek üzerine makam türbesi yapılırken, bedeni bugünkü türbenin bulunduğu alana gömülerek üzerine türbe inşa ettirilmiştir (Eyice: 1998, s.290; Önkal:2017, s.82;).

Külliyenin avlu kapısı üzerinde bulunan tamir kitabesi dışında türbeye ait bir kitabe bulunmamaktadır. Ebced hesabıyla 1153 tarihini veren kitabeden türbenin H.1154/M.1741-42 yıllarında tamir edildiği anlaşılmaktadır[22] (Önkal:2017, s.85-56).

1855 depremi sonrası hazırlanan raporlarda,[23] türbenin harap durumda olduğu belirtilmiştir. 1863 yılında Osman Gazi ve Orhan Gazi türbeleriyle birlikte I. Murad

[22] *"Hidiv gazapîşe Sultan Murad- Şeh-i dad-küster Hüdavendigâr, Şehid-i mübeşşir bilâ irtiyab Velî menkıbet zıll-i perverdigâr, Bu şah-i melek haslete âdilin -olunca der-i türbesi üstüvar, Dedim gördüğüm birle tarihini -Zehî sakf-ı bab-ı Hüdavendigar 1154"* (Önkal:2017, s.85-56)

[23] "*Hüdavendigar Gazi hazretlerinin cami-i şerifleri cüz'ice zedelenmiş ve minaresi şerefesinin üst tarafıyla, türbe-i şerifelerinin sağ duvarlan münhedim olmuş ve imaret-i amire ve sair mahallerinde bazı zarar olduğu ve müşfuün ileyh hazretlerinin derin-ı kal'ada bina buyurduklan cami-i şemdet*

Hüdavendigar Türbesi'nin de yeniden inşa edildiği düşünülmektedir (Önkal:2017, s.82).

Türbenin ilk inşa edildiği dönemdeki planı bilinmemekle birlikte, Ayverdi, kuzeyde bulunan üç payandanın bugünkü türbenin dış duvar yüzeyi ile aynı hizada olduğunu belirterek türbenin eski temeller üzerinde inşa edildiğini ileri sürmektedir (Ayverdi: 1966, s.290).

Bugünkü türbe, kare plan şemasına sahip olup üzeri ortada dört sütun tarafından taşınan kubbe, kenarlarda beşik tonozla örtülüdür. Türbenin önünde iki sütunun taşıdığı üzeri çatı ile örtülü revak bölümü bulunmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş kare planlı türbede cepheler sıva üzerine boyalıdır. Ampir üslubun etkisinde tasarlanmış yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen cepheler, düz bir korniş üzerinde dışa taşkın saçak silmesi ile sonlandırılmıştır. Kubbenin oturduğu kasnak konsollarla hareketlendirilmiştir.

Türbenin giriş cephesi olarak düzenlenen doğu cephesi ile güney ve kuzey cephelerinde ikişer pencere açıklığına yer verilmiştir. Girişin karşısında bulunan batı cephesinde ise üç pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve yuvarlak kemerlidir.

Şekil 2.1. 226: : I. Murad Hüdavendigar Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2024)

tesmiye olunan mabed-i şerifleri ziyadece zedelenmiş ve minaresinin dahi şerefesine kadar münhedim olduğu ...." BOA, İr.-DH. Nr. 20363, L. 3. 6; A.M.KT. MVL, 76/73." (Özcan:1999, s.86)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında kemer ve söveler mermer malzemeden oluşturulmuştur.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Alt Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:**Pencere söveleri mermerden örülmüş olup düz yüzeylidir.

Kemer **:**Yuvarlak formlu pencere kemerleri mermer malzeme ile örülmüştür.

Şebeke **:** Dökme demir pencere şebekeleri üzengi hizasında iki bölüme ayrılmıştır. Tek bir üsluba bağlanamayan şebekelerde, daire motifleri etrafında gelişen akantus motifleri, kıvrık dallı bitkilere yer verilmiştir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.54 m

Cephe Genişlik: 17.60 (1. – 4. Cephe)

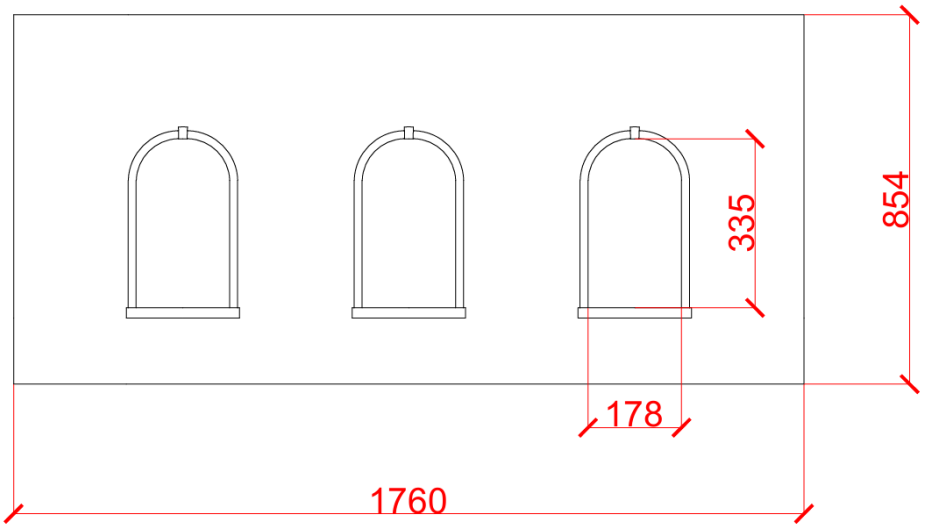
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P2	1. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P3	2. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P4	2. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P5	3. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P6	3. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P7	3. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P8	4. Cephe	335	182	1,8	6,10
1P9	4. Cephe	335	182	1,8	6,10

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	150,30	12,19	12,3
2. Cephe	150,30	11,93	12,6
3. Cephe	150,30	17,89	8,4
4. Cephe	150,30	11,93	12,6
TOPLAM	**601,22**	**53,94**	**11,1**

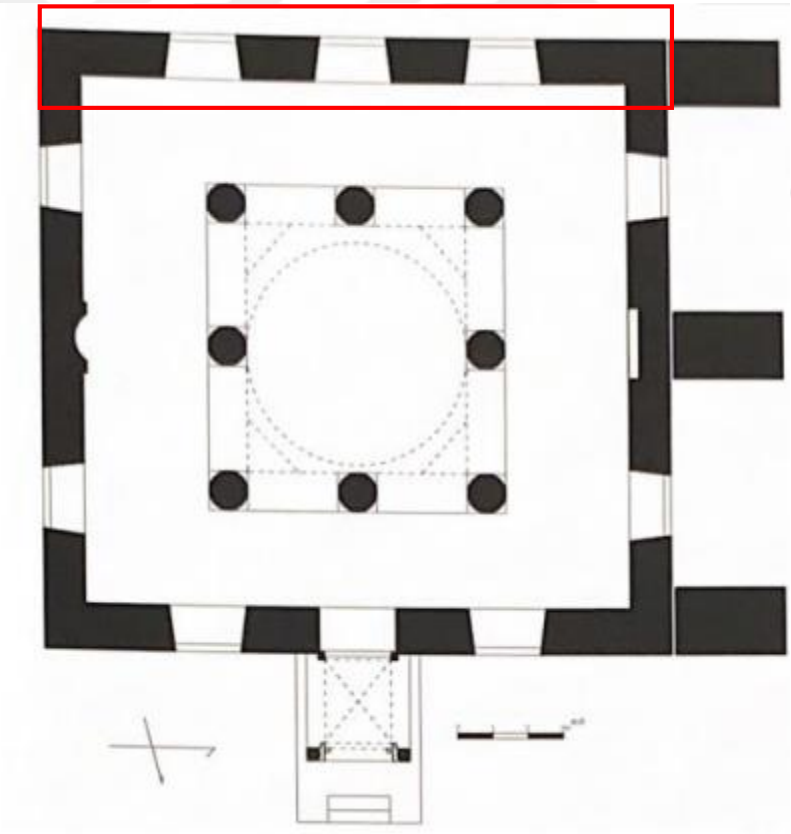
Değerlendirme

1855 depremi sonrası Bursa'da yeniden inşa edilen üç sultan türbesinin cephelerinin sıvalı olduğu ve cephelerin yüksek kuruluşlu tek sıra pencere açıklıklarıyla biçimlendirildiği görülmektedir. Diğer iki sultan türbesinde olduğu gibi burada da, yuvarlak kemerli yüksek kuruluşlu pencere açıklıklarında kemer ve söve bir bütün oluşturacak şekilde örülmüştür.

Türbenin pencere açıklıkları aynı dönemde inşa edilen Osman Gazi Türbesi'nin pencere açıklıklarıyla oldukça yakın ölçülere sahip olup her iki türbede pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmıştır. Toplam cephe alanında pencere açıklıklarının kapladığı alan pencere sayısının az olmasından dolayı Orhan Gazi Türbesi'ne göre düşüktür. Sadece üç pencere açıklığına yer verilen batı cephesinde cephe alanının pencere alanına oranında 8,4 oranına ulaşılmış olup bu oran Orhan Gazi Türbesi cephelerinde hesaplanan 7,8 oranına yakındır.

Şekil 2.1. 227 : I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe Görünüşü

Şekil 2.1. 228: I. Murad Hüdavendigar Türbesi (Önkal: 2017)

Şekil 2.1. 229: I. Murad Hüdavendigar Türbesi (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü, İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi, http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90752---0004.jpg)

Şekil 2.1. 230: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

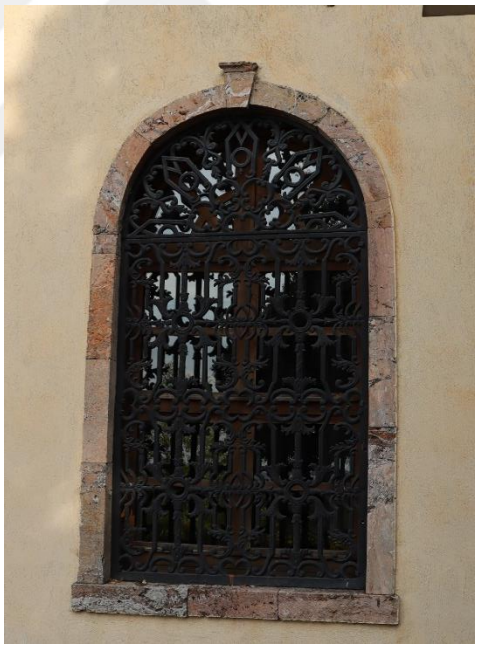

Şekil 2.1. 231: I.Murad Hüdavendigar Türbesi 2. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 232: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 2. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.1. 233: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe ((N. Uzun, 2021)

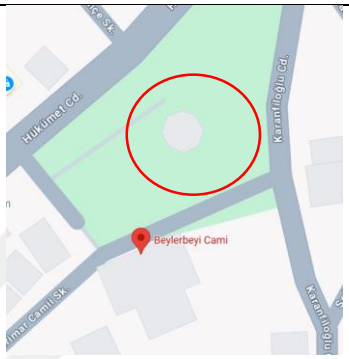
Şekil 2.1. 234: I. Murad Hüdavendigar Türbesi 3. Cephe Pencere Detayı (N. Uzun, 2021)

2.2. Edirne'de Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları

Edirne'de tez kapsamında değerlendirebileceğimiz, iki mezar yapısı bulunmaktadır. Her iki mezar yapısı 15. Yüzyıla tarihlendirilmekte olup biri beylerbeyliği yapmış devlet adamına diğeri ise hanedan ailesinden şehzadeye aittir.

2.2.1 Beylerbeyi Türbesi

İnceleme Tarihi	Temmuz 2021		
Konumu	Beylerbeyi Külliyesi, Edirne		
İnşa Tarihi	15. yüzyıl		
Bani / Adına Yapılan	Sinaneddin Yusuf Paşa		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	13	Alt	Üst
		6	7

Şekil 2.2. 1: Beylerbeyi Türbesi Harita Görüntüsü (https://www.google.com/maps, erişim 01.06.2024)

(N. Uzun, 2021)

Beylerbeyi Türbesinin Genel Tanımı

Edirne'de Saraçhane yolu üzerinde, Beylerbeyi Camii haziresinde yer alan türbe, I. Murad devri Rumeli beylerbeyi olan Sinaneddin Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştır. Türbenin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Sinaneddin Yusuf Paşa'nın vakfiyesine dayanarak cami H. 833/ M.1429-30'a tarihlendirilirken, türbe yapısı belirtilmemiştir (Ayverdi:1972, s. 377; Daş:2007, s.284). Mimari özellikleri dikkate alındığında, 15. Yüzyıl ortalarına tarihlendirmek mümkündür (Daş:2007, s.284).

Sekizgen plan şemasına sahip türbenin, zaman içerisinde yıkılan üst örtüsü ve bazı duvarları yakın zamanda gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarında tamamlanmıştır. Duvarları mevcut cephe düzenine bağlı kalınarak tamamlanan yapı, kubbe ile örtülmüştür.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş sade cephelere sahip türbenin, kapı ve pencere elemanlarında mermer kullanılmıştır. Giriş ve mihrap cephesi dışındaki cepheler silmelerle çerçeve içine alınmış olup birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Güney cephesinde, pencere açıklıklarıyla benzer tasarıma sahip sağır kemere yer verilmiştir. Kemerin içinde, tuğlalarla oluşturulmuş süsleme panosu yer almaktadır. Giriş cephesi olarak düzenlenen kuzey kenarında taçkapı duvar yüzeyinden dışa taşkındır. Silmelerle çevrili taçkapı mukarnas kavsaralıdır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlık bölümleri bulunmaktadır. İçe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınan pencereler duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

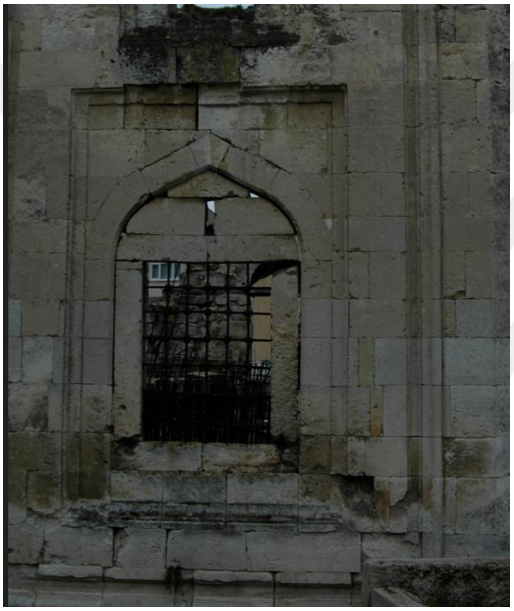
Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup içe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Türbede, pencere açıklıklarının söve, lento, alınlık ve kemerlerinde yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.2. 2: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon öncesi 2. Sıra pencere açıklığı (Edirne VGM Arşivi)
Şekil 2.2. 3: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon sonrası 2. Sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.2. 4: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon öncesi 1. sıra pencere açıklığı (Edirne, VGM Arşivi)

Şekil 2.2. 5: Beylerbeyi Türbesi, Restorasyon sonrası 1. sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeyli kesme taş lento ve sövelerle çevrilidir.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan örülmüştür.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlı kesme taştan oluşturulmuş olup düz yüzeylidir. Alınlık yüzeyi kemere oranla hafif çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla korunmaktad

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerler düz yüzeylidir**.**

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.90 m

Cephe Genişlik: 4.25 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Alt sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	136	96	1,4	1,30
1P2	3. Cephe	137	96	1,4	1,31
	4. Cephe	Alt sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	5.Cephe	137	96	1,4	1,32
1P4	6. Cephe	137	97	1,4	1,33
1P5	7. Cephe	134	96	1,4	1,29
1P6	8. Cephe	133	96	1,4	1,28
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P2	2. Cephe	126	62	2,0	0,78
2P3	3. Cephe	126	62	2,0	0,78
2P4	4. Cephe	126	62	2,0	0,78
2P5	5.Cephe	126	62	2,0	0,78
2P6	6. Cephe	126	62	2,0	0,78
2P7	7. Cephe	126	62	2,0	0,78
2P8	8. Cephe	126	62	2,0	0,78

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	33,53	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	33,53	2,08	16,1
3. Cephe	33,53	2,09	16,0
4. Cephe (Mihrap)	33,53	0,78	43,0
5.Cephe	33,53	2,10	16,0
6. Cephe	33,53	2,11	15,9
7. Cephe	33,53	2,11	15,9
8. Cephe	33,53	2,06	16,3
TOPLAM	**268,24**	**13,33**	**20,1**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDACEPHELER TOPLAMI	**201,18**	**12,55**	**16,0**

Değerlendirme

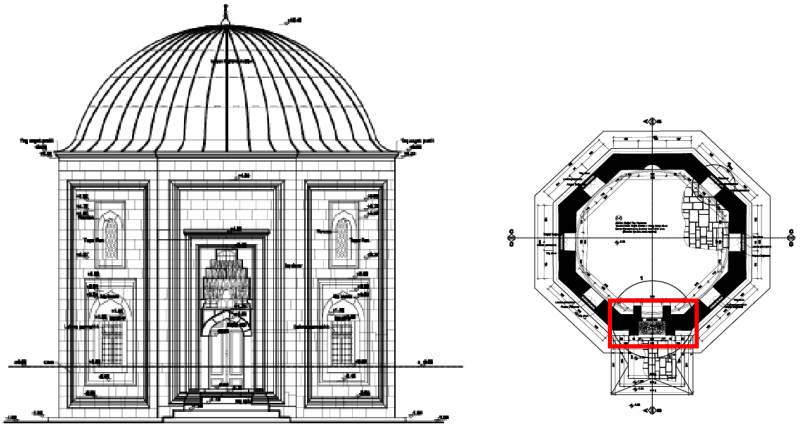
Türbenin geçmiş dönemlere ait fotoğraflarında üst örtüsü ile birlikte cephelerin üst sıra pencere seviyesine kadar yıkılmış olduğu görülmektedir. Söz konusu fotoğraflardan üst sıra pencere açıklıklarının kesme taştan örülmüş sövelere sahip oldukları ve dışta silme ile çerçeve içine alındıkları anlaşılmaktadır.

Alt sırada bir pencere bütünlüğünü korurken diğer pencere açıklıklarının söve alınlık kısımları yıkılmıştır. Bütünlüğünü koruyan pencere açıklığının kesme taştan oluşturulmuş düz yüzeyli alınlık ve sövelere sahip oldukları görülmektedir.

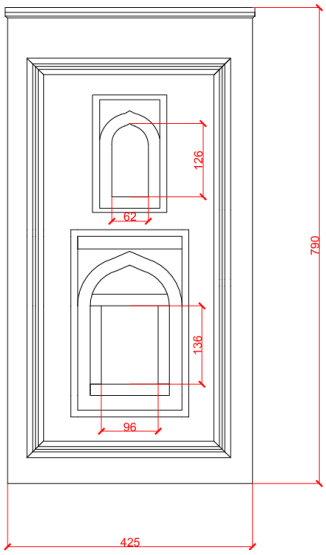
Pencere açıklıklarının Bursa türbelerinden farklı olarak, söve dışında ikinci bir profilli silme ile çerçeve içine alındığı görülmektedir. Pencere açıklıklarının silmelerle oluşturulmuş çerçevelerle sınırlandırılması sonraki dönemlerde devam ettirilmiştir.

Alt sıra pencere yüksekliklerinin genişliğe oranı 1,4 olarak hesaplanmış olup pencere ölçüleri 15. yüzyılın 1. Yarısında Bursa'da inşa edilen türbelerin pencereleriyle oldukça yakındır.[24]

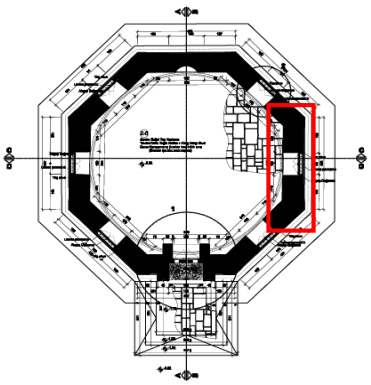
[24] Bursa Şirin Hatun Türbesi 137 x 96; Gülruh Hatun Türbesi (1527) 139x98; Mükrime Hatun Türbesi (1517) 137 x91.

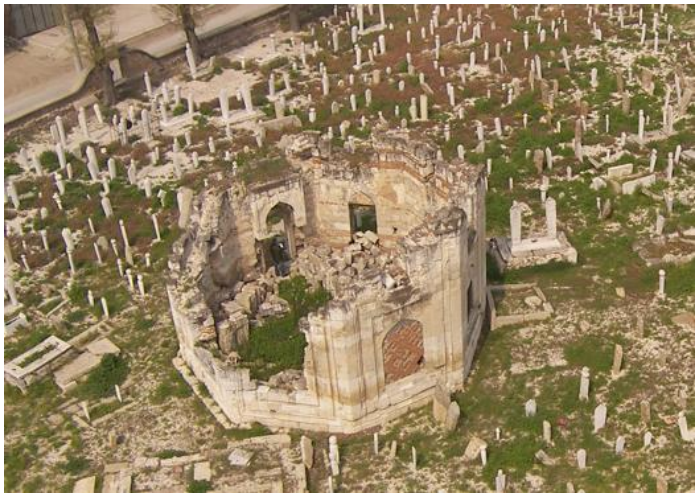
Şekil 2.2. 6 : Beylerbeyi Türbesi Giriş Cephesi ve planı (Edirne VGM Arşivi)

Şekil 2.2. 7 : Beylerbeyi Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Edirne VGM Arşivinden işlenerek)

Şekil 2.2. 8: Beylerbeyi Türbesi (Edirne VGM Arşivi)

Şekil 2.2. 9: Beylerbeyi Türbesi Restorasyon Öncesi (Edirne VGM Arşivi)

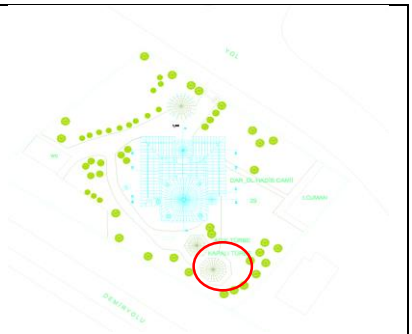
Şekil 2.2. 10: Beylerbeyi Türbesi (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.2. 11: Beylerbeyi Türbesi (N.Uzun, 2021)

2.2.2. Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Temmuz 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Beylerbeyi Külliyesi, Edirne</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">15. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yapılan</td><td colspan="3">Hüseyin Çelebi</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">13</td><td>Alt</td><td>Üst</td></tr>
<tr><td>6</td><td>7</td></tr>
</table>

Şekil 2.2. 12: Vaziyet Planı
Edirne VGM Arşivi

(N. Uzun, 2021)

Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesinin Genel Tanımı

Edirne Surlarının Germe Kapısıyla Manyas Kapısı arasında inşa edilen Dar'ül Hadis Camii haziresinde yer alan türbe, II. Murad'ın H.853/M.1450'de vefat eden oğlu Hüseyin Çelebi için inşa edilmiştir. İnşa kitabesi bulunmayan türbe, mimari özellikleri de göz önünde bulundurularak 15. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir (Daş:2007, s.201-203).

Sekizgen plan şemasına sahip türbenin üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş kuzey cephesinde bulunan sivri kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kesme taştan oluşturulmuş türbe cephelerinde, alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeninin uygulanmıştır. Alt sıra pencere açıklıkları içeri doğru kademelenen sivri kemerli çökertmeler içine alınmıştır. Çökerme üstünde tüm cepheleri kuşatan iki yatay silme arasına yuvarlak formlu üst sıra pencere açıklıkları yerleştirilmiştir. Türbe cepheleri palmet kuşağı üstünde iki sıra saçak silmesiyle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlık bölümleri bulunmaktadır. İçe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınan pencereler duvar yüzeyinden çökertilmiştir. Pencerelerin üstünde ayrıca duvar yüzeyinden hafif yükseltilmiş, sivri kemerli, tepelikler bulunmaktadır.

Üst sıra pencere açıklıkları yuvarlak formludur. Açıklıklar etrafında silmelerle çerçeveler oluşturulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Türbede, pencere açıklıklarının söve, lento, alınlık ve kemerlerinde yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.2. 13: Hüseyin Çelebi Türbesi pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan oluşturulmuştur.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlı kesme taştan oluşturulmuş olup düz yüzeylidir. Alınlık yüzeyi kemere oranla hafif çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Dışlıklar **:** Beton dışlıklara sahiptir

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.90 m

Cephe Genişlik: 4.25 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Alt sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	85	58	1,5	0,49
1P2	3. Cephe	85	58	1,5	0,49
1P3	4. Cephe	85	58	1,5	0,49
1P4	5.Cephe	85	58	1,5	0,49
1P5	6. Cephe	85	58	1,5	0,49
1P6	7. Cephe	85	58	1,5	0,49
1P7	8. Cephe	85	58	1,5	0,49
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	45			0,15
2P2	2. Cephe	45			0,15
2P3	3. Cephe	45			0,15
2P4	4. Cephe	45			0,15
2P5	5.Cephe	45			0,15
2P6	6. Cephe	45			0,15
2P7	7. Cephe	45			0,15
2P8	8. Cephe	45			0,15

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	12,55		
2. Cephe	12,55	0,64	19,60
3. Cephe	12,55	0,64	19,60
4. Cephe (Mihrap)	12,55	0,64	19,60
5.Cephe	12,55	0,64	19,60
6. Cephe	12,55	0,64	19,60
7. Cephe	12,55	0,64	19,60
8. Cephe	12,55	0,64	19,60
TOPLAM	**100,4**	**4,48**	**22,41**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**87,85**	**4,48**	**19,60**

Değerlendirme:

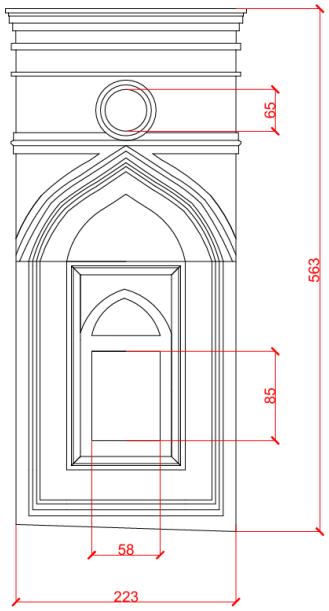
İki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede, ikinci pencere sırası yuvarlak formlu mazgal pencereleriyle oluşturulmuştur. Yuvarlak formlu pencere açıklığı, tez kapsamında değerlendirilen yapılar arasında sadece Bursa'da Şehzade Mustafa Türbesi'nin giriş cephesinde karşımıza çıkmaktadır. [25]

15. yüzyıl başlarında alt sıra pencere açıklıkları, söve ve lento dışında profilli silmelerle çerçeveler içine alınmaya başlamıştır. *Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi* (1450) bu yapılardan biridir.[26] Ancak, alt sıra pencere açıklıklarının üst kısmında tepeliğin yer verilmesi türbeyi erken dönem türbelerinden ayırmakta olup pencere açıklıklarının onarımlar sonucu özgün tasarımını kaybettiği anlaşılmaktadır.

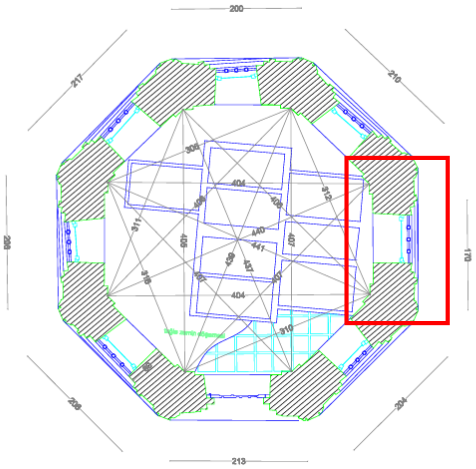
Pencere açıklıklarını, cephe ölçülerine bağlı olarak küçük boyutludur. 15. yüzyıla tarihlendirilen Edirne Beylerbeyi Türbesi birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,4 olarak tespit edilmişken burada yüksekliğin genişliğe oranı 1,4'dir. Toplam alanın toplam pencere alanına oranı Edirne Beylerbeyi

[25] Tez kapsamında değerlendiremediğimiz Edirne Tütünsüz Baba Türbesi (15. Yüzyıl) üst pencere sırasında da yuvarlak formlu pencere açıklıklarına yer verilmiştir.
[26] 15. yüzyılda pencere açıklıklarının çerçeve içine alındığı diğer yapılar, Edirne'deki *Beylerbeyi Türbesi* (1428), ile İstanbul'daki Mahmut Paşa Türbesi (1473-74) ve *Davut Paşa Türbesi*'nde (1499)

Türbesi'nde 20,1, bu yapıda ise 22,41 olarak hesaplanmış olup cephe alanı ve açıklık alanı farklı olsa da yakın oranlara ulaşılmıştır.

Şekil 2.2. 14: Hüseyin Çelebi Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Edirne VGM Arşivinden işlenerek)

Şekil 2.2. 15: Hüseyin Çelebi Türbesi (Edirne VGM Arşivi)

Şekil 2.2. 16: Hüseyin Çelebi Türbesi (N.Uzun, 2021)

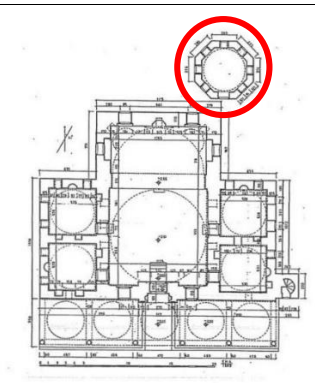
Şekil 2.2. 17: Hüseyin Çelebi Türbesi (N.Uzun, 2021)

2.3. İstanbul'da Osmanlı Dönemi Mezar Yapıları

Tez kapsamında İstanbul'da atmış yedi mezar yapısı incelenmiştir. Yapıların üçü 15. yüzyıla, otuz biri 16. yüzyıla, on dördü 17 yüzyıla, altısı 18. yüzyıla, ikisi on biri 19. yüzyıla, ikisi 20. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

2.3.1. Rum Mehmed Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Rum Mehmet Paşa Külliyesi, Üsküdar, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.876 / M.1471</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Rum Mehmed Paşa (Sadrazam, Fatih Sultan Mehmet dönemi)</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1, 0/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 1: Rum Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Ayverdi, 1973)

Rum Mehmed Paşa Türbesi Genel Tanımı

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi bulunan Rum Mehmet Paşa Külliyesinde, caminin kıble yönünde yer almaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin, Fatih Sultan Mehmed dönemi sadrazamlarından Rum Mehmed Paşa tarafından cami ile birlikte 1471 (h.876) yılında yaptırılmış olduğu ileri sürülmektedir (Konyalı:1976, s.375).

Sekizgen plan şemasında inşa edilen türbenin kenar uzunlukları ortalama 2.80 m dir. Türbenin üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş kuzey cephesinde bulunan kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş türbenin cepheleri sadedir. Kuzeyde giriş cephesi dışında kalan yedi cephe, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan ***iki sıralı pencere düzenlemesi*** ile şekillendirilmiştir. Giriş açıklığında bu düzen ikinci sırada bir pencere açıklığına yer verilerek devam ettirilmiştir. Türbede, birinci sırada yedi, ikinci sırada sekiz olmak üzere ***toplam on beş pencere*** açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sırada, dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları zeminden çökertilmiş olup sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Dikdörtgen formlu ikinci sıra pencere açıklıkları sivri kemerli olarak tasarlanmıştır.

Şekil 2.3. 2: Rum Mehmet Paşa Türbesi 2. Sıra Pencere Açıklığı (2P4) (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 3: Rum Mehmet Paşa Türbesi 1. Sıra Pencere Açıklığı (1P5) (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Türbede, pencere açıklıklarının söve, lento, alınlık ve kemerlerinde yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Söve – Lento **:** Duvar yüzeyinden çökertilmiş, kesme taş, düz yüzeyli lento ve sövelerle çevrilidir.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerlere sahiptir. Kemerler, duvar yüzeyiyle aynı yüksekliktedir.

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kesme taştan sivri kemer formunda örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonrası yenilenmiş yuvarlak beton dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7,00 m.

Türbe Genişlik: 2.78 m (1. Cephe), 2.78 m (2. Cephe), 2.83 m (3. Cephe), 2.70 m (4. Cephe), 2.80 cm (5. Cephe) 2.81 m (6. Cephe), 2,78 m (7. Cephe), 2,70 m (8. Cephe).

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	125	78	1,6	0,98
1P2	3. Cephe (Batı)	125	78	1,6	0,98
1P3	4. Cephe	125	78	1,6	0,98
1P4	5. Cephe	125	78	1,6	0,98
1P5	6. Cephe	125	78	1,6	0,98
1P6	7. Cephe	125	78	1,6	0,98
1P7	8. Cephe	125	78	1,6	0,98
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	140	98	1,4	1,37
2P2	2. Cephe	140	98	1,4	1,37
2P3	3. Cephe	140	88	1,6	1,37
2P4	4. Cephe	140	88	1,6	1,37
2P5	5. Cephe	140	88	1,6	1,37
2P6	6. Cephe	140	88	1,6	1,37
2P7	7. Cephe	140	88	1,6	1,37
2P8	8. Cephe	140	88	1,6	1,37

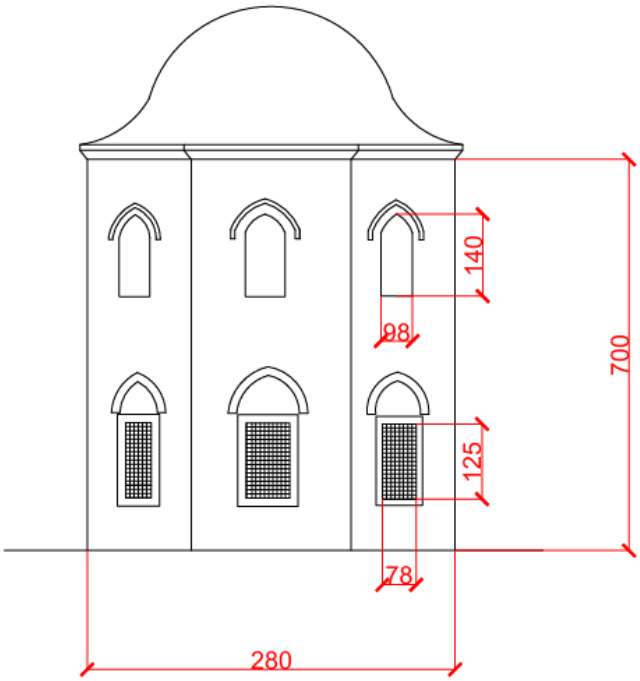
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	19,46	1,37	14,2
2. Cephe	19,46	2,35	8,3
3. Cephe (Batı)	19,81	2,21	9,0
4. Cephe	18,9	2,21	9,0
5. Cephe	19,6	2,21	8,9
6. Cephe	19,67	2,21	8,9
7. Cephe	19,46	2,21	8,8
8. Cephe	18,9	2,21	8,6
TOPLAM	155,26	16,96	14,2
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**135,8**	**15,59**	**8,3**

Değerlendirme:

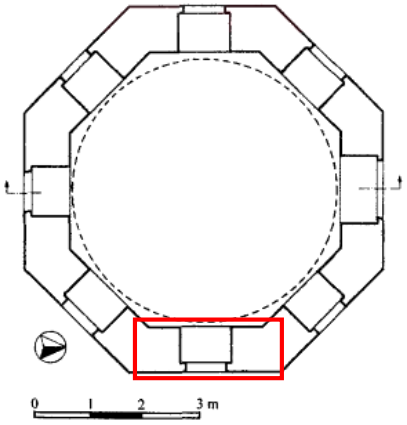
15. yüzyıl son çeyreğine tarihlendirilen Rum Mehmet Paşa Türbesi, kendisiyle yakın dönemde İstanbul'da inşa edilen Mahmut Paşa Türbesi ve Davut Paşa Türbesiyle aynı plan şemasına ve pencere düzenlemesine sahiptir. Pencere açıklıklarında, özellikle pencere yüksekliklerinde yakın ölçüler kullanılmıştır.[27] Pencere genişlikleri diğer türbelerden daha dar olmakla birlikte pencere yüksekliğinin genişliğe oranı Rum Mehmet Paşa Türbesi'nde *1,6*, diğer iki türbede *1,7* hesaplanmıştır. Rum Mehmet Paşa Türbesi'nin küçük boyutlu bir türbe yapısı olmasına da bağlı olarak cephe alanının pencere alanına oranında düşük bir değere ulaşılarak cephelerde pencerelerin daha fazla yer kapladığı anlaşılmaktadır.

Pencere açıklıkları, malzeme seçimi ve biçimsel özellikleri bakımından dönemi içerisinde sade bir görünüşe sahiptir.

[27] Mahmut Paşa Türbesi (1473-74) 1. Sıra pencere ölçüleri 127 x 72 cm'dir.

Şekil 2.3. 4 **:** Rum Mehmed Paşa Türbesi 5.- 7. Cephe Görünüşü (İstanbul 2. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 5 : Rum Mehmed Paşa Türbesi Plan

Şekil 2.3. 6: Rum Mehmed Paşa Türbesi, Tarihsiz (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, Tarihsiz Fotoğraf)

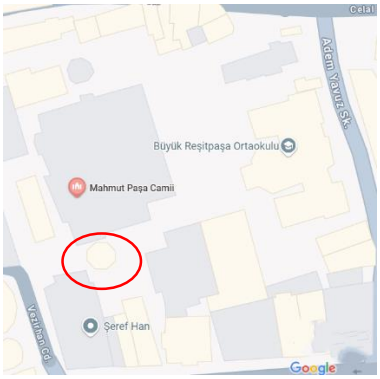

Şekil 2.3. 7: Rum Mehmet Paşa Türbesi 5– 7. Cephe Görünüşü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 8: Rum Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe Görünüşü (N. Uzun, 2021)

2.3.2 Mahmut Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2022</td><td rowspan="8">

Şekil 2.3. 9: Mahmut Paşa Türbesi Harita Görüntüsü https://www.google.com/maps

(N. Uzun,2022)</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Mahmut Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1473-74 (ölüm tarihi)</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Mahmut Paşa (Sadrazam, Fatih Sultan Mehmet dönemi)</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmiyor</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1, 0/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Mahmut Paşa Türbesi Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesinde, bulunduğu semte adını veren Mahmut Paşa Külliyesi içerisinde yer almaktadır. Külliye içindeki tek mezar yapısı olan türbe, caminin kıble yönünde konumlandırılmıştır. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ebced hesabıyla tarih düşülen kitabesinden, Mahmut Paşa'nın H.878/ M.1473-74 vefat ettiği anlaşılmakta olup türbenin bu tarihten kısa bir süre sonra inşa edildiği düşünülmektedir (Ayverdi: 1973, s.451; Daş: 2007, 221).[28] Türbenin, 1730 (Ogan:1951, s.6), 1827 ve 1946 yıllarında onarım geçirdiği bilinmektedir. (Ayverdi, 1973, s.451; Daş, 2007, 221).

Sekizgen plan şemasında inşa edilmiş türbenin, kenar uzunlukları 3.93 m. dir. Türbenin üzeri iç mekânda pandantiflerle geçilen, dışta beden duvarlarına oturan

[28] "*Hayır sahibi, temiz, ahlaklı, incelik kaynağı, kamillerin övdüğü, sultanın sadığı, yüce Mahmud cennete merhum olarak göç etti*" (Ertan Daş:2007, 221)

kubbe ile örtülüdür. Giriş kuzey cephesinde sivri kemerli çökertme içine yerleştirilmiş 2. 10 m x 0.99 m ölçülerindeki basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır**.**

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Türbe cepheleri, birinci sıra pencerelerin üst seviyesine kadar kesme taşla örülmüş, bu seviyeden kubbe saçağına kadar çini mozaikle kaplanmıştır. Türbenin her bir cephesi, küfeki taşından profilli silme ile iç içe iki çerçeve içine alınmıştır. Giriş cephesi dışındaki yedi cephede, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesi* uygulanmıştır. Giriş cephesinde üst sırada pencere açıklığına yer verilerek içteki silme kapı ve pencereyi çevrelemektedir. Türbede, birinci sırada yedi, ikinci sırada sekiz olmak üzere *toplam on beş pencere* açıklığı bulunmaktadır

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahip olup dışta silme ile çerçeve içine alınmıştır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Şekil 2.3. 10: Mahmut Paşa Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklığı (2P1) (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 11: Mahmut Paşa Türbesi Alt Sıra Pencere Açıklığı (1P1) (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alınlık ve birinci sıra pencere açıklıklarının lento ve sövelerinde mermer, kemerlerde ve birinci sıra pencere açıklıklarının kemer köşelerinde kesme taş, ikinci sıra pencere açıklıklarının kemer köşelerinde çini malzeme kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 22 cm genişliğinde, düz yüzeyli mermer lento ve sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer formunda olup kesme taştan örülmüşlerdir.

Alınlık **:** Kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiş mermer ayna palmetle sonlandırılmıştır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan düz yüzeyli sövelere sahiptir.

Kemer **:** Kesme taştan sivri kemer biçimindedir.

Kemer Köşeleri **:** Kemer köşeleri pencerelerde mavi ve lacivert zeminli çini üzerine beyaz renkli tek bir yıldız motifi ile doldurulmuştur.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonrası yenilenmiş dışlıklar, yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 9.74 m.

Türbe Genişlik: 3.91 m. (1. ve 2. Cephe), 3.93 m. (3. – 8. Cephe)

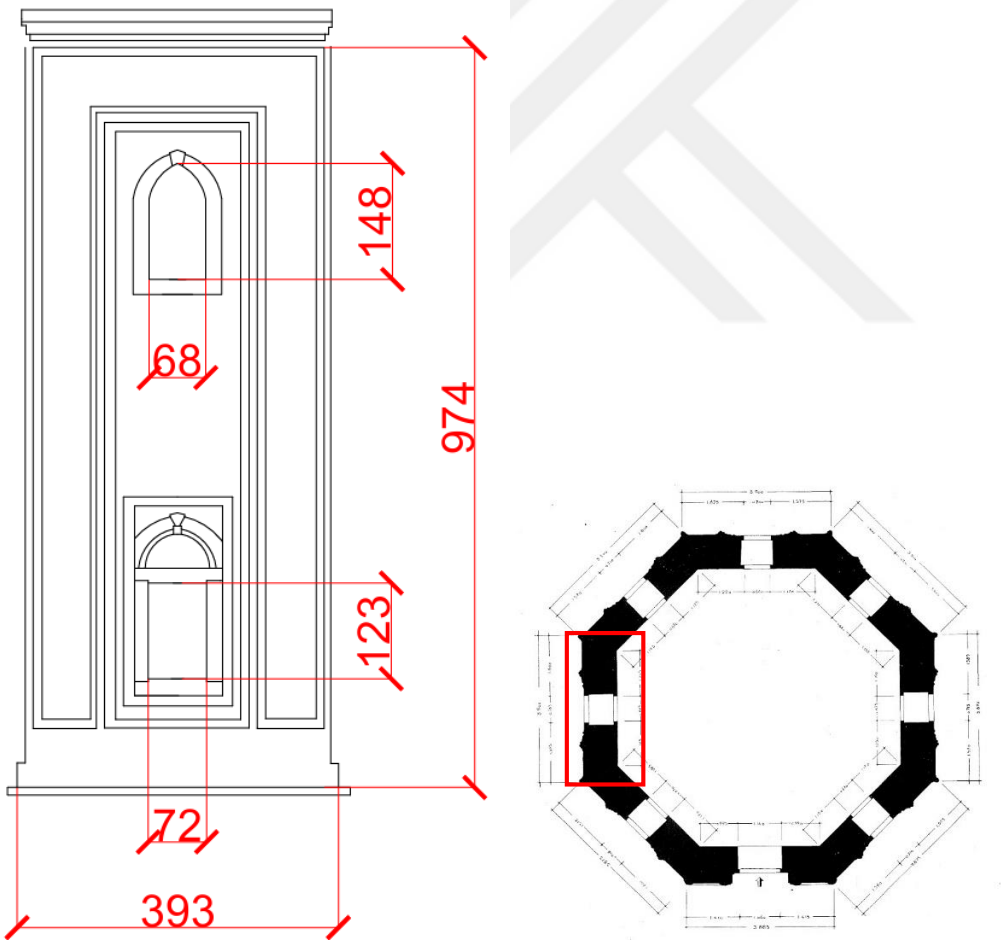
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	123	72	1,7	0,89
1P2	3. Cephe (Batı)	123	72	1,7	0,89
1P3	4. Cephe	123	72	1,7	0,89
1P4	5. Cephe	123	72	1,7	0,89
1P5	6. Cephe	123	72	1,7	0,89
1P6	7. Cephe	123	72	1,7	0,89
1P7	8. Cephe	123	72	1,7	0,89
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	148	68	2,2	1,0
2P2	2. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P3	3. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P4	4. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P5	5. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P6	6. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P7	7. Cephe	148	68	2,2	1,0
2P8	8. Cephe	148	68	2,2	1,0

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	38,08	1,01	37,8
2. Cephe	38,08	1,89	20,1
3. Cephe	38,28	1,89	20,2
4. Cephe	38,28	1,89	20,2
5. Cephe	38,28	1,89	20,2
6. Cephe	38,28	1,89	20,2
7. Cephe	38,28	1,89	20,2
8. Cephe	38,28	1,89	20,2
TOPLAM	305,83	14,24	21,4
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	267,75	13,24	20,2

Değerlendirme:

Sekizgen plan şeması ve iki sıra pencere düzenlemesiyle döneminin türbe yapılarıyla benzer özellikler taşımakla birlikte çini ile bezeli cephelerde pencere açıklıklarının silmelerle çerçeveler içine alınması ve alınlıklarda mermer kullanımı ile döneminin türbeleri içerisinde nitelikli bir görünüşe sahiptir.

Birinci sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçüler Rum Mehmet Paşa Türbesi'ne (1471-72) yakındır. Ancak cephelerin yüksekliğine bağlı olarak pencere açıklıkları cephe yüzeyinde daha az bir alanı kaplamışlardır. Bu nedenle cephe alanının pencere alanına oranında daha yüksek bir değere ulaşılmıştır.

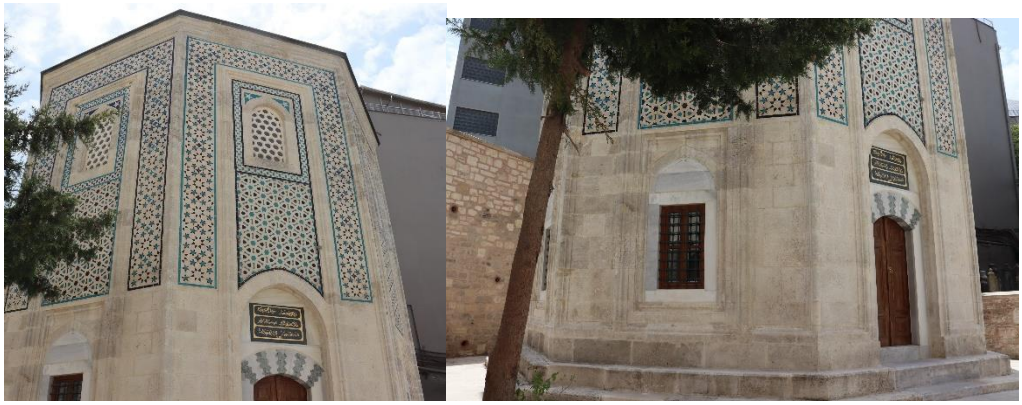
Şekil 2.3. 12: Mahmut Paşa Türbesi (M. Ayaşlıoğlu, 1949'dan işlenerek)
Şekil 2.3. 13: Mahmut Paşa Türbesi (M. Ayaşlıoğlu, 1949)

Şekil 2.3. 14: Mahmut Paşa Türbesi 1. Ve 2.Cephe (N Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 15: Mahmut Paşa Türbesi 4.Cephe (N Uzun, 2021)

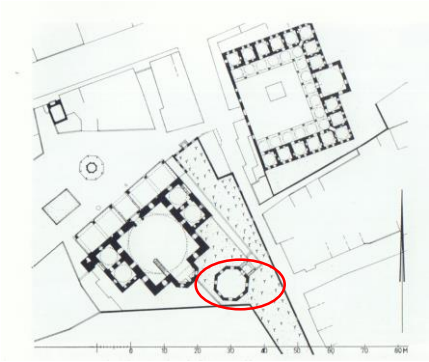

Şekil 2.3. 16: Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe Üst Sıra (N Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 17: Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe Alt Sıra (N Uzun, 2021)

2.3.3. Davut Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Davut Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. .905 / M. 1499-1500		
Bani / Adına Yaptırılan	Davut Paşa (Vezir, II. Bayezid dönemi)		
Mimar	Bilinmiyor		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1, 0/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 18 : Davut Paşa Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

(N. Uzun, 2021)

Davut Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Türbe, Cerrah Mehmet Paşa ile Koca Mustafa Paşa semtleri arasında yer alan ve semte adını veren Davut Paşa Külliyesi içerisinde, caminin güney batısında yer almaktadır. Arşiv kayıtlarında "Avrat Pazarı yakınında cami, imaret, medrese, mektep için vakıfların tesis olduğu bildirilmektedir (Ayverdi:1973, s.327). Kapı üstünde yer alan kitabesine göre türbe, H. 905/ 1499-1500 tarihinde inşa edilmiştir. (Daş:2007, s.230-231). Türbenin de içinde bulunduğu külliyenin H. 1130/M.1718 yılında yangından (Cezar: 1982, s.347, Müller-Wiener: 2001, s. 395), 1766 depreminden (Mazlum: 2011, s. 147-148) ve 1894 (Müller-Wiener: 2001, s. 395), İstanbul depreminden etkilenmiştir. 1766 depreminde, yapıda oluşan çatlakların çivileme tekniğiyle doldurulduğu, türbe içine beyaz sıva yapıldığı ve *satranci astarlı cam duvarlar* olarak adlandırılan pencere dışlıklarının elden geçtiği bilinmektedir (Mazlum: 2011, s.147-148).

Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Doğusunda tek bölümlü üzeri kubbe ile örtülü revak yer almaktadır. Türbeye giriş basık kemerli 2.12 x 1.00 m ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Kesme taştan inşa edilmiş türbe herhangi bir süsleme elemanının yer almadığı oldukça sade cephelere sahiptir. Türbenin doğu yönüne yerleştirilen revaklı giriş cephesi dışında yedi cephesini şekillendiren tek unsur pencere açıklıklarıdır.

Birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan ***iki sıralı pencere düzenlemesi*** uygulanmıştır. Bu düzen giriş cephesinde ikinci sırada bir pencere açıklığına yer verilerek uyarlandığı türbede, birinci sırada yedi, ikinci sırada sekiz olmak üzere ***toplam on beş pencere*** açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde dilim kemerli alınlıklara sahiptir. Söve ve alınlık bölümleri çökertilmiş olan alt sıra pencere açıklıkları dışta profilli çerçeve ile sınırlandırılmıştır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup pencere açıklıklarını dışta sınırlandıran herhangi bir çerçeve bulunmamaktadır.

Şekil 2.3. 19: Davut Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Sövelerde mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**Mermerden, düz yüzeyli lento ve söveler, ortalama 22 cm genişliğindedir.

Kemer **:** Kesme taştan, dilimli kemer biçimindedir.

Alınlık **:** Düz yüzeyli kesme taş alınlıklar kemere oranla çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan kademelendirilmiş sövelere sahiptir.

Kemer **:** Kesme taştan sivri kemer biçiminde kademeli söve de olduğu gibi kademeli görüntüye sahiptir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenmiş dışlıklar betondan yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 8.90 m. **Kasnak Yükseklik**: 1.14 m.

Türbe Genişlik: 4.01 m (1. Cephe), 4.07 m (2. Cephe), 4.01 m (3.- 7. Cephe), 4. 02 m (8. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	35,69	2,04	17,5
2. Cephe	36,22	3,72	9,7
3. Cephe	35,69	3,72	9,6
4. Cephe	35,69	3,72	9,6
5. Cephe (Batı)	35,69	3,77	9,5
6. Cephe	35,69	3,72	9,6
7. Cephe	35,69	3,74	9,6
8. Cephe	35,78	3,74	9,6
TOPLAM	**286,14**	**28,16**	**10,2**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**250,45**	**26,11**	**9,6**

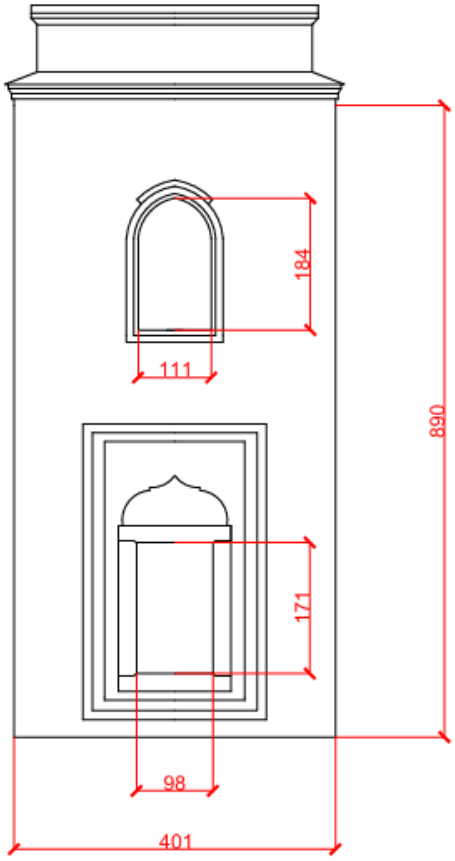
Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	171	98	1,7	1,68
1P2	3. Cephe	171	98	1,7	1,68
1P3	4. Cephe	171	98	1,7	1,68
1P4	5. Cephe (Batı)	171	101	1,7	1,78
1P5	6. Cephe	171	98	1,7	1,68
1P6	7. Cephe	171	99	1,7	1,69
1P7	8. Cephe	171	99	1,7	1,69
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P2	2. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P3	3. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P4	4. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P5	5. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P6	6. Cephe	184	111	1,7	2,04
2P7	7. Cephe	184	111	1,7	2,04

Değerlendirme:

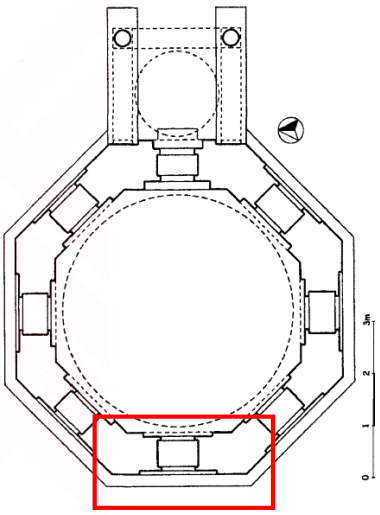
İki sıralı pencere düzenlemesinin uygulandığı Davut Paşa Türbesi, 15. yüzyılda inşa edilmiş Rum Mehmet Paşa Türbesi ve Mahmut Paşa Türbesi'nin birinci sıra pencere açıklıklarına göre büyük boyutlu pencere açıklıklarına sahip olmasına rağmen pencere yüksekliğinin genişliğe oranında diğer iki türbeyle yakın değerlere ulaşılmıştır.[29] Pencere açıklıklarının toplam alanı fazla olan türbede cephe alanının pencere alanına oranı Rum Mehmet Paşa Türbesi'yle yakındır.[30]

Birinci sıra pencere açıklıkları, dilimli kemer alınlıkları ve ikinci sıra pencere açıklıkları ise içe doğru kademelenen kemerleri ile dönemin diğer türbelerinden ayrılmaktadır. Pencere açıklıklarındaki bu biçimsel farklılıkların onarımların neticesi olduğu düşünülmektedir. Üst sıra pencere açıklıkları günümüzde yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır. Arşiv belgelerinden belirli bir dönem santranci dışlıklarla korundukları anlaşılmaktadır (Mazlum: 2011, ss.147-148).

[29] Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72) Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,6; Mahmut Paşa Türbesi (1473-74) pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,7.
[30] *Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72) 8,3.*

Şekil 2.3. 20 : Davut Paşa Türbesi (İstanbul 1. VGM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 21: Davut Paşa Türbesi Plan (Daş, 2007)

Şekil 2.3. 22: Davut Paşa Türbesi (Salt Arşiv)

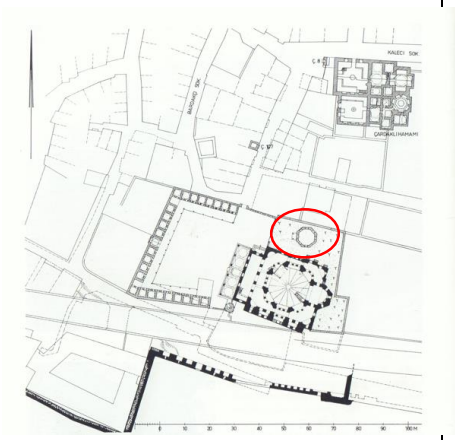
Şekil 2.3. 23: Davut Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 24:Davut Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.4. Kapı Ağası Hüseyin Ağa (Kesik Baş) Türbesi

İnceleme Tarihi	Mayıs 2021		
Konumu	Küçük Ayasofya Camii Haziresi, Fatih		
İnşa Tarihi	1507-1508		
Bani / Adına Yaptırılan	Darüssaade ağası Hüseyin Ağa (II. Bayezid Dönemi)		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki sıra 1/1, -/1, 1/-		
Pencere Sayısı	13	1. Sıra	2. Sıra
		6	7

Şekil 2.3. 25: Küçük Ayasofya Camii vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi ((N. Uzun, 2021)

Kapı Ağası Hüseyin Ağa (Kesik Baş) Türbesi'nin Genel

Fatih İlçesi Cankurtaran semtinde, Kapıağası Hüseyin Ağa tarafından camiye dönüştürülen Küçük Ayasofya Camii'nin (Sergios Bachos Kilisesi) kuzeyinde yer almaktadır. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir (Eyice:1994, s.431) Banisi Kapıağası Hüseyin Ağa'nın vakfiyesi 1507-1508 yıllarına tarihlendirilmekte ve Hüseyin Ağa'nın ölüm tarihinin bu tarihten sonra olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Sergios Bachos Kilisesi'nin (Küçük Ayasofya Camii) camiye çevrildiği ve diğer külliye yapılarının inşasının 1505'te bittiği bilgisine dayandırılarak türbenin bu tarihlere ait olabileceği ileri sürülmektedir (Kuban: 2021, s.222) .

Türbe, sekizgen plan şemasında inşa edilmiştir. Farklı dönemlerde onarılan yapının üzeri günümüzde kiremit çatı ile örtülüdür. Türbeye giriş batı cephesinde bulunan

kapıdan sağlanmaktadır. Pervitich'in 1922-23 yılına ait haritalarında türbenin girişinde sundurmanın olduğu görülmektedir (Eyice:1994, s.431). Mevcut izler ve biçimsel özelliklerden kapı açıklığının daha önsesinde pencere olduğu anlaşılmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Türbe cepheleri iki sıra kesme taş bir sıra tuğladan almaşık düzende örülmüş olup gövde üç sıra tuğla saçakla sonlandırılmıştır. *İki sıralı pencere düzenlemesinin* uygulandığı türbe cephelerinde, güneydoğu yönünde mihrap nişi nedeniyle alt sıra pencere açıklığına yer verilmezken, daha önceden giriş cephesi olduğu düşünülen kuzeybatı cephesinde ikinci sırada pencere açıklığına yer verilmemiştir. Türbede, birinci sırada yedi ikinci sırada yedi olmak üzere ***toplam on dört pencere açıklığı*** bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılıdır. Pencereyi sınırlandıran herhangi bir çerçeve bulunmamaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, kemerlerin bazılarında ve alınlıklarda tuğla, iki pencere kemerinde kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**Düz yüzeyli mermerden oluşturulmuş olup 20 cm enindedir.

Kemer **:** 2. ve 8. cephe dışında pencere açıklıkları tuğladan örülmüş sivri kemerlerle tamamlanmaktadır. Kuzeybatı cephesinde sivri alınlık kemerinde tuğla yerine taş malzeme kullanılmıştır.

Alınlık **:** Alınlıklar 8. cephe dışında tuğla malzemeden örülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Pencere açıklıkları lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Tuğladan oluşturulmuş sivri kemerlere sahiptir

Dışlıklar **:** Onarımlar sonrası yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla yenilenmiştir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 5.00 m

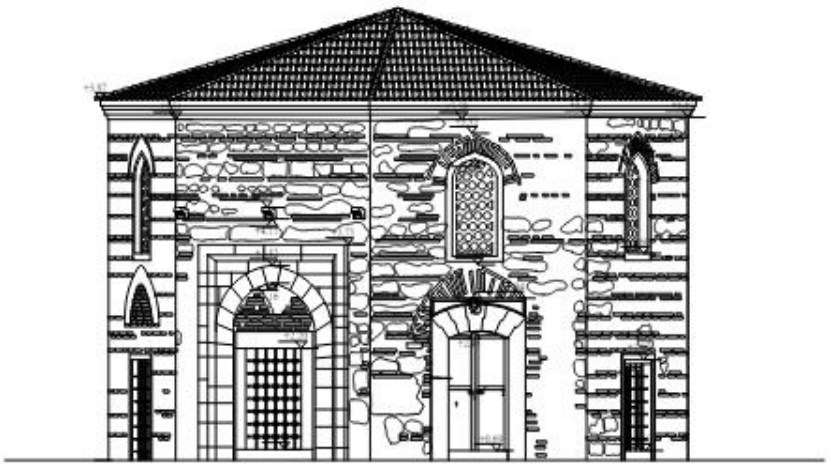
Türbe Genişlik: 3.44 m (1. Cephe), 3.36 m (2. Cephe), 3.44 m (3. Cephe), 3.30 m (4. Cephe), 3.22 m (5. Cephe) 3.36 (6. Cephe), 3.23 m (7. Cephe), 3.36 m (8. Cephe).

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P2	3. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P3	4. Cephe	125	92	1,4	1,15
	5. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P4	6. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P5	7. Cephe	125	92	1,4	1,15
1P6	8. Cephe	125	92	1,4	1,15
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	145	64	2,3	0,93
2P2	3. Cephe	145	64	2,3	0,93
2P3	4. Cephe	145	64	2,3	0,93
2P4	5. Cephe	145	64	2,3	0,93
2P5	6.Cephe	145	64	2,3	0,93
2P6	7. Cephe	145	64	2,3	0,93
2P7	8. Cephe	145	64	2,3	0,93

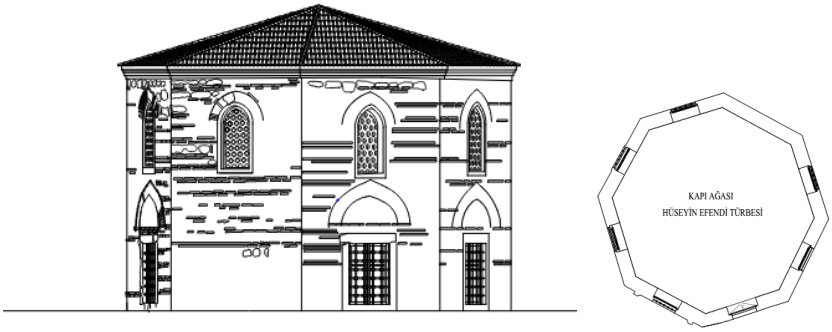
Cephelerdeki Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	17,2	0,93	18,5
2. Cephe	16,8	1,36	12,3
3. Cephe	17,2	2,08	8,3
4. Cephe	16,5	2,08	7,9
5. Cephe	16,1	2,08	7,8
6. Cephe	16,8	0,93	18,1
7. Cephe	16,2	2,08	7,8
8. Cephe	16,8	2,08	8,1
TOPLAM	133,6	13,61	9,8

Değerlendirme

Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi, İstanbul'da tez kapsamına alınan türbeler arasında almaşık duvar örgüsüne sahip iki yapıdan biridir.[31] Türbenin iç mekanında mihraba yer verilmesi cephe tasarımını etkilemiş olup iki sıra pencere düzeni mihrap cephesinde alt sıra sağır bırakılarak uygulamıştır. Malzeme ve pencere düzeni bakımından Bursa türbeleriyle benzerlik gösteren Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi, pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlarla da Bursa türbelerini hatırlatmaktadır. Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında Bursa Abdal Mehmet Türbesi'nde kullanılan ölçü ve oranlar tekrar edilmiştir**.** [32]

Şekil 2.3. 26 : Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi 1, 2, ve 8.Cepheleri (Tures Mimarlık Arşivi)

Şekil 2.3. 27: Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi 3. - 6. Cepheler (Tures Mimarlık Arşivi)

Şekil 2.3. 28: Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi (Tures Mimarlık Arşivi)

[31] Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi (1621) cephelerinde almaşık düzen görülmektedir.
[32] Bursa Abdal Mehmet Türbesi (1450), 1. Sıra pencere açıklıkları 125x92.

Şekil 2.3. 29: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Güneydoğu Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 30. : Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)

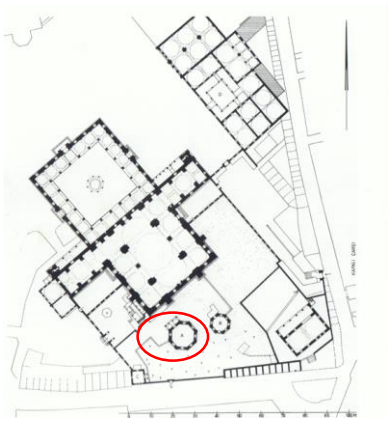

Şekil 2.3. 31: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Kuzeybatı Cephesi Alt Sıra Penceresi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 32: Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi Güneybatı Cephesi (N. Uzun, 2021)

2.3.5. Sultan II. Bayezid Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Bâyezid Camii Haziresi Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.918 / M. 1512 (ö.)		
Bani / Adına Yaptırılan	Sultan I. Selim tarafından babası Sultan I. Bayezid için yaptırılmıştır.		
Mimarı	Acem Ali		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1, 0/1		
Pencere Sayısı	15	Alt	Üst
		7	8

Şekil 2.3. 33 : Bayezid Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

(Sultan II. Bayezid Türbesi (N. Uzun, 2021)

Sultan II. Bayezid Türbesinin Genel Tanımı

II. Bayezid'ın Bizans dönemi önemli meydanı Forum Theodosiacum (Tauri Forumu) üzerine yaptırdığı Bayezid Külliyesi'nde, caminin güney avlusunda yer alan türbe, Sultan II. Bayezid'in oğlu I. Selim (Yavuz) tarafından yaptırılmıştır. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin II. Bayezid'in vefatından sonra (ö. 1512) yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Eyice: 1990, s.11-26, Kuban:2021:s. 207-208). Türbenin içinde bulunduğu külliyenin 1509, 1766 ve 1894 depremlerinde hasar gördüğü (Goodwin:2017, s. 213; Küçükalioğlu: 2015,s.446) bilinmektedir. H. 1311/ M. 1893-94 tarihli bir arşiv kaydında türbenin tamire ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir[33] (Üstün: 2000, s. 370).

[33] "1311 tarihli iradede Evkaf-ı Mazbutadan Sultan II. Bayezid Türbesinin bazı yerlerinin tamire ihtiyacı olduğu ve yapılan keşf sonucu tamirat için gerekli olan masrafın Evkaf-ı Humayun Tamirat me'mure vasıtasıyla emaneten yapılmasına ve masrafın vakfına kayd edilmesine dair bilgi verilmektedir." (Üstün: 2000, s. 370)

Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzeyinde üç kemerli revak bölümü bulunan türbeye giriş basık kemerli 215x109 m ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Kesme taştan inşa edilen türbede cepheler profilli silmelerle hareketlendirilmiş olup silme aralarında yeşil renkli mermer şeritlerle hareketlendirilmiştir. Cephelerde alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilerek *iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde üst sırada pencere açıklığına yer verilerek cepheler arasında bütünlük sağlanmıştır. Türbede birinci sırada yedi, ikinci sırada sekiz pencere olmak üzere ***toplam on beş pencere*** açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı, üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Alt sıra pencere açıklıkları üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahip olup kemer köşeleri farklı malzemelerle kaplanarak belirginleştirilmiştir. Alt ve üst sıra pencere açıklıkları dışta tek ortak bir çerçeve içine alınarak gruplandırılmıştır.

Şekil 2.3. 34: Sultan II. Bayezid Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Sövelerde ve alınlıklarda mermer, kemerlerde mermer ve kesme taş birlikte kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 22 cm genişliğindeki mermer lento ve söveler, düz yüzeylidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formunda olup kesme taş ve mermerden örülmüştür.

Alınlık **:** Alınlık bölümleri düz yüzeyli mermerle kaplanmıştır.

Kemer Köşesi **:** Yeşil renkli mermerle kaplanmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taş ve mermerden örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Mermerle kaplanmıştır.

Dışlıklar **:**Onarımlar sonrası yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla yenilenmiştir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 9,20 m

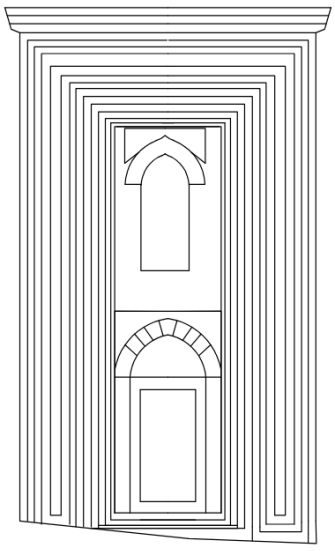
Türbe Genişlik: 5,41 m (1. Cephe), 4,13 m (2. Cephe), 5,36 m (3. Cephe), 5,38 m (4. , 5, 6. 7. Cephe) 4,15 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P2	3. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P3	4. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P4	5. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P5	6. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P6	7. Cephe	185	101	1,8	1,87
1P7	8. Cephe	185	101	1,8	1,87
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P2	2. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P3	3. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P4	4. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P5	5. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P6	6. Cephe	205	98	2,1	2,01
2P7	7. Cephe	205	98	2,1	2,01

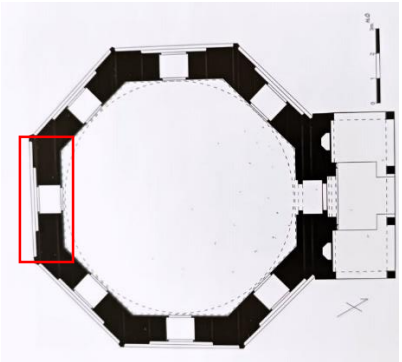
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	49,77	2,01	24,8
2. Cephe	38,00	3,88	9,8
3. Cephe	49,31	3,88	12,7
4. Cephe	49,50	3,88	12,8
5. Cephe	49,50	3,88	12,8
6. Cephe	49,50	3,88	12,8
7. Cephe	49,50	3,88	12,8
8. Cephe	38,18	3,88	9,9
TOPLAM	373,24	29,15	12,8
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	323,49	27,16	11,9

Değerlendirme:

II. Bayezid Türbesi, İstanbul'da özgün mimarisini koruyarak günümüze ulaşan en erken tarihli sultan türbesidir. Türbenin cephe ve pencere tasarımı sultan türbesi olması nedeniyle kendinden önce İstanbul'da inşa edilen devlet adamlarına ait türbelerden ve aynı hazire içerisine yakın tarihlerde inşa edilen Selçuk Sultan Türbesi'nden farklılık göstermektedir. Geniş ve yüksek cephelerde sahip türbede dönemi içinde büyük boyutlu sayılabilecek pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Ancak pencere düzeni ve pencere sayısı çağdaşı türbelerle aynıdır. Pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranı 1,8 olarak hesaplanmış olup bu değer Mimar Sinan dönemi türbelerinin önemli bir bölümünde karşımıza çıkmaktadır. Türbenin pencere açıklıklarında statünün etkisiyle farlı renklerde mermer malzeme kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 2.3. 35 : II. Bayezid Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VGM Arşivinden işlenerek)

Şekil 2.3. 36: II. Bayezid Türbesi Planı (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 37: Sultan II. Bayezid Türbesi (Salt Arşiv, tarihsiz)

Şekil 2.3. 38: II. Bayezid Türbesi 6. 7. 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

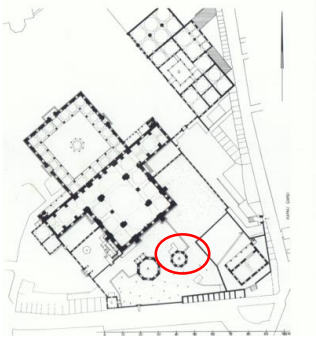
Şekil 2.3. 39: Sultan II. Bayezid Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 40: Sultan II. Bayezid Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.6. Selçuk Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Bâyezid Camii Haziresi Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.919/ M. 1513		
Bani / Adına Yaptırılan	II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan için I. Selim (Yavuz) tarafından yaptırılmıştır.		
Mimarı	Acem Ali		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	14	1. Sıra	2. Sıra
		7	7

Şekil 2.3. 41 :Bayezid Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

Selçuk Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Selçuk Sultan Türbesi Genel Tanımı

II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan için I. Selim (Yavuz) tarafından inşa ettirilmiştir. II. Bayezid Türbesi'nden sonra Bayezid Camii haziresinde yaptırılan ikinci türbe yapısıdır. İnşa kitabesi bulunmamakla birlikte, Selçuk Sultan'ın ölümünden sonra (ö.1508) yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Eyice: 1990, s.11-26, Kuban:2021:s. 207-208).

Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kubbeye giriş kuzey cephesinde bulunan basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Türbe kesme taştan inşa edilmiştir. Giriş dışındaki yedi cephede alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilerek iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Türbe cepheleri dışta dikdörtgen çökertme ve onun içine yerleştirilen profilli silmelerle çerçeve içine alınmıştır. İçte yer alan profilli silmeden oluşturulmuş çerçeve alt ve üst

sıra pencere açıklıklarını içine alarak beden duvarlarından ayırmıştır. Sekizgen türbede gövde ve kasnak cepheleri dışa taşkın profilli silmelerle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı, ikinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Sivri kemerli alınlıklara sahip alt sıra pencere açıklıklarında alınlık ve söve duvar yüzeyinden hafif çökertilmiştir.

Şekil 2.3. 42: Selçuk Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Sövelerde mermer pencereyi oluşturan diğer elemanlarda yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 22 cm genişliğindeki mermer lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır.

Alınlık **:** Kesme taş alınlık düz yüzeyli olup zeminden çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonrası yuvarlak beton dışlıklarla yenilenmiştir.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 7.10 m

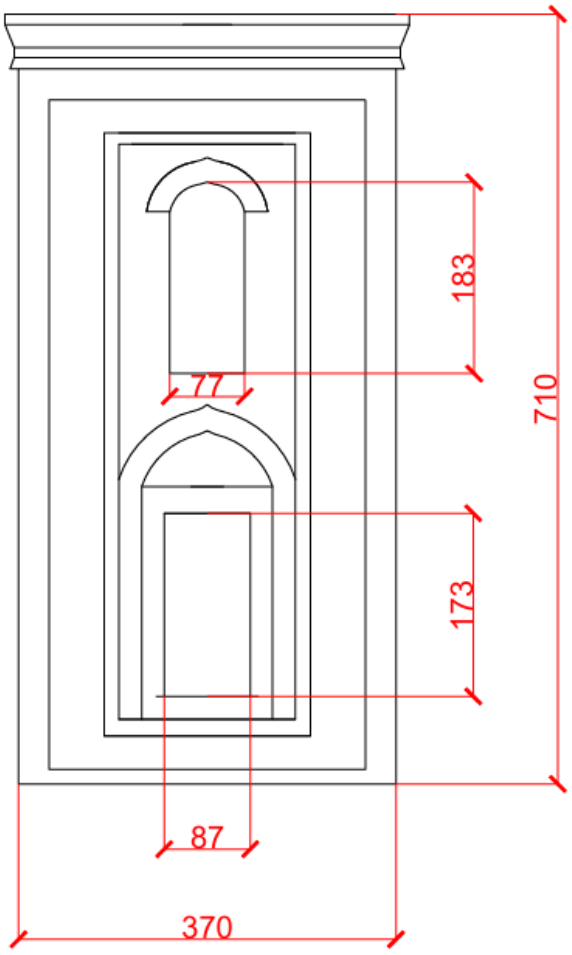
Türbe Genişlik: 4.33 m (1. Cephe), 3.42 m (2. Ve 3. Cephe), 3.70 m (4. Ve 5 Cephe), 3.67 m (6. Cephe) 3.69 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
	Cephe	**Pencere Yüksek lik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P2	3. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P3	4. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P4	5. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P5	6. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P6	7. Cephe	173	87	2,0	1,51
1P7	8. Cephe	173	87	2,0	1,51
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P2	3. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P3	4. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P4	5. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P5	6. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P6	7. Cephe	183	77	2,4	1,41
2P7	8. Cephe	183	77	2,4	1,41

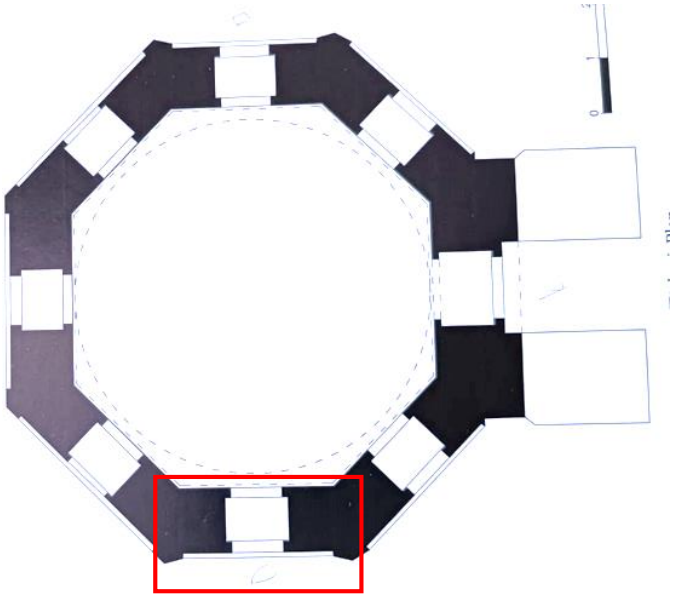
Cephe	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe	30,74	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	24,28	2,91	8,3
3. Cephe	26,27	2,91	9,0
4. Cephe	26,27	2,91	9,0
5. Cephe	26,06	2,91	8,9
6. Cephe	26,20	2,91	9,0
7. Cephe	26,20	2,91	9,0
8. Cephe	24,28	2,91	8,3
TOPLAM	210,30	20,40	10,3
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	179,56	20,40	8,8

Değerlendirme:

Selçuk Sultan Türbesi, İstanbul'da dönemi içerisinde inşa edilen yapılar arasında alçak cephelere sahip bir türbe yapısıdır. Silmelerden oluşturulmuş çerçeve içine alınarak sınırlandırılan pencere açıklıkları dar ve uzun olup pencere yüksekliklerinin genişliğe oranı 2,0 olarak hesaplanmıştır. Türbenin küçük boyutlu bir yapı oluşunun da etkisiyle cephe alanının pencere alanına oranında 8,8 değerine ulaşılmıştır. Bu değer, 16. yüzyılın ilk yarısında, cephelerde pencere açıklıklarının geniş bir alanı kapladığını gösteren düşük bir değerdir. Pencere açıklıklarının tasarımında statünün de etkisiyle, söve ve lento dışında kesme taş kullanılmıştır.

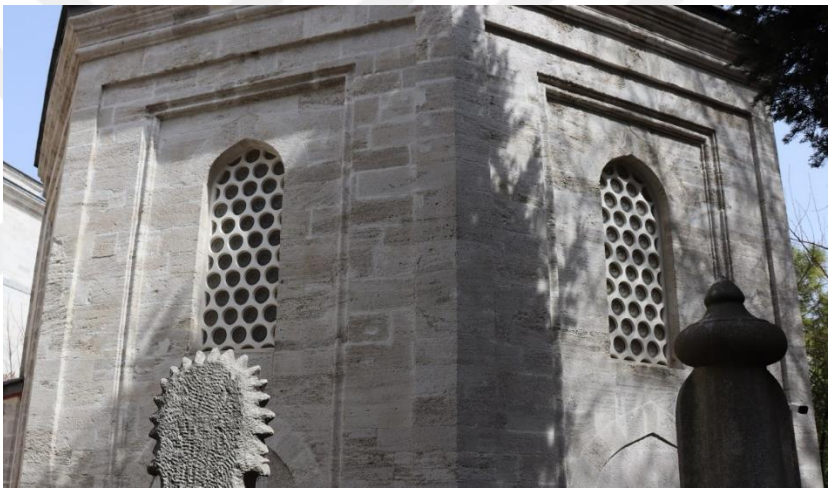
Şekil 2.3. 43 : Selçuk Sultan Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 44: Selçuk Sultan Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 45: Selçuk Sultan Türbesi 7.- 8. Cephe ve 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 46: Selçuk Sultan Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

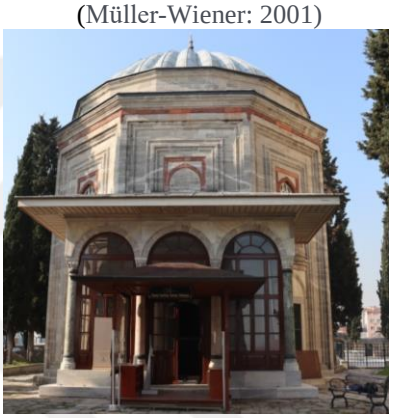
Şekil 2.3. 47: Selçuk Sultan Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.2.7. Sultan I. Selim (Yavuz) Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Yavuz Selim Camii Haziresi, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.919/ M. 1513</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Sultan I. Selim için oğlu I. Süleyman (Kanuni) tarafından yaptırılmıştır.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Acem Ali</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">14</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>7</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 48: Sultan I. Selim Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

Sultan I. Selim Türbesi (N. Uzun, 2021)

Sultan I. Selim Türbesi Genel Tanımı

Kitabesine göre, Sultan I. Süleyman tarafından H.929/M.1522 yılında yaptırılan I Sultan I. Selim Türbesi, Fatih ilçesi Balat Semtinde Haliç'e dik yamaç üzerine kurulmuş Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nde, caminin güneyinde yer almaktadır (Yüksel:2004, s.536-537; Öz:1962, s. 131). Türbenin bulunduğu bölgede H.1043/M. 1633 , H.1050/M.1640, H.1131/M.1721 ve H.1142/M.1729 yıllarında yangınlar çıkmıştır. 1894 depreminde de aynı hazirede bulunan Hafsa Sultan Türbesi yıkılmıştır. (Cezar:1963, s.335-336, 349, 352; Müller Wıenner:2004: s.478-479). Bu afetlerin türbede tahribata neden olup olmadığı bilinmemektedir.

Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğusunda üç birimli revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Türbe, kesme taştan inşa edilmiştir. Profilli silmelerle çerçeve içine alınan cepheler, kırmızı renkli kuşak ve onun üstünde dışa taşkın profil saçakla sonlandırılmıştır. Giriş cephesinde pencere açıklığına yer verilmezken yedi cephede birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Türbede birinci sırada yedi, ikinci sırada yedi pencere olmak üzere *toplam on dört pencere* açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir Kemer köşeleri sıvanarak alınlık bölümü dikdörtgene tamamlanmıştır. Dikdörtgen formlu sivri kemerli üst sıra pencere açıklıkları kırmızı renkle çerçeve içine alınarak kemer köşeleri doldurulmuştur. Silmelerle çerçeve içine alınan cephelerde alt ve üst sıra pencere açıklıklarının çevresinde birbirinden ayrı çerçeveler oluşturulmuştur.

Şekil 2.3. 49: Sultan I. Selim Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıklarının söve ve kemerlerinde mermer, üst sıra pencerelerin kemer ve sövelerinde kırmızı renkli taş kullanılmıştır. Alt sıra pencere açıklıklarında alınlık ve kemer köşeleri günümüzde sıvalı olup çini izlerinin olmasından dolayı ilk inşa edildiği dönemde çini ile kaplı olduğu düşünülmektedir.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 23 cm genişliğinde düz yüzeyli mermerden oluşturulmuştur.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır.

Alınlık **:** Sıvalıdır.

Kemer Köşesi **:** Sıvalıdır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Renkli taştan düz yüzeyli sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Renkli taşla çerçeve içine alınarak belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonrası yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 8.08 m

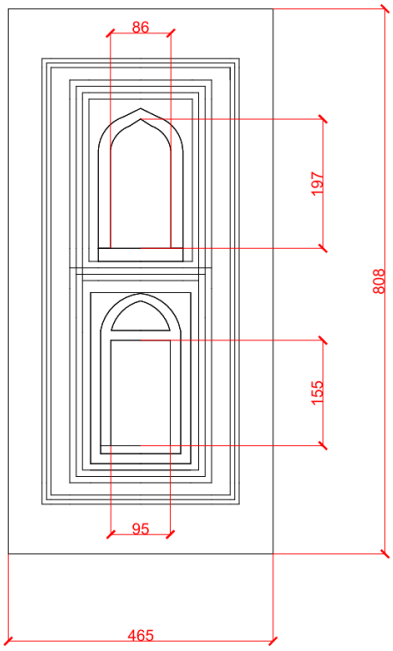
Türbe Genişlik: 4.65 m (1.- 8.. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P2	3. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P3	4. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P4	5. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P5	6. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P6	7. Cephe	155	95	1,6	1,47
1P7	8. Cephe	155	95	1,6	1,47
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P2	3. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P3	4. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P4	5. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P5	6. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P6	7. Cephe	197	86	2,3	1,69
2P7	8. Cephe	197	86	2,3	1,69

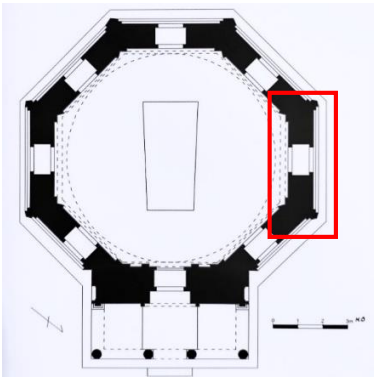
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	37,57	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	37,57	3,17	11,9
3. Cephe	37,57	3,17	11,9
4. Cephe	37,57	3,17	11,9
5. Cephe	37,57	3,17	11,9
6. Cephe	37,57	3,17	11,9
7. Cephe	37,57	3,17	11,9
8. Cephe	37,57	3,17	11,9
TOPLAM	300,56	22,19	13,5
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	262,99	22,19	11,9

Değerlendirme:

Sultan türbeleri genellikle yüksek cephelere ve büyük boyutlu pencere açıklıklarına sahip olurken Sultan I. Selim Türbesi'nde (1522-23), aynı dönemde inşa edilmiş diğer türbe yapılarıyla yakın ölçü ve oranlar kullanılmıştır. Özellikle aynı hazirede yer alan Şehzadeler Türbesi'nin (1522-23) cephe ve pencere açıklıklarının yüksekliklerinde Sultan I. Selim Türbesi kullanılan ölçüler tekrar edilmiştir. Sultan türbesi olmasının etkileri malzeme seçiminde görmek mümkündür. Türbenin özgün alınlıkları günümüze ulaşmamış olsa da kemerlerde mermer kullanımı belirli bir döneme kadar sultan türbelerinde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.3. 50: Sultan I. Selim Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden işlenerek)

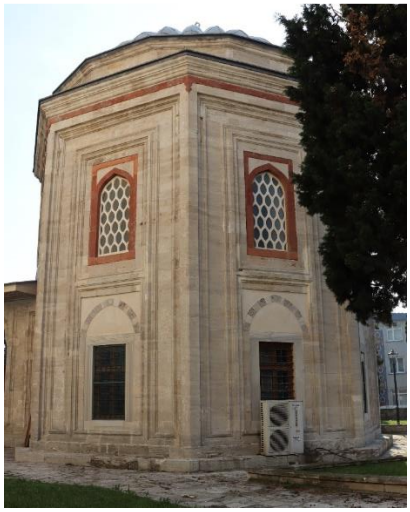
Şekil 2.3. 51: Sultan I. Selim Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 52: Sultan I. Selim Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 53: Sultan I. Selim Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 54: I. Selim Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.8. Şehzadeler Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	Yavuz Selim Camii Haziresi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.929/ M. 1522-23		
Bani / Adına Yaptırılan	Sultan I. Süleyman (Kanuni) tarafından yaptırılmıştır.		
Mimarı	Acem Ali		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	14	1. Sıra 7	2. Sıra 7

Şekil 2.3. 55: Sultan I. Selim Külliyesi vaziyet planı (Müller-Wiener: 2001)

Şehzadeler Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şehzadeler Türbesi Genel Tanımı

Şehzadeler Türbesi, Balat Semtinde Haliç'e dik yamaç üzerine kurulmuş Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nde, caminin güney avlusunda yer alan beş türbe yapısından biridir. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin Sultan I. Selim Türbesiyle birlikte H.929/ M. 1522-23 yıllarında Sultan I. Süleyman tarafından şehzadeleri için yaptırıldığı kabul edilmektedir (Yüksek:2004, s.538-546, Önkal: 2017, s.233). Türbenin zaman içerisinde tahribata uğrayıp uğramadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte aynı külliye içinde yer alan Hafsa Sultan Türbesi'nin 1894 depreminde yıkıldığı ve bu bölgenin H.1043/M.1633, H.1050/M.1640, H.1131/M.1721, H.1142/M.1729 yıllarında çıkan yangınlara maruz kaldığı bilinmektedir (Cezar:1963, ss.335-336, 349, 352; Müller Wienner:2004: s.478-479).

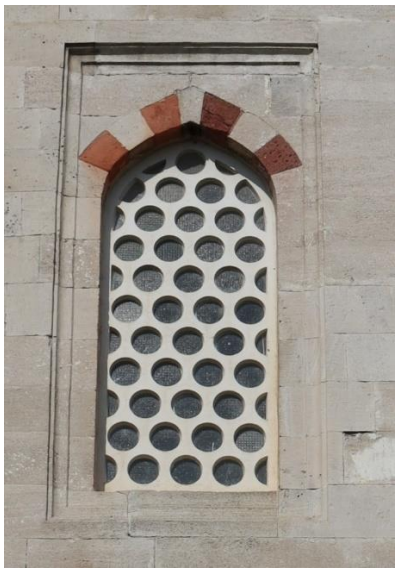
Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri yuvarlak kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin önünde üç birimli, üstü saçakla örtülü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Şehzadeler Türbesi kesme taştan inşa edilmiştir. Profilli silmelerle çerçeve içine alınan türbe cephelerinde alt ve üst sırada bir pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Cepheleri çerçeve içine alan silmeler dışında pencere etrafında da çerçeveler oluşturulmuştur. Türbenin giriş cephesinde pencere açıklığına yer verilmemiş olup, önüne yerleştirilen revak bölümü ve giriş kapısının iki yanında yer alan çini panolarda türbenin yedi cephesinden farklı bir özellik sergilemektedir. Gövde bölümü dışa taşkın profilli saçakla sonlandırılan türbede kasnak çevresi ayet kitabesi ile kuşatılmış olup tek profilli bir saçakla tamamlanmıştır. Türbede birinci sırada yedi, ikinci sırada yedi pencere olmak üzere *toplam on dört pencere* açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Alt ve üst sıra pencere açıklıkları birbirinden ayrı çerçeveler içine alınmıştır. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir Üst sıra pencere açıklıkları zeminden çökertilmiştir. Dikdörtgen formlu pencere açıklıkları sivri kemerlidir.

Şekil 2.3. 56: Şehzadeler Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (1P5,2P5)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Birinci sıra pencere açıklıklarının lento ve sövelerinde mermer, birinci sıra pencere açıklıklarının hafifletme kemerleri ile ikinci sıra pencere kemerlerinde, düz ve kırmızı renkli taş birlikte kullanılmıştır. Alınlık bölümü günümüzde sıvalıdır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 23 cm genişliğinde düz yüzeyli mermerden oluşturulmuştur.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kırmızı ve düz olmak üzere iki farklı taşla örülmüştür.

Alınlık **:** Sıvalıdır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeyli kesme taştan oluşturulmuştur.

Kemer **:** Kırmızı ve düz olmak üzere iki farklı taştan sivri kemer formunda örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:**Onarımlar sonrası yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 8.08 m

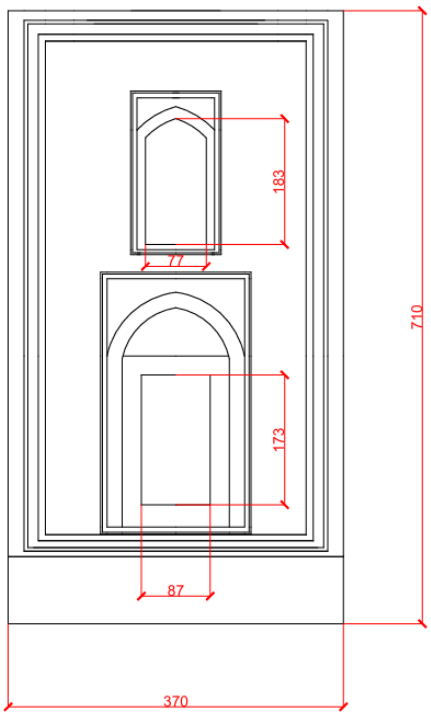
Türbe Genişlik: 6.62 m (1. Cephe), 2.75 m (2. Cephe), 4.11 m (3. – 5. Cephe), 4.09 m (6. ve 7. Cephe), 2.92 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P2	3. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P3	4. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P4	5. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P5	6. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P6	7. Cephe	156	84	1,9	1,31
1P7	8. Cephe	156	84	1,9	1,31
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P2	3. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P3	4. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P4	5. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P5	6. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P6	7. Cephe	184	76	2,4	1,40
2P7	8. Cephe	184	76	2,4	1,40

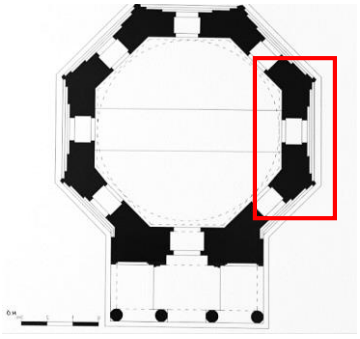
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	53,49	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	22,22	2,71	8,2
3. Cephe	33,21	2,71	12,3
4. Cephe	33,21	2,71	12,3
5. Cephe	33,21	2,71	12,3
6. Cephe	33,05	2,71	12,2
7. Cephe	33,05	2,71	12,2
8. Cephe	23,59	2,71	8,7
TOPLAM	265,02	18,96	13,5
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	211,53	18,96	11,2

Değerlendirme:

Şehzade Mehmet Türbesi ve Sultan I. Selim Türbesi , Mimarbaşı Acem Ali'nin eseri olduğu düşünülen iki türbe yapısıdır. Her iki türbede birbirine yakın ölçüler kullanılmıştır. Alt sıra pencere açıklıkları Sultan I. Selim Türbesine kıyasla daha dar olan Şehzadeler Türbesi'nde pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,9 olarak hesaplanmıştır. 1,8 ve 1,9 değeri Mimar Sinan türbelerinin alt sıra pencere açıklıklarında sıklıkla karşılaşılmaktadır. Pencere açıklıklarında kırmızı renkli taş kullanımı bu türbeden sonra sadece Şehzade Mehmet Türbesi'nde (1542-43) ve 16. yüzyıl sonunda Koca Sinan Paşa Türbesi'ne (1594) uygulanmıştır.

Şekil 2.3. 57: Şehzadeler Türbesi 3. Cephe

Şekil 2.3. 58: Şehzadeler Türbesi Planı (Hakkı Önkal,201

Şekil 2.3. 59: Şehzadeler Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 60: Şehzadeler Türbesi 1. - 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

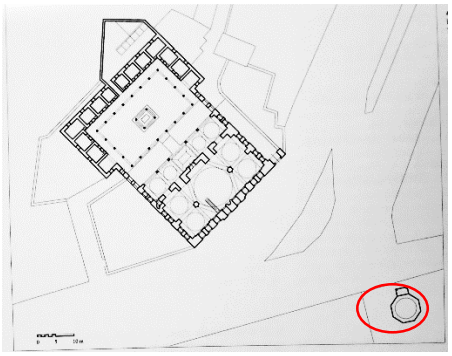
Şekil 2.3. 61: Şehzadeler Türbesi 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 62: Şehzadeler Türbesi 7. ve 8.. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.9. Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Beşiktaş Meydanı İstanbul		
İnşa Tarihi	H.948/ M. 1541 (ö.)		
Bani / Adına Yaptırılan	Barbaros Hayrettin Paşa		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1, 0/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 63: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Sinan Paşa Camii Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin Genel Tanımı

Beşiktaş Barbaros Meydanı'nda yer alan Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi kitabesine göre H.948 / M. 1541-42 yılında inşa ettirilmiştir. Barbaros Hayrettin Paşa'nın, Beşiktaş İskelesi civarında Mimar Sinan'a yaptırdığı mescit, medrese, imaret ve türbeden oluşan külliyesinin günümüze ulaşan tek yapısıdır. Türbe aynı zamanda Mimar Sinan'ın daha sonra inşa ettiği Kapudan Sinan Paşa Külliyenin de karşısında yer almaktadır (Necipoğlu:2013, s. 557)

Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzeyinde tek birimli üzeri tonozla örtülü revak bölümü bulunan türbeye giriş 212 x 110 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Kesme taştan inşa edilen türbede cepheler sade bir görünüşe sahip olup giriş cephesi dışındaki yedi cepheyi şekillendiren tek unsur pencere açıklıklarıdır. İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbenin yedi cephesinde birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Pencere açıklıkları içe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Cephe ve kasnak profilli saçak silmesi ile sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Türbe cephelerinde, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Dikdörtgen formlu birinci sıra pencere açıklıkları düz atkılı olup üstlerinde sivri hafifletme kemerlerine sahiptir. Dışta çerçeve içine alınan birinci sıra pencere açıklıklarında kemer köşeleri belirginleştirilmiştir. Üst sıra pencere açıklıkları sivri kemerli olup alt sıra pencere açıklıklarında olduğu gibi çerçeve içine alınmıştır.

Şekil 2.3. 64: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi pencere açıklıkları (N.Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Alınlık ve kemerlerde mermer, diğer pencere elemanlarında yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve/Lento **:** Ortalama 20 cm genişliğindeki lento ve söveler, mermerden oluşturulmuş olup düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Mermerden oluşturulmuş sivri kemer formundaki alınlıkların kenarları çökertilmiştir.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır. Kemerlerin yüzeyleri düzdür.

Kemer Köşesi **:** Kenarları yükseltilmiş üçgenimsi formdadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz kesme taş sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan oluşturulmuştur.

Kemer Köşeleri **:** Duvar yüzeyinden yükseltilmiş üçgenimsi formdadır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 8.85 m

Türbe Genişlik: 352 cm (1. Cephe). 3.54 m (2. Cephe), 3.55 m (3. Cephe), 3.50 m (4.Cephe), 3.53 m (5. Cephe), 3.52 m (6. Cephe), 355 cm (7.Cephe), 357 cm (8.Cephe)

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P2	3. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P3	4. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P4	5. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P5	6. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P6	7. Cephe	169	94	1,8	1,59
1P7	8. Cephe	169	94	1,8	1,59
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P2	2. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P3	3. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P4	4. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P5	5. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P6	6. Cephe	203	97	2,1	1,87
2P7	7. Cephe	203	97	2,1	1,87

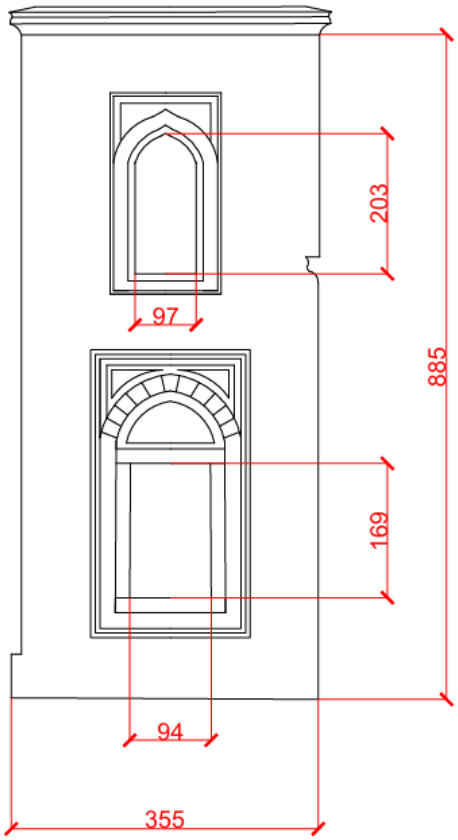
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	31,15		
2. Cephe	31,33	3,46	9,1
3. Cephe	31,42	3,46	9,1
4. Cephe	30,98	3,46	9,0
5. Cephe	31,24	3,46	9,0
6. Cephe	31,15	3,46	9,0
7. Cephe	31,42	3,46	9,1
8. Cephe	31,59	3,46	9,1
TOPLAM	**250,28**	**24,19**	**10,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**219,13**	**24,19**	**9,1**

Değerlendirme:

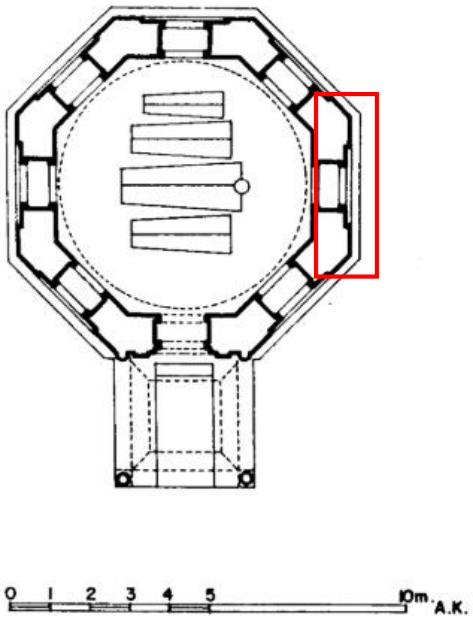
Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Mimar Sinan'a ait en erken tarihli mezar yapısıdır. İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede, pencere açıklıkları biçimsel özellikleri, malzeme seçimi ve oransal bakımdan Sinan dönemi türbelerinin özelliklerini taşımaktadır.

Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmış olup bu değer ilk olarak Acem Ali'nin inşa ettiği Sultan II. Bayezid Türbesi'nde (1512-13) tespit edilmiştir. Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbelerde sıklıkla tekrar edildiği görülmektedir.

Türbenin, devlet adamı için yapılmış olması, malzeme seçiminde etkili olmuş söve ve alınlık dışında yapının ana malzemesi kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 65 : Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 3. Cephe
(İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü'nden işlenerek)

Şekil 2.3. 66: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (A. Kuran, 1988)

Şekil 2.3. 67: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

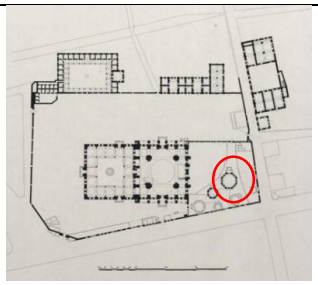
Şekil 2.3. 68: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, 1. 7. Ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 69: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 5. Ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.10. Şehzade Mehmet Türbesi

İnceleme Tarihi	Şubat 2021		
Konumu	Şehzade Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 950 / M.1543-44		
Bani / Adına Yaptırılan	I. Süleyman (Kanuni) tarafından oğlu Şehzade Mehmet için yaptırılmıştır.		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 2/2		
Pencere Sayısı	30	1. Sıra	2. Sıra
		14	16

Şekil 2.3. 70**:** Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ali Saim Ülgen Arşivi)

(N. Uzun, 2021)

Şehzade Mehmet Türbesinin Genel Tanımı

Şehzade Mehmet Türbesi, İstanbul'un Fatih ilçesinde, Beyazıt ve Edirnekapı semtlerini birbirine bağlayan Şehzadebaşı caddesi üzerindeki Şehzade Külliyesi avlusunda yer almaktadır. I. Süleyman (Kanuni) tarafından H.950/M.1543 yılında oğlu Mehmed adına yaptırılan Şehzade Külliyesi, Eski Odalar olarak adlandırılan Yeniçeri Kışlasının bulunduğu alana inşa edilmiştir (Necipoğlu:2013, s.262; Koçu:1966, s.34; Orman:2010,s.483). Külliyenin ilk türbe yapısı olan Şehzade Mehmet Türbesi caminin güney batısına konumlandırılmıştır.

Şehzade Külliyesi, 1613 yangınında zarar görmüş ve 1616'da tamir edilmiştir. 1660 yangınında da tümüyle yanan yeniçeri odaları ile birlikte külliyenin de zarar gördüğü düşünülmektedir. 1718 Haliç yangını ve 1782 yangınlarından caminin etkilendiği bilinmektedir (Kuban:1994, s.154). Yangınların dışında 1766 depreminde caminin hafif hasar aldığı belirtilmektedir (Mazlum: 2011, ss.52-56). Söz konusu yangın ve depremlerden türbenin ne derece etkilendiği ile ilgili bilgimiz bulunmamaktadır. Rumi 1362/1396-97 tarihlerinde yapılan keşifte Şehzade Mehmet Türbesi ile türbedar odasının tamirata ihtiyaç duyduğu ve tamir edilmesi gerektiğine ilişkin bilgiler

bulunmaktadır (Üstün:2000,s.158). 1912'den sonra hazirede bulunan diğer türbelerle birlikte Şehzade Mehmet Türbesi de tamir edilmiştir (Wiener:2001, s.480)

Türbe sekizgen planlı şemasında inşa edilmiştir. Kenar uzunlukları 4.55 m ile 4.64 m arasında değişen türbenin üzeri dilimli kasnağa oturan dilimli bir kubbe ile örtülüdür. Doğu cephesinde giriş açıklığı ve üç kemerli revak bölümü bulunmaktadır**.**

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Şehzade Mehmet Türbesi, kesme taştan inşa edilmiş olup cephelerin tasarımında kırmızı, yeşil renkli taşlar ile mermer kullanılmıştır. Profilli silmelerle ve kırmızı renkli taş kakmalarla çerçeve içine alınan cepheler, orta kısma yerleştirilen yatay dikdörtgen mermer panolarla iki bölüme ayrılmıştır. Söz konusu mermer panolar üzerinde celi sülüs hatla yazılmış ayet kitabelerine[34] yer verilmiştir (Özsayıner:1993, s.178-179). Türbenin gövde cepheleri mukarnas dizisi ve palmet tepeliklerle, kasnak bölümü ise daha küçük boyutlu palmet sırasıyla sonlandırılmıştır. İç mekânda geniş bir alanı kaplayan çini süsleme dış cephelerde yalnızca giriş açıklığının iki yanında panolar halinde bulunmaktadır.[35]

Türbe, birinci ve ikinci sırada iki pencere açıklığı bulunan *iki sıralı pencere düzenine* sahiptir. Giriş cephesinde ikinci sırada iki pencere açıklığına yer verilerek diğer cephelerle bütünlük sağlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunan açıklıları dışta profilli silmelerle çerçeve

[34] Mermer panolarda Fatiha, Tekasür, İhlas Sureleri ile Zümer Suresi'nin 53. Ayeti yazılıdır. Ayetlerin Türkçe Meali *"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. O, rahmandır, rahimdir, din gününün sahibidir. Ancak sana kulluk eder, ancak senden yardım isteriz. Bizi doğru yola ilet, nimet verdiğin kimselerin yoluna. Kendilerine gazab edilmiş olanların ve sapmışların yoluna değil. Çoklukla övünmek sizi (o derece) oyaladı ki, kabirleri (dahi) ziyaret ediniz (ölülerinizin çokluğunu bile hesaba katınız) Hayır (olmaz bu) yakında bileceksiniz (hatanızı). Yine hayır, yakında bileceksiniz (hatanızı). Yine hayır, yakında bileceksiniz (hatanızı) Hayır kesin bilgi ile (gerçeği) bilseydiniz (böyle yapmazdınız) Elbette cehennemi görür onun varlığını gözle görmüş gibi kabul ederdiniz."* (Özsayıner: 1993; s.179)

[35] Türbenin mimari özellikleri için bkz.; Reşad Ekrem Koçu, "Şehzade Camii" **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt: 1, Sayı:6, İstanbul, 1966, s.34-39; Tahsin Öz, "Şehzade Mehmet Türbesi" **Arkitekt**, Cilt:16, Sayı: 9-10, İstanbul, 1946, s.221-225; Godfrey Goodwin**, Osmanlı Mimarlığı Tarihi**, İstanbul, 2012, s.263-264; Hakkı Önkal, **Osmanlı Hanedan Türbeleri,** Ankara,2017; Gülru Necipoğlu, **Sinan Çağı: Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011; Doğan Kuban, **Osmanlı Mimarisi**, İstanbul, 2007.

içine alınmıştır. İkinci Sıra Pencere Açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Açıklıklar profilli silmelerle çerçeve içine alınmıştır.

Şekil 2.3. 71: Şehzade Mehmet Türbesi Üst Sıra Pencere Açıklıkları 2P5-.2P6, (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 72: Şehzade Mehmet Türbesi Birinci Sıra Pencere Açıklıkları 1P5-.1P6, (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, alınlıklarda pudingi taş, kemerelerde ve dış profillerde taş, kemer köşeleri ve ikinci sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde renkli taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** İçe doğru kademelenen kenarları çift profilli lento ve söveler mermer malzemeden oluşturulmuş olup ortalama 22 cm genişliğe sahiptir.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş profilli görünüşe sahip *sivri kemerlere* sahiptir

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki pudingi taş alınlıkların kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Kırmızı renkli taşla kaplanmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kırmızı ve beyaz taştan geçme tarzında örülmüştür.

Kemer **:** Sivri kemer kırmızı ve beyaz taştan geçme tarzında örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Kırmızı renkli taşla kaplanmıştır.

Dışlıklar **:** Pencere açıklıkları büyük oval kayıtlı alçı dışlıklarla kapatılmıştır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 10.19 m **Kasnak:** 1,72 m

Cephe Genişlik: 4.64 m (1. Cephe, Giriş, Doğu), 4.64 m (2. Cephe), 4.56 m (3. Cephe), 4.57 m (4.Cephe), 4.55 m (5. Cephe), 4.55 m (6. Cephe), 4.67 m (7. Cephe), 4.62 m(8.Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	190	92	2,1	1,75
P2	2. Cephe	190	92	2,1	1,75
P3	3. Cephe	190	92	2,1	1,75
P4	3. Cephe	190	92	2,1	1,75
P5	4. Cephe	190	92	2,1	1,75
P6	4. Cephe	190	92	2,1	1,75
P7	5. Cephe	190	92	2,1	1,75
P8	5. Cephe	190	92	2,1	1,75
P9	6. Cephe	190	92	2,1	1,75
P10	6. Cephe	190	92	2,1	1,75
P11	7. Cephe	190	92	2,1	1,75
P12	7. Cephe	190	92	2,1	1,75
P13	8. Cephe	190	92	2,1	1,75
P14	8. Cephe	190	92	2,1	1,75
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	205	95	2,2	1,95
2P2	1. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P3	2. Cephe	205	97	2,1	1,99
2P4	2. Cephe	205	96	2,1	1,97
2P5	3. Cephe	205	97	2,1	1,99
2P6	3. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P7	4. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P8	4. Cephe	205	96	2,1	1,97
2P9	5. Cephe	205	96	2,1	1,97
2P10	5. Cephe	205	96	2,1	1,97
2P11	6. Cephe	205	96	2,1	1,95
2P12	6. Cephe	205	97	2,1	1,95
2P13	7. Cephe	205	97	2,1	1,99
2P14	7. Cephe	205	94	2,2	1,97
2P15	8. Cephe	205	95	2,2	1,99
2P16	8. Cephe	205	96	2,1	1,95

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	47,28	3,90	12,1
2. Cephe	47,28	7,45	6,3
3. Cephe	46,47	7,43	6,3
4. Cephe	46,57	7,41	6,3
5. Cephe	46,36	7,43	6,2
6. Cephe	46,36	7,45	6,2
7. Cephe	47,59	7,41	6,4
8 Cephe	47,08	7,41	6,4
TOPLAM	374,99	55,90	6,7
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	327,71	52,00	6,3

Değerlendirme:

Şehzade Mehmet Türbesi'nden önce inşa edilen çokgen planlı türbe cephelerinde iki sıralı pencere düzenlemesi alt ve üst pencere sıralarında birer pencere açıklığına yer verilerek uygulanırken, Mimar Sinan'ın eseri olan bu türbe yapısıyla birlikte alt ve üst pencere sırasında iki pencere açıklığına yer verilmiştir. Mimar Sinan'ın inşa ettiği çok kenarları yapılar arasında cephede aynı sırada birden fazla pencere açıklığına yer vermesi I. Süleyman (Kanuni) Türbesi'nde (1566) ve son dönemlerinde inşa ettiği Kılıç Ali Paşa Türbesi ile Zal Mahmut Paşa Türbesi'nde (1580) görülmektedir.

Pencere elemanları bakımından Şehzade Mehmet Türbesi kenarları içe doğru kademelenen çift profilli sövenin kullanıldığı ilk türbedir. Dış profilin düz, iç profilin içe pahlı olduğu çift profilli söveler bu yapıdan sonra türbe pencerelerinde sıklıkla kullanılmıştır.[36] Kenarları çökertilmiş pencere alınlıkları döneminin diğer yapılarında kullanılmış olsa da kullanılan malzemenin niteliği bakımından diğerlerinden ayrılır.

[36] *Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Hürrem Sultan Türbesi (1557), Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Şehzadeler Türbesi (Ayasofya, 1570), Şah Huban Türbesi (1580 -), Sultan II. Selim Türbesi (1576), Zal Mahmut Paşa Türbesi (1580), Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (1580), Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580), Siyavuş Paşa Türbesi (1582). Nişancı Mehmet Paşa Türbesi (1587), Mehmet Ağa Türbesi (1585), Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi, Cerrah Mehmet Paşa Türbesi, Koca Sinan Paşa Türbesi, Ferhat Paşa Türbesi, Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi.*

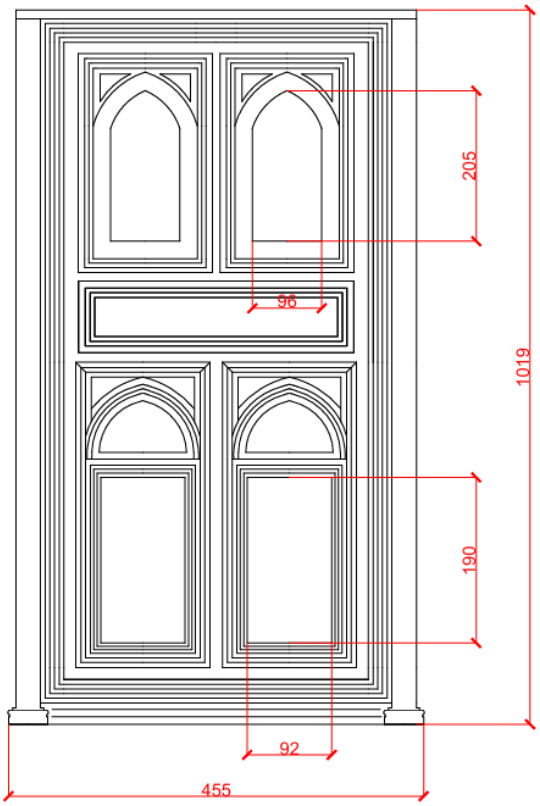
Üst sıra pencere sövelerinde renkli taş kullanımı daha önce Yavuz Sultan Selim Camii Haziresindeki yapılarda karşımıza çıkmıştır. Yakın tarihli türbelerde ve bulunduğu haziredeki diğer türbelerde tercih edilmeyen renkli taş kullanımı 16. yüzyılın sonlarında inşa edilen devlet adamlarına ait türbelerde tekrar kullanılmaya başlanmıştır.

Şehzade Mehmet Türbesi'nin üst sıra pencere açıklıkları, inşa edildiği dönemin özelliklerini taşımayan büyük oval kayıtlı alçı dışlıkla korunmakta olup inşa edildiği dönemde yuvarlak ya da altıgen kayıtlı alçı dışlıklara sahip olduğu düşünülmektedir. Türbenin II. Abdülhamid Albümündeki fotoğrafında üst sıra pencerelerinin blok camla kapatıldığı, diğer bir arşivdeki fotoğrafında günümüzde Rüstem Paşa Türbesi'ndekine benzer metal yuvarlak dışlıklara sahip olduğu, 1919'lu yıllara tarihlendirilebilen fotoğrafında ise dışlıkların elips şeklindeki son halini aldığı görülmektedir.

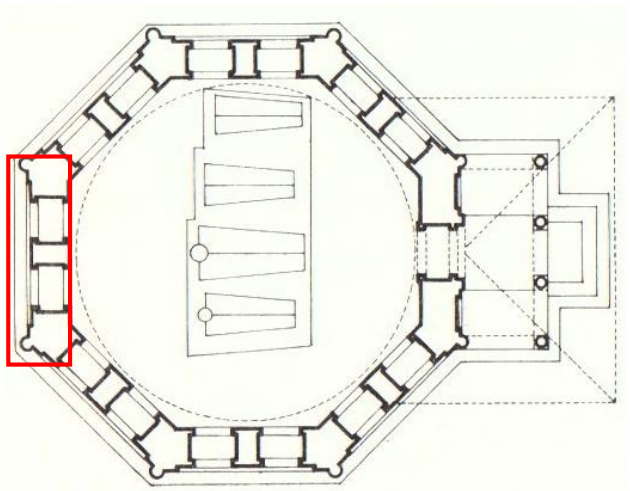
Alt sıra pencere açıklıları ölçü ve oran bakımından değerlendirdiğimizde, *92* cm pencere genişliği Sinan türbelerinde sıklıkla karşılaşılan bir pencere genişlik ölçüsüdür. *190* cm pencere yüksekliği, döneminin diğer pencerelerine kıyasla yüksektir. Pencere yüksekliğinin fazla oluşu türbenin yüksek cephelere sahip olmasıyla açıklanabilse de Sinan'ın inşa ettiği yüksek cephelere sahip I. Süleyman (Kanuni) ve Hürrem Sultan Türbelerinde pencere yüksekliklerini artırılmamıştır. Şehzade Mehmet Türbesi'nde pencere yüksekliğinin genişliğe oranı artarak döneminden farklı *2,1* oranı kullanılmıştır.

Şehzade Mehmet Türbesi büyük boyutlu bir türbe yapısı olmasında rağmen, pencerelerin geniş bir alanı kapladığı türbe cephelerinde, cephe alanının pencere alanına oranı 6,3 olarak hesaplanmıştır. Kendinden önce inşa edilen, özellikle sultan ve hanedan ailesine mensup kişilere ait büyük boyutlu mezar yapılarında cephe alanının pencere alanına oranında 10,0-13,0 arasında değişen değerle ulaşılmıştır[37]. Şehzade Mehmet Türbesi'nde ulaşılan değer aynı hazirede daha sonra inşa edilen Rüstem Paşa Türbesi'nde (ö.1561) ulaşılan değere yakındır.[38]

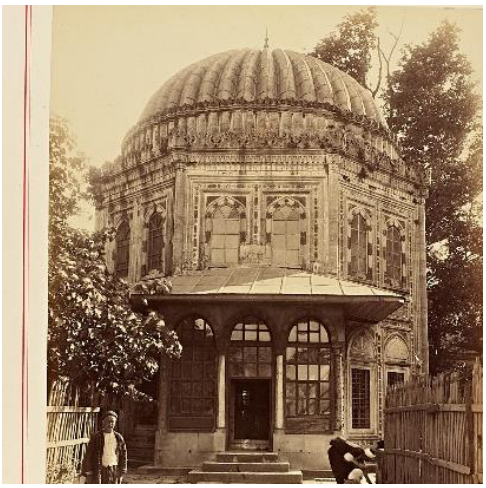
[37] II. Bayezid Türbesi, 12,8; I. Selim Türbesi 10,5; Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sultan Selim Külliyesi) 14,0.
[38] Rüstem Paşa Türbesi 6,5.

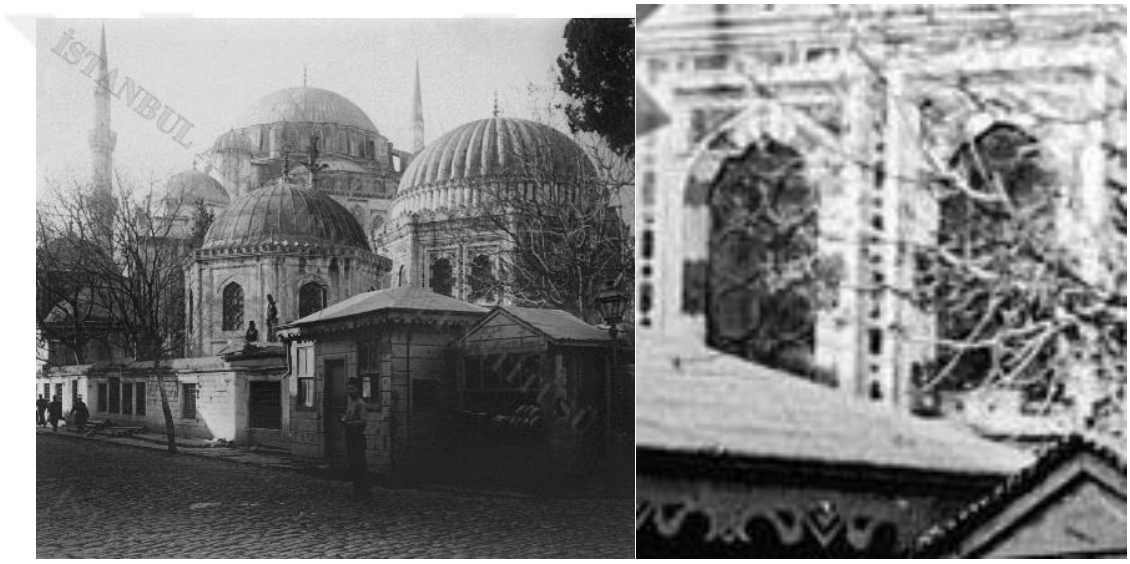
Şekil 2.3. 73 : Şehzade Mehmet Türbesi 5.Cephe Görünüşü (İstanbul 1.VBM Arşivinden İşlenerek)

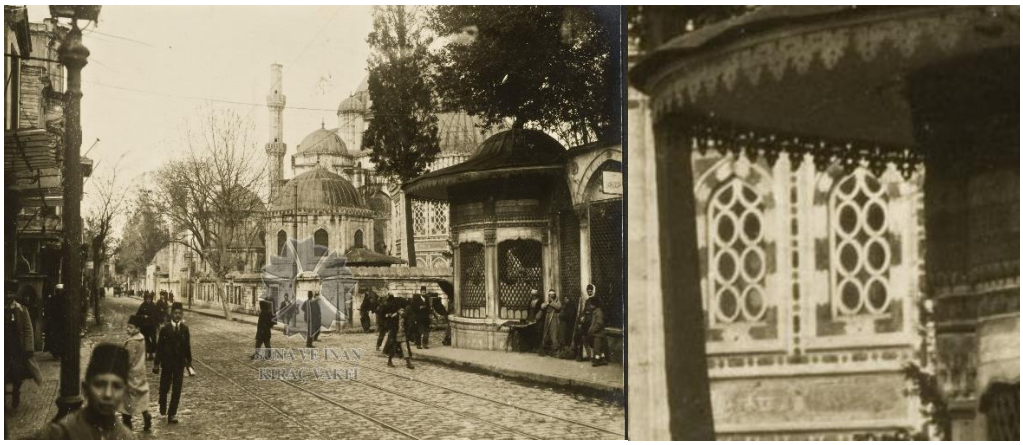
Şekil 2.3. 74: Şehzade Mehmet Türbesi (Kuran: 1986)

Şekil 2.3. 75: Şehzade Şehzade Mehmet Türbesi
(İ.Ü. II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü, Abdullah Kardeşler)

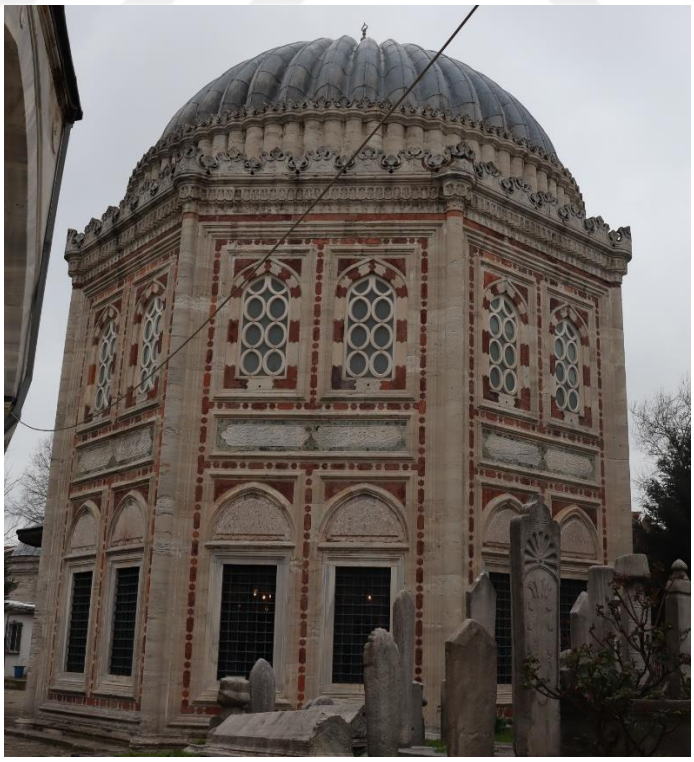
Şekil 2.3. 76: Şehzade Mehmet Türbesi ve pencere ayrıntısı
(İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 77: Şehzade Mehmet Türbesi ve pencere ayrıntısı
(İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)

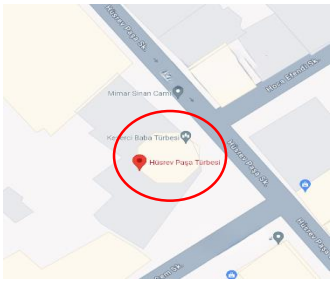
Şekil 2.3. 78: Şehzade Mehmet Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 79: Şehzade Mehmet Türbesi, 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.11. Hüsrev Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Yenibahçe, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H. 952 / M.1545-46</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Vezir Hüsrev Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">14</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>7</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 80 : Hüsrev Paşa Türbesi Harita Görüntüsü
https://www.google.com.tr/maps

(N. Uzun, 2021)

Hüsrev Paşa Türbesi Genel Tanımı

İstanbul Fatih ilçesi, Yenibahçe Semti'nde Bali Paşa Camii yakınında yer alan türbe, Halep, Şam, Rumeli Beylerbeyiliği yapmış, ikici vezirliğe kadar yükselmiş Hüsrev Paşa (Deli) tarafından yaptırılmıştır (Ayverdi:1955, s.32). Kapı üstünde yer alan inşa kitabesine göre H.952/ M.1545 1546 tarihinde tamamlanmıştır (Kuran:1988, s.228; Özsayıner:1993, s.187). 17. Ve 18. yüzyılda çıkan yangınlarda zarar gören türbe, son olarak 1918 yılında çıkan yangından etkilenmiş ve 1950'li yıllarda onarılmıştır (Müller- Wiener:2001, s.511-512).

Türbe, içte ve dışta sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Yapının giriş cephesinde revak bölümü olabileceği düşünülmekle birlikte bu konuda kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır (Ünsal:1982, s.82)

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme küfeki taşından inşa edilmiş sekizgen planlı türbenin köşelerine gömme sütunlar yerleştirilmiştir. İki sıralı pencere düzeni uygulanan türbenin, giriş dışındaki

yedi cephesinde birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Pencere açıklıkları, dışta her iki sıradaki pencere açıklığını içine alan, içte ise pencere katlarını birbirinden ayıran iki çerçeve ile sınırlandırılmıştır. İçe doğru pahlı silmeden oluşturulmuş içteki çerçeveyle pencere çevresi çökertilerek duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Giriş cephesinde pencere açıklığına yer verilmeyerek ikinci sıra pencere açıklığının yerleştirileceği bölüm sağır bırakılmıştır. Yay kemer içine yerleştirilmiş giriş kapısı duvar yüzeyinden alçak tutulmuştur. Türbenin gövde kısmı ve kasnak çevresi gömme sütunlar üzerinde de devam eden palmet dizileri ile sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci Sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Ayrı çerçeveler içine alınan her iki sıradaki pencere açıklıklarında kemer köşeleri doldurulmuştur.

Şekil 2.3. 81: Hüsrev Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Söve ve alınlıklarda mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş olup ortalama 26 cm genişliğindedir. Kenarları dışta düz içte içe doğru pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Mermerden oluşturulmuş sivri kemerli alınlıkların kenarları çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Kemer köşelerinde rumi ve palmet motiflerinden oluşturulmuş taş süslemeye yer verilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş düz yüzeyli sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Kemer köşelerinde rumi ve palmet motiflerinden oluşturulmuş taş süslemeye yer verilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 9.93 m **Kasnak:** 1,56 m

Cephe Genişlik: 4.62 m (1. Cephe), 4.55 m (2. - 6. Cephe), 4.53 m (7. Cephe).

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P2	3. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P3	4. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P4	5. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P5	6. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P6	7. Cephe	201	105	2,0	2,11
1P7	8. Cephe	201	105	2,0	2,11
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	2. Sırada Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P2	3. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P3	4. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P4	5. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P5	6. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P6	7. Cephe	205	95	2,2	1,95
2P7	8. Cephe	205	95	2,2	1,95

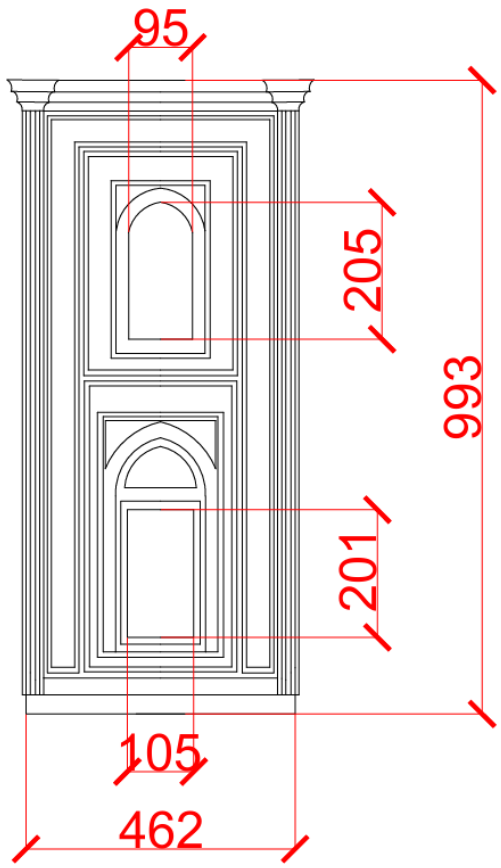
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	45,18	Pencere açıklığı bulunmamaktadır	
2. Cephe	45,88	5,11	8,976
3. Cephe	45,18	5,11	8,84
4. Cephe	45,18	5,11	8,84
5. Cephe	45,18	5,15	8,771
6. Cephe	45,18	5,15	8,771
7. Cephe	44,98	5,11	8,802
8 Cephe	45,98	5,11	8,996
TOPLAM	362,74	35,85	10,11
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAMI	317,56	35,85	8,9

Değerlendirme:

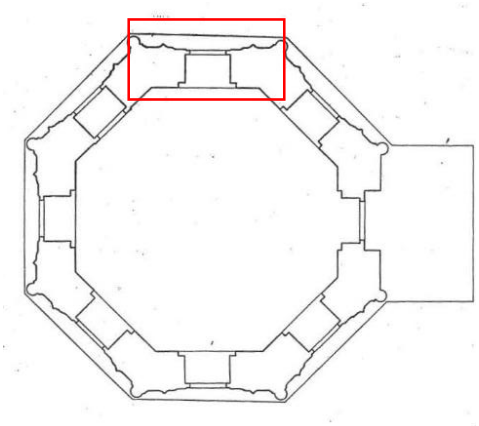
Hüsrev Paşa Türbesi, cephe yükseklik ve genişlikleri, üst sıra pencere açıklıklarının boyutları ve pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranı bakımından Şehzade Mehmet Türbesi'yle yakınlık göstermektedir. Şehzade Mehmet Türbesi cephelerinde birinci ve ikinci sırada ikişer pencere açıklığına yer verilirken Hüsrev Paşa Türbesi'nde daha önce inşa edilen çokgen planlı türbelerde olduğu gibi cephelerde birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığı yer almıştır.

Cephede tek pencere açıklığının bulunması daha büyük pencere açıklığının tasarlanmasına imkân sağlamıştır. Ancak pencere sayısına bağlı olarak Şehzade Mehmet Türbesi'ndeki açıklık oranının Hüsrev Paşa Türbesi'nden yüksek olduğu görülmüştür.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri ve kullanılan malzeme bakımından Mimar Sinan'ın ve daha öncesinde Acem Ali'nin inşa ettiği türbelerle ortak özelliklere sahip olsa da pencere çevresinin duvar yüzeyinden çökertilmesi ve kemer köşelerinde yapının genelinde olduğu gibi taş bezeme ile doldurulması Hüsrev Paşa Türbesi'ni Sinan'ın sonraki tarihlerde inşa edeceği türbelerden ayırır.

Şekil 2.3. 82: Hüsrev Paşa Türbesi 3. Cephe
(Ayverdi:1955'den işlenerek)

Şekil 2.3. 83: Hüsrev Paşa Türbesi (Ayverdi:1955)

Şekil 2.3. 84: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 85: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 86: Hüsrev Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)

2.3.12. Hürrem Sultan Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Süleymaniye Külliyesi,
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H. 952 / M.1545-46</td></tr>
<tr><td>Bani /
Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Sultan I. Süleyman tarafından Hürrem Sultan için yaptırılmıştır.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dışta sekizgen, içte onaltıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1, 0/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 87 Süleymaniye Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)

(N. Uzun, 2021)

Hürrem Sultan Türbesi Genel Tanımı

İstanbul İli, Fatih İlçesinde Süleymaniye Camii haziresinde bulunmaktadır. Süleymaniye Külliye ile birlikte inşa edildiği kabul edilen türbe, H.965/ M. 1555-1558 yılına tarihlendirilmektedir (Yüksel:2004, s.176-177, Kuran:1986, s.177).

Dışta sekizgen, içte onaltıgen planlı türbe, yuvarlak kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzey cephesinde, mukarnas başlıklı sütunlara oturtulmuş sivri kemerlerin taşıdığı çatı ile örtülü revak bölümü bulunmaktadır. İç mekânda kenar sayısının artmasıyla aralarda kalan kenarlara pencerelerle ardışık düzen sergileyecek şekilde nişler yerleştirilmiştir.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Ağırlıklı olarak kesme taş kullanılan türbe cepheleri sade bir tasarıma sahiptir. Kapı ve çevresinde, pencere elemanlarında ve kasnak çevresinde mermer malzemeye yer verilmiştir.

Cepheleri, düz ve profilli silmelerle çerçeve içine alınan türbenin giriş dışındaki yedi cephesinde, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Profilli silmelerden oluşturulmuş içe doğru kademelenen silmeler pencere açıklıklarının etrafında da çerçeveler oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir.

Kubbe kasnağını mermer üzerine kazıma tekniğiyle Ayet'el Kürsi yazılı bir yazı kuşağı dolaşmaktadır (Özsayıner:1993, s. 188). Revak bölümü bulunan kapı açıklığının iki yanına bitkisel kompozisyona sahip ve üst bölümü yazı ile sonlanan çini panolar yerleştirilmiştir. Kapı açıklığı iki farklı mermerden geçme tarzında oluşturulmuş basık kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci Sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Dışta birbirinden ayrı çerçeveler içine alınan her iki sıradaki pencere açıklıkları duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

Şekil 2.3. 88: Hürrem Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Söve ve alınlıklarda mermer, alınlığın kenarlarında kırmızı kireç taşı, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda ise yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 23 cm genişliğindeki lento ve söveler, mermerden oluşturulmuş olup kenarları düz profillidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Sivri kemerli alınlığın kenarlarında kırmızı kireç taşı, kabartılmış iç kısmında beyaz mermer kullanılmıştır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar, yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 10.80 m **Kasnak:** 1,36 m

Cephe Genişlik: 4.83 m (1. -3 Cephe) , 4.86 m (4. Cephe), 4.85 m (5. – 6. Cephe), 4.86 m (7.Cephe), 4.84 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	170	92	1,8	1,56
P2	3. Cephe	170	92	1,8	1,56
P3	4. Cephe	170	94	1,8	1,60
P4	5. Cephe	170	93	1,8	1,58
P5	6. Cephe	170	94	1,8	1,60
P6	7. Cephe	170	93	1,8	1,58
P7	8. Cephe	170	93	1,8	1,58
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	254	125	2,0	3,18
2P2	2. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P3	3. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P4	4. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P5	5. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P6	6. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P7	7. Cephe	254	125	2,0	3,18
2P8	8. Cephe	254	125	2,0	3,18

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	52,16	3,18	16,4
2. Cephe	52,16	4,74	11,0
3. Cephe	52,16	4,74	11,0
4. Cephe	52,49	4,82	10,9
5. Cephe	52,38	4,76	11,0
6. Cephe	52,38	4,75	11,0
7. Cephe	52,49	4,73	11,1
8 Cephe	52,27	4,73	11,0
TOPLAM	**418,50**	**36,44**	**11,5**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**366,34**	**33,27**	**11,0**

Değerlendirme:

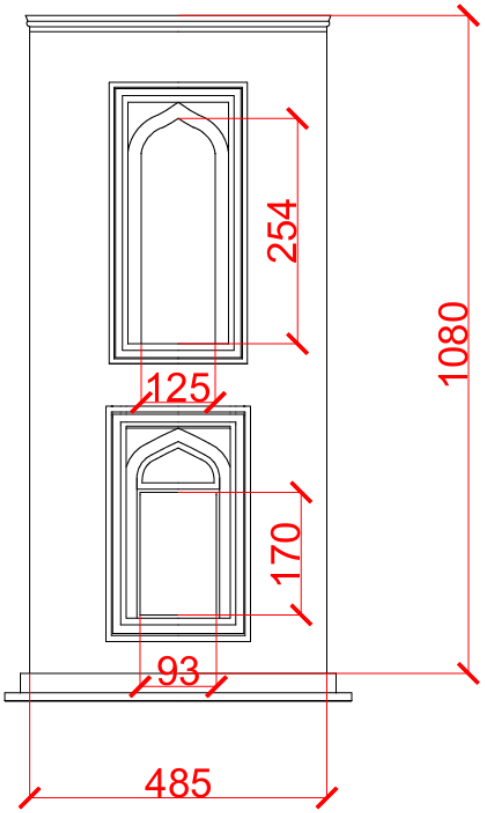
Türbede, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı tekrarlanmış olup cepheler arasında güney doğu ve güney batı birinci sıra pencere açıklıklarının diğer pencerelerden 2 cm daha geniş olması dışında biçimsel ve boyutsal bakımdan farklılık bulunmamaktadır.

Cephelerde, pencere açıklıkları içe doğru kademelenen profilli silmelerle çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Bu tasarım şekli, 16. Yüzyıl türbelerinin önemli bir kısmında uygulanmış olmakla birlikte alt ve üst sıra pencerelerinin ayrı çerçeveler içine alınması, Hürrem Sultan Türbesi'nden önce, *Şehzadeler Türbesi* (1522-23,Yavuz Sultan Selim Camii) *Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi* (1541), sonrasında ise *Cerrah Mehmet Paşa Türbesi* (1593) cephelerinde görülmektedir.

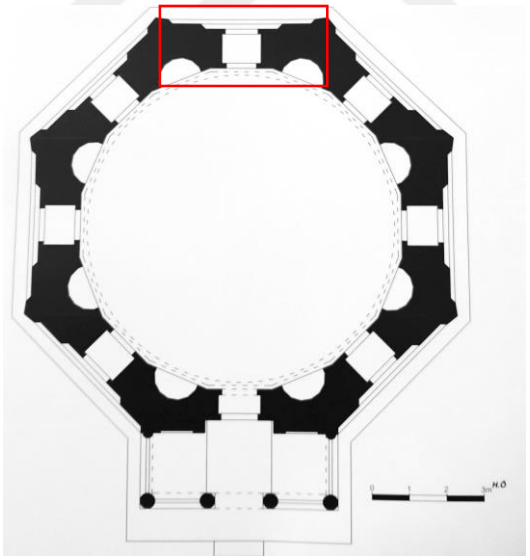
Alt sıra pencereyi oluşturan elemanlardan kenarları profilli mermer söve ve lentolar, bu döneme ait farklı statülerdeki kişilerin türbelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak alınlık bölümünde iki ayrı renkte mermer ve taş kullanımı sadece hanedan ailesine mensup kişilerin türbelerinde görülmektedir.

Hürrem Sultan Türbesi, 10.80 m. yüksekliğiyle 16. yüzyılda inşa edilen en yüksek dört türbeden biridir. Dış cephe genişlikleri de yüksek olan türbenin, iç mekânda kenar sayısının artarak bu alanlara nişler yerleştirilmesinden dolayı dış cephenin yükseklik ve genişlikleri pencere boyutlarına yansımamış, pencerelerde dönemin diğer türbeleriyle yakın ölçü ve oranlar kullanılmıştır.

Türbenin üst sıra pencere açıklıkları günümüzde yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır. 19. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen fotoğrafta sivri uçlu oval kayıtlı dışlıklar ile yuvarlak alıçı kayıtların birlikte yer aldığı görülmektedir. Yuvarlak kayıtlı alçı pencerelerde zaman içerisinde onarıma ihtiyaç duyulan kısımların oval kayıtlı pencerelerle yenilendiği düşünülmektedir (Şekil 2.3.92).

Şekil 2.3.81: Hürrem Sultan Türbesi 5.Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3.82: Hürrem Sultan Türbesi (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 89: Hürrem Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 90: Hürrem Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 91: Hürrem Sultan Türbesi 5. ve 6. Cephe ((N. Uzun,2021)

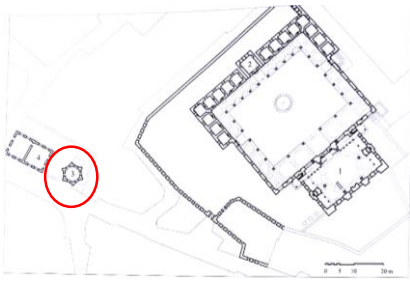

Şekil 2.3. 92: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı, j. Robertson, Tarihsiz[39]

[39] J. Robertson'un arşivdeki diğer fotoğrafları 1850-1857 tarihli.

2.3.13. Kara Ahmet Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Kara Ahmet Paşa Külliyesi Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 966/ M.1558-59		
Bani / Adına Yaptırılan	Sadrazam Kara Ahmed Paşa'nın 1555'de idamından sonra kâhyası tarafından tamamlanmıştır.		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Dışta altıgen, içte onikigen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1, 0/1		
Pencere Sayısı	11	1. Sıra	2. Sıra
		5	6

Şekil 2.3. 93 : Kara Ahmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

(N. Uzun, 2021)

Kara Ahmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul, Fatih İlçesi Topkapı Semti'nde, Kara Ahmet Paşa'nın sağlığında yapımına başlanan külliyesinin kuzey doğu ucunda yer almaktadır. Külliye yapıları, paşanın idamının ardından kâhyası tarafından tamamlanmış, Kara Ahmet Paşa Türbesi ise kitabesine göre H. 966/ M.1558-59'da, paşanın (ö.1855) idamından dört yıl sonra inşa edilmiştir (Kuban:2021, s.34; Yüksel:2004,s.31-32).

Türbe, dışta altıgen iç mekânda onikigen plana sahip olup onsekizgen kasnağa oturan kurşunla kaplı çift cidarlı kubbe ile örtülüdür. İç mekanda kenar sayısının arttırılmasıyla pencere arasında kalan açıklıksız kenarlara nişler yerleştirilmiştir. Giriş cephesindeki revak bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş türbede sadece kapı söve ve kemerinde mermer malzeme kullanılmıştır. Altıgenin her bir köşesine kasnak bitimine kadar yükselen ve alemle sonlanan gömme sütunlar yerleştirilerek cepheler birbirinden ayrılmıştır.

Türbenin giriş dışındaki cepheleri, profilli silmelerden oluşturulmuş çerçeveler içine alınırken giriş cephesi belirli bir seviyeye kadar duvar yüzeyinden yükseltilmiştir. Profilli silmelerle çerçeve içine alınan kapı açıklığı, pudingi taş ve beyaz mermer sıralamasıyla oluşturulmuş basık kemerli olup kemer üstünde dikdörtgen kartuş içine yazılmış kitabe bulunmaktadır.

Türbede birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Giriş cephesinde kapı üstünde bir pencere açıklığına yer verilerek diğer cephelerle bütünlük sağlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci Sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Alt ve üst sıra pencere açıklıkları dışta tek bir çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır.

Şekil 2.3. 94: Kara Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencerelerde yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taş lento ve söveler, ortalama 24 cm genişliğinde olup kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Sivri kemerli alınlık bölümünün kenarları çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri, kemer yüzeyinden daha yüksek tasarlanarak belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri kemer yüzeyinden daha yüksek tasarlanarak belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.70 m

Cephe Genişlik: 4.70 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	168	93	1,8	1,56
P2	3. Cephe	168	93	1,8	1,56
P3	4. Cephe	168	93	1,8	1,56
P4	5. Cephe	168	93	1,8	1,56
P5	6. Cephe	168	93	1,8	1,56
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	184	90	2,0	1,66
2P2	2. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P3	3. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P4	4. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P5	5. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P6	6. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P7	7. Cephe	184	90	2,0	1,66
2P8	8. Cephe	184	90	2,0	1,66

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	36,73	1,66	22,2
2. Cephe	36,73	3,22	11,4
3. Cephe	36,73	3,22	11,4
4. Cephe	36,73	3,22	11,4
5. Cephe	36,73	3,22	11,4
6. Cephe	36,73	3,22	11,4
TOPLAM	**220,37**	**17,75**	**12,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDATOPLAM	**183,65**	**16,09**	**11,4**

Değerlendirme

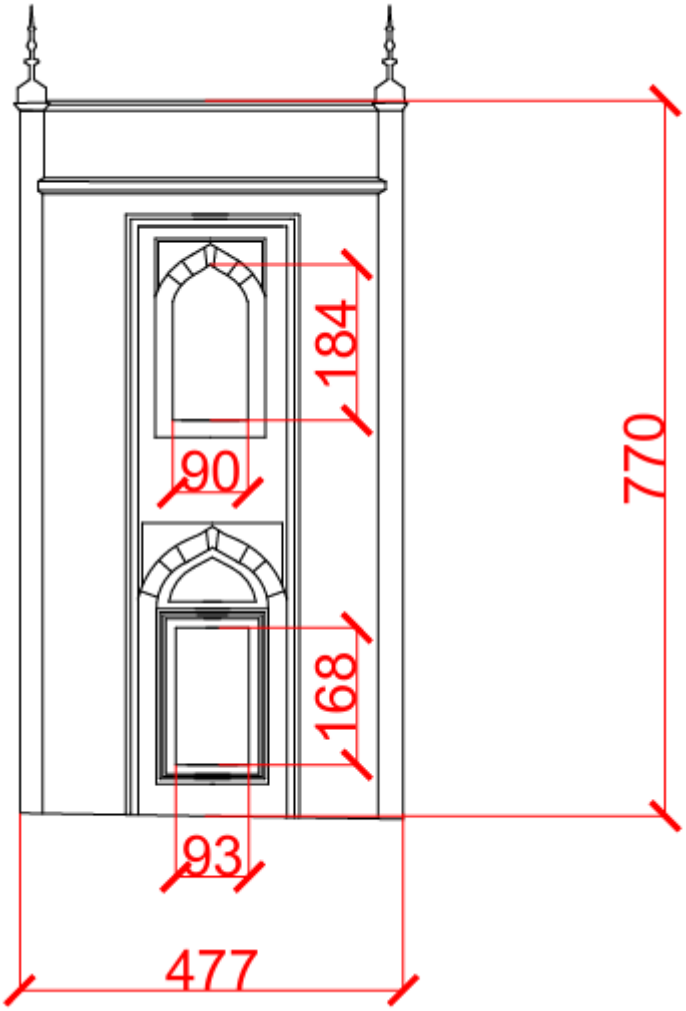
İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede, 16. Yüzyıl türbelerinin önemli bir bölümünde görüldüğü gibi pencere açıklıkları tek bir çerçeve içinde toplanarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır.[40]

Pencere açıklıkları kesme taştan düz yüzeli kemerleri, kenarları çift profilli söveleri ve kenarları çökertilmiş alınlıklarıyla dönem özelliklerini taşımaktadır. Çift profilli söve tasarımı daha çok mermer sövelerde karşımıza çıkmakta olup Kara Ahmet Paşa Türbesi dışında sadece Şah Huban Türbesinde (1580) kesme taş üzerine uygulanmıştır.

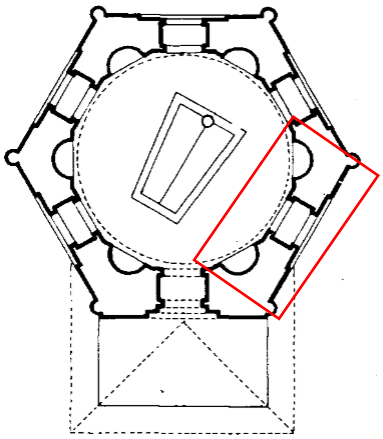
Pencere açıklıkları Mimar Sinan'ın inşa ettiği diğer türbelerle yakın ölçülerde olup pencere yüksekliğine oranında bu dönemde sıklıkla karşılaşılan 1,8 değerine ulaşılmıştır. Altıgen planlı türbede cephe alanının pencere alanına oranı Hürrem Sultan Türbesi ile yakın değerdedir[41]

[40] II. Bayezid Türbesi (1512-13), Selçuk Sultan Türbesi (1512), Yavuz Sultan Selim Türbesi (1522-1523),Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sulan Selim Camii, 1522-23). Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541), Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Hürrem Sultan Türbesi (1557), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Şah Huban Türbesi (1580), Doğancı Ahmet Paşa Türbesi (1576), Zal Mahmut Türbesi'nde (1580), Siyavuş Paşa Türbesi (1582).

[41] Hürrem Sultan Türbesi (1557) toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı 12,4 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 95: Kara Ahmet Paşa Türbesi
2.Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 96: Kara Ahmet Paşa Türbesi (Kuran:1988)

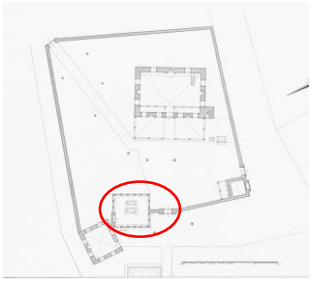
Şekil 2.3. 97: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 98: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 99: Kara Ahmet Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.14. İskender Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">İskender Paşa Külliyesi, Kanlıca, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1570 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">İskender Paşa, Sultan I. Süleyman ve II. Selim dönemi.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dikdörtgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek sıra
5/0, 4/0, 3/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">17</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>17</td><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2.3.91: İskender Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

(N. Uzun, 2021)

İskender Paşa Türbesi Genel Tanımı

İstanbul Beykoz İlçesi Kanlıca Semtinde bulunan İskender Paşa Külliyesi'nde caminin kuzeyinde yer almaktadır. İskender Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan külliye H.967/ M. 1559-60 yıllarında tamamlanmıştır.

Türbe, günümüzde inşa edildiği dönemin özelliklerini taşımamaktadır. Dikdörtgen planlı üzeri çatı ile örtülü türbeye giriş güney cephesindeki kapı açıklığından sağlanmaktadır (Tanman:1994, s.217-218)

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş İskender Paşa Türbesi, tek sıra pencere düzenlemesine sahiptir. Türbede toplam on yedi pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve düz atkılıdır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır..

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 2.80 m

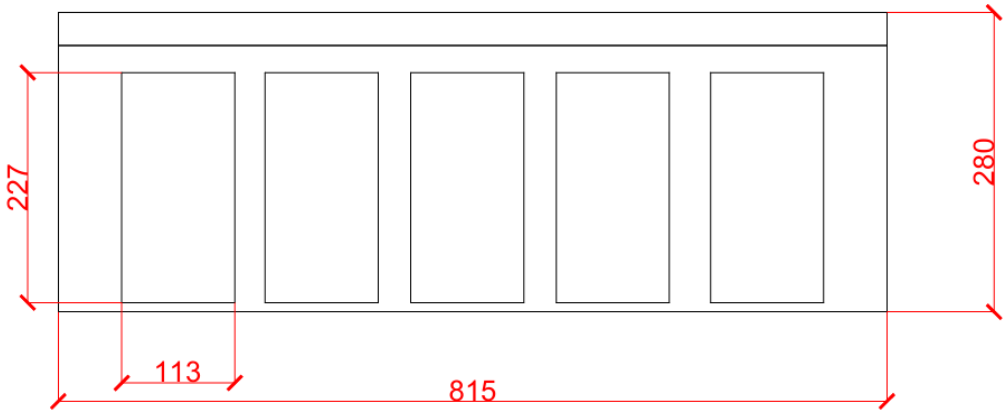
Cephe Genişlik: 8,15 m (1. Ve 3. Cephe, Kuzey- Güney), 7,44 m (2. Ve 4. Cephe, Doğu- Batı)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
P1	1.Cephe	227	113	2,0	2,55
P2	1.Cephe	227	113	2,0	2,55
P3	1.Cephe	227	113	2,0	2,55
P4	1.Cephe	227	113	2,0	2,55
P5	2.Cephe	227	113	2,0	2,55
P6	2.Cephe	227	113	2,0	2,55
P7	2.Cephe	227	113	2,0	2,55
P8	2.Cephe	227	113	2,0	2,55
P9	2.Cephe	227	113	2,0	2,55
P10	3.Cephe	227	113	2,0	2,55
P11	3.Cephe	227	113	2,0	2,55
P12	3.Cephe	227	113	2,0	2,55
P13	3.Cephe	227	113	2,0	2,55
P14	3.Cephe	227	113	2,0	2,55
P15	4.Cephe	227	113	2,0	2,55
P16	4.Cephe	227	113	2,0	2,55
P17	4.Cephe	227	113	2,0	2,55

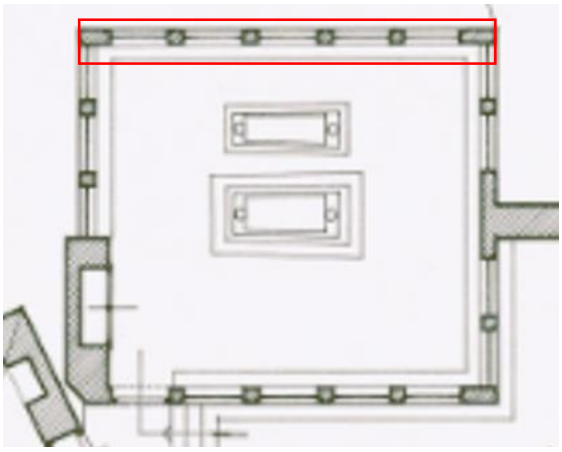
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	22,82	10,21	2,2
2. Cephe	20,83	12,77	1,6
3. Cephe	22,82	12,77	1,8
4. Cephe	20,83	7,66	2,7

Değerlendirme

Özgün mimari yapısını kaybetmiş İskender Paşa Türbesi'nde pencere açıklıkları biçimsel ve oransal bakımdan Mimar Sinan dönemi türbelerinin özelliklerini taşımamaktadır.

Şekil 2.3. 100: İskender Paşa Türbesi 3. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 101 : İskender Paşa Türbesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

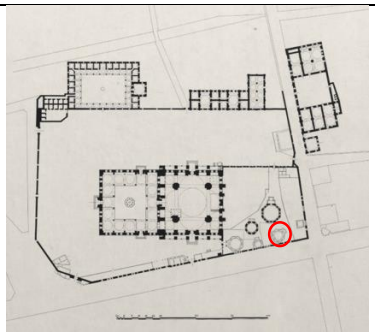
Şekil 2.3. 102: İskender Paşa Türbesi Güney Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 103: İskender Paşa Türbesi Kuzey Cephesi (N. Uzun, 2021)

2.3.15. Rüstem Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Şubat 2021		
Konumu	Şehzade Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 968 / M.1561-62		
Bani / Adına Yaptırılan	Rüstem Paşa'nın eşi Mihrimah Sultan tarafından yaptırılmıştır		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1, 0/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 104: Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Rüstem Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Şehzade Camii haziresinde Şehzade Mehmet Türbesi'nden sonra Mimar Sinan'ın inşa ettiği ikinci türbe yapısıdır. Sadrazam Rüstem Paşa'nın ölümünün (1561) ardından karısı Mihrimah Sultan tarafından yaptırılan türbe inşa kitabesine göre H.968/ M. 1561-62'de tamamlanmıştır (Kuban:2021, s. 343).

Şehzade Mehmet Türbesi'nde değinildiği gibi Şehzade Külliyesi ve bulunduğu bölge 1613, 1718, 1782 yangınlarından zarar görmüştür. Türbelerin bu yangınlardan ne kadar etkilendiği bilinmemektedir. Yangınların dışında yine türbelerle ilgili net bilgiye ulaşılamamakla birlikte Şehzade Camii'nin 1766 depreminden hafif hasar aldığı yapılan çalışmalarda belirtilmiştir. Rüstem Paşa Türbesi, 1912-13 yıllında külliyedeki diğer mezar yapılarıyla birlikte onarım geçirmiştir (Mazlum:2011, s.52-56; Wıenner:2001,s. 480).

Türbe sekizgen planlıdır. Ortalama 3.30 m kenar uzunluklarına sahip türbenin üzeri beden duvarları üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesinde ikisi gömme sütun olmak üzere altı sütun tarafından taşınan üstü çatı ile örtülü revak bölümü bulunmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme küfeki taşından inşa edilen türbenin cepheleri, geniş ve dar silmelerle hareketlendirilmiştir. Sekizgenin köşe kısımları gömme sütun izlenimi verecek şekilde yükseltilerek cepheler birbirinden ayrılmıştır.

Giriş kapısı, kırmızı ve beyaz mermerden oluşturulmuş basık kemerlidir. Girişin bulunduğu bölüm revak çatısına kadar mermerle kaplı olup yazı sadece bu cephede kapı üstünde ve onun iki yanında kullanılmıştır. Sekizgen türbede cepheler dışa taşkın profilli silmeler ve onun üstünde testere dişi şeklinde saçakla sonlandırılmıştır.

Giriş dışındaki yedi cephede birinci ve ikinci sıra da birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Bu düzenleme, giriş açıklığının bulunduğu cepheye kapı açıklığı üstünde bir pencereye yer verilerek uyarlanmıştır. Yapıda alt sırada yedi üst sırada sekiz pencere açıklığı olmak üzere toplam on beş pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci Sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Ayrı çerçeveler içine alınan her iki sıradaki pencere açıklıklarında kemer köşeleri doldurulmuştur.

Şekil 2.3. 105: Rüstem Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıklarının lento, söve ve alınlıklarında mermer; alt ve üst sırada kemerlerde kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** İçe doğru kademelenen kenarları çift profilli lento ve söveler mermer malzemeden oluşturulmuş olup ortalama 22 cm genişliğe sahiptir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri kesme taştan örülmüş olup düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Kenarları çökertilmiş mermer alınlıklarla kaplanmıştır.

Kemer Köşesi **:**Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan oluşturulmuş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kesme taştan örülüş düz yüzeyli sivri kemerlere sahiptir.

Kemer Köşeleri **:**Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Demir malzemeden üretilmiş yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 10.19 m **Kasnak:** 1,72 m

Cephe Genişlik: 4.64 m (1. Cephe, Giriş, Doğu), 4.64 m (2. Cephe), 4.56 m (3. Cephe), 4.57 m (4.Cephe), 4.55 m (5. Cephe), 4.55 m (6. Cephe), 4.67 m (7. Cephe), 4.62 m(8.Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik /Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	185	99	1,9	1,83
P2	3. Cephe	185	99	1,9	1,83
P3	4. Cephe	185	98	1,9	1,81
P4	5. Cephe	187	101	1,9	1,88
P5	6. Cephe	186	100	1,9	1,86
P6	7. Cephe	185	99	1,9	1,83
P7	8. Cephe	185	99	1,9	1,83
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	157	94	1,7	1,47
2P2	2. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P3	3. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P4	4. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P5	5. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P6	6. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P7	7. Cephe	187	94	2,0	1,75
2P8	8. Cephe	187	94	2,0	1,75

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	22,84	1,48	15,5
2. Cephe	24,36	3,59	6,8
3. Cephe	23,04	3,59	6,4
4. Cephe	22,97	3,57	6,4
5. Cephe	23,04	3,65	6,3
6. Cephe	22,97	3,62	6,4
7. Cephe	23,04	3,59	6,4
8 Cephe	24,15	3,59	6,7
TOPLAM	186,42	26,67	7,0
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	186,42	26,67	7,0

Değerlendirme:

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı tekrarlanmıştır. Pencere açıklıklarının tek başına ya da alt ve üst sıra pencere açıklılarını birlikte çerçeve içine alma *II. Bayezid Türbesi* (1512-13) ile başlayan bir cephe tasarımı olup gerek Sinan öncesi gerekse Sinan'ın inşa ettiği türbelerin önemli bir bölümünde uygulanmıştır.[42] Kenarları profilli mermer söveler ve kenarları oyulmuş mermer alınlık aynaları döneminin türbelerinde yaygın olarak görülmektedir.

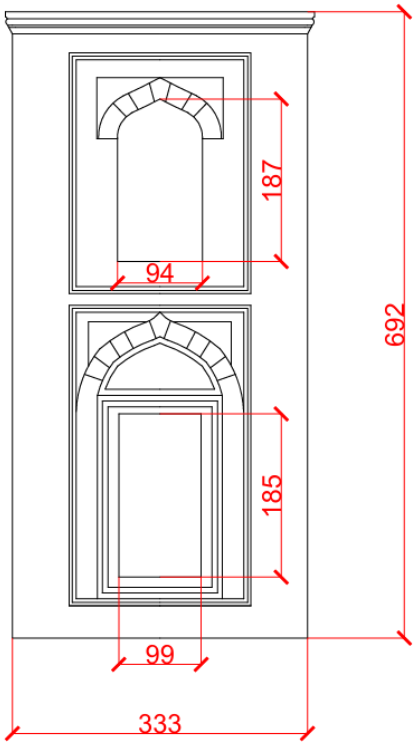
Pencere açıklıkları dahil olmak üzere dış cephe tasarımı aynı hazirede daha önce inşa edilmiş Şehzade Mehmet Türbesine ve sultan türbelerine göre sadedir. Türbede kesme ana malzeme olan kesme taşın dışına mermer pencere söve ve aynaları ile iki renkli mermerin kullanıldığı kapı kemeri ve düz mermerle kaplı giriş cephesi dışında çıkılmamıştır. Malzeme seçimi sade tasarımıyla hanedan ailesinden farklılık göstermiş olsa da devlet adamlarının türbelerinin genelinde görülen bir anlayıştır.

Türbenin üst sıra pencerelerinde gördüğümüz yuvarlak kayıtlı demir dışlıklar, Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi ile I. Abdülhamit Türbesi pencerelerinde de bulunmaktadır. Geçmiş dönemlere ait fotoğraflara Koca Sinan Paşa Türbesi pencere açıklıklarında belirli bir dönem demir kayıtlı dışlıklar yer almıştır. Türbenin 19. Yüzyıl sonlarına tarihlendirilen fotoğraflarında üst sıra pencereler blok camla korunmaktadır. 20. Yüzyıl başlarına tarihlendirilen fotoğraflarında söz konusu demir dışlıkların takıldığı görülmektedir. Yapının inşa edildiği dönemdeki alçı dışlıkları hakkında elimizde yeterli kaynak bulunmamakla birlikte dönem özelliği olarak dışlıkların yuvarlak ya da altıgen alçı kayıtlı olduğu düşünülmektedir (Şekil 2.3.108-109).

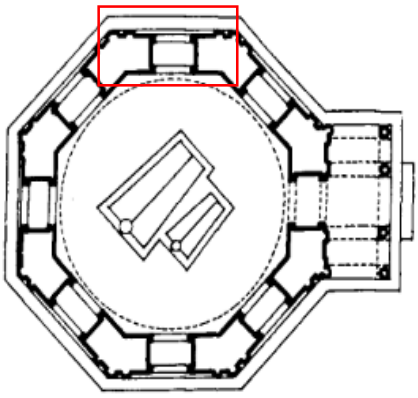
Pencere açıklıklarının boyutları Sinan'ın diğer türbelerine kıyasla büyüktür. Fakat pencere yüksekliğin genişliğe oranı Sinan'ın diğer türbelerinde kullandığı oran aralığındadır. Sinan'ın diğer türbelerine kıyasla büyük boyutlu pencere açıklıkları aynı hazirede yer alan Şehzade Mehmet Türbesi'nin pencere yüksekliklerinde söz konusudur. Burada büyük boyutlu pencere açıklıklarının Şehzade Mehmet Türbesi ile

[42] *Selçuk Sultan Türbesi* (1512), *Yavuz Sultan Selim Türbesi* (1522-1523),*Şehzadeler Türbesi* (Yavuz Sulan Selim Camii, 1522-23), *Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi* (1541), *Hüsrev Paşa Türbesi* (1545), *Hürrem Sultan Türbesi* (1557), *Kara Ahmet Paşa Türbesi* (1558), *Rüstem Paşa Türbesi* (1560), *Şah Huban Türbesi* (1580), Doğancı Ahmet Paşa Türbesi (1576), Zal Mahmut Türbesi'nde (1580), Siyavuş Paşa Türbesi (1582)

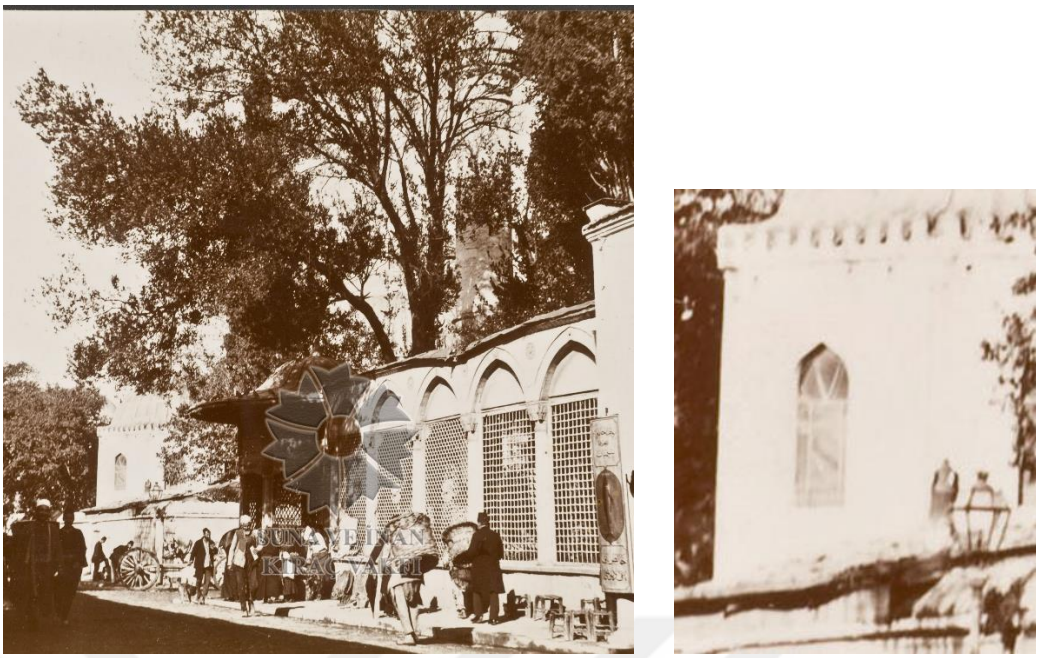
görsel bütünlük sağlama olarak yorumlanabileceği gibi çinilerle kaplı iç mekân için tasarlanması da mümkündür. Cephelerdeki pencere açıklık oranı Şehzade Mehmet Türbesi'ne yakındır.

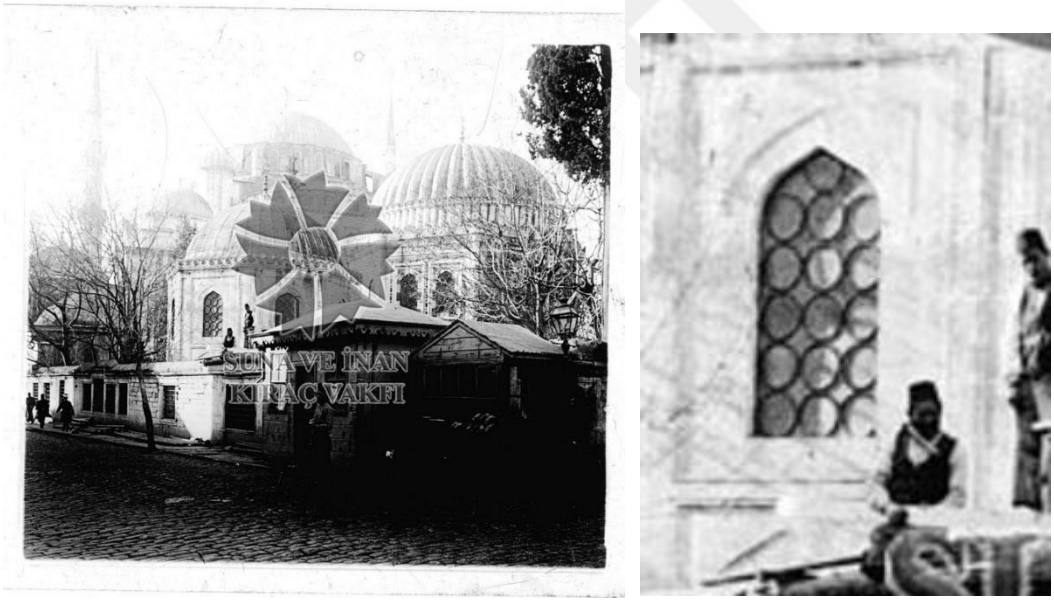
Şekil 2.3. 106: Rüstem Paşa Türbesi 3.Cephe Görünüşü (İstanbul 1.VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 107: Rüstem Paşa Türbesi (A Kuran,1986)

Şekil 2.3. 108: Rüstem Paşa Türbesi,19. Yüzyıl sonu (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 109: Resim: Rüstem Paşa Türbesi,20.yüzyıl başı (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 110: Rüstem Paşa Türbesi Güneybatı Cephesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 111: Rüstem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 112: Rüstem Paşa Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.16. Sultan I. Süleyman Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Süleymaniye Külliyesi,
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1566 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Sultan II. Selim tarafından babası Sultan I. Süleyman için yaptırılmıştır.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/3, 0/3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">38</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>14</td><td>24</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 113 : Süleymaniye Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

Sultan I. Süleyman Türbesi Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesinde Süleymaniye Semtinde adını veren Süleymaniye Külliyesinde yer almaktadır. Cami, Darülkurra, Çeşme, Sıbyan Mektebi, Medreseler, Darüşşifa, İmaret, Tabhane yapılarının bulunduğu külliyede Hürrem Sultan Türbesi'nden sonra inşa edilen ikinci türdedir. Sultan II. Selim tarafından babası Sultan I. Süleyman için yaptırılan türbenin inşa kitabesi bulunmakta olup arşiv belgelerine dayandırılarak 1968 yılında tamamlandığı kabul edilmektedir (Necipoğlu:2013, s 280; Önkal:2017, s.270).

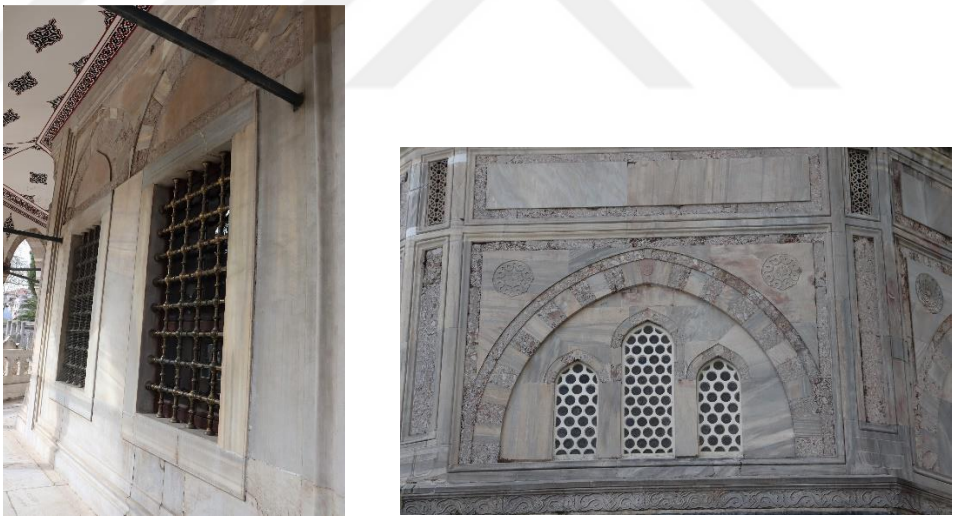
Türbenin inşasında Kadıköy'deki Hagia Euphemia'nın mermer yontma taşları, Aya Sofya'dan getirilen ve 1166 sinod kararlarının yazılı olduğu büyük mermer levhalar gibi Bizans yapılarından getirilen malzeme kullanıldığı bilinmektedir (Wiener:2001, s.466-67). Ayrıca, 7 Recep 975 / 7 Ocak 1567 tarihli bir hükümle türbenin inşaatı için Bursa, Amasya, Kastamonu ve Merzifon kadılıklarından "mermer işi bilir üstad taşçılar" istenmektedir (Yüksel:2004, s.645).

Sultan I. Süleyman Türbesi, sekizgen plan şamasında inşa edilmiş olup dışta sütunların taşıdığı çatı ile örtülü galeri bölümüyle kuşatılmıştır. Doğu cephesinde galeri bölümünden dışa taşkın üç birimli revak bölümü bulunmaktadır. Türbe iç mekanda sekiz sütunun taşıdığı kubbe ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe cepheleri mermerle kaplıdır. Galeri bölümüyle iki kata ayrılan sekizgen planlı türbenin köşeleri pahlı olup bu bölümlere alt sırada gömme sütunlar, üst sırada altta renkli taş ve ajurlu mermerle oluşturulmuş iki dikdörtgen pano yerleştirilmiştir.

İki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede giriş dışındaki yedi cephede alt sırada iki üst sırada üç pencere açıklığına yer verilmiştir. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen panolar içine yerleştirilen sivri kemerler altında toplanmıştır. Kemer köşeleri duvar yüzeyinden yüksek tasarlanmış olup bu bölümlere gülbezekler yerleştirilmiştir. Galeri bölümü içinde kalan alt sıra pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından sade bir kuruşa sahipken kullanılan malzeme ve işçilikle nitelikli bir görünüşe kavuşturulmuştur.

Şekil 2.3. 114: Sultan I. Süleyman Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Üst sıra pencere açıklıklarında, giriş cephesinde iki

pencere dikdörtgen formlu düz atkılı olarak tasarlanırken diğer pencereler dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söve ve lentolar, 22 cm eninde düz mermerdir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır. İki ayrı mermerden oluşan kemeri dışta aynı formda daha ince bir kemer takip etmektedir.

Alınlık **:** Alınlıkta iki farklı mermer kullanılmıştır. Orta bölüm yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Giriş cephesi üst sıra pencere açıklıkları düz mermer yüzeyli sövelere sahipken diğer pencerelerde söve kullanılmamıştır (2P1-2P3).

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. İki ayrı renkteki mermerin dizilimiyle oluşturulmuştur.

Alınlık **:** Giriş cephesi üst sırasında bulunan üç pencerede alınlık görülmektedir. Alınlıklar mermer olup orta kısımları yükseltilmiştir**.**

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:**Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 12.16 m

Cephe Genişlik: 6.41m (1. Cephe) 6.15 m (2. Cephe), 6.43 m (3. - 4. Cephe), 6.41 m (5. Cephe), 6.45 m (6. Cephe), 6.47 m (7. Cephe), 6.15 m (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P2	2. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P3	3. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P4	3. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P5	4. Cephe	168	94	1,8	1,58
1P6	4. Cephe	168	94	1,8	1,58
1P7	5. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P8	5. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P9	6. Cephe	168	94	1,8	1,58
1P10	6. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P11	7. Cephe	168	93	1,8	1,56
1P12	7. Cephe	168	94	1,8	1,58
1P13	8. Cephe	168	94	1,8	1,58
1P14	8. Cephe	168	94	1,8	1,58
2. Sıra					
2P1	1. Cephe (Giriş)	123	62	2,0	0,76
2P2	1. Cephe (Giriş)	88	75	1,2	0,66
2P3	1. Cephe (Giriş)	123	62	2,0	0,76
2P4	2. Cephe	180	65	2,8	1,17
2P5	2. Cephe	211	78	2,7	1,65
2P6	2. Cephe	180	64	2,8	1,15
2P7	3. Cephe	180	64	2,8	1,15
2P8	3. Cephe	211	75	2,7	1,58
2P9	3. Cephe	180	61	3,0	1,10
2P10	4. Cephe	180	63	2,9	1,13
2P11	4. Cephe	211	74	2,9	1,56
2P12	4. Cephe	180	62	2,9	1,12
2P13	5. Cephe	180	61	3,0	1,10
2P14	5. Cephe	211	75	2,7	1,58
2P15	5. Cephe	180	64	2,8	1,15
2P16	6. Cephe	180	64	2,8	1,15
2P17	6. Cephe	211	75	2,7	1,58
2P18	6. Cephe	180	61	3,0	1,10
2P19	7. Cephe	180	63	2,9	1,13
2P20	7. Cephe	211	74	2,9	1,56
2P21	7. Cephe	180	62	2,9	1,12
2P22	8. Cephe	180	65	2,8	1,17
2P23	8. Cephe	211	79	2,7	1,67
2P24	8. Cephe	180	64	2,8	1,15

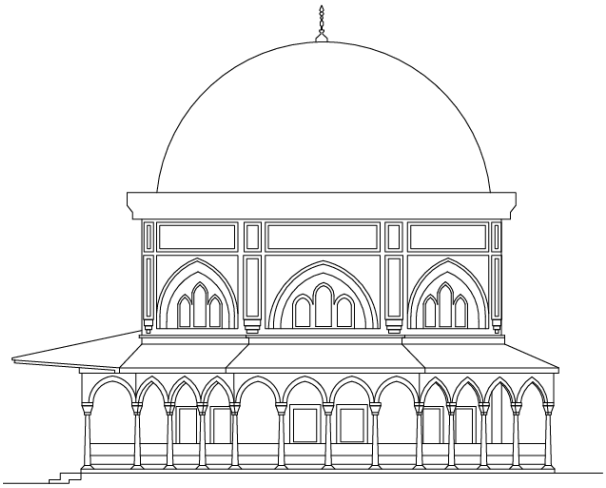
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	78,07	2,18	35,7
2. Cephe	74,78	7,11	10,5
3. Cephe	78,19	6,96	11,2
4. Cephe	78,19	6,97	11,2
5. Cephe	78,07	6,97	11,2
6. Cephe	78,43	6,97	11,2
7. Cephe	77,95	6,95	11,2
8 Cephe	74,78	7,15	10,5
TOPLAM	618,46	51,26	12,1
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	540,39	49,07	11,0

Değerlendirme:

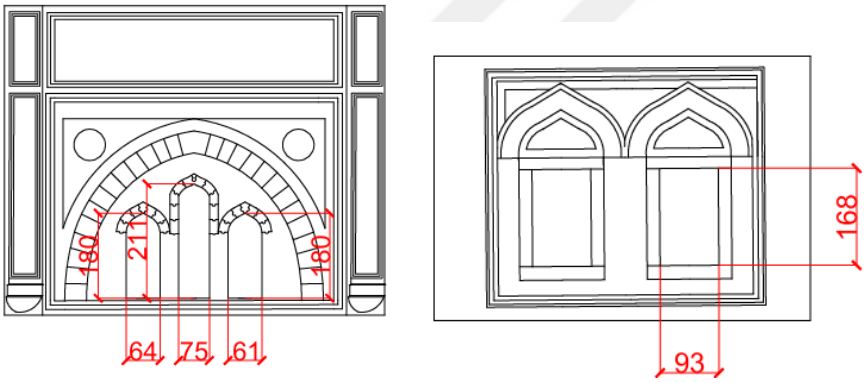
Sultan I. Süleyman Türbesi, sultan türbesi olması nedeniyle büyük boyutlu bir yapı olarak tasarlanmış ve cephelerde sayıca fazla pencere açıklığına yer verilmiştir. Sultan türbesi olması pencerelerin biçimsel özelliklerini daha ziyade malzeme seçimi ve işçilikte etkisini göstermiştir. Üst sıra pencerelerde görülen üçlü pencere gruplaması devlet adamlarına ait türbe yapıları arasında sadece Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580-81) cephesinde karşımıza çıkarken Ayasofya Camii haziresindeki sultanlar türbelerinin giriş cephelerinde devam ettirilmiştir.

Türbenin birinci sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlar dönemim diğer türbeleriyle yakındır. Büyük boyutlu bir yapı olmasına rağmen pencerelerinde küçük boyutlu mezar yapılarıyla yakın ölçülerin kullanılması, cephelerde birden fazla pencere açıklığına yer verilmesiyle açıklanabilmektedir. Pencere sayısının fazla olmasına rağmen cephe alanının pencere alanına oranı düşük olup 12,1 oranına ulaşılmıştır.[43] Bu oran aynı hazirede bulunan Hürrem Sultan Türbesi'nde 11,5'dir.

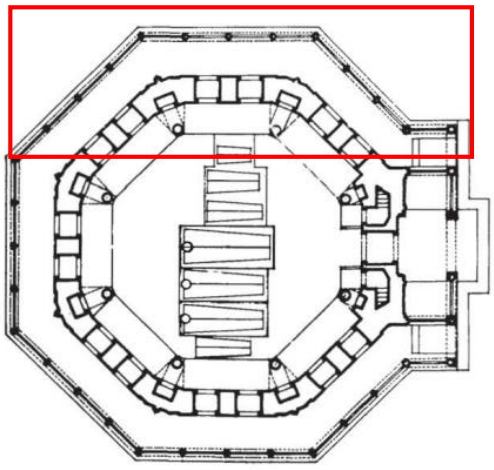
[43] Toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı, incelenen onsekiz Mimar Sinan yapısının yedisinde 13,2-10,1 arasında; on mezar yapısında 7,9 -6,7 arasında; bir mezar yapısında 5,7 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 115 : Sultan I. Süleyman Türbesi 2.- 4. Cephe Görünüş
(İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 116 : Sultan I. Süleyman Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları
(İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 117: Sultan I. Süleyman Türbesi (Kuran:1988)

SUNA VE İNAN
KIRAÇ VAKFI

Şekil 2.3. 118: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 119: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi (N. Uzun, 2021)

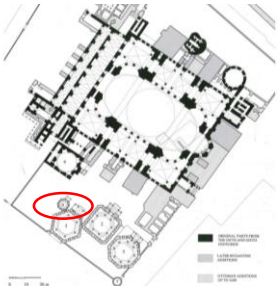
Şekil 2.3. 120: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi Güneydoğu Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 121: Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi Kuzeydoğu Cephesi (N. Uzun,2021)

2.3.17. Şehzadeler Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Şubat 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Ayasofya Camii, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">16. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">III. Murad'ın şehzadeleri için inşa edilmiştir.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan (?)</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dışta sekizgen içte haçvari</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">24</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>6</td><td>16</td></tr>
</table>

Şekil 2.3.113: Ayasofya Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)

Şehzadeler Türbesi Genel Tanımı

Şehzadeler Türbesi, Ayasofya Camii avlusunda yer almaktadır. Türbenin III. Murad tarafından ölen şehzadeleri için inşa ettirdiği düşünülmektedir. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1600 yılından önce Mimar Sinan tarafından inşa edildiği kabul edilmektedir **(Önkal:2017, s. 300).**

Şehzadeler Türbesi, dışta sekizgen iç mekanda haçvari plan şemasına sahip olup çift cidarlı kubbe ile örtülüdür. Kubbeyi taşıyan dört payanda ile haçvari plan şemasına dönüştürülen iç mekânda, kubbe ile duvar arasında kalan bölümler tonozla örtülmüştür. Türbenin girişinde üzeri çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe kesme küfeki taşından inşa edilmiştir. Türbe cephelerinde iki sıra pencere düzenlemesi cephelerde ve pencere sıraları arasında farklı sayıda pencere açıklığına

yer verilerek uygulanmıştır. Türbenin ana yönlere bakan cephelerinde alt sırada iki üst sırada üç pencere açıklığı yer alırken ara yönlere bakan cephelerde alt sıra sağır bırakılıp üst sırada tek pencere açıklığına yer verilmiştir. Giriş cephesinde sadece üst sırada pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. *Alt sıra pencere açıklıkları* dikdörtgen formlu düz atkılı olup alınlık kemeri söveye oturmaktadır. Alınlık bölümü mermer ile kaplanmış, ayna, kemer ve kemer köşeleri kabartılarak belirginleştirilmiştir.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıklarında mermer, üst sıra pencere açıklıklarında kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 122: Şehzadeler Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları: .

Söve - Lento **:** Kenarları profilli mermer lento ve söveler 22 cm genişliğindedir.

Kemer: **:** Hafifletme kemeri mermerle kaplı olup sivri kemer biçimdedir.

Alınlık **:** Mermer alınlığın orta kısmı yükseltilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan oluşturulmuş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kesme taştan örülüş sivri kemerler düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarla yenilenmiş dışlıklar beton altıgen kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 822 Cm

Cephe Genişlik: 3.58 Cm (1. Cephe), 3.25 m (2. Cephe) 4.01 m (3. Cephe), 2.92 m (4. Cephe), 3.92 m (5. Cephe), 2.37 m (7. Cephe), 3.24 (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
2. Sıra					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	136	75	1,8	1,02
1P2	3. Cephe	136	75	1,8	1,02
1P3	5. Cephe	136	75	1,8	1,02
1P4	5. Cephe	136	75	1,8	1,02
P5	7. Cephe	136	75	1,8	1,02
2. Sıra					
2P1	1. Cephe	134	75	1,7	1,05
2P2	1. Cephe	134	75	1,7	1,05
2P3	1. Cephe	134	75	1,7	1,05
2P4	2. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P5	3. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P6	3. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P7	3. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P8	4. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P9	5. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P10	5. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P11	5. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P12	7. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P13	7. Cephe	200	91	2,2	1,8
2P14	8. Cephe	200	91	2,2	1,8

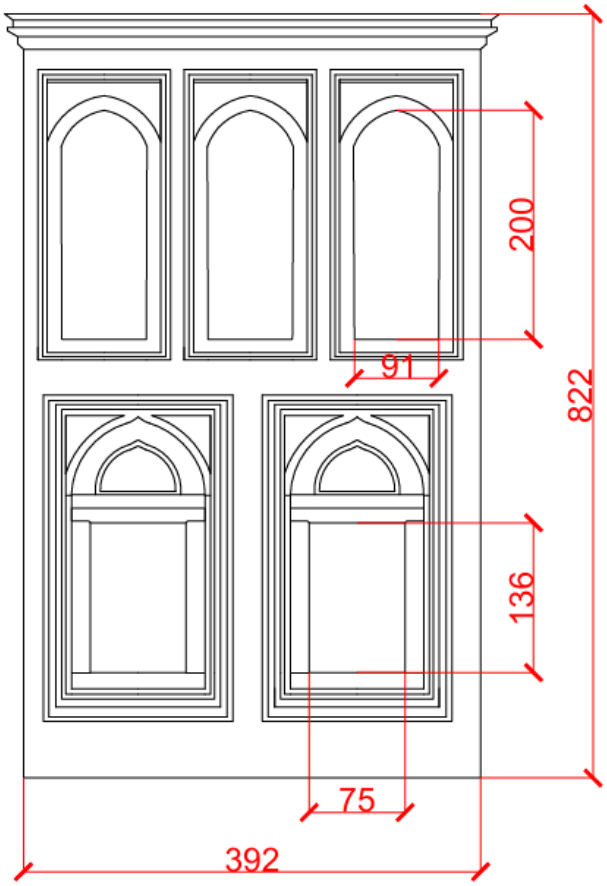
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	29,43	3,15	9,3
2. Cephe	26,72	1,82	14,7
3. Cephe	32,96	7,50	4,4
4. Cephe	24,00	1,82	13,2
5. Cephe	32,22	7,50	4,3
6. Cephe	III. Murad Türbesi ile bitişik.		
7. Cephe	19,48	4,66	4,18
8 Cephe	26,63	1,82	14,63
TOPLAM	191,44	28,27	7,00
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	162,02	25,12	6,5

DEĞERLENDİRME:

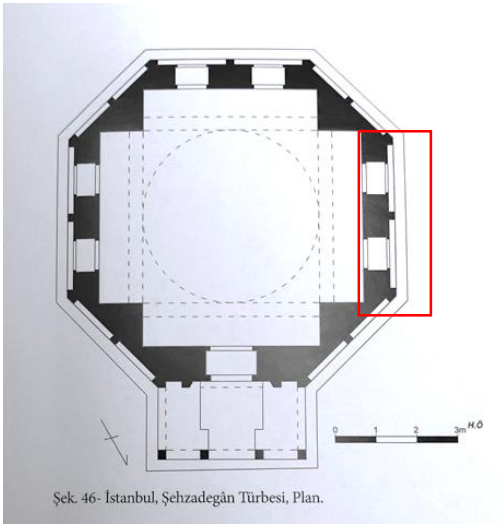
Türbenin Mimar Sinan'ın eseri olduğu konusu netlik kazanmamıştır. Türbe cephe tasarımı bakımından Zal Mahmut Paşa Türbesi ve Kılıç Ali Türbesi cephe düzenlemesiyle benzerlik gösterir.

Pencere açıklıkları boyut bakımından Mimar Sinan türbelerinden farklı olsalar dabirinci sıra pencere açıklıklarının yüksekliğin genişliğe oranında, Sinan türbelerinde sıklıkla karşımıza çıkan 1,8 değerine ulaşılmıştır[44]. Cephe alanının pencere alanına oranı Sinan türbeleriyle yakın değerlerdedir.

[44] İncelenen on sekiz Sinan yapısının on birinde, birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 123 : Şehzadeler Türbesi 5. Cephe
(Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 124: Şehzadeler Türbesi Plan (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 125: Şehzadeler Türbesi 2.ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

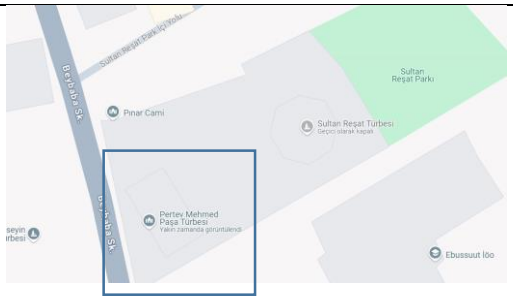

Şekil 2.3. 126: Şehzadeler Türbesi 4. ve 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 127: Şehzadeler Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.18 Pertev Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	Eyüp, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.980/M.1573		
Bani / Adına Yaptırılan	Pertev Paşa		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Dikdörtgen		
Pencere Düzeni	Tek sıra 6/0, 7/0, 1/0		
Pencere Sayısı	14	1. Sıra	2. Sıra
		14	0

Şekil 2.3. 128: Pertev Paşa Türbesi Harita Görüntüsü (https://www.google.com/maps/)

Pertev Paşa Türbesi Genel Tanımı

Eyüp'te bulunan Pertev Paşa Türbesi, giriş kapısı üstünde yer alan inşa kitabesine göre H.980/M.1573 tarihinde, Pertev Paşa'nın sağlığında inşa edilmiştir (Özsayıner:1993, s. 204) Dikdörtgen planlı türbenin kubbenin üst örtüsü günümüze ulaşmamıştır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe kesme küfeki taşından inşa edilmiştir. Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulanana türbede, birinci cephede altı, ikinci cephede bir, üçüncü cephede yedi pencere açıklığına yer verilirken dördüncü cephe sağır bırakılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Pencere açıklıklarını sınırlandıran herhangi bir çerçeve bulunmamaktadır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Söve ve lentolarda kesme taş alınlıklarda mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları: .

Söve- Lento **:** Duvar yüzeyinden çökertilmiş, kesme taş lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taştan oluşturulmuştur.

Alınlık **:** Onarımlar sonrası yenilenmiş mermer alınlıklar yer almaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 4,29 m

Cephe Genişlik: 15.71 m (1. ve 3. Cephe), 9.38 m (2. Cephe), 9.29 m (4. Cephe)

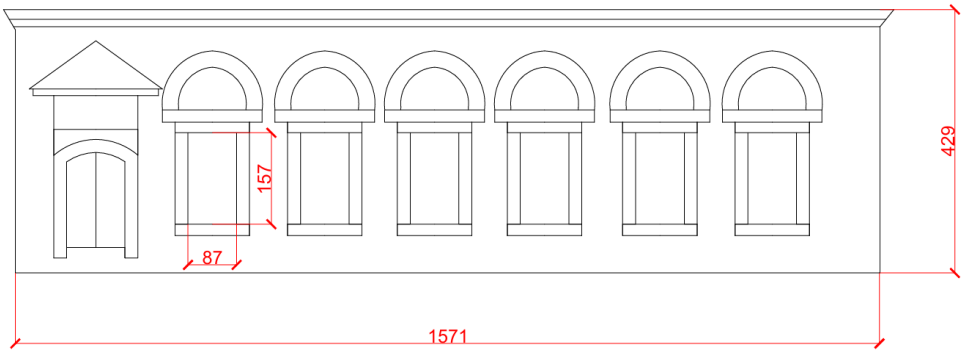
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik / Genişlik**	**M²**
1P1	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P2	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P3	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P4	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P5	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P6	1. Cephe	157	87	1,8	1,37
1P7	2.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P8	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P9	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P10	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P11	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P12	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P13	3.Cephe	157	87	1,8	1,37
1P14	3.Cephe	157	87	1,8	1,37

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	67,40	8,19	8,2
2. Cephe	40,24	1,37	29,5
3. Cephe	67,40	9,56	7,1
4. Cephe	39,85	Açıklık yok	
TOPLAM	214,88	19,11	11,2

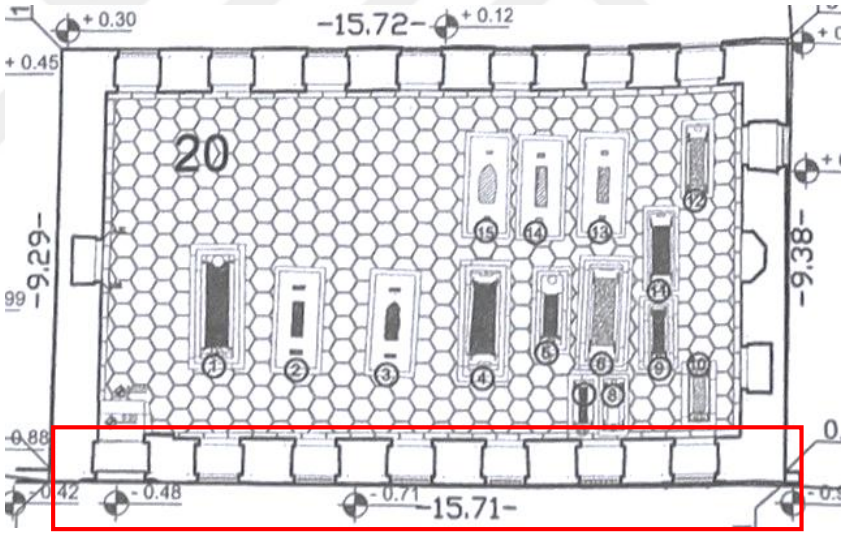
DEĞERLENDİRME:

Tek sıra pencere düzenlemesi, Mimar Sinan döneminde nadir olarak uygulanan bir cephe düzenlemesidir. Türbe özgün yapısını günümüze taşıyamamış olsa da pencere yüksekliklerinin genişliğe oranı bu dönem sıklıkla karşılaşılan 1,8'dir. Cephe alanının pencere alanına oranı 11,0 olarak hesaplanmış olup bu orana Sinan döneminin özellikle büyük boyutlu türbelerinde rastlanmaktadır.

Geçmiş dönemlere ait görsellerden pencere alınlıklarının bir dönem ajurlu mermerle kaplandığı görülmektedir (Şekil 2.3.131).

Şekil 2.3. 129 : Pertev Paşa Türbesi 1. Cephe

Şekil 2.3. 130 : Pertev Paşa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 131: Pertev Paşa Türbesi (Salt Araştırma, ,Ülgen Arşivi 1934)

Şekil 2.3. 132: Pertev Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun,2024)

Şekil 2.3. 133: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 1. Cephe (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 134: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 2. Cephe (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 135: Pertev Paşa Türbesi İç Mekân, 4. Cephe (N. Uzun,2021)

2.3.19. Piyale Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Mayıs 2021		
Konum	Piyale Paşa Camii Haziresi, Beyoğlu		
İnşa Tarihi	H. 985 / M. 1578 (ö.)		
Bani / Adına Yaptırılan	Kaptan-ı Derya Piyale Mehmet Paşa		
Mimar	Mimar Sinan (?)		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	13	1. Sıra	2. Sıra
		5	8

Şekil 2.3. 136 : Piyale Paşa Külliyesi Harita Görüntüsü (kulturenvanteri.com/harita)

(N. Uzun, 2021)

Piyale Paşa Türbesi Genel Tanımı

Kaptan-ı Derya Piyale Mehmet Paşa'ya ait türbe, İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Kasımpaşa semtinde paşanın kendi adına yaptırdığı külliye içerisinde caminin güneyinde yer almaktadır. Külliyenin H.981/M.1573-74 tarihinde inşa edildiği vakfiyesinden anlaşılmakla birlikte (Kuban: s.329) türbede inşa tarihini gösteren bir kitabeye rastlanmamıştır. Piyale Paşa'nın H. 985 / M. 1578 vefat ettiği bilinmektedir (Ayvansarâyi: 2001, s.420). Edirne Selimiye Camii ile aynı dönemde inşa edilen külliyenin Mimar Sinan gözetiminde Hassa Mimarlar Ocağındaki diğer mimarlar tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Kuban:2021, s.329; Goodwin:2017, s.347; Demiriz:1981, s.387). Arşiv kayıtlarında 1877 yılında onarım geçirdiği ve 1907 yılında onarıma ihtiyaç duyduğu belirtilen türbe (Tanman:2011, s.99-131), son olarak 1980 ve 2007 yıllarında restorasyon geçirmiştir (Demiriz:2011, s.197-209).

Piyale Paşa Türbesi sekizgen plan şemasına sahip olup üzeri sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbe, dışarıdan Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi'nde olduğu

gibi üzeri sütunların taşıdığı çatı ile örtülü galeri bölümüyle kuşatılmıştır. Türbeye giriş kuzey cephesinde bulunan basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Piyale Paşa Türbesi kesme taştan inşa edilmiş olup cephelerde kapı, pencere ve galeri sütunlarında mermer kullanılmıştır. Galeri bölümüyle iki kata ayrılan cepheler üst kısımda dışa taşkın sade profilli saçakla sonlandırılmıştır.

Sekizgen planlı türbenin beş cephesinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Diğer üç cephede ise sadece üst sırada birer pencere açıklığına yer verilerek cepheler arasında bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Bu üç cepheden giriş cephesinde alt sırada kapı açıklığı yer almıştır. Girişin yanındaki cephelerde pencere açıklıklarının yeri dışta sağır bırakılmış olup iç mekanda bu alanlara dolaplar yerleştirilmiştir. Türbede alt sırada beş pencere açıklığı, üst sırada sekiz pencere açıklığı olmak üzere toplam on üç pencere açıklığı bulunmaktadır.

Şekil 2.3. 137: Piyale Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki tip pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları

dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını söve dışında sınırlandırarak duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir çerçeveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeyli olup ortalama 20 cm genişliğindedir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taş malzemeden oluşturulmuş olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.00 m **Kasnak:** 1.00 m

Cephe Genişlik: 4.22 m (1. Cephe) , 4.24 m (2. Cephe), 4.34 m (3. Cephe, Batı), 4.25 m (4.Cephe), 4.27 m (5. Cephe), 4.18 m (6. Cephe), 4.21 (7. Cephe), 4.12 m (8.Cephe)

Cephe Yüksekliğinin Alt Sıra Pencere Yükseklik Ortalamasına Oranı: 3,2

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P2	3. Cephe (Batı)	190	114	1,7	2,17
P3	4. Cephe	190	114	1,7	2,17
P4	5. Cephe	190	114	1,7	2,17
P5	6. Cephe	190	114	1,7	2,17
P6	7. Cephe	190	114	1,7	2,17
P7	8. Cephe	190	114	1,7	2,17
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	180	110	1,6	1,98
2P2	2. Cephe	176	110	1,6	1,97
2P3	3. Cephe	180	110	1,6	1,98
2P4	4. Cephe	180	110	1,6	1,98
2P5	5. Cephe	180	110	1,6	1,98
2P6	6. Cephe	180	110	1,6	1,98
2P7	7. Cephe	180	110	1,6	1,98
2P8	8. Cephe	176	110	1,6	1,97

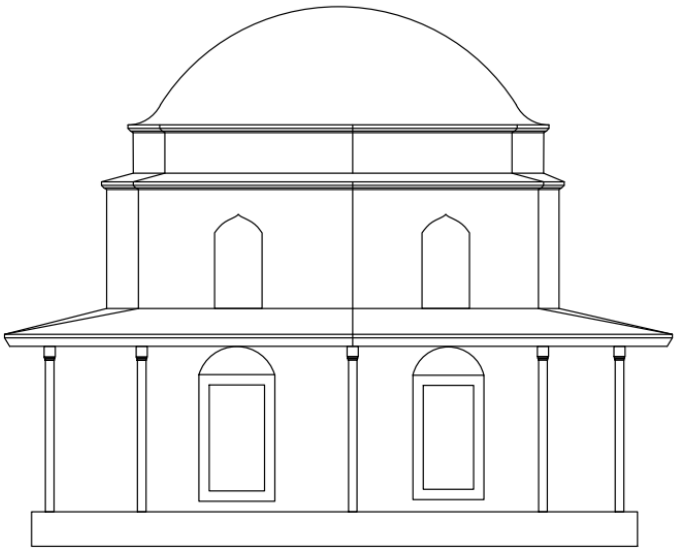
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	25,32	1,98	12,8
2. Cephe	25,44	1,94	13,1
3. Cephe	26,04	4,15	6,3
4. Cephe	25,50	4,15	6,2
5. Cephe	25,62	4,15	6,2
6. Cephe	25,08	4,15	6,0
7. Cephe	25,26	4,15	6,1
8 Cephe	24,72	1,94	12,8
TOPLAM	202,98	26,58	7,6
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	177,66	24,60	7,2

Değerlendirme:

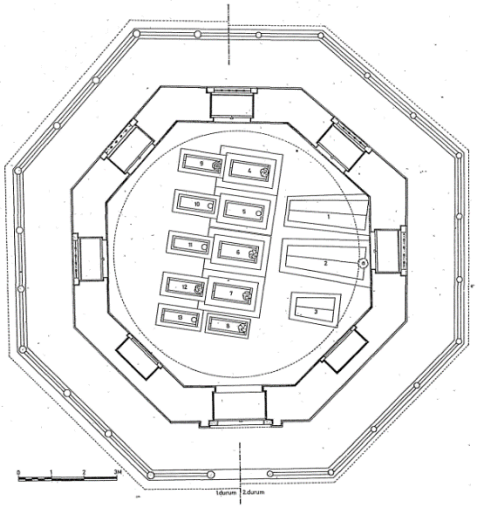
Piyale Paşa Türbesinde iki sıralı pencere düzenlemesi, iki cephede birinci sıra sağır bırakılarak uygulanmıştır. 16. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen iki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbelerde özellikle cephelere hareket kazandırmak amacıyla bazı cephelerin sağır bırakıldığı görülmektedir. Alt sırada pencere açıklığı bulunmayan cephelerin kapı açıklığının iki yanında yer alması cephelere hareket kazandırmanın dışında giriş mekânının tasarımıyla ilgili olduğunu düşündürmektedir.

Mimar Sinan gözetiminde Hassa Mimarlar Ocağındaki mimarlar tarafından inşa edildiği düşünülen türbede pencere açıklıkları, boyut ve oran bakımından Mimar Sinan'a ait türbelerden ayrılır. Alt sıra pencere açıklıklarının yükseklik ve genişliklerinin arttığı, pencere yüksekliğinin genişliğe oranının düştüğü görülmektedir.

Pencere açıklıkları, malzeme seçimi ve biçimsel özellikleri bakımından dönemi içerisinde sade bir görünüşe sahiptir.

Şekil 2.3. 138: Piyale Paşa Türbesi 3. Ve 4. Cephe Görünüşü (Demiriz:1981'den işlenerek)

Şekil 2.3.131: Piyale Paşa Türbesi (Demiriz:1981)

Şekil 2.3. 139: Piyale Paşa Türbesi, 1937 (eskiistanbul.net)

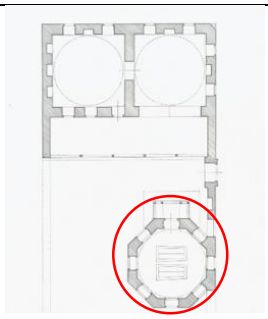
Şekil 2.3. 140: Piyale Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 141: Piyale Paşa Türbesi (N. Uzun,2021)

2.3.20. Şah Huban Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Kasım 2021		
Konumu	Yenibahçe, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	M. 1570-80		
Bani / Adına Yaptırılan	Şah Huban		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	15	Alt	Üst
		7	8

Şekil 2.3. 142: Şah Huban Külliyesi Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şah Huban Sultan Türbesinin Genel Tanımı

Sultan III. Murad'ın kadınlarından Şah Huban Hatun'a ait türbe, Fatih İlçesi'nde Gureba Hastanesi Caddesi üzerinde sıbyan mektebi ve türbeden oluşan külliyenin avlusundadır. Türbede inşa tarihinin belirtildiği herhangi bir kitabeye rastlanmamıştır. Tezkirelerde Mimar Sinan'a ait mezar yapıları arasında adı geçen türbe, mimari özelliklerine dayandırılarak 1575-80 yıllarına tarihlendirilmektedir (Kuran:1986, s.332, Önkal:2017, s.282-284).

Şah Huban Türbesi, sekizgen planlıdır. 3.56 m kenar genişliklerine sahip türbenin üzeri beden duvarları üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kapı açıklığının her iki yanında bulunan sekilerden türbenin önünde günümüze ulaşmamış bir revak bölümünün olduğu anlaşılmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Şah Huban Türbesi kesme taştan inşa edilmiştir. Sekizgen planlı türbenin doğu cephesi yola diğer cepheleri avluya bakmaktadır. Yola bakan cephede sadece pencere açıklıklarına yer verilmiş olup türbeye giriş avlu içerisine açılan kuzeybatı yönüne bakan cepheden sağlanmaktadır.

Türbede alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Pencere açıklıkları duvar yüzeyinden çökertilerek oluşturulmuş dikdörtgen çerçeveler içinde yerleştirilmiştir. Kapının bulunduğu giriş cephesinde üst sırada bir pencere açıklığına yer verilerek cephe tasarımındaki bütünlük korunmuştur.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci Sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Ayrı çerçeveler içine alınan her iki sıradaki pencere açıklıklarında kemer köşeleri doldurulmuştur.

Şekil 2.3. 143: Şah Huban Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun,2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere elemanlarında yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kesme taştan örülmüş sivri kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Kenarları çökertilmiş kesme taş alınlıklarla kaplanmıştır.

Kemer Köşesi **:**Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kesme taştan örülüş düz yüzeyli sivri kemerlere sahiptir.

Kemer Köşeleri **:**Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenmiş dışlıklar oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 7.33 m.

Cephe Genişlik: 3,56 m. (1. -8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	187	110	1,7	2,05
P2	3. Cephe	187	110	1,7	2,05
P3	4. Cephe	187	110	1,7	2,05
P4	5. Cephe	187	110	1,7	2,05
P5	6. Cephe	187	110	1,7	2,05
P6	7. Cephe	187	110	1,7	2,05
P7	8. Cephe	187	110	1,7	2,05

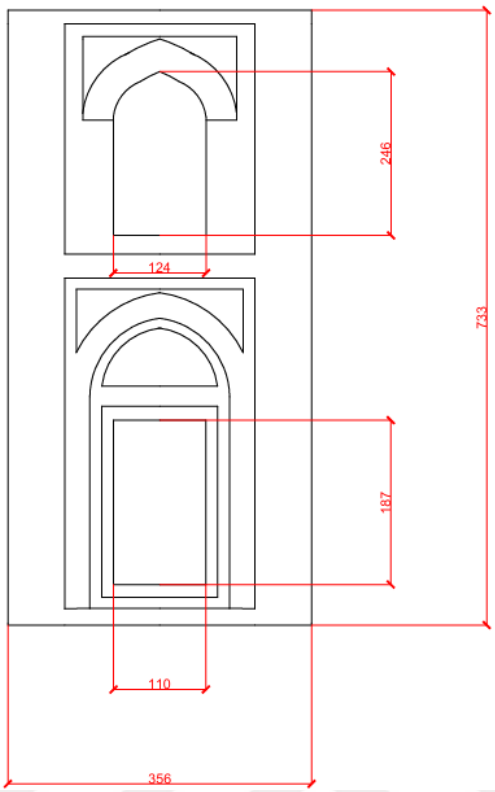
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	186	103	1,8	1,92
2P2	2. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P3	3. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P4	4. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P5	5. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P6	6. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P7	7. Cephe	186	103	1,8	1,92
2P8	8. Cephe	186	103	1,8	1,92

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	26,09	1,92	13,63
2. Cephe	26,09	3,96	6,59
3. Cephe	26,09	3,96	6,59
4. Cephe	26,09	3,96	6,59
5. Cephe	26,09	3,96	6,59
6. Cephe	26,09	3,96	6,59
7. Cephe	26,09	3,96	6,59
8 Cephe	26,09	3,96	6,59
TOPLAM	208,72	29,64	7,04
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	182,63	27,72	6,6

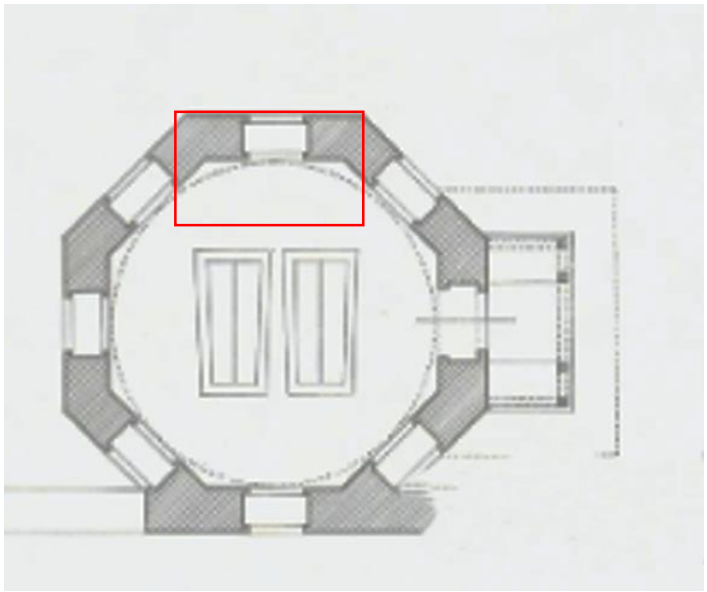
Değerlendirme

İki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede, pencere açıklıkları, boyut ve oran bakımından Piyale Paşa Türbesi ile yakın ölçülere sahip olup Mimar Sinan'a ait diğer türbelerden ayrılır. Alt sıra pencere açıklıklarının yükseklik ve genişliklerinin arttığı, pencere yüksekliğinin genişliğe oranının düştüğü görülmektedir.

Biçimsel bakımdan dönem özelliklerini taşıyan pencere açıklıklarında kesme taşın dışında bir malzeme kullanılmaması cephelere sade bir görünüm kazandırmıştır.

Şekil 2.3. 144: Şah Huban Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Ali Saim Ülgen'den İşlenerek)

Şekil 2.3. 145 : Şah Huban Türbesi Plan (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 146: Şah Huban Türbesi 1. 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

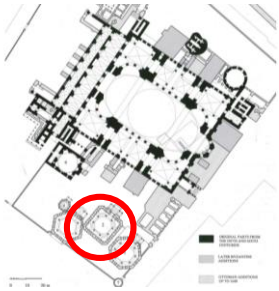
Şekil 2.3. 147: Şah Huban Türbesi 3. 4. 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

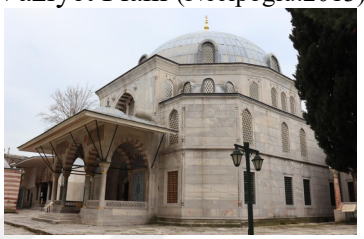
Şekil 2.3. 148: Şah Huban Türbesi 7. Cephe (N. Uzun, 2021*)*

2.3.21. Sultan II. Selim Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021				
Konumu	Ayasofya Avlusu Fatih, İstanbul				
İnşa Tarihi	H.1008/M.1599				
Bani	Sultan II. Selim				
Mimarı	Mimar Sinan				
Plan	Kare				
Pencere Düzeni	Kasnak pencereli iki sıra pencere düzeni 4/4				
Pencere Sayısı	68	1. Sıra	2. Sıra	Kasnak	Kubbe
		14	14	32	8

Şekil 2.3.141: Ayasofya Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

Sultan II. Selim Türbesinin Genel Tanımı

Sultan II. Selim Türbesi, İstanbul İlçesi Fatih İlçesi'nde Ayasofya bahçesine inşa edilen ilk sultan türbesidir. Kapı üstünde yer alan kitabesine göre, II. Selim'in vefatından iki yıl sonra H.984/M.1576-77 yılında tamamlanan türbenin (Önkal: 2017:281; Kuban:2021, s.341; Özsayıner: 1993, s.208) inşasına II. sağlığında başlandığı kabul edilmektedir (Önkal:2017, 280).

Sultan II. Selim Türbesi, kenarları pahlı kare plan şemasına sahip olup çokgen kasnağa oturan çift cidarlı kubbe ile örtülüdür. İç kubbe sivri kemerlerin taşıdığı sekiz sütuna oturmaktadır. Orta açıklığı 11 m'yi geçen türbe, Osmanlı dönemi türbelerinin en büyüğü olarak kabul edilirken Edirne'deki Selimiye Camisinin indirgenmiş bir örneği olarak görülmektedir (Kuban:2021, s. 341). Türbenin doğu kenarı dışa taşkın olup önünde üç gözlü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbenin ana duvarları, dışta Marmara mermeri, içte küfekiden oluşan bir karma teknikle oluşturulmuştur (Tanyeli: 1994, s.504). Pencere ve revak kemerlerinde pudingi mermer, kapı kemerinde yeşil renkli mermer kullanılırken giriş kapısının iki yanındaki panolarda ve kapı üstündeki inşa kitabesinin yazılı olduğu sivri kemeri alınlık bölümünde çini süslemeye yer verilmiştir. Kitabede:

"*Rıhlet etdi Hazret-i Sultan Selim/*
Ana rahmet ide Rabbu'l- Alemin/
Geçdi evlad-ı kiramıyla o şah/
Rahmetü'l lahi aleyhim ecmain/
Yapdılar bir türbei- cennet misal/
Dense lâyık kasr-ı Firdevs-i berin/
Hatif-i Kudsi dedi tarihini/
Türbe-i Sultan Selim pâk-i din 984" (Önkal:2017, 278-279)

Mermerle kaplı kare planlı türbenin köşeleri, üst üste iki sıra halinde yerleştirilmiş kum saati başlıklı burgulu sütunlarla yumuşatılırken, türbe gövdesi bitkisel bezemeli silme ile kuşatılarak yatayda iki bölüme ayrılmıştır. Gövde ve kasnak cepheleri dışa doğru kademelenen saçak silmesi ile sonlandırılmıştır.

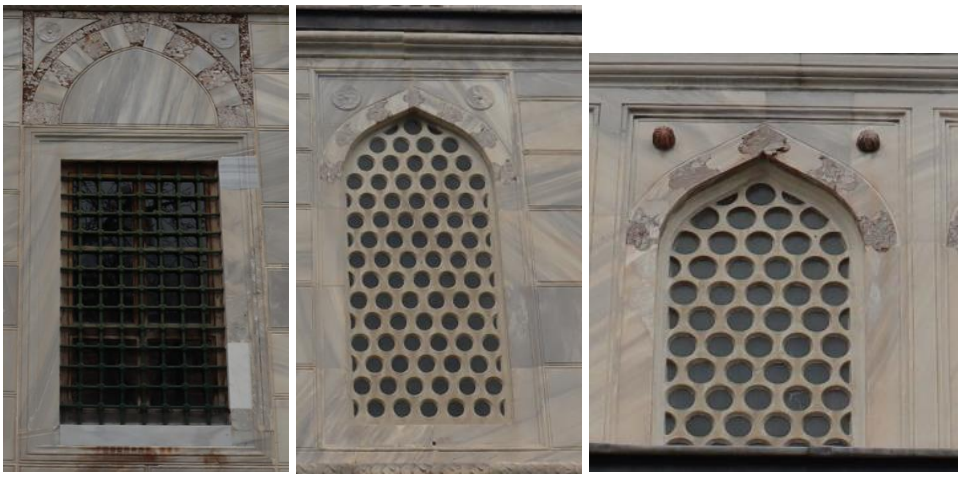
Türbenin doğu cephesi, giriş cephesi olarak düzenlenmiştir. Pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen diğer üç cephesinde, birinci ve ikinci pencere sırasında *dörder pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde revak bölümünün iki yanında olmak üzere birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir.

Çokgen planlı kasnağın ana yönlere bakan uzun kenarlarda üç, bu kenarların yanındaki kısa kenarlarda birer pencere açılmıştır. Gövdenin pahlı köşelerinin üstünde kalan kısımlara diğer kasnak pencerelerinden daha küçük boyutlu üçlü pencere grupları yerleştirilmiştir.

Türbenin revak bölümünün gerisinde kalan giriş kapısı, cepheden dışa taşkın olup kubbeye kadar yükselmektedir. Taçkapıya benzer tasarıma sahip giriş kapısında, üçlü kasnak pencereleri sivri kemerli kapı nişinin içine yerleştirilmiştir. Dışa taşkın kapının kuzey ve güney yönlerine bakan kenarlarına birer pencere açıklığı yerleştirilerek kasnağın diğer cephelerinde olduğu gibi beş pencere açıklığı tamamlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede pencere sıralarında ayrı olmak üzere iki farklı pencere tasarımı görülmektedir: Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlık bölümleri bulunmaktadır. Açıklıkları söve dışında duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir çerçeveye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 149: Sultan II. Selim Türbesi alt sıra,
üst sıra ve kasnak pencereleri (N. Uzun, 2021)

Üst sıra ve kasnak pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup sivri kemerlidir. Her bir pencere açıklığı silmelerden oluşturulmuş ayrı çerçeveler içine alınmıştır.

Bu pencere açıklıkları dışında kasnak köşelerine ve kubbeye açılan küçük boyutlu kemerli, küçük boyutlu pencere açıklıkları bulunmaktadır. Bu açıklıkların çevresi kurşun çatı örtüsüyle sarılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento ve söveler düz beyaz mermerden oluşturulurken kemerlerde hereke pudingi ve mermer birlikte kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 27 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri pembe renkli hereke pudingi ve düz mermer sıralamasıyla sivri kemer formunda örülmüştür.

Alınlık **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Hereke pudingiyle çerçeve içine alınan kemer köşelerinde mermer gülçeler yerleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra ve Kasnak Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeyli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:**Sivri kemer, pudingi mermerden oluşturulmuş palmet motiflerinden geçmeli tarzda örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Düz yüzeyli kemer köşelerine renkli mermerden oluşturulmuş gülçeler yerleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenmiş dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 10.00 m. **Kasnak:** 3.58 m.

Cephe Genişlik: 14.65 m (1. Cephe), 14.55 m (2. Cephe), 14.71 m (3. Cephe), 14.57 m (4.Cephe)

Kasnak Genişlik: 14,14 m (1. Cephe), 10,78 m (2. 3. 4. Cephe) 5,37 m (1.- 4. Köşe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P2	1. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P3	2. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P4	2. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P5	2. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P6	2. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P7	3. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P8	3. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P9	3. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P10	3. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P11	4. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P12	4. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P13	4. Cephe	207	118	1,8	2,44
1P14	4. Cephe	207	118	1,8	2,44
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P2	1. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P3	2. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P4	3. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P5	3. Cephe	259	111	2,3	2,87

2P6	3. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P7	4. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P8	4. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P9	4. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P10	5. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P11	5. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P12	5. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P13	6. Cephe	259	111	2,3	2,87
2P14	6. Cephe	259	111	2,3	2,87
Kasnak Pencereleri					
KP1	1. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP2	1. Cephe	136	74	1,8	1,06
KP3	1. Cephe	202	92	2,1	1,86
KP4	1. Cephe	136	74	1,8	1,06
KP5	1. Cephe	155	66	2,4	1,02
KP6	1. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP7	1. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP8	1. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP9	2. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP10	2. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP11	2. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP12	2. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP13	2. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP14	2. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP15	2. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP16	2. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP17	3. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP18	3. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP19	3. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP20	3. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP21	3. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP22	3. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP23	3. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP24	3. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP25	4. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP26	4. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP27	4. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP28	4. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP29	4. Cephe	202	92	2,2	1,86
KP30	4. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP31	4. Köşe	136	62	2,2	0,84
KP32	4. Köşe	136	62	2,2	0,84

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	149,58	14,22	10,5
2. Cephe	148,56	21,27	7,0
3. Cephe	150,19	21,27	7,1
4. Cephe	148,76	21,27	7,0
TOPLAM	597,09	78,03	7,7

Kasnak Çevresinde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	50,62	9,38	5,4
2. Cephe	38,59	11,82	3,3
3. Cephe	38,59	11,82	3,3
4. Cephe	38,59	11,82	3,3

Değerlendirme

III. Selim türbesi İstanbul'da iki sıra pencere düzenlemesinin kasnak yüzeylerinde de pencere açıklıklarına yer verilerek uygulandığı ilk mezar yapısıdır. Kasnak pencereli iki sıralı pencere düzeni daha öncesinde Bursa'da sekizgen planlı Çelebi I. Mehmet Türbesi (1421) ve Şehzade Ahmet Türbesi (1514) ile kare planlı Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477) cephelerinde görülmektedir.

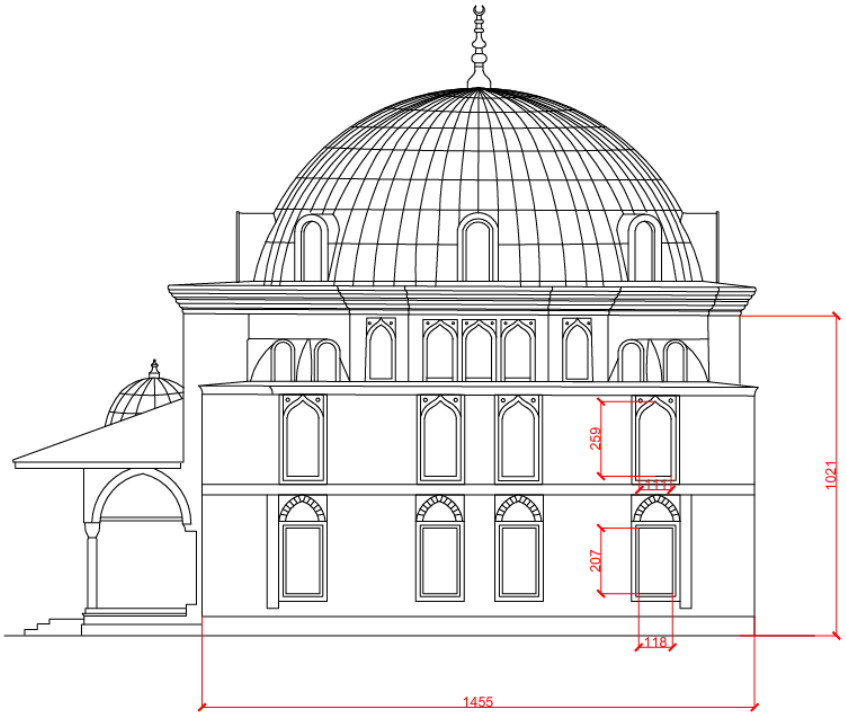
Mimar Sinan tarafından sultan için inşa ettiği ikinci mezar yapısı olan türbede, Sultan I. Süleyman Türbesi'ndeki otuz sekiz olan pencere sayısı kasnak ve kubbe pencereleriyle birlikte altmış sekize yükseltilmiştir. Sultan I. Süleyman Türbesi'nin ikinci pencere sırasında uygulanan üçlü pencere gruplaması burada kasnak seviyesindeki sivri kemerli kapı nişinde yer almıştır. Giriş cephesindeki üçlü pencere gruplandırması kendisinden sonraki sultan türbelerinde devam ettirilmiştir.

Türbenin sultana ait olması dolayısıyla pencere açıklıklarında daha nitelikli malzemeler tercih edilirken biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır.

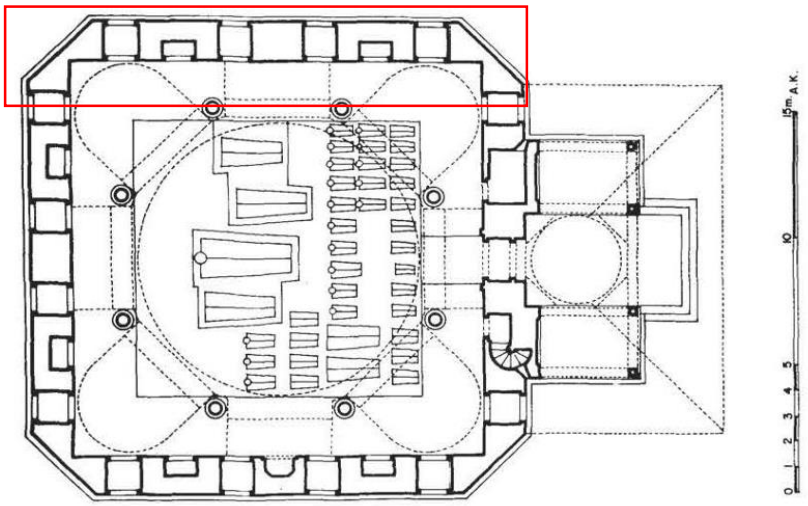
Alt sıra pencere açıklıkları Mimar Sinan'ın inşa ettiği diğer türbelere oranla büyük boyutludur. Ancak alt sıra pencere açıklıklarında pencere yüksekliğinin genişliğe onarı Mimar Sinan türbelerinin önemli bir bölümünde olduğu gibi 1,8'dir.

Sultan II. Selim Türbesi, Sultan I. Süleyman Türbesi ile birlikte Mimar Sinan'ın cephe alanı yüksek olan mezar yapılarındandır. Cephe alanına bağlı olarak pencere alanının arttığı türbe gövdesinde cephe alanının pencere alanına oranı 7,7 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Sultan I. Süleyman Türbesi'nde 12,1 dir. Sultan II. Selim Türbesi'nin gövde cephelerinde ulaşılan 7,7 oranı Mimar Sinan döneminin özellikle devlet adamları için inşa ettiği türbelerle ulaşılan oran aralığındadır. Türbe kasnak çevresinde otuz iki pencere açıklığına sahip olup kasnak pencereleriyle birlikte değerlendirildiğinde Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbeler arasında cephe alanının pencere alanına oranı en düşük türbesi olarak kabul edilmesi mümkündür. [45]

[45] Tez çalışmasında gövde ve kasnak cepheleri ayrı olarak değerlendirilmiştir. Kasnak çevresinde pencere sayısı fazla olan II. Selim Türbesi'nde kasnak ve gövde birlikte değerlendirildiğinde 763,48 m² cephe alanının 122,87² pencere alanına oranı 6,2 olarak hesaplanmaktadır.

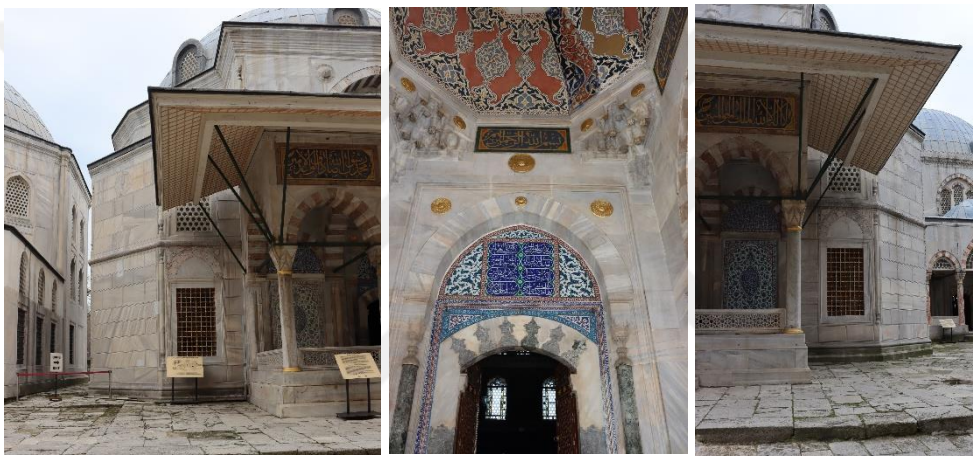
Şekil 2.3. 150 : Sultan II. Selim Türbesi 2. Cephesi (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek)

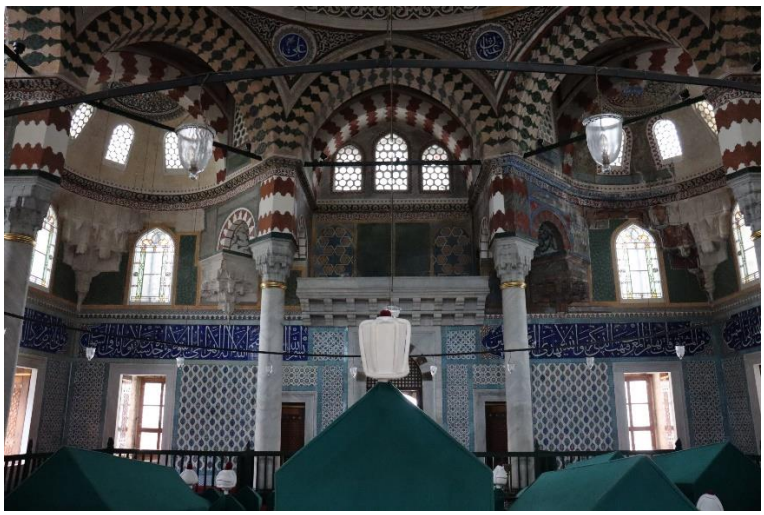
Şekil 2.3. 151 : Sultan II. Selim Türbesi Planı (Kuran: 1988)

Şekil 2.3. 152: Sultan II. Selim Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 153: Sultan II. Selim Türbesi 1. Cephe (Giriş) (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 154: Sultan II. Selim Türbesi 1. Cephenin İç Mekandan Görünüşü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 155: Sultan II. Selim Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

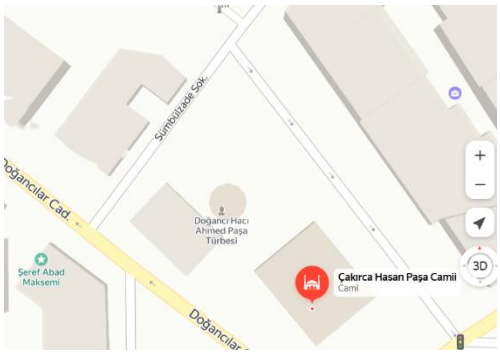
Şekil 2.3. 156: Sultan II. Selim Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 157: Sultan II. Selim Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.22 Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Doğancılar, Üsküdar, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.984/ M. 1576-77</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Hacı Ahmet Paşa'nın (ö. H.996/ M.1577-8)</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 158: Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi Harita Görüntüsü
https://yandex.com.tr/

(N.Uzun,2021)

Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Üsküdar İlçesi Doğancılar semtinde Çakırcı Camii'nin batısında bulunan türbe, Konya, Rumeli, Şam Beylerbeyliği yapmış Kızıl Ahmedli Hacı Ahmet Paşa'ya aittir. Kapı üstünde yer alan kitabesinden Hacı Ahmet Paşa'nın (ö. H.996/ M.1577-8) sağlığında yaptırdığı türbesine gömüldüğü anlaşılmaktadır. Kitabeye ebced hesabıyla H.984/ M. 1576-77 tarihi düşülmüştür. Mimar Sinan'a atfedilen türbe, Tezküret-ül Bünyan'da "Hacı Paşa Türbesi" olarak geçmektedir (Konyalı: 1976, s.351, Kuran:1986, s.323).

Türbe**,** sekizgen plan kuruluşuna sahip olup üzeri sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin önünde tek kubbeli revak bölümünün olduğundan söz edilmektedir (Konyalı:1976,s.351). Revak bölümü günümüze ulaşmamış olup türbeye giriş 94 x 175 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni:

Kesme taştan inşa edilen türbede, pencere söve ve alınlıkları ile kapı sövelerinde mermer; kapı kemerinde mermer ve renkli taş birlikte kullanılmıştır. Türbenin yedi cephesi, birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzeni* ile biçimlendirilmiştir. Birinci sıra pencere açıklıkları dışta içe doğru kademelenen silmelerle çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Kapının bulunduğu cephede pencere açıklığına yer verilmemiştir. Sade görünüşe sahip türbede gövde ve kasnak dışa taşkın profillerle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Türbe cephelerinde, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Dikdörtgen formlu alt sıra pencere açıklıkları düz atkılı olup üstlerinde sivri hafifletme kemerlerine sahiptir. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Birinci sıra pencere açıklıkları dışta profilli silmeden oluşturulmuş çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılırken üst sıra pencere açıklıklarını duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir öğeye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 159: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıklarının söve, lento ve alınlılarında mermer kullanılırken her iki sıradaki pencere kemerleri kesme taştan oluşturulmuştur.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve/Lento **:** Söve ve lento düz yüzeyli mermerdir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formunda olup kesme taştan örülmüştür.

Alınlık **:** Düz yüzeyli mermerle kaplıdır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formunda olup kesme taştan örülmüştür

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenmiş dışlıklar oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Türbe Yükseklik: 4,87 m.

Türbe Genişlik: : 2.95 m (1.Cephe), 2.83 m (2.Cephe), 2.94 m (3.Cephe), 2.79 m (4.Cephe), 2.93 m (5.Cephe) 3.04 m (6.Cephe), 2.78 m (7.Cephe), 2.99 m (8. Cephe).

Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1.Cephe (Giriş)	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P2	3. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P3	4. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P4	5. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P5	6. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P6	7. Cephe	149	81	1,8	1,20
1P7	8. Cephe	149	81	1,8	1,20
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P2	2. Cephe	147	76	1,9	1,11
2P3	3. Cephe	147	76	1,9	1,11
2P4	4. Cephe	147	76	1,9	1,11
2P5	5. Cephe	147	76	1,9	1,11
2P6	6. Cephe	147	76	1,9	1,11
2P7	7. Cephe	147	76	1,9	1,11

Cephe	Toplam Alan M²	Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı
1. Cephe	14,46	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	13,87	2,32	6,0
3. Cephe	14,41	2,32	6,2
4. Cephe	13,67	2,32	5,9
5. Cephe	14,36	2,32	6,2
6. Cephe	14,90	2,32	6,4
7. Cephe	13,62	2,32	5,9
8. Cephe	14,65	2,32	6,3
TOPLAM	113,93	16,26	7,0
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	99,47	16,26	6,1

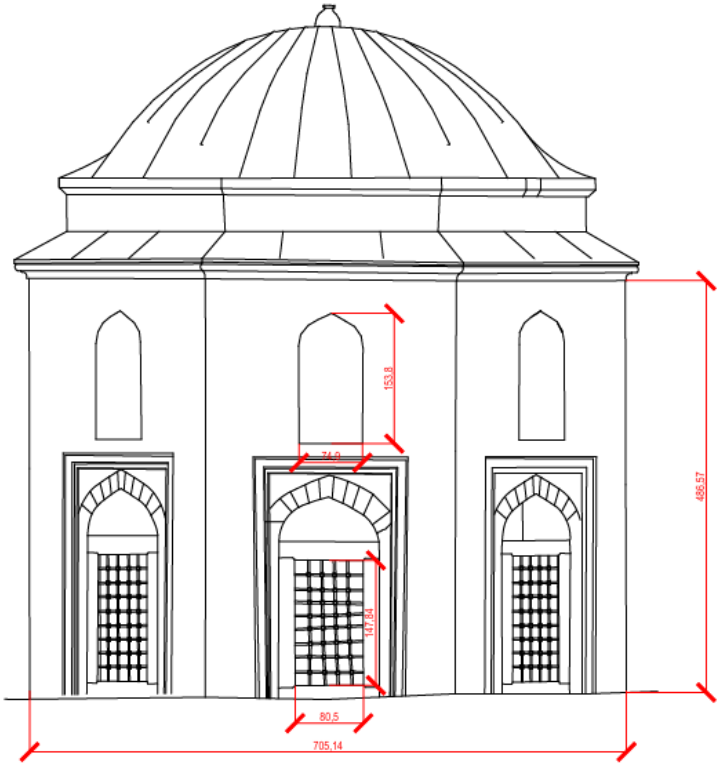
Değerlendirme:

İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede pencere açıklıkları biçimsel özellikleri, malzeme seçimi ve oransal bakımdan Sinan dönemi türbelerinin özelliklerini taşımaktadır.

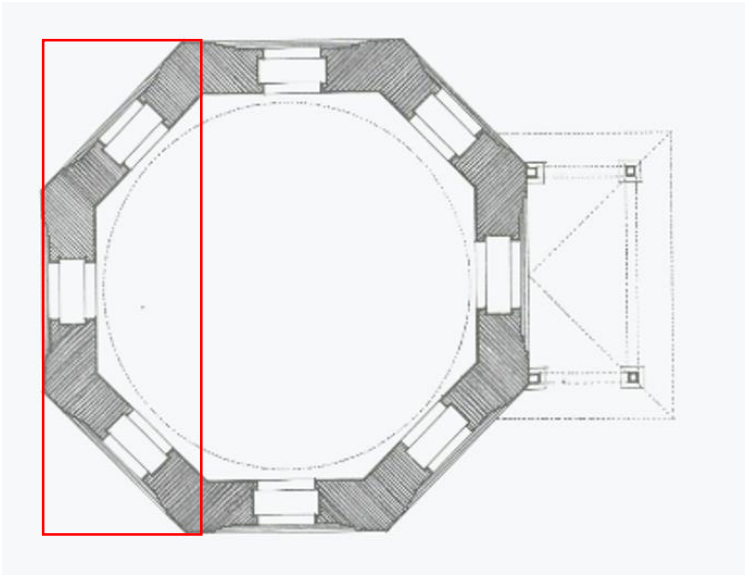
Cephe yükseklik ve genişliğine bağlı olarak küçük boyutlara sahip alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı Sinan'ın türbelerinin önemli bir bölümünde ulaşılan 1,8'dir.

Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmış olup Acem Ali'nin inşa ettiği türbelerde karşımıza çıkan bu değer Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbelerde sıklıkla tekrar edilecektir.

Türbenin banisinin devlet adamı oluşu malzeme seçiminde etkili olmuş söve ve alınlık dışında yapının ana malzemesi kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 160 : Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 4. 5. Ve 6 Cephe Görünüşü (İstanbul 2. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 161: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi (Salt Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 162: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 1. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

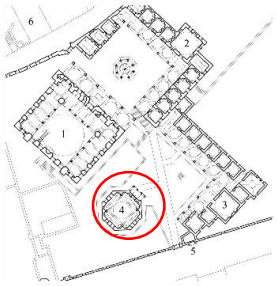
Şekil 2.3. 163: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

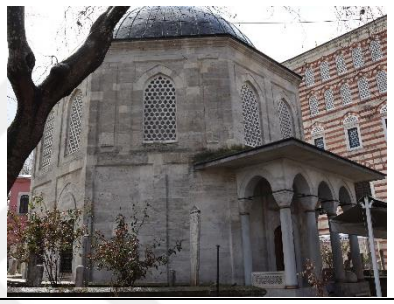
Şekil 2.3. 164: Hacı Doğancı Ahmet Paşa Türbesi 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.23. Zal Mahmut Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	Zal Mahmut Paşa Külliyesi, Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	1580 (?)		
Bani / Adına Yaptırılan	Zal Mahmut Paşa		
Mimarı	Mimar Sinan		
Plan	Dışta sekizgen içte haçvari		
Pencere Düzeni	İki Sıra 2/2, 0/1		
Pencere Sayısı	18	Alt 6	Üst 12

Şekil 2.3. 165: Zal Mahmut Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

Zal Mahmut Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Eyüp İlçesinde, Zalpaşa Caddesi ile Defterdar Caddesi arasında yer alan Zal Mahmut Paşa Külliyesi içerisinde bulunan türbe, II. Süleyman ve II. Selim dönemi vezirlerinden Zal Mahmut Paşa ile eşi Şah Sultan için yaptırılmıştır. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Zal Mahmut ve Şah Sultan'ın 1572 Eyüp'te cami ve medreseden oluşan külliye inşa ettirmeye başladıkları, 1577 yılında vefatlarının ardından külliyeye türbe ve çeşmenin ilave edildiği arşiv belgelerinden yola çıkarak ortaya konulmuştur (Kahraman:2019, 151-194). Türbenin 1580'li yıllara inşa edildiği düşünülmektedir (Kuran:1986, s.392).

Zal Mahmut Paşa Türbesi, dışta sekizgen iç mekanda haçvari plan şemasına sahip olup çift cidarlı kubbe ile örtülüdür. Kubbeyi taşıyan dört payanda ile haçvari plan şemasına dönüştürülen iç mekânda, kubbe ile duvar arasında kalan bölümler tonozla örtülmüştür. Türbenin girişinde üzeri çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilen türbede kapı ve pencere sövelerinde mermer; kapı kemerinde mermer ve renkli taş birlikte kullanılmıştır. Cepheler düz yüzeyli geniş bordürlerle çerçeve içine alınmış olup pencere açıklıkları bu çerçeveler içine yerleştirilmiştir.

Sekizgen planlı türbenin doğu, batı ve güney yönüne bakan üç cephesinde birinci ve ikinci sırada ikişer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Kuzey yönüne bakan giriş cephesinde üst sırada ikişer pencere açıklığına yer verilerek ana yönlere bakan cepheler arasında bütünlük sağlanmıştır. Kuzeydoğu, kuzeybatı, güneydoğu ve güneybatı cephelerinde alt pencere sırası sağır bırakılırken üst sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri:

Türbe cephelerinde, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı uygulanmıştır. Birinci sıra pencere açıklıklar, dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere üstlerinde sivri hafifletme kemerleri yer almaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup sivri kemerlidir. Dışta her biri ayrı çökertmeler içine alınan pencere açıklıklarında kemer köşeleri hafif yükseltilerek belirginleştirilmiştir

Şekil 2.3. 166: Zal Mahmut Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri:

Alt sıra pencere açıklıklarının alınlık, söve ve lentolarında mermer kullanılırken her iki sıradaki diğer pencere elemanlarında kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve/Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve sövelerin, kenarları çift profillidir.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlıkların kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer **:**Hafifletme kemerleri kesme taştan sivri kemer formunda örülmüştür.

Kemer Köşesi **:** Kemer yüzeyinden yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler, düz yüzeylidir.

Kemer **:**Sivri kemer formundaki pencere kemerleri kesme taştan örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Kemer yüzeyinden yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar yuvarlak beton kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8,71 m **Cephe Genişlik:** 4,79 m. (1.-8. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	41,72	5,43	7,3
2. Cephe	41,72	2,71	15,4
3. Cephe	41,72	8,64	4,8
4. Cephe	41,72	2,71	15,4
5. Cephe	41,72	8,64	4,8
6. Cephe	41,72	2,71	15,4
7. Cephe	41,72	8,64	4,8
8 Cephe	41,72	2,71	15,4
TOPLAM	333,76	42,19	7,9

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	169	95	1,8	1,61
1P2	3. Cephe	169	95	1,8	1,61
1P3	5. Cephe	169	95	1,8	1,61
1P4	5. Cephe	169	95	1,8	1,61
1P5	7. Cephe	169	95	1,8	1,61
1P6	7. Cephe	169	95	1,8	1,61
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	266	102	2,6	2,71
2P2	1. Cephe	266	102	2,6	2,71
2P3	2. Cephe	266	102	2,6	2,71
2P4	3.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P5	3.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P6	4.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P7	5.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P8	5.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P9	6.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P10	7.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P11	7.Cephe	266	102	2,6	2,71
2P12	8.Cephe	266	102	2,6	2,71

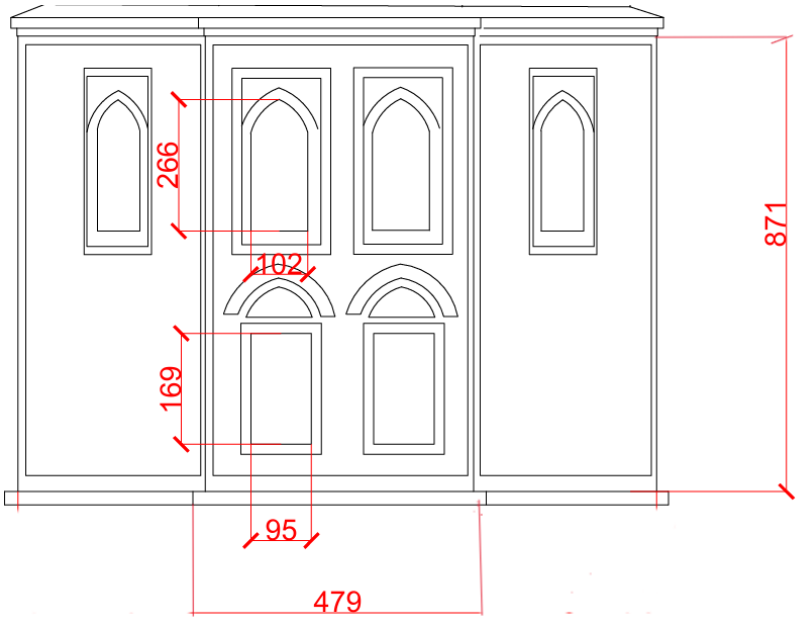
Değerlendirme

Zal Mahmut Paşa Türbesi'nin cephelerinde iki sıra pencere düzenlemesi ana ve ara yönlere bakan cephelerde farklı olmak üzere pencere açıklıkları iki ayrı şekilde gruplandırılarak uygulanmıştır. Türbe cephe tasarımı bakımından Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580-81) ve Ayasofya'daki Şehzadeler Türbesi'yle benzerlik göstermektedir.

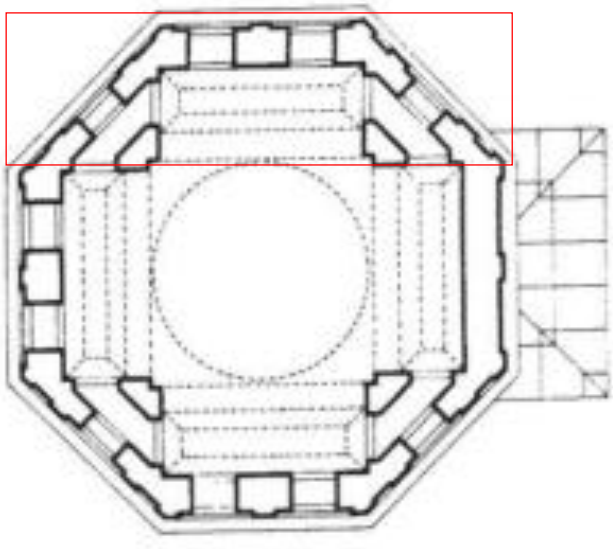
Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlar Mimar Sinan'ın diğer türbeleriyle yakındır. Cephe alanının pencere alanına oranı cepheler arasında pencere sayısına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Alt ve üst sırada ikişer pencere açıklığına yer verilen cephelerde cephe alanının pencere alanına oranı 4,8; toplam

cephe alanının pencere alanına oranı 7,9 olarak hesaplanmıştır. Türbe cephelerdeki açıklık oranı bakımından da Kılıç Ali Paşa Türbesi'ne oldukça yakındır.[46]

Pencere açıklıkları malzeme seçimi ve biçimsel özellikleri bakımından devlet adamları için inşa edilmiş çağdaşı türbelerle benzer özellikler taşımaktadır.

Şekil 2.3.151: Zal Mahmut Paşa Türbesi 2. 3. Ve 4. Cephe Görünüş

Şekil 2.3.152: Zal Mahmut Paşa Türbesi (Kuran:1988)

[46] Kılıç Ali Paşa Türbesi alt ve üst sırada ikişer pencere açıklığına yer verilen cephelerde 4,5; toplam cephede 7,7 ve 7,9 oranlarına ulaşılmıştır.

Şekil 2.3. 167: Zal Mahmut Paşa Türbesi 1. 8. ve 7. Cephe (N. Uzun, 2021)

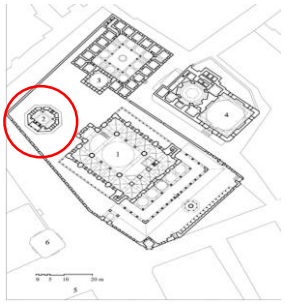

Şekil 2.3. 168: Zal Mahmut Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 169: Zal Mahmut Paşa Türbesi 2. 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.24. Kılıç Ali Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.3. 170 : Kılıç Ali Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)

(N. Uzun, 2021)</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Kılıç Ali Paşa Külliyesi, Tophane, Beşiktaş, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.988 / 1580-81</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa (ö. H.995/ M.1586-1587)</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/2, 1/1, -/3, -/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">19</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>6</td><td>13[47]</td></tr>
</table>

Kılıç Ali Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Kılıç Ali Paşa Türbesi, İstanbul'un Beyoğlu İlçesi Tophane semtinde bulunan Kılıç Ali Paşa Külliyesi'nin bir parçasıdır. Avlu kapılarındaki kitabelere göre cami H.995/M.1580-81 yılında tamamlanmıştır.[48] Türbe kapısı üzerinde onarımlarda yerleştirildiği düşünülen kitabede H. 995 / M.1586-87 tarihi belirtilmiş olup bu tarih Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın vefat tarihidir.[49] Mimar Sinan'ın eserlerini bildiren tezkirelerde adı geçen cami ve türbenin, birlikte inşa edildiği ve türbenin Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın sağlığında tamamlandığı anlaşılmaktadır (Necipoğlu:2005, s.579,581).

Dışta sekizgen plana sahip türbenin üzeri çift kubbe ile örtülüdür. Sekizgenin doğu kenarında revak bölümünün yapı içine alınmasıyla asimetrik bir iç mekân elde

[47] İç mekanda üst sırada on yedi pencere açıklığı bulunmaktadır.
[48] *"Mir-i bahr a'nı Kılıç Paşa kapudaân-ı zaman/Yapdı çün bu câmi'î ola yeri Darüsselâm/ Hatifi kuds'î-i Ulvî görüb dedi târihin* H.988 / M.1580-81" (Özsayırner:1993, 173)
[49] "Sâhib-ül hayrât Kılıç Ali-Paşa-yı gaazî-İ merhumun türbe-i şerifeleridir" (Özsayırner:1993, s.173)

edilmiştir. Türbeyi örten iç kubbe, doğu kenarında beden duvarlarına diğer kenarlarda ise iki sütunun taşıdığı kemerler üzerindeki pandantiflere oturtulmuştur (Kuban:2021, 341; Kuran:1978, s.178).

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilen Kılıç Ali Paşa Türbesi'nin, kapı ve pencere söveleri ile revak bölümünde mermer; kapı kemerinde ise mermer ve renkli taş birlikte kullanılmıştır.

Sekizgen planlı türbenin doğu, batı ve güney yönüne bakan üç cephesinde alt ve üst sırada *ikişer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni,* kuzeybatı ve güneybatı yönüne bakan cephelerde *alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde üst sırada üç pencere açıklığına yer verilirken girişin yanındaki kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde alt sıra sağır bırakılmış sadece üst sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir.

Giriş dışındaki yedi cephenin her biri dışta profilli silmelerle çerçeve içine alınmıştır. Revak bölümü üstünde kitabeye yer verilmiş olup söz konusu kitabede*; "Sâhib-ül hayrât Kılıç Ali-Paşa-yı gaazî-İ merhumun türbe-i şerifeleridir 998*" ifadesi okunmaktadır. (Özsayırner:1993, 173).

Şekil 2.3. 171: Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. Cephe üst sıra pencere açıklıkları (2P1-2P3) (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikler

Türbede birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları sahiptir.

Türbenin iki sırasında iki ayrı pencere tasarımına yer verilmiştir. Giriş dışındaki yedi cephede (2P4 – 2P19) dikdörtgen formlu sivri kemerli pencere açıklıkları dışta

silmelerle çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Giriş cephesinde ortadaki daha büyük boyutlu olmak üzere üç pencere açıklığı sivri kemer altında toplanmıştır (1P1-1P3). Pencere açıklıklarından ortadaki basık, yanlardaki iki pencere sivri kemerlidir.

Şekil 2.3. 172: Kılıç Ali Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Birinci sıra pencerelerin lento ve sövelerinde mermer; birinci ve ikinci sırada pencereyi oluşturan diğer elemanlarda kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kenarları içe doğru kademelenen çift profilli lento ve söveler, mermer malzemeden oluşturulmuş olup ortalama 22 cm genişliğe sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlıkların kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeyli söveler kesme taştan oluşturulmuştur. (1P2, 2P4 – 2P19)

Kemer **:** Bir pencere basık kemer (1P2), diğer pencerelerde sivri kemerlidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı dışlıklarla korunmaktadır

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6,17 m

Cephe Genişlik: 4.51 m (1. 3. 5. 7. Cephe), 4.37 m (2. 4. 6. 8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
P1	2. Cephe	168	90	1,9	1,51
P2	3. Cephe	168	90	1,9	1,51
P3	4. Cephe	168	90	1,9	1,51
P4	5. Cephe	168	90	1,9	1,51
P5	6. Cephe	168	90	1,9	1,51
P6	7. Cephe	168	90	1,9	1,51
P7	8. Cephe	168	90	1,9	1,51
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	119	72	1,7	0,86
2P2	1. Cephe	164	72	2,1	1,18
2P3	1.Cephe	114	72	1,6	0,82
2P4	2.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P5	3.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P6	3.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P7	4.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P8	5.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P9	5.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P10	6.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P11	7.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P12	7.Cephe	209	76	2,8	1,59
2P13	8.Cephe	209	76	2,8	1,59

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	27,83	2,86	9,7
2. Cephe	26,96	1,59	17,0
3. Cephe	27,83	6,20	4,5
4. Cephe	26,96	1,59	17,0
5. Cephe	27,83	6,20	4,5
6. Cephe	26,96	1,59	17,0
7. Cephe	27,83	6,20	4,5
8 Cephe	26,96	1,59	17,0
TOPLAM	219,15	27,81	7,9
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	191,33	24,95	7,7

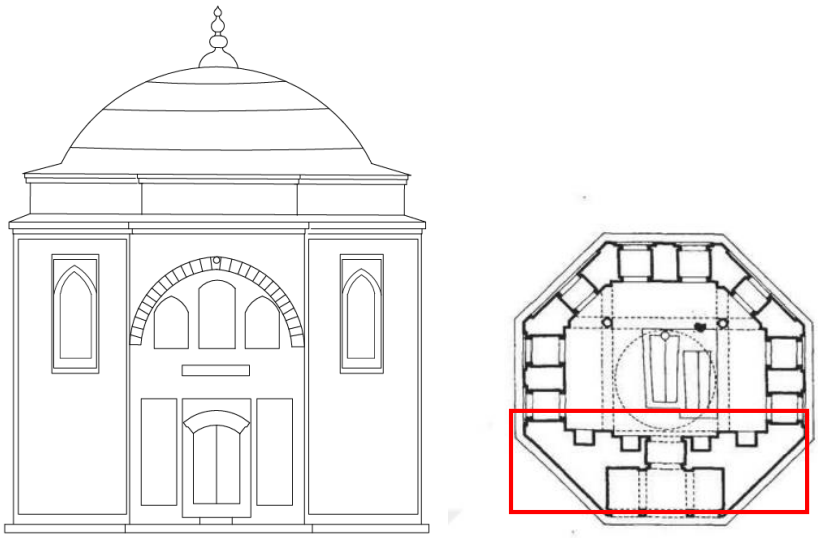
Değerlendirme:

Kılıç Ali Paşa Türbesi'nin cephelerinde iki sıra pencere düzenlemesi dört farklı şemada uygulanmıştır. Pencere açıklıkları giriş dışındaki ana yönlere bakan üç cephede 2/2, güneybatı ve kuzeybatı cephelerinde 1/1 şeklinde gruplandırılırken giriş ve girişin yanındaki kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde sadece üst sırada pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Türbe cephe tasarımı bakımından Zal Mahmut Paşa Türbesi ve Ayasofya'daki Şehzadeler Türbesi ile benzerlik göstermektedir. Revak üzerinde ise sivri kemer içine yerleştirilen üçlü pencere düzeni kendisinden önce yalnızca Sultan II. Süleyman (Kanuni) Türbesi'nde karşımıza çıkmakta olup türbe yapılarında çok fazla tercih edilmemiştir.

Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlar Mimar Sinan'ın diğer türbeleriyle yakındır. Cephe alanının pencere alanına oranı cepheler arasında pencere sayısına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Her ne kadar üç cephede *4,5* oranına ulaşılmış olsa da sağır bırakılan pencere sıralarıyla toplamda *7,9* ve *7,7* değerlerine ulaşılmıştır.[50]

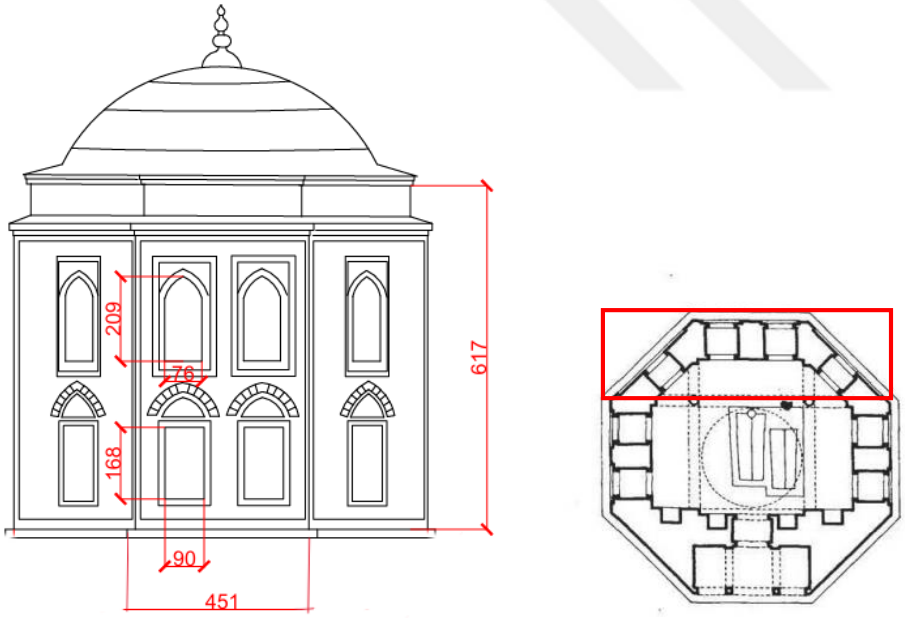
Pencere açıklıkları malzeme seçimi ve biçimsel özellikleri bakımından devlet adamları için inşa edilmiş çağdaşı türbelerle benzer özellikler taşımaktadır.

[50] İncelenen on sekiz Mimar Sinan yapısından dokuzunda toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı, 7,9 ile 6,8 arasında değişmektedir.

Şekil 2.3. 173 : Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 174: Kılıç Ali Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988)

Şekil 2.3. 175: Kılıç Ali Paşa Türbesi 4. 5. ve 6. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 176: Kılıç Ali Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988)

Şekil 2.3. 177: Kılıç Ali Paşa Türbesi 1. – 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

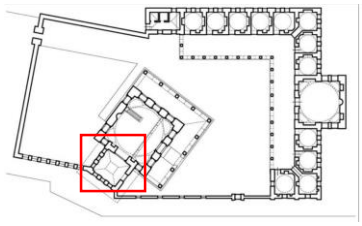

Şekil 2.3. 178: Kılıç Ali Paşa Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 179: Kılıç Ali Paşa Türbesi 7. – 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.25. Şemsi Ahmet Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mayıs 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.3. 180: Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)
  </td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Şemsi Ahmet Paşa Camii, Üsküdar, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.988 M.1580</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yaptırılan</td><td colspan="3">Şemsi Ahmet Paşa (ö.1580)</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
3/3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>6</td><td>9</td></tr>
</table>

Şemsi Ahmet Paşa Türbesi Genel Tanımı

İstanbul İli Üsküdar İlçesi Mimar Sinan Mahallesinde, Üsküdar Harem sahil yolu üzerinde yer alan Şemsi Ahmet Paşa Türbesi, Sultan III. Murad'ın müsahibi Şemsi Ahmet Paşa'nın Üsküdar'daki sahil sarayının bitişiğinde inşa ettirdiği cami, türbe ve medreseden oluşan külliyesinin bir parçasıdır (Necipoğlu:2013, s. 657). İnşa kitabesi bulunmayan türbenin, H.988 M.1580 tarihinde cami ile birlikte inşa edildiği kabul edilmektedir (Gültekin:1994, s. 157)

Caminin kuzeydoğu cephesine bitişik inşa edilen türbe kare planlı olup üzeri aynalı tonozla örtülüdür. Güneybatı kenarındaki sivri kemerli bronz şebekeli bir açıklıkla camiye bağlanan türbeye giriş kuzeybatı cephesinde yer alan 221 x 119 cm ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Şemsi Ahmet Paşa Türbesi kesme taştan inşa edilmiş olup cephelerde kapı ve pencere elemanlarında mermer kullanılmıştır. İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede giriş dışındaki iki cephede alt ve üst sırada üçer pencere açıklığına yer verilirken giriş

cephesinde alt sırada kapı açıklığına yer verilirken üst sırada üç pencereli düzen devam ettirilmiştir. Oldukça sade görünüme sahip türbe cepheleri üst kısımda dışa taşkın silme saçakla sonlandırılmıştır. .

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki tip pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını söve dışında sınırlandırarak duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir çerçeveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Sövelerde mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 181: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Pencere açıklıkları mermer malzemeden oluşturulmuş dışta düz içte pahlı olmak üzere kenarları çift profilli lento ve sövelerle çerçeve içine alınmıştır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taş malzemeden oluşturulmuş olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 5.48 m.

Cephe Genişlik: 5,08 m (kuzey), 6,12 m (doğu), 5,03 m (güney)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe (Giriş)	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	2. Cephe (Batı)	132	66	2,0	0,87
1P3	2. Cephe	132	66	2,0	0,87
1P4	2. Cephe	132	66	2,0	0,87
1P5	3. Cephe	132	66	2,0	0,87
1P6	3. Cephe	132	66	2,0	0,87
1P7	3. Cephe	132	66	2,0	0,87
	4. Cephe	Camiye bitişiktir.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe (Giriş)	179	64	2,8	1,15
2P2	1. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P3	1. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P4	2. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P5	2. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P6	2. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P7	3. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P8	3. Cephe	179	64	2,8	1,15
2P9	3. Cephe	179	64	2,8	1,15
	4. Cephe	Camiye bitişiktir.			

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	27,84	3,44	8,1
2. Cephe	33,54	6,05	5,5
3. Cephe	27,56	6,02	4,6
4. Cephe	33,54	Camiye bitişik	
TOPLAM	122,48	15,51	7,9
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDATOPLAM	94,64	12,07	7,8

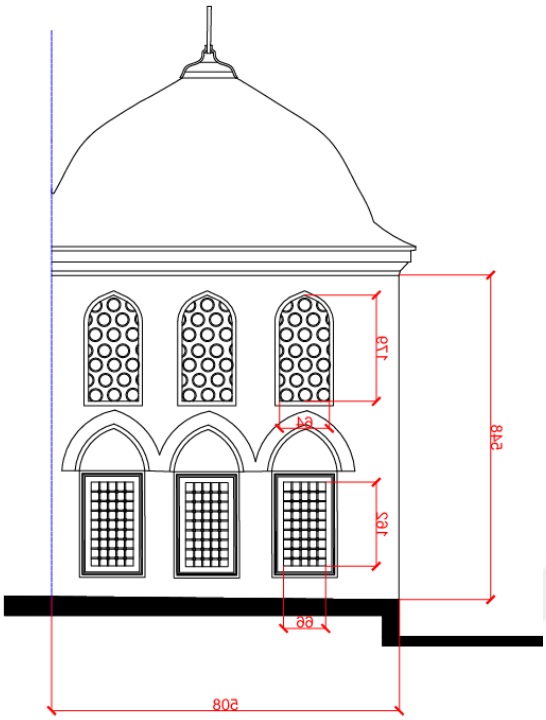
Değerlendirme:

Şemsi Ahmet Paşa Türbesi cephelerinde iki sıralı pencere düzeni, birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığına yer verilerek uygulanmıştır. Mimar Sinan'ın inşa ettiği diğer dörtgen planlı türbelerde giriş cephesinde kapı açıklığının yanında da pencere açıklıklarına yer verilirken burada kapı açıklığının çevresi sağır bırakılmıştır.

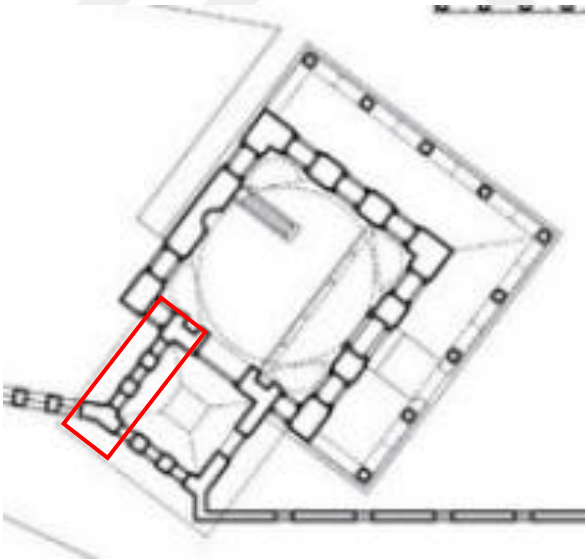
Türbe cephelerinin dar ve alçak olmasına rağmen pencere açıklıklarının sayıca fazla oluşu pencerelerin boyutlarına da yansımıştır. Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbeler arasında en küçük boyutlu pencere açıklıklarına sahip türbede pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 2,0 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Şemsi Ahmet Paşa Türbesi dışında Sinan'ın büyük boyutlu pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.[51]

Pencere açıklıkları, malzeme seçimi ve biçimsel özellikleri bakımından dönemi içerisinde sade bir görünüşe sahiptir.

[51] Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı: Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44) 2,1; Hüsrev Paşa Türbesi (1545) 2,0.

Şekil 2.3. 182 : Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (İstanbul 2.VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 183: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi Planı (Necipoğlu, 2013)

Şekil 2.3. 184: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 185: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 186: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe Üst Sıra Pencereler (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 187: Şemsi Ahmet Paşa Türbesi Camiye Açılan Pencere (N. Uzun, 2021)

2.3.26. Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td><td rowspan="8">

Şekil 2.3. 188: Nişancı Feridun Paşa Türbesi https://www.google.com/maps, (Erişim 01.06.2024)

(N. Uzun, 2021)</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Beybaba Sokağı,
Eyüpsultan, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.990/M.1583</td></tr>
<tr><td>Bani / Adına Yapılan</td><td colspan="3">Nişancı Feridun Ahmet Paşa (ö. H.990/M.1583)</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Mimar Sinan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dikdörtgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/1, 1/1, 2/ - , 1/ -</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">9</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>2</td></tr>
</table>

Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi Beybaba Sokağında bulunan Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi, Mimar Sinan tarafından H.990/M.1583 tarihinde yapılmış olup inşa tarihi kitabesinde belirtilmiştir. Nişancı Feridun Ahmet Paşa, 1553 yılından itibaren Sokullu Mehmet Paşa ile seferlere katılmış, Reis-ül Küttab görevinde bulunmuş ve 1571 ve 1581 yıllarında iki Nişancılığa getirilmiş devlet adamıdır (Demiriz:1989, s.35-36).

Dikdörtgen plan şemasına sahip türbenin üzeri dört yönde tromplarla geçilen kubbeyle örtülüdür. Türbenin önünde ikisi gömme dört sütunun taşıdığı revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş 314 x 122 cm ölçülerindeki basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

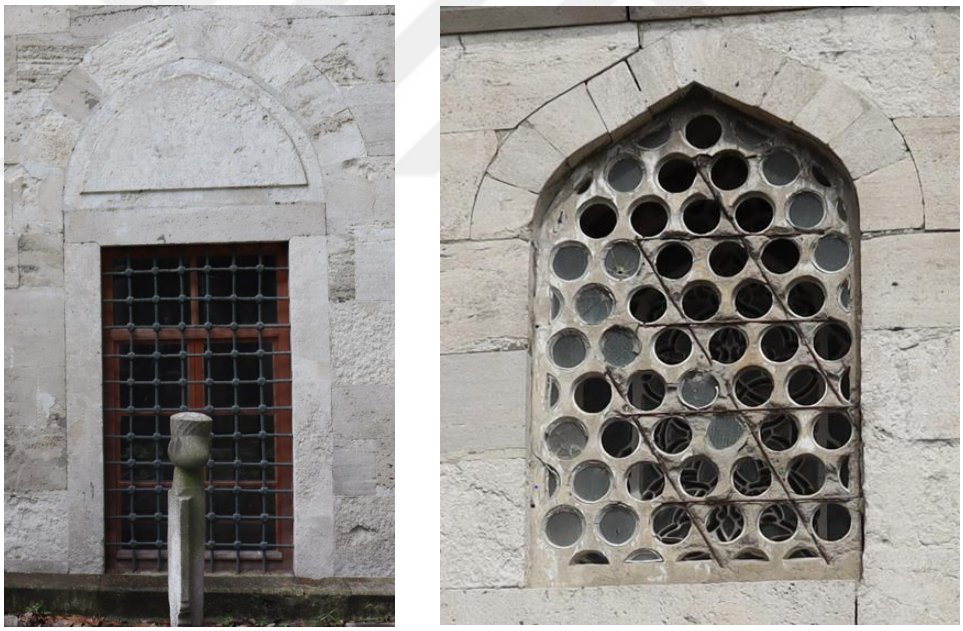
Kesme taştan inşa edilmiş türbe cepheleri sade bir görünüme sahiptir. Her iki köşesine birer gömme sütun yerleştirilerek yuvarlaklaştırılan giriş cephesi, kapı ve pencere

elemanlarında mermer malzemenin kullanılması ve mermer sütunların oluşturduğu revak bölümüyle diğer cephelerden farklılık göstermektedir.

Dikdörtgen planlı türbenin uzun kenarlarında iki sıralı pencere düzeni, kısa kenarlarında ise tek sıra pencere düzeni uygulanmıştır. Giriş cephesinde pencere açıklıkları kapının sağında konumlandırılmıştır. Alt sırada iki üst sırada bir pencere açıklığına yer verilmiş olup üst sıra pencere açıklığı cepheyi ortalayacak şekilde yerleştirilmiştir. Girişin karşı cephesinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Tek sıra pencere düzeninin uygulandığı doğu ve batı yönüne bakan cephelerden alt sırada iki pencere açıklığı bulunmakta olup üst sıra sağır bırakılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Şekil 2.3. 189: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi alt (1P4) ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Giriş cephesi birinci sıra pencere açıklıklarının, lento, söve ve alınlıklarında mermer kullanılmıştır (1P1-1P2). Pencere kemerlerinde ve diğer cephelerdeki tüm pencere elemanlarında kesme taş dışında bir malzeme kullanılmamıştır.

Şekil 2.3. 190: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi giriş cephesi alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Giriş cephesindeki pencere açıklıkları, ortalama 22 cm genişliğinde dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profilli lento ve sövelerle çevrilidir (1P1-1P2).

Diğer pencere açıklıklarının lento ve söveleri (1P3-1P6) kesme taş malzemeden düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri kesme taştan oluşturulmuş olup duvar yüzeyiyle aynı seviyededir

Alınlık **:** Giriş cephesindeki pencere açıklıkları mermer, diğer cephelerdeki pencere alınlıkları kesme taş malzemeden oluşturulmuştur. Her iki malzemede alınlıklar düz yüzeyli olup kenarları çökertilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerler düz yüzeylidir**.**

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.24 m

Cephe Genişlik: 7.96 m. (1. ve 3. Cephe), 6.76 m. (2. ve 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	171	94	1,8	1,60
1P2	1. Cephe	171	94	1,8	1,60
1P3	2. Cephe	171	94	1,8	1,60
1P4	2.Cephe	171	94	1,8	1,60
1P5	3. Cephe	171	94	1,8	1,60
1P6	4. Cephe	171	94	1,8	1,60
1P7	4. Cephe	171	94	1,8	1,60
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	191	111	1,7	2,12
2P2	3. Cephe	191	111	1,7	2,12

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	49,67	5,33	9,3
2. Cephe	42,18	3,73	11,3
3. Cephe	49,67	3,21	15,5
4. Cephe	42,18	3,73	11,3
TOPLAM	**183,7**	**16**	**11,48**

Değerlendirme:

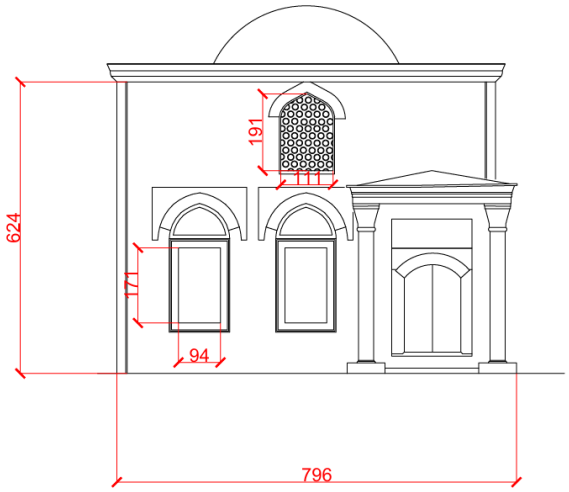
Dikdörtgen planlı türbede, ikinci ve üçüncü cephelerinde aynı olmak üzere üç farklı pencere düzeni uygulanmıştır. Mimar Sinan'ın dörtgen planlı türbelerinden *Pertev Paşa Türbesi* (1572) ile *Şemsi Ahmet Paşa Türbesi'nde* (1580) olduğu gibi burada da pencereyi oluşturan elemanlar dışında pencere etrafında herhangi bir çerçeve vb. süsleme unsuru bulunmamaktadır.[52]

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından, düz ve kenarları profilli söveleri, kenarları çökertilmiş alınlıkları ve kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerleriyle dönem özelliklerini taşımakta ve devlet adamları için inşa edilen türbelerle benzer özellikler sergilemektedir.

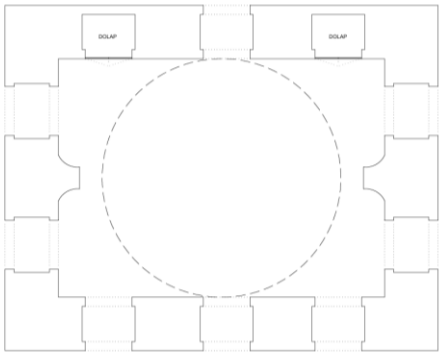
Pencere elemanlarında kullanılan malzemenin farklılık göstermesi giriş cephesinin öne çıkarılması olarak düşünülmekle birlikte yapının geçirdiği onarımlarım bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Pencere açıklıklarının boyutları Mimar Sinan'ın diğer türbeleriyle yakın olup pencere yüksekliğinin pencere genişliğine oranında Sinan türbelerinde sıklıkla karşılaşılan *1,8* değerine ulaşılmıştır. Küçük boyutlu bir türbe yapısı olmasına rağmen az sayıda pencere açıklığına yer verilmesi cephe alanının pencere alanına oranında yüksek bir değere ulaşılmasına neden olmuştur. Cephe alanının pencere alanına oranı Hürrem Sultan Türbesi (1557) ve Kara Ahmet Paşa Türbesi'ne (1558) yakındır.

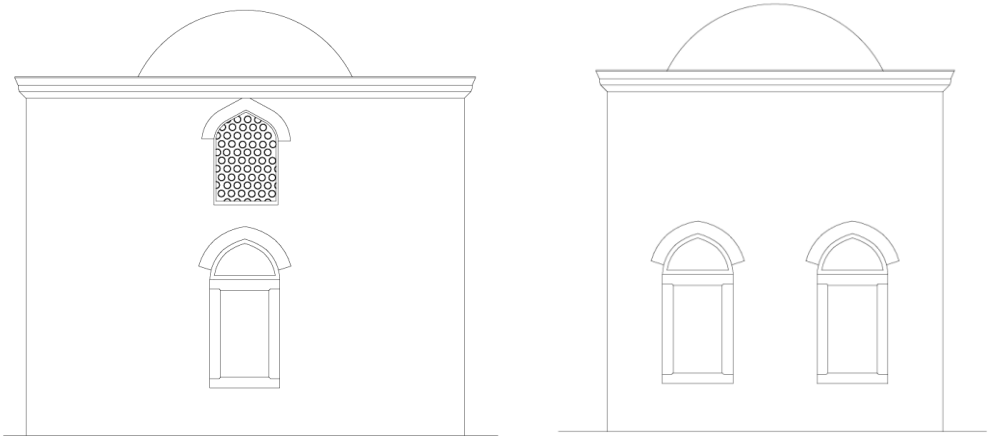
[52] Çokgen planlı *Kılıç Ali Paşa Türbesi* (1580) ile *Nişancı Mehmet Paşa Türbesi*'nde de benzer tasarım söz konusudur.

Şekil 2.3. 191: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 192: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi (Sezer'den İşlenerek)

Şekil 2.3. 193 : Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 3. Cephe (Arka)
Şekil 2.3. 194 : Nişancı Feridun Ahmet Paşa 2. Ve 4. Cephe (Yan Cepheler)

Şekil 2.3. 195: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 196: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 197: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 198: Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.27. Siyavuş Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Camii Kebir Sokağı, Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	1582-1584		
Bani	Siyavuş Paşa (ö. H. 1011/ M.1602)		
Mimar	Mimar Sinan (?)		
Plan	Onaltıgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 199: Siyavuş Paşa Türbesi Vaziyet Planı (http://www.mayamimar.com, Erişim:29.05.2024)

Siyavuş Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesinde Camii Kebir Sokağı üzerinde bulunan türbe, III. Murad döneminde üç kez sadrazam olan (1582-84, 1586-89, 1592-93) ve II. Selim'in kızı Fatma Sultan ile evlenen Hırvat asıllı Siyavuş Paşa tarafından vefat eden çocukları için yaptırılmıştır. (Necipoğlu:2013:678; Demiriz: 1989, 68). İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen türbenin mimarının kim olduğu da tartışma konusudur. Mimar Sinan'ın eserlerinin bildirildiği Tezkiretül Enbiye'de Siyavuş Paşa ve çocukları için olmak üzere iki türbeden söz edilmektedir. Ancak H.1011/M. 1602 yılında vefat eden Siyavuş Paşa çocuklarının yanına defnedilmiş olup ayrı bir türbe yapısı bulunmamaktadır. Siyavuş Paşa'nın vefat tarihi pencere kemerine yerleştirilen kitabede belirtilmiştir.[53] Tezkirelerde adı geçen türbenin Mimar Sinan tarafından 1582-1584 yılları arasında inşa edildiği, pencere üzerinde yer alan H.1011/M. 1602 tarihli kitabenin Siyavuş Paşa'nın vefatından sonra yapıya eklendiği kabul edildiği gibi (Demiriz:1989,69-71;

[53] Kitabe: " Güzin-i veziran-ı Siyavuş Paşa/ Ki cay olmuştu ana sadr-ı ala/ Olup lütfu mebzul-ü has ile amme/ Senasını iderlerdi ala vü edna/ İrüb negahin ana emr-i ilahi/ İdüb imtisaleydi azm-i'i ukbaya/ Ana oldu gülzar-ı Firdevs me'va Sene 1011 (1602/3) (Demiriz:1989,s.70).

Kuran:1986,s.329), bazı araştırmacılar tarafından, Mimar Sinan'ın ardından başmimar olan Davut Ağa'ya atfedilmektedir (Kuban: 2021, s. 351; Goodwin:2017, s.351).

Siyavuş Paşa Türbesi, dışta onaltıgen içte sekizgen plana sahip olup üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Kuzeyinde tek birimli üzeri kubbe ile örtülü revak bölümü bulunan türbeye giriş 124 x 285 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Siyavuş Paşa Türbesi, kesme taştan inşa edilmiş olup revak bölümünde, kapı ve alt sıra pencere açıklıklarında mermer kullanılmıştır. Cephelerin profilli silme ile çerçeve içine alındığı türbede gövde bölümü dışa taşkın profilli saçakla sonlandırılmıştır.

Onaltıgen planlı türbenin üç cephesi yola, on üç cephesi avluya bakmaktadır. Sekiz cephenin sağır bırakıldığı türbede, açıklıklı cepheler ve sağır cepheler ardışık olarak birbirini takip etmektedir. Pencereli cephelerde, *alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı düzen* uygulanmış olup bu düzen giriş cephesine üst sırada pencere açıklığına yer verilerek uyarlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımına yer verilmiştir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere çevresini duvar yüzeyinden çökertilmiş ince bir silme dolaşmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıklarında lento ve söveler, iki pencerede pudingi mermerden (1P1-1P2), diğer pencerelerde beyaz mermerden oluşturulmuştur (1P3-1P8). Alınlıklarda beyaz mermer, alt ve üst sıra pencere kemerlerinde yapının ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 26 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri duvar yüzeyiyle aynı seviyededir. Dört pencerede kilit taşı üzerinde çiçek rozeti yer almaktadır (1P2-1P5)

Alınlık **:** Alınlıklar kenarları çökertilmiş düz yüzeyli mermer levhalarla kaplıdır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:**Söve bulunmamaktadır. Pencere kenarları zeminden çökertilmiştir.

Kemer **:** Düz yüzeyli sivri kemer iki kademeli olarak tasarlanmıştır. Duvar yüzeyiyle aynı seviyede olan sivri kemer içe doğru pahlanarak kademelendirilmiştir. Kilit taşlarında bazıları günümüze ulaşmamış çiçek rozetleri yer almaktadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 9.21 m

Cephe Genişlik: 3.19 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	2. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	195	123	1,6	2,40
	4. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	5. Cephe	195	123	1,6	2,40
	6. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	7. Cephe	195	123	1,6	2,40
	8. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P4	9. Cephe	195	123	1,6	2,40
	10. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P5	11. Cephe	195	123	1,6	2,40
	12. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P6	13. Cephe	195	123	1,6	2,40
	14. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P7	15. Cephe	195	123	1,6	2,40
	16. Cephe				
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	215	131	1,6	29,379
	2. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P2	3. Cephe	273	131	2,1	3,58
	4. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P3	5. Cephe	273	131	2,1	3,58
	6. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P4	7. Cephe	273	131	2,1	3,58
	8. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P5	9. Cephe	273	131	2,1	3,58
	10. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P6	11. Cephe	273	131	2,1	3,58
	12. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P7	13. Cephe	273	131	2,1	3,58
	14. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P8	15. Cephe	273	131	2,1	3,58
	16. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			

,

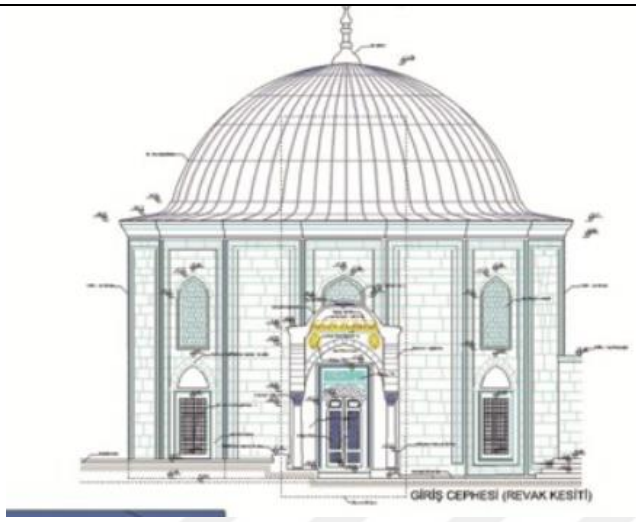
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	29,38	2,81	
2. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	29,38	5,97	4,9
4. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
5. Cephe	29,38	5,97	4,9
6. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
7. Cephe	29,38	5,97	4,9
8. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
9. Cephe	29,38	5,97	4,9
10. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
11. Cephe	29,38	5,97	4,9
12. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
13. Cephe	29,38	5,97	4,9
14. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
15. Cephe	29,38	5,97	4,9
16. Cephe	29,38	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
TOPLAM	**470,08**	**44,6**	**10,5**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**470,08**	**41,79**	**11,24**

Değerlendirme

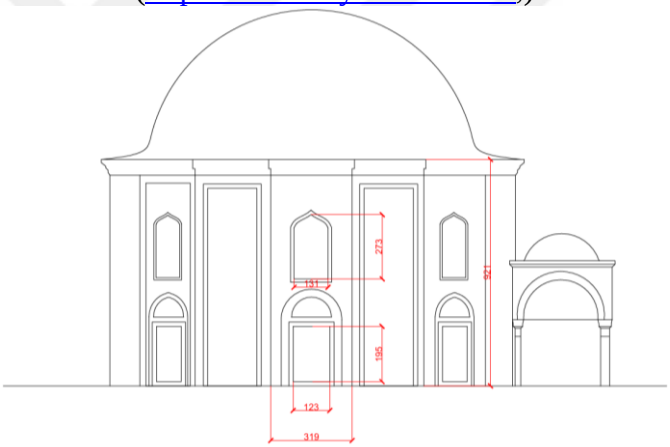
Onaltıgen planlı Siyavuş Paşa Türbesi (1582-1584) cephelerinde, 16. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen onaltıgen planlı *Sinan Paşa Türbesi* ile onikigen planlı *Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi* cephelerinde de görülen sağır cephelerle pencereli cephelerin nöbetleşe sıralandığı düzenlemesi uygulanmıştır. İki sıralı pencere düzenlemesinin uygulandığı türbede, her bir cepheyi çerçeve içine alan profilli silmeler aynı zamanda pencere etrafında ikinci bir çerçeve oluşturmuş pencere ve duvar yüzeyi arasında bütünlük sağlanmıştır.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından, kenarları profilli söveleri, kenarları çökertilmiş alınlıkları ve kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerleriyle dönem özelliklerini taşımakta ve devlet adamları için inşa edilen türbelerle benzer özellikler sergilemektedir. Yola açılan pencere açıklıklarının sövelerinde pudingi mermer kullanımı bu dönem türbelerinde karşılaşılan bir özellik olmayıp onarımlar neticesinde yenilendiği düşünülmektedir.

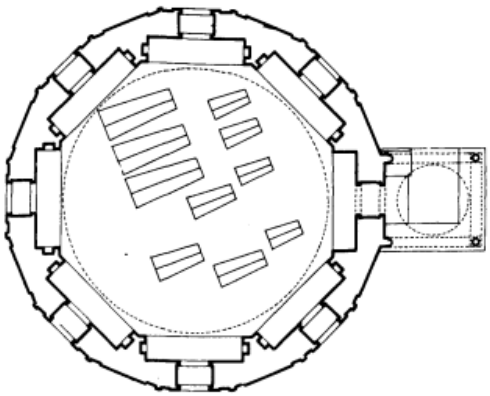
Türbenin mimarının kim olduğu tartışma konusudur. Türbenin pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlar Davut Ağa'nın inşa ettiği türbelerle yakınlık göstermektedir.

Şekil 2.3. 200 : Siyavuş Paşa Türbesi Giriş Cephesi (http://www.mayamimar.com,)

Şekil 2.3. 201: Siyavuş Paşa Türbesi 11.- 15. Cephe

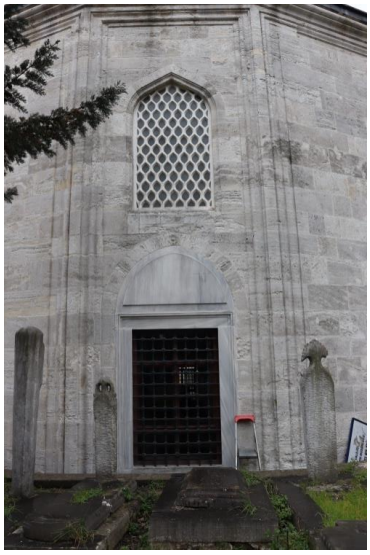
Şekil 2.3. 202: Siyavuş Paşa Türbesi Planı (Kuran:1988)

Şekil 2.3. 203: Siyavuş Paşa Türbesi 3. – 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

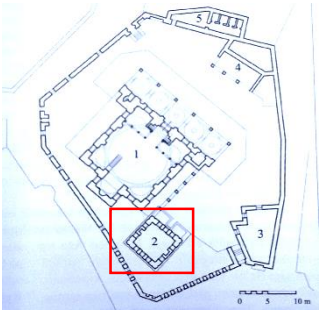
Şekil 2.3. 204: Siyavuş Paşa Türbesi 6. – 11. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 205: Siyavuş Paşa Türbesi 14. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.28. Mehmet Ağa Türbesi

İnceleme Tarihi	Mayıs 2021		
Konumu	Mehmet Ağa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	1585		
Bani	Mehmet Ağa		
Mimarı	Mimar Davut Ağa		
Plan	Dikdörtgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 3/3, 2/2, 2/3		
Pencere Sayısı	19	1. Sıra	2. Sıra
		9	10

Şekil 2.3. 206: Mehmet Ağa Külliyesi Vaziyet Plan (Necipoğlu:2013, s.665)

Mehmet Ağa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesi Çarşamba Semtinde bulunan Mehmet Ağa Türbesi, III. Murad dönemi Darüssaade Ağası Habeşi Mehmed Ağa'nın H.993/ M.1585 yılında Mimar Davut Ağa'ya yaptırdığı külliyesi içerisinde, caminin güneydoğusunda yer alır. Külliyenin mimarı ve inşa tarihi doğu kapısı üzerinde yer alan kitabede belirtilmiştir.[54] İnşa kitabesi bulunmayan türbenin camii ile birlikte Mimar Davut Ağa tarafından inşa edildiği düşünülmektedir (Kuran:1986, s. 326; Necipoğlu:2013, s.664).

Dikdörtgen plan şemasına sahip türbenin üzeri iç mekânda pandantiflerle geçilen ve dışta sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesindeki izlerden türbenin önünde zaman içerisinde ortadan kalmış bir revak bölümünün olabileceğini

[54] Külliye çevre duvarının sokağa bakan *kitabesinde "Abd-i dâi Hân-I Murâd-I Cihân/ Ol Muhammed Ağâ-yı hoş-haslet/ A'ni dâru's-saâde ağâsı/ Bunca hayrâta sarf idüp himmet/ Kıldı bu Cum'a-i şerîfi binâ / Oldu mecmua-i câmi rahmet/ Sahibine bu hayrı hazret-i Hak/ İde yarın vesile-i cennet/ Gafiri Hak anın Şerfii Resûl/ Kıla bunda feraiz ve sünnet/ Müstecap olsa nola bunda dua/ Ehl-i İslâma kıble-i hâcet/ Oldu mimar-i kâmili Dâvud/ Yabdı canile dercüdüb san'at/ Didi Âsâr-ı tarihin hâtif/ Beyt-i Hâdî ü câmi-i ümmet sene 993"* (Necipoğlu:2013, s. 667)

düşündürmektedir (Kuran:1986, s.326). Türbeye giriş 226 x 117 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilen türbenin kapı ve pencere açıklıklarında mermer kullanılmıştır. Sade bir görünüşe sahip türbe cepheleri iki sıra pencere düzeniyle şekillendirilmiştir. Köşelere yerleştirilen birer sütunla belirginleştirilen giriş cephesinde alt sırada ortada kapı iki yanında birer pencere açıklığı, üst sırada üçer pencere açıklığı yer almaktadır. Girişin karşı cephesinde alt ve üst sırada üçer pencere, diğer iki cephede alt ve üst sırada ikişer pencere açıklığı bulunmaktadır. Külliyenin güneydoğusunda avlu duvarına yakın konumlandırılan türbede tüm pencereler avluya açılmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımına yer verilmiştir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıklar bulunmaktadır. İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinden ayıran silme vb. çerçeveye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 207: Mehmet Ağa Türbesi birinci sıra pencere açıklıları
(N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıklarının lento ve sövelerinde mermer, pencereyi oluşturan diğer elemanlarda türbenin ana malzemesi kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 208: Mehmet Ağa Türbesi ikinci sıra pencere açıklıları
(N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 22 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri düz yüzeyli olup duvar yüzeyinden hafif çökertilmiştir.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlıklarda kesme taş duvar örgüsü devam ettirilmiştir**.**

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formunda olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenen dışlıklar, yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.00 m.

Cephe Genişlik: 8.83 m (1. ve 3. cephe), 7.48 m (2. ve 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P2	1. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P3	2. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P4	2.Cephe	180	107	1,7	1,93
1P5	3. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P6	3. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P7	3. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P8	4. Cephe	180	107	1,7	1,93
1P9	4. Cephe	180	107	1,7	1,93
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P2	1. Cephe	116	89	1,3	1,03
2P3	1. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P4	2. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P5	2. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P6	3. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P7	3. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P8	3. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P9	4. Cephe	170	89	1,9	1,51
2P10	4. Cephe	170	89	1,9	1,51

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	52,98	7,91	6,7
2. Cephe	44,88	6,88	6,5
3. Cephe	52,98	10,32	5,1
4. Cephe	44,88	6,88	6,5
TOPLAM	**195,72**	**31,98**	**6,1**

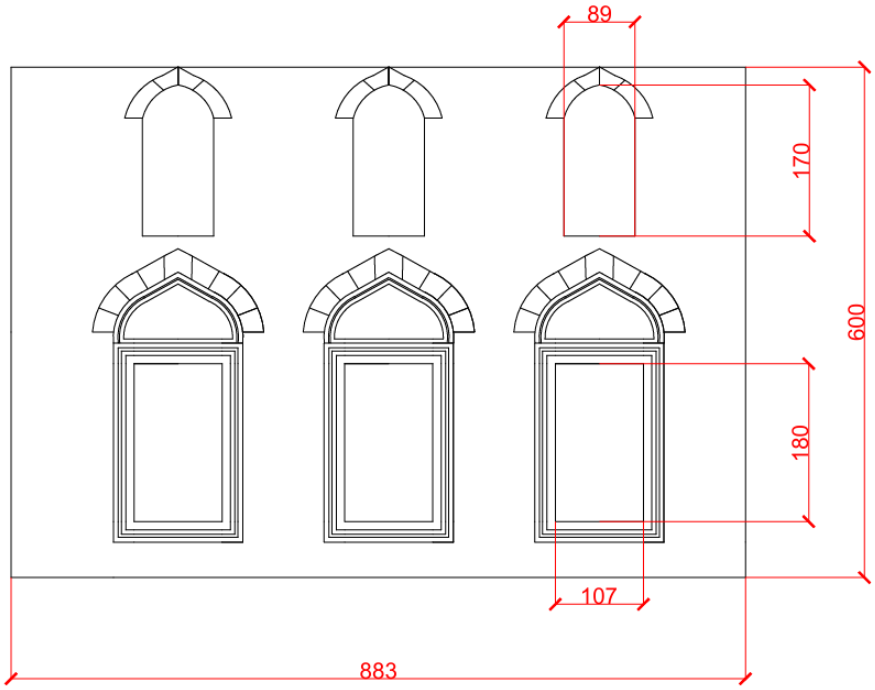
Değerlendirme

Mehmet Ağa Türbesi'nin cephelerinde, iki sıralı pencere düzeni pencere açıklıkları 3/3 ve 2/2 şeklinde gruplandırılarak uygulanmıştır. Türbe, Mimar Davut Ağa'nın eseri olduğu kabul edilen mezar yapıları arasında dörtgen plan şemasına sahip tek yapıdır.

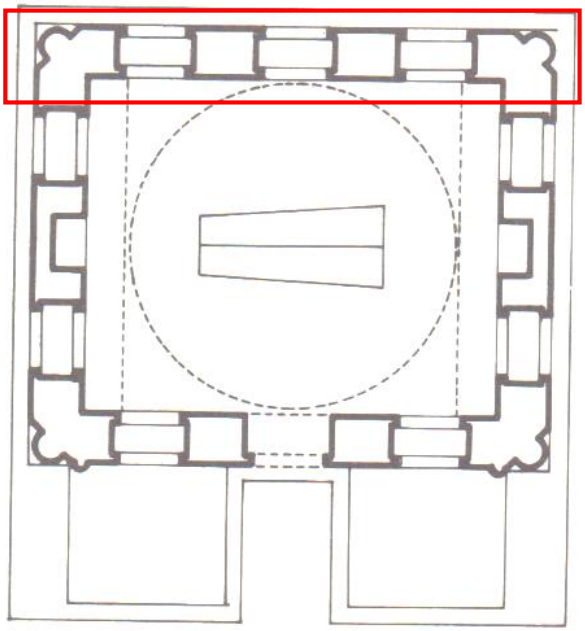
Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından, kenarları profilli söveleri, kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerleriyle dönem özelliklerini taşımaktadır. Türbeye ait tarihsiz encümen arşivi fotoğrafında 3. cephedeki üst sıra pencere açıklıklarının ikisinde oval pencere dışlıkları görülürken (2P6-2P7), aynı sıradaki son pencere dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstünde sivri kemerli alınlıklara sahiptir **(Şekil 2.3.11)**

Türbenin pencere açıklıklarının boyutları Davut Ağa'nın inşa ettiği türbelerle yakın olmakla birlikte sekizgen planlı Cerrah Mehmed Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarında aynı ölçü ve oranlar tekrar edilmiştir. Her iki türbenin cephe alanları farklı olmasına rağmen pencere açıklıklarının toplam alanı[55] birbirine yakın olup cephe alanının pencere alanında Mehmet Ağa Türbesi'nde 6,1 değerine, Cerrah Mehmet Ağa Türbesi'nde ise 6,8 değerine ulaşılmıştır.

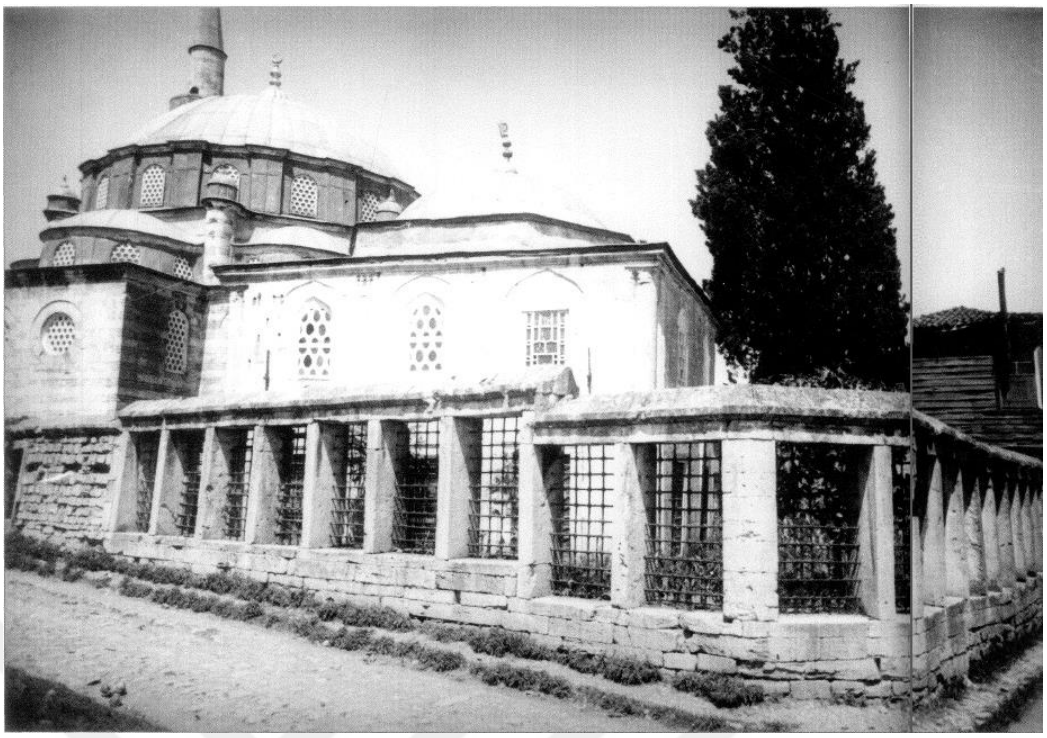
[55] Cerrah Mehmet Ağa Türbesi pencere açıklıkların toplam alanı 31,80 m²

Şekil 2.3. 209: Mehmet Ağa Türbesi 3. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 210 : Mehmet Ağa Türbesi (Kuran:1986)

Şekil 2.3. 211: Mehmet Ağa Türbesi, Encümen Arşivi, Tarihsiz.

Şekil 2.3. 212: Mehmet Ağa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

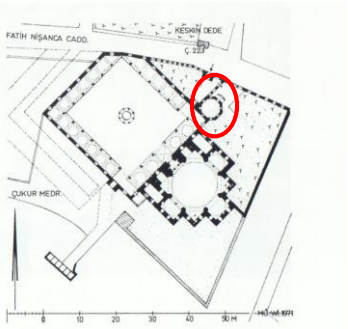
Şekil 2.3. 213: Mehmet Ağa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 214: Mehmet Ağa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.29. Nişancı Mehmet Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Mayıs 2021		
Konum	Nişancı Mehmet Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 1003/M.1595 ö.		
Bani	Nişancı Mehmet Paşa		
Mimar	Mimar Sinan (?) Mimar Davut Ağa (?)		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	13	1. Sıra	2. Sıra
		6	7

Şekil 2.3. 215: Nişancı Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu:2013)

Nişancı Mehmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Nişancı Mehmet Paşa Türbesi, İstanbul İli Fatih İlçesi Karagümrük semtinde Nişancı Mehmet Ağa'nın kendi adına yaptırdığı külliyesi içerisinde yer almaktadır. III. Murad döneminde nişancılıktan vezirliğe yükselmiş Nişancı Mehmet Paşa'nın (ö. H. 1003/M.1595) (Necipoğlu: 2013,s. 548) sağlığında tamamlanan türbesine gömüldüğü kapı üstünde yer alan kitabede ifade edilmiştir.[56] Kitabesinde inşa tarihine yer verilmeyen türbe, cami ile birlikte 1589 yılına tarihlendirilmektedir. (Kuran:1986, s.327). Mimar Sinan'ın eserlerini bildiren tezkirelerden yalnızca Tuhfet ül-Mimarin'de adı geçen türbenin mimarının kim olduğu tartışmalıdır. Araştırmalarda, caminin Mimar Sinan'ın sağlığında Davut Ağa tarafından tasarlandığı düşünülmekle

[56] Kapı üstünde yer alan kitabede: *"İntikâl eyledi merhûm Mehemmed Paşa/ Sâhib-i nâm ü nişân pîr-i azîz-i vüzerâ/ Gün gibi hâke nüzûl etdi vücûd-ı pâki/ Nâm-ı nâmîsiyile oldu müşerref dünyâ/ Şimdiden sonra yeridir çekilip ellerden/ Karalar giyse bu gussa ile bükülse tuğra/ Sıhhatinde yapuben câmi'ini türbesini/ Ehl-i imândan eder rûhu temennâ-yı du'â/ Rûz-ı se-şenbih idi aşr-ı âhir-i Ramazan/ İrtihâl etti cihândan o azîz-i şühedâ/ Kudsiyân fevtini Sâ'i işitip târîhin/ Dediler "Vâsıl-ı Hak oldu Nişânî Paşa"*

birlikte (Necipoğlu: 2013,s. 548, Kuban:2021, s.381), A. Kuran'a göre türbenin mimarı Davut Ağa'dır (Kuran:1986, s.327,).

Sekizgen planlı türbe, beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesinde dört sütun tarafından taşınan üstü çatı ile örtülü üç bölümlü revak bulunmaktadır. Türbeye giriş 229 x 131 cm ölçülerindeki basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilen türbenin revak sütunları, kapı ve pencere söveleri beyaz mermerden, kapı kemeri beyaz ve pudingi taştan geçmeli şekilde oluşturulmuştur. Mermer sütunlar mukarnas başlıklıdır. Kapı kemeri üzerinde yer alan kitabede türbenin banisi ve tarihi belirtilmiştir. Caminin doğusunda konumlandırılan türbede, batı ve kuzey yönüne bakan cepheleri avlu kapılarının bulunduğu duvarlara bitişiktir.

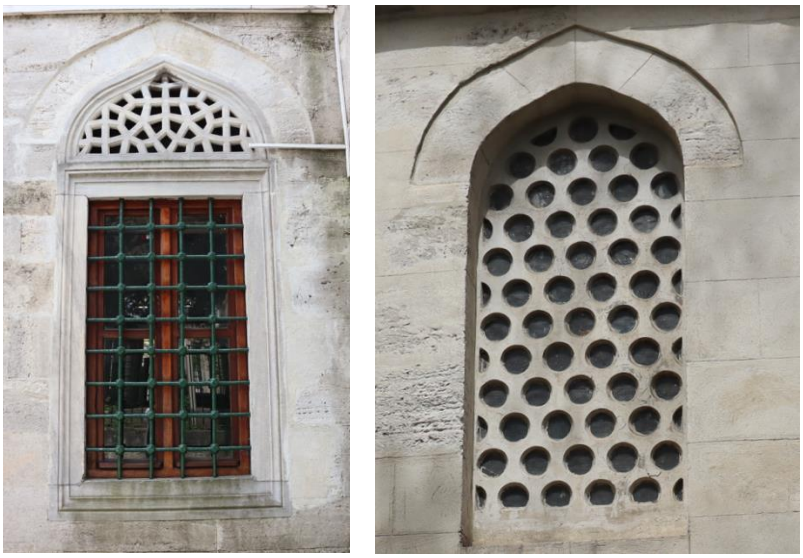
Türbenin giriş ve dördüncü cephesi dışındaki altı cephesinde birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulamıştır. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Revak bölümünün bulunduğu giriş cephesi ile avlu duvarıyla birleştiği dördüncü cephede sadece üst sıra pencere açıklığı bulunmaktadır. Sade bir görünüşe sahip türbe cepheleri dışa taşkın profilli saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli ajurlu alınlıklar bulunmaktadır. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinden ayıran silme vb. çerçeveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıklarının lento, söve ve alınlıklarında mermer; alt ve üst sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 216: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 22 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri düz yüzeyli olup duvar yüzeyinden hafif çökertilmiştir.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki alınlıkların yüzeyleri ajurludur.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formunda olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.51 m.

Cephe Genişlik: 2.84 m (1. - 8. cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P2	3. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P3	5. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P4	4.Cephe	166	94	1,8	1,56
1P5	5. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P6	6. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P7	7. Cephe	166	94	1,8	1,56
1P8	8. Cephe	166	94	1,8	1,56
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	196	81	2,4	1,59
2P2	3. Cephe	196	81	2,4	1,59
2P3	4.Cephe	196	81	2,4	1,59
2P4	5. Cephe	196	81	2,4	1,59
2P5	6. Cephe	196	81	2,4	1,59
2P6	7. Cephe	196	81	2,4	1,59
2P7	8. Cephe	196	81	2,4	1,59

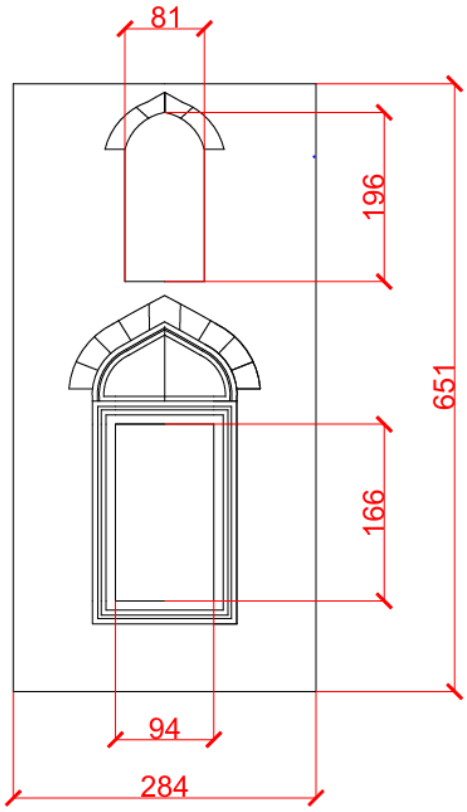
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	19,48	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	19,48	3,15	6,2
3. Cephe	19,48	3,15	6,2
4. Cephe	19,48	1,56	12,5
5. Cephe	19,48	3,15	6,2
6. Cephe	19,48	3,15	6,2
7. Cephe	19,48	3,15	6,2
8. Cephe	19,48	3,15	6,2
TOPLAM	**155,86**	**20,44**	**7,6**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**136,37**	**20,44**	**6,7**

Değerlendirme

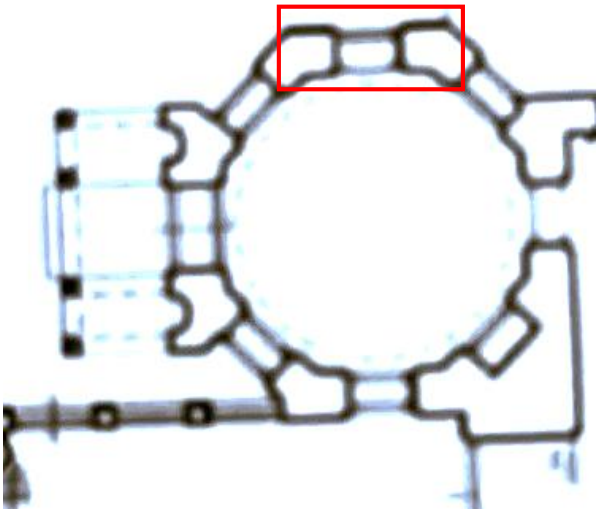
Nişancı Mehmet Paşa Türbesi'nin cephelerinde, iki sıralı pencere düzeni pencere açıklıkları 1/1 şeklinde gruplandırılarak uygulanmıştır. İki avlu kapısı arasında yer alan türbede, avlu duvarına bitişik inşa edilen 4. Cephe alt sırada sağır bırakılmıştır.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından, kenarları profilli söveleri, kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerleriyle dönem özelliklerini taşımaktadır. Ajurlu alınlıklar Nişancı Mehmet Paşa Türbesi dışında sadece Koca Sinan Paşa Türbesi (1593-94) pencere açıklıklarında günümüze ulaşmıştır. Pertev Paşa Türbesi'nin (1573) geçmiş dönemlere ait görsellerinde ajurlu alınlıklara sahip olduğu görülmektedir.

Türbenin alt sıra pencere açıklıklarının boyutları Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbe pencerelerine yakındır. Alt sıra pencere açıklıklarının yüksekliklerine oranında Mimar Sinan türbelerinde sıklıkla karşılaşılan 1,8 değerine ulaşılmıştır.

Şekil 2.3. 217: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 7. Cephe Görünüş

Şekil 2.3. 218: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi Planı (Necipoğlu:2013)

Şekil 2.3. 219: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi (https://kulturenvanteri.com/tr)

Şekil 2.3. 220: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 6. ve 7. Cephe (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 221: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 2. Ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 222: Nişancı Mehmet Paşa Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.30.Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Beybaba Sokağı, Eyüpsultan, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.998 / M. 1589</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Mirimiran Mehmet Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Davut Ağa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Onikigen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 223: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı
https://kulturenvanteri.com/tr

Mirimiran Mehmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi, İstanbul'un Eyüp Sultan İlçesinde Beybaba Sokağı üzerinde bulunmaktadır. III. Murad dönemi devlet adamlarından biri olan Mirimiran Mehmet Paşa, Rumeli Beylerbeyliği yapmıştır. Kapı üstünde yer alan kitabede[57] vefat tarihi H.998/ M. 1589 olarak belirtilmiştir (Demiriz:1989, s.62-63)

Onikigen plan kuruluşuna sahip türbenin üzeri onikigen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesinde altı sütun tarafından taşınan üstü tonozla örtülü revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş 200 x 112 cm ölçülerinde basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme küfeki taşından inşa edilen türbede, kapı ve pencere elemanları ile revak bölümünün sütun ve kemerlerinde mermer kullanılmıştır

[57] "*Mir-i miran-i Rum-ili çün kim/ Dâr-ı dünyadan eyledi rıhlet/ Hur-i gilman anva enîsi olub/ İde mevlâ makamını cennet/ Dedi Hatif du 'â idüb tarih/ Ola ruk-u Mehmed'e rahmet- 997 (1589)*" (Demiriz:1989, s.62-63).

Onikigen planlı türbenin altı cephesi yola bakarken diğer altı cephesi avluya açılmaktadır. Cephelerde, *birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni,* pencereli cephelerle sağır cephelerin artarda sıralanmasıyla uygulanmıştır. Tüm cephelerin kaval silmelerle çerçeve içine alınarak birbirinden ayrıldığı türbede pencerelerin etrafında düz silmelerle ikinci bir çerçeve oluşturulurken sağır cephelerde üst sıra pencere açıklıklarının yerine dikdörtgen çerçeveler içinde sivri kemerlere yer verilmiştir. Türbe cepheleri kaval silme üstünde palmet motifli saçak kornişle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup içe doğru pahlı ince silmelerle çerçeve içine alınmıştır. Kemer üstleri kenarları oyularak belirginleştirilmiştir.

Şekil 2.3. 224: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Lento, söve ve alınlıklarda mermer, kemer ve silmelerde kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 25 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri duvar yüzeyiyle aynı seviyededir.

Alınlık **:** Alınlıklar kenarları çökertilmiş düz yüzeyli mermer levhalarla kaplıdır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söve bulunmamaktadır. Pencere kenarları zeminden çökertilmiştir.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Kemer köşeleri doldurularak kemer üstünde dikdörtgen forma dönüştürülmüştür.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.95 m

Cephe Genişlik: 2.42 m (1.-12. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	2. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	184	110	1,7	2,02
	4. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	5. Cephe	184	110	1,7	2,02
	6. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	7. Cephe	184	110	1,7	2,02
	8. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P4	9. Cephe	184	110	1,7	2,02
	10. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P5	11. Cephe	184	110	1,7	2,02
	12. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	236	120	2,0	2,83
	2. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P2	3. Cephe	236	120	2,0	2,83
	4. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P3	5. Cephe	236	120	2,0	2,83
	6. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P4	7. Cephe	236	120	2,0	2,83
	8. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P5	9. Cephe	236	120	2,0	2,83
	10. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P6	11. Cephe	236	120	2,0	2,83
	12. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	19,24	2,83	6,8
2. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	19,24	4,86	4,0
4. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
5. Cephe	19,24	4,86	4,0
6. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
7. Cephe	19,24	4,86	4,0
8. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
9. Cephe	19,24	4,86	4,0

10. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
11. Cephe	19,24	4,86	4,0
12. Cephe	19,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
TOPLAM	**230,88**	**27,13**	**8,5**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**211,64**	**24,3**	**8,7**

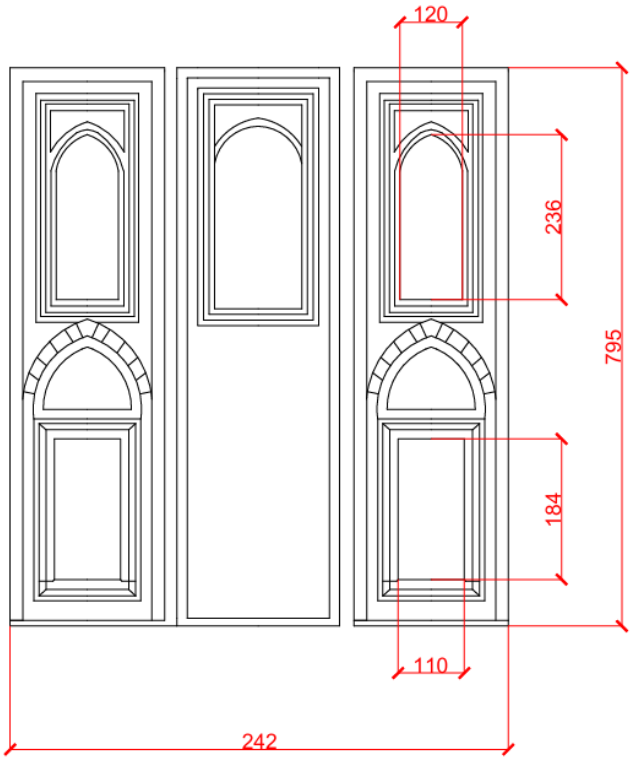
Değerlendirme

Onikigen planlı (1582-1584) türbenin cephelerinde, 16. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen onaltıgen planlı *Sinan Paşa Türbesi* ve *Siyavuş Paşa Türbesi*'nde görülen alt ve üst pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni, sağır cephelerle pencereli cephelerin artarda sıralanmasıyla uygulanmıştır. Cepheyi çerçeve içine alan profilli silmeler aynı zamanda pencere etrafında ikinci bir çerçeve oluşturmuş pencere ve duvar yüzeyi arasında bütünlük sağlanmıştır.

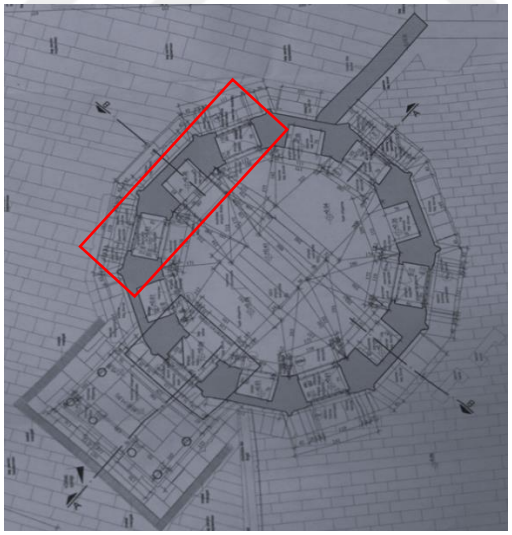
Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından, kenarları profilli söveleri, kenarları çökertilmiş alınlıkları ve kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerleriyle çağdaşı türbelerle benzer özellikler sergilemektedir.

Alt sıra pencere açıklıkları boyutları ve pencere yüksekliğinin genişliğe oranı, Davut Ağa'nın inşa ettiği bir diğer onikigen planlı türbe olan Gazanfer Ağa Türbesi'yle[58] oldukça yakındır. Cephe yükseklikleri değişiklik göstermekle birlikte her iki türbe 2.42 m. cephe genişliklerine sahiptir. Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi'nde aralarda sağır cepheler bulunmasından dolayı cephe alanının pencere açıklık alanına oranında daha yüksek bir değere ulaşılmıştır.

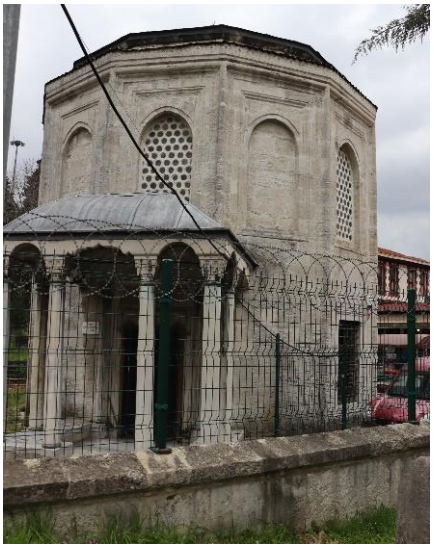
[58] Gazanfer Ağa Türbesi alt sıra pencere boyutları 185 x 112 cm.

Şekil 2.3. 225: Mirimiran Mehmed Ağa Türbesi 9. – 11. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden işlenerek)

Şekil 2.3. 226 : Mirimiran Mehmed Ağa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 227: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 1. – 3. Cephe (N.Uzun,2021)

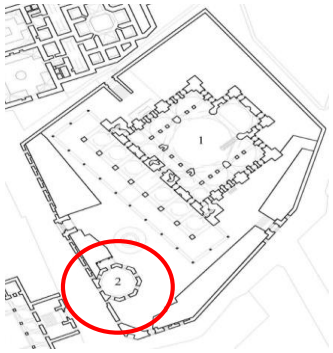
Şekil 2.3. 228: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 9. – 11. Cephe (N.Uzun,2021)

Şekil 2.3. 229: Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe (N.Uzun,2021)

2.3.31 Cerrah Mehmet Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Cerrah Mehmet Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1002/ M. 1593		
Bani / Adına Yapılan	Cerrah Mehmet Paşa (ö.1603)		
Mimarı	Davut Ağa		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 230: Cerrah Mehmet Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)

(N. Uzun, 2021)

Cerrah Mehmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Cerrah Mehmet Paşa Türbesi, İstanbul İli Fatih İlçesi Molla Fenari Mahallesinde, III. Mehmed dönemi sadrazamlarından Cerrah Mehmet Paşa'nın (ö.1603) kendi adına yaptırdığı ve semte adını veren Cerrah Mehmet Paşa Külliyesinde yer almaktadır. Türbe, cami, çeşme ve çifte hamamla H.1002/ M. 1593 yılında, Mimar Davut Ağa'nın mimarbaşılığı döneminde tamamlanmıştır (Kuban:2021, s. Çobanoğlu:1994, s.411). 1660 ve 1782 yıllarında çıkan yangınlar ile 1766 ve 1894 yıllarında yaşanan depremler türbeyi ne derece etkilediği kesin olarak bilinmese de külliyede hasara sebep olmuştur. (Müller-Wiener:2001, s.393; Çobanoğlu:1994, s.411)

Cerrah Mehmet Paşa Türbesi sekizgen planlıdır. Kenar uzunlukları ortalama 3.85 m olan türbenin üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Doğu kenarına bitişik sonradan yenilendiği düşünülen sundurma bölümü bulunan türbeye giriş basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı ve Pencere Düzeni

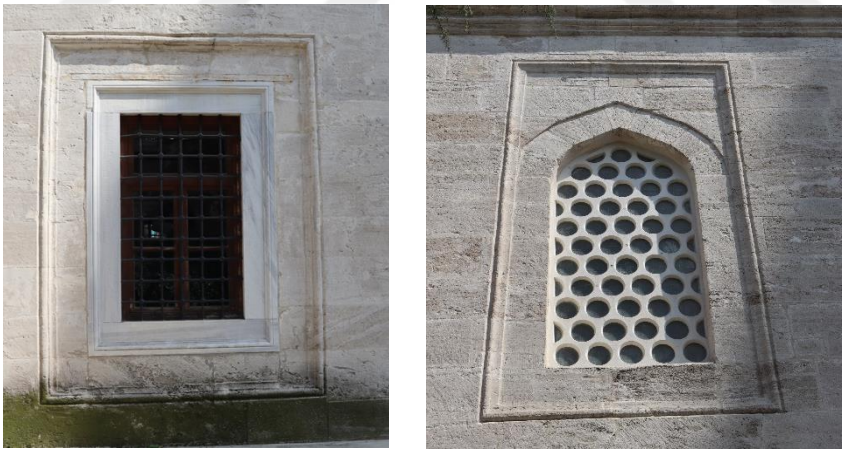
Cerrah Mehmet Paşa Türbesi, kesme taştan inşa edilmiş olup kapı ve pencere elemanlarında mermer kullanılmıştır. Sekizgen planlı türbenin kuzeye bakan üçüncü cephesi yola, diğer cepheleri avluya açılmaktadır.

Türbenin, giriş cephesi dışındaki yedi cephesi, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni ile biçimlendirilmiştir. Giriş cephesinde, kapı açıklığı üstünde pencere açıklığına yer verilerek cepheler arasındaki bütünlük korunmuştur. Birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları içe doğru pahlı ince silmelerle ayrı çerçeveler içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Türbe cephesi, dışa taşkın saçak silmesi ile sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Silmelerle çerçeve içine alınan pencerelerin üstlerinde alınlık bulunmamaktadır.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup silmelerle çerçeve içine alınmıştır.

Şekil 2.3. 231: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarının lento ve sövelerinde mermer, kemerlerde kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler ortalama 26 cm genişliğine sahip olup kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemerler düz yüzeylidir**.**

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.53 m

Cephe Genişlik: 3.83 m (1. Cephe), 2.75 m (2. Cephe), 3.86 m (3. Cephe), 2.75 m (4. Cephe), 3.85 m (5. Cephe), 3.85 m (6. Cephe), 3.86 m (7. Cephe), 3.82 m (8. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	28,84	2,31	12,5
2. Cephe	20,71	4,22	4,9
3. Cephe	29,07	4,20	6,9
4. Cephe	20,71	4,25	4,9
5.Cephe	28,99	4,20	6,9
6. Cephe	28,99	4,20	6,9
7. Cephe	29,07	4,22	6,9
8. Cephe	28,76	4,20	6,8
TOPLAM	**215,13**	**31,81**	**6,8**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**186,29**	**29,50**	**6,3**

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Pencere	Cephe	Pencere Yükseklik Cm	Pencere Genişlik Cm	Pencere Yükseklik/ Genişlik	M²
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Alt sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	180	106	1,7	1,91
1P2	3. Cephe	180	105	1,7	1,89
1P3	4. Cephe	180	108	1,7	1,94
1P4	5.Cephe	180	105	1,7	1,89
1P5	6. Cephe	180	105	1,7	1,89
1P6	7. Cephe	180	106	1,7	1,91
1P7	8. Cephe	180	105	1,7	1,89
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P2	2. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P3	3. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P4	4. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P5	5.Cephe	212	109	1,9	2,31
2P6	6. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P7	7. Cephe	212	109	1,9	2,31
2P8	8. Cephe	212	109	1,9	2,31

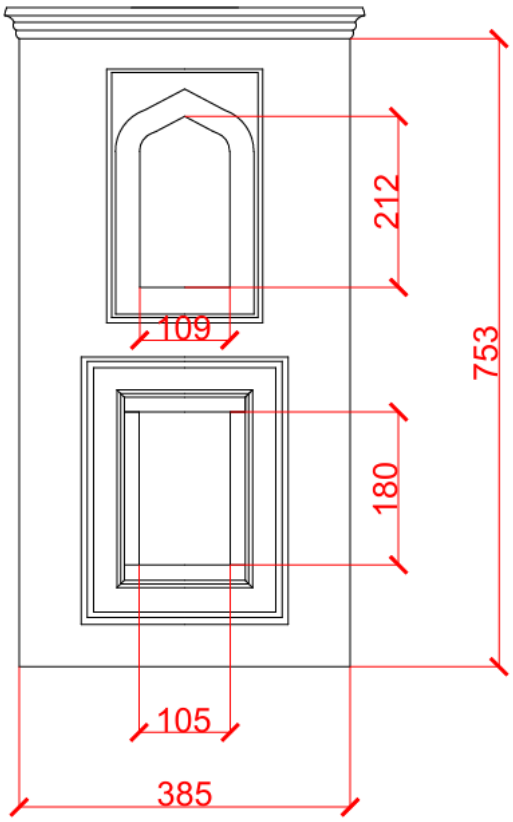
Değerlendirme

Türbenin cephelerinde, iki sıralı pencere düzeni pencere açıklıkları 1/1 şeklinde gruplandırılarak uygulanmıştır. Davut Ağa'nın onikigen ve onaltıgen planlı, sağır cepheleri bulunan türbelerinin aksine burada plan şeması ve cephe düzenlemesi bakımından klasik dönem özellikleri sürdürülmüştür.

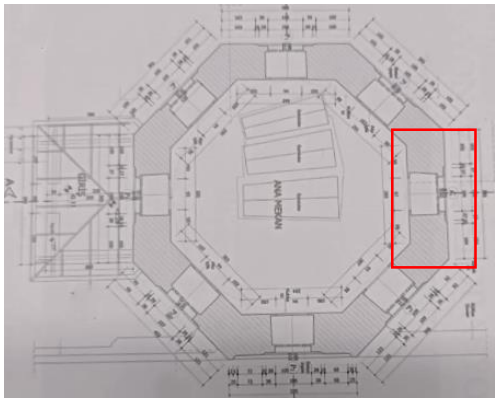
İstanbul'da incelenen türbe yapıları içerisinde, birinci sıra pencere açıklıklarında alınlığa yer verilmeyen erken tarihli mezar yapısıdır. Diğer pencere elemanları özelliklerini taşımaktadır.

Türbenin pencere boyutları, Davut Ağa'nın inşa ettiği diğer türbelerle yakın ölçülerde olmakla birlikte, özellikle Mehmet Ağa Türbesi'nin (1585) birinci sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranlar burada tekrar edilmiştir. Her iki türbenin cephe alanının pencere açıklık alanına oranı da birbirine yakındır. [59]

[59] Mehmet Ağa Türbesinde toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı 6,1 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 232 : Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.3. 233: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi (İstanbul 1.VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 234: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

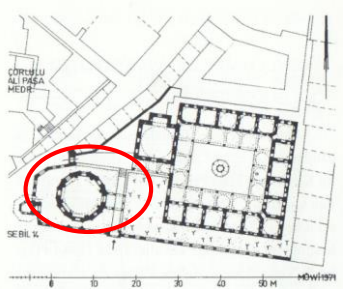
Şekil 2.3. 235: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 5. – 7. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 236: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 237: Cerrah Mehmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.32. Koca Sinan Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.3. 238: Koca Sinan Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2001)
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Koca Sinan Paşa Külliyesi
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H. 1002/ M.1593-94</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Koca Sinan Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Davut Ağa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Onaltıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Koca Sinan Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Türbe, İstanbul İli Fatih İlçesi Yeniçeriler Caddesi üzerinde Koca Sinan Paşa Külliyesi'nde yer almaktadır. Divan Yolu üzerine konumlandırılmış Koca Sinan Paşa Külliyesi, sebil medrese ve türbeden oluşmakta olup sebil üzerinde kitabeye göre sadrazam Koca Sinan Paşa tarafından H. 1002/ M.1593-94 yıllarında Mimar Davut Ağa'ya yaptırılmıştır (Yavaş:1994,s.4). Türbenin içinde bulunduğu külliyenin 17. yüzyılda çıkan kent yangınlarından zarar gördüğü düşünülmektedir.1 865 yılında Hoca Paşa yangınında zarar gören külliye onarım görmüştür (Müller-Wiener:2001, s. 361)

Dıştan sekizgen içten onaltıgen plan şemasında inşa edilen türbenin üzeri onaltıgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğusunda beş mermer sütunun taşıdığı düz çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş 220 x 120 cm ölçülerinde basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Koca Sinan Paşa Türbesi, kesme taştan inşa edilmiş olup revak bölümünde, kapı ve alt sıra pencerelerde mermer, üst sıra pencerelerde kesme taşla birlikte kırmızı taş kullanılmıştır. Köşelere yerleştirilen gömme sütunlarla birbirinden ayrılan türbe

cepheleri, stalaktitli bir korniş ve üstünde palmet motifli saçak kornişle sonlandırılmıştır. Saçak üstünde köşe sütunlarının her biri alemle tamamlanırken kasnak çevresinde de gövdeye benzer şekilde köşelerde gömme sütunlar yer almıştır.

Onikigen planlı türbenin doğu cephesi, giriş düzenlenirken, diğer cephelerde *birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* aralarda sağır cepheler bırakılarak uygulanmıştır.Pencereli cephelerde, her iki sıradaki pencere açıklıkları profilli silmeden oluşturulmuş tek bir çerçeve içine alınmıştır. Giriş cephesinde kapı açıklığı üzerinde pencere açıklığına yer verilerek iki sıralı düzen devam ettirilmiştir.

Türbenin sağır cepheleri pencereli cephelerde olduğu gibi çerçeveler içine alınarak üst sırada pencere açıklıklarında olduğu gibi almaşık örülmüş sivri kemerli nişlere yer verilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. Sivri kemer, pencere açıklıklarını içine alan silmeden oluşturulmuş çerçevenin alınlık hizasında iki kola ayrılmasıyla oluşturulmuştur. Silmenin bir kolu alınlık çevresindeki kemeri meydana getirirken diğer çerçeveyi oluşturacak şekilde devam ettirilmiştir.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup sivri kemer düz kesme taş ile kırmızı renkli taşın almaşık düzende örülmesiyle oluşturulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Lento, söve ve alınlıklarda mermer, silmelerle ve alt sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde kesme taş, üst sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde düz kesme taş ve renkli taş birlikte kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 239: Sinan Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 26 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer, profilli silmelerden oluşturulmuştur.

Alınlık **:** Sivri kemer formunda ajurlu alınlıklara sahiptir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kırmızı ve düz yüzeyli kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.32 m

Cephe Genişlik: 2.38 m (1.-16. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	2. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	201	118	1,7	2,37
	4. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	5. Cephe	201	118	1,7	2,37
	6. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	7. Cephe	201	118	1,7	2,37
	8. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P4	9. Cephe	201	118	1,7	2,37
	10. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P5	11. Cephe	201	118	1,7	2,37
	12. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P6	13. Cephe	201	118	1,7	2,37
	14. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P7	15. Cephe	201	118	1,7	2,37
	16. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	250	124	2,0	3,10
	2. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P2	3. Cephe	250	124	2,0	3,10
	4. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P3	5. Cephe	250	124	2,0	3,10
	6. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P4	7. Cephe	250	124	2,0	3,10
	8. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P5	9. Cephe	250	124	2,0	3,10
	10. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P6	11. Cephe	250	124	2,0	3,10
	12. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P7	13. Cephe	250	124	2,0	3,10
	14. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P8	15. Cephe	250	124	2,0	3,10
	16. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	17,42	3,10	5,62
2. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	17,42	5,47	3,2
4. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
5. Cephe	17,42	5,47	3,2
6. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
7. Cephe	17,42	5,47	3,2
8. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
9. Cephe	17,42	5,47	3,2
10. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
11. Cephe	17,42	5,47	3,2
12. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
13. Cephe	17,42	5,47	3,2
14. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
15. Cephe	17,42	5,47	3,2
16. Cephe	17,42	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
TOPLAM	**278,736**	**41,40**	**6,7**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**226,46**	**32,82**	**6,9**

Değerlendirme

Onaltıgen planlı (1582-1584) türbenin cephelerinde, 16. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen *Siyavuş Paşa Türbesi* ve *Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi* cephelerinde de görülen, sağır cephelerle pencereli cephelerin nöbetleşe sıralandığı, birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Cepheyi çerçeve içine alan profilli silmeler aynı zamanda pencere etrafında ikinci bir çerçeve oluşturmuş pencere ve duvar yüzeyi arasında bütünlük sağlanmıştır.

Pencere açıklıkları, bu dönemde inşa edilen diğer türbelerde olduğu gibi çift profilli sövelere sahiptir. Pencere açıklığının üstünde, Nişancı Mehmet Paşa Türbesi pencerelerinde rastladığımız ajurlu alınlıklar yer almaktadır. Geçmiş dönemlere ait fotoğraflarında, alınlık bölümlerinin korkuluklarla kapatılmış olduğu görülmektedir.

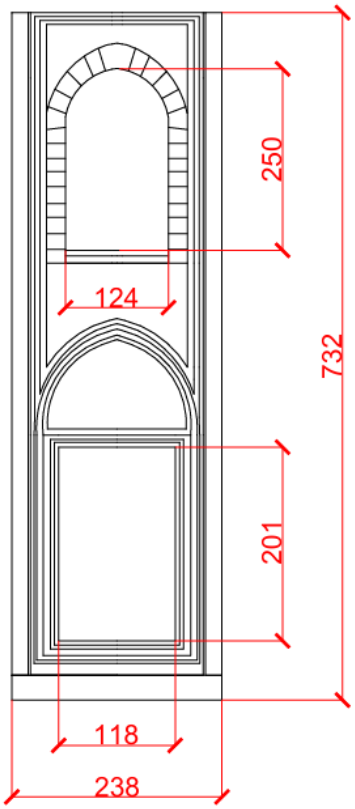
Türbenin 1905 tarihli fotoğrafında üst sıra pencere açıklıkları günümüzdekine benzer oval kayıtlı alçı pencerelerle kapatılmışken 1943 tarihli fotoğrafta alçı pencerelerin

yerinde metal dışlıkların olduğu görülmektedir. Belirli bir dönem kullanılan metal dışlıklar daha sonra tekrar alçı pencerelerle yenilenmiştir. **(Şekil 2.3.242-244)**

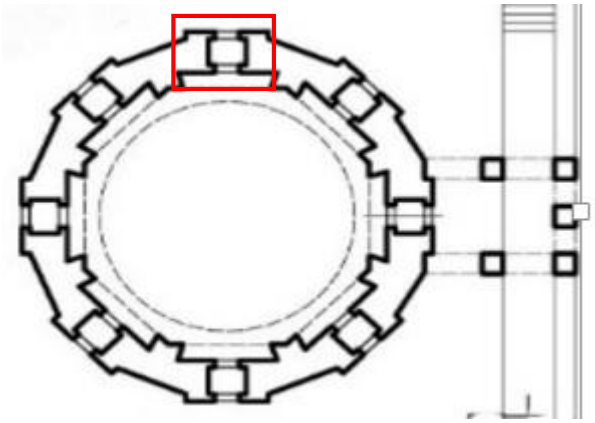
Hafifletme kemerleri, profilli tasarıma sahiptir. İlk olarak Şehzade Mehmet Türbesi'nde gördüğümüz profilli kemer tasarımı Sinan Paşa Türbesi'nden sonra Ferhat Paşa Türbesi (1595) ile Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi (1599) birinci sıra pencerelerinde uygulanmıştır.

Alt sıra pencere açıklıklarının boyutları Davut Ağa'nın inşa ettiği diğer türbelerle yakın olsa da birebir bir ölçünün tekrarı söz konusu değildir. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranında Davut Ağa türbelerinde sıklıkla rastlanılan 1,7 değerine ulaşılmıştır.

Türbe cepheleri arasında sağır cephelere yer verilmiş olsa da cephelerdeki pencere açıklık oranı benzer cephe tasarımına sahip türbelere kıyasla yüksek bir değerdedir. Toplam cephe alanının toplam pencere alanına oranı Siyavuş Paşa Türbesi'nde 10,5; Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi'nde 8,5 olarak hesaplanırken Koca Sinan Paşa Türbesi'nde bu değer 6,7'dir.

Şekil 2.3. 240 : Koca Sinan Paşa Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1.VBM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.3. 241: Koca Sinan Paşa Türbesi Planı (Müller-Wiener:2001)

Şekil 2.3. 242: Koca Sinan Paşa Türbesi, 1905 (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 243: Koca Sinan Paşa Türbesi, Tarihsiz. (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 244: Koca Sinan Paşa Türbesi,1943. (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 245: Koca Sinan Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 246: Koca Sinan Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.33. Ferhat Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.3. 247: Ferhat Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı
https://kulturenvanteri.com/tr
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Camii Kebir Caddesi
Eyüpsultan, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.1004/M.1595 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Ferhat Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Davut Ağa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Onaltıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
- /1, 1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Ferhat Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi'nde, Camii Kebir Caddesi ile Beybaba Caddesinin birleştiği yerde bulunan Ferhat Paşa Türbesi, III. Murad ve III. Mehmed dönemi devlet adamlarından Ferhat Paşa tarafından yaptırılmıştır. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Girişin üzerinde yer alan kitabede Ferhat Paşa'nın ölüm tarihi, H.1004/M.1595 rakamla belirtilmiştir (Demiriz:1989,s. 32-33).[60]

Onaltıgen plan şemasına sahip türbenin üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin kuzey cephesinde dört sütunun taşıdığı düz çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş 230 x 132 cm ölçülerinde basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

[60]Kapı üzerinde yer alan on altı satırlık kitabede: "Rihlet Udi dâr-ı ukbâ-yı bekaya şâdmân Sadr-ı â'zam/ Fâtih-i mülk-i acem cennet-mekân iki kez serdar olup / İran ve Turan fethine Surh-ı sefer başına tenk oldu/ Şirâz-ü İsfehân Feth idüb nice vilâyet yapdı nice kalalar/ Luri ve Gori Tumânis Gence ve mülk-i Revân/ Rey-i sâ'ible adûdan aldı âhir intikam/ Mât olup şah-ı Acem bin özr-ile didi âmân/ Akibet şehzadesin aldı salâh ü sulhle/ Düşman-i dini bu üslûb üzre kıldı bî-nişân/ Eyledi din-i mübin uğruna çok cehd ü gaza/ Oldu fethi haşredek âlemde mezkûr'ül-lisân/ Mevt-i canım Hakk ana nûş eylemek kıldı nasîb/ Enbiyâ ve Evliyâ'ya kalmadı çün bu cihan/ Mevtinin ilhamla ilmî didi târihini/ Eyledi Ferhad Paşa adn-i âlinde mekân 1004 (1595)" (Demiriz:1989, s.31-32).

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Ferhat Paşa Türbesi, kesme taştan inşa edilmiş olup revak bölümünde, kapı ve birinci sıra pencerelerde mermer, üst sıra pencerelerde kesme taşla birlikte kırmızı taş kullanılmıştır. Köşelere yerleştirilen gömme sütunlarla birbirinden ayrılan türbe cepheleri, bir sıra mukarnas üstünde palmet motifli saçak kornişle sonlandırılmıştır.

Onaltıgen planlı türbenin kuzey yönüne bakan kenarı giriş cephesi olarak düzenlenirken, diğer cepheleri pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Yola bakan dört cephede alt ve üst pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Avluya bakan on iki cepheden altısında alt sırada pencere açıklığına yer verilmemiş olup alt sırası sağır cepheler ile pencereli cepheler nöbetleşe sıralanmıştır. Giriş cephesinde kapı açıklığı üstünde pencere açıklığına yer verilerek diğer cephelerle uyum sağlanmıştır.

Türbedeki tüm cepheler silmelerle çerçeve içine alınırken alt sırada pencere açıklığı bulunan cephelerde iki pencere sırasını birbirinden ayıran yatay silmeler yerleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. Sivri kemer, pencere açıklıklarını içine çerçevenin alınlık hizasında iki kola ayrılnasıyla oluşturulmuştur. Silmenin bir kolu alınlık çevresindeki kemeri meydana getirirken diğer çerçeveyi oluşturacak şekilde devam ettirilmiştir. Kemer çevresi zeminden hafif yükseltilerek dikdörtgene tamamlanmıştır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup kemerlidir. Kemer çevresi renkli taşla çerçeve oluşturularak dikdörtgene tamamlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Alınlıklarda ve iki pencere dışında lento ve sövelerde mermerdir. İki pencerede (1P3, 1P5) lento ve söveler kırmızı renkli taştan örülmüştür. Hafifletme kemerleri kesme taş, üst sıra pencere kemerlerinde düz kesme taş ile renkli taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 248: Ferhat Paşa Türbesi üst sıra ve alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 26 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir. İçteki profil ince silmeler halinde kademelendirilmiştir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerlerinin yüzeyleri profillidir.

Alınlık **:** Sivri kemer formunda ajurlu alınlıklara sahiptir.

Kemer Köşesi **:** Duvar yüzeyinden yükseltilerek belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kırmızı ve düz yüzeyli kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yenilenmiş dışlıklar betondan oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 9.39 m

Cephe Genişlik: 2.62

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	2. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	209	123	1,7	2,57
1P2	4. Cephe	209	123	1,7	2,57
1P3	5. Cephe	209	123	1,7	2,57
1P4	6. Cephe	209	123	1,7	2,57
1P5	7. Cephe	209	123	1,7	2,57
	8. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P6	9. Cephe	209	123	1,7	2,57
	10. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P7	11. Cephe	209	123	1,7	2,57
	12. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P8	13. Cephe	209	123	1,7	2,57
	14. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P9	15. Cephe	209	123	1,7	2,57
	16. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P2	2. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P3	3. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P4	4. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P5	5. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P6	6. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P7	7. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P8	8. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P9	9. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P10	10. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P11	11. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P12	12. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P13	13. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P14	14. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P15	15. Cephe	230	112	2,1	2,57
2P16	16. Cephe	230	112	2,1	2,57

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	25,39	2,58	9,9
2. Cephe	25,39	2,58	9,9
3. Cephe	25,39	5,15	4,9
4. Cephe	25,39	5,15	4,9
5. Cephe	25,39	5,15	4,9
6. Cephe	25,39	5,15	4,9
7. Cephe	25,39	5,15	4,9
8. Cephe	25,39	2,58	9,9
9. Cephe	25,39	5,15	4,9
10. Cephe	25,39	2,58	9,9
11. Cephe	25,39	5,15	4,9
12. Cephe	25,39	2,58	9,9
13. Cephe	25,39	5,15	4,9
14. Cephe	25,39	2,58	9,9
15. Cephe	25,39	5,15	4,9
16. Cephe	25,39	2,58	9,9
TOPLAM	**406,20**	**64,35**	**6,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDATOPLAM	**380,82**	**61,78**	**6,2**

Değerlendirme

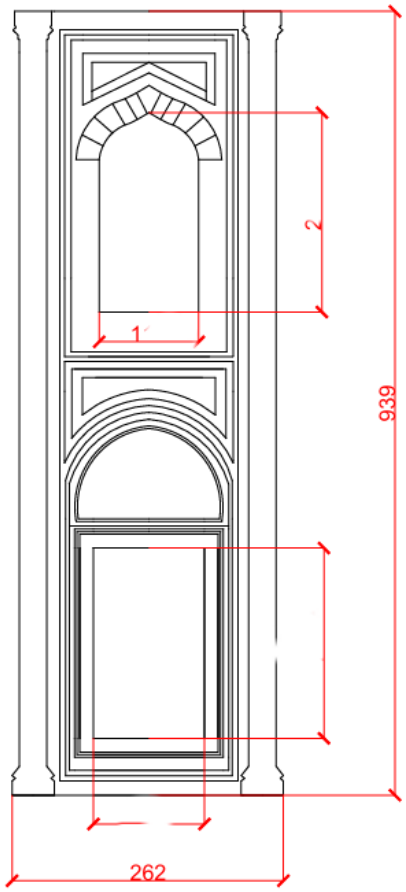
Onaltıgen planlı (1582-1584) türbede, iki sıralı pencere düzeni iki ayrı pencere gruplandırmasıyla uygulanmıştır. Döneminin onikigen ve onaltıgen planlı türbelerinden farklı olarak aralarda tamamen sağır cephelere yer verilmemiş alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan cephelerle sadece üst sırada bir pencere açıklığından oluşan cepheler birbirini tekrar etmiştir. Bu nöbetleşe cephe sıralamasında yola bakan beş cephede alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan düzen üst üste tekrar edilerek türbenin yolla bağlantısında alt sırada sağır alan bırakılmamıştır.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımakla birlikte ajurlu alınlıkları, profilli hafifletme kemerleri ve üst sıra pencere açıklıklarından renkli taş kullanımıyla Koca Sinan Paşa Türbesi ile benzer özellikler sergilemektedir. Yola açılan pencere açıklıklarından ikisinde lento ve söveler renkli taştan meydana getirilmiştir. Lento ve sövelerde renkli taş kullanımı türbe yapılarında

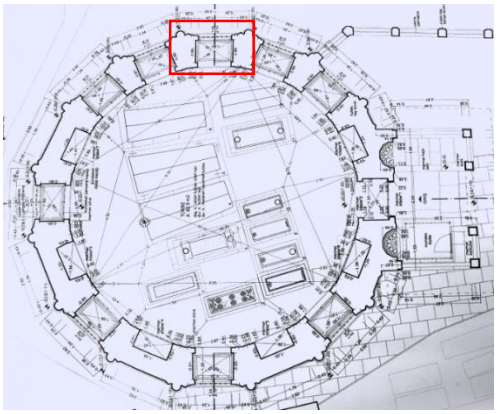
nadiren uygulanmış olsa da benzer durum aynı cadde üzerinde bulunan Siyavuş Paşa Türbesi'nin yola açılan pencere açıklıklarında da karşımıza çıkmaktadır.

Alt sıra pencere açıklıklarında pencere yüksekliğinin genişliğe oranında Davut Ağa türbelerinin önemli bir bölümünde rastladığımız 1,7 değerine ulaşılmıştır. Davut Ağa'nın inşa ettiği türbeler arasında Sultan III. Murad Türbesi'nden sonra en yüksek pencere açıklıklarına sahip türbedir. Pencere yükseklikleri farklı olmasına rağmen alt sıra pencere genişliklerinde Siyavuş Paşa Türbesi'nde kullanılan ölçü tekrar edilmiştir.

Ferhat Paşa Türbesi cephe yüksekliği ve kenar sayısına bağlı olarak döneminin cephe alanı yüksek türbeleri arasında olmakla birlikte cephelerinde pencere açıklıkları önemli bir alanı kaplamış olup toplam cephe alanının pencere açıklıklarının toplam alanına oranında 6,2 oranına ulaşılmıştır.

Şekil 2.3. 249 : Ferhat Paşa Türbesi 5. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 250: Ferhat Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 251: Ferhat Paşa Türbesi, 19. yüzyıl sonu (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı)

Şekil 2.3. 252: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 253: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 254: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

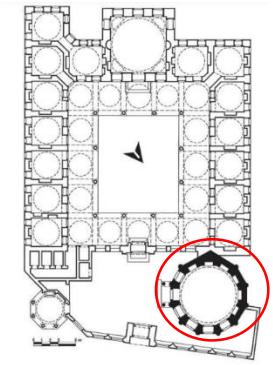

Şekil 2.3. 255: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

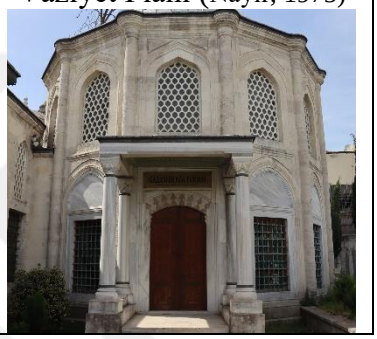
Şekil 2.3. 256: Ferhat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.34. Kapıağası Gazanfer Ağa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Camii Kebir Caddesi Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1004/M.1595 (ö.)		
Bani	Gazanfer Ağa		
Mimarı	Davut Ağa		
Plan	Onaltıgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra - /1, 1/1		
Pencere Sayısı	16	1. Sıra	2. Sıra
		5	11

Şekil 2.3. 257: Kapıağası Gazanfer Ağa Külliyesi Vaziyet Planı (Nayır, 1975)

Kapıağası Gazanfer Ağa Türbesinin Genel Tanımı

Türbe, İstanbul İli Fatih İlçesi Zeyrek Mahallesinde, Bozdoğan Su Kemerinin önünde yer alan Gazanfer Ağa Külliyesi'nin yapılarından biridir. III. Mehmed'in kapıağası ve hasodabaşısı Gazanfer Ağa tarafından yaptırılan külliye, medrese, sebil ve türbe yapısından oluşmakta olup inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Külliye, H.1004/M.1596 tarihli vakfiyesine göre 16. yüzyıl sonlarına, Davut Ağa'nın mimarbaşı olduğu döneme tarihlendirilmektedir (Çobanoğlu:1995, s.376). 1633,1660 ve 1718 yıllarında zarar gören külliye onarımlar geçirmiştir (Müller-Wiener:2001, s. 359).

Onikigen plan şemasına sahip türbenin üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin kuzey cephesinde ikisi gömme dört sütunun taşıdığı düz çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş 245 x 133 cm ölçülerinde basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme taştan inşa edilmiş olup revak bölümünde, kapı ve alt sıra pencerelerde mermer kullanılmıştır. Köşelere yerleştirilen gömme sütunlarla birbirinden ayrılan türbe cepheleri, dışa taşkın profilli saçakla sonlandırılmıştır.

Onaltıgen planlı türbenin kuzey yönüne bakan kenarı giriş cephesi olarak düzenlenirken, diğer cepheleri pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Cephelerde pencere açıklıkları iki farklı şekilde düzenlenmiştir. Birinci düzende alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilmiş olup iki sıralı bu düzen kapının solundaki bir sağındaki dört cephede uygulanmıştır. Arka cephelerde uygulanan ikinci düzende, sadece üst sırada bir pencere açıklığına yer verilerek alt sıra sağır bırakılmıştır. Medrese ile bitişik bir cephesinde her iki sırada pencere açıklığına yer verilmezken giriş cephesinde arka cephelerde olduğu gibi sadece üst sırada pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephelerin silmelerle çerçeve içine alındığı türbede ortaya yerleştirilen yatay silmelerle iki pencere sırası birbirinden ayrılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere açıklıklarının üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunmaktadır. Sivri kemer, pencere açıklıklarını içine alan silmeden oluşturulmuş çerçevenin alınlık hizasında iki kola ayrılmasıyla oluşturulmuştur. Silmenin bir kolu alınlık çevresindeki kemeri meydana getirirken diğer kolu çerçeve şeklinde devam ettirilmiştir. Kemer köşeleri üçgenimsi kabartmalarla belirginleştirilerek kemer çevresi dikdörtgen formda tamamlanmıştır.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere kemerleri birinci sıra pencere açıklıklarında olduğu gibi cepheyi çerçeve içine alan silmenin üzengi hizasında ayrılan bir kolu ile oluşturulmuştur. Kemer köşeleri üçgenimsi kabartmalarla doldurularak kemer çevresi dikdörtgen formda tamamlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Lento, söve ve alınlıklarda mermer, kemer ve silmelerde kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 258: Gazanfer Ağa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 26 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer, profilli silmelerden oluşturulmuştur.

Alınlık **:** Sivri kemer formunda alınlıklar düz yüzeyli olup kenarları ince silme ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Üçgenimsi düz yüzeyli kabartmalarla doldurulmuştur.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söve bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, profilli silmelerden oluşturulmuştur.

Kemer Köşeleri **:** Üçgenimsi düz yüzeyli kabartmalarla doldurulmuştur.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.12 m.

Cephe Genişlik: 2.43 m.

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	185	112	1,7	2,07
1P2	3. Cephe	185	112	1,7	2,07
1P3	4. Cephe	185	112	1,7	2,07
1P4	5. Cephe	185	112	1,7	2,07
	6. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	7. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	8. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	9. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	10. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	11. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P5	12 Cephe	185	112	1,7	2,07
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P2	2. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P3	3. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P4	4. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P5	5. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P6	6. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P7	7. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P8	8. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P9	9. Cephe	211	108	2,0	2,29
	10. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P10	11. Cephe	211	108	2,0	2,29
2P11	12. Cephe	211	108	2,0	2,29

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	17,30	2,29	7,6
2. Cephe	17,30	4,36	4,0
3. Cephe	17,30	4,36	4,0
4. Cephe	17,30	4,36	4,0
5. Cephe	17,30	4,36	4,0
6. Cephe	17,30	2,29	7,6
7. Cephe	17,30	2,29	7,6
8. Cephe	17,30	2,29	7,6
9. Cephe	17,30	2,29	7,6

10. Cephe	17,30	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
11. Cephe	17,30	2,29	7,6
12. Cephe	17,30	4,36	4,0
TOPLAM	**207,60**	**35,54**	**5,8**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**190,30**	**33,25**	**5,7**

DEĞERLENDİRME

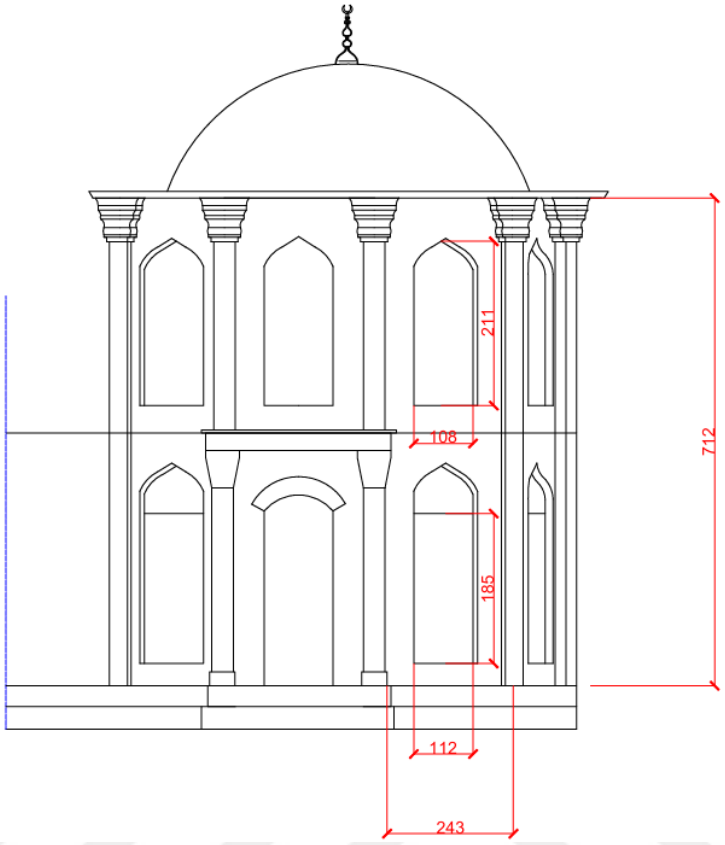
Onikigen planlı türbede, ön ve arka cephelerde farklı olmak üzere iki ayrı pencere düzeni uygulanmıştır. Türbe, pencere açıklıkları ağırlıklı olarak ön cephelerde toplandığı cephe düzenlemesiyle Davut Ağa'nın Eyüp'te inşa ettiği Ferhat Paşa Türbesi'ni hatırlatmaktadır.

Pencere açıklıkları, biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. Şehzade Mehmet Türbesi'nden sonra Koca Sinan Paşa Türbesi'nde tekrar görülen profilli hafifletme kemerleri, bu yapıda tekrar uygulanmıştır. Kabartma yöntemiyle doldurulmuş kemer köşeleri, Ferhat Paşa Türbesi ile benzerlik göstermektedir.

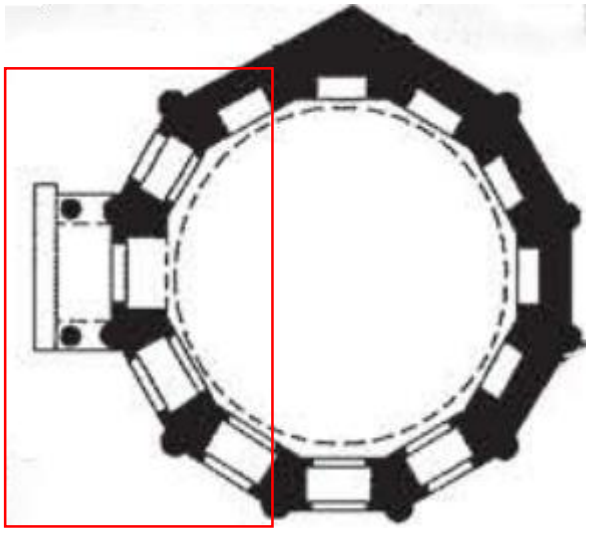
Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı Davut Ağa'nın türbelerinde sıklıkla karşılan 1,7'dir. Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında Mirimiran Mehmet Ağa Türbesi'nde kullanılan ölçüler küçük farklarla tekrar edilmiştir.[61]

Cephe genişliği bakımından da Mirimiran Mehmet Ağa Türbesi ile yakın ölçülere sahip türbede, toplam cephe alanının, toplam pencere alanına oranında farklı değerlere ulaşılmış olsa da cephe ölçeğinde bakıldığında, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığı bulunan cephelerde, cephe alanının pencere alanına oranı her iki türbede 4,0'dır.

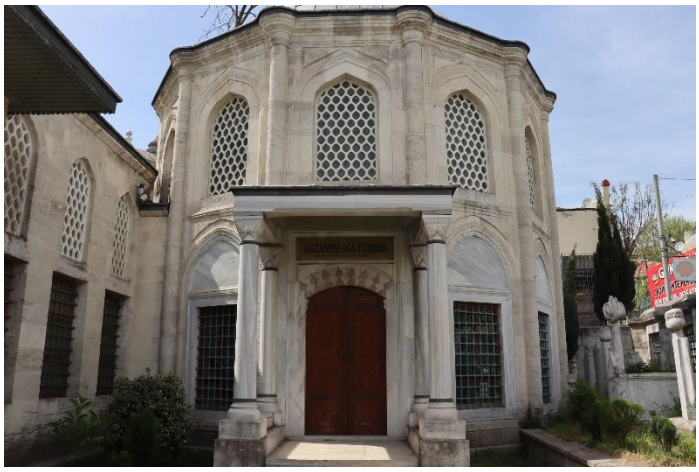
[61] Mirimiran Mehmet Paşa Türbesi, birinci sıra pencere açıklıkları 184x110 cm ölçülerindedir. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,7 olarak hesaplanmaktadır.

Şekil 2.3. 259: Gazanfer Ağa Türbesi 1. 2. 3. ve 12. Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 260: Gazanfer Ağa Türbesi (Nayır)

Şekil 2.3. 261: Gazanfer Ağa Türbesi 1. 2. ve 8 Cephe (N.Uzun,2021)

Şekil 2.3. 262: Gazanfer Ağa Türbesi 2. – 5. Cephe (N.Uzun,2021)

Şekil 2.3. 263: (Solda) Gazanfer Ağa Türbesi 2. – 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun,2021)

Şekil 2.3. 264: **(Sağda)** Gazanfer Ağa Türbesi 5. Cephe alt sıra pencere açıklığı (N.Uzun,2021*)*

Şekil 2.3. 265: Gazanfer Ağa Türbesi 3-6. Cephe (N.Uzun, 2021)

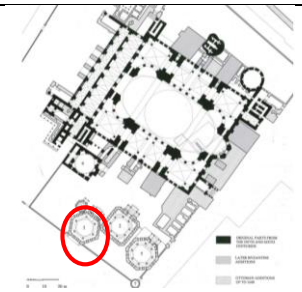

Şekil 2.3. 266: Gazanfer Ağa Türbesi 6-9. Kenarlar (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 267: Gazanfer Ağa Türbesi 6-9. Kenarlar (N.Uzun, 2021)

2.3.35. Sultan III. Murad Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="5">Nisan 2021</td><td rowspan="8">
Ayasofya Vaziyet Planı
(Necipoğlu:2013)
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="5">Ayasofya Avlusu
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="5">H.1008/M.1599</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="5">Sultan III. Mehmed</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="5">Davut Ağa – Dalgıç Ahmet</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="5">Altıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="5">Üç Sıra
3/3/3, 1/1,</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">49</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td><td>3. Sıra</td><td>Kubbe</td></tr>
<tr><td>13</td><td>15</td><td>18</td><td>3</td></tr>
</table>

Sultan III. Murad Türbesinin Genel Tanımı

III. Murad Türbesi, İstanbul İlçesi Fatih İlçesi'nde Ayasofya bahçesine inşa edilen ikinci sultan türbesidir. III. Murad'ın (1574-1595) H. Cemâziyelevvel 1003 / M. Ocak 1595'de vefatı üzerine dönemin Hassa Mimarbaşı Davut Ağa tarafından yapımına başlanmıştır. 1598 yılında Davut Ağa'nın vefatı nedeniyle Mimar Dalgıç Ağa tarafından tamamlanan türbenin ahşap giriş kapısında Mimar Dalgıç Ağa'nın iması yer almaktadır (Önkal:2017,s.; Orgun:1942, s.59-62). Ayvansarâyi'ye göre Hâşimi, türbenin tamamlanması ile ilgili olarak "Oldı adîl-i cinân merkad-i Sultan Murad H.1008/M.1599" tarihini düşürmüştür (Ayvansayi, s.45).

Sultan III. Murad Türbesi, altıgen plan şemasına sahiptir. Çift cidarlı kubbe ile örtülü türbenin iç kubbesi sivri kemerlerin taşıdığı altı sütuna oturmaktadır. Türbenin doğu kenarı dışa taşkın olup önünde üç gözlü revak bölümü yer almaktadır. Dördü gömme sekiz sütunun sivri kemerlerle birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuş revak bölümünün üstü tonoz örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Sultan III. Murad Türbesi'nde cepheler mermerle kaplanmıştır. Revak kemerlerinde pudingi mermer kullanılırken giriş kapısının iki yanındaki panolarda çini süslemeye yer verilmiştir. Altıgen planlı türbenin her bir köşesi pahlanmış olup köşelere

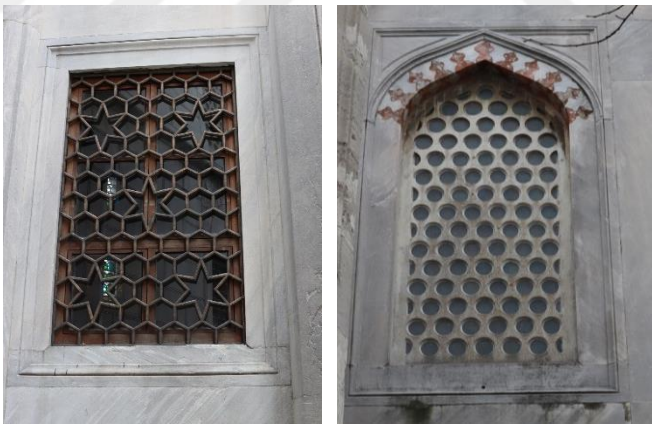
yerleştirilen gömme sütunlarla yuvarlaklaştırılmıştır. Cepheler mukarnas kuşak üstünde palmet motifli saçak kornişle sonlandırılmıştır.

Türbenin kuzeydoğu yönüne bakan kenarı giriş cephesi olarak düzenlenirken, diğer cepheler pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmişlerdir. Bir cephesi yola diğer cepheleri avluya bakan türbede her sırada *üçer pencere açıklığının bulunduğu üç sıralı pencere düzeni* egemendir. Ancak, Şehzadeler Türbesi'ne bitişik, 2. cephede alt sırada bir, ikinci sırada iki, üçüncü sırada üç pencere açıklığına yer verilirken karşısında bulunan 6. cephede alt sırada bir, ikinci ve üçüncü sıralarda üçer pencere açıklığına sahiptir. Giriş cephesinde revak bölümünün üstü, sivri kemer altında toplanan üçlü pencere açıklığıyla biçimlendirilirken, girişin iki yanı pahlanarak bu alanlara üst üste iki pencere açıklığı yerleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üstteki iki sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup her bir pencere silmelerden oluşturulmuş ayrı çerçeveler içine alınmıştır.

Şekil 2.3.251: Sultan III. Murad Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento ve söveler düz beyaz mermerden oluşturulurken pencere kemerlerinde düz mermer ve pudingi mermer birlikte kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 27 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci ve Üçüncü Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeyli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:**Sivri kemer, pudingi mermerden oluşturulmuş palmet motiflerinden geçmeli tarzda örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Üçgenimsi formda kabartmalarla doldurulmuştur.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 14.50 m

Cephe Genişlik: 1.75 m + 9.08 m + 2.00 m (1. Cephe), 9.25 m (2. Cephe), 10.79 m (3. Cephe), 10.99 m (4. Cephe), 10.86 m (5. Cephe), 9.87 m (6. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	204	124	1,6	2,53
1P2	1. Cephe	204	122	1,7	2,49
1P3	2. Cephe	205	129	1,6	2,64
1P4	3. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P5	3. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P6	3. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P7	4. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P8	4. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P9	4. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P10	5. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P11	5. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P12	5. Cephe	205	131	1,6	2,69
1P13	6. Cephe	205	131	1,6	2,69
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	299	128	2,3	3,83
2P2	1. Cephe	299	128	2,3	3,83
2P3	2. Cephe	299	125	2,4	3,74
2P4	3. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P5	3. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P6	3. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P7	4. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P8	4. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P9	4. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P10	5. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P11	5. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P12	5. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P13	6. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P14	6. Cephe	299	141	2,1	4,22
2P15	6. Cephe	299	141	2,1	4,22
3. Sıra Pencere Açıklıkları					
3P1	1. Cephe	188	66	2,8	1,24
3P2	1. Cephe	224	78	2,9	1,75
3P3	1. Cephe	188	66	2,8	1,24
3P4	2. Cephe	269	119	2,3	3,20
3P5	2. Cephe	269	119	2,3	3,20
3P6	2. Cephe	269	119	2,3	3,20
3P7	3. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P8	3. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P9	3. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P10	4. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P11	4. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P12	4. Cephe	269	135	2,0	3,63

3P13	5. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P14	5. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P15	5. Cephe	269	135	2,0	3,63
3P16	6. Cephe	269	134	2,0	3,60
3P17	6. Cephe	269	126	2,1	3,39
3P18	6. Cephe	269	123	2,2	3,31

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	186,04	16,91	11,0
2. Cephe	134,13	15,99	8,4
3. Cephe	156,46	31,60	5,0
4. Cephe	159,36	31,60	5,0
5. Cephe	157,47	31,60	5,0
6. Cephe	143,12	25,64	5,6
TOPLAM	936,56	153,32	6,1

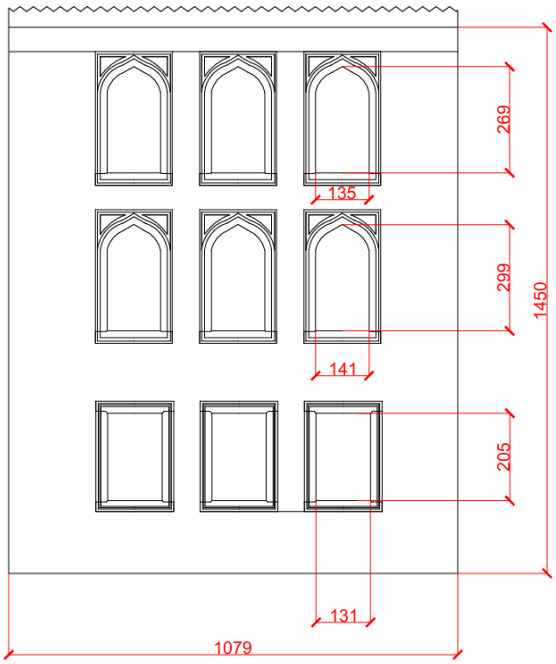
Değerlendirme

III. Murat Türbesi, cephelerde üç sıra pencere düzenine sahip ilk türbe yapısıdır. Çelebi I. Mehmet Türbesi'nden itibaren, türbe cephelerinde üç sıralı pencere düzeni kasnak pencereleriyle sağlanırken, III. Murad Türbesi ile birlikte cephe yüksekliğinin de artmasıyla türbe gövdesinde üçüncü sıra pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Türbenin giriş cephesinin iki yanda pahlı olması revak bölümünün iki yanında ziyaret amaçlı pencerelerin açılmasına imkân sağlamıştır. Ayrıca, Sultan I. Süleyman Türbesi ve Kılıç Ali Paşa Türbesi'nde görüldüğü gibi revak üstündeki alanda üst sıra pencere açıklıkları sivri kemer altında üçerli grup halinde toplanarak giriş cephesine özgü bir pencere düzeni oluşturulmuştur.

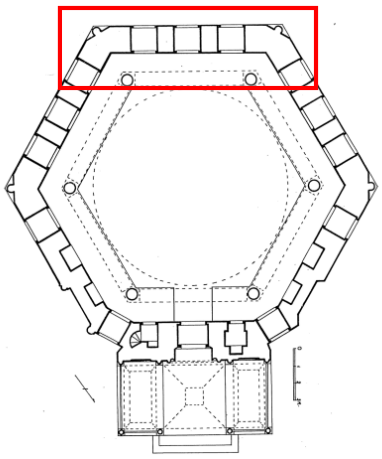
Sultan türbesi olması nedeniyle pencere açıklıklarında daha nitelikli malzeme tercih edilmiştir. Biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşıyan pencere açıklıklarında kendinden önceki türbelerden farklı olarak lokma demir parmaklıklarla birlikte giriş cephesi ile avlu dışına açılan pencere açıklıklarında altıgen yıldız motifinden türeyen altıgenlerin oluşturduğu pencere şebekelerine yer verilmiştir.

Alt sıra pencere açıklıkları Davut Ağa'nın inşa ettiği diğer türbelere oranla büyük boyutludur. Pencere yükseklikleri ile birlikte genişliklerinin de arttığı pencerelerde,

yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmıştır. Bu oran Davut Ağa'nın türbeleri arasında sadece Siyavuş Paşa Türbesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Cephe alanı ile birlikte pencerelerin kapladığı alan da artan türbede, toplam cephe alanının pencere açıklıklarının toplam alanına oranı 6,1'dir.

Şekil 2.3.252: Sultan III. Murad Türbesi 4. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3.253: Sultan III. Murad Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 268: Ayasofya Türbeleri ve III. Murat Türbesi ayrıntı
(İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı**)**

Şekil 2.3. 269: Sultan III. Murad Türbesi 1. Cephe (https://kulturenvanteri.com)

Şekil 2.3. 270: Sultan III. Murad Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

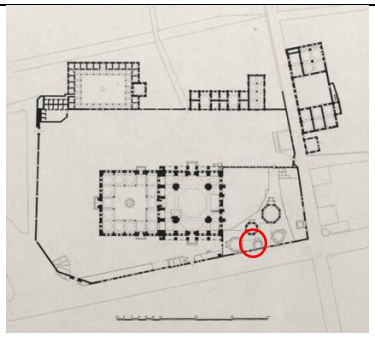
Şekil 2.3. 271: Sultan III. Murad Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 272: Sultan III. Murad Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.36. Hatice Sultan Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Şehzade Camii Haziresi
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">17. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Altıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">11</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>9</td><td>5</td></tr>
</table>

Şekil 2.3.259: Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

(N. Uzun, 2021)

Hatice Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesinde Şehzade Camii haziresinde bulunan türbe yapılarından biridir. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin kime ait olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş olsa da (Orman:2000, s.30) birçok araştırmada türbenin III. Mehmet'in kızı Hatice Sultan için inşa edildiği kabul edilmektedir (Demirsar:1994, s.20; Önkal:2017,s.334). Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bitişiğinde bulunan avlu duvarından sonra inşa edildiği düşünülerek, avlu duvarının inşa edildiği 1603 yılından sonrasına tarihlendirilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda türbenin 17. yüzyıl ortalarında inşa edilmesi mümkün görülmektedir (Önkal:2017,s.334).

Türbe, kenar uzunlukları birbirinden farklı altı kenarlı bir plan üzerine inşa edilmiştir. Üst kısımda batı kenarının köşelerine yerleştirilen birer trompla sekizgene dönüştürülen türbenin üzeri kubbe ile örtülüdür. Türbenin farklı plan şeması, ön bölümünün sekizgene arka bölümünün dörtgene göre şekillendiği böylece altı kenarlı bir mekân oluşturulduğu şeklinde açıklanmaktadır (Önkal:2017, s. 334). İç mekâna 212 x 85 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan girilmektedir.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Alt kısmı kesme taştan inşa edilmiş türbenin üst kısmı günümüzde sıvalı ve boyalı olup türbe cepheleri ilki sıra kirpi saçakla sonlandırılmıştır. Türbenin kuzeydoğu cephesi giriş olarak düzenlenirken batı cephesi avlu duvarına bitişik inşa edilmiştir.

İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede pencere sayısı cephe genişliğe göre farklılık göstermektedir. Giriş cephesinin iki yanındaki cephelerde birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığına yer verilirken kuzey ve güney yönlerine bakan 3. ve 5. Cephelerde birinci sırada iki, ikinci sırada bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Batı cephesinde birinci sıra pencere açıklıklarının hizaları ve boyutları avlu pencereleri göz önünde bulundurularak tasarlanmış olup birinci sırada üç, ikinci sırada bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Cephelerde birinci sırada dikdörtgen formlu düz atkılı, ikinci sırada dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir.

Şekil 2.3. 273: Hatice Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci ve Üçüncü Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Yuvarlak kemer.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Ahşap çerçeveli camla kapatılmıştır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 5.70 m

Cephe Genişlik: 2.20 m (1. Cephe), 1.88 m (2. Cephe), 1.94 m (3. Cephe), 6.14 m (4. Cephe, Batı), 4.06 m (5. Cephe), 1.71 m (6. Cephe)

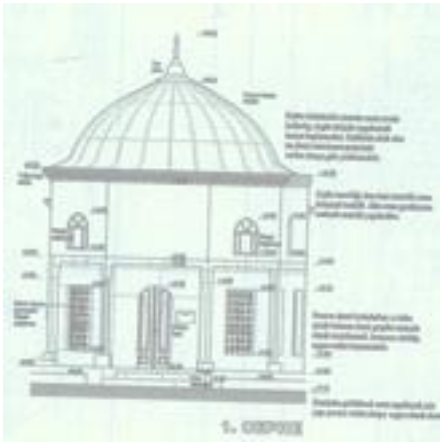
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	Pencere açıklıkları bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	169	92	1,8	1,55
1P2	3. Cephe	169	89	1,9	1,50
1P3	3. Cephe	167	90	1,9	1,50
1P4	4. Cephe	158	145	1,1	2,29
1P5	4. Cephe	136	133	1,0	1,81
1P6	4. Cephe	137	92	1,5	1,26
1P7	5. Cephe	167	76	2,2	1,27
1P8	5. Cephe	169	88	1,9	1,49
1P9	6. Cephe	167	91	1,8	1,52
2. Sıra Pencere Açıklıkları					

	1. Cephe	Pencere açıklıkları bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	95	69	1,4	0,66
2P2	3. Cephe	95	69	1,4	0,66
2P3	4. Cephe	95	69	1,4	0,66
2P4	5. Cephe	95	69	1,4	0,66
2P5	6. Cephe	95	69	1,4	0,66

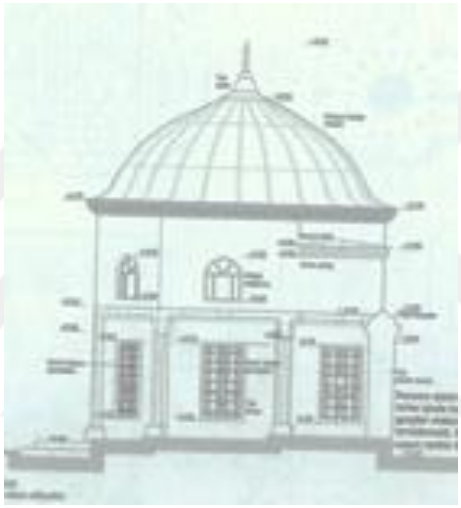
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	12,54	Pencere açıklıkları bulunmamaktadır.	
2. Cephe	10,72	2,21	4,9
3. Cephe	11,06	3,66	3,0
4. Cephe	35,00	6,01	5,8
5. Cephe	23,14	3,41	6,8
6. Cephe	9,75	2,17	4,5
TOPLAM	89,66	17,47	5,1
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	102,201	17,47	5,9

Değerlendirme

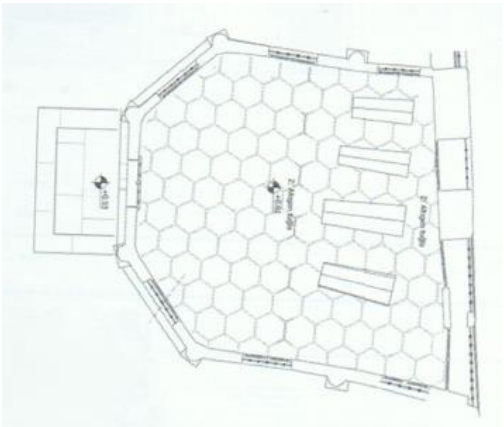
Hatice Sultan Türbesi, plan şeması ve cephe düzenlemesi bakımından özgün bir türbe yapısıdır. Lento, söve gibi pencere elemanlarına yer verilmeden doğrudan duvar yüzeyine açılan pencerelerin boyutları birbirinden farklı olup pencere boyutlarının belirlenmesinde, cephe genişliği kadar avlu duvarı pencerelerinin de etkisi olduğu tahmin edilmektedir. Hazireye açılan pencere açıklıklarının boyutları, Mimar Sinan döneminde inşa edilen türbelerle yakınlık göstermekte ve pencere yüksekliğinin genişliğe oranı, Sinan değerinde sıklıkla karşılaşılan 1,8 ve 1,9 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 274 : Hatice Sultan Türbesi Giriş Cephesi İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 275: Hatice Sultan Türbesi 5. Ve 6. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 276: Hatice Sultan Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 277: Hatice Sultan Türbesi 1. -3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 278: Hatice Sultan Türbesi 3. Cephe Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 279: Hatice Sultan Türbesi 5. Ve 6. kenar iç mekan görünüşü (N. Uzun,2021)

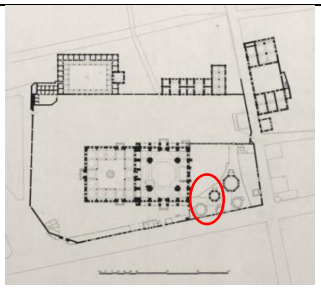
Şekil 2.3. 280: Hatice Sultan Türbesi 3. Ve 4. kenar iç mekan görünüşü (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 281: Hatice Sultan Türbesi 3. Ve 4. kenar iç mekan görünüşü (N. Uzun,2021)

2.3.37. Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Şehzade Külliyesi Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1002/M.1603		
Bani	Ayşe Sultan		
Mimarı	Dalgıç Ahmet		
Plan	Dışta sekizgen – içte onaltıgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 282: Şehzade Külliyesi Vaziyet Planı (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesi'nde Şehzade Camii haziresindeki mezar yapılarından biri olan Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi, cami avlusundan hazireye girilen kapının karşısında inşa edilmiştir. Hazire kapısı üzerine yerleştirilen kitabeye göre türbe, Mimarbaşı Dalgıç Ahmet Ağa gözetiminde Sefer Çavuş tarafından yapılmış olup ebced hesabıyla H.1012 tarihi verilmiştir.[62] Bu bilgilerden türbenin M.1603 yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır. Türbenin kimin tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte İbrahim Paşa adına Ayşe Sultan tarafından yaptırılan çeşme ile türbenin aynı tarihte tamamlanmış olması türbenin banisinin İbrahim Paşa'nın eşi Ayşe Sultan tarafından yaptırdığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir (Orman:1998, s.64; Orman:2000,s. 26-27).

Dıştan sekizgen içten onaltıgen planlı türbe beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Dış cephede sekizgenin kenar uzunlukları 351- 355 cm arasında

[62] *"Eyledi Mimar başı Ahmed Ağa ihtimam/ Rıhletine Haşimi Dai dedi Tarih anın/ İde İbrahim Paşa adn-i ala-yi makam/ Hatıf-i Haybi dedi tarih-i itmamın anın/ Oldu sahn-ı 'adn İbrahim Paşa'ya mekan. 1603" (*Orman:1998, s. 64).

değişmektedir. Türbenin kuzey kenarında yer alan revak bölümü üç gözlü olup ikisi gömme dört sütun tarafından taşınan çatı ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe, kesme küfeki taşından inşa edilmiştir. Köşelerine gömme sütunlar yerleştirilen sekizgenin giriş dışındaki cepheleri pencereler etrafında çerçeve oluşturan silmelerle bölünmüştür. Pencere aralarında kalın silmelerle dikdörtgen panolar oluşturulmuş ve bu alanlar celi sülüs hatla Ayetel kürsi yazılı mermer levhalarla kaplanmıştır (Öz: 2015, s. 140-141).[63] Giriş cephesi dışında sekizgen yedi cephesinde birinci ve ikinci sıra da tek pencere açıklığı olmak üzere uygulanmıştır. Giriş cephesinde kapı açıklığının üstünde tek pencereye yer verilmiştir.

Revaklı giriş bölümünün olduğu cephede basık kemerli kapının iki yanında mermer üzerine oyulmuş bitkisel bezemeli levhalar yer alırken üst bölümde dikdörtgen panolar içerisinde Kelime-i Şahadet yazılmıştır. Türbe yapısının gövdesi, gömme sütunlarla birlikte tüm cepheyi kuşatan bitkisel bezemeli frizle sonlanır. Gömme sütunların üzerine ayrıca alem yerleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup söve ile çevrilidir. Sövenin etrafı kesme taştan profilli silme ile çevrilidir. Profilli silme alınlık hizasında iki kola ayrılarak, bir kol alınlık kemerini oluştururken diğer kol pencereyi çerçeve içine almaktadır. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, sivri kemerli olup kesme taştan örülmüş sövelere sahiptir. Profilli silmelerle çerçeve içine alınan her iki sıradaki pencereler, dışta ayrıca tek bir çerçeve içinde toplanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento ve söveler düz beyaz mermerden oluşturulurken diğer pencere elemanlarında kesme taş kullanılmıştır.

[63] Ayetin Türkçe meali: *"Allah, O'ndan başka tanrı yoktur; diridir, her şeyin varlığı O'na bağlı ve dayalıdır. Ne uykusu gelir ne de uyur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun izni olmadıkça katında hiçbir kimse şefaat edemez. Onların önlerinde ve arkalarında olanları O bilir. O'nun ilminden hiçbir şeyi -dilediği müstesna- kimse bilgisi içine sığdıramaz. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine almıştır. Onları korumak kendisine zor gelmez. O yücedir, mutlak büyüktür* (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/262/255-ayet-te)

Şekil 2.3. 283: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 28 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer biçimindeki hafifletme kemerleri kesme taştan örülmüştür. Kemerin etrafı kademeli silmelerle belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki mermer alınlıkların kenarları silmelerle içe doğru kademelendirilirken orta kısım etrafı çökertilerek yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Düz yüzeylidir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer biçimindeki hafifletme kemerleri kesme taştan örülmüştür. Kemerin etrafı kademeli silmelerle belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri duvar yüzeyinden yükseltilmiştir.

Dışlıklar **:** Yuvarlak metal kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 9.98 m

Cephe Genişlik: 3.60 m (1. Cephe), 3.52 m (2. ve 6. Cephe), 3.55 m (3. Cephe), 3.51 m (4. Cephe) 354 m (5. ve 7.Cephe), 3.54 cm (7. Cephe), 3.57 cm (8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	196	108	1,8	2,11
1P2	3. Cephe	197	108	1,8	2,13
1P3	4. Cephe	196	108	1,8	2,12
1P4	5. Cephe	196	108	1,8	2,12
1P5	6. Cephe	196	107	1,8	2,10
1P6	7. Cephe	196	104	1,9	2,04
1P7	8. Cephe	196	106	1,8	2,08
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P2	2. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P3	3. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P4	4. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P5	5. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P6	6. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P7	7. Cephe	239	108	2,2	2,58
2P8	8. Cephe	239	108	2,2	2,58

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	35,93	2,58	13,9
2. Cephe	35,13	4,70	7,5
3. Cephe	35,43	4,71	7,5
4. Cephe	35,03	4,70	7,5
5. Cephe	35,33	4,68	7,6
6. Cephe	35,13	4,68	7,5
7. Cephe	35,33	4,62	7,6
8. Cephe	35,63	4,66	7,6
TOPLAM	**282,93**	**35,32**	**8,0**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**247,01**	**32,74**	**7,5**

Değerlendirme

Türbede alt ve üst sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı tekrarlanmıştır. Alt sıra pencerelerde mermer söve dışında profilli taş sövenin bir kolu ile alınlık kemeri şeklinde devam ederken diğer kolu ile pencereleri içine alan çerçeve oluşturması ve cephede hareketlilik sağlaması 16. yüzyılda uygulanmaya başlayan 17. yüzyılda ise ele aldığımız *Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi* (1603) dışında *Kuyucu Murat Paşa Türbesi* (ön cephe) (1606), *Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi* (1610) ve *Nakkaş Hasan Paşa Türbesi* (1623) cephelerinde devam ettirilmiştir.

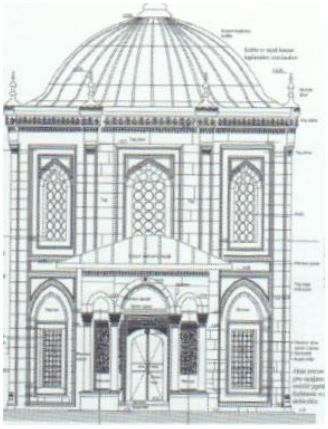
Türbe cephelerinde kesme taş hakimdir. Pencere açıklıklarında kesme taş dışında mermer malzeme pencere sövelerinde ve alınlıkların ayna kısımlarında kullanılmıştır. Pencere açıklıklarının dışında revaklı giriş bölümü mermer malzemenin kullanıldığı bir diğer alandır.

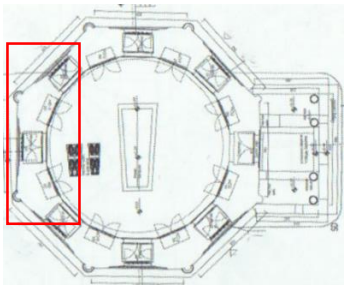
Biçimsel özellikleri bakımından Şehzade Türbeleri ile ve Sinan'ın inşa ettiği diğer türbelerin etkilerini taşıyan türbe cephelerinde Şehzade Mehmet Türbesi'ni hatırlatan iki pencere arasına yerleştirilmiş yazı kartuşları bulunmaktadır. Şehzade Mehmet Türbesi dışındaki türbelerde iki pencere arasında bu alanlar bırakılmışsa da üzerlerinde yazı yer almamaktadır.

Türbenin üst sıra pencere açıklılarında Rüstem Paşa Türbesi ile I. Abdülhamit Türbesi'nde gördüğümüz yuvarlak kayıtlı demir dışlıklar takılıdır. İnşa edildiği dönemdeki yapısını ne kasar koruduğu bilinmemekle birlikte 19. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen fotoğraflara yuvarlak kayıtlı alçı dışlıklar görülmektedir.

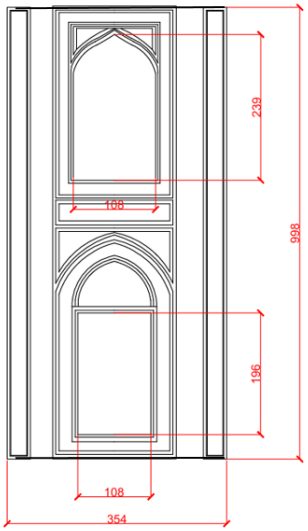
Pencere açıklıkları oran ve boyut olarak ele alındığında, pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı Dalgıç Ahmet'in mimarbaşı olarak görev aldığı diğer türbelerde 1,6 -1,7 iken bu türbede aynı hazirede yer alan türbelerde ve Sinan'ın inşa ettiği türbelerle kullanılan oran aralığında 1,8 - 1,9 oranlarına ulaşılmıştır. Pencereleri boyutları bakımında da Dalgıç Ahmet'in diğer türbelerinden küçük boyutlu olup Sinan türbeleri arasında Hüsrev Paşa Türbesi ile yakınlık göstermektedir. Cephe alanındaki açıklık oranı farklı olmakla birlikte pencere açıklıklarının kapladığı alan Hüsrev Paşa Türbesi ile yakındır.[64]

[64] Hüsrev Paşa Türbesi pencere açıklıklarının kapladığı alan 35,839 m²

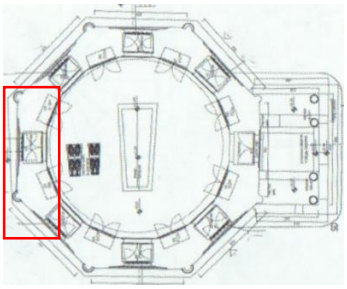

Şekil 2.3. 284: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 1 2. ve 8. Cephe Görünüşü ve planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 285 : Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 5. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

Şekil 2.3. 286 : Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

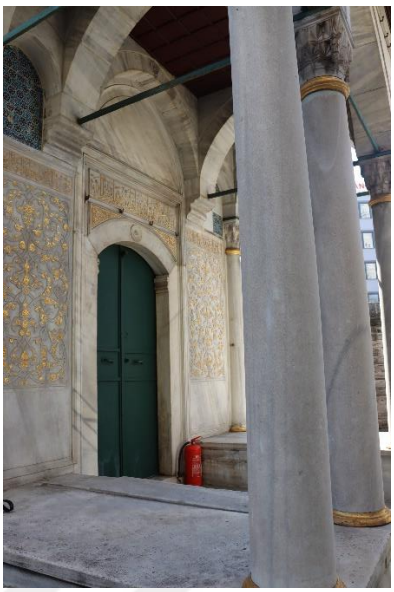
Şekil 2.3. 287: Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, Fotoğraf: Robertson & Beato)[65]

Şekil 2.3. 288:: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 6. ve 7. Cephe (N. Uzun, 2021)

[65] İstanbul Araştırmaları Enstitüsü kütüphanesinde fotoğraf tarihi belirtilmemiştir. Sanatçının bu kütüphanedeki diğer fotoğrafları 1856-57, 1890 tarihlidir.

Şekil 2.3. 289: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 8. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 290: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 1. Cephe Revak Bölümü (N. Uzun, 2021)

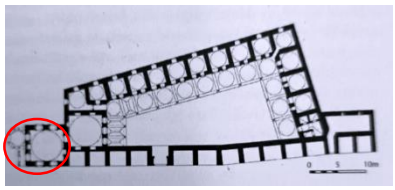

Şekil 2.3. 291: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 292: Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.38. Kuyucu Murat Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Kuyucu Murat Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	1611 (ö.)		
Bani	Sultan III. Mehmed		
Mimarı	Sedefkar Mehmet Ağa		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	İki Sıra 2/2		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 293: Kuyucu Murat Paşa Külliyesi Vaziyet Planı (Kuban:2021)

Kuyucu Murat Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Sultan I. Ahmet Dönemi sadrazamlarından Kuyucu lakaplı Murad Paşa'nın Divan Yolu üzerinde yaptırdığı külliye, günümüzde İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bahçesinde yer almaktadır**.** Medrese, türbe, sebil, sıbyan mektebi ve dükkanlardan oluşan külliyede türbe yapısı külliyenin güneyinde medrese yapısına bitişik olarak inşa edilmiştir. Türbede ve külliyenin diğer yapılarında inşa tarihini gösteren herhangi bir kitabeye rastlanmazken Kuyucu Murat Paşa'nın 1606 yılında sadrazam olduğu, 1611 yılında Diyarbakır'da vefat etmesi üzerine cenazesinin daha önceden inşa ettirdiği türbesine defnedildiği bilinmektedir (Çobanoğlu:1998, s.39). Türbe, 1782 yangınından zarar görmüş ve onarılmıştır (Müller-Wiener:2011, s.362).

Kare plan şemasına sahip türbe sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Geçmiş dönemlere ait görsellerden türbenin belirli bir dönem kurşun kaplı çatı ile örtüldüğü anlaşılmaktadır. Türbenin önünde üç birimli, üstü saçakla örtülü revak bölümü ile sebil yer almaktadır

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kurucu Murat Paşa Türbesi kesme küfeki taşından inşa edilmiştir. Giriş bölümü olarak düzenlenen güney cephesi mukarnas başlıklı mermer sütunların taşıdığı sivri

kemerli üç bölümlü revak düzenlemesi ve yanında yer alan sebille diğer türbenin diğer cephelerinden ayrılır. Türbeye basık kemerli mermer kapısı üzerinde ayet kitabesine yer verilmiştir.[66]

Kare planlı türbenin giriş ve girişin karşısına gelen kuzey cephesi dışında kalan iki cephesinde *birinci ve ikinci sırada ikişer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde alt sırada sebile açılmak üzere tek pencere açıklığına yer verilmiş üst sırada ise ikişer pencereli düzen devam ettirilmiştir. Medreseye bitişik kuzey cephesinde alt sırada medresenin dershane bölümüne, üst sırada ise dışa açılan birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Birinci sırada altı, ikinci sırada yedi olmak üzere toplam on üç pencere açıklığına sahip türbede dış mekâna açılan on bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Kuyucu Murat Paşa Türbesi, birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Türbenin yola bakan cephesinde pencere açıklıkları profilli silmelerle çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve alınlık hizasında iki kola ayrılarak bir kolu hafifletme kemerini takip ederken diğer kolu çerçeveyi tamamlamaktadır.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Zeminden hafif çökertilmiş sövelere sahip pencere açıklıkları dışta profilli çerçeveler içine alınmıştır. Giriş cephesi pencere açıklıklarında diğer üst sıra pencere açıklıklarından farklı olarak söve dışındaki profilli silme kemer hizasında ikiye ayrılmadan tek kol olarak kemer formunu takip etmiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento, söve ve alınlıklarda mermer, kemerlerde kesme taş kullanılmıştır.

---

[66] Ayet Kitabesinde Zümer Susesi'nin 73. Ayeti yazılıdır. Çevirisi "Selamün aleyküm tıbtüm fedhulüha halidin." Anlamı ""Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedi kalmak üzere buraya girin."

Şekil 2.3. 294: Kuyucu Murat Paşa Türbesi birinci sıra (1P2, 1P5) ve ikinci sıra pencere açıklıları (2P2) (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**Mermer lento ve sövelerin kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerlerinde ön ve arka cephe farklı olmak üzere iki ayrı kemer tasarımına yer verilmiştir. Yola bakan cephelerde kemer çevresi kademeli silmelerle belirginleştirilmiştir (1P2-1P3). Doğu yönüne bakan arka cephede kesme taştan örülmüş sivri kemerler düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Alınlıklarda birbirine yakın iki ayrı tasarım uygulanmıştır. Soğu yönüne bakan arka cephede mermer pencere alınlıklarının etrafı dışta düz içte çökertilmiş iki silme kademelendirilmiştir (1P4-1P5). Ön cephede alınlık etrafındaki kademelenme daha fazladır. Alınlık etrafı dıştan içe doğru düz, pahlı ve çökertilmiş olmak üzere üç silme ile kademelendirilmiştir. Her iki alınlıkta orta kısım kabartılmıştır.

Kemer Köşesi **:** İki pencerede kemer köşeleri üçgen kabartma ile doldurulmuştur (1P2-1P3). Bu alanlar diğer alt sıra pencerelerde boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan örülmüş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Sivri kemer biçimindedir. Kesme taştan örülmüş kemerin etrafı kademeli silmelerle belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:**İki pencerede (2P4- 2P5) Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri kabartılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.23 m
Cephe Genişlik: 8.22 m (1. Cephe), 8.26 m (2. Cephe), 7.23 m (3. Cephe), 7.48 m (4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	189	113	1,7	2,134
1P2	2. Cephe	194	120	1,6	2,33
1P3	2. Cephe	194	120	1,6	2,33
	3. Cephe	Medrese yapısına açılmaktadır.			
1P4	4. Cephe	185	114	1,6	2,11
1P5	4. Cephe	185	114	1,6	2,11
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	110	107	1,0	1,18
2P2	1. Cephe	112	109	1,0	1,22
2P3	2. Cephe	236	107	2,2	2,52
2P4	2. Cephe	233	110	2,1	2,56
2P5	4. Cephe	240	104	2,3	2,50
2P6	4. Cephe	240	104	2,3	2,50

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	59,43	4,53	13,1
2. Cephe	59,72	9,74	6,1
4. Cephe	54,08	9,21	5,9
TOPLAM	**173,23**	**23,49**	**7,4**

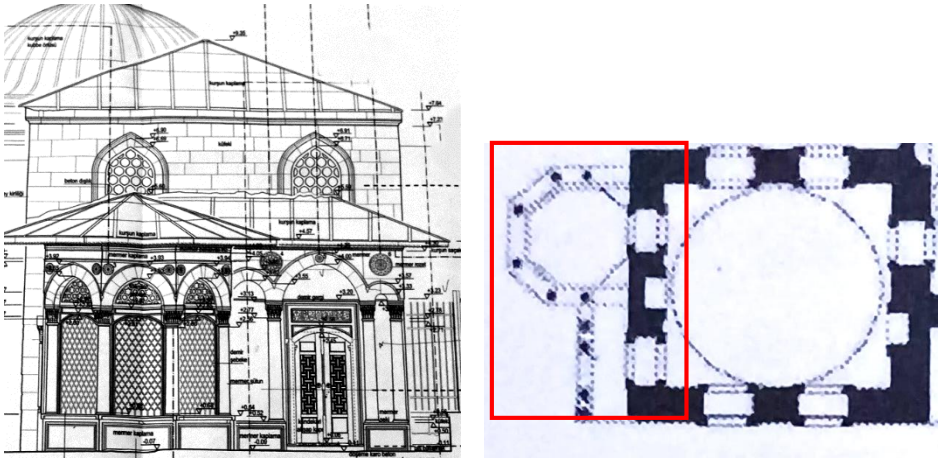
Değerlendirme:

Kuyucu Murat Paşa Türbesi, Sedefkar Mehmet dönemi mezar yapılarının önemli bir bölümünde olduğu gibi medrese ve sebil yapısıyla birlikte inşa edilmiştir. Türbenin hayır yapılarıyla bitişik inşası iki cephedeki pencere açıklıklarının dışarı açılmasına imkan vermiştir.

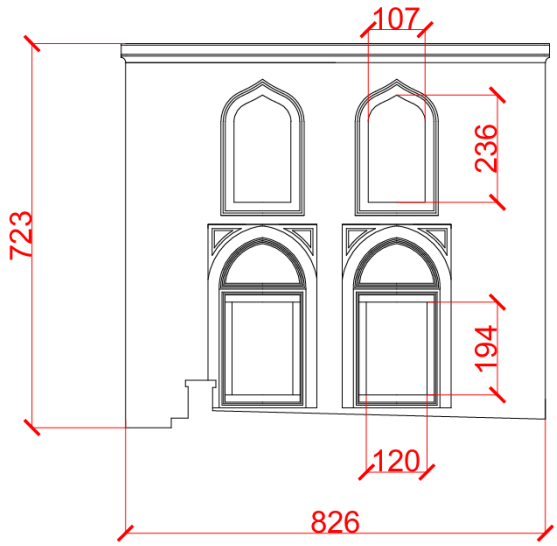
Türbenin yola açılan doğu cephesi ile arkada kalan batı cephesi pencere açıklıkları arasında tasarım ve boyut bakımından farklılıklar görülmektedir. Yol üzerindeki cephenin alt pencere sırasında daha büyük boyutlu pencere açıklıklarına yer verilirken pencere elemanları silmelerle ayrıca çerçeve içine alınarak belirginleştirilmiştir. Söz konusu pencere tasarımı 16. yüzyılda uygulanmaya başlamış olup 17. yüzyılda *Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi* (1603), *Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi* (1610) ve *Nakkaş Hasan Paşa Türbesi* (1623) cephelerinin alt sıra pencere açıklıklarında da görülmektedir.

Arkada kalan cephede alt sıra pencere açıklıkları daha küçük boyutlu olup sade bir görünüşe sahiptir. Üst sıra pencere açıklıklarında ise alt sıradan farklı olarak arka cephede daha detaycı bir tasarım söz konusudur.

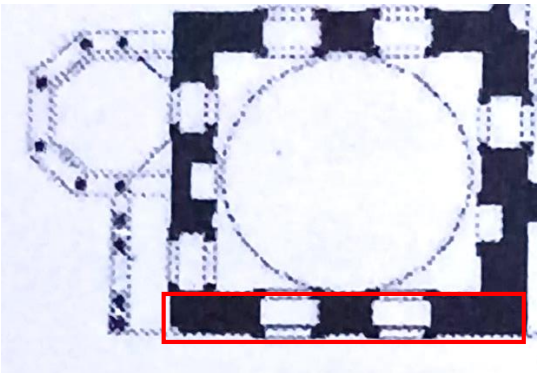
Her ne kadar ölçüler arasında farklılıklar olsa da ön ve arka cephede alt sırada pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,6 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 295: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 1. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve plan (Kuban, 2021)

Şekil 2.3. 296: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 2. Cephe Görünüşü (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.3. 297: Kuyucu Murat Paşa Türbesi (Kuban, 2021)

Şekil 2.3. 298*:* Kuyucu Murat Paşa Türbesi, 1940 (Salt Araştırma – Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 299*:* Kuyucu Murat Paşa Türbesi 1. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021)

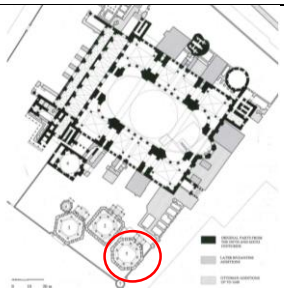

Şekil 2.3. 300: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 2. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 301: Kuyucu Murat Paşa Türbesi 4. Cephe 2021 (N. Uzun, 2021)

2.3.39 Sultan III. Mehmed Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021				
Konumu	Ayasofya Avlusu Fatih, İstanbul				
İnşa Tarihi	H. 1017/ M.1608-1609				
Bani	Sultan I. Ahmed				
Mimarı	Dalgıç Ahmet Ağa - Sedefkâr Mehmed Ağa				
Plan	Sekizgen				
Pencere Düzeni	Üç Sıra 3/3/3, 1/1,				
Pencere Sayısı	49	1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra	Kubbe
		13	15	18	3

Şekil 2.3. 302: Ayasofya Vaziyet Planı (Necipoğlu, 2013)

Sultan III. Mehmed Türbesinin Genel Tanımı

III. Mehmed Türbesi, Ayasofya avlusuna inşa edilen sultan türbelerinin sonuncusudur. Avlunun güneyinde Bâb-ı Hümayun Caddesi'ne açılan kapının yanına yer almaktadır. III. Mehmet için oğlu I. Ahmet tarafından yaptırılan türbenin inşasına H.1013/ M. 1604'de Dalgıç Ahmet Ağa'nın mimarbaşılığı döneminde başlanmış, H. 1017/ M.1608-1609'da Sedefkâr Mehmed Ağa'nın döneminde tamamlanmıştır (Tanyeli:1994, s.338; Çobanoğlu:2003, s.413). Türbenin tamamlandığı tarih batı cephesinde bulunan kitabede belirtilmiştir.

Sultan III. Mehmed Türbesi, sekizgen plan şemasına sahiptir. Çift cidarlı kubbe ile örtülü türbenin iç kubbesi sivri kemerlerle birbirine bağlanan sekiz sütuna, dış kubbesi beden duvarlarına oturmaktadır. Türbenin doğu cephesinde geç dönemde yenilenmiş üç gözlü revak bölümü bulunmaktadır. Revak bölümü iki yönde kapatılarak ayrı mekânlar oluşturulmuştur (Çobanoğlu:2003, s. 413)

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Sekizgen planlı türbenin tüm köşeleri pahlanmış olup bu alanlar gömme sütunlarla yuvarlaklaştırılmıştır. Üç gözlü revak bölümünün yer aldığı doğu cephesi dışındaki cepheler pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir.

Dış cephelerin mermer blokları ile kaplı olduğu türbede sadece revak bölümünün kemerlerinde renkli pudingi mermer kullanılmıştır. Geç dönemde yenilenmiş olduğu anlaşılan revak bölümünde, sivri kemerlerin oturduğu sütunlar korint başlıklıdır. Kapı açıklığının üstünde istiridye kabuğu şeklinde alınlık bulunurken kapının iki yanında üstte manzara resmi altta ise çini karoların taklit edildiği duvar resimlerine yer verilmiştir.

Cephelerden batı yönüne bakan cephe yola, girişin de dahil olduğu yedi cephe avluya bakmaktadır. Türbenin İnşa kitabesi yola bakan batı cephesinde alt sıra pencere açıklıklarının üstüne üç satır halinde yerleştirilmiştir.

> *"Sulṭan Meḥmed ol şeh-i ṣaḥib-ḳıran kim/ Ḥamısi idi millet-i beyża-i Aḥmed'iŋ/ Feṭḥ etti Eğri Ḳala'sını ḍarb-ı tıġ ile/ A'dasın etti ṭu'ma-i şemşir o serḥadiŋ / Gerd-i semendi sürme idi çeşm-i aḫtere/ Tac idi ayaġı tozu ferḳateyne ferḳadiŋ / Dest-i ecel-i diriğ ki ṭay etti nagehan/ Menşur-i 'ömrin ol şeh-i ḫurşīd-mesnedüŋ/ Nefret ḳılıp meşaġil-i dünya-yı dundan/ Erdi naīm ü raḥatına mülk-i sermediŋ/ Ḳaldı ṣaḥīfe-i varaḳ rüzgârda/ Asar-ı adl ü dâdı o şah-ı müşeyyediŋ/ Emr etti ḫâk-i merḳadî üzre bina/ Bu türbe-i refi ve binayı müşeyyediŋ/ Sulṭan Aḥmed el şeh-i gerdun-serir kim/ Ferzend-i Canşınîdir ol şah-ı emcedin/ Ḫaḳan-ı arş-mertebe kim penc nevbetî/ Bamında çalışır heft felek künbediŋ/ Ḥaḳ taḫt-ı salṭanatta anı payîdâr edip/ Durduḳca nûh revaḳı bu ṭaḳ-ı zebercediŋ/ Nüşur-ı subdek ola pür-nur u pür-ziya/ Envar-ı raḥmet ile derunu bu merḳadiŋ/ Ḥükmî görüp binasını tarīḫ için dedi/ Firdevs oldı merḳadi Sulṭan Meḥmed' iŋ 1017"* (Tahaoğlu:1988, s. 218-219).

Türbenin pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen yedi cephesinde her sırada ikişer pencere açıklığından oluşan üç sıralı pencere düzenlemesi uygulanmıştır. Giriş cephesinde revak bölümünün üstünde ortadaki daha yüksek olmak üç pencereye yer verilmiştir. İkinci ve üçüncü sıradaki her bir pencere imce silmelerle çerçeveler içine alınırken orta sıradaki pencere açıklıklarının üstüne içleri boş bırakılmış dikdörtgen panolar yerleştirilmiştir. Türbe cepheleri üstte bir sıra mukarnas üzerinde bitkisel bezemeli frizle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Üç sıra pencere düzenlemesine sahip türbede, birinci sırada ve üstteki iki sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır.

Giriş cephesi dışındaki yedi cephede üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup her bir pencere silmelerden oluşturulmuş çerçeveler içine alınmıştır. Giriş cephesinde revak bölümünün üstünde yer alan üçlü pencere grubunda ortadaki pencerede sivri kemer yanlardaki iki pencere ise yuvarlak kemerlidir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında dış cepheyi kaplayan beyaz mermer dışında bir malzemeye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 303: Sultan III. Mehmed Türbesi birinci ve üçüncü sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 27 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci ve Üçüncü Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeyli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:** İki pencerede yuvarlak kemer (2P1, 2P3), diğer pencereler sivri kemerlidir. Mermer malzemeyle oluşturulmuş kemerler düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Üçgenimsi formda kabartmayla doldurulmuştur.

Dışlıklar **:** Onarımlarda yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla değiştirilmiştir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 14.50 m

Cephe Genişlik **:** 7. 54 m (1. Cephe), 6.07 m (2. Cephe), 7.90 m (3. Cephe), 7.91 m (4. Cephe), 7.92 m (5. Cephe), 7.92 m (6. Cephe), 7.96 m (7. Cephe), 6.60 cm (8. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	109,25	4,24	25,8
2. Cephe	87,95	18,29	4,8
3. Cephe	114,47	18,31	6,3
4. Cephe	114,62	18,15	6,3
5. Cephe	114,76	18,15	6,3
6. Cephe	114,76	18,17	6,3
7. Cephe	115,34	18,26	6,3
8. Cephe	95,63	18,37	5,2
TOPLAM	**866,79**	**131,95**	**6,6**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**757,53**	**127,71**	**5,9**

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	215	139	1,5	2,99
1P2	2. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P3	3. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P4	4. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P5	4. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P6	5. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P7	5. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P8	6. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P9	6. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P10	7. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P11	7. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P12	8. Cephe	215	138	1,6	2,97
1P13	8. Cephe	215	140	1,5	3,01
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	2. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P2	2. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P3	3. Cephe	236	138	1,7	3,26
2P4	3. Cephe	236	138	1,7	3,26
2P5	4. Cephe	236	136	1,7	3,21
2P6	4. Cephe	236	136	1,7	3,21
2P7	5. Cephe	236	136	1,7	3,21
2P8	5. Cephe	236	136	1,7	3,21
2P9	6. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P10	6. Cephe	236	135	1,7	3,19
2P11	7. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P12	7. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P13	8. Cephe	236	137	1,7	3,23
2P14	8. Cephe	236	137	1,7	3,23
3. Sıra Pencere Açıklıkları					
3P1	1. Cephe	165	70	2,4	1,16
3P2	1. Cephe	217	89	2,4	1,93
3P3	1. Cephe	165	70	2,4	1,16
3P4	2. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P5	2. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P6	3. Cephe	214	138	1,6	2,95
3P7	3. Cephe	214	136	1,6	2,91
3P8	4. Cephe	214	136	1,6	2,91
3P9	4. Cephe	214	135	1,6	2,89

3P10	5. Cephe	214	136	1,6	2,91
3P11	5. Cephe	214	135	1,6	2,89
3P12	6. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P13	6. Cephe	214	135	1,6	2,89
3P14	7. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P15	7. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P16	8. Cephe	214	137	1,6	2,93
3P17	8. Cephe	214	140	1,5	3,00

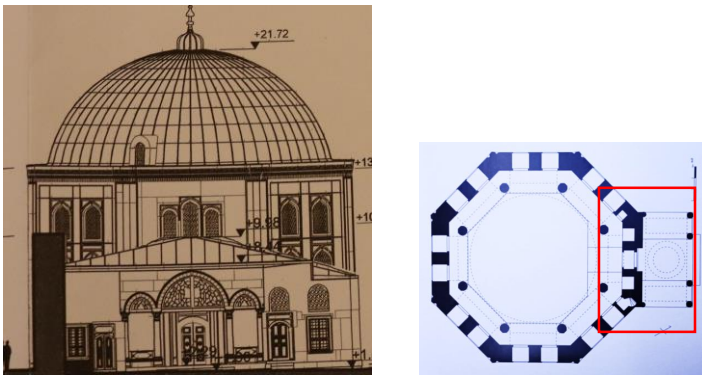
Değerlendirme

Sultan III. Mehmed Türbesi cephelerinde, aynı avluda kendinden önce inşa edilen Sultan III. Murat Türbesi'nde olduğu gibi üç sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Altıgen planlı III. Murad Türbesi'nden farklı olarak bu yapıda, sekizgen plan şemasıyla cephe sayısı artırılırken pencere katlarındaki pencere sayısı üçten ikiye düşürülmüştür. Böylelikle Sultan III. Murad Türbesi'nde kubbe pencereleriyle birlikte kırk dokuz, Sultan III. Mehmet Türbesi'nde kubbe pencereleriyle birlikte kırk yedi pencere sayısına ulaşılmıştır. Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi'nden itibaren sultan türbelerinin giriş cephelerinde görülen üçlü pencere tasarımı bu yapıda da sürdürülmüştür.

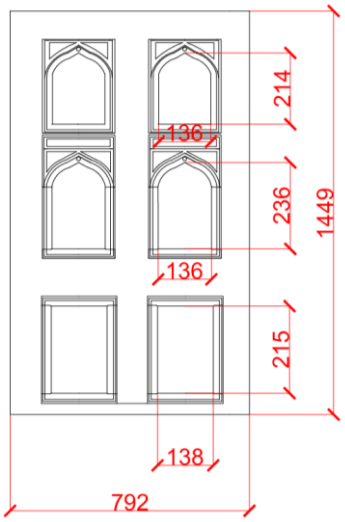
Sultan türbesi olması nedeniyle pencere açıklıklarında nitelikli malzemeler tercih edilmiştir. Ancak daha önce inşa edilen sultan türbelerinin, özellikle pencere kemerlerinde renkli mermer kullanılırken burada ikinci bir malzemeye yer verilmeyerek cephelere sade bir görünüm kazandırılmıştır.

Türbedeki pencere açıklıklarının boyutları Davut Ağa tarafından yapımına başlanıp Dalgıç Ağa tarafından tamamlan Sultan III. Murad Türbesi'nden farklıdır. Ancak Dalgıç Ahmet tarafından yapımına başlanan bu türbede alt sıra pencere yüksekliklerinin genişliklerine oranı Sultan III. Murad Türbesi'nde olduğu gibi 1,6 olarak hesaplanmıştır.

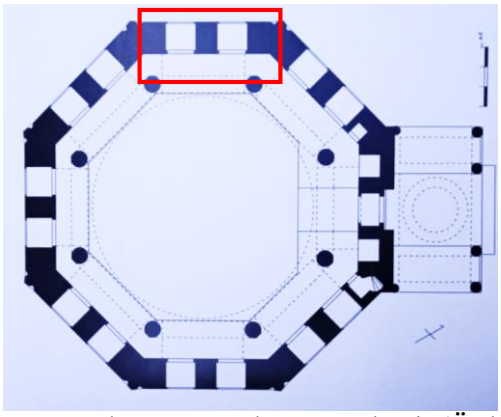
Türbe, Sultan III. Murad Türbesi ile aynı yükseklikte inşa edilmiştir. Pencere boyutları farklı olmakla birlikte her iki türbede alt sıra pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmıştır. Cephe alanının pencere alanına oranı Sultan III. Murad Türbesi'nde 6,1; Sultan III. Mehmed Türbesi'nde ise 6,1'dir.

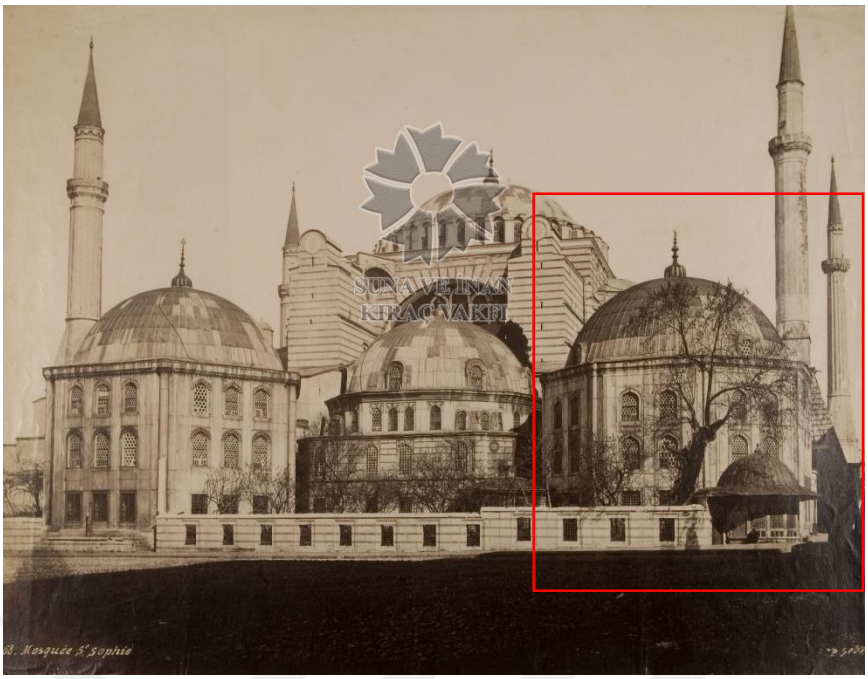
Şekil 2.3. 304: Sultan III. Mehmet Türbesi Giriş Cephesi (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve türbe planı (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 305: Sultan III. Mehmet Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 306: Sultan III. Mehmet Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 307: Ayasofya Türbeleri ve Sultan III. Mehmet Türbesi, Pascal Sebah (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü)

Şekil 2.3. 308: Sultan III. Mehmet Türbesi 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 309: Sultan III. Mehmet Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

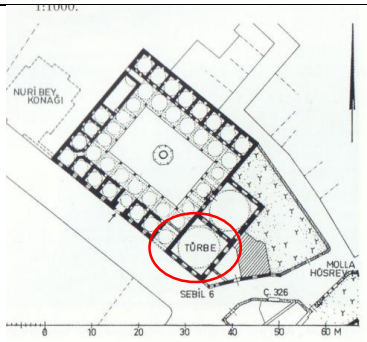
Şekil 2.3. 310: Sultan III. Mehmet Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 311: Sultan III. Mehmet Türbesi 4. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

2.3.40. Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	1606 - 1613		
Bani	Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa		
Mimar	Sedefkar Mehmet Ağa		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	İki Sıra 3/3, 2/3		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	2. Sıra
		7	8

Şekil 2.3. 312: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2011)

Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından yaptırılan türbe, Vefa semtinde Molla Hüsrev Camii karşısında Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi'ne bitişik olarak yer almaktadır. Türbenin inşa kitabesi bulunmamakla birlikte, Ahmet Paşa'nın 1618 yılında vefat ettiği ve sağlığında inşa ettirdiği türbesine defnedildiği bilinmektedir. Medresenin Ahmet Paşa'nın baş defterdar olduğu 1606 ile 1613 yılları arasında yaptırdığı düşünülmektedir. (Eyice:1994, s.547; Yücel,1968, s. 134). 1660 yılı yangının külliye yapılarında zarara neden olduğu bilinmektedir (Müller-Wiener:2011, s.358).

Kare plan şemasında inşa edilen türbenin üzeri iç mekânda tromplarla geçilen, dışta ise sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin güneyinde üst örtüsü günümüze ulaşmamış üç bölümlü revak ve sebil yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbe kesme küfeki taşından inşa edilmiştir. İki kenarı medreseye bitişik kare planlı

türbenin bir kenarı yol üzerine konumlandırılmışken diğer kenarı sebilin ve revak bölümünün yer aldığı giriş cephesi olarak düzenlenmiştir.

Türbenin yola bakan ön cephesinde alt ve üst pencere sırasında üçer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzenlemesi uygulanmış olup bu düzen medresenin derslik bölümüne bitişik doğu cephesinde de tekrar edilmiştir. Medreseye bitişik kuzey cephesinde ise alt sıra pencere açıklıklarının yerine dolap yerleştirmiş olup üst sıradaki üç pencereli düzen devam ettirilmiştir. Alt ve üst sırada üçer pencere açıklığından oluşan pencere düzeni giriş cephesine alt sırada ortadaki pencerenin yerine kapıya yer verilerek uyarlanmıştır. Alt sırada sekiz, üst sırada on iki olmak üzere toplam yirmi pencere açıklığına sahip türbede dış mekâna açılan on dört pencere açıklığı bulunmaktadır.

Şekil 2.3. 313: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde, birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Söve ile çevrelenmiş üstlerinde sivri kemerli alınlıkları bulunan pencere açıklıkları ayrıca dıştan profilli silmelerle çerçeve içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır. Söveyi içine alan silmeler alınlık hizasında iki kola ayrılarak bir koluyla alınlık kemerini takip ederken diğer koluyla alınlık etrafında dikdörtgen çerçeveyi oluşturmaktadır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Zeminden hafif çökertilmiş sövelere sahip pencere açıklıkları içe doğru pahlanmış ince iki sıra silme ile çerçeve içine alınmıştır. Birinci ve ikinci sırada kemer köşeleri üçgen formunda yükseltilerek doldurulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıklarının lento, söve ve alınlıklarında mermer, hafifletme kemerinde kesme taş kullanılmıştır. Üst sıra pencere açıklıkları yapı ana malzemesi kesme taştan oluşturulmuştur.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 28 cm genişliğinde olup kenarları iki sıra ince profillidir. Dıştaki profil düz, içteki profil içe doğru pahlıdır.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taş malzemeden oluşturulmuştur. Düz yüzeyli kemer silme ile belirginleştirilmiştir

Alınlık **:** Alınlık bölümü sivri kemer formunda beyaz mermer levha ile kapatılmıştır. Alınlığın etrafı içeriden birkaç cm çökertme dışarıdan profilli silmeden çerçeve oluşturularak kemer formu vurgulanmıştır.

Kemer Köşesi **:** Kemer köşeleri duvar yüzeyinden birkaç cm girinti yapılarak belirginleştirilmiştir. Üçgenimsi formdaki bu alanlar düz yüzeylidir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Duvar yüzeyinden alçaltılmış, düz yüzeyli kesme taş sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taş malzemeden oluşturulmuştur. Kemer kenarları içe doğru kademelenen üçlü ince silme ile belirginleştirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:**İki pencerede (2P4- 2P5) Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri kabartılmıştır.

Dışlıklar **:**Onarımlar sonucu yenilenmiş dışlıklar altıgen alçı kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.42 m **Cephe Genişlik:** 11.40 m. (1.2.3. 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	198	118	1,7	2,34
1P2	1. Cephe	198	119	1,7	2,36
	2. Cephe	Medrese dersliğine açılmaktadır.			
	3. Cephe	Alt sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	4. Cephe	194	117	1,7	2,27
1P4	4. Cephe	194	117	1,7	2,27
1P5	4. Cephe	194	118	1,6	2,29
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	245	114	2,1	2,79
2P2	1. Cephe	248	114	2,2	2,83
2P3	1. Cephe	254	118	2,2	3
2P4	4. Cephe	246	118	2,1	2,9
2P5	4. Cephe	248	118	2,1	2,93
2P6	4. Cephe	254	118	2,2	3,00

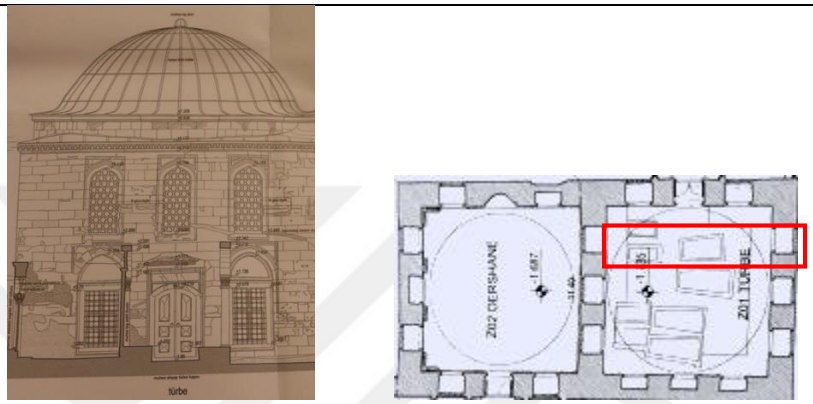
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	84,59	13,31	6,4
2. Cephe	Medreseye bitişiktir.		
3. Cephe	Medreseye bitişiktir.		
4. Cephe	84,59	16,46	5,1
TOPLAM	169,18	29,77	5,7
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	84,59	16,46	5,1

Değerlendirme:

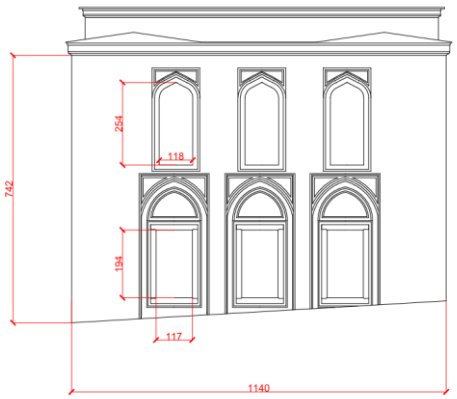
Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi, Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nde olduğu gibi medrese ve sebil yapısıyla birlikte inşa edilmiştir. Türbenin biri yol üzerinde olmak üzere iki cephesindeki pencere açıklıkları dışarı açılmaktadır.

Pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından bu dönemde inşa edilen *Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi* (1603), *Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi* (1610) ve *Nakkaş Hasan Paşa Türbesi* (1623) pencere açıklıklarıyla benzer özelliklere sahiptir.

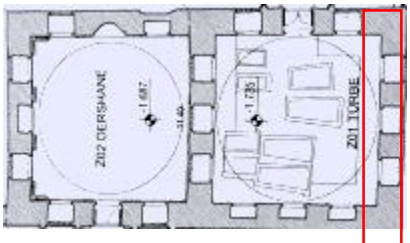
Türbenin cephe yüksekliği ve alt sıra pencere açıklıklarının boyutları Kuyucu Murat Paşa Türbesi ile yakınlık göstermektedir. Alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı her iki türbede 1,6 ve 1,7 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 314 : Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe ve türbe planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 315: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 316: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 317: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 318: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

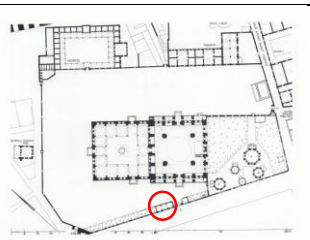
Şekil 2.3. 319: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 3. – 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 320: Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi 2. Kenar iç mekandan görünüş (N. Uzun, 2021)

2.3.41. Destari Mustafa Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Şehzade Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	1611 (ö.)		
Bani	Destari Mustafa Paşa		
Mimar	Sedefkar Mehmet Ağa		
Plan	Dikdörtgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 4/4, 1/-		
Pencere Sayısı	17	1. Sıra	2. Sıra
		9	8

Şekil 2.3. 321 : Destari Mustafa Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Müller-Wiener:2011)

(N. Uzun, 2021)

Destari Mustafa Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Destari Mustafa Paşa Türbesi, İstanbul'un Fatih İlçesi'nde Şehzade Camii avlusunda yer almaktadır. Türbenin, Sultan I. Ahmed dönemi sadaret kaymakamlığı yapan Destari lakaplı Mustafa Paşa tarafından çocukları için yaptırıldığı, kitabesine göre H.1012/1611'de katledilmesinin ardından kendisinde bu türbeye gömüldüğü çalışmalarda belirtilmektedir (Çobanoğlu:1994, s.565, Orman:1999, s.32, Öz:2015, s.141).

Dikdörtgen planlı türbe, ortada sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe, kenarlarda aynalı tonozla örtülüdür. Güneyde bulunan giriş cephesi, revaklı olarak düzenlenmiştir. Üç bölümlü bu kısım, baklava başlıklı mermer sütunlarla taşınan düz çatı ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Avlu duvarının kesilmesiyle inşa edilen dikdörtgen planlı türbenin batı cephesi avlu duvarına bitişik olup yol üzerinde yer almaktadır (Çobanoğlu: 1994, s.566). Güney cephesinde bulunan revak bölümünün türbeye sonradan eklendiği ileri sürülmektedir (Orman:2000, s. 32).

Türbenin üç cephesi pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Doğu ve batı yönüne bakan iki uzun kenarda birinci ve ikinci sırada dörder pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Bu cephelerde birinci ve ikinci sıradaki ikişer pencere yan yana yer alarak ortada dörtlü grup oluştururken diğer pencereler cephenin iki yanına birinci ve ikinci sırada birer pencere şeklinde yerleştirilmiştir. Batı cephesinin sağında ayrıca üzerinde sülüs yazılı altı beyitlik kitabesiyle revak penceresi yer almaktadır. Türbenin kuzey yönüne bakan kısa kenarında kapı açıklığının karşısına gelecek şekilde birinci sırada tek pencere açıklığına yer verilmiştir.

Doğu cephesinin köşelere yerleştirilen birer gömme sütunla yuvarlaklaştırıldığı türbede cepheler dışa taşkın profilli bir saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Profilli mermer sövelerle çevrili pencere açıklıklarını dışta kesme taştan, profilli bir silme çerçeve içine alarak duvar yüzeyinden ayırmaktadır.

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup pencereleri duvar yüzeyinden ayıran herhangi silme vb. elemana yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 322: Destari Mustafa Paşa Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları **(**N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento ve sövelerde mermer, üst sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Pencere açıklıkları ortalama 21 cm genişliğinde kenarları çift profilli mermer lento ve sövelerle çevrilidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer, kesme taştan örülmüş olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 5.38 m

Cephe Genişlik: 14.39 m. (2 ve 4. Cephe), 6.13 m. (1. ve 4. Cephe)

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	32,98	Pencere açıklığı bulunmamaktadır	
2. Cephe	77,42	13,15	5,9
3. Cephe	32,98	1,73	19,1
4. Cephe	77,42	13,15	5,9
TOPLAM	220,80	28,03	7,9

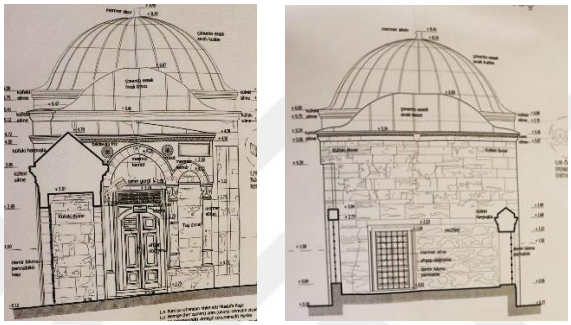
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır			
1P1	2. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P2	2. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P3	2. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P4	2. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P5	3.Cephe	173	100	1,7	1,73
1P6	4. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P7	4. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P8	4. Cephe	173	100	1,7	1,73
1P9	4. Cephe	173	100	1,7	1,73
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır			
2P1	2. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P2	2. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P3	2. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P4	2. Cephe	197	101	2,0	1,99
	3. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır			
2P5	4. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P6	4. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P7	4. Cephe	197	101	2,0	1,99
2P8	4. Cephe	197	101	2,0	1,99

Değerlendirme

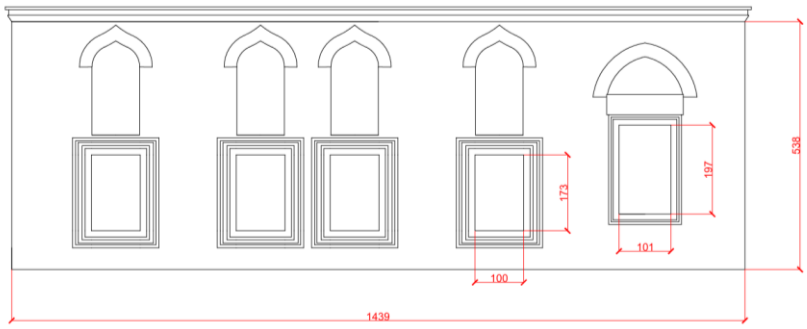
Caminin batısında yer alan türbe muhtemelen caminin görüntüsünü engellemek amacıyla alçak ve enine uzun inşa edilmiştir. Bu nedenle iki sıra pencere düzeninin uygulandığı türbe cephelerinde dönemine göre alçak pencere açıklıkları yer alırken, iki pencere sırası arasındaki mesafe azaltılmıştır. Türbenin enine uzun olması dolayısıyla pencere sıralarında dörder pencere açıklığına yer verilmiştir.

Birinci sıra pencere açıklıkları lento ve söve ile çevrili olup üstlerinde alınlık bölümü bulunmamaktadır. İstanbul'da incelenen türbe yapıları arasında ilk kez Cerrah Mehmet Paşa Türbesi (1598)'de görülen alınlıksız tasarım, 17. yüzyıl'da hanedan mensubu kişiler için inşa edilen türbelerin tamamında uygulanırken devlet adamlarına ait türbeler içerisinde *Güzelce Ali Paşa Türbesi* (1621) ile *Abdurrahman Paşa Türbesi* (1648) cephelerinde karşımıza çıkmaktadır. Üst sıra pencere açıklıklarında ise söve ve çerçeveye kullanılmadığı sade bir tasarıma sahiptir.

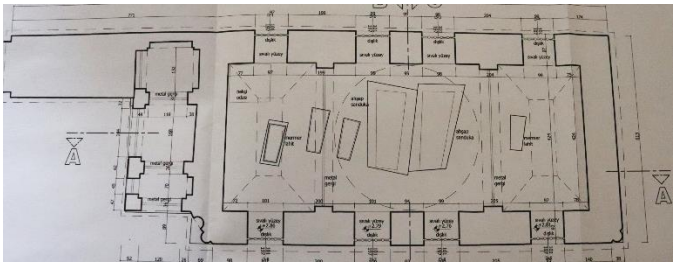
Sedefkâr Mehmet Ağa dönemi türbelerinin alt sıra pencere açıklıklarında farklı ölçü ve oranlara rastlanmakla birlikte bazı türbelerde birbirine yakın ölçü ve oranlara ulaşılmıştır. Destari Mustafa Paşa Türbesi ve Sadrazam Halil Paşa Türbesi, Sedefkar Mehmet Ağa'nın pencere açıklıklarında yakın ölçü ve oranlar kullanıldığı, dönemi içinde küçük boyutlu pencerelere sahip bu iki yapısıdır. Pencere yükseklikleri Destari Mustafa Paşa'da 173 cm, Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nde 170 cm, pencere genişlikleri 100 cm'dir. Bu pencere yüksekliği Mimar Sinan dönemi türbelerinde sıklıkla tekrar edilmiştir.

Şekil 2.3. 323 : Destari Mustafa Paşa Türbesi 1. ve 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 324: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 325: Destari Mustafa Paşa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

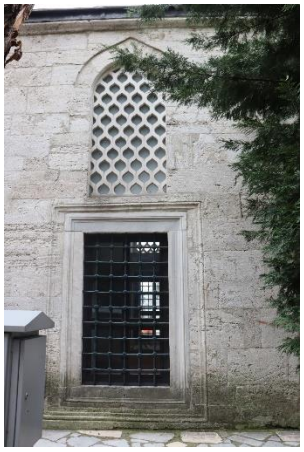
Şekil 2.3. 326: Destari Mustafa Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun,2021)
Şekil 2.3. 327: Destari Mustafa Paşa Türbesi revak bölümü pencere açıklığı (N. Uzun,2021)

Şekil 2.3. 328: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun,2021)
Şekil 2.3. 329: Destari Mustafa Paşa Türbesi revak bölümü pencere açıklığı (N. Uzun,2021)

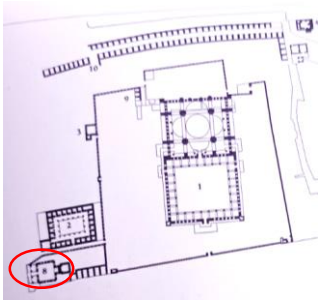

Şekil 2.3. 330: Destari Mustafa Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun,2021)

2.3.42. Sultan I. Ahmed Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021			
Konum	Sultan Ahmet Külliyesi, Fatih, İstanbul			
İnşa Tarihi	H.1028 / M.1619			
Bani	I. Mustafa (1617-1618) II. Osman (1618-1622)			
Mimar	Sedefkâr Mehmed Ağa			
Plan	Kare			
Pencere Düzeni	Üç Sıra 4/5/4, 4/4/4			
Pencere Sayısı	49	1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra
		16	20	16

Şekil 2.3. 331**:** Sultan Ahmet Külliyesi Vaziyet Planı (Kuban:2021)

Sultan I. Ahmed Türbesinin Genel Tanımı

Hippodrom'un güney ve doğu yönündeki alan üzerine Sultan I. Ahmed tarafından Sedefkar Mehmed Ağa'ya yaptırılan, cami, hünkar kasrı, türbe, darülhadis medresesi, darülkurra, sıbyan mektebi, çeşme ve sebiller, darüşşifa, imaret, dükkanlar, hamamdan oluşan külliyenin bir parçasıdır (Ahunbay:1994, s.55-58). Külliyenin kuzeydoğu köşesinde yer alan türbenin yapımına, Sultan I. Ahmed' in vefatından sonra I. Mustafa döneminde (1617-1618) başlanmış, II. Osman döneminde H.1028 / M.1619 yılında tamamlanmıştır. Türbenin II. Osman döneminde tamamlandığı giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede belirtilmiştir (Ahunbay:1994, s.58, Önkal:2017, s.328-333)[67]

22 Mayıs 1766 depremi sonrası, türbede önemli bir hasar olmasa da yapı genel olarak elden geçirilmiştir. Üst sıradaki bazı dışlıklar onarılırken, mermer pencere söveleri, revak sütunları kumla ağartılmıştır (Mazlum:2011, s.219) . Türbe ile birlikte tasarlanan

[67] "Mücahid fî sebîlillâh gâzi Murad Han ol felek kadr ü melek zât/ Edip dÎn-i mübÎne nice hizmet/ O şah gâzî-i ferhunde âyat/ Huzurun terk edip etti gazâlar/ Adunya etmedi hergiz müdarât / Revan'ı sonra Bağdad'ı edip feth/ İki şahitle şanın etti isbât/ Cünûdu ya şehîd oldu ya gâzî/ Saadet buldular ahya vü emvât/ Çün etti devlet-i ukbayı tercih/ Makamın Hak ede ale'l-makamât/ Vefat edince ol Sultan-ı Gâzî/ Dedi Hâtif leke'l Büşra bi-cennât 1049" (Önkal:2017, s.333)

sebil yapısının 19.yüzyılda yıkılarak yerine muvakkithane yapıldığı bilinmektedir (Ahunbay:1994, s.58).

Köşeleri pahlanmış kare plan şemasına sahip türbe iç mekânda tromplarla geçilen dışta kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Batı yönünde eyvanla genişletilerek darulkurrayla birleştirilen türbenin doğusunda üç birimli revak bölümü yer almaktadır. Revak bölümü ortada tonoz yanlarda pandantifle geçilen kubbelerle örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzen

Kare planlı türbenin doğu yönüne bakan kenarı revaklı giriş cephesi olarak düzenlenirken diğer üç cephe pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Türbenin tüm cepheleri mermer bloklarla kaplanmış olup yalnızca revak kemerlerinde pudingi mermer kullanılmıştır. Pudingi mermer ve beyaz mermerin almaşık düzende örülmesiyle oluşturulmuş sivri kemerle mukarnas başlıklı sütunlara oturtulmuştur. Türbeye giriş istiridye kabuğu şeklinde alınlığı bulunan basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Üç sıra pencere düzeninin uygulandığı türbede, kuzey ve güney cephelerde birinci sırada dört, ikinci sırada beş, üçüncü sırada dört pencere açıklığına yer verilmiş olup farklı boyutlardaki pencere açıklıkları asimetrik bir düzende yerleştirilmiştir

Eyvanla genişletilen batı cephesinde, eyvanın sağında ve solunda kalan duvar yüzeylerinde her üç pencere sırasında birer pencere açıklığı yer alırken, eyvan bölümünün kuzey ve güney cephelerine alt ve üst sırada birer, darülkurra yapısına bitişik batı cephesinde ise alt ve üst sırada ikişer pencere açılmıştır. Giriş cephesinde kapının iki yanında, birinci sırada birer, orta sırada ikişer, üçüncü sırada ikisi kapı üstünde olmak üzere dört pencere açıklığına yer verilmiştir. Revak bölümünün kubbe ve tonozdan oluşan üst örtüsü üst sıra pencere açıklıklarının görülmesini belirli bir seviyeye kadar engellemiştir.

Mermer bloklarla kaplı cephelerinin ince silmelerle bölümlere ayrıldığı türbede pahlanmış köşeler üst kısımda mukarnas dolgu ile bezenirken gövde bölümü ve eyvan bir sıra baklavalı saçakla sonlandırılmıştır.

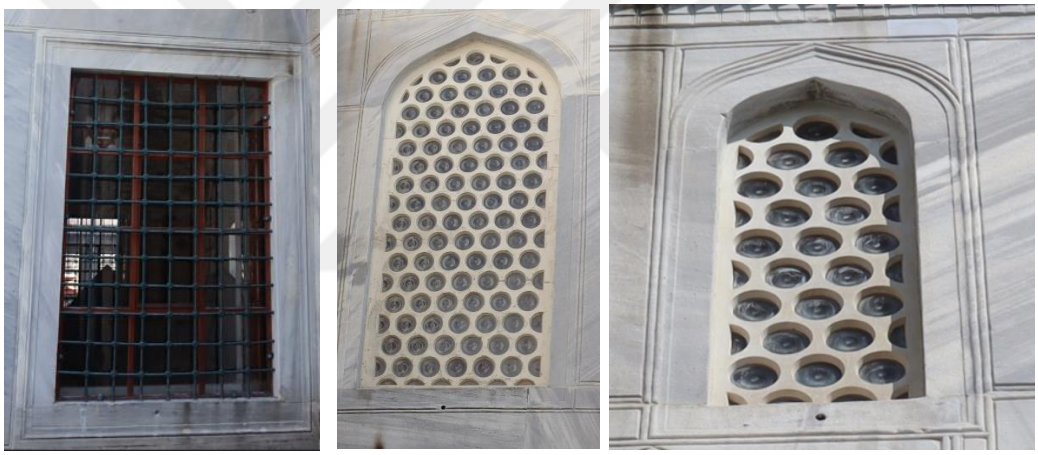
Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üstteki iki sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımına yer verilmiştir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Sövenin dışında pencereler etrafında herhangi bir çerçeve oluşturulmamıştır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup her bir pencere içe doğru kademelenen silmelerle çerçeveler içine alınmıştır. Kemer hizasında iki kola ayrılan silmelerden içteki pahlı silme kemer çevresini takip ederken dıştaki iki ince silme pencere etrafındaki çerçeveyi meydana getirmektedir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında dış cepheyi kaplayan beyaz mermer dışında bir malzemeye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3.318: Sultan Ahmet Türbesi 1. 2. 3. sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 27 cm genişliğindeki lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci ve Üçüncü Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kenarları profilli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer biçimde olup kenarları profillidir.

Kemer Köşeleri **:**Üçgenimsi formdaki kemer köşeleri etrafı oyularak belirginleştirilmiştir.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 14.50 m

Cephe Genişlik **:** 7. 54 m (1. Cephe), 6.07 m (2. Cephe), 7.90 m (3. Cephe), 7.91 m (4. Cephe), 7.92 m (5. Cephe), 7.92 m (6. Cephe), 7.96 m (7. Cephe), 6.60 cm (8. Cephe

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	277	158	1,8	4,38
1P2	1. Cephe	277	167	1,7	4,63
1P3	2. Cephe	280	167	1,7	4,68
1P4	2. Cephe	281	168	1,7	4,72
1P5	2. Cephe	281	168	1,7	4,72
1P6	2. Cephe	279	197	1,4	5,50
1P7	3. Cephe	278	187	1,5	5,20
1P8	3. Cephe	278	187	1,5	5,20
1P9	3. Cephe[68]	278	187	1,5	5,20
1P10	3. Cephe[69]	278	187	1,5	5,20
1P11	3. Cephe	278	187	1,5	5,20
1P12	3. Cephe	278	187	1,5	5,20
1P13	4. Cephe	282	197	1,4	5,56
1P14	4. Cephe	281	168	1,7	4,72
1P15	4. Cephe	281	168	1,7	4,72
1P16	4. Cephe	282	167	1,7	4,71
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	174	99	1,8	1,72
2P2	1. Cephe	173	100	1,7	1,73

[68] 1P9 eyvan bölümünün darülkurra yapısına açılan pencerelerinden biridir. Bu nedenle cephedeki pencere açıklık oranı hesaplanırken değerlendirmeye alınmamıştır.
[69] 1P10 eyvan bölümünün darülkurra yapısına açılan pencerelerinden biridir. Bu nedenle cephedeki pencere açıklık oranı hesaplanırken değerlendirmeye alınmamıştır.

2P3	1. Cephe	173	103	1,8	1,78
2P4	1. Cephe	174	101	1,7	1,76
2P5	2. Cephe	348	118	2,9	4,11
2P6	2. Cephe	348	121	2,9	4,21
2P7	2. Cephe	346	152	2,3	5,26
2P8	2. Cephe	351	155	2,3	5,44
2P9	2. Cephe	351	160	2,2	5,62
2P10	3. Cephe	344	158	2,2	5,44
2P11	3. Cephe	348	157	2,2	5,46
2P12	3. Cephe[70]	345	158	2,2	5,45
2P13	3. Cephe[71]	345	158	2,2	5,45
2P14	3. Cephe	342	145	2,4	4,96
2P15	3. Cephe	342	168	2,0	5,75
2P16	4. Cephe	347	163	2,1	5,66
2P17	4. Cephe	174	99	1,8	1,72
2P18	4. Cephe	173	100	1,7	1,73
2P19	4. Cephe	173	103	1,8	1,78
2P20	4. Cephe	353	158	2,2	5,58
3. Sıra Pencere Açıklıkları					
3P1	1. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P2	1. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P3	1. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P4	1. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P5	2. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P6	2. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P7	2. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P8	2. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P9	3. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P10	3. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P11	3. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P12	3. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P13	4. Cephe	198	72	2,8	1,43
3P14	4. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P15	4. Cephe	198	103	1,9	2,04
3P16	4. Cephe	198	72	2,8	1,43

[70] 2P12 eyvan bölümünün darülkurra yapısına açılan pencerelerinden biridir. Bu nedenle cephedeki pencere açıklık oranı hesaplanırken değerlendirmeye alınmamıştır.
[71] 2P13 eyvan bölümünün darülkurra yapısına açılan pencerelerinden biridir. Bu nedenle cephedeki pencere açıklık oranı hesaplanırken değerlendirmeye alınmamıştır.

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	189,23	22,94	8,2
2. Cephe	190,26	51,2	3,7
3. Cephe + Eyvan	258,23	49,35	5,2
4. Cephe	190,26	51,2	3,7
TOPLAM	**827,97**	**174,69**	**4,7**

Değerlendirme:

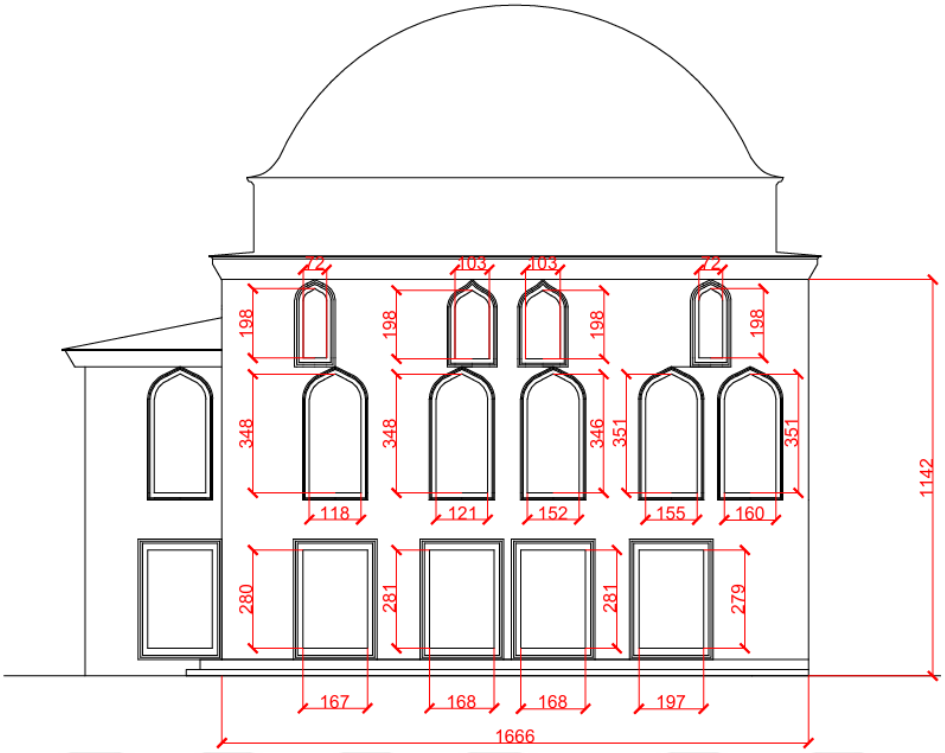
Sultan I. Ahmet Türbesi cephelerinde, üç sıralı pencere düzeni katlarda farklı sayıda ve boyutta pencere açıklıklarının asimetrik düzende yerleştirilmesiyle uygulanmıştır. Türbe ile darülkurra yapısının bağlantısı türbenin batı cephesine eklenen eyvanla sağlanmıştır. Bu sayede, Sedefkâr Mehmet Ağa'nın medrese yapılarıyla birlikte tasarladığı türbe yapılarında olduğu gibi türbenin bu cephesinin tamamen kapatılması engellenmiş ve batı yönündeki pencere sayısı eklenen pencere açıklıklarıyla arttırılmıştır. Türbenin cephe tasarımı *Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde* (1663) tekrar edilmiştir.

Biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşıyan pencere açıklıklarında sultan türbesi olması nedeniyle tüm cephede olduğu gibi daha nitelikli malzemeler tercih edilmiştir.

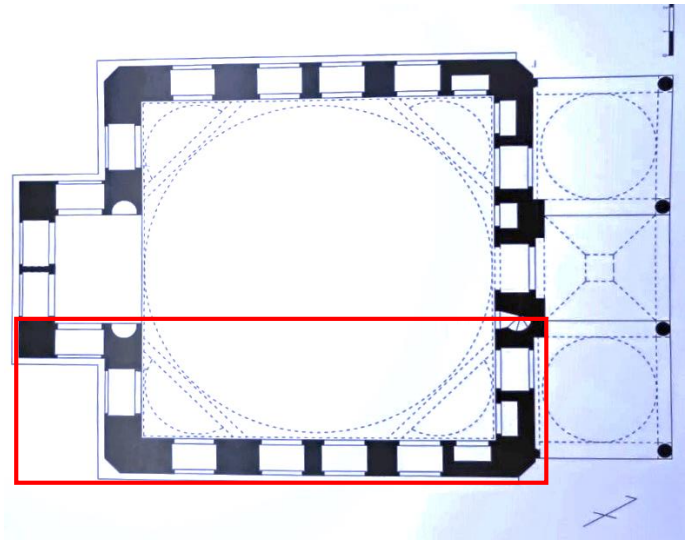
Türbenin birinci sıra pencere açıklıklarında farklı boyutlarda tasarlanan pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranında *1,8, - 1,4* arasında değişen farklı değerlere ulaşılmıştır. Türbedeki pencere açıklıklarının boyutları birbiri ile karşılaştırıldığında batı, güneybatı ve kuzeybatı yönlerine bakan pencerelerin daha geniş oldukları görülmektedir.

Cami cephelerinin konu edildiği bir çalışmadan, Sultan Ahmet Cami son cemaat yeri pencere açıklıklarının 277 cm yüksekliğinde 168,5 cm genişliğinde olduğu bilgisine ulaşılmış olup (İşleyen:1995, s.348) türbenin giriş cephesiyle caminin son cemaat yeri pencere açıklıklarının aynı boyutlarda tasarlandığı anlaşılmıştır. Türbenin cephe alanı kendinden önce inşa edilen türbelerden yüksek olmakla birlikte pencere açıklıkları

cephelerde geniş bir alanı kaplamaktadır. Bu nedenle türbede toplam cephe alanının pencere alanına oranı *4,2*'dir.

Şekil 2.3. 332: Sultan 1. Ahmet Türbesi 4. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 333: Sultan 1. Ahmet Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 334: Sultan Ahmet Türbesi, (Good, Frank M., 1875; Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü)

Şekil 2.3. 335: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi (N. Uzun, 2021)

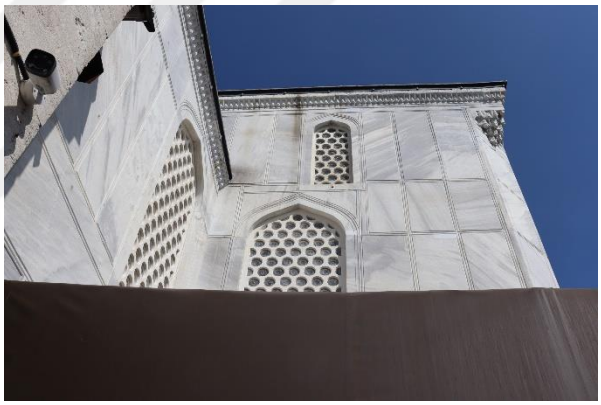

Şekil 2.3. 336: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 337: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

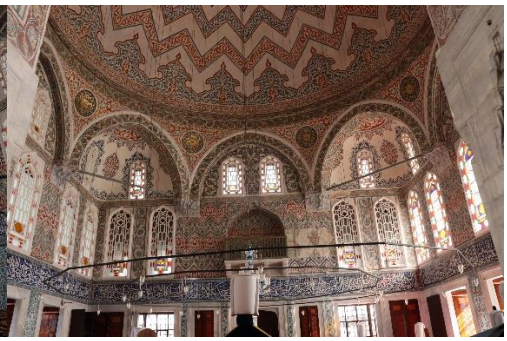
Şekil 2.3. 338: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 339: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 4. Cephe (N. Uzun,2021)
Şekil 2.3. 340: Sultan I. Ahmet Türbesi giriş cephesi 3. Cephe sağ kısın ve batı eyvanı (N. Uzun,2021)

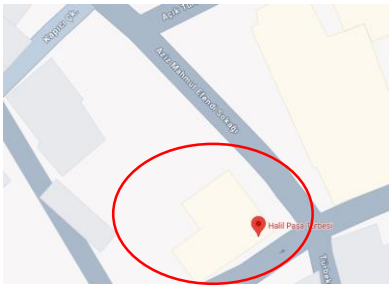

Şekil 2.3. 341: Sultan I. Ahmet Türbesi batı kenarı iç mekan (N. Uzun,2021)
Şekil 2.3. 342: Sultan I. Ahmet Türbesi doğu kenarı iç mekan (N. Uzun,2021)

2.3.43. Sadrazam Halil Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Aziz Mahmud Hüdâyî, Üsküdar, İstanbul		
İnşa Tarihi	17. yüzyıl 1. çeyreği		
Bani	Sultan III. Mehmed		
Mimar	Sadrazam Halil Paşa		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	İki Sıra 3/3		
Pencere Sayısı	17	1. Sıra	2. Sıra
		8	9

Şekil 2.3. 343: Sadrazam Halil Paşa Türbesi (https://www.google.com/maps/)

(N. Uzun, 2021)

Sadrazam Halil Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Üsküdar İlçesi Aziz Mahmud Hüdâyî Semtinde, Aziz Mahmud Sokağı ile Açık Türbe Sokağı'nın kesiştiği alanda yer alan türbe, kaptan-ı deryalıktan sadrazamlığa getirilen Halil Paşa (H.1038/M.1629 ö.) tarafından yaptırılmıştır (Konyalı: 1976, s.356; Ayvansarayi 2001: 607,608). Türbenin mimarının Sedefkâr Mehmet Ağa olduğu kabul edilmektedir (Küçükkaya:1987, s.120). Kapı üstünde yer alan kitabesinde H.1214 / M.1799/1800 tarihi yazılı ise de bu tarihin onarım zamanına ait olduğu düşünülmektedir (Ünsal:1982, s.86). [72]

Kare planlı türbe, iç mekânda tromplarla geçilen dışta sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Giriş cephesinde mukarnas başlıklı üç sütunun taşıdığı sivri kemerli üç birimli revak bölümü yer almaktadır. Eğimli bir arazi üzerine kurulmasından dolayı türbenin altında oluşan kat, çeşme ve sebil olarak değerlendirilmiştir.

Türbenin yanında daha sonraki bir dönemde yapıldığı tahmin edilen Halil Paşa'nın oğlu Mahmut Bey'e ait türbe bulunmaktadır (Konyalı: 1976, s.356).

[72] "İzâ tehayyertüm fi'l-umûri feste'înû min ehli-l kubûr Ketebehü Mütevelli" 1214 (Konyalı 1976: s.356).

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme küfeki taşından inşa edilen türbenin, revak sütun ve kemerlerinde, sebil cephesinde, pencere açıklıklarında ve kapıda mermer kullanılmıştır. Doğu ve güney cepheleri yola bakan türbenin batı cephesi Mahmut Bey Türbesi'nin eklenmesinden dolayı kapanırken kuzey cephesi revaklı giriş bölümü olarak düzenlenmiştir.

Türbenin cephelerinde *birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde alt sırada ortadaki pencere açıklığı yerinde kapıya yer verilerek diğer cephelerle uyum sağlanmıştır. Revak bölümünün sol kenarının örülerek kapatılmasıyla ve bu alana birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığı yerleştirilmiştir. Mahmut Bey Türbesine bitişik batı cephesinde, alt sıra pencerelerin ikisi kapatılmışken biri iki türbe arasındaki geçişi sağlayan kapıya dönüştürülmüştür.

Dışa taşkın profille sebil katından ayrılan türbe üstte yine dışa taşkın profilli bir saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Sadrazam Halil Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Her iki sıradaki pencere açıklıkları silmelerden oluşturulmuş tek bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçeveler alt kısımda dar alınlıktan itibaren üst kısımda geniştir

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento, söve ve alınlıklarda mermer, kemerlerde kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 344: Sadrazam Halil Paşa Türbesi
alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**Mermerden oluşturulmuş lento ve sövelerin kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan örülmüş olup düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki mermer alınlığı kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer kesme taştan örülmüş olup düz yüzeylidir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.23 m

Cephe Genişlik: 9.47 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	177	100	1,8	1,77
1P2	1. Cephe	177	103	1,7	1,82
	2. Cephe	Mahmut Bey Türbesi'ne bitişiktir.			
1P3	3. Cephe	177	104	1,7	1,84
1P4	3. Cephe	177	100	1,8	1,77
1P5	3. Cephe	180	105	1,7	1,89
1P6	4. Cephe	177	100	1,8	1,77
1P7	4. Cephe	180	100	1,8	1,80
1P8	4. Cephe	177	100	1,8	1,77
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	186	121	1,5	2,25
2P2	1. Cephe	186	123	1,5	2,29
2P3	1. Cephe	186	119	1,6	2,21
	2.Cephe	Mahmut Bey Türbesi'ne bitişiktir.			
2P4	3. Cephe	206	99	2,1	2,04
2P5	3. Cephe	206	101	2,0	2,08
2P6	3. Cephe	206	99	2,1	2,04
2P7	4. Cephe	206	103	2,0	2,12
2P8	4. Cephe	206	103	2,0	2,12
2P9	4. Cephe	206	103	2,0	2,12

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	59,00	10,34	5,7
2. Cephe	59,00	11,66	5,1
4. Cephe	59,00	11,71	5,0
TOPLAM	**176,99**	**33,71**	**5,3**

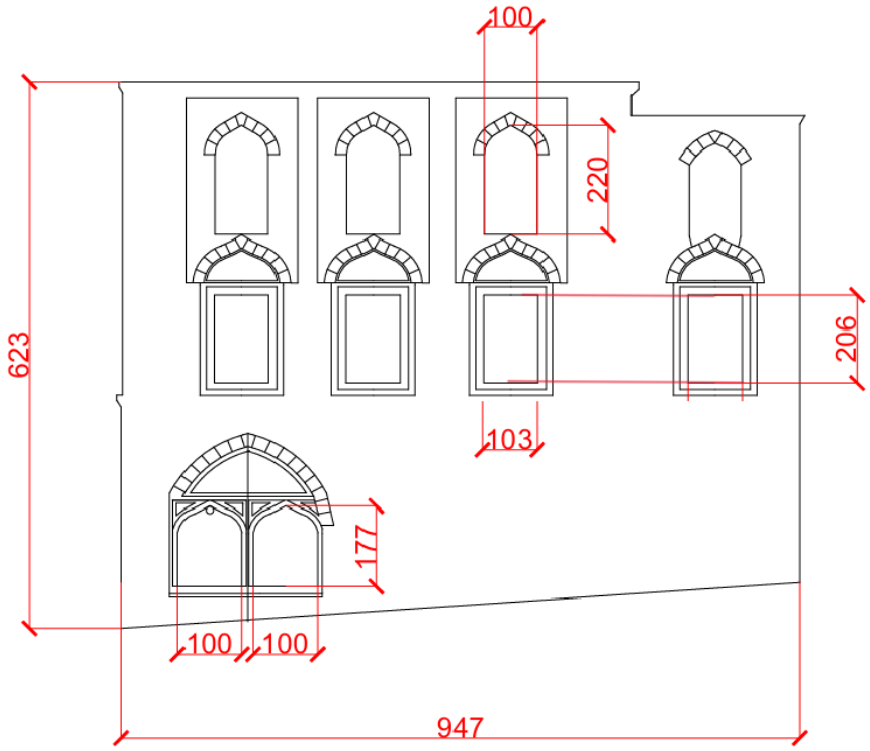
Değerlendirme

Türbe cephelerinde uygulanan, birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni, dörtgen planlı türbe yapılarında Mimar Sinan'ın inşa ettiği Üsküdar Şemsi Ahmet Paşa Türbesi'nden (1580), itibaren uygulanmaktadır. Sedefkar Mehmet Ağa'nın eseri olan Halil Paşa Türbesi, cephe düzenlemesi bakımından aynı mimara ait Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (1606-1613) ile benzer özellikler göstermektedir. Revak bölümünün örülerek bu alanda pencere açıklığına yer verilmesi, Sedefkar Mehmet Ağa'nın Şehzade Külliyesi'nde inşa ettiği Destari Mustafa Paşa Türbesi'nde (ö.1611) karşımıza çıkmaktadır.

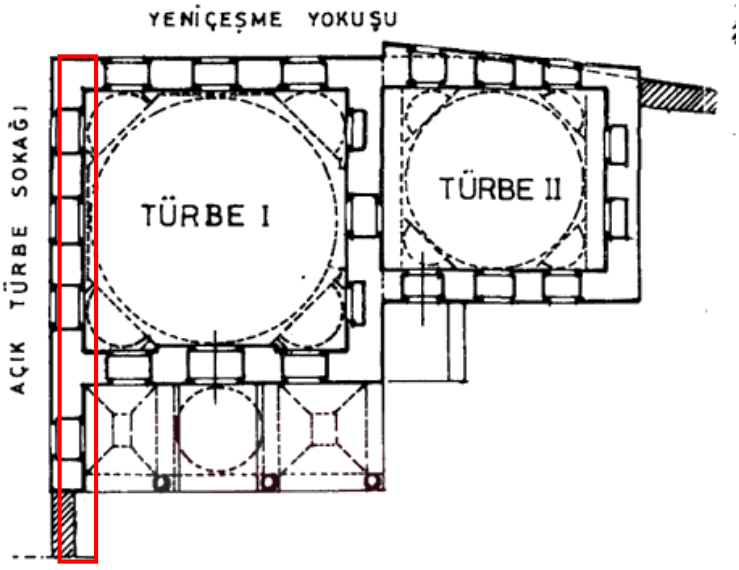
Türbede pencere açıklıkları biçimsel özellikleri bakımından dönem özelliklerini taşımaktadır. Alt ve üst sıra pencere açıklıklarının tek bir çerçeve içine alınması genellikle çokgen planlı türbelerde uygulanırken burada kübik gövdeli bir yapıda tercih edilmiştir.

Türbe, pencere ölçüleri bakımından da Sedefkar Mehmet Ağa'nın inşa ettiği türbeler arasında Destari Mustafa Paşa Türbesi ile yakınlık göstermektedir. Her iki türbede, cephe yüksekliğine bağlı olarak, dönemi içerisinde küçük boyutlu sayılabilecek pencere açıklıklarına yer verilmiş olup pencere yükseklikleri 170 – 173 cm, genişlikleri 100 cm'dir.

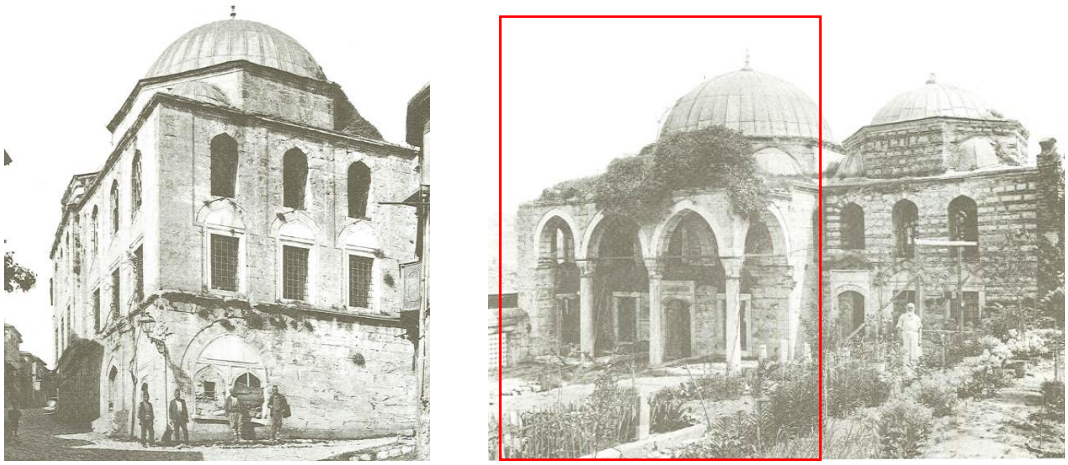
Cephe alanının pencere alanına oranı, cephe özelinde değerlendirildiğinde Destari Mustafa Paşa Türbesi ile 5,0 ile 5,9 arasında değişen yakın oranlara rastlanmıştır. Ancak, Destari Mustafa Paşa'nın bir cephesinde az sayıda pencere açıklığına yer verilmesinden dolayı toplam alanının pencere açıklıklarının toplam alanına oranı Destari Mustafa Paşa Türbesi'nde 7,9 Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nde 5,3'dür.

Şekil 2.3. 345 : Sadrazam Halil Paşa Türbesi 4. Cephe

Şekil 2.3. 346: Sadrazam Halil Paşa Türbesi (Küçükkaya:1987)

Şekil 2.3. 347: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 1912 (Gurlitt: 1999)

Şekil 2.3. 348: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 1. Cephe (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 349: Sadrazam Halil Paşa Türbesi 2. Cephe
(Mahmut Bey Türbesi'ne bitişik batı cephesi) (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 350: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, Mahmut Bey Türbesi'ne bitişik batı cephesinin (2. Cephe) iç mekândan görünüşü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 351: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 3.ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

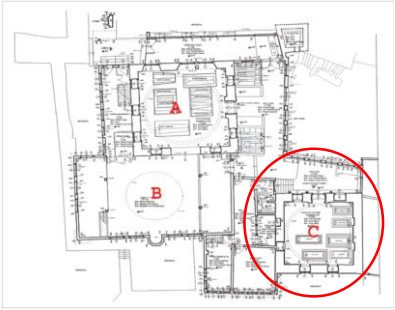

Şekil 2.3. 352: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 353: Sadrazam Halil Paşa Türbesi, 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.44. Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Yahya Efendi Dergahı, Beşiktaş, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">17. yüzyıl 1. çeyreği</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Sedefkar Mehmet Ağa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
2/2</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">4</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>2</td><td>2</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 354 : Yahya Efendi Dergahı Vaziyet Planı (Aydemir: 2010)

Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesinin Genel Tanımı

II. Osman Dönemi sadrazamlarından Güzelce Ali Paşa H.1300/M.1623 yılında vefatı üzerine Yahya Efendi Dergahına defnedilerek kabri üzerine türbe yapısı inşa edilmiştir (Tanman:2013, s.246). Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Sedefkar Mehmet Ağa'nın eseri olduğu kabul edilmektedir (Küçükkaya:1987, s.127)

Kare planlı türbe, pandantiflerle geçilen ve sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Doğu ve batı cephesi dergah yapılarına bitişik olan türbeye kuzey cephesindeki koridora açılan kapıdan ulaşılmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Doğu, batı ve kuzey cepheleri dergahın diğer yapılarına bitişik olan türbenin sadece güney cephesi dışarı açılmaktadır. Dört sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende örülmüş türbe cephelerinde alt ve üst sırada ikişer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı, üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinde sınırlandıran silme vb. çerçeveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında lento, söve ve alınlıklarda mermer, kemerlerde kesme taş ve tuğla birlikte kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 355: Güzelce Ali Paşa Türbesi
alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermerden oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan almaşık düzende örülmüştür.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 4.90 m

Cephe Genişlik: 8.90 m (1. Cephe, Kuzey Cephesi)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe[73]**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	165	104	1,6	1,72
1P2	1. Cephe	165	104	1,6	1,72
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	165	91	1,8	1,50
2P2	1. Cephe	165	91	1,8	1,50

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	43,61	3,22	13,6
TOPLAM	**43,61**	**3,22**	**13,6**

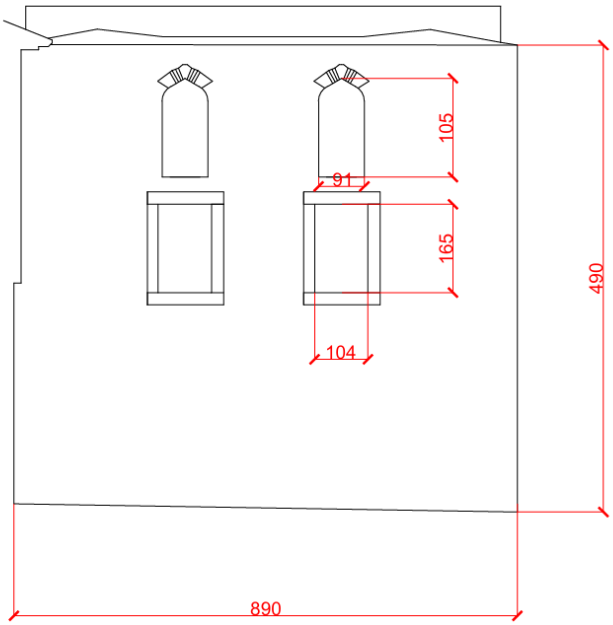
Değerlendirme:

Türbe cephelerinin kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmesi İstanbul'daki türbe yapıları arasında nadiren görülmekte olup İstanbul'da incelenen türbe yapıları arasında Güzelce Ali Paşa Türbesi dışında Kapı Ağası Hüseyin Ağa (Kesik Baş) Türbesi (1507-1508) cephelerinde rastlanmıştır.

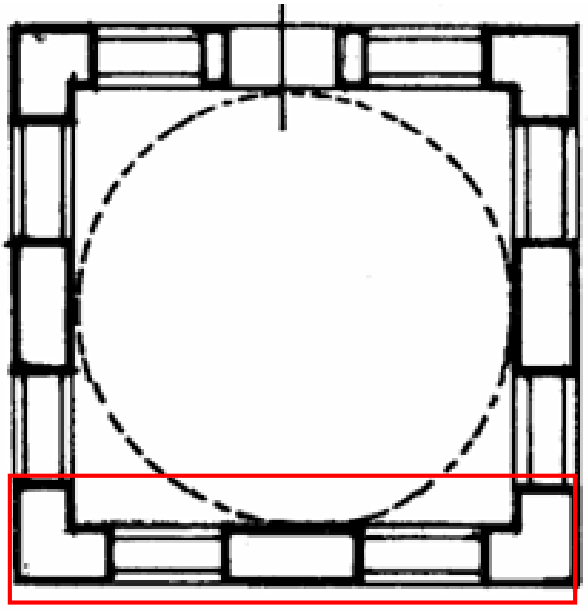
[73] Türbenin dışarı açılan tek cephesi değerlendirilmiştir.

Sedefkar Mehmet Ağa'nın devlet adamları için inşa ettiği diğer mezar yapılarıyla karşılaştırıldığında pencere açıklıklarının kullanılan malzeme ve biçimsel özellikleri bakımından sadedir.

Pencere açıklıkları, cephe ölçülerine bağlı olarak küçük boyutludur.

Şekil 2.3. 356 : Güzelce Ali Paşa Türbesi 1. Cephe

Şekil 2.3. 357 : Güzelce Ali Paşa Türbesi Planı (Küçükkaya, 1987)

Şekil 2.3. 358: Güzelce Ali Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

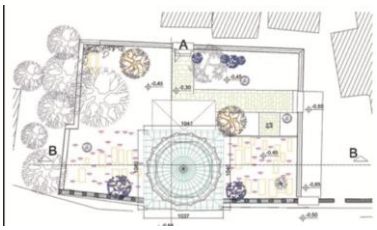
Şekil 2.3. 359: Güzelce Ali Paşa Türbesi dergaha açılan cepheler (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 360: Güzelce Ali Paşa Türbesi dergaha açılan cepheler (N. Uzun, 2021)

2.3.45. Nakkaş Hasan Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="4">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="4">Zal Mahmut Paşa Külliyesi Eyüp, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="4">17. yüzyıl 1. çeyreği</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="4">Nakkaş Hasan Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="4">Sedefkar Mehmet Ağa</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="4">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="4">İki Sıra (Kasnak Pencereli)
2/2</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">17</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td><td>Kasnak</td></tr>
<tr><td>6</td><td>8</td><td>8</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 361: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi Vaziyet Planı http://www.mayamimar.com/Images/05p-RRR3a.jpg)

(N. Uzun, 2021)

Nakkaş Hasan Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyupsultan İlçesi'nde Zal Mahmut Paşa Camii'nin yakınında yer alan türbe, Enderun'da yetişmiş, yeniçeri ağası, beylerbeyi, vezirlik görevinde bulunmuş Nakkaş Hasan tarafından yaptırılmıştır. Türbenin inşa kitabesi yoktur. Ancak, Nakkaş Hasan Paşa'nın H.1031/M.1623 yılında vefat ettiği ve Eyüp'teki türbesine gömüldüğü bilinmektedir (Demiriz:1989, s.64).

Türbe, kare plan şemasında inşa edilmiştir. Önünde dört sütuna oturan revak bölümü bulunan türbe, onaltıgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş kare planlı türbenin etrafı avlu duvarıyla çevrilmiş olup güney cephesi yol üzerinde yer almaktadır. Giriş cephesi olarak düzenlenen kuzey cephesi mukarnas başlıklı mermer sütunların taşıdığı iki renkli taşla örülmüş sivri kemerli revak düzenlemesi ile diğer cephelerden ayrılmaktadır. Üç gözlü revak

bölümünde orta kemerin iki yanında bulunan kemerlerin üzerinde ayet kitabesine yer verilmiştir (Çobanoğlu:2006, s.330; Tahaoğlu:1988, s.234). Kapı açıklığı üzerinde de dua kitabesine yer verilmiş olup kitabenin üstü ve kapının iki yanındaki nişlerin alınlıkları istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiştir.

Türbenin diğer üç cephesinde *birinci ve ikinci sırada ikişer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Giriş cephesinde üst sırada ikişer pencere açıklığına yer verilerek diğer cephelerle uyum sağlanmıştır. Köşelerin gömme sütunlarla yuvarlaklaştırıldığı türbe cepheleri üstte bir sıra mukarnaslı saçakla sonlandırılmıştır. Onaltıgen kasnağın her bir köşesi sütunçelerle yumuşatılmış olup sivri kemerli sekiz pencere açıklığı kasnak cephelerine nöbetleşe yerleştirilmiştir.

Yol üzerine cephede alt sıradaki iki pencere arasına bir çeşme yerleştirilmiştir. İki yanında sütunçeler bulunan ve üst kısmı bir sıra mukarnaslı niş şeklinde düzenlenen çeşmenin tek satır halindeki kitabesinde Hasan Paşa'nın adı geçmektedir. Çeşmenin sağında türbe cephesine yerleştirilen H.1126 m.1714 tarihli bir diğer kitabeden çeşmenin Mostarlı Mustafa Paşa oğlu Mehmed Bey'in türbeye gömülmesi üzerine buraya konulduğu anlaşılmaktadır (Çobanoğlu:2006, s. 331).

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Nakkaş Hasan Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. Pencere açıklıkları dışta profilli silmelerle çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve alınlık hizasında iki kola ayrılarak bir kolu hafifletme kemerini takip ederken diğer kolu çerçeveyi tamamlamaktadır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Zeminden hafif çökertilmiş sövelere sahip pencere açıklıkları içe doğru pahlanmış silme ile çerçeve içine alınmıştır. Alt ve üst sırada kemer köşeleri üçgen formunda yükseltilerek doldurulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında mermer, kesme taş ve pudingi mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 362: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi
birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 26 cm genişliğindeki mermer lento ve sövelerin, kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri sivri kemer formundadır. Yola bakan cephedeki iki pencere açıklığında (1P3-1P4) hafifletme kemerleri pudingi mermer ve düz beyaz mermerden almaşık düzende örülürken diğer pencerelerde kesme taş kullanılmıştır.

Alınlık **:** Sivri kemer formundaki mermer alınlıkların kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Üçgen formunda yükseltilmiştir.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:**Sivri kemer formundadır. Yola bakan cephedeki iki pencere açıklığında (2P5-2P6) kemerler pudingi mermer ve düz beyaz mermerden almaşık düzende örülürken diğer pencerelerde kesme taş kullanılmıştır.

Kemer Köşeleri **:** Üçgen formunda yükseltilmiştir.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.59 m

Cephe Genişlik: 9.60 m (1. 2. 3 .4 Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	208	132	1,6	2,74
1P2	2. Cephe	208	132	1,6	2,74
1P3	3. Cephe	208	132	1,6	2,74
1P4	3. Cephe	208	132	1,6	2,74
1P5	4. Cephe	208	132	1,6	2,74
1P6	4. Cephe	208	132	1,6	2,74
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P2	1. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P3	2. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P4	2. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P5	3. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P6	3. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P7	4. Cephe	264	136	1,9	3,60
2P8	4. Cephe	264	136	1,9	3,60
Kasnak					
3P1	1. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P2	3. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P3	5. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P4	7. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P5	9. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P6	11. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P7	13. Cephe	179	90	2,0	1,61
3P8	15. Cephe	179	90	2,0	1,61

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	82,46	7,18	11,49
2. Cephe	82,46	12,67	6,51
3. Cephe	82,46	12,67	6,51
4. Cephe	82,46	12,67	6,51
TOPLAM	**329,84**	**45,19**	**7,3**

Değerlendirme:

Nakkaş Hasan Paşa Türbesi, Sedefkar Mehmet Ağa'ya ait türbe yapıları arasında kasnak çevresinde pencere açıklıklarına yer verilen tek türbe yapısıdır.

Pencere açıklıkları, biçimsel özellikleri bakımından, dönemin diğer devlet adamı türbeleriyle benzer özellikler göstermiş olsa da[74] hafifletme kemerinde mermer ve pudingi mermer kullanımı türbeyi devlet adamı türbelerinden ayırır.

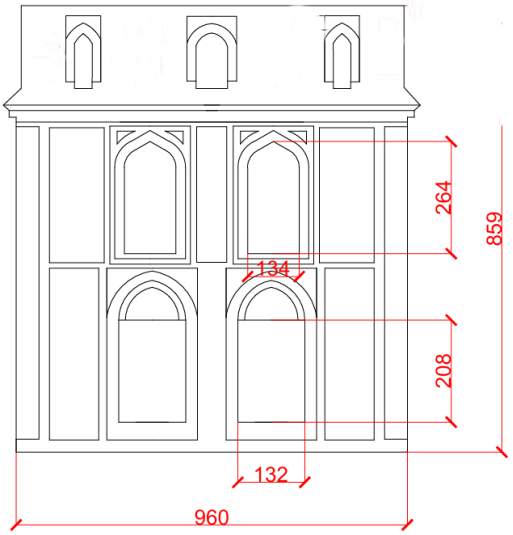
Nakkaş Hasan Paşa Türbesi, dönemi içinde büyük boyutlu pencere açıklıklarına sahiptir. Sedefkar Mehmet Ağa döneminde inşa edilen yedi türbeden dördünde, birinci sıra pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,7 olarak hesaplanmıştır.[75] Nakkaş Hasan Paşa Türbesi, Güzelce Ali Paşa Türbesi ve Kuyucu Murat Paşa Türbesi bu dönemde 1,6 oranının uygulandığı türbe yapılarıdır.

Pencere sayıları ve boyutları birbirinden farklı olmakla birlikte Sedefkar Mehmet Ağa'ya ait üç türbede toplam alanın pencere alanına oranında yakın değerlere ulaşılmıştır.[76]

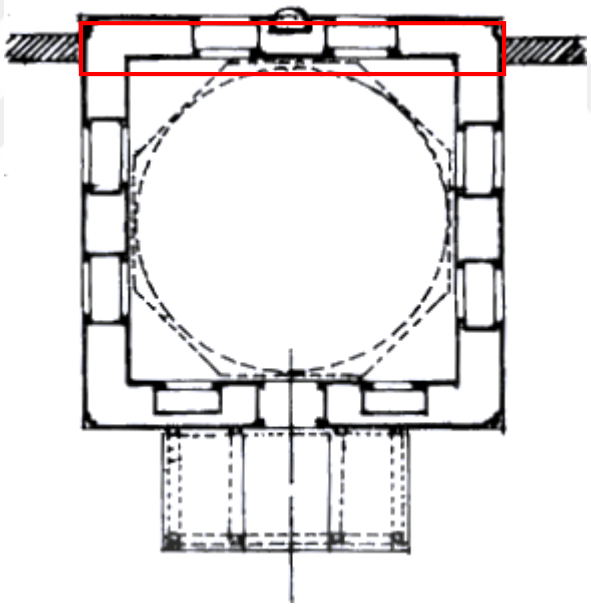
[74] Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603), Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi (1610), Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610), Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623).

[75] Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) (1P1), Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi (1610), Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610), Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617)

[76] Nakkaş Hasan Paşa Türbesi'nde toplam alanın toplam pencere alanına oranı 7,3'dür. Bu oran Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nde (1606) 7,4; Destari Mustafa Paşa Türbesi'nde (1610) 7,9'dur. Dönemin diğer türbelerinde Sultan III. Mehmet Türbesi'nde 6,6; Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi'nde (1610) 5,7; Sultan I. Ahmet Türbesi'nde 5,7'dir.

Şekil 2.3. 363 : Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe

Şekil 2.3. 364: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (Küçükkaya:1987)

Şekil 2.3. 365: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi, 1933 (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 366: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

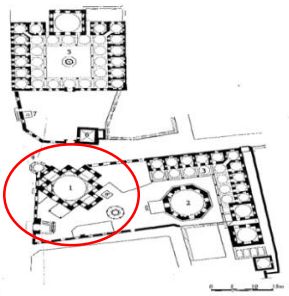

Şekil 2.3. 367: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 1. Cephe Revak Bölümü
Şekil 2.3. 368: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 369: Nakkaş Hasan Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.46. Bayram Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021				
Konum	Bayram Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul				
İnşa Tarihi	H. 1044/ M.1635				
Bani	Bayram Paşa				
Mimar	Mimar Kasım Ağa				
Plan	Kare				
Pencere Düzeni	İki Sıra (Kasnak Pencereli)				
Pencere Sayısı	39	1. Sıra	2. Sıra	Kasnak	
		17	18	4	

Şekil 2.3. 370: Bayram Paşa Türbesi Vaziyet Planı (Kuban:2021)

(N. Uzun, 2021)

Bayram Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesi Haseki Semtinde Haseki Külliyesi'nin yanında yer alan Bayram Paşa Külliyesi'nin bir yapısı olan türbe, IV. Murad dönemi sadrazamlarından Bayram Paşa tarafından külliye ile birlikte H. 1044/ M.1635 yılında yaptırılmıştır (Nayır: 1976, s.397-410).[77] Medrese, sıbyan mektebi, tekke, türbe, sebil, çeşme ile dükkanlardan oluşan külliyede sebil yapısıyla bitişik türbe külliyenin kuzeydoğusuna konumlandırılmıştır. Türbenin inşa tarihi sebil üzerindeki kitabede belirtilmiştir. Külliyenin mimarının kim olduğuna dair herhangi bir tarihi belge bulunmamakla birlikte Mimar Kasım Ağa olduğu düşünülmektedir. (Nayır: 1976, s.408).

Üç tarafı eyvanlarla genişletilen kare plan şemasına sahip türbede ortadaki mekân kubbe yanlardaki eyvanlar çatı ile örtülüdür. İç mekânda tromplarla geçilen kubbe dışarıda sekizgen kasnak üzerine oturtulmuştur. Eyvan bulunmayan giriş cephesinde

[77] *"Merhaba asaf sütude şiyem/ Habbeza zat-ı bi emsal ve adil/ Nice âsar ki ehemmiyetle eder/ Dehr ile menzilin tekmil/ Böyle sahib/ Hıfz eder kudretiyle hayyı celil/ Ey sahib-i dua devletin/ İle zikr ola ömrü tavil/ Bir dua ile dendi tarihi Teşnegan-ı cihane oldu sebil H.1044/M.1635"*

üç gözlü revak bölümü yer almaktadır. Türbeye giriş basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş üç kenarı eyvanlarla genişletilen türbenin kuzeydoğu cephesi sebil ile bitişik olup yol üzerinde yer almaktadır. Sebilin solundan başlayarak avlu duvarıyla çevrilen külliyede türbenin diğer cepheleri avlu içinde kalmıştır. Avlu duvarıyla sebilin birleştiği yerde üçgen bir alan oluşmuş ve iç mekâna katılamayan bu bölüme geniş avlu duvarı pencereleri açılmıştır. Türbe pencerelerinin de aracılığıyla yol üzerinden iç mekânın görülmesi sağlayan bu pencerelerin hacet penceresi olarak tasarlandığı düşünülmektedir (Nayır: 1976, s.405).

Türbede iki sıra pencere düzeni kasnak çevresinde de pencere açıklıklarına yer verilerek uygulanmıştır. Giriş cephesi olarak düzenlenen güneydoğu cephesi dışındaki cephelerde eyvanın tüm kenarlarında ve iki yanında kalan duvar yüzeylerinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Bu cephelerin her birinde alt ve üst sırada beşer pencere açıklığı olmak üzere toplam on pencere açıklığı bulunmaktadır. Giriş cephesinde alt sırada kapının iki yanında iki pencere açıklığına üç yer verilmiştir.

Sekizgen planlı kasnakta dört pencere açıklığına yer verilmiş olup üçü eyvan pencerelerinin üstüne biri de kapı açıklığının üstüne gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Şekil 2.3. 371: Bayram Paşa Türbesi birinci, ikinci sıra ve kasnak pencereleri (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Kuyucu Murat Paşa Türbesi,birinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu, düz atkılı olup üstlerinde sivri kemerli alınlıklara sahiptir. İkinci sıra ve kasnak pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere açıklıklarını duvar yüzeyinde sınırlandıran silme vb. çerçeveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Kesme taş ve mermer kullanılmıştır

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 25 cm genişliğindeki mermer lento ve sövelerin kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri kesme taştan örülmüş olup düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Sivri kemerli pencere alıklıkları mermerden oluşturulmuştur. Alınlıklarının etrafı dışta düz içte çökertilmiş iki silme kademelendirilmiştir

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Kesme taştan örülmüş sivri kemer duvar yüzeyinden hafif çökertilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.00 m

Cephe Genişlik: 10.62 m. (1. Cephe), 17,51 m. (2. Cephe), 16.31 m (3. Cephe)[78]

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P2	1. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P3	2. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P4	2. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P5	2. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P6	2. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P7	2. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P8	3. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P9	3.Cephe	188	112	1,7	2,11
1P10	3. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P11	3. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P12	3. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P13	4. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P14	4. Cephe	188	112	1,7	2,11
1P15 1P6-7	4. Cephe	Sebile Açılıyor			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	161	124	1,3	2,00
2P2	1. Cephe	161	124	1,3	2,00
2P3	1. Cephe	161	124	1,3	2,00
2P4	2. Cephe	296	124	2,4	3,67
2P5	2. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P6	2. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P7	2. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P8	2. Cephe	296	124	2,4	3,67
2P9	3. Cephe	296	124	2,4	3,67
2P10	3. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P11	3. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P12	3. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P13	3. Cephe	296	124	2,4	3,67
2P14	4. Cephe	296	124	2,4	3,67
2P15	4. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P16	4. Cephe	207	124	1,7	2,57
2P17	4. Cephe	206	118	1,7	2,00
2P18	4. Cephe	296	124	2,4	2,00
Kasnak					

[78] Eyvanın her bir kenarı toplanarak hesaplanmıştır.

3P1	1. Cephe	119	92	1,3	1,09
3P2	2. Cephe	119	92	1,3	1,09
3P3	3. Cephe	119	92	1,3	1,09
3P4	4. Cephe	119	92	1,3	1,09

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	74,34	10,20	7,3
2. Cephe	122,57	25,56	4,8
3. Cephe	114,17	25,56	4,7
4. Cephe	Sebille birleşiyor		
Toplam			
4. Cephenin Sebille Kapatılmadığı Düşünülerek	433,65	86,89	4,99
Sebilin Olduğu Cephe Dışında	311,08	61,32	5,07

Değerlendirme

Bayram Paşa Türbesi, Mimar Kasım Ağa'nın mimarbaşı olduğu dönemde inşa edilip günümüze ulaşan tek türbe yapısıdır. Ayasofya Vaftizhanesi'nin Kasım Ağa döneminde I. Mustafa için türbe haline dönüştürüldüğü bilinmektedir.[79]

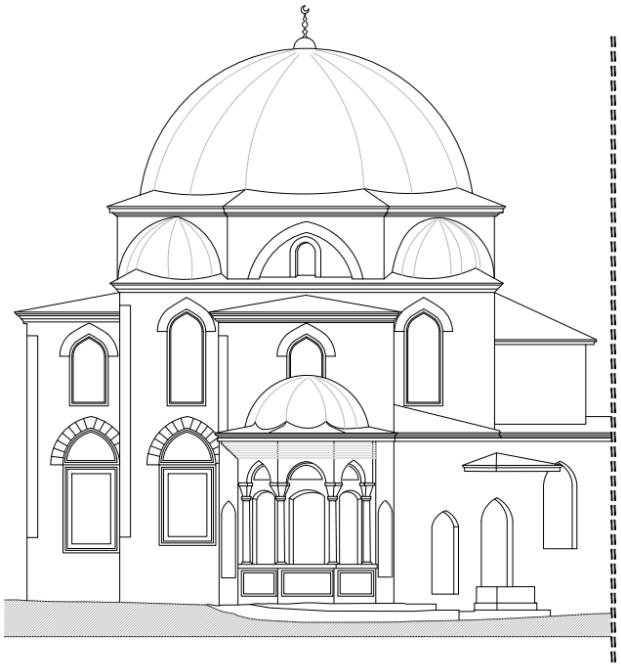
Sedefkar Mehmet Ağa türbelerinde sıklıkla karşılaştığımız, yapının bir cephesinin pencerelerle sebile açılması bu yapıda da devam ettirilmiştir.

Cephelerde pencere açıklıklarını duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir çerçeveye yer verilmemiştir. Bu pencere tasarımı, daha öncesinde birçok türbe yapısında yer almakla birlikte, 17. yüzyılda Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin arka cephesinde ve (1606), Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nde (1617) görülmektedir.

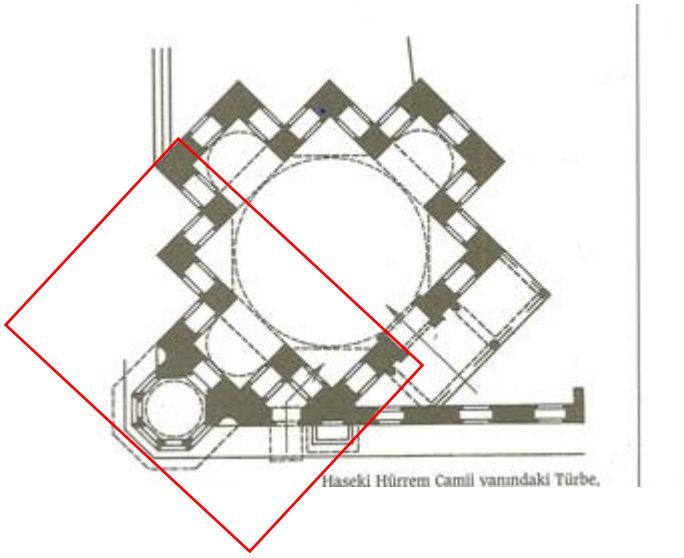
Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında tespit edilen ölçü ve oran, ilk olarak Mimar Sinan'ın son dönemlerinde Şah Huban Türbesi ile Piyale Paşa Türbesi pencere açıklıklarında karşımıza çıkmıştır. Davut Ağa döneminde Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi (1588) ile Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi (1599) pencere açıklıklarında tercih edilmiş ve Sedefkâr Mehmet Ağa döneminde sadece Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin arka cephelerinde kullanılmıştır. Bayram Paşa Türbesi'nden sonra inşa

[79] Ayasofya Vaftizhanesi onun döneminde türbeye dönüştürülmüştür. (Bkz. Eyice:1979, s.767-808)

edilen Eyüp'teki Abdurrahman Paşa Türbesi'nin (1648) pencere açıklıklarında tekrar edilmiştir. [80]

Şekil 2.3. 372: Bayram Paşa Türbesi 4. Cephe (Gurlitt'den işlenerek)

Şekil 2.3. 373: Bayram Paşa Türbesi (Gurlitt: 1999)

[80] Abdurrahman Paşa Türbesi'nin (1648) alt sıra pencere açıklık ölçüleri: 187x112

Şekil 2.3. 374: Bayram Paşa Türbesi,1949 (Eski İstanbul Fotoğrafları, www.eskiistanbul.net)

Şekil 2.3. 375: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 376: Bayram Paşa Türbesi ve avlu duvarı pencereleri (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 377: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 378: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 379: Bayram Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.47. Abdurrahman Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td><td rowspan="9">
Şekil 2.3. 380: Abdurrahman Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı
https://kulturenvanteri.com/tr
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Camii Kebir Caddesi, Eyüp, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H. 950/ M.1543-44</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Şekerpare Hatun</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Bilinmemektedir</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">17</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>6</td><td>8</td></tr>
</table>

Abdurrahman Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyupsultan İlçesi'nde Camii Kebir Caddesi üzerinde bulunan türbe, Sultan İbrahim'in baş müsahibesi Şekerpare Hatun tarafından H. 950/ M.1543-44 tarihinde kendisi için yaptırılmıştır. Şekerpare Hatun'un sürgün edilmesiyle satışa çıkarılan türbe, Abdurrahman Paşa ve Hazine-i Hassa Ağalarından Hasan Paşa tarafından satın alınmıştır (Demiriz: 1989, s.12).

Sekizgen planlı türbenin üzeri pandantiflerle geçilen ve dışta beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Revak bölümü bulunmayan türbeye 201x115 cm ölçülerinde basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Yola bakan cephesindeki sebil günümüze ulaşmamıştır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan, sade cephelere sahip türbede kapı ve pencerelerde mermer kullanılmıştır. Sekizgen planlı türbenin giriş dışındaki yedi cephesi alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni ile biçimlendirilmiştir. Giriş

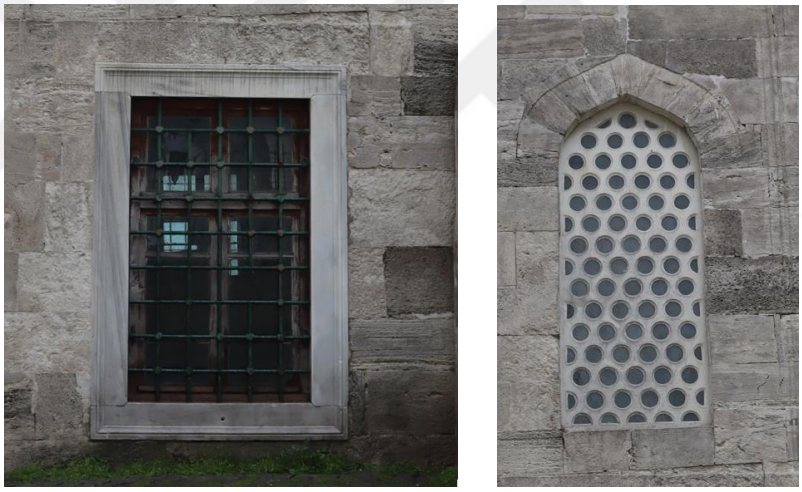
cephesi olarak düzenlenen kuzey cephesinde kapı açıklığı üstünde bir pencere açıklığına yer verilmiştir.

Türbenin altı cephesinde birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkları profilli silmeden tek bir çerçeve içine alınırken giriş ve girişin yanındaki kuzeybatı cephesinde sadece üst sıra pencere açıklıkları etrafında çerçeve oluşturulmuştur. Cepheler dışa taşkın silmelerle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede birinci ve ikinci sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılı olup söve ile çevrelenmiştir.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerli olup silmelerle çerçeve içine alınmıştır.

Şekil 2.3. 381: Abdurrahman Paşa Türbesi
alt ve üst sıra pencere açıklıları (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento : Ortalama 23 cm genişliğindeki mermer lento ve sövelerin kenarları çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklıkla açıklık korunmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır. Kesme taştan örülmüş sivri kemer duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.55 m

Cephe Genişlik: 3.93 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P2	3. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P3	4. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P4	5. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P5	6. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P6	7. Cephe	187	112	1,7	2,09
1P7	8. Cephe	187	112	1,7	2,09
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P2	2. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P3	3. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P4	4. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P5	5. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P6	6. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P7	7. Cephe	274	114	2,4	3,12
2P8	8. Cephe	274	114	2,4	3,12

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	29,67	3,12	9,5
2. Cephe	29,67	5,22	5,7
3. Cephe	29,67	5,22	5,7
4. Cephe	29,67	5,22	5,7
5. Cephe	29,67	5,22	5,7
6. Cephe	29,67	5,22	5,7
7. Cephe	29,67	5,22	5,7
8. Cephe	29,67	5,22	5,7
TOPLAM	**329,84**	**45,19**	**7,3**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**207,69**	**36,54**	**5,7**

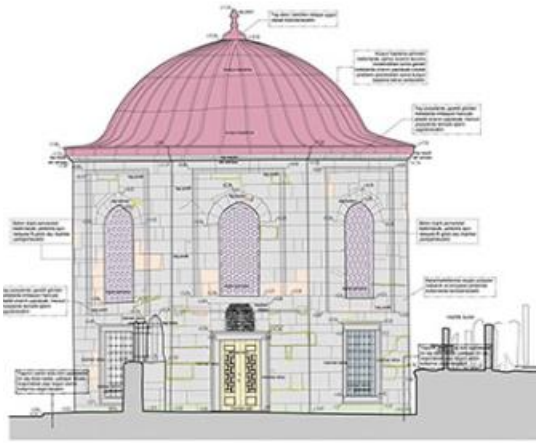
Değerlendirme

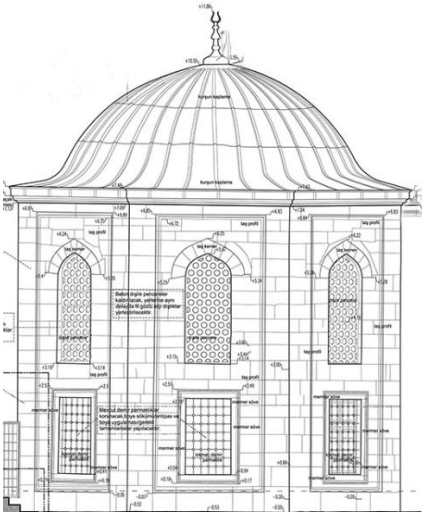
Çokgen planlı türbenin cephelerinde Osmanlı dönemi mezar yapılarında sıklıkla karşılaşılan alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan pencere düzeni uygulanmıştır.

Abdurrahman Paşa Türbesi'nde olduğu gibi sadece söve ile çevrili olup üzerinde alınlık bölümüne yer verilmeyen düz atkılı pencere tasarımı 17. yüzyılda hanedan mensupları için inşa edilen türbelerin alt sıra pencere açıklıklarında tercih edilmiştir. Bu dönemde devlet adamları için inşa edilen türbelerin alt sıra pencere açıklıklarında genellikle hafifletme kemerleri ve alınlık bölümü yer almakta olup Abdurrahman Paşa Türbesi pencere üstlerinde alınlık bölümü bulunmayan az sayıda türbeden biridir.[81] Üst sıra pencere açıklıkları duvar yüzeyinden çökertilmiş, düz yüzeyli sivri kemerler sade bir görünüşe sahiptir. Benzer pencere tasarımı Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610) ile Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nin (1617) üst sıra pencere açıklıklarında da görülmektedir.

Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında Bayram Paşa Türbesi'nin alt sıra pencere açıklılarında kullanılan ölçü ve oranlar tekrar edilmiştir.

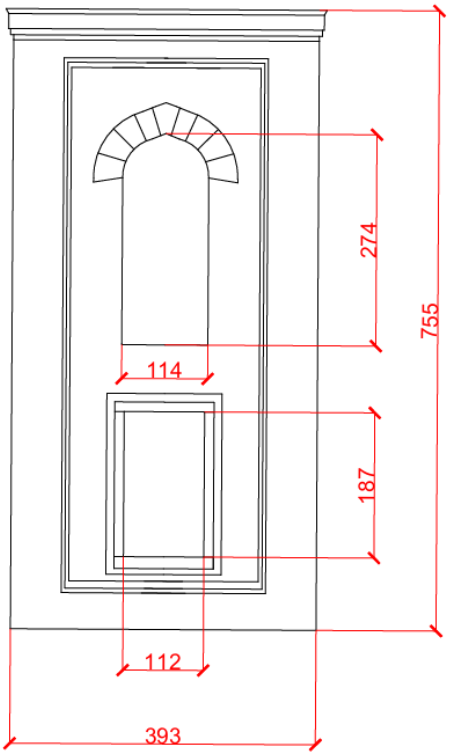
[81] Bu dönemde Abdurrahman Paşa Türbesi ile benzer pencere tasarımına sahip türbeler: Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610), Güzelce Ali Paşa Türbesi (1621).

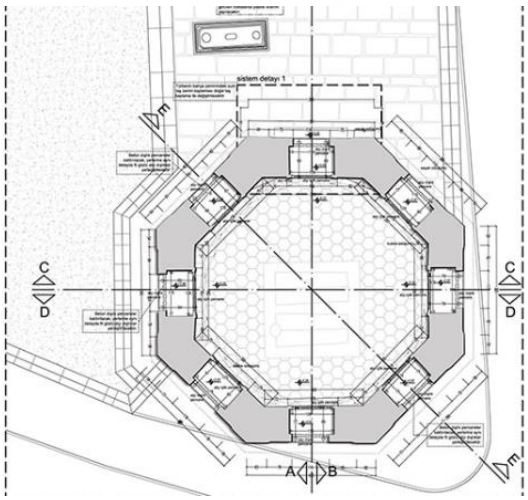

Şekil 2.3. 382: Abdurrahman Paşa Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (http://kutupmimarlik.com)

Şekil 2.3. 383: Abdurrahman Paşa Türbesi 4.-6.Cephe (http://kutupmimarlik.com)

Şekil 2.3. 384 : Abdurrahman Paşa Türbesi 5. Cephe

Şekil 2.3. 385: Abdurrahman Paşa Türbesi Planı (http://kutupmimarlik.com)

Şekil 2.3. 386: Abdurrahman Paşa Türbesi, 19. yüzyıl sonu (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü)

Şekil 2.3. 387: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 388: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

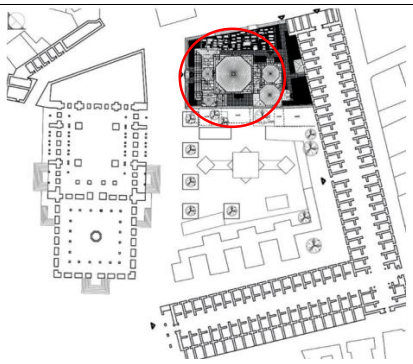

Şekil 2.3. 389: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 390: Abdurrahman Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.48. Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021			
Konumu	Yeni Camii Külliyesi, Fatih, İstanbul			
İnşa Tarihi	H. 1074/ M. 1663'de			
Bani	Hatice Turhan Valide Sultan			
Mimarı	Mustafa Ağa			
Plan	Kare			
Pencere Düzeni	Üç Sıra 4/4/4			
Pencere Sayısı	48	1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra
		16	16	16

Şekil 2.3. 391 : Yeni Camii Külliyesi Vaziyet Planı (Aydemir:2021)

(Salt Araştırma Ülgen Arşivi)

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesi Eminönü semtinde Yeni Camii Külliyesi'nin bir parçası olan türbe, caminin güneybatısında ayrı bir avlu içinde yer almaktadır. III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan tarafından başlatılan Yeni Camii inşası, Valide Sultan'ın ölümü üzerine Hatice Sultan tarafından külliye programına türbe yapının da eklenmesiyle tamamlanmıştır. Türbenin mimarının Mustafa Ağa olduğu bilinmektedir. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin cami ile aynı dönemde, H. 1074/ M. 1663'de tamamlandığı düşünülmektedir.

Kare plan şemasına sahip türbenin üzeri tromplarla geçilen ve dıştan sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Batı yönünde Sultan I. Ahmet Türbesi'nde olduğu gibi üzeri tonoz örtülü eyvanla genişletilen türbenin doğusunda merdivenle ulaşılan üç birimli revak bölümü yer alır. Revak bölümü ortada tonoz yanlarda pandantifle geçilen kubbelerle örtülüdür. Türbenin batı yönünde bulunan darülkurra Havatin Türbesi'ne dönüştürülürken, 19. yüzyılda Havatin Türbesi'ne bitişik Cedid Havatin Türbesi eklenmiştir.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzen

Kare planlı türbenin doğu yönüne bakan kenarı revaklı giriş cephesi olarak düzenlenirken diğer üç cephe pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Türbenin tüm cepheleri mermer bloklarla kaplanmış olup yalnızca revak bölümünde farklı malzemeler tercih edilmiştir. Revak kemerlerinde renkli taş kullanılırken, duvar yüzeyleri çini kaplamalara ve kalemişi süslemelere bezenmiştir.

Üç sıra pencere düzeninin uygulandığı türbenin kuzey ve güney cephelerinde her sırada dörder pencere açıklığına yer verilmiştir. Pencere açıklıkları ilk iki sırada simetrik bir görünüm sergilerken üst sırada her iki kenardaki pencerenin yanlara kaydırılarak cephelere hareketlilik sağlanmıştır.

Eyvanla genişletilen batı cephesinde eyvanın sağında ve solunda kalan duvar yüzeylerinde alt, orta ve üst pencere sırasında birer pencere açıklığı, eyvan seviyesinin üstünde kalan yüzeyde ise ikişer pencere açıklığı bulunmaktadır. Eyvan bölümünün kuzey ve güney kenarlarında alt ve üst sırada birer, Havatin Türbesi'ne açılan batı kenarında ise ikişer pencere açılmıştır.

Giriş cephesinde kapının iki yanında birinci ve ikinci sırada birer, üçüncü sırada diğer cephelerde olduğu gibi dörder pencere açıklığı yer verilmiştir. Üçüncü sıra pencere açıklıklarını revak bölümü kısmen kapatmıştır.

Mermer bloklarla kaplı türbe cephelerinin ince silmelerle bölümlere ayrılmıştır. Pahlanmış köşeler üst kısımda mukarnas dolgu ile bezenirken gövde bölümü ve eyvan bir sıra mukarnas saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede alt ve üstteki iki sırada farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımına yer verilmiştir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Söve dışında pencere açıklıkları etrafında herhangi bir çerçeve oluşturulmamıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere elemanlarında mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 392: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 28 cm genişliğindeki mermer lento ve sövelerin kenarları dışta düz, içte pahlı olmak üzere çift profillidir.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci ve Üçüncü Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kenarları profilli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemer biçimde olup kenarları profillidir.

Kemer Köşeleri **:**Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 13.72 m

Cephe Genişlik **:** 18,56 m (1. Cephe), 18.51 m (2. ve 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P2	1. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P3	2. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P4	2. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P5	2. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P6	2. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P7	3. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P8	3. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P9	3. Cephe[82]	262	163	1,6	4,27
1P10	3. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P11	3. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P12	3. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P13	4. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P14	4. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P15	4. Cephe	262	163	1,6	4,27
1P16	4. Cephe	262	163	1,6	4,27
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P2	1. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P3	2. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P4	2. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P5	2. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P6	2. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P7	3. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P8	3. Cephe[83]	291	140	2,1	4,07
2P9	3. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P10	3. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P11	3. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P12	3. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P13	4. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P14	4. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P15	4. Cephe	291	140	2,1	4,07
2P16	4. Cephe	291	140	2,1	4,07
3. Sıra Pencere Açıklıkları					
3P1	1. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P2	1. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P3	1. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P4	1. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P5	2. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P6	2. Cephe	256	128	2,0	3,28

[82] 1P9 eyvan bölümünün Havatin Türbesi'ne açılan pencerelerinden biridir.
[83] 2P8 -2P11 eyvan bölümü pencere açıklığı

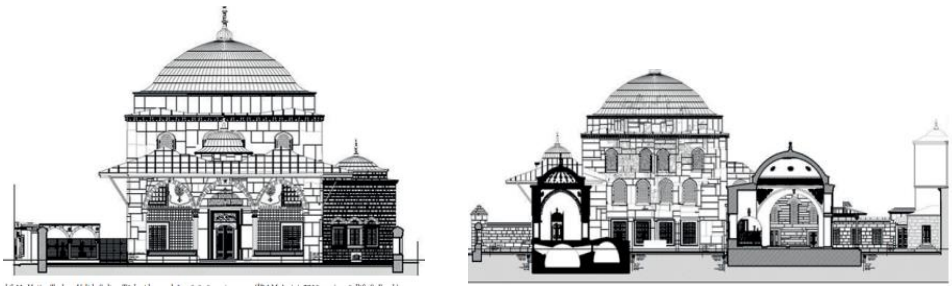
3P7	2. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P8	2. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P9	3. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P10	3. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P11	3. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P12	3. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P13	4. Cephe	256	125	2,0	3,02
3P14	4. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P15	4. Cephe	256	128	2,0	3,28
3P16	4. Cephe	256	125	2,0	3,02

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	253,96	45,97	5,5
2. Cephe	253,96	45,97	5,5
3. Cephe + Eyvan	313,54	62,64	5,0
4. Cephe	253,96	45,97	5,5
TOPLAM	**1075,42**	**200,55**	**5,4**

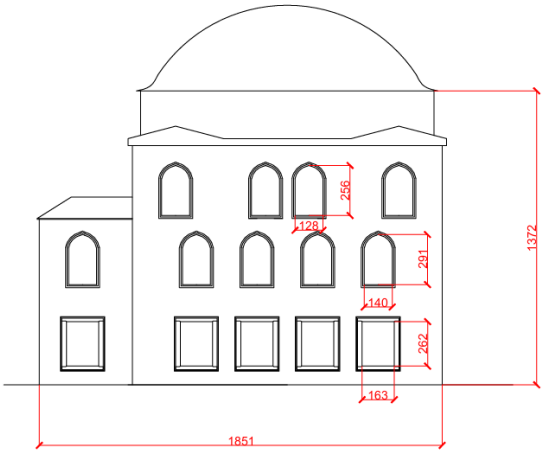
Değerlendirme

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi, batıya doğru bir eyvanla genişletilmiş plan şeması ve dörderli pencereler şeklinde gruplandırılmış üç sıralı pencere düzenlemesi ile Sultan I. Ahmet Türbesi'nin bir tekrarıdır. Ancak, bu yapıda Sultan I. Ahmet Türbesi'nden farklı olarak pencere açıklıkları simetrik bir düzende yerleştirilmiş olup aynı sırada yer alan pencere açıklıkları arasında boyut farkı söz konusu değildir.

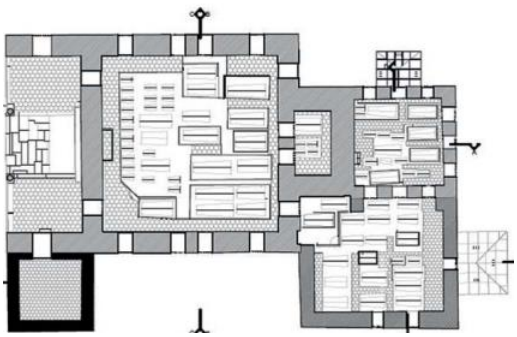
Türbe, cephelerinin mermerle kaplı oluşuyla kendinden önceki hanım sultan türbelerinden ayrılmaktadır. Cephede olduğu gibi mermer malzemenin kullanıldığı pencere açıklıkları biçimsel bakımdan dönem özelliklerini taşımaktadır.

Şekil 2.3. 393: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 1. Cephe (Aydemir: 2021)
Şekil 2.3. 394: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 2. Cephe (Aydemir: :2021)

Şekil 2.3. 395: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 4. Cephe
(İstanbul 1. VBM Arşivi'nden İşlenerek)

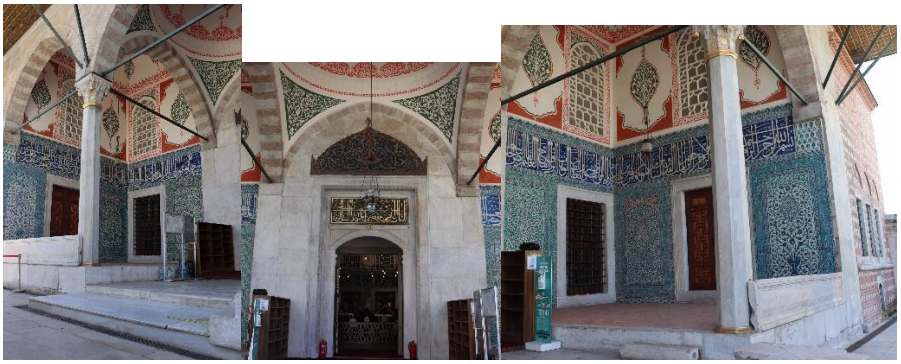
Şekil 2.3. 396: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi Planı (Aydemir: :2021)

Şekil 2.3. 397: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (Salt Araştırma, Ülgen Arşivi)

Şekil 2.3. 398: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 399: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 1 Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 400: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 401: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

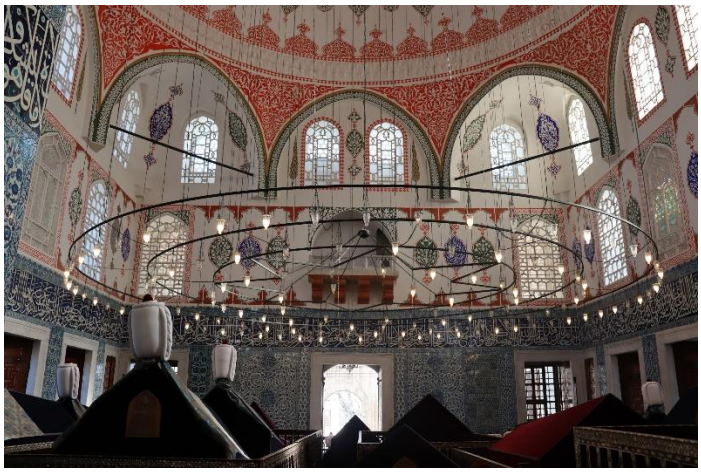
Şekil 2.3. 402: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi 4. Cephe (Batı), (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 403: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân, 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 404: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân, 4. Kenar (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 405: Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân, 1. Kenar (N. Uzun, 2021)

2.3.49. Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 1147/M.1734-35		
Bani	Hekimoğlu Ali Paşa		
Mimarı	Çuhadar Ömer Ağa Hacı Mustafa Ağa		
Plan	Dikdörtgen		
Pencere Düzeni	Tek Sıra (Kasnak Pencereli)		
Pencere Sayısı	15	1. Sıra	Kasnak
		7	8

Şekil 2.3. 406: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı
https://earth.google.com/web/

(N. Uzun, 2021)

Hekimoğlu Ali Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesi Koca Mustafa Semti'nde Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi üzerinde bulunan türbe, I. Mahmud döneminde sadrazamlık görevine getirilen (H. 15 Ramazan 1144/M. 12 Mart 1732) Hekimoğlu Ali Paşa tarafından Çuhadar Ömer Ağa ve Hacı Mustafa Ağa'ya yaptırdığı külliyesinin bir parçasıdır. Abdal Yakub Tekkesi'nin bulunduğu arsada inşa edilen cami, tekke, kütüphane, türbe, sebil ile dört çeşmeden meydana gelen külliye avlu kapıları üzerinde yer alan kitabelere göre H. 1147/M.1734-35 yılında tamamlanmıştır. Türbe üzerinde bulunan kitabede Hekimoğlu Ali Paşa'nın ölüm tarihi belirtilmiştir. (Çobanoğlu:1998, s.169-173; Kuban:1994, s. 43-45). Türbenin içinde bulduğu külliye, 1782 ve 1912 yılında çıkan yangınlarda zarar görmüş ve onarılmıştır (Cezar:1963, s.362).

Dikdörtgen plan şemasına sahip türbe, tromplarla geçilen dıştan sekizgen kasnağa oturan iki kubbe ile örtülüdür. Günümüze ulaşamamış revak bölümünün yerinde ahşap sütunların taşıdığı kiremit çatı ile örtülü sundurma bulunmaktadır. Türbeye giriş güney cephesinde bulunan yuvarlak kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taş ve tuğladan inşa edilen türbenin yol üzerinde yer alan kuzey cephesi belirli bir seviyeye kadar mermerle kaplıdır. Güney ve batı cephelerinin kesme taş ve tuğladan örülü olduğu türbede doğu cephesi su deposu ve sebile bitişik olup kesme taştan örülmüştür.

Kasnak pencereleri tek sıra düzenlemesinin uygulandığı türbede pencere sayıları cepheler arasında farklılık göstermektedir. Sebil ve çeşme yapısıyla birlikte tasarlanan kuzey cephesinde yola açılan dört pencere açıklığına verilmiştir. Sebilin saçak seviyesine kadar mermer kaplı cephenin en sağdaki iki penceresinin üstünde yer alan kitabede,

"Hayderi razmi guza hatem-i bezm-i vüzera/

Şemsine devlet guza bu âli şir-i benam/

Geçdi dîvan-ı fenâdan hiçe ferman-i fermân/

Var mı böyle anılur hayri ile tâ rûz-i kyâm /

Hafziya bir bulunur böyle güzîde tarih/

Sadr-ı âli Ali Paşa'ya cinân oldu makâm 1171" (Tahaoğlu, 1988, s.257) yazılıdır.

Giriş cephesi olarak düzenlenen giriş cephesinde kapının iki yanında avluya açılan iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Hazireye bakan batı cephesinde tek pencere açıklığına yer verilirken doğu cephesi sağır bırakılmıştır. Kirpi saçakla sonlanan cepheler kurşun kaplı ahşap saçak ile örtülüdür.

İki adet sekizgen kasnağın her birinde köşelerde yuvarlak kemerli dört pencere açıklığına yer verilmiştir. Günümüzde sıvalı olan kasnak yüzeyi gövdede olduğu gibi kirpi saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbede cephede ve kasnakta farklı olmak üzere iki ayrı pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir. Pencere tasarımı cephelerde farklı malzemelerle tekrar edilmiştir.

Kasnak çevresinde açılan pencere açıklıkları dikdörtgen formlu sivri kemerlidir.

Şekil 2.3. 407: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi alt sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 408: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi kasnak penceresi

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:**Yola bakan cephede mermer kaplama (1P3-1P6), diğer cephelerde kesme taştan oluşturulmuş düz yüzeyli sövelere sahiptir.

Kemer **:** Sivri kemerlidir. Ön cephede mermer diğer cephelerde kesme taş kullanılmıştır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Yola bakan cephelerde pencere şebekeleri tunçtan döküm tekniğiyle yapılmıştır. Düşey olarak yerleştirilmiş çift yapraklı motiflerden oluşturulan kompozisyonun üst kısmında sülüs ile yazılı "hu" kelimesi ve bunun altında sülüs nesih hatla ayet yazılı kartuşlar yerleştirilmiştir (1P3-1P6).

Diğer cephelerdeki pencere açıklıkları (1P1-1P2,1P7) lokma demir parmaklıklarla korunmaktadır.

Kasnaktaki Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Büyük yuvarlak kayıtlı alçı dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 6.00 m.

Cephe Genişlik: 16,30 m (1. ve 3. Cephe), 8,26 m (2. ve 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	253	180	1,4	4,55
1P2	1. Cephe	108	178	0,6	1,92
	2. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	4. Cephe	264	176	1,5	4,65
1P4	5. Cephe	261	177	1,5	4,62
1P5	6. Cephe	266	176	1,5	4,68
1P6	7. Cephe	264	176	1,5	4,65

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	97,8	6,47	15,2
2. Cephe	49,56	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	97,8	18,59	5,3
4. Cephe	49,56	1,58	31,5
TOPLAM	**294,72**	**26,64**	**11,06**

Değerlendirme

Kasnak pencereli tek sıra pencere düzeni, Bursa'da erken dönem mezar yapılarında sıklıkla uygulanmış olup İstanbul'da inşa edilen mezar yapılarında tercih edilmemiştir.[84] Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi, bu pencere düzeninin uygulandığı İstanbul'daki ilk mezar yapısıdır.

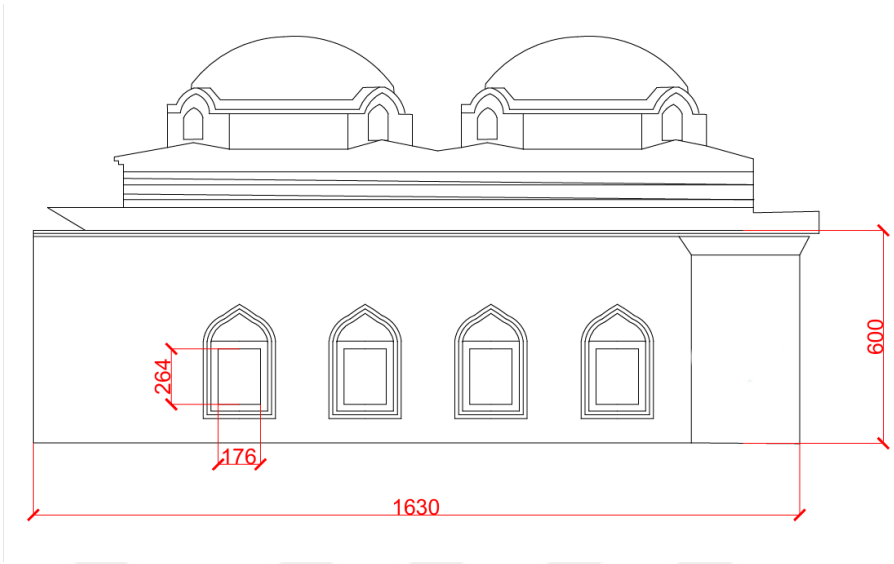
Gövdedeki pencere açıklıkları, İstanbul'da kendinden önce inşa edilen türbelerde olduğu gibi düz atkılı değil sivri kemerlidir.

Seçilen malzemenin cepheler arasında farklılık göstermesi ve yola bakan cephesinin mermerle kaplanması türbeyi bu döneme kadar devlet adamları için inşa edilmiş türbelerden ayırmaktadır.

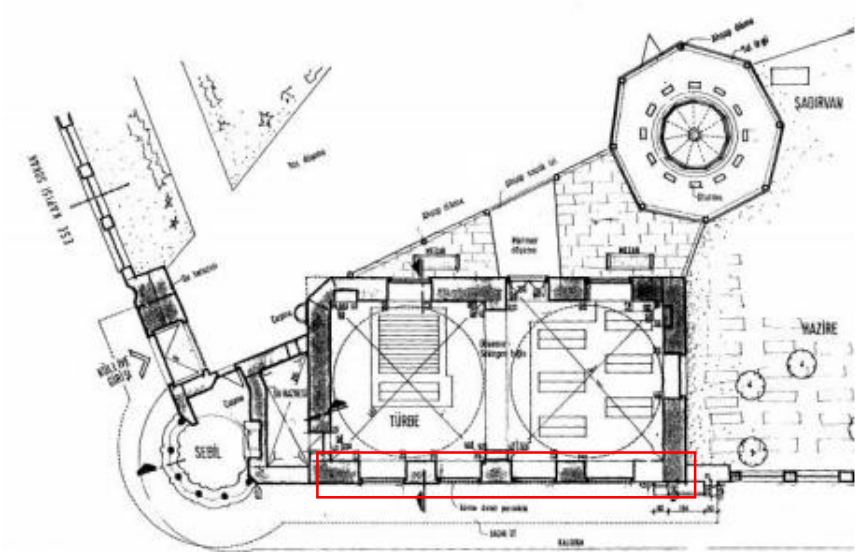
Türbenin dikdörtgen planlı oluşu ve pencere açıklıklarının tek sıra halinde yerleştirilmesi büyük boyutlu pencere açıklıklarının tasarlanmasına imkân sağlamıştır. Pencere yükseklik ve genişliklerinin arttığı türbede yüksekliğin genişliğe oranı 1,5 olarak hesaplanmıştır. Giriş cephesinde genişliğin yükseklikten fazla olduğu pencere açıklığına rastlanmakla birlikte (1P2), pencerenin onarımlar sonucu özgün ölçülerini kaybettiği düşünülmektedir.

Cephe alanının pencere alanına oranı yol üzerinde yer alan 3. cephede 5,3 olarak hesaplanmıştır. Bu oran dönemi türbelerine yakındır. Ancak sağır cephelerin bulunması nedeniyle toplam cephe alanının pencere alanına oranı 11,06'dır.

[84] İstanbul'da sadece iki sıralı pencere düzenine sahip mezar yapılarında kasnak çevresinde pencere açıklıklarına yer verilmiştir.

Şekil 2.3. 409 : Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe (Afacan'dan işlenerek)

Şekil 2.3. 410 : Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi Planı (Afacan: 1996)

Şekil 2.3. 411: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 412: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 413: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 3. Cephe ayrıntı (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 414: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

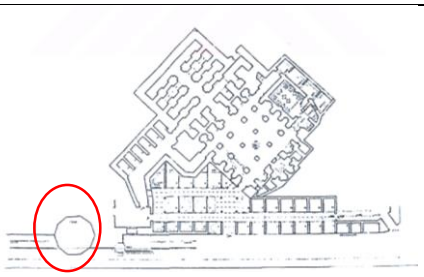
Şekil 2.3. 415: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 416: Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.50. Sultan III. Mustafa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Laleli Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 1174-1177 / M. 1760- 1764		
Bani	Sultan III. Mustafa		
Mimar	Tahir Ağa		
Plan	Ongen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	16	1. Sıra	2. Sıra
		9	7

Şekil 2.3. 417: Laleli Külliyesi Vaziyet Planı (Neftçi: 2002)

Sultan III. Mustafa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesi Laleli Semtinde Ordu Caddesi üzerinde bulunan türbe, Sultan III. Mustafa'nın tarafından Mimar Tahir Ağa'ya yaptırılan külliyenin bir parçasıdır. Türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Külliyenin vakfiyesinde türbenin cami ve diğer külliye yapılarıyla birlikte inşa edildiği anlaşılmakta[85] olup caminin temel atma merasimini anlatan vesikalara göre külliye yapıları H. 1174-1177 / M. 1760- 1764 yıllarına tarihlendirilmektedir (Neftçi: 2002, s.3-4).

Ongen planlı türbe pandantiflerle geçilen ve dıştan ongen kasnağa oturtulmuş kubbe ile örtülüdür. Türbenin önünde dördü gömme sekiz sütuna oturan, yuvarlak kemerli revak bölümü yer almaktadır. Üç birimli revak, ortada pandantiflerle geçilen kubbe, yanlarda aynalı tonozla örtülüdür. Türbeye giriş 270 x 154 cm genişliğinde yuvarlak kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

[85] *"Padişahın istekleri doğrultusunda yeniden inşa edilen caminin kıble yönünde kuzey tarafında sokak içinde ham mermerden yontulmuş, dershanesi ve dokuz hücresi olan geniş medrese, adı geçen caminin güneyinde susayanların susuzluğunu gidermek için cennet selsebiline(cennette bir çeşme adı) benzer süslü mermerden yapılmış sebil ve bitişiğinde yüksek makamda bir türbe, fakirlere, zayıflara, gece gündüz, camide çalışan görevlilere, ilim talebelerini ve dervişleri doyurmak için bir imareti amire ve darulziyafe inşa edilmiştir"*

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş ongen planlı türbenin caddeye bakan üç cephesi alt kısmı mermer malzeme ile kaplanmış; avlu içinde yer alan cephelerinde mermer pencerelerin lento ve sövelerinde, kapı açıklığında ve revak sütunlarında kullanılmıştır.

Türbenin kuzeye bakan üç cephesi önünde üç gözlü revak bölümü bulunmaktadır. Akantus motifli sütunlara oturan sivri kemerlerden oluşan revak bölümü geç dönemde camekânla kapatılmıştır. Türbeye girişi sağlayan yuvarlak kemerli kapı mermerle kaplanmış olup iki yanda sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Kapının üstünde celi sülüs hatla ayet kitabesine yer verilmiştir. [86]

Türbenin giriş dışındaki *yedi cephesinde birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. İki pencere sırası cepheyi kuşatan dışa taşkın bir kornişle ayrılmıştır. Giriş cephesi olarak düzenlenen üç cephede kapının iki yanında birer pencere açıklığına yer verilirken üst pencere sırası sağır bırakılmıştır.

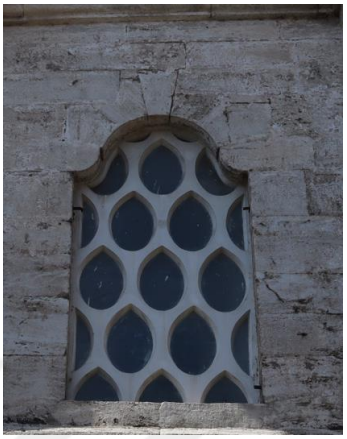
Türbede caddeye bakan üç cephe, malzeme ve işçilik bakımından diğer cephelerden farklılık göstermektedir. Mermerle kaplı bu üç cephe birbirinden ve diğer cephelerden düz ve geniş pilastrlarla ayrılmıştır. Pilastrların üst kısımlarında kademeli iki silme arasında istiridye kabuğu ve akantus yaprağı motifiyle bezenmiştir. Boyut ve kuruluş bakımından diğer cephelerdeki pencerelerden farklı ele alınmış alt sıra pencere açıklıklarının kemerlerinde ve kemer üstlerinde istiridye kabuğu ve akantus yaprağı motiflerinden oluşan kabartmalara yer verilmiştir. Kesme taş malzemeden oluşturulan üst bölüm alt sıraya göre daha sade bir görünüşe sahiptir. Cepheleri birbirinden ayıran düz ve geniş pilastrlar kesme taştan oluşturulurken üzerlerinde türbe cephelerinde ilk kez karşılaşılan kuş evlerine yer verilmiştir. Gövde ve üstünde yer alan kasnak bölümü dışa taşkın saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

[86] H. Önkal kitabade Ankebût Suresinin 57. Ayeti'nin yazılı olduğunu belirtmiştir. Ayetim Türkçe meali "*Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz.*" (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri) (Erişim: 18.07.2024)

Sultan III. Mustafa Türbesi'nin birinci sıra pencere açıklıklarında üç farklı tasarım görülmektedir. Yola açılan pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup basık kemerlidir. Kemer ve söve yüzeyleri içe doğru kademelendirilmiştir.

Şekil 2.3. 418: Sultan III. Mustafa Türbesi, caddeye bakan cephelerde birinci sıra pencere açıklıkları, 1P6 (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 419: Sultan III. Mustafa Türbesi ikinci sıra pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Avlu içinde kalan cephelerde alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Hazireye açılan cephelerde pencere açıklıkları üstünde yuvarlak kemerli alınlıklar yer alırken revak bölümüne açılan pencere açıklıklarında alınlık bulunmazken bu kısımlar kalem işleri ile bezenmiştir.

Şekil 2.3. 420: Sultan III. Mustafa Türbesi, avluya bakan cephelerde birinci sıra pencere açıklıkları 1P1 ve 1P8 (N.Uzun, 2021)

İkinci sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup kenarları kıvrımlı yuvarlak kemerlere sahiptir (Şekil 2.3. 421).

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Avluya açılan pencere açıklıklarında lento ve söveler, ortalama 32 cm genişliğinde olup kenarları çift profillidir.

Yola açılan pencere açıklıklarında mermer söveler içe doğru kademelendirilmiştir.

Kemer **:**Avluya açılan pencere açıklıklarında hafifletme kemerleri yuvarlak kemer biçimindedir. Kesme taştan oluşturulmuş kemerler sövelere oturtulmuştur.

Yola açılan pencere açıklıklarında basık kemer biçimindeki pencere kemerleri mermer malzemeden oluşturulmuş olup sövelerde olduğu gibi içe doğru kademelendirilmiştir. Kemer üstlerine akantus yaprağı ve istiridye kabuğu motiflerinden oluşmuş rozetler yerleştirilmiştir.

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Üzengi hizasından yatay bir çizgiyle ayrılan şebekede ana bölüm ve alınlık bölümü olmak üzere iki ayrı düzenleme söz konusudur. Dikdörtgen ana bölüm, orta kısımda bordürle bölünen düz düşey çizgiler ile aralara alt, orta ve üst bölümde yerleştirilen stilize bitkilerden oluşmaktadır. Orta bordür küçük yuvarlak ve büyük oval şekillerle biçimlenmiştir. Palmet motiflerine benzer motifler oluşturulmuştur. Alınlık bölümünde ana bölümdeki bitkisel motiflere benzer oklardan meydana getirilmiştir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:**Kesme taştan örülmüş yuvarlak kemerlerin kenarları kıvrımlıdır.

Kemer Köşeleri **:** Bulunmamaktadır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.59 m

Cephe Genişlik: 3.86 m (1-10 Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	225	135	1,7	3,04
1P2	3. Cephe	225	133	1,7	2,99
1P3	4. Cephe	225	133	1,7	2,99
1P4	5. Cephe	274	167	1,6	4,57
1P5	6. Cephe	274	167	1,6	4,57
1P6	7. Cephe	274	167	1,6	4,57
1P7	8. Cephe	225	133	1,7	2,99
1P8	9. Cephe	225	133	1,7	2,99
1P9	10. Cephe	225	135	1,7	3,04
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe				
	2. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	3. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P2	4. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P3	5. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P4	6. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P5	7. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P6	8. Cephe	217	80	2,7	1,74
2P7	9. Cephe	217	80	2,7	1,74
	10. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	33,16	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	33,16	3,04	10,9
3. Cephe	33,16	4,73	7,0
4. Cephe	33,16	4,73	7,0
5. Cephe	33,16	6,31	5,3
6. Cephe	33,16	6,31	5,3
7. Cephe	33,16	6,31	5,3
8. Cephe	33,16	4,73	7,0
9. Cephe	33,16	4,73	7,0
10. Cephe	33,16	3,04	10,9
TOPLAM	**331,6**	**43,93**	**7,5**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**298,44**	**43,93**	**6,8**

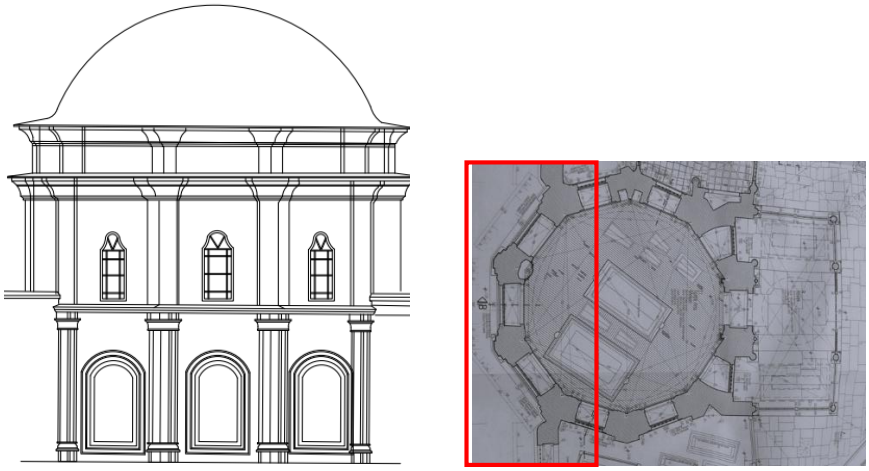
Değerlendirme

Cephelerde, Osmanlı dönemi mezar yapılarında birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Kapının iki yanında yer alan 2. ve 10. Cephelerin revak içine alınmasıyla buradaki pencere açıklıkları bir anlamda ziyaret penceresine dönüştürülmüştür.

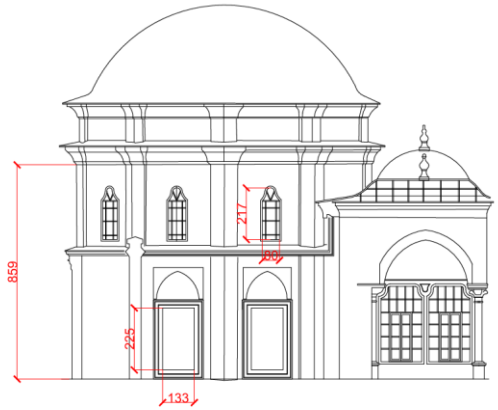
Türbenin yola açılan alt sıra pencerelerinde Barok üslubun etkileri görülürken avluya açılan pencereler yuvarlak formlu hafifleme kemerleri dışında klasik kuruluşa sahiptir. Avlu duvarına açılan yuvarlak kemerli alınlıkları bulunan pencerelerin, türbenin avluya açılan pencereleriyle benzer tasarıma sahip oldukları görülmektedir.

Alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,7 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, Mimar Sinan'ın son dönemlerde inşa ettiği türbelerde kullanılmaya başlamış Davut Ağa ve diğer mimarlar tarafından devam ettirilmiştir. Türbenin ön cephedeki basık kemerli pencere açıklıklarının ölçüleri Sultan Ahmet Türbesi'nin giriş ve yan cephelerdeki pencere ölçülerine oldukça yakındır. [87]

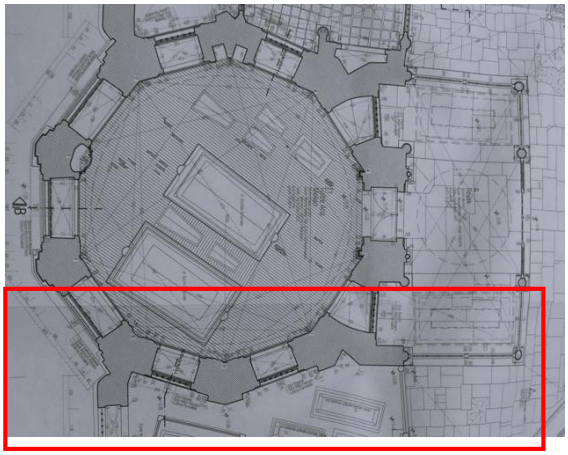
[87] III. Mustafa Türbesi batı cephesi pencere ölçüleri 274 cm x 167 cm. Sultan Ahmet Türbesi 277 x 167, 281 x 168.

Şekil 2.3.405: Sultan III. Mustafa Türbesi 5.-7. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek) ve Türbe Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3.406: Sultan III. Mustafa Türbesi 9.-10. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3.407: Sultan III. Mustafa Türbesi Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 422: Sultan III. Mustafa Türbesi 6-8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 423: Sultan III. Mustafa Türbesi 10. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 424: Sultan III. Mustafa Türbesi Giriş Cephesi (N. Uzun, 2021)

2.3.51. Sultan II. Mehmed Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konum	Fatih Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	M.1767		
Bani	Sultan III. Mustafa		
Mimar	Tahir Ağa		
Plan	Ongen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	18	1. Sıra	2. Sıra
		9	9

Şekil 2.3. 425: Fatih Külliyesi Vaziyet Planı (**Kuban:2021)**

(N. Uzun, 2021)

Sultan II. Mehmed Türbesinin Genel Tanımı

Sultan II. Mehmed Türbesi, İstanbul'un Fatih İlçesinde, Fatih Külliyesi içerisinde yer almakta olup caminin kıble yönünde konumlandırılmıştır. Türbenin içinde bulunduğu külliye, Sultan II. Mehmed tarafından On İki Havâri (Hagioi Apostoloi) Kilisesi üzerine kurulmuştur (Kuban:2021; Eyice:1995, s.244-249).

3 Mayıs 1481 tarihinde vefat eden Sultan II. Mehmed, 22 Mayıs 1481'de Fatih Caminin mihrap duvarı önündeki bahçeye defnedilmiştir. Vefatının ardından II. Bayezid tarafından mezarın üzerine yaptırılan türbe, 1766 depreminde yıkılmıştır. Sultan III. Mustafa tarafından yıkılan türbenin yerine Mimar Tahir Ağa'ya bugünkü türbe inşa edilmiştir. Türbenin inşasına 6 Aralık 1766'da başlanmış olup 27 Nisan 1767 tarihinde tamamlanmıştır (Önkal:2017,s.203-211).

1782 Cibali yangınında zarar gören türbe, I. Abdülhamid döneminde onarılmış ve bu onarım H.1199/ M.1784-1785 tarihli kitabede belirtilmiştir. Türbe, 1865-1866'da Sultan Abdülaziz döneminde ve Sultan Reşat (1909-1918) döneminde tekrar onarım görmüştür (Önkal: 2017 s. 211; Eyice: 1995, s. 246)

Ongen planlı türbe beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin doğusunda ikisi gömme dört sütuna oturan yuvarlak kemerlerin taşıdığı pandantiflerle geçilen kubbeyle örtülü tek birimli revak yer almaktadır. Revak bölümünün üstünü örten kıvrımlı geniş saçak Barok özellikler taşımakta olup geç dönem eklentisidir. Türbeye giriş 153 x 273 cm ölçülerinde yuvarlak kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbenin cepheleri tamamen mermerle kaplıdır. Köşelere yerleştirilen pilastrlarla birbirinden ayrılan cepheler gövdenin ortada ve üstte dışa taşkın kademeli bir silmeyle kuşatılmasıyla yatay olarak bölümlenmiştir.

Türbenin giriş dışındaki dokuz cephesinde alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Önünde geniş saçaklı revak bölümü bulunan doğu cephesinde üst pencere sırası sağır bırakılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Üzerlerinde lentoya oturan yuvarlak kemerli alınlıkları bulunan pencere açıklıkları dışta içe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınmış olup pencereyi çevreleyen söve ve lento duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu yuvarlak kemerlidir. Açıklık etrafında söve ya da silmeye yer verilmemiştir.

Şekil 2.3. 426: Sultan III. Mehmed Türbesi alt sıra pencere açıklık (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Ortalama 23 cm genişliğinde mermerden oluşturulmuş lento ve söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Hafifletme kemerleri yuvarlak kemer biçimindedir. Mermerden oluşturulmuş kemerleri düz yüzeylidir.

Alınlık **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş, hafif çökertilmiş düz yüzeyli alınlıklara sahiptir.

Kemer Köşesi **:** Kabartma yöntemiyle belirginleştirilerek kemer çevresi dikdörtgene tamamlanmıştır.

Şebeke **:** Düz atkılı pencerede şebeke dikdörtgen formdadır. Döküm şebekenin etrafı aynı malzemeden profilli bordürle sınırlandırılmıştır. Dokuz dikey çizgi, alt, orta ve üst bölümde stilize bitki motiflerinden oluşturulmuş bordürler yerleştirilmiştir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Yuvarlak kemerlidir.

Kemer Köşeleri **:** Bulunmamaktadır.

Dışlıklar **:** Metal çerçevelidir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.59 m

Cephe Genişlik: 3.86 m (1-10 Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P2	3. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P3	4. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P4	5. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P5	6. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P6	7. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P7	8. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P8	9. Cephe	224	115	1,9	2,58
1P9	10. Cephe	224	115	1,9	2,58
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	2. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P2	3. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P3	4. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P4	5. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P5	6. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P6	7. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P7	8. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P8	9. Cephe	236	112	2,1	2,64
2P9	10. Cephe	236	112	2,1	2,64

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	32,80	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	32,80	5,22	6,3
3. Cephe	32,80	5,22	6,3
4. Cephe	32,80	5,22	6,3
5. Cephe	32,80	5,22	6,3
6. Cephe	32,80	5,22	6,3
7. Cephe	32,80	5,22	6,3
8. Cephe	32,80	5,22	6,3
9. Cephe	32,80	5,22	6,3
10. Cephe	32,80	5,22	6,3
TOPLAM	328,0	46,98	7,0
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDATOPLAM	295,218	4,971	6,3

Değerlendirme:

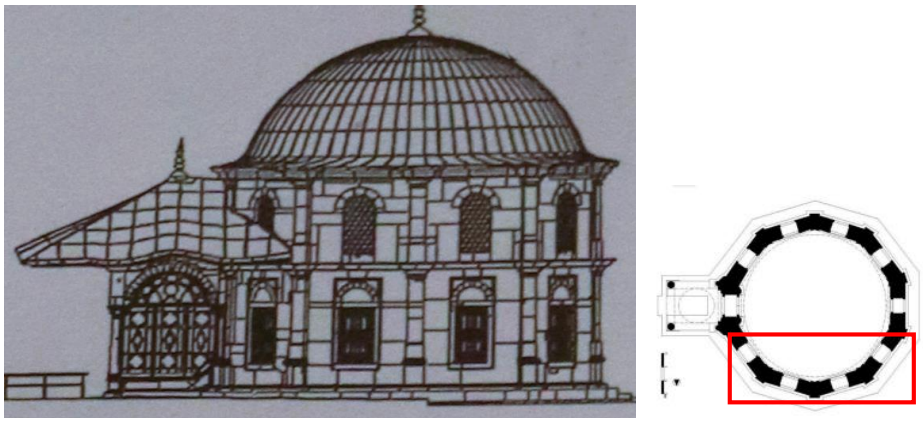
Çokgen planlı türbe cephelerinde, köşelere geniş kaideli düz pilastrların yerleştirilmesi, gövdenin ortada ve üstte kademeli profilli silmelerle kuşatılması Barok üslubun etkisini göstermektedir.

Sultan II. Mehmet Türbesi, Sultan III. Mustafa Türbesi'nden sonra ongen plan şeması üzerine inşa edilen ikinci türbedir. Tahir Ağa, Sultan III. Mustafa Türbesi'nde olduğu gibi bu yapıda da birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzenini uygulamıştır. Ancak burada pencere tasarımları cepheler arasında farklılık göstermeyerek cephelerde tek bir düzen tekrar edilmiştir.

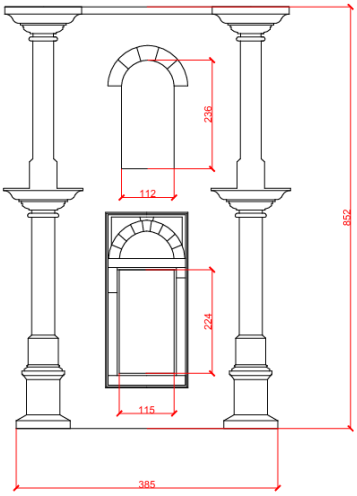
Bu dönemde inşa edilen Sultan III. Mustafa Türbesi (1763), Sultan I. Abdülhamid Türbesi (1780) ve Gülbahar Hatun Türbesi'nde (1767) olduğu gibi dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları yuvarlak formlu hafifletme kemerlerine sahiptir. Sultan III. Mehmed Türbesi bu dört türbeden pencerelerin dışta ayrıca bir çerçeve içine alınmasıyla ayrılmaktadır.

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları 225 cm yüksekliğe 115 genişliğe sahiptir. Tahir Ağa'nın inşa ettiği türbeler içerisinde 225 cm pencere yüksekliği Sultan III. Mustafa Türbesi'nde (1763) 115 cm genişliği Sultan I. Abdülhamid Türbesi'nde (1780) karşımıza çıkmaktadır. Pencere açıklıklarında farklı oranların kullanıldığı bu dönemde Sultan II. Mehmed Türbesi'nde pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,9 olarak hesaplanmıştır.

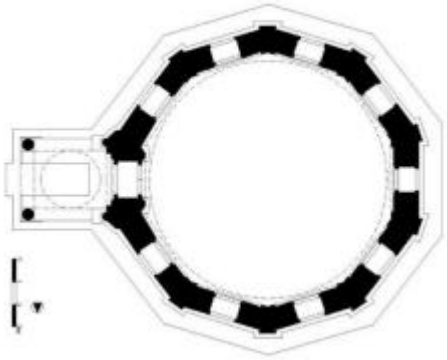
Türbenin pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen cephelerinde, cephe alanının pencere açıklık alanına oranı 6,3 iken, on cephenin toplamında cephe alanının pencere alanına oranı 7,0'dır. Bu oran Sultan III. Mustafa Türbesi'nde 7,4 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 427: Sultan II. Mehmet Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi) ve türbe planı (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 428: Sultan II. Mehmet Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 429: Sultan II. Mehmet Türbesi (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 430: Sultan II. Mehmed Türbesi **(**İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albüm,)

Şekil 2.3. 431: Sultan II. Mehmed Türbesi (N. Uzun, 2021)

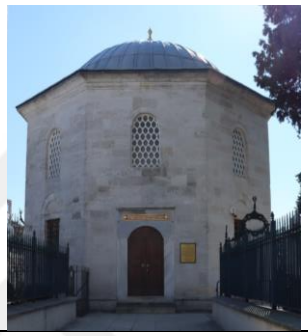
Şekil 2.3. 432: Sultan II. Mehmed Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.52. Gülbahar Hatun Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konum	Fatih Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	M.1767		
Bani	Sultan III. Mustafa		
Mimar	Tahir Ağa		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	14	1. Sıra	2. Sıra
		7	7

Şekil 2.3. 433: Fatih Külliyesi Planı (Kuban: 2021)

Gülbahar Hatun Türbesinin Genel Tanımı

Sultan II. Mehmet'in (Fatih) eşi, Sultan II. Bayezid'in annesi Gülbahar Hatun'a ait türbe, İstanbul'un Fatih İlçesi sınırlarında bulunan Fatih Külliyesi'nde, Sultan II. Mehmed Türbesi'nin güneydoğusunda yer almaktadır. H. 898/ M.1492-1493 yılında vefat eden Gülbahar Hatun için inşa edilen ilk türbe, 1766 depreminde yıkılmış ve III. Mustafa tarafından Mimar Tahir Ağa'ya yeniden yaptırılmıştır. H. 19 Sefer 1981/M. 27 Temmuz 1767 tarihli vesikada som küfeki taşından inşa edilen türbe için 1780 kuruşa mal olduğu ifade edilmekte olup türbenin bu tarihte tamamlanmış olduğu anlaşılmaktadır. 1782 Cibali yangınında zarar gören türbe yeniden onarım geçirmiştir.[88] (Önkal: 2017 s. 212; Eyice: 1995, s. 246).

Türbe, sekizgen plan şemasına sahip olup üzeri beden duvarlarına oturan kubbe ile örtülüdür. Önünde revak bölümü bulunmayan türbeye giriş kuzey cephesinde bulunan 228 x 114 cm ölçülerindeki yuvarlak kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

[88] Onarım sonrası kapı üstüne konulduğu anlaşılan kitabede: "*Cennet mekân Firdevs-i aşiyan merhum ve mağfurun leh Fatih Sultan Mehmed Han tabe serah hazretlerinin zevce-i muhteremleri vâlide-i mâcid merhum ve mahfurun leh Sultan Beyazid Velî Han, merhume ve mağfurun leha Gülbahar Hatun türbe-i şerifidir 1196"* (Önkal:2017,s.214)

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş sade cephelere sahip türbede sadece kapı çevresinde mermer kullanılmıştır.

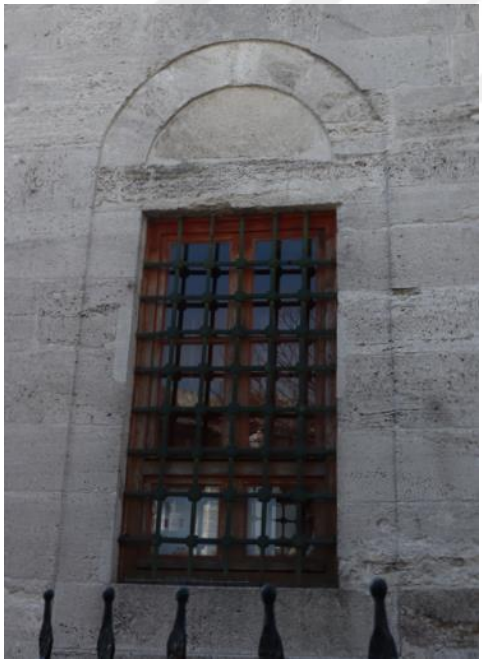
Sekizgen planlı türbenin yedi cephesi birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni ile biçimlendirilirken kuzey yönüne bakan yuvarlak kemerli kapı açıklığı üstünde pencere açıklığına yer verilerek cepheler arasındaki bütünlük korunmuştur.

Cepheler dışa taşkın silmelerle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılı olup üstlerinde lentoya oturtulmuş yuvarlak kemerlere sahiptir. Pencere açıklıklarını söve dışında suvar yüzeyinden ayıran bir çerçeve bulunmamaktadır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu yuvarlak kemerlidir.

Şekil 2.3. 434: (solda) Gülbahar Hatun Türbesi birinci sıra pencere açıklılar (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 435: (sağda) Gülbahar Hatun Türbesi ikinci sıra pencere açıklıları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş düz yüzeyli söveler cephede hafif çökertilmiş olup ortalama 24 cm genişliğindedir.

Kemer **:Kesme taştan oluşturulmuş hafifletme kemerleri, yuvarlak kemer formundadır.**

Alınlık **:** Kesme taştan oluşturulmuş, hafif çökertilmiş düz yüzeyli alınlıklara sahiptir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Yuvarlak kemerlidir.

Kemer Köşeleri **:** Bulunmamaktadır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 7.44 m

Cephe Genişlik: 3.65 m (1-10 Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	172	95	1,8	1,63
1P2	3. Cephe	172	95	1,8	1,63
1P3	4. Cephe	172	95	1,8	1,63
1P4	5. Cephe	172	95	1,8	1,63
1P5	6. Cephe	172	95	1,8	1,63
1P6	7. Cephe	172	95	1,8	1,63
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P2	2. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P3	3. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P4	4. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P5	5. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P6	6. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P7	7. Cephe	172	85	2,0	1,46
2P8	8. Cephe	172	85	2,0	1,46

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	27,16	1,46	18,6
2. Cephe	27,16	3,09	8,8
3. Cephe	27,16	3,09	8,8
4. Cephe	27,16	3,09	8,8
5. Cephe	27,16	3,09	8,8
6. Cephe	27,16	3,09	8,8
7. Cephe	27,16	3,09	8,8
8. Cephe	27,16	3,09	8,8
TOPLAM	**217,28**	**23,09**	**9,4**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**190,12**	**21,63**	**8,8**

Değerlendirme

Çokgen planlı türbenin cephelerinde, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır.

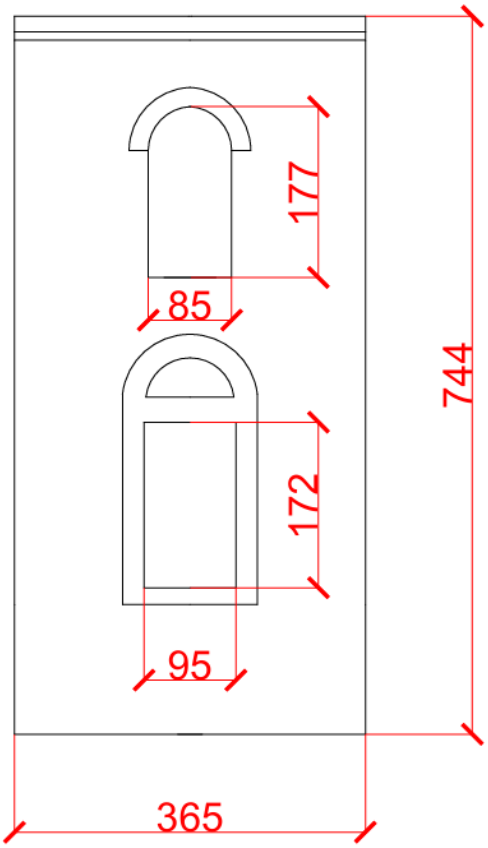
Alt Sıra pencere açıklıkları, bu dönemde inşa edilen Sultan III. Mustafa Türbesi (1763), Sultan I. Abdülhamid Türbesi (1780) ve Sultan II. Mehmed Türbesi'nde (1767) olduğu gibi dikdörtgen formlu düz atkılı pencere açıklıkları yuvarlak formlu hafifletme kemerlerine sahiptir. Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen form ve yuvarlak kemerli tasarımıyla Sultan II. Mehmed Türbesi'yle benzer şekilde tasarlanmıştır.

Alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmış olup bu oran Mimar Sinan'a ait türbelerin alt sıra pencere açıklıklarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.[89] Ayrıca alt sıra pencere açıklıkları 172 cm yükseklik, 95 cm genişlikleriyle de Mimar Sinan dönemiyle ve özellikle Hürrem Sultan Türbesi[90] ile yakınlık gösterir.

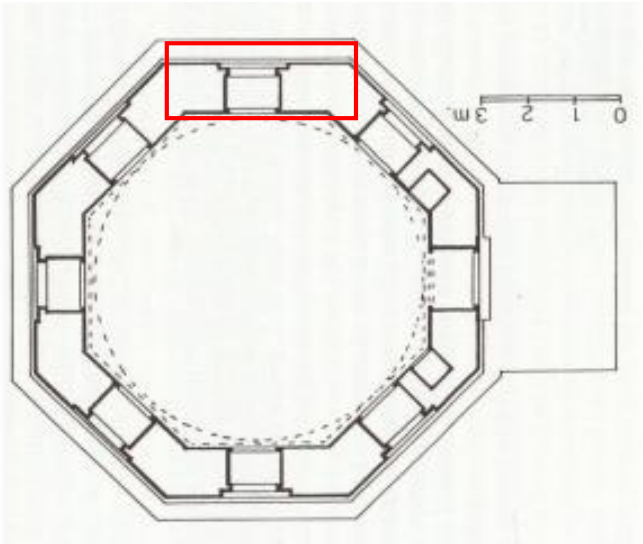
Türbe cephelerinde toplam cephe alanının pencere açıklıklarının kapladığı alana oranı 8,8 olarak hesaplanmıştır. Tahir Ağa'nın inşa ettiği Sultan III. Mustafa Türbesi'nde bu oran 7,0; Sultan III. Mehmed Türbesi'nde 7,4'dür. Tahir Ağa'nın inşa ettiği türbeler arasında cephelerinde pencere açıklıklarının en az yer kapladığı türbe yapısıdır.

[89] İncelenen on sekiz Sinan yapısının on birinde, birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olduğu tespit edilmiştir

[90] Hürrem Sultan Türbesi alt sıra pencere açıklıkları, 170 cm x 93 cm.

Şekil 2.3. 436 : Gülbahar Hatun Türbesi 3. Cephe

Şekil 2.3. 437: Gülbahar Hatun Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 438: Gülbahar Hatun Türbesi **(**II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)

Şekil 2.3. 439: Gülbahar Hatun Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 440: Gülbahar Hatun Türbesi 4. ve 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.53. Sultan I. Abdülhamid Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Hamidiye Külliyesi, Hobyar Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	M.1777- 1780		
Bani	Sultan I. Abdühamid		
Mimar	Tahir Ağa		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	İki Sıra 3/3, 1/1		
Pencere Sayısı	25	1. Sıra	2. Sıra
		12	13

Şekil 2.3. 441: Sultan I. Abdülhamid Türbesi Hava Fotoğrafı

Sultan I. Abdülhamid Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesi'nde Hobyar Mahallesinde bulunan Sultan I. Abdülhamid Türbesi, Sultan I. Abdühamid'in Tahir Ağa'ya 1777 – 1780 yılları arasında yaptırdığı Hamidiye Külliyesi'nin bir parçasıdır. Medrese, imaret, mektep, sebil, kütüphane, türbe ve çeşmeden oluşan külliyede türbenin karşısında yer alan imaret ve mektep 1913 yılı öncesinde 4. Vakıf Han'ın inşası nedeniyle yıkılmıştır (Alpay:1979, s.6)

Türbede inşa kitabesi bulunmamakla birlikte kapının iç yüzündeki hattat imzasının olduğu kitabede H.1194/M.1780 tarihi belirtilmiştir.[91] Bu tarihten türbenin Sultan I. Abdülhamid'in (ö.7 Nisan 1789) vefatından önce diğer külliye yapılarıyla birlikte inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Kenarları yuvarlaklaştırılmış kare planlı türbe, tromplarla geçilen ve dıştan sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin giriş cephesinde üç birimli revak bölümü yer almaktadır. Güney cephesi avlu duvarı ile kapatılan revak bölümü, altı sütuna

[91] *"Bunu kulların en zayıfı Divân-ı Hûmayün Hocası Mehmed Emin yazdı. Onu, ebeveynini ve ona (yazıya) bakanı Allah bağışlasın, 29 Zilhicce 1194.*

oturan sivri kemerler tarafından taşınan, ortada kubbe ve yanlarda yarım kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş 282 x 164 cm ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Barok mimarinin etkisiyle köşeleri yuvarlaklaştırılmış kare planlı türbenin cepheleri mermerle kaplıdır. Türbenin giriş cephesi dışındaki üç cephesinde *birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmakla birlikte yuvarlaklaştırılmış köşelerde birinci ve ikinci sırada birer pencere açılmıştır. Güney cephesinde alt sırada bir pencere Kadem-i Şerif yerleştirilmesinden dolayı kapatılmıştır. Türbenin kuzeydoğu köşesindeki alt sıra pencere açıklığının iki yanında Barok üslupta bezenmiş küçük boyutlu çeşme sebillere yer verilmiştir.

Türbenin batı cephesi üç gözlü revak bölümüyle kapatılmış olup bu cephe alt sırada kapı açıklığı dışında sağır bırakılmıştır. Revak bölümünün orta eksenine yerleştirilen kapı, pilastr şeklinde düzenlenmiş sövelere oturan yuvarlak kırık kemerlidir. Kemerin üstünde dikdörtgen çerçeve içine alınmış ayet kitabesine yer verilmiştir.[92] Kapı bloğu iki yanda gömme sütunlarla sınırlandırılmıştır.

Silmelerle kuşatılan türbe cepheleri köşelere yerleştirilen pilastrlarla birbirinden ayrılmış ve en üstte kademeli üç silmeden oluşturulmuş saçak kornişle sonlandırılmıştır.

Sekizgen kubbe kasnağı cepheden farklı olarak kesme taştan örülmüştür. Kubbeye geçişi sağlayan trompların dışarıya yansıdığı kasnak cephelerinde köşeler pilastrlarla belirginleştirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Üstlerinde yuvarlak formlu hafifletme kemerleri bulunan pencere açıklıklarında lento ve alınlık bölümü cepheyi kuşatan silme ile birbirinden ayrılmıştır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu yuvarlak kemerlidir. Pencere çevresi çerçeve şeklinde çökertilmiştir.

[92] Hakkı Önkal, Fecr Suresi'nin 27 ve 28 Ayetlerinin yazılı olduğunu belirtmiştir (Önkal:2017, s.368) Türkçe meali, *"Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! " "Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine dön"* (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Fecr-suresi/6020/27-30-ayet-tefsiri)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 442: Sultan I. Abdülhamid Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Mermer malzeme kullanılmıştır. Kenarları, dıştan içe doğru silmelerle kademelendirilmiştir.

Kemer **:**Sivri hafifletme kemerleri mermer malzemeden örülmüştür. Kemer yüzeyleri düzdür.

Alınlık **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş alınlıklar düz yüzeylidir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemerlidir.

Kemer Köşeleri **:**Kabartma yöntemiyle belirginleştirilerek kemer çevresi dikdörtgene tamamlanmıştır.

Dışlıklar **:** Yuvarlak demir kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.96 m

Cephe Genişlik: 7.17 m (1. 2. 3. 4. Cephe) 2.00 m (1. 2. 3. 4. Köşe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	1. Köşe	230	135	1,7	3,11
1P2	2. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P3	2. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P4	2. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P5	2. Köşe	230	135	1,7	3,11
1P6	3. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P7	3. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P8	3. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P9	3. Köşe	230	135	1,7	3,11
1P10	4. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P11	4. Cephe	232	116	2,0	2,69
1P12	4. Köşe	230	135	1,7	3,11
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	2. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2P1	1. Köşe	288	148	1,95	4,2624
2P2	2. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P3	2. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P4	2. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P5	2. Köşe	288	148	1,95	4,2624
2P6	3. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P7	3. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P8	3. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P9	3. Köşe	288	148	1,95	4,2624
2P10	4. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P11	4. Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P12	4.Cephe	288	141	2,04	4,0608
2P13	4. Köşe	288	148	1,95	4,2624

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	64,24	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
1. Köşe	17,93	7,37	2,4
2. Cephe	64,24	20,26	3,2
2. Köşe	17,93	7,37	2,4
3. Cephe	64,24	20,26	3,2
3. Köşe	17,92	7,37	2,4
4. Cephe	64,24	17,56	3,7
4. Köşe	17,93	7,37	2,4
TOPLAM	328,67	87,55	3,8
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	264,43	87,56	3,0

Değerlendirme

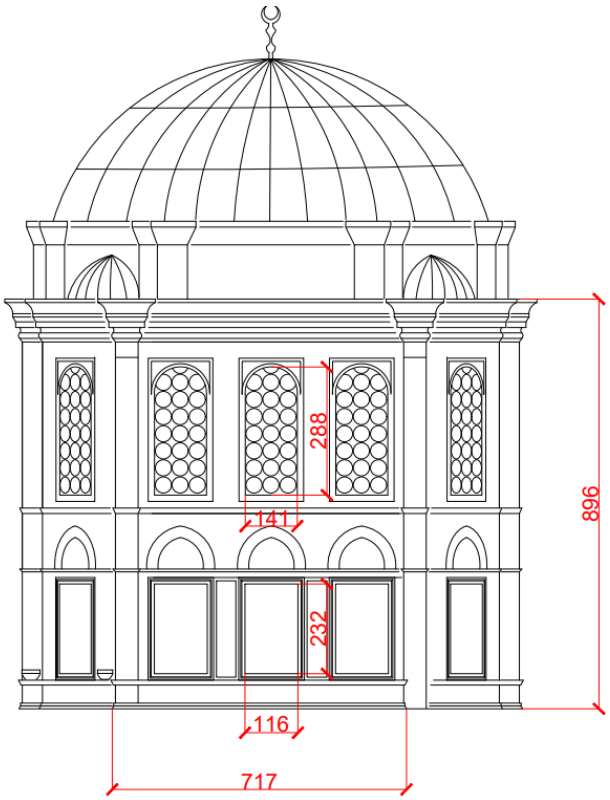
Kare planlı türbenin cephelerinde birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığına yer verilmekle birlikte pahlanmış köşelerde de pencerelerin açılması kübik gövdeye üç yönde pencere açıklıklarıyla kuşatılmış bir görünüm kazandırmıştır. Pahlı köşeler oluşturularak bu alanlarda pencerelerin açılması daha öncesinde sadece Ayasofya Avlusu'nda yer alan altıgen planlı III. Murad Türbesi'nin (1600) giriş cephesinde uygulanmıştır.

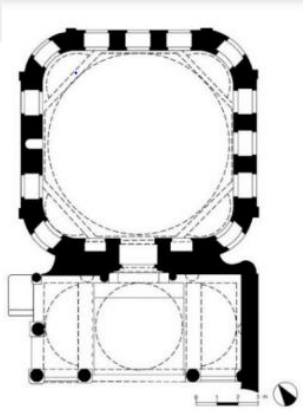
Tahir Ağa döneminde inşa edilen türbelerin pencere açıklıklarında üstlerinde hafifletme kemeri bulunan dikdörtgen formlu düz atkılı klasik pencere kuruluşu yuvarlak formlu hafifletme kemerleriyle uygulanırken bu yapı da hafifletme kemerlerinde ve üst sıra pencerelerinde sivri kemer tercih edilmiştir.

Tahir Ağa döneminde inşa edilen türbelerin pencere açıklıklarında 1,6 ile 2,0 arasında değişen birbirinden farklı oranlar kullanılmış olsa da bazı pencere yükseklik ölçülerinin birden fazla türbe yapısında tekrar edildiği görülmektedir. Sultan I. Abdülhamid Türbesi'nin köşelere yerleştirilen alt sıra pencere açıklıklarında, Sultan III. Mustafa Türbesi'nin yola açılan büyük boyutlu pencere açıklıklarıyla yakın ölçülere rastlanmıştır. Pencere yükseklikler Sultan III. Mustafa Türbesi'nde 225 cm, Sultan I. Abdülhamid Türbesi'nde 230 cm iken pencere genişlikleri Sultan III. Mustafa Türbesi'nde 133 cm, Sultan I. Abdülhamid Türbesi'nde 135 cm'dir. Her iki türbede

pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,7'dir. Ana cephelere açılan pencerelerde 116 cm genişlikleriyle Sultan II. Mehmed Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarının genişlikleriyle oldukça yakın ölçülere sahiptir.

Pencere açıklıklarının geniş bir alanı kapladığı türbede, toplam cephe alanının pencere alanına oranı 3,8 olarak hesaplanmıştır. Tahir Ağa'nın inşa ettiği diğer türbelerde bu oran açıklığın en fazla olduğu türbede 7,0 [93] iken açıklığın en az olduğu türbede 8,8[94]'dir.

Şekil 2.3.428: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 3. Cephe Görünüşü (Tures Mimarlık Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3.429: Sultan I. Abdülhamid Türbesi Planı (Önkal:2017)

[93] Sultan II. Mehmed Türbesi (1767)
[94] Gülbahar Hatun Türbesi (1767)

Şekil 2.3. 443: I. Abdülhamid Türbesi (II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)

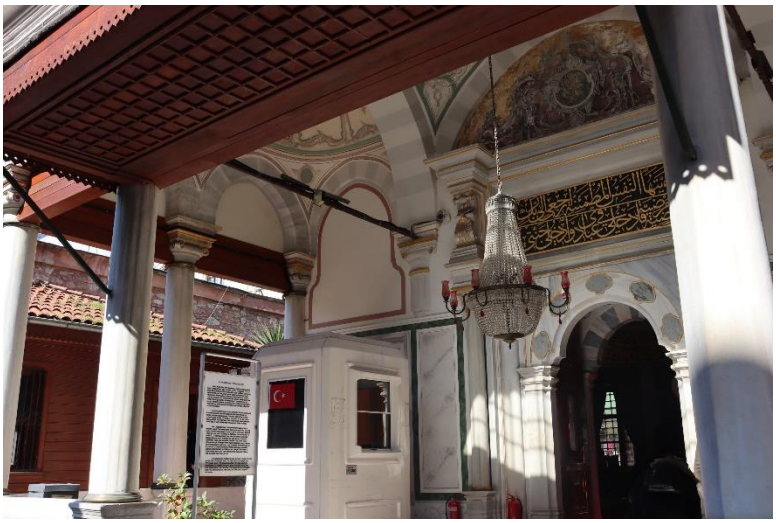
Şekil 2.3. 444: I. Abdülhamid Türbesi, 1899-1908 (Suna İnan Kıraç Vakfı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü)

Şekil 2.3. 445: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 446: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 447: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 1. Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)

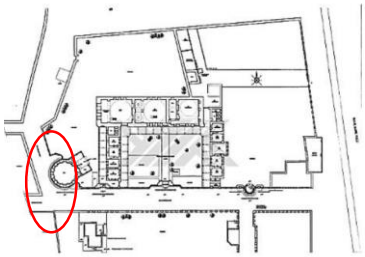
Şekil 2.3. 448: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 2. Cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 449: Sultan I. Abdülhamid Türbesi 4. Cephe alt pencere sırası (N. Uzun, 2021)

2.3.54. Mihrişah Valide Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Mihrişah Valide Sultan Külliyesi, Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	M.1796		
Bani	Mihrişah Valide Sultan		
Mimar	Arif Ağa'nın		
Plan	Onikigen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	21	1. Sıra	2. Sıra
		9	12

Şekil 2.3. 450: Mihrişah Valide Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (Aydın:1998)

Mihrişah Valide Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi Bostan İskelesi Sokağında türbe, imaret, sebil, çeşme ve mektepten oluşan Mihrişah Valide Sultan Külliyesi'nin bir yapısı olan türbe, Sultan III. Mustafa'nın baş kadını ve Sultan III. Selim'in annesi, Mihrişah Valide Sultan (ö.1805) tarafından yaptırılmıştır. Arif Ağa'nın hassa baş mimarlığı dönemine ait türbenin inşasına 1792'de başlanmış ve 1796'da tamamlanmıştır (Demiriz:1989, s. 59; Önkal:2017)

Mihrişah Sultan Türbesi onikigen planlı olup yüksek bir kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbenin önünde ikisi gömme sekiz sütuna oturan, yuvarlak kemerli revak bölümü yer almaktadır. Ortadaki daha geniş ve yüksek tasarlanan revak bölümünün üstü yanlarda aynalı tonoz, ortada pandantiflerle geçilen kubbe ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Cepheleri tamamen mermerle kaplanmış poligonal plana sahip türbede, sütunlarda, kemerlerde ve kemer kilit taşlarında kırmızı ve siyah mermer kullanılmıştır. Onikigen türbenin oval yüzlü kenarlarının dokuzunda alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Pencere altlarında ve üstlerinde bulunan yatay silmelerle cephe bölümlenirken, pencere aralarına yerleştirilen alt sırada siyah üst sırada kırmızı mermerden oluşturulmuş sütuncelerle cepheler sınırlandırılmıştır.

Türbenin kuzey yönündeki üç kenarı alt sırada tek kenara dönüştürülerek üç dilimli revak bölümüyle kapatılmıştır. Üst sırada diğer cephelerde olduğu gibi oval yüzlü kenarlar devam ettirilmiştir. Revak bölümünün orta eksenine kapı açıklığı bulunmaktadır. İki renkli taştan örülmüş yuvarlak kemere sahip kapının söveleri pilastr şeklinde düzenlenmiştir. Sövelerin iki yanında kırmızı akantus yapraklı başlıkları bulunan sütunçeler yerleştirilmiştir. Kapı üzerinde dikdörtgen çerçeve içinde ayet kitabesi yazılıdır.[95] Kitabe çevresi akantus yapraklarıyla bezenmiş taç içine alınmıştır.

Giriş cephesinde alt sırada kapı bloğunun iki yanı sağır bırakılarak iç kısımda bu alanlara dolap yerleştirilmiştir. Üst sırada kapı açıklığının üstünde pencere açıklığına yer verilmezken diğer cephelerde mevcut pencere düzeni devam ettirilmiştir. Türbe cepheleri silmelerden oluşturulmuş kornişle sonlandırılarak gövdede olduğu gibi on iki kenarlı, köşeleri konsollarla destekli kubbe kasnağına geçilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde her iki sıradaki pencere açıklıklarında kenarları kıvrımlı yuvarlak kemerler pilastr görünümlü sövelere oturmaktadır. Pencereler dışta içe doğru pahlı geniş bir silmeyle çerçeve içine alınmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

[95] Kassas Suresi 88. Ayet (Önkal:2017) Türkçe meali : "*O'ndan başka Allah yoktur. O'nun kendinden başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz"* (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Kasas-suresi/3338/86-88-ayet-tefsiri)

Şekil 2.3. 451: Mihrişah Sultan Türbesi birinci ve ikinci sıra pencere açıklıkarı (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Pilastr görünümlüdür.

Kemer **:** Yuvarlak pencere kemerlerinin kenarları kıvrımlıdır. Kilit taşlarına stilize edilmiş istiridye rozetleri yer almaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Döküm şebekelerle korunmaktadır. Üzengi hizasından yatay bir çizgiyle ayrılan şebekede ana bölüm, iç içe yerleştirilmiş iki oval desenin düşey olarak üç kez tekrar edilmesiyle oluşturulmuştur. Her bir düşey ovalin içinde birer adet olmak üzere içinde sekiz yapraklı çiçek deseni bulunan küçük daireler yerleştirilmiştir. Alınlık bölümü, iç içe yerleştirilmiş dört yarım daireden meydana gelmektedir. Üst bölüm ok şeklinde iki yöne ve yukarı dik olmak üzere üç çizgi ile bölünmüştür.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Pilastr görünümündedir.

Kemer **:** Yuvarlak pencere kemerlerinin kenarları kıvrımlıdır. Kilit taşlarına stilize edilmiş istiridye rozetleri yer almaktadır.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlı beton dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.98 m

Cephe Genişlik: 3.19 m (1. Cephe)**,**3.14 m (3. Cephe), 3.25 m (4. Cephe), 3.15 m (5. Cephe), 3.25 m (6. Cephe), 3.19 m (7. Cephe), 3.28 m (8. Cephe), 3.14 m (9. Cephe), 3.19 m (10. Cephe), 3.21 m (11. Cephe), 3.11 m (12. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P2	3. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P3	4. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P4	5. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P5	6. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P6	7. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P7	8. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P8	9. Cephe	240	132	1,8	3,17
1P9	10. Cephe	240	132	1,8	3,17
	11. Cephe				
	12. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P2	2. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P3	3. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P4	4. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P5	5. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P6	6. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P7	7. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P8	8. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P9	9. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P10	10. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P11	11. Cephe	210	132	1,5	2,77
2P12	12. Cephe	210	132	1,5	2,77

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	28,65	2,77	10,3
2. Cephe	28,65	2,77	10,3
3. Cephe	28,20	5,94	4,7
4. Cephe	29,19	5,94	4,9
5. Cephe	28,29	5,94	4,8
6. Cephe	29,19	5,94	4,9
7. Cephe	28,65	5,94	4,8
8. Cephe	29,45	5,94	4,9
9. Cephe	28,20	5,94	4,7
10. Cephe	28,65	5,94	4,8
11. Cephe	28,83	5,94	4,9
12. Cephe	28,65	2,77	10,3
TOPLAM	**344,6**	**61,77**	**5,6**
GİRİŞ CEPHESİ (1. 2. ve 12. Cepheler) DIŞINDA TOPLAM	**258,65**	**53,46**	**4,8**

Değerlendirme

İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede, giriş cephesi kendisinden önce Sultan III. Mustafa Türbesi (1763) ile kendisinden sonra Nakşidil Valide Sultan Türbesi'nde (1817) görüldüğü gibi revak bölümünün giriş kapısının bulunduğu cepheyi yanındaki iki cepheyle birlikte kapatmasıyla oluşturulmuştur. Diğer iki türbede kapı açıklığının her iki yanındaki cephelerde pencere açıklıklarına yer verilirken Mihrişah Valide Sultan Türbesi'nde bu alanlar sağır bırakılmıştır**.**

Pencere kemerinin sütun şeklinde sövelere oturduğu pencere tasarımı, 18. yüzyılda mezar yapılarında görülmeye başlamıştır. Mihrişah Valide Sultan Türbesi'nin de üst sıra pencere açıklıklarında da uygulanan bu tasarım, 19. yüzyılda birçok türbe yapısında tercih edilmiştir.[96]

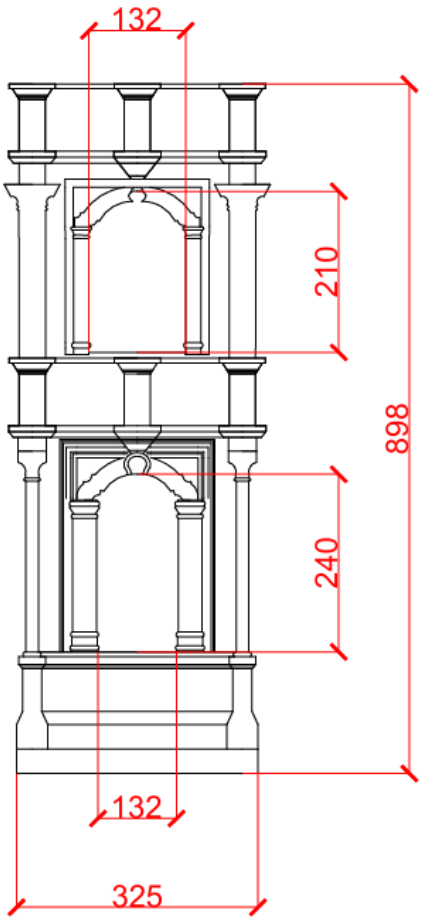
[96] Sultan II. Mahmut Türbesi (1839), Halil Rıfat Paşa Türbesi (1856), Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860), İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893), Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883) ile Bursa'da Emir Sultan Türbesi (1868).

Türbenin alt sıra pencere açıklıkları döküm şebekelerle korunurken üst sıra pencere açıklıkları beton dışlıklarla kapatılmıştır. Türbenin 19. yüzyıl sonlarına tarihlendirilebilecek fotoğrafında alt sıra pencere açıklıklarındaki şebekelere benzer döküm şebekelerle korunduğu görülmektedir.

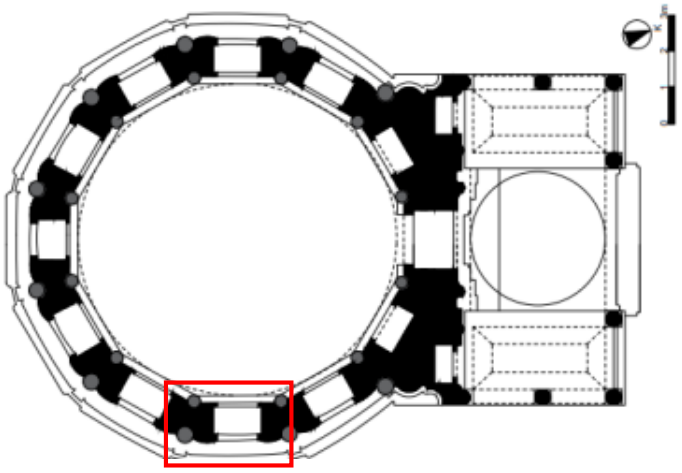
Alt sıra pencere açıklıklarında pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmıştır.[97] Mimar Sinan türbelerinin alt sıra pencere açıklıklarında sıklıkla ulaşılan 1,8 oranı daha sonraki dönemlerde Tahir Ağa'ya ait Gülbahar Hatun Türbesi'nin ve yine Eyüp'te bulunan Şah Sultan Türbesi'nin (1800) alt sıra pencere açıklıklarında da karşımıza çıkmaktadır.

18. yüzyıl türbelerinin pencere açıklıklarında farklı oranlar kullanılmakla birlikte daha önceki dönemlerde de uygulanan bazı yükseklik ve genişlik ölçülerinin tekrar edildiği görülmektedir. Mihrişah Valide Sultan Türbesi'ndeki 132 cm alt sıra pencere genişlik ölçüsü ve buna yakın ölçüler Eyüp'teki Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623), Sultan III. Mustafa Türbesi (1763), Gülustu Sultan Türbesi (1817), Sultan Abdülmecit Türbesi (1861) alt sıra pencere açıklıklarında da tercih edilmiştir.

[97] İncelenen on sekiz Sinan yapısının on birinde, birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 452 : Mihrişah Sultan Türbesi 11. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 453: Mihrişah Sultan Türbesi (Önkal:2017)

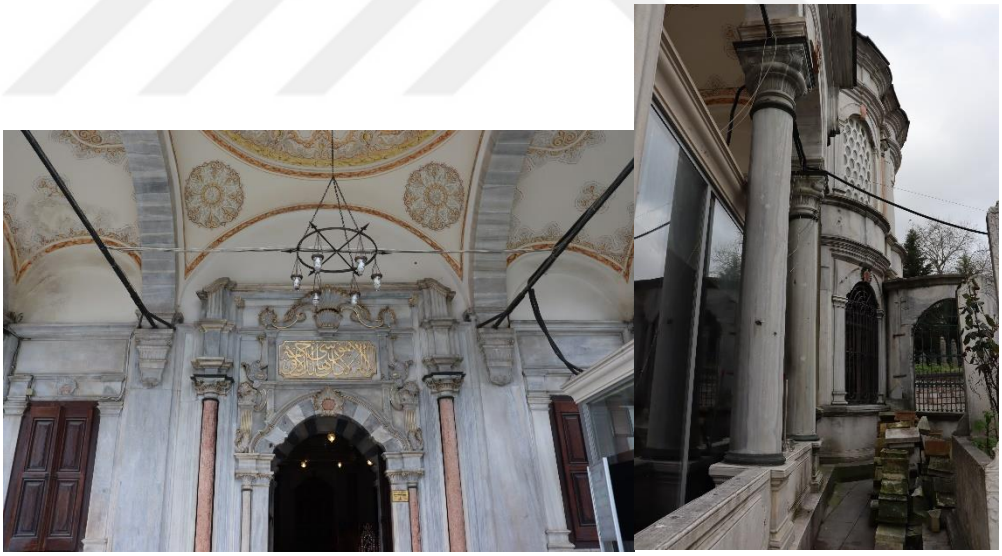
Şekil 2.3. 454: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 455: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 456: Mihrişah Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

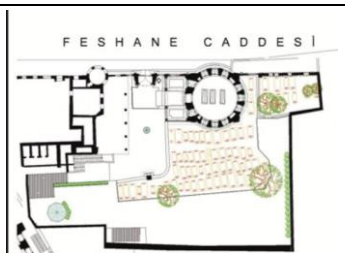

Şekil 2.3. 457: Mihrişah Sultan Türbesi 1. cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 458: Mihrişah Sultan Türbesi 1. cephe revak bölümü (N. Uzun, 2021)

2.3.55. Şah Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Şah Sultan Külliyesi, Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1215/ M. 1800-1801		
Bani	Şah Sultan		
Mimar	İbrahim Kâmil Ağa		
Plan	Onikigen		
Pencere Düzeni	İki Sıra 3/3		
Pencere Sayısı	22	1. Sıra 11	2. Sıra 11

Şekil 2.3. 459: Şah Sultan Külliyezi Vaziyet Planı http://www.mayamimar.com/rrr1a.html

Şah Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi Feshane Caddesi'nde Zal Mahmut Paşa Külliyesi'nin yanında bulunan türbe, Sultan III. Mustafa'nın kızı ve Sultan II. Selim'i kız kardeşi tarafından yaptırılan sıbyan mektebi, türbe, sebil ve çeşmeden oluşan Şah Sultan Külliyesi'nin bir yapısıdır. Türbede inşa kitabesi bulunmamaktadır. Türbenin avlu kapısı üzerinde yer alan on iki beyitlik kitabede, Şah Sultan tarafından yaptırılan türbenin H.1215/ M. 1800-1801'de tamamlandığı belirtilmiştir.[98] (Önkal:2007:s.416; .Demiriz:1989,s.78). Türbenin ve külliyenin diğer yapıların mimarı İbrahim Kâmil Ağa'dır.

[98] *Gevher-i ser-tac-ı iffet zib ü fer-i saltanat Revnak-ı ismetsaray devlet-i din-i Mübin Şah Selim-i saltanat pirayenin hemşiresi Şah Sultan bint-i merhum Mustafa Han-ı güzin / Mihr-i Şah kadın ki oldur mader-i pür şevkati İsmeti nuruyla bulmuştu ziya ruy-i zemin Onu Sultan Mustafa ikinci kadın eyleyip Devletinde görmüşdü rağbeti ol nazenin / Çıktı elden ol hüma uçtu feraz-ı sidreye Girdi hayfa halk-ı âlem mateme oldu hazin Kıldı efrad-ı riâyet işte….. madere Yaptı âlî türbe kabr-i evzen müstahkem metin/ Yaptı hem bir mekteb-i ra'na civar-ı türbede Halkı hüsn-i âlem arası (?) eder haret-i karîn Şad eder merhumenin ruhun çü savt-ı bülbülân Daim etfal okudukça onda Kur'an-ı Mübin/ Gel dua-i hayra âğâz et gönül ihlâs ile Hayr olan da'vatı reddetmez mücibü's-sâilin Mihr-i Şah kadın riyaz-ı cenneti edip makar Cilvegâhı ola Ya Rab gülşen-i hüld-i berin/ Yazdı ihya hâme-i mu'ciz beyan bir beyt kim Mündericdir onda garra iki tarih-i güzin Şah Sultan yapdı ziba türbe-i vâlâ-yı nev Mihr-i Şah kadına adn ola bu me'vay-ı berin. 1215 Duacı Yesarî zâde Mustafa İzzzet. Allah onu bağışlasın. 1215.*

Şah Sultan Türbesi, dışta kare içte dairevi bir plana sahiptir. Köşelerinde dört ağır payenin yer aldığı türbe cepheleri dışa doğru kavislidir. Dairevi kasnağa oturan kubbeyle örtülü türbenin girişinde üç birimli revak bölümü bulunmaktadır. Dördü gömme sekiz sütuna oturan yuvarlak kemerlerin oluşturduğu revak bölümü orada kubbe yanlarda tonoz ile örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Cepheleri mermerle kaplı türbe dışta kareye yakın bir plana sahiptir. Köşeleri dört ağır paye üzerinde köşe kuleleriyle vurgulanan türbenin dört cephesi oval bir görünüm sergilemektedir.

Türbenin biri yol üzerinde olmak üzere üç cephesinde *birinci ve ikinci sırada üçer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* uygulanmıştır. Alt sıra pencere açıklıkları aralara yerleştirilen silmelerle sınırlandırılırken cepheyi kuşatan dışa taşkın bir kornişle iki pencere sırası ayrılarak cepheye iki katlı bir görünüm kazandırılmıştır.

Türbenin kuzey kenarı giriş cephesi olarak düzenlenerek üç gözlü revak bölümüyle kapatılmıştır. Türbenin giriş kapısı iki renkli mermerden örülmüş yuvarlak kemerlere sahip olup pilastr şeklinde tasarlanmış sövelerle sınırlandırılmıştır. Alt sırada kapının iki yanında birer pencere açıklığına yer verilirken üst sırada diğer cephelerde olduğu gibi üç pencereli düzen devam ettirilmiştir.

Giriş cephesinde revak bölümüne açılan alt sırada alt kapının ve iki pencere açıklığının üstünde dikdörtgen panolar içerisinde Celi Sülüs hatla yazılmış ayet kitabelerine yer verilmiştir.[99] Türbe gövdesi her bir kenarda silmelerden oluşturulmuş dışa taşkın kemerlerle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup kenarları kıvrımlı yuvarlak kemerlere sahiptir. Kemer üstünde aynı form silmelerle alınlık oluşturacak şekilde tekrar edilmiştir.

[99] Kapı açıklığı üstünde Ankebût suresinin 57. Ayet, pencere açıklıkları üstünde Zümer Suresi 53. Ayet yazılıdır (H.Önkal:2017). Ayetlerin Türkçe Meali: Kapı açıklığı üstünde *"Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz"* https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri). Pencere açıklıkları üstünde, "Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir." (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Z%C3%BCmer-suresi/4111/53-ayet-tefsiri)

Üst sıra pencere açıklıkları oval formlu ve basık kemerlidir. Basık kemer silmelerle içe doğru kademelendirilmiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 460: (Solda) Şah Sultan Türbesi birinci sıra pecere açıklıkları, 1P10 (4. Cephe) (N.Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 461: (**Ortada)**Şah Sultan Türbesi birinci sıra pecere açıklıkları, 1P1 (1. Cephe) (N.Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 462: Şah Sultan Türbesi sıra pecere açıklıkları, 2P10 (4. Cephe) (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Düz yüzeyli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:** Yuvarlak kemerlerin kenarları kıvrımlıdır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Açıklıklar döküm pencere şebekeleri ile korunmaktadır. Üzengi hizasından yatay bir çizgiyle bölünmüş şebekelerde alttaki ana bölüm dikey çizgilere ve alt, orta ve üst bölümde bordür şeklinde yerleştirilmiş palmet motifine benzer bitkisel bezemelerden oluşmaktadır. Üzengi hizasının üstünde kalan alınlık kısmında alt bölümdeki motiflerin belirli bir kısmı kullanılmıştır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Düz yüzeli mermer sövelere sahiptir.

Kemer **:**Basık kemerlerin kenarları kıvrımlıdır. Kemer yüzeyleri silmelerle hareketlendirilmiştir.

Kemer Köşeleri **:** Boş bırakılmıştır.

Dışlıklar **:** Oval kayıtlıdır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 9.22 m

Cephe Genişlik: 9.17 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P2	1.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P3	2.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P4	2.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P5	2.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P6	3.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P7	3.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P8	3.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P9	4.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P10	4.Cephe	224	128	1,8	2,87
1P11	4.Cephe	224	128	1,8	2,87
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P2	1.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P3	2.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P4	2.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P5	2.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P6	3.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P7	3.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P8	3.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P9	4.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P10	4.Cephe	246	124	2,0	3,05
2P11	4.Cephe	246	124	2,0	3,05

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	84,55	9,15	9,2
2. Cephe	84,55	17,75	4,8
3. Cephe	84,55	17,75	4,8
4. Cephe	84,55	17,75	4,8
TOPLAM	**338,2**	**62,4**	**5,4**

Değerlendirme

Dışta kübik bir görünüme sahip türbede cepheleri, Barok üslubun etkisinde tasarlanmış pencere açıklıklarıyla biçimlendirilmiştir. Türbeye bitişik inşa edilen avlu duvarında revak bölümünün görülebileceği şekilde pencere açıklıklarına yer verilerek türbenin dışarıdan ziyaret edilebileceği pencere sayısı artırılırken avlu duvarıyla türbe cephesinin bütün olarak algılanması pekiştirilmiştir.

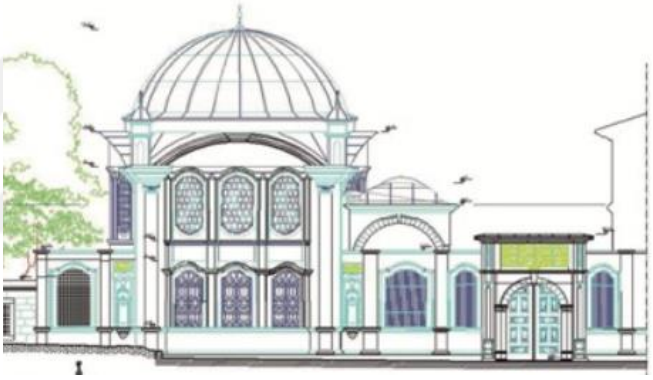
İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbede, birinci sıra pencere açıklıklarında pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,8 olarak hesaplanmıştır. Mimar Sinan türbelerinin önemli bir bölümünde ulaşılan 1,8 oranı[100] Gülbahar Hatun Türbesi'nin (1767) ve yine Eyüp'teki Mihrişah Sultan Türbesi'nin (1796) pencere açıklıklarında da karşımıza çıkmaktadır.

Türbede, toplam cephe alanının pencerelerin kapladığı toplam alana oranı 5,6'dır. Eyüp'te kendisinde önce inşa edilen Mihrişah Sultan Türbesi'nin plan şeması, cephe yüksekliği ve pencere boyutları farklı olmakla birlikte toplam cephe alanının pencerelerin kapladığı toplam alana oranı 5,4'dür.

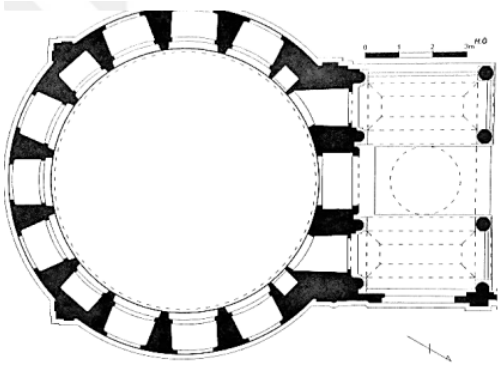
[100] İncelenen on sekiz Sinan yapısının on birinde, birinci sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,8 olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2.3. 463 : Şah Sultan Türbesi 1. Cephe
(http://www.mayamimar.com/rrr1a.html)

Şekil 2.3. 464: Şah Sultan Türbesi 4. Cephe
(http://www.mayamimar.com/rrr1a.html)

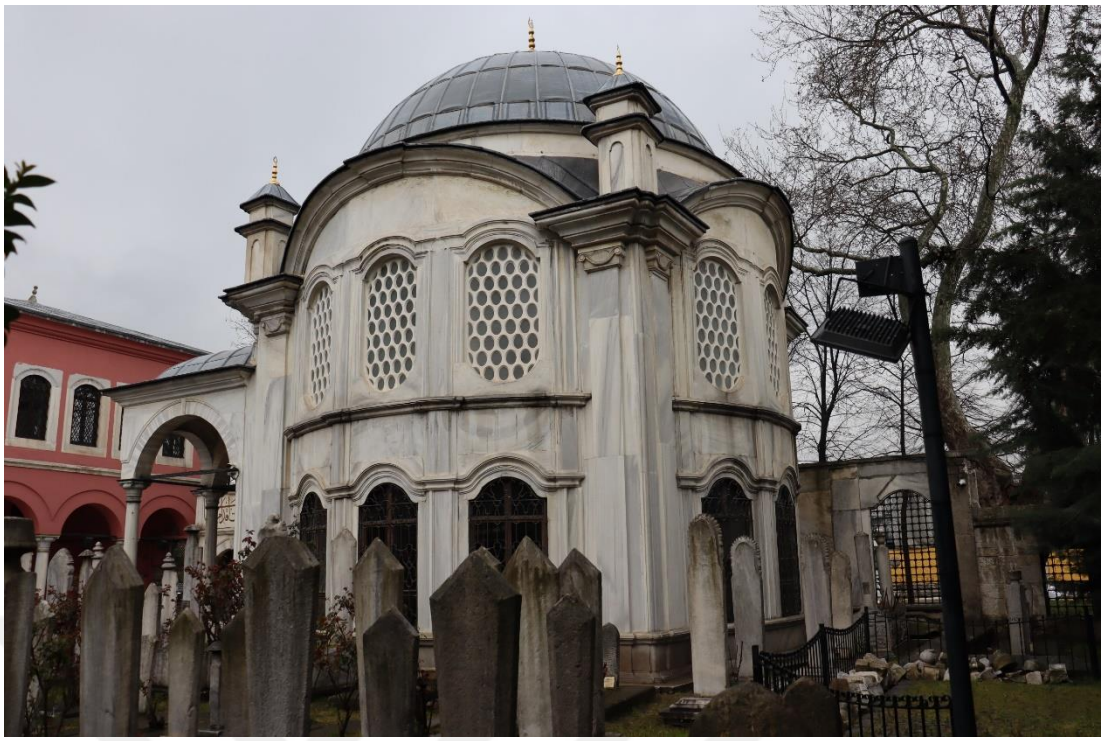
Şekil 2.3. 465: Şah Sultan Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 466: Şah Sultan Türbesi 1. Ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 467: Şah Sultan Türbesi 1.Cephe revak bölümü N. Uzun, 2021)

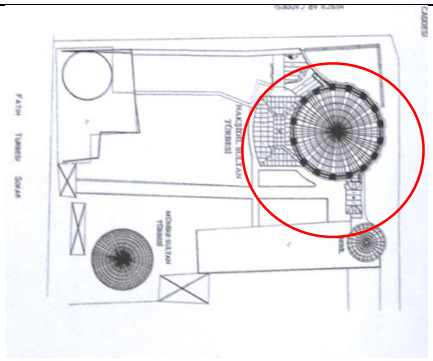
Şekil 2.3. 468: Şah Sultan Türbesi 1.ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 469: Şah Sultan Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.56. Nakşidil Sultan Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Fatih Külliyesi
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H. 1232 / M. 1817</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Nakşidil Sultan</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Onaltıgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">18</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>12</td><td>6</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 470 : Nakşidil Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (İstanbul 1.VBM Arşivi)

Nakşidil Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesi Ali Kuşçu Mahallesi'nde bulunan Nakşıdil Sultan Türbesi, Sultan I. Abdülhamid'in eşi ve Sultan II. Mahmud'un annesi Nakşidil Sultan'ın Fatih Külliyesi içinde yaptırdığı türbe, sebil, çeşme, sıbyan mektebi ve imaretten oluşan külliyesinin bir parçasıdır. Türbenin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Türbenin inşaat masraflarını gösteren belgelerde, türbenin inşasına H. 23 Rebiül'evvel 1231/ M. 22 Şubat 1816 başlandığı ve H. 10 Receb 1232 / M. 26 Mayıs 1817 yılında tamamlandığı ifade edilmiştir.

Barok üslubun özelliklerini taşıyan türbe dışta onaltıgen, içte dairevi bir plana sahip olup kubbe kurşun kaplı kasnağa oturmaktadır. Türbenin kuzey yönüne bakan giriş cephesi üç gözlü revak şeklinde düzenlenmiştir. Dördü gömme sekiz sütuna oturan kemerlerden oluşan revak bölümü aynalı bir tonozla örtülüdür.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş silindirik gövdeye sahip türbenin yola bakan cepheleri mermerle kaplıdır. Onaltıgen türbenin yola bakan yedi kenarında *birinci ve ikinci*

sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Avlu içinde kalan kenarların üçü avlu duvarıyla bitişik inşa edilmesinden dolayı sağır bırakılırken diğer cephelerde sadece alt sırada pencere açıklığına yer verilmiştir.

Yola bakan cephelerde alt sıra pencere aralarına armudi formlu kaidelere oturtulmuş sütunçeler yerleştirilmiştir. Akantus yaprağı motifiyle oluşturulmuş başlıkları bulunan sütunçeler üstüne düz tablalar yerleştirilmiş ve en üstte heykelimsi görünüşte dik akantus yaprağı motifiyle sonlandırılmıştır. Sütun başlıkları üzerine yerleştirilen düz tablalar cepheyi iki kata ayıran dalgalı hatlara sahip kornişle birleşerek iki pencere sırasını ayırmakta ve cepheyi hareketlendirmektedir.

Üst sırada cepheler birbirinden düz başlık tablaları bulunan pilastrlarla ayrılmıştır. Oval formdaki üst sıra pencere açıklıklarının etrafı Ampir özellik gösteren perde motifleriyle bezenmiştir. Cephe alt sırada olduğu gibi dalgalı hatlara sahip bir kornişle sonlandırılmaktadır.

Yola bakan cephelerde mermer malzemeden oluşturulmuş dalgalı kornişler arka cephelerde kesme taş malzemeyle devam ettirilmiştir. Üst sırada pencere açıklığına yer verilmese de her iki sırada cepheler birbirinden düz pilstrlarla ayrılmıştır.

Türbenin kuzeydoğu yönündeki üç kenarı, üç gözlü revak bölümüyle kapatılmıştır. Revak bölümünün orta ekseninde basık kemerli kapı açıklığı bulunurken iki yanındaki cephelerdeki pencereler revak bölümüne açılmaktadır. Kapı üstünde yer alan üstten kavisli pano içerisinde ayet kitabesine yer verilmiştir. [101]

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu basık kemerlidir. Mermerden oluşturulmuş söve ve kemerlerin kenarları profillidir. Yola açılan pencere açıklıklarını dışta silmelerden oluşturulmuş ikinci bir çerçeve içine alınmıştır.

Üst sıradaki oval pencere açıklıkları açıklıkla aynı formda silmelerle çevrelenmiştir. Pencere açıklıkları perde şekline tasarlanmış süslemelerin içine alınmıştır.

[101] Kitabede Zümer Suresi 53. Ayeti yazılmıştır. Türkçe meali: *"Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir."*
(https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Z%C3%BCmer-suresi/4111/53-ayet-tefsiri)

Şekil 2.3. 471: (Solda) Nakşidil Sultan Türbesi birinci sıra pencere açıklıkları

Şekil 2.3. 472: (Sağda) Nakşidil Sultan Türbesi ikinci sıra pencere açıklığı (N.Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve – Lento **:** Söveler mermer malzemeden oluşturulmuş olup kenarları profillidir.

Kemer **:**Basık kemerlidir. Kemer çevresi profilli silme ile belirginleştirilmiştir.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Pencere şebekesi Ampir üslupta düzenlenmiştir. Üzengi hizasında yatay bir çizgi ile bölünmüş şebeke dikey olarak yerleştirilmiş uçlarına yerleştirilmiş yuvarlak şekiller ve üst, orta ve alt bölümlerindeki bordür şeklinde içlerinde palmet motiflerinin de olduğu bitkisel bezemelerden oluşmaktadır.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmaktadır.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Dışlıklar **:** Metal doğramadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.56 m, **Cephe Genişlik:** 3.07 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P2	3. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P3	5. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P4	7. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P5	8. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P6	9. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P7	10. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P8	11. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P9	12. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P10	13. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P11	15. Cephe	266	130	2,0	3,46
1P12	16. Cephe	266	130	2,0	3,46
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	7. Cephe	175	90	1,9	1,57
2P2	8. Cephe	175	90	1,9	1,57
2P3	9. Cephe	175	90	1,9	1,57
2P4	10. Cephe	175	90	1,9	1,57
2P5	11. Cephe	175	90	1,9	1,57
2P6	12. Cephe	175	90	1,9	1,57

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	26,28	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe (Giriş)	26,28	3,46	7,6
3. Cephe	26,28	3,46	7,6
4. Cephe	26,28	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
5. Cephe	26,28	3,46	7,6
6. Cephe	26,28	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
7. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
8. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
9. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
10. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
11. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
12. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2

13. Cephe (Ön Cephe)	26,28	**5,03**	5,2
14. Cephe	26,28	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
15. Cephe	26,28	3,46	7,6
16. Cephe	26,28	3,46	7,6
TOPLAM	**420,48**	**52,51**	**8,0**

Değerlendirme

19. yüzyılda cephelerinde iki sıralı pencere düzeninin uygulandığı sayılı yapılardan biri olan türbede cepheler Barok ve Ampir Üslubun etkisinde tasarlanmıştır. Oval formlu ikinci sıra pencere açıklıklarına sadece ön cephede yer verilmiş avlu içinde kalan alanlarda bu alanlar sağır bırakılmıştır. Bu durum cephelerdeki açıklık oranına yansımıştır.

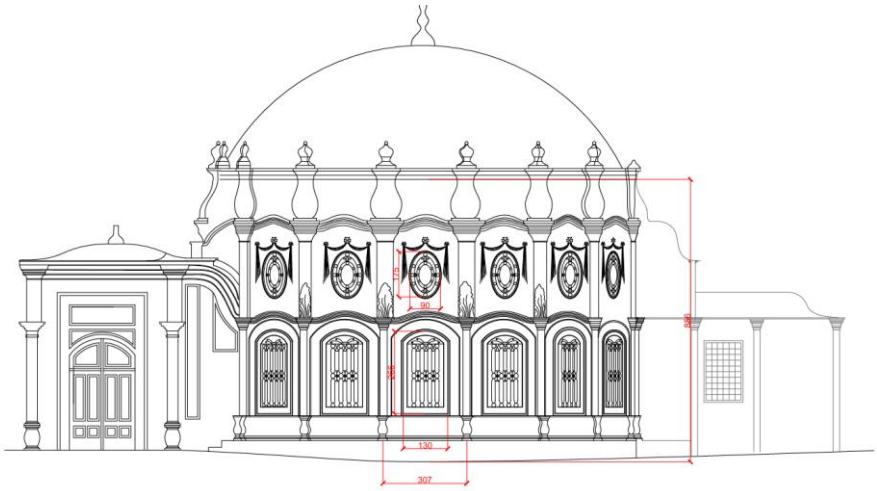
Basık kemerli alt sıra pencere açıklıklarında kemer ve söve yüzeyleri benzer şekilde tasarlanarak bir bütün oluşturmuştur. Türbe cephelerinde farklı kemer tiplerine rastladığımız bu dönemde[102] Nakşıdil Sultan Türbesi'nde yakın tarihlerde inşa edilen Şah Sultan Türbesi (1800) ile Gülustu Sultan Türbesi'nin pencerelerinde olduğu gibi basık kemer tercih edilmiştir.

Türbenin ikinci sırasında pencere açıklıkları oval formludur. İlk defa Şah Sultan Türbesi'nde (1800) rastlanmış olduğumuz oval formlu pencere açıklığı Nakşıdil Sultan Türbesi cephelerinde yapıya kendine özgü bir özellik katacak şekilde geliştirilerek uygulanmıştır.

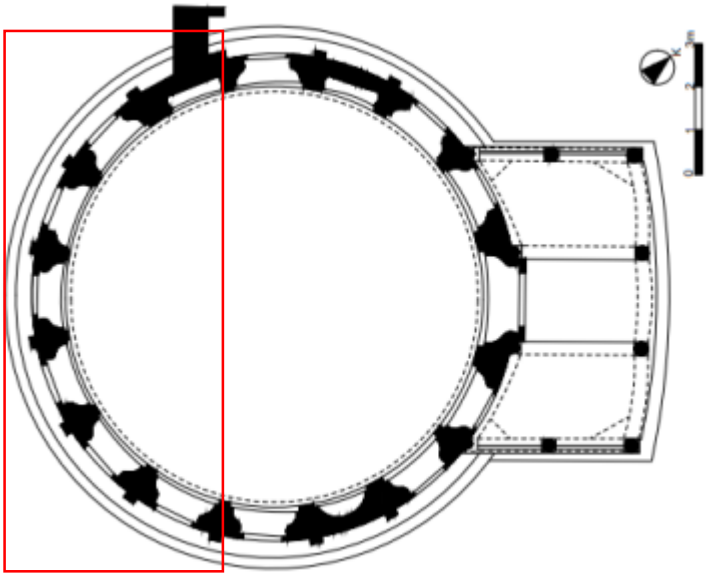
Bu dönem pencere açıklıklarında uygulanan ortak bir boyut orandan söz edilemese de bazı türbe yapılarında birbirine oldukça yakın boyut ve oranların tekrar edildiği görülmüştür. Nakşıdil Sultan Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarında kullanılan ölçüler ve 2,0 olarak hesaplanan pencere yüksekliğinin genişliğe oranı Gülustu Sultan Türbesi ve Sultan Abdülmecit Türbesi (1861) pencere açıklıklarında tekrar edilmiştir.[103]

[102] Basık, yuvarlak, at nalı, sivri ve kaş kemer.
[103] Gülustu Sultan Türbesi alt sıra pencere açıklıkları 264x133; Sultan Abdülmecit Türbesi (1861) alt sıra pencere açıklıkları 258x132.

Türbenin cephe alanının pencere alanına oranı 8,0 olarak hesaplanmıştır. Dönemi içinde yüksek olan bu oranda, bazı cephelerin sağır bırakılması ve üst sıra pencere açıklıklarının küçük boyutlu oluşu etkili olmuştur

Şekil 2.3. 473 : Nakşidil Sultan Türbesi 7- 12. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)

Şekil 2.3. 474 : Nakşidil Sultan Türbesi Planı (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 475: Nakşidil Sultan Türbesi 7-10. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 476: Nakşidil Sultan Türbesi 8- 12. Cephe (N. Uzun, 2021)

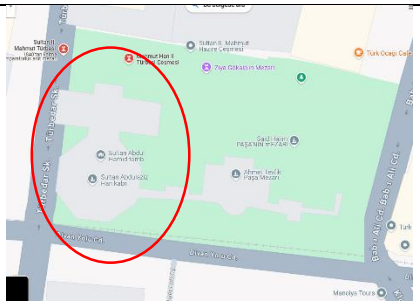
Şekil 2.3. 477: Nakşidil Sultan Türbesi 1-5. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 478: Nakşidil Sultan Türbesi 1-5. Cephe alt sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

2.3.57. Sultan II. Mahmut Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Çemberlitaş,
Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">H.15 Şâban 1256 / M.12 Ekim 1840’da</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Sultan Abdülmecid</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Ohannes Dadyan
Boğos Dadyan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
1/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">7</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 479 : II. Mahmut Külliyesi
https://www.google.com/maps/

Sultan II. Mahmut Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul’un Fatih İlçesi Çemberlitaş Semti’nde Divanyolu üzerinde bulunan türbe, Sultan II. Mahmud’un 28 Haziran 1839’da vefatının ardından oğlu Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır. Çeşme, sebil, türbe ve hazireden oluşan Sultan II. Mahmud Külliyesi Esma Sultan Sarayı’nın bahçesi üzerine kurulmuştur. Külliyenin mimarları Ebniye-i Hümayun kalfalarından Ohannes Dadyan ve Boğos Dadyan'dır. Tarihi belgelere göre, H. 22 Rebîülâhir 1255 / M. 5 Temmuz 1839’da inşasına başlanan türbe H.15 Şâban 1256 / M.12 Ekim 1840’da tamamlanmış olup açılışı 11 Kasım 1840'ta gerçekleştirilmiştir. (Akın: s.263; s. 550; Önkal:2017, s.387-390)

Sekizgen plan şemasına sahip türbe sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Türbeye sağında Nevfidan Türbesi ve solunda dikdörtgen planlı bir oda buluna, aynalı tonoz örtülü dar bir koridordan geçilerek ulaşılmaktadır

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Ampir üslubun etkisinde inşa edilen türbede cepheler mermerle kaplanmıştır. Sekizgen planlı türbenin kuzey cephesinde kapı açıklığı bulunurken diğer yedi cephesinde büyük boyutlu birer pencere açıklığına yer verilerek tek sıra pencere düzeni uygulanmıştır.

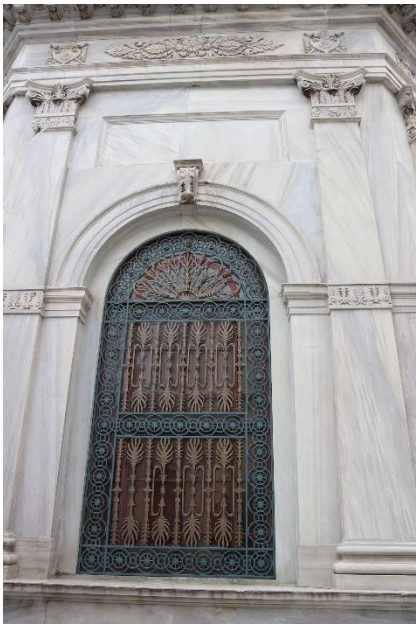
Pencere açıklıklarının iki yanına pencere açıklıklarının alt hizasındaki silmeden başlayıp saçak altındaki frizlere kadar uzanan korint başlıklı pilastrlar yerleştirilerek cepheler hareketlendirilmiştir. Pilastrların arasına pencere açıklıklarının üstüne gelecek şekilde yatay dikdörtgen panolar yerleştirilmiştir. Pencere altında ve kemer üzengi seviyesinde türbeyi kuşatan frizlerle yatay olarak bölümlendirilmiş cepheler üstte iki yanda birer arma ortada ise kabarık bitkisel kompozisyonla dekore edilmiş kuşakla tamamlanmıştır. Sekizgen gövde dışa taşan konsollu kornişle sonlandırılmıştır**.**

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formludur. Yuvarlak pencere kemeri pilastr görünümü verilmiş sövelere oturtulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 480: Sultan II. Mahmut Türbesi pencere detay (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Söve **:** Pilastr görünümlü söve yüzeyleri düzdür.

Kemer **:** Yivli yüzeye sahip yuvarlak kemerlerin kilit taşları akantus yaprağı motifiyle belirginleştirilmiştir.

Şebeke **:** Türbenin şebekeleri Ampir üsluptadır. Şebekelerde, iç içe geçen çember motifleri yıldızlarla dolgulu olarak dikey bağlantıdaki kıvrımlı süslemeleri çevrelemektedir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.56 m **Cephe Genişlik:** 3.07 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P2	3. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P3	4. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P4	5. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P5	6. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P6	7. Cephe	574	283	2,0	16,2
1P7	8. Cephe	574	283	2,0	16,2

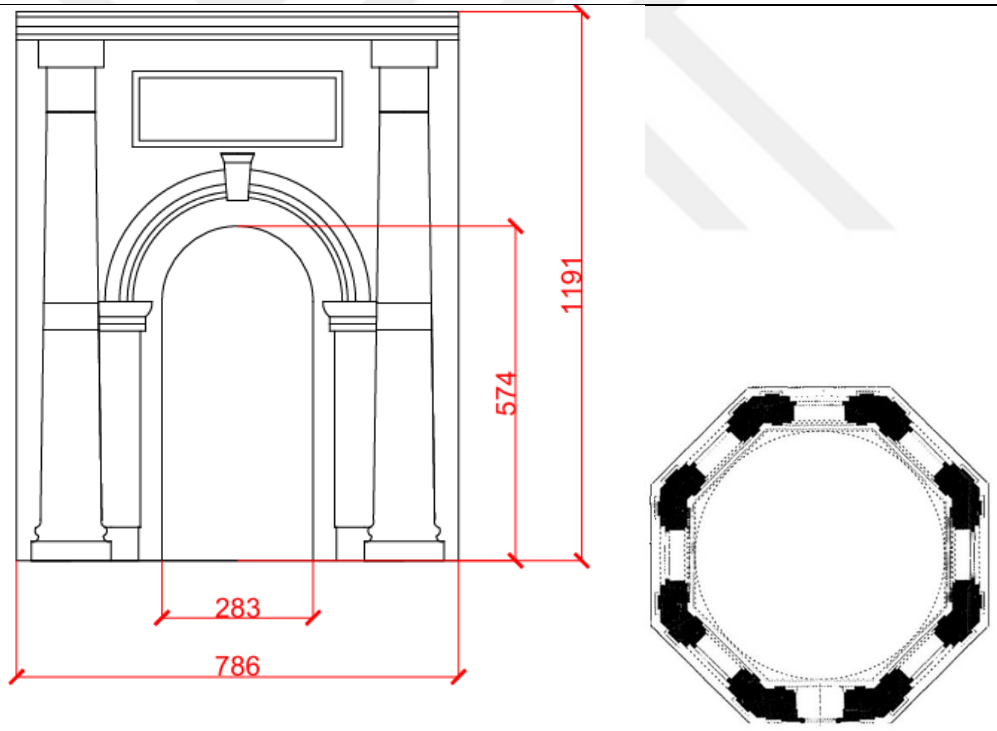
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe (Giriş)	93,61	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	93,61	16,24	5,8
3. Cephe	93,61	16,24	5,8
4. Cephe	93,61	16,24	5,8
5. Cephe	93,61	16,24	5,8
6. Cephe	93,61	16,24	5,8
7. Cephe	93,61	16,24	5,8
8. Cephe	93,61	16,24	5,8
TOPLAM	748,88	113,68	6,6
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	655,27	113,68	5,8

Değerlendirme

Sultan II. Mahmut Türbesi, İstanbul'da bulunan sultan türbeleri arasında tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı tek mezar yapısıdır. Yüksel kuruluşlu pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen cephelerde Ampir üslubun etkileri görülmektedir.

Yuvarlak kemerlerin pilastr görünümlü sövelere oturduğu pencere tasarımı, 18. yüzyılda Şehsuvar (Nurullah) Sultan Türbesi cephelerinde görülmeye başlamış 19. yüzyılda devam etmiştir. Bu dönemde inşa edilen Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860), İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893), Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883) pencere açıklıklarında Sultan II. Mahmut Türbesi ile benzer pencere kuruluşları görülmektedir.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde Sultan II. Mahmut Türbesi pencerelerinde yüksekliğin genişliğe oranı 2,0 olarak hesaplanmıştır.[104]

Şekil 2.3. 481: Sultan II. Mahmut Türbesi 5. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivinden İşlenerek)
Şekil 2.3. 482: Sultan II. Mahmut Türbesi (Önkal: 2021)

[104] Gülustu Sultan Türbesi alt sıra pencere açıklıkları 264x133; Sultan Abdülmecit Türbesi (1861) alt sıra pencere açıklıkları 258x132.

Şekil 2.3. 483: Sultan II. Mahmut Türbesi 4. – 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

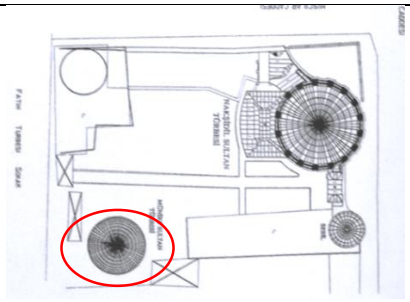
Şekil 2.3. 484: Sultan II. Mahmut Türbesi 7. – 8. . Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 485: Sultan II. Mahmut Türbesi Giriş Bölümü (N. Uzun, 2021)

2.3.58. Gülustu Sultan Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	Fatih Külliyesi Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H. 1232 / M. 1817		
Bani	Bilinmemektedir.		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Dairevi		
Pencere Düzeni	İki Sıra 1/1		
Pencere Sayısı	19	1. Sıra	2. Sıra
		10	9

Şekil 2.3. 486: Nakşidil Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (İstanbul 1. VBM Arşivi)

Gülustu Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesinde Fatih Külliyesi'nin kıble yönünde, Nakşıdil Sultan Türbesi'nin avlusunda yer alan Gülustu Sultan Türbesi, Abdülmecit'in eşlerinden ve Sultan VI. Mehmet Vahdettin'in annesi Gülustu Sultan (ö. H.1277/ M. 1861) için inşa edildiği kabul edilmektedir (Önkal:2017, s. 432; Tanman:1994, s.445). İnşa kitabesi bulunmayan türbenin Sultan Abdülmecit (1839/1861) döneminin son yıllarında inşa edildiği düşünülmektedir (Önkal:2017, s. 432).

Ampir üslubun özelliklerini taşıyan türbe silindirik bir gövdeye sahip olup sade silindirik bir kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Revak bölümü bulunmayan türbeye giriş doğu yönüne bakan 207x133 cm ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Dairesel planlı türbenin cepheleri kesme taştan örülmüştür. İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı türbe cephelerinde alt sırada dokuz üst sırada on pencere açıklığına yer verilmiş olup pencere açıklıkları simetrik düzende yerleştirilmiştir. Türbenin doğuya açılan giriş kapısının yanındaki pencere açıklığı iki yanında pilastrlarla ve üzerindeki saçak kısmıyla diğer pencere açıklıklarından farklı görünüme sahiptir. Bu pencerenin

kapı olarak tasarlandığı ve daha sonra pencereye dönüştürüldüğü düşünülmekle birlikte (Önkal:2017, s.434) ziyaret penceresi olması daha muhtemel görünmektedir (Tanman:1993, s.445).

Ampir üslubun etkilerinin görüldüğü türbe cepheleri, pencerelerin alt hizasında ve kasnağa geçişte yer alan silmelerle kuşatılarak yatay bölümlere ayrılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Her iki sıradaki pencere açıklıkları dikdörtgen formlu basık kemerlidir. Pencere kemer ve söveleri duvar yüzeyinden hafif dışa taşkındır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 2.3. 487: Gülustu Sultan Türbesi alt sura pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan oluşturulmuş sövelerin yüzeyleri içe doğru kademelendirilmiştir**.**

Kemer **:**Basık kemer biçimindedir. Kesme taştan oluşturulmuş kemerlerde yüzeyler içe doğru kademelendirilmiştir.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Döküm şebekede üst kısım üzengi seviyesinden yatay bir çizgiyle ayrılmıştır. Oval formun yan yana ve alt alta gelecek şekilde yerleştirilmesinden oluşturulmuş şebekede aralara üzerinde çiçek desenleri olan küçük yuvarlak madalyonlar yerleştirilmiştir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan oluşturulmuş sövelerin yüzeyleri içe doğru kademelendirilmiştir**.**

Kemer **:** Basık kemer biçimindedir. Kesme taştan oluşturulmuş kemerlerde yüzeyler içe doğru kademelendirilmiştir.

Dışlıklar **:** Metal doğramadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8,78 m **Cephe Genişlik:** 32.20 m.

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
	Cephe	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
		1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1		264	133	2,0	3,51
1P2		264	133	2,0	3,51
1P3		264	133	2,0	3,51
1P4		264	133	2,0	3,51
1P5		264	133	2,0	3,51
1P6		264	133	2,0	3,51
1P7		264	133	2,0	3,51
1P8		264	133	2,0	3,51
1P9		264	133	2,0	3,51
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1		207	133	1,6	2,75
2P2		207	133	1,6	2,75
2P3		207	133	1,6	2,75
2P4		207	133	1,6	2,75
2P5		207	133	1,6	2,75
2P6		207	133	1,6	2,75
2P7		207	133	1,6	2,75
2P8		207	133	1,6	2,75
2P9		207	133	1,6	2,75
2P10		207	133	1,6	2,75

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
Toplam	282,72	59,09	4,8

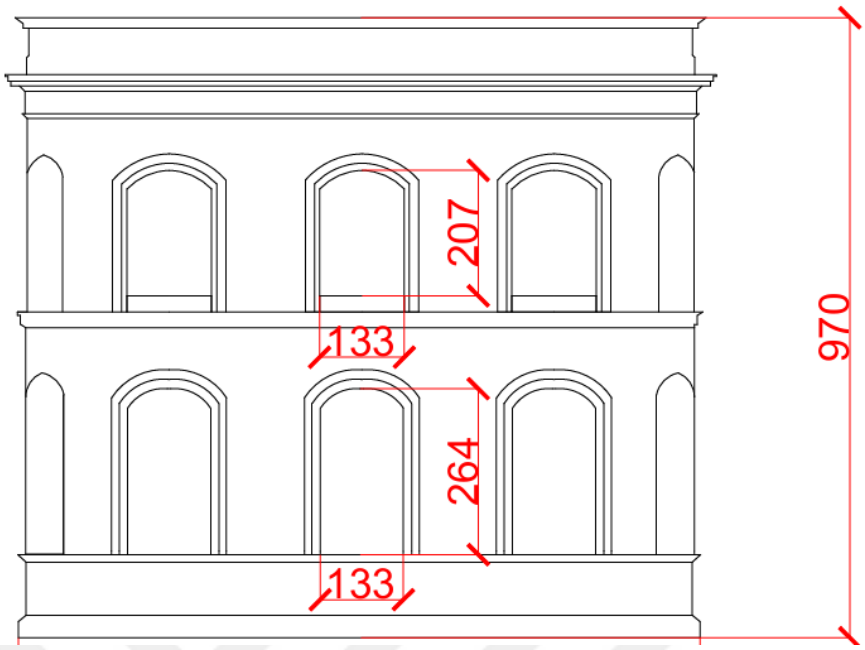
Değerlendirme:

Tez kapsamında incelediğimiz mezar yapıları arasında silindirik gövdeye sahip tek yapıdır. Türbe cepheleri alt ve üst sıraya simetrik olarak yerleştirilmiş pencere açıklıklarıyla bölümlenmiştir.

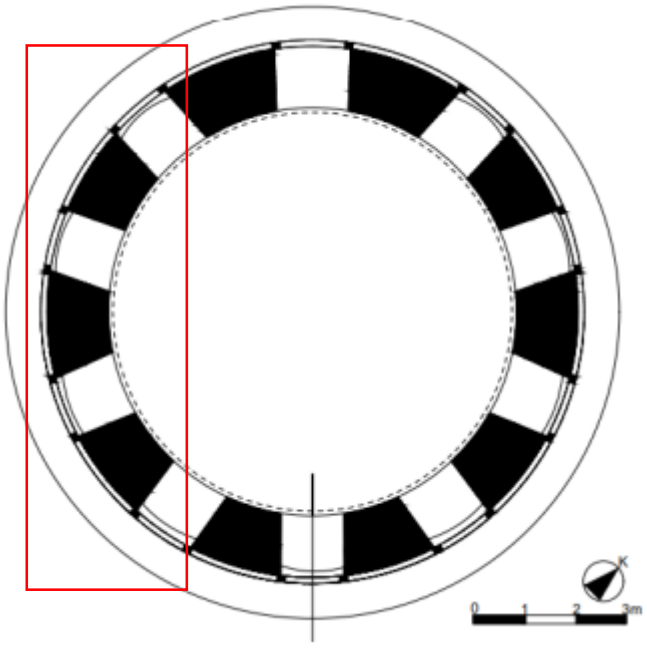
Her iki sırada aynı tasarıma sahip pencere açıklıklarında Ampir üslubun etkileri görülmektedir. Pencere açıklıklarında kemer ve söve yüzeyleri benzer şekilde tasarlanarak bir bütün oluşturmuştur.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde, alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 2,0 olarak hesaplanmıştır. Nakşıdil Sultan Türbesi'nde de söz edildiği gibi Nakşıdil Sultan Türbesi, Gülustu Sultan Türbesi ve Sultan Abdülmecit Türbesi (1861) alt sıra pencere açıklıklarında birbirine oldukça yakın ölçülere rastlanmıştır.

Türbenin silindirik gövdesinden dolayı cephelerdeki pencere açıklık oranı toplam cephe alanı üzerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 488: Gülustu Sultan Türbesi Cephe

Şekil 2.3. 489: Gülustu Sultan Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 490: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 491: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 492: Gülustu Sultan Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.59. Hüsrev Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td><td rowspan="9">

Şekil 2.3.472: Hüsrev Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://kulturenvanteri.com/yer/husrev-pasa-turbesi
  </td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Eyüpsultan, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">19. yüzyıl</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Hüsrev Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Bilinmemektedir</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
3/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">3</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>3</td><td>0</td></tr>
</table>

Hüsrev Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi Bostan İskelesi Sokağı (Cülus Yolu) üzerinde, Adile Sultan Türbesi ile Mahmud Celaleddin Paşa Türbesi'nin arasında yer alan Hüsrev Paşa Türbesi, Sultan II. Mahmud ve Sultan Abdülmecit dönemi devlet adamı Hüsrev Paşa (1756-1855)tarafından, sağlığında yaptırılmıştır (Demiriz:1989, s.43; Tanman:1999, s.48). Türbenin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Karşısında bulunan Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nin 1839'da yılında tamamlandığı bilinmektedir (Tanman:1999, s.48).

Kare planlı türbenin üzeri kubbe ile örtülüdür. Doğu ve batı cepheleri diğer türbe yapılarına bitişik bitişik Hüsrev Paşa Türbesi'nin türbenin giriş kapısı tekkenin cümle kapısını izleyen koridora açılmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Türbeler grubu içinde yer alan Hüsrev Paşa Türbesi'nin, sadece Cülus Yolu üzerinde bulunan kuzey cephesi dışa açılmaktadır. Mermerle kaplı cephe, iki yanda korint

başlıklı üzerleri yivli pilastrlarla sınırlandırılmış olup pilastrlar arasında dikdörtgen formlu üç pencere açıklığını yerleştirilmiştir.

Silmelerle bölümlere ayrılmış türbe cephelerinde pencerelerin altında yatay üç pano oluşturulmuş ve panoların içleri yatay çiçek buketiyle bezenmiştir. Pencere açıklarının üstündeki dikdörtgen alan alt bölümlerde olduğu gibi yine iki yanda yivli pilastrlarla sınırlandırılırken ortada Barok anlayışla bezenmiş yuvarlak kemerli alınlık bulunmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup düz atkılıdır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında sadece mermer kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş söve ve lentoların yüzeylerinde silmelerle köşelerde kare kenarlarda dikdörtgen çerçeveler oluşturulmuştur.

Kemer **:** Bulunmamaktadır.

Şebeke **:** Dökme demir pencere şebekeleri, Barok üslupta ele alınmıştır. Kare ve dikdörtgenlerden oluşan bölümlere ayrılmış şebekelerde, ortadaki büyük boyutlu iki dikdörtgen bölüm askı çelenk, asma yaprağı ve lir olarak tanımlanan girift bir bezemeye sahiptir. Şebekede belirli yerlere çiçek desenli rozetler yerleştirilmiştir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8.56 m

Cephe Genişlik: 3.07 m

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	218	98	2,3	2,14
1P2	1. Cephe	218	98	2,3	2,14
1P3	1. Cephe	218	98	2,3	2,14

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	24,95	6,41	3,89

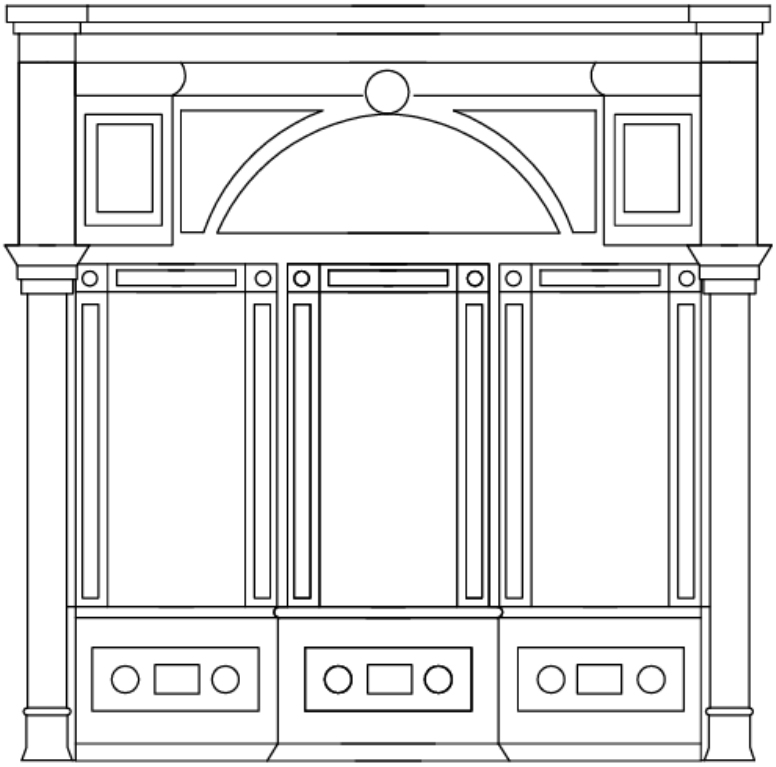
Değerlendirme:

Türbenin dışarı açılan tek cephesinde yüksek kuruluşlu üç pencere açıklığına yer verilmiş olup pencere tasarımında ve düzeninde Ampir üslubun etkileri söz konusudur.

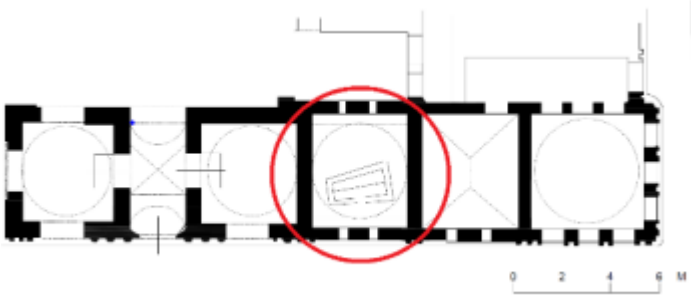
Özenli bir mermer işçiliğinin uygulandığı cephede pencere elamanları detaycı bir anlayışla ele alınmıştır. Açıklığı çevreleyen söve yüzeylerinde kendine özgü bir tasarım olarak dikdörtgen çerçeveler oluşturulmuştur.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde pencere yüksekliğin genişliğe oranı 2,3'dür.

Tek cephesi dışarı açılan türbede, boşluk ve doluluk oranı bu tek cephe üzerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 493: Hüsrev Paşa Türbesi Cephe Görünüşü

Şekil 2.3. 494: Hürev Paşa Türbesi Planı (Demiziz:1989)

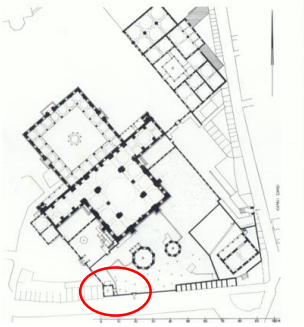

Şekil 2.3. 495: Hüsrev Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 496: Hüsrev Paşa Türbesi İç Mekan (N. Uzun, 2021)

2.3.60. Mustafa Reşid Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td><td rowspan="8">
Şekil 2.3.483: Bayezid Külliyesi vaziyet planı
(Müller-Wiener: 2001)
  </td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Bayezid Külliyesi, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1858 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Mustafa Reşid Paşa</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Gaspare Fossati</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
3/0, 1/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">5</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>5</td><td>0</td></tr>
</table>

Mustafa Reşid Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Mustafa Reşid Paşa Türbesi, İstanbul'un Fatih İlçesi'nde Bayezid Camii haziresinin güneybatı köşesinde yer almaktadır. Türbe, Abdülmecid döneminde (Beydilli:2006, s.348) sadrazamlık görevinde bulunmuş ve Tanzimat döneminin önde gelen devlet adamlarından biri olan Mustafa Reşid Paşa'nın 1858'de vefatı üzerine Gaspare Fossati'nin tasarlamış olduğu değişik öneriler arasından seçilerek inşa edilmiştir (Saner: 1994, s.567)

Türbe, arazideki kot farkından dolayı 2 m. yükseklikteki podyum üzerine inşa edilmiştir. Kare plan şemasına sahip üzeri pandantiflerle geçilen kubbeyle örtülü türbenin doğu cephesinde iki sütunun taşıdığı düz çatı ile örtülü revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş kare planlı türbenin cephe tasarımları birbirinden farklıdır. Cepheler arasında günümüzde Yeniçeriler Caddesi'ne bakan güney cephesi, malzeme,

süsleme programı ve pencere açıklıklarının fazlalığıyla daha nitelikli bir görünüme sahiptir.

Türbeye giriş doğu cephesinden sağlanmakta olup önünde iki sütun ve iki duvar konsolü tarafından taşınan düz çatılı küçük bir revak bölümü yer alır. Saçak bölümünü üstte bir sıra palmet dizisi dolaşmaktadır.[105]

Kesme taştan oluşturulmuş batı ve kuzey cepheleri, ortada büyük boyutlu birer pencere açıklığına yer verilerek birbirine yakın tasarlanmıştır. Hazireye bakan kuzey cephesinde yüksek tutulmuş pencere açıklığı yanlarda iki pilastrla sınırlandırılmıştır. Beyazıt Meydanı'na bakan batı cephesinde pencere etrafındaki taşların geri çekilerek pencere etrafı vurgulanarak cephe hareketlendirilmiştir.

Mermerle kaplı güney cephesinde diğer cephelerden farklı olarak üç pencere açıklığına yer verilmiş olup at nalı kemerli pencereler açıklıkları mukarnas başlıklı pilastrlarla birbirinden ayrılmıştır. Kemer köşelerinin siyah renkli dört madalyonla doldurulduğu cephe, kemer hizasında iki köşeye yerleştirilen burgu sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Pencere açıklıklarının üstünde yatay üç pano içerisinde kitabeye yer verilmiştir. Kitabede;

> *"Altıncı defa mesned-i celîle-i sadâret-uzmâda iken bin iki yüz yetmiş dört senesi Cemâziye'l-evvelisinin yirmi birinci Pençşembih gününde irtihal-i dâr-ı bekâ iden Mustafa Reşid Paşa merhûmun türbe-i şerifleridir."* yazılıdır (Tahaoğlu:1988, s.316).

Türbe cephelerini bir sıra mukarnas frizi üstünde düz silme ile geçilen palmet dizisi saçakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup yüksek kuruluşludur. Güney cephesi pencere açıklıkları at nalı kemerli üç pencere açıklığı (1P3-1P4-1P5) pilastr görünümlü sövelere oturmaktadır.

[105] Kapı açıklığı üstünde dikdörtgen pano içerisinde yer alan kitabede; "*Efdalü zikr lâ ilâhe illallâh ve efdali dua El-hamdü li-llâh - sadaka Resullullâh, ketebehü Hakkı"* yazılıdır (Tahaoğlu:1988, s.316).

Kuzey (1P1) ve batı (1P2) cephelerinde bulunan pencere kemerlerinde de at nalı form tercih edilmiş olup güney cephesinden farklı olarak pencere açıklığını sınırlandıran söveye yer verilmemiştir.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Mermer malzemeden oluşturulmuş pencere söveleri mukarnas başlıklı pilastr görünümündedir (1P3-1P5)

Kemer **:** At nalı kemer formundadır. Yüzeyi stilize bitki kabartmaarıyla bezeli kemerde kilit taşına akantus yaprağı motifinden oluşturulmuş kabartma yerleştirilmiştir.

Şebeke : Kemer hizasından yatay bir çizgiyle alınlık izlenimi verecek şekilde iki bölüme ayrılan şebekede, daireler içinde akantus motifi, kıvrık dallı bitkiler ve üst kısımda istiridye kabuğu motifi kullanılmıştır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 6.43 m (Batı ve güney cepheleri subasman üzerinde inşa edilmiştir)

Cephe Genişlik: : 6.68 m. (1. ve 3. Cephe) 5.88 m. (2. ve 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	471	151	3,1	7,11
1P2	3. Cephe	463	104	4,5	4,82
1P3	4. Cephe	468	154	3,0	7,20
1P4	4. Cephe	468	154	3,0	7,20
1P5	4. Cephe	468	154	3,0	7,20

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	42,95	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	37,81	7,11	5,3
3. Cephe	42,95	4,82	8,9
4. Cephe	37,81	21,62	1,7
TOPLAM	**161,52**	**33,55**	**4,8**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**118,57**	**33,55**	**3,5**

Değerlendirme:

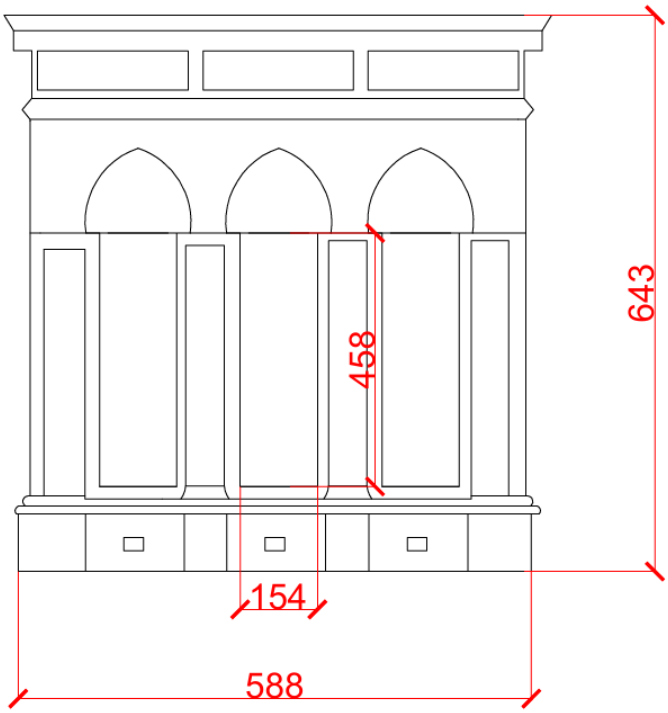
Kare planlı türbede, cepheler birbirinden farklı tasarlanmış olup bir cephe kullanılan malzeme, pencere sayısı ve bezemenin yoğunluğu ile ön plana çıkarılmıştır. Türbe cephelerinin ikisinde birer pencere açıklığına yer verilirken bir cephede üç pencere açıklığına yer verilmesi İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893) ve Ahmet Cevat Paşa Türbesi (1900) cephelerinde de rastlanmaktadır.

Pencere açıklıklarında gördüğümüz atnalı kemer formu, Mustafa Reşid Paşa Türbesi dışında bu dönem mezar yapıları arasında Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (1868) pencere açıklıklarında tercih edilmiştir.

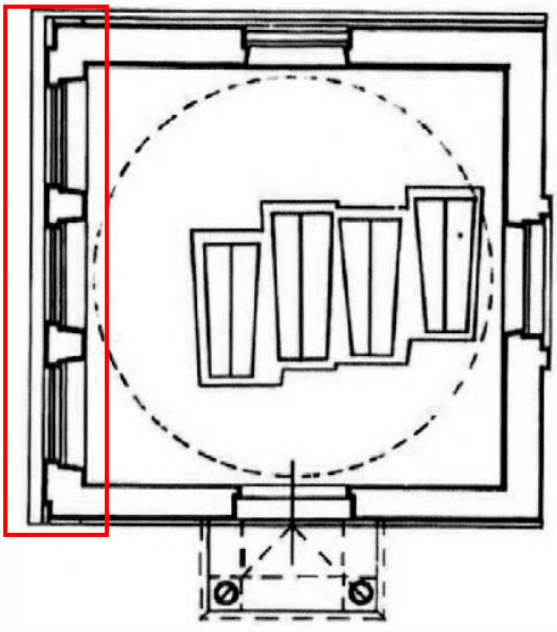
Pencere açıklıklarının pilastr görünümlü sövelerle sınırlandırılması 18. yüzyılda mezar yapılarında uygulanmaya başlanmış, 19. yüzyılda birçok türbede devam ettirilmiştir.[106]

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde, Mustafa Reşid Paşa Türbesi'nde pencere açıklıkları genişliklerine oranla oldukça yüksek olup pencerelerinde yüksekliğin genişliğe oranı 3,0 ve 4,5 olarak hesaplanmıştır.

[106] Sultan II. Mahmut Türbesi (1839), Halil Rıfat Paşa Türbesi (1856), İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893), Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883).

Şekil 2.3. 497: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 3. Cephe

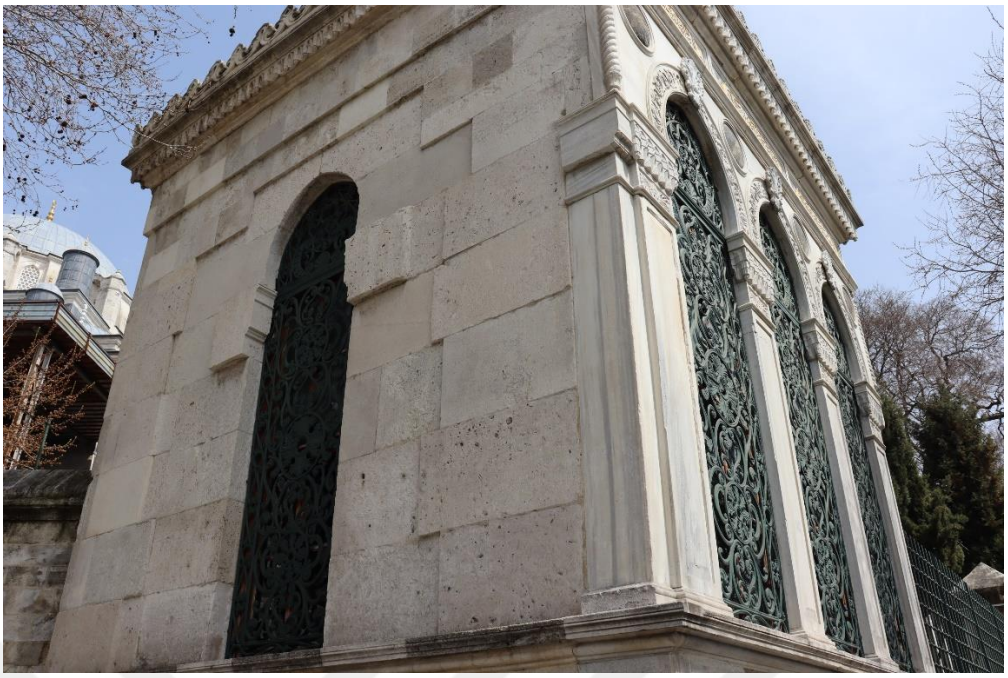
Şekil 2.3. 498: Mustafa Reşit Paşa Türbesi Planı

Şekil 2.3. 499: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 1. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 500: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 501: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 502: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 503: Mustafa Reşit Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.61. Sultan Abdülmecit Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td><td rowspan="9">
Şekil 2.3. 504: Sultan I. Selim Külliyesi Vaziyet Planı
(Müller-Wiener: 2001)
  </td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Yavuz Sultan Selim Külliyesi, Fatih, İstanbul.</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1861</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Sultan Abdülmecit</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Garabet Balyan</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Sekizgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">İki Sıra
1/1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">15</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>7</td><td>8</td></tr>
</table>

Sultan Abdülmecit Türbesinin Genel Tanımı

Sultan Abdülmecit Türbesi, İstanbul'un Fatih İlçesi Balat Semtinde Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nde, caminin kıble yönünde, Sultan I. Selim Türbesi, Hafsa Sultan Türbesi ve Şehzadeler Türbesi'nin de bulunduğu hazirede yer almaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan türbenin hangi tarihte inşa edildiği kesin olarak bilinmemektedir. Türbenin Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından şehzadeleri için yaptırıldığı ve 1861 yılında vefatı üzerine kendisinde bu türbeye defnedildiği kabul edildiği gibi (Önkal:2017,s.392-394; Öz:1962, s.131) bazı araştırmalarda türbenin 1861 yılında Hassa Başmimarı Garabet Balyan'ın sorumluluğu altında inşa edildiği ileri sürülmektedir (Akın:1993, s.53)

Türbe, sekizgen plan şemasına sahip olup üzeri sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Önünde revak bölümü bulunmayan türbeye giriş kuzey cephesinde bulunan 245 x133 cm ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme küfeki taşından inşa edilen türbenin cepheleri oldukça sade tasarlanmıştır. Sekizgen planlı türbenin giriş dışındaki yedi cephesi *birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni* ile biçimlendirilirken, giriş cephesinde sadece üst sırada pencere açıklığına yer verilmiştir.

Cepheler zeminden saçağa kadar uzanan düz yüzeyli pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Pencere sıraları arasına kornişlerin yerleştirilmesiyle cepheler yatayda ikiye bölünürken pencere açıklıkları etrafında da panolar oluşmuştur. İçe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınan pencere açıklıklarında söveler duvar yüzeyinden çökertilmiştir. Bu durum cephelerde pilastrlardan söveye kadar üçlü bir kademelenmenin oluşmasını sağlamıştır.

Türbenin giriş kapısı kuzey cephesi üzerinde bulunmakta olup daha öncesinde giriş kapısı önünde bir sundurmanın olduğu geçmiş dönemlere ait fotoğraflarda görülmektedir (Şekil 2.3.508). Kapı açıklığının üstünde cepheye sonradan eklenen ayet kitabesi yer almaktadır. [107]

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Cephelerde alt ve üst sırada birbirinden farklı olmak üzere iki pencere tasarımı görülmektedir. Alt sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu düz atkılıdır. Pencere çevresi duvar yüzeyinden çökertilmiş ve etrafı silme ile sınırlandırılmış sövelerle çerçeve içine alınmıştır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu kaş kemerlidir. Profilli silmelerden oluşturulmuş çerçevelerle duvar yüzeyinden ayrılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında kesme taş kullanılmıştır.

[107] Kitabede Sad Suresi'nin 50.Ayeti yazılıdır (Önkal:2017, s. 394). "*Kuşkusuz Allah'a itaatsizlikten sakınanlara çok güzel bir gelecek, kapıları kendilerine ardına kadar açılacak adn cennetleri vardır*." c

Şekil 2.3. 505: Sultan Abdülmecit Türbesi alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve - Lento **:** Kesme taştan oluşturulmuş söve ve lentolar düz yüzeylidir.

Kemer **:**Bulunmamaktadır.

Alınlık **:** Bulunmamaktadır.

Kemer Köşesi **:** Boş bırakılmıştır.

Şebeke **:** Döküm şebeke ile korunmaktadır. Oval formun yan yana ve alt alta gelecek şekilde yerleştirilmesinden oluşturulmuş şebekede aralara yuvarlak madalyonlar yerleştirilmiştir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Kesme taştan oluşturulmuş söveler düz yüzeylidir.

Kemer **:** Kaş kemer biçimindedir. Kemerler kesme taştan oluşturulmuş olup düz yüzeylidir.

Dışlıklar **:** Metal doğramadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 8,78 m

Cephe Genişlik: 32.20 m.

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P2	3. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P3	4. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P4	5. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P5	6. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P6	7. Cephe	258	132	2,0	3,41
1P7	8. Cephe	258	132	2,0	3,41
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	1. Cephe	176	90	2,0	1,58
2P2	2. Cephe	174	90	1,9	1,57
2P3	3. Cephe	174	90	1,9	1,57
2P4	4. Cephe	174	90	1,9	1,57
2P5	5. Cephe	179	90	2,0	1,61
2P6	6. Cephe	177	90	2,0	1,59
2P7	7. Cephe	177	90	2,0	1,59
2P8	8. Cephe	176	90	2,0	1,58

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	36,67	1,58	23,2
2. Cephe	36,93	4,97	7,4
3. Cephe	36,59	5,00	7,3
4. Cephe	36,59	4,97	7,4
5. Cephe	36,59	5,02	7,3
6. Cephe	36,59	5,00	7,3
7. Cephe	36,59	5,00	7,3
8. Cephe	36,93	4,99	7,4
TOPLAM	**293,48**	**36,53**	**8,0**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**256,81**	**34,94**	**7,4**

Değerlendirme

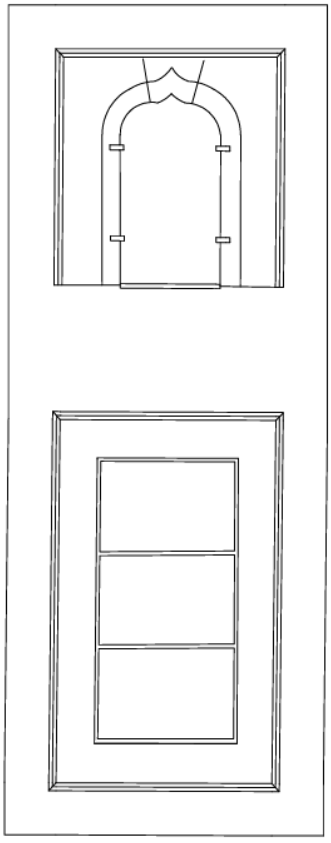
Sultan I. Abdülmecit Türbesi, sultan türbesi olmasına rağmen mütevazı bir görünüme sahiptir. Cephelerde, Osmanlı dönemi mezar yapılarında sıklıkla karşılaşılan alt ve üst sırada birer pencere açıklığından oluşan iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Bu düzen 19. yüzyılda Sultan Abdülmecit Türbesi'nin de içinde olduğu dört mezar yapısında devam ettirilmiştir.[108]

Farklı kemer türlerine rastlandığı bu dönemde Sultan Abdülmecit Türbesi, kaş kemerli pencere açıklıklarına sahip nadir örneklerden biridir. Türbenin alt sıra pencere açıklıkları düz atkılı dikdörtgen formlu pencere tasarımında geleneksel pencere kuruluşunun etkileri görülmektedir.

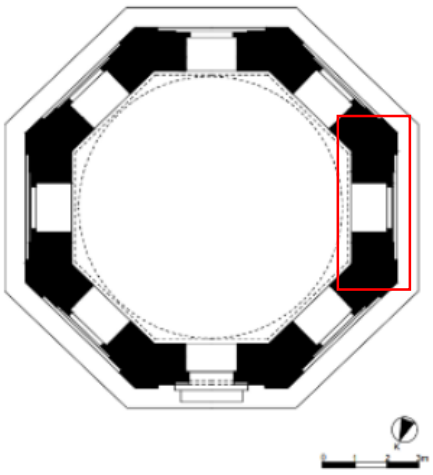
Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde, alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 2,0 olarak hesaplanmıştır. Pencere açıklıkları, Nakşıdil Sultan Türbesi ile Gülustu Sultan Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarıyla oldukça yakın ölçülere sahiptir.

[108] İki sıralı pencere düzeni: Şah Sultan Türbesi (1800), Nakşıdil Sultan Türbesi (1817), Gülustu Sultan Türbesi (1817) .

Şekil 2.3. 506 (Solda): Sultan Abdülmecit Türbesi (İstanbul 1. VBM Arşivi)
Şekil 2.3. 507 (Sağda): Sultan Abdülmecit Türbesi 3. Cephe (İstanbul 1. VBM Arşivi'nden işlenerek)

Şekil 2.3.495: Sultan Abdülmecit Türbesi Planı (Önkal: 2017)

Şekil 2.3. 508: Sultan Abdülmecit Türbesi
(https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=211)

Şekil 2.3. 509: Sultan Abdülmecit Türbesi 1. 2. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 510: Sultan Abdülmecit Türbesi 1. 7. ve 8. Cephe (N. Uzun, 2021)

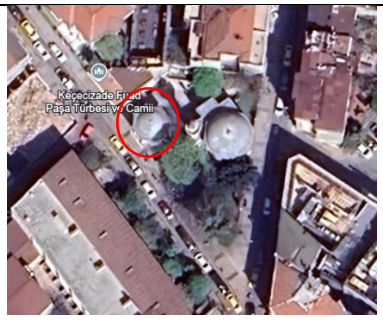
Şekil 2.3. 511: Sultan Abdülmecit Türbesi 5. ve 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 512: Sultan Abdülmecit Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.62. Keçecizade Fuat Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan, 2021		
Konumu	Keçecizade Fuat Paşa Külliyesi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	1869 (ö.)		
Bani	Keçecizade Faut Paşa		
Mimarı	-		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 1/0		
Pencere Sayısı	5	1. Sıra	2. Sıra
		5	0

Şekil 2.3. 513: Keçecizade Fuat Paşa Külliyesi, Hava Fotoğrafı ***https://earth.google.com/web***

Keçecizade Fuat Paşa Türbesinin Genel Tanımı

Keçecizade Fuat Paşa Türbesi, İstanbul'un Fatih İlçesi Sultanahmet semtinde, Binbirdirek Mahallesinde Peykhane Sokağı üzerinde bulunan Keçecizade Fuat Paşa Külliyesi'nin bir yapısıdır. Fatih Sultan Mehmet döneminde (1451-1481) inşa edilmiş Uzun Uzun Şücâ' Mescidinin yerinde yaptırılan külliyenin inşa tarihi tartışmalıdır. 1869'da Fransa'da vefat eden sadrazam Keçecizade Fuad Paşa'nın sağlığında yaptırdığı[109] yönünde görüşler olmakla birlikte vefatından sonra inşa edildiğine dair bilgilerde bulunmaktadır[110] (Saner:1994, s.341; Eyice:1999, s.206).

[109] Tahsin Öz, harap olan Uzun Şuca Mescidinin yerinde 1848 yılından önce Keçecizade Fuat Paşa tarafından yaptırılan cami ve mescidin var olduğunu ileri sürmektedir (Öz:1962, s.61)

[110] Semavi Eyice, *Fuad Paşa'nın vefat ettiği yıllarda İstanbul'da bulunan, adı bilinmeyen fakat Fransız olduğu anlaşılan bir ressam, eski sadrazamın cenazesi Fransa'dan getirildiğinde gömüldüğü yerin kurşunkalemle bir resmini yapmıştır. Bu resme göre Fuad Paşa bir arsaya defnedilerek etrafı çitle çevrilmiştir. Ancak daha sonra kabrin üstüne bugün görülen türbe inşa edilmiştir"* (Eyice:1999, s.206).

Türbe, sekizgen plan şemasına sahip olup üzeri kubbe ile örtülüdür. Türbeye giriş 383 x 144 cm ölçülerindeki atnalı kemerli kapıdan sağlanmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Cepheleri mermerle kaplı sekizgen planlı türbe türbenin doğu cephesinde giriş kapısı yer alırken kuzey, güney ve batı cephelerinde at nalı kemerli birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Türbenin diğer dört cephesi sağır bırakılmıştır.

Plan şeması ve üst örtüsüyle Osmanlı mezar yapılarındaki geleneği sürdüren türbe, cephe tasarımı ve cephelerde uygulanan bezeme programıyla kendine özgü bir yapıya sahiptir. Gelenekse biçimlerin dışına çıkan bu tasarımda ispano-moresk stilinden etkilenildiği bu konuda daha önce yapılmış yayınlarda değinilmiştir (Ünsal:1982, s.90).

Pencerelerin bulunduğu cephelerde köşelere renkli sütunçeler yerleştirilmiş olup moresk başlıklı bu sütuncelerde Mağrip ve Endülüs mimarlığının etkilileri görülmektedir. (Saner, 1998, s.95).

Yatay bölümlere ayrılmış cephelerde, pencere üzerinde yer alan kare alanda rumi ve palmet motiflerinden üçgen formunda kompozisyon oluşturulmuştur. Kendi içerisinde üçgenlere bölünmüş bu kompozisyon üstte bir palmet motifiyle tamamlanmıştır. Benzer süslemenin yatayda dört bölüme ayrılmış sağır cephelerde de tekrar edilmiştir.

Yukarı doğru kademelendirilen frizlerle sonlandırılan türbe gövdesi en üstte palmet motifli bir saçakla tamamlanmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Yüksek kuruluşlu dikdörtgen formlu pencere açıklıları, sövelere oturtulmuş atnalı kemerlerden oluşmaktadır**.**

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Mermer malzeme kullanılmıştır.

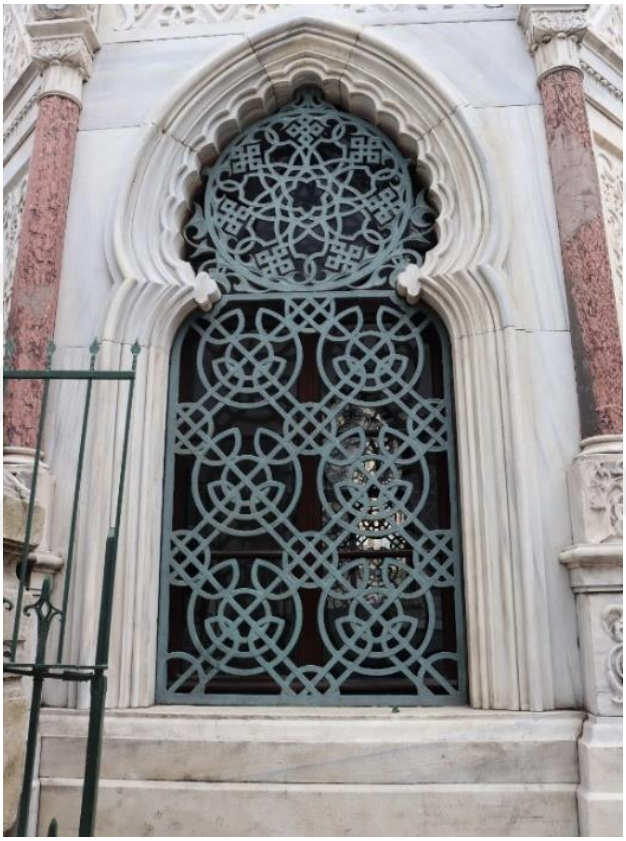
Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Mermer malzemeden oluşturulmuştur. Yüzeyleri içe doğru kademelenecek şekilde yivlidir.

Kemer **:** At nalı kemer formundadır. Kemer yüzeyleri içe doğru kademelenecek şekilde yivlidir.

Şebeke : Demir şebekelerde grift dairelerden oluşan geometrik bir anlayış söz konusudur. Alt bölümde birbirini tekrar eden daire motiflerinin yerini kemer içinde kalan bölümde tek bir daire içine bir merkezden gelişen motife yer verilmiştir.

Şekil 2.3. 514: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 8.18 m

Cephe Genişlik: : 3.26 m (1. 3. 5. 7. cephe), 2.75 m (2. 4. 6. 8. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**

1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
	2. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	3. Cephe	325	139	2,3	4,52
	4. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	5. Cephe	325	139	2,3	4,52
	6. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	7. Cephe	325	139	2,3	4,52
	8. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			

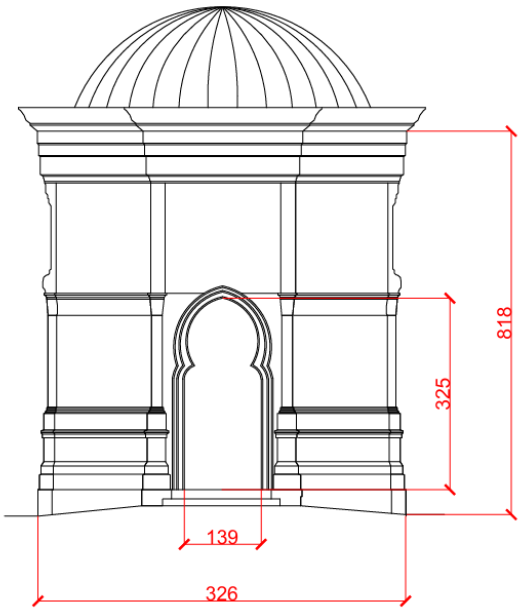
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	26,67	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	26,67	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	26,67	4,51	5,9
4. Cephe	26,67	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
5. Cephe	26,67	4,51	5,9
6. Cephe	26,67	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
7. Cephe	26,67	4,51	5,9
8. Cephe	26,67	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
TOPLAM	**213,36**	**13,53**	**15,76**

Değerlendirme

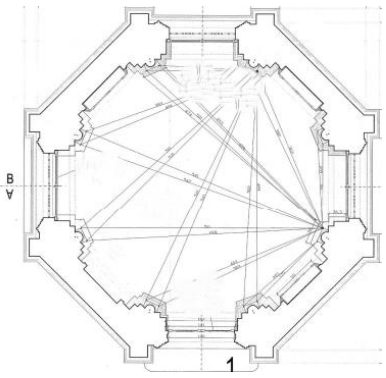
Dört cephenin sağır bırakıldığı sekizgen planlı türbede, pencere açıklığıyla biçimlendirilen cepheler ve sağır cepheler birbirini takip etmiştir. Türbenin ana yönlere bakan üç cephesinde tek sıra pencere düzeni yüksek kuruluşlu tek pencere açıklığıyla uygulanmıştır. Sağır cephelerle açıklıklı cephelerin ardışık olarak sıralandığı cephe düzeni 16. Mezar yapılarında sıklıkla görülmektedir. Sonraki dönemlerde plan şemalarının da etkisiyle çok fazla tercih edilmeyen bu düzen, Keçecizade Fuat Paşa Türbesi'nde tekrar karşımıza çıkmaktadır.

Pencere açıklıklarında atnalı kemer, Keçecizade Fuat Paşa Türbesi ile Mustafa Reşid Paşa Türbesi pencere açıklıklarında görülmektedir. Keçecizade Fuat Paşa Türbesi'nde kemer ve sövelerin yüzeyleri bütün oluşturacak şekilde yivlenmiştir.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde, Keçecizade Fuat Paşa Türbesi'nde pencere açıklıkları genişliklerine oranla oldukça yüksek olup pencerelerinde yüksekliğin genişliğe oranı 2,3 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 515: Keçezizade Fuat Paşa Türbesi 5. Cephe

Şekil 2.3. 516: Keçezizade Fuat Paşa Türbesi (Gündoğdu:2009)

Şekil 2.3. 517: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 518: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 519: Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (N. Uzun, 2021)

2.3.63. Mahmut Nedim Paşa Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Nisan 2021</td></tr>
<tr><td>Konum</td><td colspan="3">Cağaloğlu, Fatih, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1883 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Mimar</td><td colspan="3">Bilinmemektedir.</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Kare</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
1/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">3</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>3</td><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 520: Mahmut Nedim Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı

Mahmut Nedim Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Fatih İlçesi Cağaloğlu Semti'nde Babıâli Caddesi üzerinde bulunan türbe, Sultan Abdülaziz döneminde H. 22 Cemâziyelâhir 1288 / M. 8 Eylül 1871'de ve H.24 Receb 1292 / M. 26 Ağustos 1875'de iki defa sadrazamlık görevine getirilen Mahmut Nedim Paşa için inşa edilmiştir. Türbenin inşa tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemekle birlikte Mahmut Nedim Paşa'nın vefat tarihi (ö. H. 7 Receb 1300/ M.14 Mayıs 1883) pencere kemeri üzerinde yer alan kitabede belirtilmiştir (Paksoy:1993, s.267).

Türbe, kare plan şemasına sahip üzeri pandantiflerle geçilen kubbeyle örtülüdür. Türbeye giriş, kuzey cephesinde bulunan 472 x 171 cm ölçülerindeki kapıdan sağlanmaktadır.

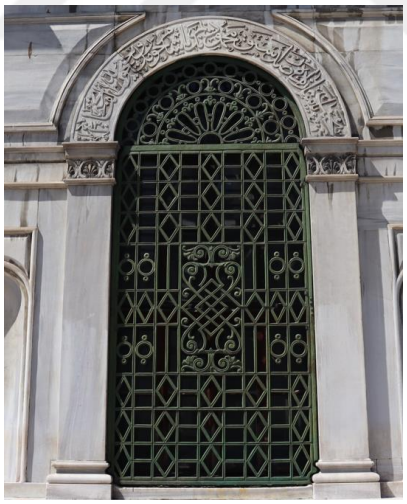
Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Babıali Caddesi üzerinde yer alan kare planı türbenin üç cephesi tamamen mermerle kaplanırken giriş kapısının yer aldığı arka cephe kesme örgüsüyle bırakılmıştır.

Türbenin giriş cephesi dışındaki üç cephesi yuvarlak kemerli pilastr şeklinde tasarlanmış sövelere sahip büyük boyutlu pencere açıklıklarına biçimlendirilmiştir. Kuzeye bakan arka cephede pencere açıklıklarıyla yakın kuruluşlu kapı açıklığına yer verilmiştir.

Pencerelerin alt hizasında dışa taşkın bir silme ile kuşatılan türbe cepheleri, köşelere yerleştirilen kompozit pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Pencere açıklığının bulunduğu cephelerde pencere ve pilastr arasında yuvarlak kemerli nişler açılmıştır. Pencerelerin kemer üzengi hizasında silmelerle yatayda bölümlenen cephelerde kemer köşeleri silme ile dolaşılarak yatay dikdörtgen alanlar oluşturulmuştur. Türbe dışa doğru kademelenen silme kuşaklarıyla sonlandırılmıştır.

Türbenin caddeye bakan güney cephesi kemer ve saçak bölümlerindeki kitabeleriyle daha özenli bir tasarıma sahip olup diğer cephelerden ayrılmaktadır. Kemer yüzeyindeki kitabede, "*Necib Paşazâde sadr-ı esbak Mahmud Nedim Paşa'nın merhumun ruhu için Lillâhi el- Fatiha- H. 1300 Receb"* yazısı okunmaktadır (Tahaoğlu:1988, s.324). Saçak silmeleri arasındaki yüzeylerde üst üste iki ayet kitabesine yer verilmiştir.[111]

Şekil 2.3. 521: Mahmut Nedim Paşa Türbesi pencere açıklığı (N. Uzun, 2021)

[111] Alttaki kuşakta, Fecr Suresinin 27-28 ayeti, bir üsteki kuşakta Ankebut Suresi 57. Ayet'i yazılıdır (Tahaoğlu:1988, s.324). Fercr Suresi'nin Türkçe meali: *"Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak rabbine dön."* (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Fecr-suresi/6020/27-30-ayet-tefsiri. Ankebut Suresi 57. Ayet'nin Türkçe meali: "Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz" (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu olup yüksek kuruluşludur. Yuvarlak kemerli pencere açıklıkları pilastr görünümlü sövelere oturmaktadır.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Mermer malzeme kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Pilastr görünümlü sövelere sahiptir. Kaide üzerinde yükselen pilastrların baş kısımlarına yatay dikdörtgen kartuşlar yerleştirilerek, kartuşların içi palmet motifleriyle bezenmiştir.

Kemer **:** Yuvarlak kemerlerin yüzeyleri iki cephede boş bırakılırken (1P1-1P3) yola bakan cephede Mahmut Nedim Paşa'nın ölüm tarihinin belirtildiği kitabe yer almaktadır.

Şebeke : Kemer hizasından yatay bir çizgiyle alınlık izlenimi verecek şekilde iki bölüme ayrılan şebeke, kare ve dikdörtgen bölümlere ayrılarak aralara daire ve baklava desenleri ile stilize akantus motifine yer verilmiştir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 6.13 m.

Cephe Genişlik: : 6.33 m.(1. – 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	380	156	2,4	5,93
1P2	3. Cephe	380	156	2,4	5,93
1P3	4. Cephe	380	156	2,4	5,93

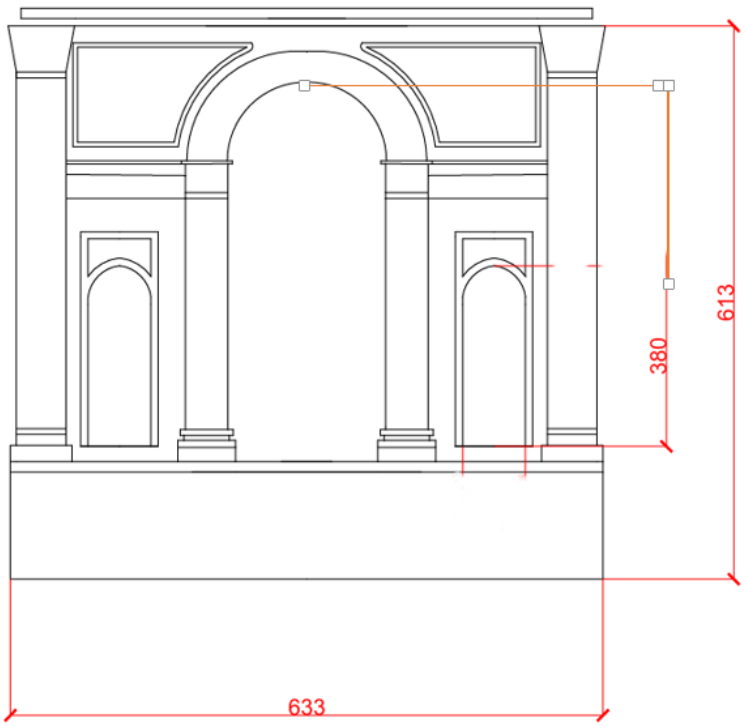
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	38,80	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	38,80	5,93	6,5
3. Cephe	38,80	5,93	6,5
4. Cephe	38,80	5,93	6,5
TOPLAM	**194,0**	**23,72**	**8,1**
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	**155,2**	**23,72**	**6,5**

Değerlendirme:

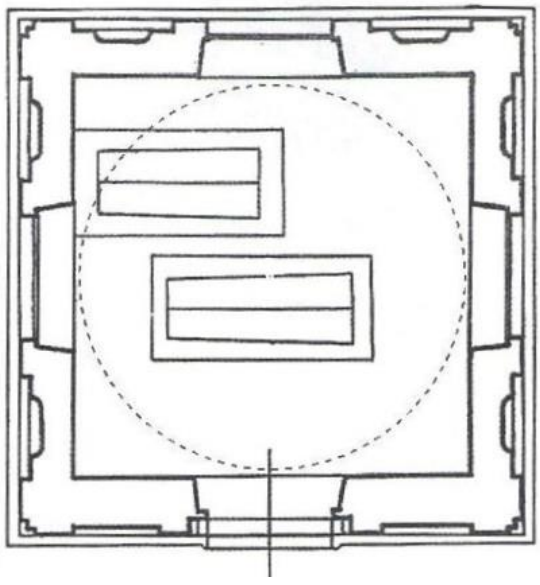
Yüksek kuruluşlu pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen cephelerde süsleme detayları dışında tek bir cephe tasarımı tekrar edilmiştir. Yuvarlak kemerli olup Sultan II. Mahmut Türbesi (1839), Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860), İbrahim Ethem Paşa Türbesi'nde (1893) olduğu gibi pilastr görünümlü sövelere oturtulmuştur.

İncelenen mezar yapıları arasında Bursa'da Çelebi Mehmet Türbesi'nin alınlıklarında ayet kitabelerine yer verilmiş daha sonraki dönemlerde pencere tasarımında yazı kullanılmamıştır. Mahmut Nedim Paşa Türbesi'nde ilk defa pencere kemeri üzerinde kitabeye rastlanmıştır.

Pencere açıklıklarında birbirinden farklı oranların kullanıldığı bu dönemde, Mahmud Nedim Paşa Türbesi'nde pencere açıklıkları genişliklerine oranla oldukça yüksek olup pencerelerinde yüksekliğin genişliğe oranı 2,4 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 522 : Mahmut Nedim Paşa Türbesi 3. Cephe

Şekil 2.3. 523 : Mahmut Nedim Paşa Türbesi (Aslanapa)

Şekil 2.3. 524: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 525: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 3. ve 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

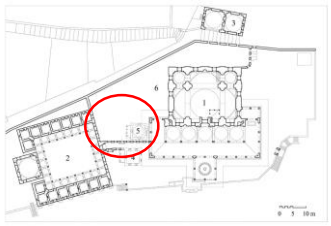
Şekil 2.3. 526: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 527: Mahmut Nedin Paşa Türbesi 2. ve 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.64. İbrahim Ethem Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konumu	Mihrimah Sultan Külliyesi, Üsküdar, İstanbul		
İnşa Tarihi	1892-1893 (ö.)		
Bani	Bilinmemektedir.		
Mimarı	Bilinmemektedir.		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 1/0, 3/0		
Pencere Sayısı	5	1. Sıra	2. Sıra
		5	0

Şekil 2.3. 528: Mihrimah Sultan Külliyesi Vaziyet Planı (Necipoğlu: 2013)

İbrahim Ethem Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İbrahim Ethem Paşa Türbesi, İstanbul'un Üsküdar İlçesi'nde Mihrimah Sultan Külliyesi (H. 954 / M. 1547) içerisinde caminin doğusunda yer almaktadır. II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde 1877-1878 yıllarında sadrazamlarından olan İbrahim Ethem Paşa, Şura-yı Devlet Reisliği, Hükümet Nazırlığı ve büyükelçilik gibi görevlerde bulunmuştur. Türbede inşa kitabesi bulunmazken, kapı üzerinde yer alan ayet kitabesinde İbrahim Ethem Paşa'nın vefat tarihi (H.1310 / M. 1892-1893) belirtilmiştir (Bulut:2010, s.3).

Kare plan şemasına sahip türbenin üzeri pandantiflerle geçilen kubbeyle örtülüdür. Doğusunda revak bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş kare planlı türbenin giriş cephesinde ve Mihrimah Camii'nin son cemaat yerine bakan batı cephesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Giriş cephesi dışındaki üç cephesi pencere açıklıklarıyla biçimlendirilen türbede batı cephesi diğer iki cepheden pencere sayısının fazlalığı ve malzeme seçimiyle daha özenli bir görünüşe sahiptir.

Köşelere yerleştirilen pilastırlarla sınırlandırılan türbe cephelerinde pencere açıklıkları silmelerle duvar yüzeyinden ayrılmış dikdörtgen panolar içerisine yerleştirilmiştir. Batı cephesinde mermerle kaplı olan panoda mukarnas başlıklı sütunlara oturan sivri kemerli *üçüz pencerelere* yer verilmiştir. Benzer düzenlemenin uygulandığı kuzey ve güney cephelerinde yandaki iki kemerin içi sağır bırakılmış sadece ortadaki kemer pencere açıklığına dönüştürülmüştür.

Giriş cephesi olarak düzenlenen doğu cephesi mukarnas başlıklı sütunların taşıdığı düz çatılı revak bölümüyle kapatılmıştır. Revak bölümünün gerisinde üst kısımda üçlü düzenleme batı cephesinde olduğu gibi üç kemerin içi pencere açıklığına dönüştürülerek uygulanırken revak bölümünün kapattığı kısımda ortada yuvarlak kemerli kapı açıklığına yer verilmiş kapı açıklığının iki yanındaki alanlar sağır bırakılmıştır. Kapı açıklığı üstünde dikdörtgen kartuş içerisinde ayet kitabesine yazılıdır.[112]

Şekil 2.3. 529: İbrahim Ethem Paşa Türbesi Pencere Açıklıkları (N. Uzun, 2022)

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Dikdörtgen panolar içine yerleştirilmiş mukarnas başlıklı sütunlara oturan sivri kemerlerle oluşturulmuştur.

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

[112] Kitabede Ankebût suresinin 57. Ayeti yazılıdır. Ayetin Türkçe Meali: "*Allah-u Teâlâ dedi ki: Her nefis ölümü tadacaktır*" (Bulut:2010, s.3).

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Söveler yuvarlak kaideler üzerinde yükselen mukarnas başlıklı sütunlardan oluşmaktadır.

Kemer **:** Sivri kemerlerin kenarları içe doğru kademelenen silmelerle belirginleştirilmiştir.

Şebeke : Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 6.13 m.

Cephe Genişlik: : 6.33 m.(1. – 4. Cephe)

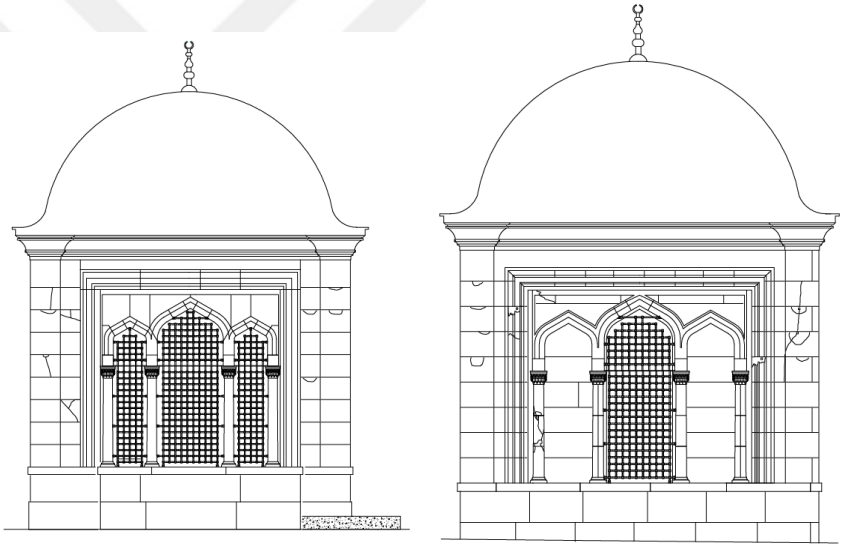
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	310	117	2,7	3,63
1P2	3. Cephe	277	67	4,1	1,86
1P3	3. Cephe	312	129	2,4	4,02
1P4	3. Cephe	279	58	4,8	1,62
1P5	4. Cephe	310	117	2,6	3,63

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	34,76	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	35,31	3,63	9,7
3. Cephe	34,76	7,50	4,6
4. Cephe	35,31	3,63	9,7
TOPLAM	140,14	14,76	9,5
GİRİŞ CEPHESİ DIŞINDA TOPLAM	105,38	14,76	7,1

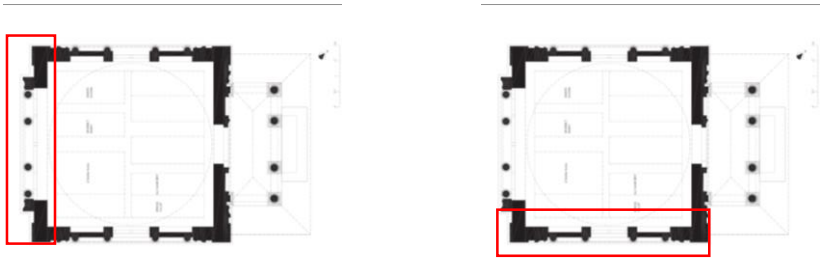
Değerlendirme

Kare planlı türbede batı cephesi malzeme seçimi ve pencere sayısıyla giriş dışındaki diğer iki cepheden daha nitelikli bir görünüşe sahiptir. Mihrimah Sultan Camii son cemmat yerine bakan bu cephede üçüz pencere açıklığına yer verilmiştir. İki cephede birer pencere açılırken bir cephenin üç pencere açıklığıyla ön plana çıkarılması bu türbe dışında Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1858) ve Ahmet Cevat Paşa Türbesi'nde (1900) uygulanmıştır.

Mukarnas başlıklı sütunlara oturan sivri kemerli pencere açıklıklarında Neoklasik üslubun etkileri görülmektedir. Farklı iki boyutta tasarlanan pencere açıklıklarında yüksek kuruluşlu pencerelerde yüksekliğin genişliğe oranı 2,4-2,6 olarak hesaplanırken diğer pencerelerde 4,6 ve 4,7 oranlarına ulaşılmıştır.

Şekil 2.3. 530: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (Batı)
Şekil 2.3. 531: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 4. Cephe (İstanbul 2. VBM Arşivi)

Şekil 2.3. 532 : İbrahim Ethem Paşa Türbesi Plan (Bulut:2010)

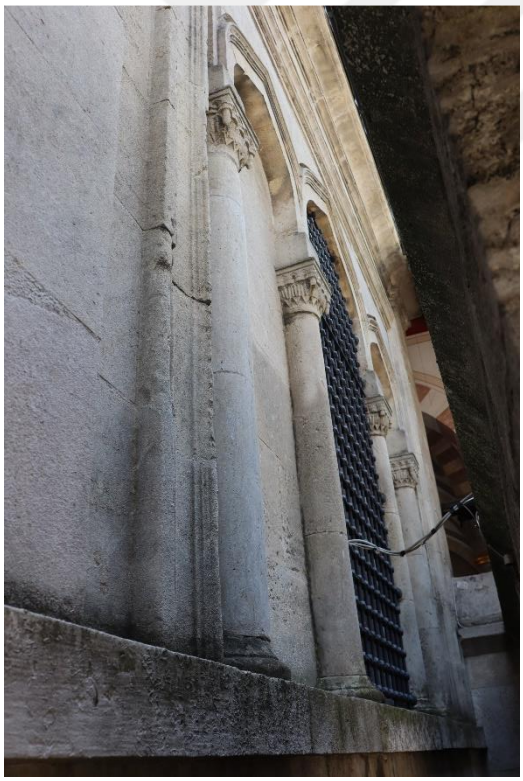
Şekil 2.3. 533: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 1. Ve 4. Cephe, 1. Cephe giriş kapısı (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 534 : İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 535: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 536: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 4. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 537: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)
Şekil 2.3. 538: İbrahim Ethem Paşa Türbesi 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.65. Adile Sultan Türbesi

<table>
<tr><td>İnceleme Tarihi</td><td colspan="3">Mart 2021</td></tr>
<tr><td>Konumu</td><td colspan="3">Eyüpsultan, İstanbul</td></tr>
<tr><td>İnşa Tarihi</td><td colspan="3">1899 (ö.)</td></tr>
<tr><td>Bani</td><td colspan="3">Adile Sultan</td></tr>
<tr><td>Mimarı</td><td colspan="3">Bilinmemektedir</td></tr>
<tr><td>Plan</td><td colspan="3">Dikdörtgen</td></tr>
<tr><td>Pencere Düzeni</td><td colspan="3">Tek Sıra
2/0, 1/0</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pencere Sayısı</td><td rowspan="2">3</td><td>1. Sıra</td><td>2. Sıra</td></tr>
<tr><td>3</td><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2.3. 539 : Adile Sultan Türbesi Hava Fotoğrafı
https://earth.google.com/web

Adile Sultan Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul'un Eyüpsultan İlçesi, Bostan İskelesi Sokağı (Cülus Yolu) üzerinde Hüsrev Paşa Türbesi ile Mahmud Celaleddin Paşa Türbesi'nin bulunduğu türbe grubunun bir bölümünü oluşturan türbe, II. Abdülhamid'in H.1315/ M.1899'da vefat eden kız kardeşi Adile Sultan için inşa edilmiştir. Türbenin tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Adile Sultan'ın vefatından önce inşa edildiği kabul edilmektedir. (Demiriz:1993, s.84).

Dikdörtgen planlı türbe, ortada çapraz tonozlu koridora açılan kare planlı üzeri kubbe ile örtülü iki odandan oluşmaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Afyon mermerinden inşa edilmiş (Ziyrek:2004, s.68), dikdörtgen planlı türbenin cepheleri pencerelerin alt seviyesine kadar mermerle kaplıdır. Üst kısımda altta yivli ortada düz ve en üstü sıralı dişli silmelerden oluşturulmuş geniş bir frizle sonlandırılan cephelerde dışa taşkın mermer kaplama saçakla üst örtüye geçilmektedir. İki mermer

kuşak arasındaki Afyon mermerinden örülmüş sarı renkli cepheler korint başlıklı mermer pilastırların ikişerli gruplar halinde yerleştirilmesiyle bölümlere ayrılmıştır.

Türbenin batı cephesi Hüsrev Paşa Türbesi'ne bitişiktir. Cülus Yoluna bakan kuzey cephesinde ortada giriş kapısı yanlarda birer büyük boyutlu pencere açıklığı yer alırken doğu tarafındaki kısa cephesinde tek pencere bulunmaktadır. Güney yönündeki arka cephesinde ise sadece sol tarafta tek pencere açıklığına yer verilmiştir. Ortadaki koridora açılan iki odadan oluşan yapıda, üç pencere açıklığı soldaki odaya, bir pencere açıklığı sağdaki yapıya aittir.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Dikdörtgen formlu pencere açıklıkları yuvarlak kemerlidir. Söve ile sınırlandırılmayan pencere açıklıklarında cephe ile aynı malzemeden örülen yuvarlak kemerde sadece kilit taşı belirginleştirilmiştir.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Yuvarlak kemerlidir.

Şebeke **:** Dökme demir şebekelerle korunmaktadır. Şebekeler ortadaki alanla akantus yaprağı motifi kenarlardaki bordürlerde palmet dizileriyle oluşturulmuştur.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik (Kasnağa Kadar): 5.07 m

Cephe Genişlik: 14.58 m (1. Cephe), 5.82 m (2. Cephe)

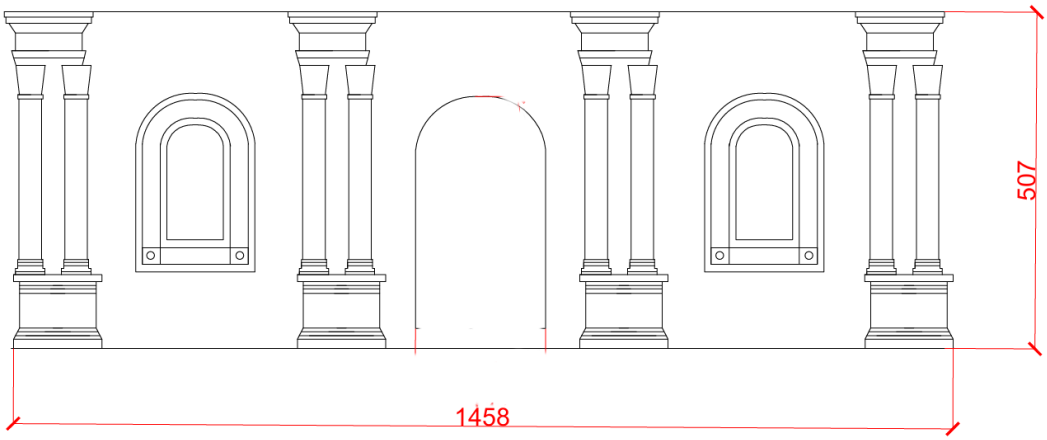
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
1P1	1. Cephe	276	194	1,4	5,35
1P2	1. Cephe	276	194	1,4	5,35
1P3	2. Cephe	276	194	1,4	5,35

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	73,92	10,71	6,9
2. Cephe	29,51	5,35	5,5
TOPLAM	**103,43**	**16,06**	**6,4**

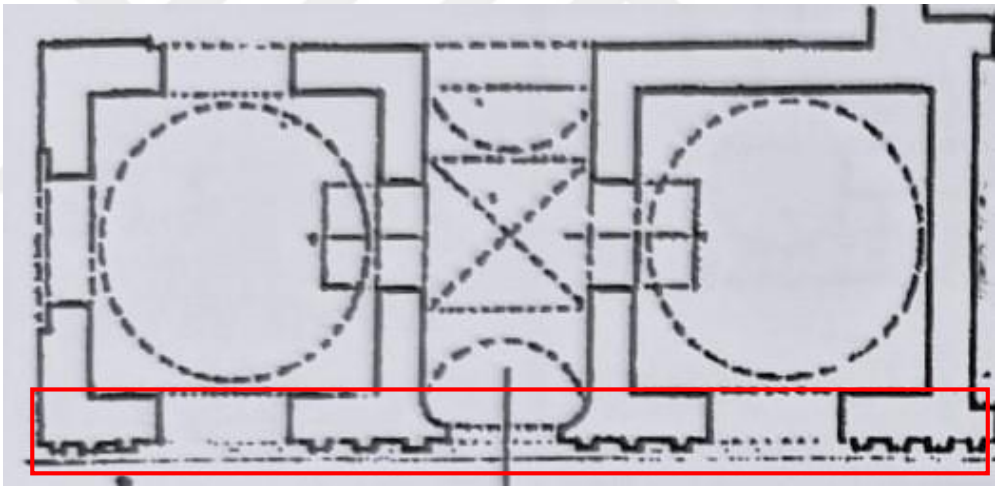
Değerlendirme :

Hüsrev Paşa Türbesi ile Mahmud Celaleddin Paşa Türbesi'nin bulunduğu türbe grubu ile bir bütün oluşturan Adile Sultan Türbesi, diğer iki türbeye kıyasla sade cephelere sahiptir. Yuvarlak kemerli geniş pencere açıklıklarında kilit taşının ikinci bir taşla yükseltilmesi dışında herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Pencere tasarımındaki sadelik döküm pencere şebekelerinin ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Geniş pencere açıklıklarına sahip türbede, pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,4 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 2.3. 540: Adile Sultan Türbesi 1. Cephe

Şekil 2.3. 541: Adile Sultan Türbesi (Demiriz: 1989)

Şekil 2.3. 542: Adile Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 543: Adile Sultan Türbesi (N.Uzun, 2021)

2.3.66. Ahmet Cevat Paşa Türbesi

İnceleme Tarihi	Nisan 2021		
Konum	Emir Buhari Mescidi, Fatih, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1318/M.19101 (ö.)		
Bani	Bilinmemektedir.		
Mimar	Mimar Kemalettin		
Plan	Kare		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 3/0, 1/0		
Pencere Sayısı	6	1. Sıra	2. Sıra
		6	0

Şekil 2.3.533: Ahmet Cevat Paşa Türbesi Hava Fotoğrafı https://earth.google.com/web/

Ahmet Cevat Paşa Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul İli Fatih İlçesi, Hoca Üveys Mahallesi'nde Emir Buhari Mescidi avlusunda bulunan türbe, kapı üstündeki kitabelerinden de anlaşılacağı üzere Ahmet Cevat Paşa'nın vefatının ardından H.1318/M.19101'de Mimar Kemalettin'e yaptırılmıştır. (Yavuz:1994, s.419). Türbenin 19. yüzyılda çıkan Büyük Fatih yangınından etkilendiği bilinmektedir.

Türbe, giriş ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Önde yatay dikdörtgen planlı giriş bölümü, arkada ise kare planlı üzeri her köşede sekizgen ikişer payenin taşıdığı sivri kemerlere oturtulmuş kubbe ile örtülü mezar bölümü yer almaktadır.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş türbe cephelerinde mermer sadece giriş cephesinde kullanılmıştır. Giriş ve türbe odası olmak üzere iki mekândan oluşan yapının doğu cephesi giriş cephesi olarak düzenlenmiş olup kuruluş bakımından taçkapı özelliği gösteren mermer kapıya yer verilmiştir. İçbükey silmelerle çevrelenmiş taçkapı, çift

başlı mukarnas ve yüksek kaideli mermer sütuna oturan sivri kemerle düzenlenmiştir. Sivri kemerin köşelerinde ve üstünde gülce motiflerine yer verilmiştir. Alınlıkta *"Sadrı Esbak ve Yaveri-i Ekrem Merhum Cevad Paşa'nın Türbesi'dir.1818"* yazılıdır. Büyük kemer kavsarasının hemen üstündeki bir diğer kitabe ise sekiz mısradan oluşturulmuştur.[113] (Erşan:1998, s.69). Taçkapı üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Kare planlı ana türbe mekânının güney cephesi sağır bırakılırken batı cephesinde üç, güney cephesinde bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Batı cephesindeki üçlü pencere düzenlemesinde ortadaki pencere açıklığı iki yanındaki pencerelerden daha yüksek tutulmuş olup üzerinde cepheyi aşan bir tepeliğe sahiptir. Yüksek ve üzerinde tepeliği bulunan pencere kuruluşu güney cephesinde tek pencereyle tekrar edilmiştir. Doğuda bulunan giriş mekânının kuzey ve güneye açılan birer pencere açıklığı bulunmaktadır.

Dış cephenin köşelere yerleştirilen kum saati şeklinde tasarlanmış sütuncelerle yumuşatıldığı türbede, köşe kulecikleriyle yükseltilen ana mekân ile önündeki giriş bölümü bir sıra mukarnas sırası lotus ve palmetten oluşturulmuş ikinci bir kuşakla sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde iki ayrı pencere tasarımı uygulanmıştır.

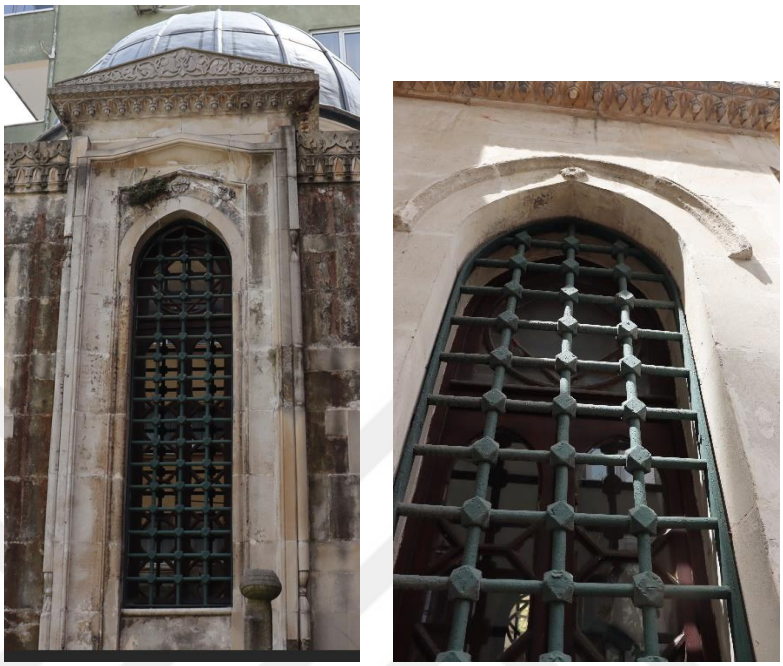
Cephelerin orta aksına yerleştirilen pencere açıklıkları, yüksek kuruluşlu dikdörtgen formlu olup cepheden yüksek tutulmuş bölümler içine yerleştirilmiştir. İç bükey silmelerle çevrili bu bölümler, iki yanda kum saati şeklinde sütuncelerle sınırlandırılmıştır.

Orta aksa yerleştirilen pencere açıklıklarına kıyasla daha küçük boyutlu ikinci bir pencere tasarımına giriş mekanında ve batı cephesinde yer verilmiştir. Dikdörtgen formlu sivri kemerli bu pencere açıklılarını duvar yüzeyinden ayıran söve vb. pencere elemanına yer verilmezken pencere üstleri silmeden oluşturulmuş kemer biçimde süslemeler yer almaktadır.

[113] *"Hazret-i Ahmed Cevat Paşa'yı âli câh kim/ Üç sene on buçuk ay verdi sadra ziybü fer/ DÂima her mansıbında sıdk ile hizmet idüb/ Kıldı ibrâzi meâsir ol hidîvi nâm ver/ Seyyidül Kevneynden "artık Cevad gel" emrini/ Alemi mÂnÂda almış, etti firdevde sefer/ LÂyik oldu Leylei MirÂc'da tÂrihi tÂm/ Hakk ide Cevad Paşa'ya Cenneti kamar/ sene 1318"* (Erşan:1998, s.69).

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıkları yapının ana malzemesi kesme taşla oluşturulmuştur.

Şekil 2.3. 544: Ahmet Cevat Paşa Türbesi pencere açıklıkları (N.Uzun, 2021)

Pencereyi Oluşturan Elemanlar

Söve **:** 1P3 ve 1P5 numaralı orta aksta yer alan pencere kesme taştan, dar ve düz söve ile çevrilidir. Söve üst bölümde sivri kemerler tamamlanmaktadır. Dışta ise yine kesme taştan iç bükey bir silme ile çerçeve içine alınmıştır

Kemer **:** Sivri kemerlerin kenarları içe doğru kademelenen silmelerle belirginleştirilmiştir.

Alınlık/ Tepelik: Sivri kemerin üst bölümünde içteki sövenin ve dıştaki iç bükey silmenin devamı olan içten dışa doğru kademe oluşturan iki üçgen alınlığa sahiptir.

Ayrıca batı ve kuzey cephelerindeki pencere açıklıklarının üst bölümlerinde kubbe kasnağıyla aynı hizada üçgen tepeliklere yer verilmiştir.

Şebeke : Lokma demir parmaklık şeklindedir.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 6.13 m. **Cephe Genişlik:** : 6.33 m.(1. – 4. Cephe)

Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
Giriş Bölümü					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1	2. Cephe	213	71	3,0	1,51
	3. Cephe	213	71	3,0	1,51
Türbe Mekânı					
	1. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P2	2. Cephe	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P3	3. Cephe	162	61	2,7	0,99
1P4	3. Cephe	272	71	3,8	1,93
1P5	3. Cephe	162	61	2,7	0,99
1P6	4. Cephe	272	71	3,8	1,93

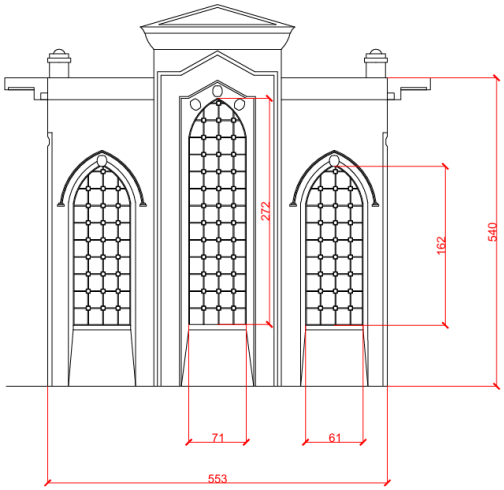
Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe		Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	29,86	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
3. Cephe	29,86	3,91	7,6
4. Cephe	29,86	1,93	28,05
TOPLAM*	89,58	5,84	15,3
*Yalnızca ana türbe mekânının cepheleri değerlendirilmiştir.			

Değerlendirme

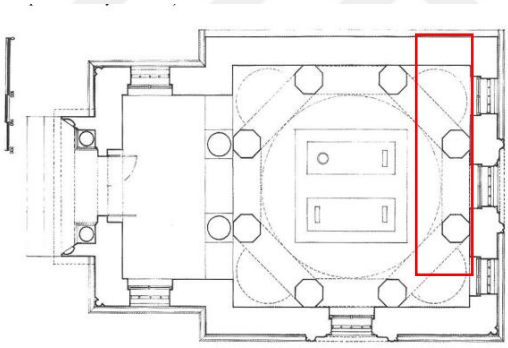
Kare planlı türbede batı cephesinin üçlü pencere düzenlemesiyle ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Batı cephesinin ya da yola açılan cephenin diğer cephelerden daha özenli ele alınması Ahmet Cevat Paşa Türbesi ile yakın tarihlerde inşa edilmiş Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1858) ve Ahmet Cevat Paşa Türbesi'nde (1900) uygulanmıştır.

Farklı iki boyutta tasarlanan pencere açıklıklarında yüksek kuruluşlu pencerelerde yüksekliğin genişliğe oranı 2,7 olarak hesaplanırken diğer pencerelerde 3,8 oranlarına

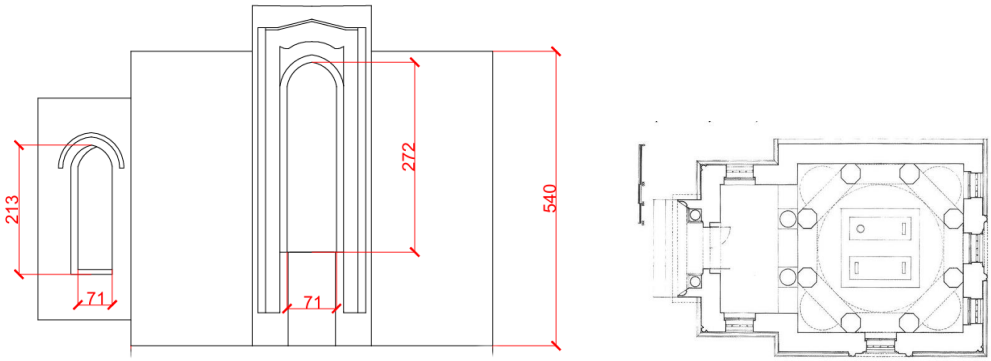
ulaşılmıştır. Yüksek kuruluşlu pencere açıklıklarında ulaşılan oran İbrahim Ethem Paşa Türbesi'nin pencere açıklıkları ile yakındır.

Şekil 2.3. 545: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 3. Cephe (Batı)

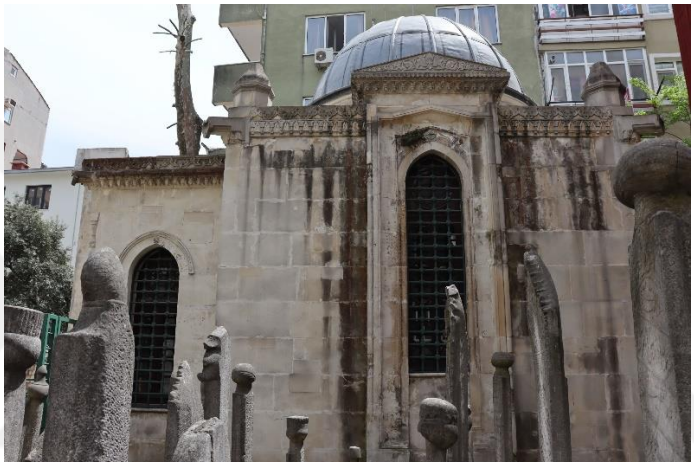
Şekil 2.3. 546: Ahmet Cevat Paşa Türbesi planı (Yavuz:2009)

Şekil 2.3. 547 : Ahmet Cevat Paşa Türbesi 4. Cephe
Şekil 2.3. 548 : Ahmet Cevat Paşa Türbesi (Yavuz:2009)

Şekil 2.3. 549: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 550: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 551: Ahmet Cevat Paşa Türbesi 1. ve 2. Cephe (N. Uzun, 2021)

2.3.67. Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi

İnceleme Tarihi	Mart 2021		
Konumu	Eyüpsultan, İstanbul		
İnşa Tarihi	H.1332/ M.1913-14		
Bani	Sultan V. Mehmed Reşad (ö.1918)		
Mimarı	Mimar Kemalettin		
Plan	Sekizgen		
Pencere Düzeni	Tek Sıra 1/2		
Pencere Sayısı	21	Alt	Üst
		7	14

Şekil 2.3.541: Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi Hava Fotoğrafı https://earth.google.com/web/

Sultan V. Mehmed Reşad Türbesinin Genel Tanımı

İstanbul Eyüpsultan İlçesi Beybaba Sokağı üzerinde yer alan Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi, Mimar Kemalettin tarafından inşa edilmiş olup yine aynı mimarın eseri olan eski adı ile Reşadiye İlkokulu'nun güneydoğusuna konumlandırılmıştır.

Türbenin inşa kitabesi bulunmamakla birlikte türbe içerisinde Hattat Ömer Vasfi Efendi'ye ait ayet kitabesinde H.1332/ M.1913-14 tarihi belirtilmiştir. Türbenin bu tarihlerde tamamlanmış olabileceği düşünülmektedir. (Önkal: 2017, s.473)

İçte ve dışta sekizgen planlı olarak tasarlanan ve üzeri kubbe ile örtülü türbe yapısı, doğuda bulunan giriş kapısının iki yanında üçgen planlı türbedar odalarının eklenmesiyle dışta alt seviyede altıgen planlı bir görünüm sergilemektedir. Eklenen bu küçük mekânların üzeri ana mekanda olduğu gibi kubbe ile örtülüdür. Yüksek bir platform üzerine inşa edilen türbeye ulaşım merdivenle sağlanırken türbe çevresi galeri bölümüyle kuşatılmıştır. Üst örtüsü bulunmayan galeri bölümü Bursa kemerli mermer korkulukla çevrilmiştir.

Cephe Tasarımı Ve Pencere Düzeni

Kesme taştan inşa edilmiş türde cephelerinde mermer taçkapı şeklinde düzenlemiş giriş bölümünde, alt sıra pencere açıklıklarında ve girişin iki yanındaki mekânların kapı ve pencere açıklılarında kullanılmıştır**.**

Türbenin doğu cephesinde duvar yüzeyinden dışa taşkın taçkapısı bulunmaktadır. Basık kemerli giriş açıklığının mukarnas başlıklı sütunlara oturan sivri kemerli niş içine alındığı taçkapı üst bölümde üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Taçkapı üzerindeki mermer panoda ve sivri kemer alınlığında ayet kitabelerine yer verilmiştir.[114] Doğu cephesinin iki yanındaki kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerine giriş kapıları doğu yönüne bakan küçük mekanların eklenmesiyle türbenin doğu yönünde ortada taçkapı ve iki yanında küçük ölçekli iki kapıdan oluşan bir giriş bölümü düzeni oluşturulmuştur.

Türbenin beş cephesi birinci sırada bir, ikinci sırada iki pencere açıklığından oluşan *iki sıralı pencere düzenlemesiyle* biçimlendirilmiştir. Köşelere yerleştirilen payelerle birbirinden ayrılan bu cephelerde iki pencere sırası arasına yerleştirilen silmeyle cepheler yatayda bölümlenmiştir. Cepheden dışa taşkın panolar içerisine yerleştirilen alt sıra pencere açıklıklarının tepelikleri yatay silmenin üstünde yükseltilmiştir. Türbenin giriş cephesi dışındaki yedi cephesine açılan üst sıra pencere açıklıkları silmelerden oluşturulmuş çerçeveler içine alınarak duvar yüzeyinden ayrılmıştır.

Türbe cepheleri köşelere yerleştirilen payeleri de içine alacak şekilde iki sıra mukarnas sırası üstünde rumi ve palmet dizisiyle sonlandırılmıştır.

Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özellikleri

Türbe cephelerinde üç ayrı pencere tasarımı görülmektedir.

Alt sıradaki beş pencere açıklığı (1P2-1P6) cepheden dışa taşkın içe doğru pahlı silmelerle çerçeve içine alınmış dikdörtgen panolar içine alınmıştır. Dikdörtgen formlu sivri kemerli pencere açıklıkları üzengi hizasında düz atkıyla ikiye bölünerek üst kısma alınlık görüntüsü verilmiştir. Dikdörtgen panolar üstünde iki sıra mukarnas sırası üstünde yükselen üçgen tepelikler yer almaktadır.

[114] Taçkapı üzerindeki dikdörtgen panoda besmele ve sin kaşidesi üzerinde Neml suresinin 30. Ayeti, kemer alınlığında ise Sad suresinin 30. Ayeti "Kapıları kendilerine açılmıştır Adn cennetleri onları beklemektedir" yazılıdır (Önkal:2017, s. 470).

Türbenin alt pencere sırasında ikinci pencere tasarımı kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerine eklenen küçük mekanlarda görülmektedir. Dikdörgen formlu kırık basık kemerli bu pencere açıklıkları diğer pencereler kadar olmasa da duvar yüzeyinden dışa taşkın silmelerle çerçeve içine alınmıştır.

Üst sıra pencere açıklıkları dikdörtgen formlu olup sivri kemerlidir. Pencere çevresi duvar yüzeyinden çökertilerek ayrılmıştır. Pencere üstlerine silmelerle oluşturulmuş sivri kemer formunda süslemeler yerleştirilmiştir. Uçları volütlü bu süslemeler iki pencere arasında lotus motifiyle birleştirilmiştir.

(1P2-1P6)

(1P1, 1P3)

Şekil 2.3. 552: Alt ve üst sıra pencere açıklıkları (N. Uzun, 2021)

Pencere Açıklıklarının Malzeme Özellikleri

Pencere açıklıklarında mermer ve kesme taş kullanılmıştır.

Pencereyi Oluşturan Elemanlar:

Birinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Pencere açıklıkları kenarları çift profilli sövelerle çevrilmiş olup sövelerin köşelerine kum saati başlıklı sütunçeler yerleştirilmiştir.

Kemer **:** Sivri kemerlerin kenarları içe doğru kademelenen silmelerle belirginleştirilmiştir.

Alınlık/ Tepelik **:** Pencereler kesme taştan rumi ve palmetle bezenmiş üçgen alınlıklarla tamamlanmaktadır.

Şebeke : Lokma demir parmaklık şeklindedir.

İkinci Sıra Pencere Açıklıkları:

Söve **:** Bulunmamaktadır.

Kemer **:** Sivri kemer formundadır.

Dışlıklar **:** Oval formlu alçı dışlıklarla korunmaktadır.

Boyut ve Oran:

Cephe Yükseklik: 12.52 m.

Cephe Genişlik: : 4.60 m.(1. – 8. Cephe)

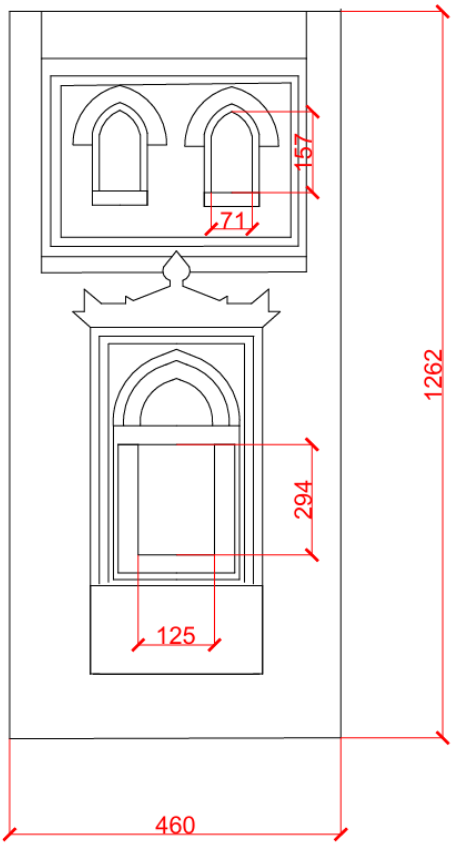
Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran					
Pencere	**Cephe**	**Pencere Yükseklik Cm**	**Pencere Genişlik Cm**	**Pencere Yükseklik/ Genişlik**	**M²**
1. Sıra Pencere Açıklıkları					
	1. Cephe	1. Sırada pencere açıklığı bulunmamaktadır.			
1P1*	2. Cephe	157	86	1,8	1,35
1P2	3. Cephe	294	125	2,4	3,68
1P3	4. Cephe	294	125	2,4	3,68
1P4	5. Cephe	294	125	2,4	3,68
1P5	6. Cephe	294	125	2,4	3,68
1P6	7. Cephe	294	125	2,4	3,68
1P7*	8. Cephe	157	86	1,8	1,35
* Giriş bölümündeki küçük mekânlara ait pencere açıklıkları.					
2. Sıra Pencere Açıklıkları					
2P1	2.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P2	2.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P3	3.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P4	3.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P5	4.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P6	4.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P7	5.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P8	5.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P9	6.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P10	6.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P11	7.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P12	7.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P13	8.Cephe	157	71	2,2	1,11
2P14	8. Cephe	157	71	2,2	1,11

Cephelerde Pencere Açıklık Oranı			
Cephe	**Toplam Alan M²**	**Pencere Açıklıkları Toplam Alanı M²**	**Toplam Alan / Pencere Açıklıkları Toplam Alanı**
1. Cephe	53,21	Pencere açıklığı bulunmamaktadır.	
2. Cephe	53,21	3,58	14,9
3. Cephe	53,21	5,90	9,0
4. Cephe	53,21	5,90	9,0
5. Cephe	53,21	5,90	9,0
6. Cephe	53,21	5,90	9,0
7. Cephe	53,21	5,90	9,0
8. Cephe	53,21	3,58	14,9
TOPLAM	**425,68**	**36,66**	**11,6**
GİRİŞ CEPHESİ OLARAK DÜZENLENEN CEPHELER DIŞINDA TOPLAM	**266,05**	**29,5**	**9,01**

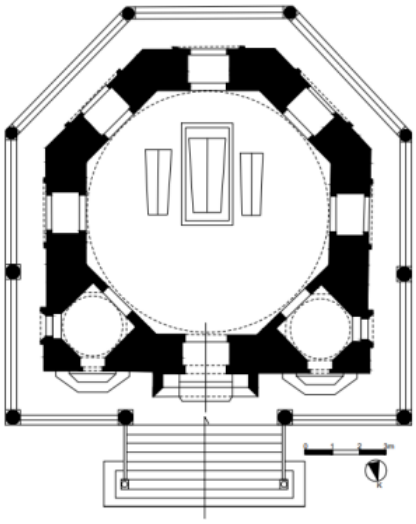
Değerlendirme

Osmanlı neo-klasik üslubunda inşa edilen türbede, Mimar Sinan dönemi mezar yapılarının etkileri görülmektedir. İki sıralı pencere düzeninin uygulandığı Osmanlı mezar yapılarının önemli bir bölümünde, pencere açıklıkları birinci ve ikinci sırada eşit ya da birinci sıra pencere sayısı fazla olacak şekilde gruplanırken Sultan Reşat Türbesi'nde alt üst sırada pencere açıklıkları birinci sırada bir, ikinci sırada iki pencere açıklığıyla gruplandırılmıştır. Sultan Reşat Türbesi üst sıra pencere sayılarının fazlalığıyla Sultan I. Süleyman (Kanuni) Türbesi'ni hatırlatmaktadır.

Alt sıra pencere açıklıklarının cepheden dışa taşkın panolar içine yerleştirilerek panoların dışa taşkın tepeliklerle sonlandırılması, Mimar Kemalettin'in tek sıra pencere düzenlemesine sahip Ahmet Cevat Paşa Türbesi ile birlikte burada da uygulanmıştır. Ahmet Cevdet Paşa Türbesi'nde cephelerin köşelerine yerleştirilmiş kum saati başlıklı sütunçeler bu yapıya özgü olarak pencere sövelerinde kullanılmıştır. Kemer üstlerinin silmelerle belirginleştirilmesi de daha öncesinde Ahmet Cevat Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.3. 553: Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi 5. Cephe

Şekil 2.3. 554: Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi (Önkal:2017)

Şekil 2.3. 555: Sultan Reşat Türbesi 1. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 556: Sultan Reşat Türbesi 1. – 3. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 557: Sultan Reşat Türbesi 3 – 5. Cephe (N. Uzun, 2021)

Şekil 2.3. 558: Sultan Reşat Türbesi 6. Cephe (N. Uzun, 2021)

3. DEĞERLENDİRME

Mezar yapılarında pencere açıklıkları değerlendirilirken öncelikli olarak cephelerdeki konum ve düzenleri itibariyle incelenmiştir. İkinci bölümde pencere açıklıklarının biçimsel özellikleri başlığı altında pencere kuruluşları kronolojik bir sıralama takip edilerek irdelenirken, üçüncü başlıkta her bir pencere elemanı ayrı olarak ele alınmıştır. Dördüncü bölümde pencere açıklıklarının boyut ve oranları üzerinde durulmuş, son bölümde ise pencere tasarımını şekillendiren diğer etkenler belirlenmeye çalışılmıştır.

3.1. Mezar Yapılarının Cephelerinde Pencere Açıklıklarının Konum ve Düzeni

Bu bölümde pencere açıklıkları, mezar yapılarının gövdelerinde oluşturduğu düzene göre tek sıra, iki sıra ve üç sıra olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Ancak, kasnaktaki açıklıklar ana beden duvarlarında yer alan pencerelerin oluşturduğu sisteme dahil edilmemiş, kasnak penceresi olan mezar yapıları her üç grup içinde ayrıca belirtilmiştir.

3.1.1. Tek Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi

Tez kapsamında incelenen mezar yapılarından *yirmi yedisinde* tek sıra pencere düzeni uygulanmış, gövdedeki tek sıra pencere açıklıklarıyla birlikte kasnak, mazgal ve tepe penceresinden oluşan düzenlemeler ise aynı grup içerisinde ayrıca değerlendirilmiştir. Ana beden duvarlarındaki tek sıra pencere açıklıklarına ilaveten yirmi yedi yapının, *dokuzu* kasnak penceresine, *biri* mazgal penceresine, *ikisi* tepe penceresine sahiptir. Diğerlerinde ise sadece gövdeye açılmış olan tek sıra halindeki pencereler görülür.

Tek sıra pencere düzenlemesinin görüldüğü türbelerin ikisi 14. yüzyıla, altısı 15. yüzyıla, altısı 16. yüzyıla, biri 18. yüzyıla, onu 19. yüzyıla, biri de 20. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu dönemlere ait türbe sayıları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, 14. ve 15. yüzyıla tarihlendirilen erken dönem türbelerinde sıklıkla uygulanmış olan tek sıra pencere düzeni klasik dönem türbe yapılarında tercih edilmezken, 18. yüzyılın sonlarına doğru Batılaşmanın etkisiyle değişen tasarım anlayışına bağlı olarak tekrar uygulanmaya başladığı söylenebilir.

Bu tip pencere düzenlemesine sahip olan türbeleri plan şemaları bakımından ele aldığımızda on dokuz mezar yapısının kare, dört mezar yapısının dikdörtgen, dört mezar yapısının ise sekizgen planlı oldukları görülmektedir.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Düzen
14. yy. 1. yarısı	Lala Şahin Paşa Türbesi	Dikdörtgen	Tek Sıra
1387	İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Tepe
1400	Gülçiçek Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra
1406	I. Bayezid (Yıldırım) Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
1446	II. Murad Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Tepe
1451	Şehzade Alaaddin Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
1461	Hamza Bey Türbesi	Sekizgen	Tek Sıra ve Kasnak
15. yy. 4. çeyreği	Gülşah Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
1500	Şirin Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
16. yy. 1. yarısı	Hatice Sultan Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Mazgal
1517	Mükrime Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
1527	Gülruh Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra ve Kasnak
1863	Osmangazi Türbesi	Sekizgen	Tek Sıra
1863	Orhangazi Türbesi	Kare	Tek Sıra
1909	I. Murad Türbesi	Kare	Tek Sıra

Tablo 3.1.1.1 1: Bursa'da Tek Sıra, Tek Sıra ve Mazgal, Tek Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Düzen
1559	İskender Paşa Türbesi	Dikdörtgen	Tek Sıra
1572	Pertev Paşa Türbesi	Dikdörtgen	Tek Sıra
1734	Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi	Dikdörtgen	Tek Sıra Ve Kasnak
1839	Sultan II. Mahmut Türbesi	Sekizgen	Tek Sıra
1855	Koca Husrev Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra
1860	Mustafa Reşid Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra
1868	Keçecizade Fuat Paşa Türbesi	Sekizgen	Tek Sıra
1883	Mahmut Nedim Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra
1893	İbrahim Ethem Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra
1849	Adile Sultan Türbesi	Kare	Tek Sıra
1900	Ahmet Cevad Paşa Türbesi	Kare	Tek Sıra

Tablo 3.1.1.1 2: İstanbul'da Tek Sıra, Tek Sıra ve Mazgal, Tek Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları

14. yüzyıla tarihlendirilen kare ve dikdörtgen planlı türbeler günümüze çeşitli müdahaleler sonucu bazı cephelerinde özgün tasarımlarını kaybederek ulaşmıştır. İlk inşa edildikleri dönemde giriş cephesi dışındaki cephelerinden biri sağır bırakılarak diğer iki cephesinde birer pencere açıklığına yer verilmiştir. [115] Pencere sayıları cepheler arasında farklılık gösteren her iki türbenin özgün cephe tasarımlarında, kapının iki yanında ziyaret amaçlı birer pencere açıklığının bulunduğu görülmektedir.

[115] Lala Şahin Paşa Türbesi'nin kuzey cephesinde yer alan pencere açıklıklarının yapıya sonradan ilave edildiği kabul edilmektedir. İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi giriş cephesine bitişik inşa edilen ikinci bir türbeyle giriş cephesi özgün durumunu kaybetmiştir.

15. yüzyılın tek sıra pencere düzenlemesine sahip mezar yapılarında pencere sayısı artmıştır. Sultan türbelerinin cephelerinde üçer pencere açıklığı görülürken, diğer türbelerde ikişer pencere açıklığına yer verilmiştir. Bir türbe dışında, giriş cephelerindeki pencere açıklıkları kapının iki yanına gelecek şekilde yerleştirilirken, diğer cephelerde standart pencere düzeninin tekrarlandığı görülür.

15. yüzyıl türbelerinin bir diğer özelliği kasnak yüzeylerinde de pencerelere yer verilmesidir. Kasnak pencereleri sekizgen kasnağın dört cephesinde, gövdedeki pencerelerin merkezine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Böylece gövdede iki, kasnakta tek pencereden oluşan ve mimarlık tarihinde köklü bir geleneğe işaret eden üç açıklıklı bir şema oluşturulmuştur. Bu düzen Bursa türbelerinin 16. yüzyıl örneklerinde de devam ettirilir.

İstanbul'da 16. yüzyıla tarihlendirilen tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı dikdörtgen planlı iki türbe bulunmaktadır. Mimar Sinan'ın eseri olan bu iki yapı zaman içinde özgün mimari ve dekoratif özelliklerini önemli ölçüde kaybetmiştir.[116]

Bursa türbelerinde gördüğümüz kasnak pencereleri tek sıra pencere düzenlemesi, İstanbul'da 18. yüzyılda Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi'nde tekrar uygulanmıştır.

Kare planlı türbe yapılarında tek sıra pencere düzenlemesi, 19. yüzyılda yoğun olarak tercih edilmiştir. Bu yapılardan, Sultan II. Mahmut Türbesi (1839), Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860) ve Mahmut Nedim Paşa Türbesi'nin (1883) cephelerinde aynı pencere şeması tekrar edilmiştir. İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893), Adile Sultan Türbesi (1849) ve Ahmet Cevad Paşa Türbesi'nde (1900) ise pencere sayıları ve grupları itibariyle bir cephenin ön plana çıkarıldığı görülür.

Tek sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı sekizgen planlı türbelerden biri 15. yüzyıla, diğer ikisi 19. yüzyıla aittir. 15. yüzyılda tek sıra pencere düzenine sahip sekizgen planlı tek yapı Bursa'da bulunan Hamza Bey Türbesi'dir. Mihrap cephesi sağır bırakılan türbede, gövde ve kasnak cephelerine birer pencere yerleştirilmiştir. 19. yüzyıla tarihlendirilen tek sıra pencere düzenine sahip türbelerden ikisi İstanbul'da, biri Bursa'da yer almaktadır. Cephelerde birer pencere açıklığına yer verilen bu türbelerde, pencere açıklıkları tek bir form ve boyutta tasarlanmıştır.

[116] İskender Paşa Türbesi (1559), Pertev Paşa Türbesi (1572)

3.1.2. İki Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi

Tez kapsamında değerlendirdiğimiz doksan yedi mezar yapısının altmış üçünün cephelerinde iki sıra pencere düzenlemesi görülmektedir.[117] 14. yüzyıla tarihlendirilen dört mezar yapısının ikisinde, 15. yüzyıla tarihlendirilen on sekiz mezar yapısının on üçünde, 16. yüzyıla tarihlendirilen otuz dokuz mezar yapısının otuz ikisinde, 17. yüzyıla tarihlendirilen on dört mezar yapısının onunda, 18. yüzyıla tarihlendirilen altı mezar yapısının beşinde, 19. yüzyıla tarihlendirilen on bir mezar yapısının dördünde, 20. yüzyıla tarihlendirilen iki mezar yapısının birinde iki sıra pencere düzeni uygulanmıştır. Bu düzen, 14. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geçen süre boyunca kendi içerisinde farklı pencere gruplamalarıyla mezar yapılarının cephelerinde yer almıştır. İki sıra pencere açıklığıyla birlikte kasnak ve kubbe penceresinden oluşan düzenlemeler de bu grupta değerlendirilmiş olup mezar yapılarının yedisinin kasnak yüzeylerinde pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Düzen ve Grup
14. yy. 1. yarısı	Çoban Bey Türbesi	Kare	İki Sıra (1/1)
14. yy. 1. yarısı	Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (1/1, 0/1)
1421	Çelebi I. Mehmet Türbesi	Sekizgen	İki Sıra Ve Kasnak (1/1, 1/0/1)
1449	Hatuniye Hatun Türbesi	Altıgen	İki Sıra (1/1, 0/1)
1479	Cem Sultan Türbesi	Altıgen	İki Sıra Ve Kasnak (1/1, 0/1)
1450	Abdal Mehmet Türbesi	Kare	İki Sıra (2/1)
1451	Azeb Bey Türbesi	Kare	İki Sıra (2/1)
1477	Kara Mustafa Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra Ve Kasnak (2/1/1)
15. yy. 2. yarısı	Karıştıran Süleyman Bey Türbesi	Kare	İki Sıra (2/1)
1487	İnegöl İshak Paşa Türbesi	Altıgen	İki Sıra (1/1)
1506	Şehzade Mahmut Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (1/1)
1514	Şehzade Ahmet Türbesi	Sekizgen	İki Sıra Ve Kasnak (1/1/1)
1573	Şehzade Mustafa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (1/1)

Tablo 3.1.2.1. 1: Bursa'da İki Sıra, İki Sıra ve Kasnak Penceresine Sahip Mezar Yapıları

Bursa'da iki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı yapılardan ikisi 14. yüzyılın birinci yarısına, sekizi 15. yüzyıla, üçü 16. yüzyıla tarihlendirilmektedir. 15. ve 16. yüzyıla tarihlendirilen dört yapının kasnak yüzeylerinde de pencere açıklıkları bulunmaktadır.

[117] İstanbul'da incelenen mezar yapılarının kırk sekizinde, Edirne'de incelenen iki mezar yapısında, Bursa'da on üç mezar yapısında iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır.

Bursa ve Edirne'de, iki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı altıgen ve sekizgen planlı türbelerin cephelerinde pencere açıklıkları birinci ve ikinci sırada birer pencere olacak şekilde gruplandırılmıştır. İç mekânda mihrabı olan bu tip türbelerde mihrap cephesinin alt kısmı sağır bırakılmıştır. Bunun dışındaki cephelerde tek bir pencere düzeninin tekrarlandığı anlaşılmaktadır. İki sıra pencere düzenlemesine sahip olan on türbe yapısından üçünde kasnak yüzeylerinde pencere açıklıkları bulunmaktadır. Kasnak pencereli türbeler 15. ve 16. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

14. yüzyılda, iki sıra pencere düzenlemesinin uygulandığı kare planlı türbelerin cephelerinde, birinci ve ikinci sırada birer pencere açıklığı yer alırken, sonraki dönemlerde inşa edilen kare planlı türbelerin cephelerinde pencere sayısının artığı görülmüştür.

15. yüzyıl kare planlı mezar yapılarının üçünde; birinci sırada iki, ikinci sırada tek pencereden oluşan üçlü pencere düzeni uygulanmıştır.[118] İki sıra pencere düzenlemesi içinde değerlendirdiğimiz bu tasarım kasnak pencereli tek sıra pencere düzenlemesini hatırlatmaktadır. 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen kare planlı türbe cephesinde birinci ve ikinci sırada ikişer pencere açıklığına yer verildiği gibi kasnak yüzeylerine de pencereler açılmıştır. 16. yüzyıla tarihlendirilen kare planlı yapılarda ise iki sıra pencere düzenlemesinin tercih edilmediği görülmüştür.

Tez kapsamında değerlendirebileceğimiz Edirne'deki her iki mezar yapısında, iki sıra pencere düzenlemesi uygulanmıştır. 15. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Beylerbeyi Türbesi pencere düzenlemesi bakımından Bursa türbeleriyle yakınlık gösterirken, Darülhadis Türbesi'ndeki ikinci sıra pencereler Edirne dışında çok fazla rastlamadığımız yuvarlak formlu açıklıklar şeklinde tasarlanmıştır.

İstanbul'da incelediğimiz altmış yedi mezar yapısından *kırk sekizinde* iki sıra pencere düzenlemesi uygulanmış olup dört türbede gövdedeki iki sıra pencere açıklığıyla birlikte kasnak yüzeylerinde de pencereler bulunmaktadır.

15. yüzyılda inşa edilen üç mezar yapısının üçünde ve on altıncı yüzyıla tarihlendirilen yirmi sekiz mezar yapının on yedisinde, giriş cephesi dışındaki cephelerde, aynı pencere düzeni tekrar edilmiştir. ***(Tablo 3.1.2.1.2).***

[118] Abdal Mehmet Türbesi, Azeb Bey Türbesi, Karıştıran Süleyman Bey Türbesi cephelerinde görülmektedir.

İkinci pencere sırasında birinci sıradan daha fazla pencere açıklığının bulunması Osmanlı dönemi mezar yapıları içerisinde iki sultan türbesinde karşımıza çıkmaktadır. 16. yüzyıla tarihlendirilen Mimar Sinan'ın eseri Sultan I. Süleyman Türbesi'nde birinci sırada iki, ikinci sırada kemer içerisine yerleştirilmiş üç pencere açıklığı yer alırken, 20. yüzyıl başına tarihlendirilen Mimar Kemalettin'in eseri Mehmet Reşat Türbesi'nde birinci sırada bir, ikinci sırada iki pencere açıklığına yer verilmiştir.

İKİ SIRA (1/1)			
Mimar Acem Ali	1512-13	Sultan II. Bayezid Türbesi	Sekizgen
	1512	Selçuk Sultan Türbesi	Sekizgen
	1522-23	Yavuz Sultan Selim Türbesi	Sekizgen
	1522-23	Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sult.Selim Camii)	Sekizgen
Mimar Sinan	1541	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	Sekizgen
	1545	Hüsrev Paşa Türbesi	Sekizgen
	1557	Hürrem Sultan Türbesi	Sekizgen
	1558	Kara Ahmet Paşa Türbesi	Altıgen
	1560	Rüstem Paşa Türbesi	Sekizgen
	1580 -	Şah Huban Türbesi	Sekizgen
	1576	Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi	Sekizgen
Mimar Davut Ağa	1587	Nişancı Mehmet Paşa Türbesi	Sekizgen
	1593	Cerrah Mehmet Paşa Türbesi	Sekizgen

Tablo 3.1.2.1. 2: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Giriş dışındaki cephelerde aynı düzenin 1/1 gruplama ile tekrar edildiği mezar yapıları

İKİ SIRA PENCERE DÜZENİ				
Mimar Sinan	1543-44	Şehzade Mehmet Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (2/2)
	1566	Sultan I. Süleyman Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (2/3)
	1576	Sultan II. Selim Türbesi	Kare	İki Sıra Ve Kasnak (4/4)
	1580	Şemsi Ahmet Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra (3/3)

Tablo 3.1.2.1. 3: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Giriş dışındaki cephelerde aynı düzenin gruplama ile tekrar edildiği mezar yapıları

16. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen türbelerde iki sıra pencere düzenlemesinin bazı cephelerin veya cephelerdeki belirli bölümlerin sağır bırakılarak uygulandığı görülmektedir. Mimar Sinan'a ait olan çokgen planlı türbelerde ara yönlere bakan cepheler sağır bırakılırken, Sinan'dan sonra inşa edilen ongen, onikigen ve onaltıgen planlı türbe yapılarında iki sıra halindeki pencereler birer cephe sağır bırakılarak şaşırtmalı bir düzen içinde yerleştirilmiştir.

İKİ SIRA PENCERE DÜZENİ			
1507-08	Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra
1570	Şehzadeler Türbesi (Ayasofya)	Sekizgen	İki Sıra
1573	Piyale Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra
1580	Zal Mahmut Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra
1580	Kılıç Ali Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra
1583	Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra
1585	Mehmet Ağa Türbesi	Kare	İki Sıra
1588	Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi	Onikigen	İki Sıra
1595	Ferhat Paşa Türbesi	Onaltıgen	İki Sıra
1599	Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi	Onikigen	İki Sıra

Tablo 3.1.2.1. 4: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 16. Mezar Yapıları / Cepheler arasında farklılık gösteren pencere düzenine sahip mezar yapılar

17. yüzyıla tarihlendirilen *on dört* mezar yapısının *on* tanesinde iki sıra pencere düzenlemesine rastlanır. Birinci ve ikinci pencere sırasında birer pencere açıklığından oluşan düzen çokgen planlı türbelerde de devam ettirilmiştir.

Dörtgen planlı mezar yapılarında pencere açıklıkları 1/1, 2/2, 3/3 ve 4/4 şeklinde gruplandırılmıştır. Dikdörtgen planlı Destari Mustafa Paşa Türbesi'nde plan şemasına bağlı olarak pencere gruplandırması bir cephede farklılık göstermiş olsa da diğer mezar yapılarında giriş cephesi dışında tek bir pencere düzeni tekrar edilmiştir. Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (1610) ve Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) giriş cephesinde birinci sırada sebile açılan pencere açıklığına yer verilirken, Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610) Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617), Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623) ve Bayram Paşa Türbesi'nin (1634) giriş cephelerinde kapı açıklığının yanında yer alan ve revak bölümüne açılan ziyaret pencereleri bulunmaktadır. Ayrıca, bu dönemde dörtgen planlı mezar yapılarının bir cephesi yol üzerine konumlandırılmış olup avlu duvarına bitişik inşa edilen iki yapıda revak bölümünden yola açılan pencere açıklıklarına yer verilmiştir.

17. Yüzyıl İki Sıra Pencere Düzeni			
1600	Hatice Sultan Türbesi	Altıgen	İki Sıra (1/1)
1603	Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (1/1)
1606	Kuyucu Murat Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra (2/2)
1610	Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra (3/3)
1610	Destari Mustafa Paşa Türbesi	Dikdörtgen	İki Sıra (4/4,1/)
1617	Sadrazam Halil Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra (3/3)
1621	Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra (2/2)
1623	Nakkaş Hasan Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra Ve Kasnak (2/2)
1634	Bayrampaşa Türbesi	Kare / Eyvanla Genişletilmiş	İki Sıra Ve Kasnak
1648	Abdurrahman Paşa Türbesi	Sekizgen	İki Sıra (1/1)

Tablo 3.1.2.1. 5: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 17. Yüzyıl Mezar Yapıları

17. Yüzyıl İki Sıra Pencere Düzeni			
1763	Sultan III. Mustafa Türbesi	Ongen	İki Sıra
1766-67	Sultan I. Mehmet Türbesi	Ongen	İki Sıra
1766-67	Gülbahar Sultan Türbesi	Sekizgen	İki Sıra
1780	Sultan I. Abdülhamit Türbesi	Kare	İki Sıra
1796	Mihrişah Sultan Türbesi	Onikigen	İki Sıra

Tablo 3.1.2.1. 6: İstanbul'da, İki Sıra Pencere Düzenine Sahip 18. Mezar Yapıları

18. yüzyılda biri dörtgen, dördü çokgen planlı olmak üzere altı yapıda iki sıralı pencere düzeni uygulanmıştır. Çokgen planlı türbelerde pencere açıklıkları 1/1 şeklinde gruplanırken, kare planlı mezar yapısındaki pencereler 1/1 ve 3/3 şeklinde gruplandırılmıştır. Dönemin çokgen planlı yapılarından Sultan III. Mustafa Türbesi'nde ve Mihrişah Sultan Türbesi'nde (1796) girişin iki yanındaki cepheler revak bölümüyle kapatılmıştır. III. Mustafa Türbesi'nde bu cephelerdeki birinci sıra pencere açıklıkları revak bölümüne açılan ziyaret penceresine dönüşmüştür.

3.1.3. Üç Sıra Pencere Açıklıklarından Oluşan Cephe Düzenlemesi

Üç Sıra pencere düzenlemesi 17. yüzyıla tarihlendirilen üçü sultan biri hanım sultana ait olmak üzere dört türbe yapısında uygulanmıştır. Türbelerden ikisi kare, biri sekizgen, bir diğeri altıgen plan şemasına sahiptir. Altıgen plan şemasını sahip sultan

türbesinin her cephesinde iki, sekizgen plan şemasına sahip sultan türbesinde ise üç pencere açıklığına yer verilmiştir. Kare planlı türbelerin cephelerinde pencere açıklıklarının sayısı her sıra da dört ile beş arasında değişmektedir. Üç sıralı pencere düzenlemesi, sonraki dönemlerde yüksek cepheli türbelerin inşa edilmemesiyle birlikte tercih edilmemiştir.

Üç Sıra Pencere Düzeni			
1600	Sultan III. Murad Türbesi	Altıgen	Üç Sıra
1608	Sultan III. Mehmet Türbesi	Sekizgen	Üç Sıra
1617	Sultan I. Ahmed Türbesi	Kare	Üç Sıra
1663	Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi	Kare	Üç Sıra

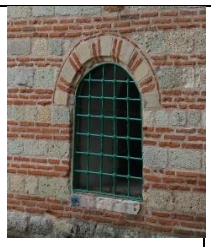
Tablo 3.1.3. 1: Ü. Sıra Pencere Düzenlemesi Sıra Pencere Düzenine Sahip Mezar Yapıları

3.2.Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Biçimsel Özelliklerini

14. yüzyıl mezar yapıları incelendiğinde[119], pencere tasarımlarının birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bu döneme ait mezar yapılarından, *Lala Şahin Paşa Türbesi* (14. yüzyıl 1. yarısı) dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, sövesi bulunmayan pencere açıklıklarına sahiptir. Ancak pencere açıklıklarında kullanılan malzeme ve pencere açıklıklarının boyutları cepheler arasında farklılık göstermektedir. Dönemin diğer üç mezar yapısında pencere açıklıklarında alt sıra pencere açıklıkları düz atkılıdır. Söz konusu üç yapıdan, *Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi'*nde ve (14. yüzyıl 1. yarısı) ve *İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi*'nde (1387) alt sıra pencere açıklıklarının üstlerinde alınlıklar yer alırken, Çoban Bey Türbesi'nde alınlık bölümü görülmemektedir.

14. yüzyılda tarihlendirilen dört mezar yapısından ikisinde, iki sıralı pencere düzenlemesi uygulanmıştır. Bu yapılar *Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi* ve *Çoban Bey Türbesi*'dir. Her iki yapıda ikinci sıra pencere açıklıkları, dikdörtgen formlu ve sivri kemerli olup söve bulunmamaktadır.

[119] Tez kapsamında 14. yüzyıla tarihlendirilen dört mezar yapısı bulunmaktadır.

				
Lala Şahin Paşa Türbesi		Çoban Bey Türbesi	İznik Çandarlı Halil Hayrettin Paşa Türbesi	Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi

Şekil 3.2.1 1: 14. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları

	
Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi	Çoban Bey Türbesi

Şekil 3.2.1 2: 14. Yüzyıl Mezar Yapılarında 2. Sıra (Üst Sıra) Pencere Açıklıkları

15. yüzyıl mezar yapılarının cephelerinde, her bir pencere sırasında genellikle tek bir pencere tasarımına yer verilmiştir. Ancak, onarım geçirmiş mezar yapılarında aynı sırada farklı pencere tasarımlarına da rastlanmaktadır.[120]

Bursa'da incelenen 15. yüzyıla ait on üç türbenin sekizinde; söve, alınlık ve hafifletme kemerinden oluşan dikdörtgen formlu düz atkılı pencere tasarımına rastlanmaktadır. (Şekil 3.2.1 3)[121] Söz konusu pencere tasarımında alınlık ve söveler, hafifletme kemerine göre çökertilmiştir. Çelebi I. Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe, 1421) benzer özellikler göstermekte olup dikdörtgen formlu ve düz atkılı pencereleri sövelerle çevrelenmiştir. Ancak çini kaplı alınlıklarıyla özgün bir tasarıma sahiptir.

[120] *Gülçiçek Hatun Türbesi* (1400), *Yıldırım Bayezid Türbesi* (1406) cephelerinde birden fazla pencere tasarımına rastlanmıştır.

[121] Gülçiçek Hatun Türbesi (1400) arka cephesi, Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449), Abdal Mehmet Türbesi (1450), Azeb Bey Türbesi (1451), II. Murad Türbesi (1446), Şehzade Alaaddin Türbesi (1451), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477), Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi (15. yüzyıl 2. yarısı), İnegöl İshak *Paşa Türbesi (1487) ve Gülşah Hatun Türbesi Bursa'da bu tasarımın görüldüğü türbelerdir.*

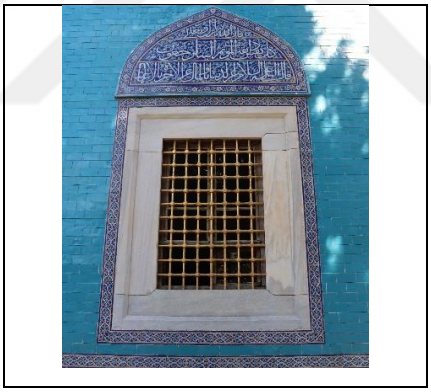

Gülçiçek Hatun Türbesi (1400)	Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449)	Abdal Mehmet Türbesi (1450)	Gülşah Hatun Türbesi (15. yüzyıl)	Azeb Bey Türbesi (1451)

II. Murad Türbesi (1446)	Şehzade Alaaddin Türbesi (1451)	Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477)	Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi (15. yüzyıl 2.yarısı)

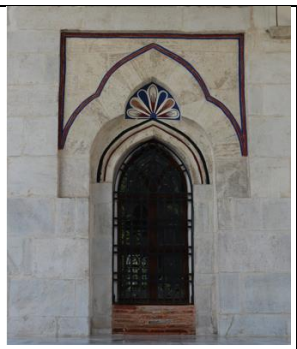
Şekil 3.2.1 4: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları

Şekil 3.2.1 5: Bursa Çelebi I.Mehmet Türbesi

Söve, alınlık ve hafifleme kemerinden oluşan dikdörtgen formlu, düz atkılı pencere tasarımı, 15. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen Üsküdar Rum Mehmed Paşa Türbesi'nde de (1471-72) uygulanmıştır (Şekil 3.2.1. 7).

Bursa'da 15. yüzyıla ait mezar yapılarının üçünde, pencere açıklıkları sivri kemerli nişler içine yerleştirilmiştir. *Gülçiçek Hatun Türbesi'nde* (1400), *Hamza Bey Türbesi'*nde (1461) ve *Yıldırım Bayezid Türbesi'nin* (1406) cephelerinde rastlanan bu tasarımda, niş ve pencere kemerlerinin içe doğru kademelendiği ve pencere açıklıklarına derinlik kazandırdığı görülmüştür.

 		
Gülçiçek Hatun Türbesi (1400)	Yıldırım Bayezid Türbesi (1406)	Hamza Bey Türbesi (1461)

Şekil 3.2.1 6: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları

15. yüzyılda Edirne ve İstanbul'da inşa edilen mezar yapılarında pencere açıklıklarının, pencereyi oluşturan elemanalar dışında profilli silmelerle çerçeveler içine alındığı görülmektedir. Pencere açıklıklarının silmelerle çerçeve içine alınması 15. yüzyıl Bursa mezar yapılarında uygulanmamıştır. Edirne'deki *Beylerbeyi Türbesi'nde* (1428) ve *Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi'nde* (1450); *İstanbul'daki Mahmut Paşa Türbesi*'nde (1473-74) ve *Davut Paşa Türbesi'nde* (1499) alt sıra pencere açıklıkları profilli silmelerle çerçeve içine alınarak, duvar yüzeyinden ayrılmıştır (Şekil 3.2.1.9).

		
Edirne Beylerbeyi Türbesi (1428)	İstanbul Davut Paşa Türbesi (1499)	İstanbul Mahmut Paşa Türbesi (1473-74)

Şekil 3.2.1 7: 15. Yüzyıl Mezar Yapılarında 1. Sıra (Alt Sıra) Pencere Açıklıkları

15. yüzyıl Bursa mezar yapılarında, ikinci sıra ve kasnak pencerelerinin sivri kemerli olduğu ve bu pencerelerde sövenin bulunmadığı görülmektedir (Şekil 3.2.1.10). *Çelebi Mehmet Türbesi'nde* (1421) üst sıra pencere açıklıklarının çevresi çiniyle kaplanmıştır. *Hamza Bey Türbesi'nde (1461)* sivri pencere kemeri ve pencere çevresi duvar yüzeyinden çökertilmiştir.

Hatuniye Türbesi (1449)

Abdal Mehmet Türbesi (1450)

Şehzade Aleaddin Türbesi (1451)

İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487)

Şekil 3.2.1 8: 15. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 2. Sıra ve Kasnak Pencereleri

*Üsküdar Rum Mehmed Paşa Türbesi'*nin (1471-72) üst sıra pencerelerin de sivri kemerli olup açıklık çevresinde Bursa yapılarında olduğu gibi söveye yer verilmemiştir. İstanbul'daki *Davut Paşa Türbesi*'nin (1499) üst sıra pencere açıklılarında pencere kemeri ve kemerin oturduğu söve içe doğru kademelenen bir profilli görünüşe sahiptir. İstanbul'daki *Mahmut Paşa Türbesi* (1473-74) ile Edirne'de *Beylerbeyi Türbesi*'nin (1428) üst sıra pencerelerinde pencere kemerleri düz sövelere oturmaktadır. Diğer türbelerden farklı olarak pencereler ayrı çerçeveler içine alınmıştır. Edirne'de Beylerbeyi Türbesi'nin (1428) üst sıra pencerelerinin son restorasyonlarda tamamlandığı bilinmektedir.

Yuvarlak formlu üst sıra pencere tasarımı bu dönemde, *Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi*'nde (1450) karşımıza çıkmaktadır. [122]

İstanbul Mahmut Paşa Türbesi, İstanbul Davut Paşa Türbesi – Edirne Hüseyin Çelebi Türbesi – Beylerbeyi Türbesi

Şekil 3.2.1 9: 15. Yüzyıl Edirne ve İstanbul Mezar Yapılarında 2. Sıra Pencere Açıklıkları

15. yüzyıl Bursa mezar yapılarında uygulanan dikdörtgen formlu, düz atkılı, söveli, söve ve ayna bölümleri çökertilmiş pencere açıklıkları 16. yüzyılda Bursa'da *Şirin Hatun Türbesi (1500), Şehzade Ahmet Türbesi (1514), Gülruh Hatun Türbesi'nde (1527)* devam etmiştir. Bu pencere tasarımında pencereleri duvar yüzeyinden ayıran herhangi bir çerçeve bulunmamaktadır. *Şehzade Mustafa Türbesi (1573*) malzeme ve

[122] Tez kapsamı dışında kalan Edirne'deki Rıdvani Ahmet Bey Türbesi'nde (1499) de yuvarlak formlu pencere açıklıkları görülmektedir.

pencereyi oluşturan elemanların detaylarındaki farklılıklarla rağmen benzer pencere kuruluşunu sürdürür.

Şirin Hatun Türbesi (1500), Şehzade Ahmet Türbesi (1514), Gülruh Hatun Türbesi'nde (1527)

Şekil 3.2.1 10: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

Bursa'da inşa edilen mezar yapılarının pencere açıklıklarında kemer köşeleri boş bırakılmıştır. *Şehzade Mahmut Türbesi* (1506) ile *Mükrime Hatun Türbesi*'nin (1517) pencere açıklıklarında, kemer köşelerinin doldurularak duvar örgüsünden ayrıldığı görülmektedir. Sekizgen planlı, cephelerde iki sıra pencere düzenlemesine sahip Şehzade Mahmut Türbesi'nde görülen bir diğer yenilik ise her cephede alt ve üst sıra pencere açıklıklarının sivri kemerli çerçeveler içine alınmasıdır.

Hatice Sultan Türbesi (16. yüzyıl 1. yarısı) düz atkılı ve sövesi olmayan pencere açıklıklarıyla Bursa'daki diğer 16. yüzyıl türbelerinden ayrılır.

15. yüzyılda Edirne ve İstanbul mezar yapılarında görülmeye başlayan, dışta çerçeve içine alınmış pencere tasarımı, 16. yüzyıl İstanbul mezar yapılarında uygulanmaya devam etmiştir.[123]

[123] *II. Bayezid Türbesi (1512-13), Selçuk Sultan Türbesi (1512), Yavuz Sultan Selim Türbesi (1522-1523),Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sulan Selim Camii, 1522-23). Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541), Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Hürrem Sultan Türbesi (1557), Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Şah Huban Türbesi (1580), Doğancı Ahmet Paşa Türbesi (1576), Zal Mahmut Türbesi'nde (1580), Siyavuş Paşa Türbesi (1582) söz konusu pencere tasarımının uygulandığı yapılardır.*

Selçuk Sultan Türbesi (1512) - Şehzadeler Türbesi (1522-23) (Yavuz Sultan Selim Camii)- Sultan I. Selim Türbesi (1522-23)- Rüstem Paşa Türbesi (1560)

Şekil 3.2.1 11: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

Ayasofya'daki 16. yüzyıla tarihlendirilen *Şehzadeler Türbesi (1570)* ile *II. Selim Türbesi*'nde dönemin bir diğer pencere tasarımı görülmektedir. *Türbelerin alt sıra* pencere açıklıklarında, alınlık bölümü mermer ile kaplanmış, ayna, kemer ve kemer köşeleri kabartılarak belirginleştirilmiştir.

II. Selim Türbesi (1570) ve Şehzadeler Türbesi (1576)

Şekil 3.2.1 12: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

16. yüzyılda görülen üçüncü pencere tasarımında pencere açıklıkları dışta yine çerçeve içine alınmış ancak burada çerçeveyi oluşturan silme, alınlık hizasında iki yöne ayrılarak bir kolu alınlık kemerini meydana getirirken diğer kolu ile alınlığı içine alan dikdörtgen çerçeve oluşturulmuştur. İlk defa *Şehzade Mehmet Türbesi'nde* (1543-44) karşımıza çıkan bu tasarım, 16. yüzyılın sonlarında, *Koca Sinan Paşa Türbesi* (1594), *Ferhat Paşa Türbesi* (1595), *Gazanfer Ağa Türbesi*'nde (1599) pencere açıklıklarında da tercih edilmiştir (Şekil 3.2.1. 16).

Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44), Ferhat Paşa Türbesi (1595),
Koca Sinan Paşa Türbesi (1594)
Şekil 3.2.1 13: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Birinci Sıra Pencere Açıklıkları

Pencere açıklığının pencereyi oluşturan elemanların dışında herhangi bir çerçeve içine alınmadığı pencere tasarımları, bu dönemde *Pertev Paşa Türbesi* (1572), *Şemsi Ahmet Paşa Türbesi* (1580), *Kılıç Ali Paşa Türbesi* (1580), *Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi* (1583), *Mehmet Ağa Türbesi* (1585), *Nişancı Mehmet Paşa Türbesi*'nde (1587) devam etmiştir.

Cerrah Mehmet Türbesi (1593) bu yüzyılda inşa edilen türbeler içerisinde alınlık kısmına yer verilmeyen tek örnektir.

Şekil 3.2.1 14: 16. Yüzyıl Birinci Sıra Pencere Açıklıkları, Cerrah Mehmet Paşa Türbesi (1593)

16. yüzyıl mezar yapılarının önemli bir bölümünün üst sıra pencerelerinde, pencere kemerlerinin sövelere oturduğu ve dışta genellikle profilli silmelerden oluşan bir

çerçeve içine alındığı görülmektedir.[124] Üst sırada sövesiz olarak tasarlanmış pencere açıklığı az sayıda da olsa devam etmiştir.[125]

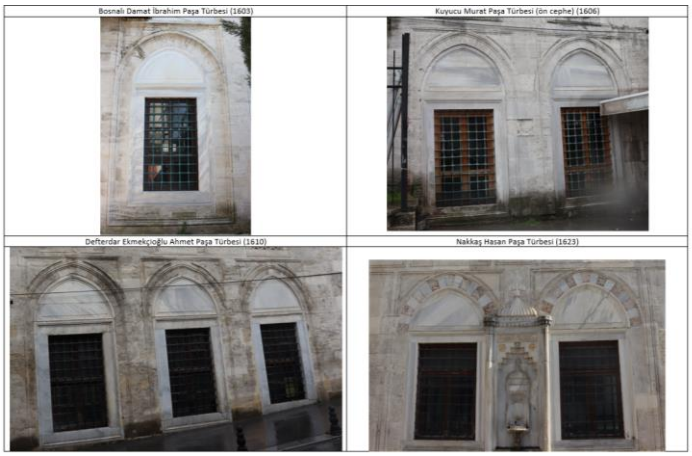

III. Murat Türbesi (1600), III. Mehmet Türbesi (1608), Sultan Ahmet Türbesi (1617)
Şekil 3.2.1 15: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1.Sıra Pencere Açıklıkları

17. yüzyılda uygulanan pencere tasarımlarını üç grupta değerlendirmek mümkündür. 17. yüzyılda mezar yapılarında uygulanan pencere tasarımlarından biri, dikdörtgen formlu, düz atkılı, söve dışında başka bir pencere elemanına yer verilmeyen, pencere tasarımıdır. Dönemin sultan ve hanedan ailesine mensup kişileri için inşa edilen türbelerinin tamamında, III. *Murat Türbesi (1600), III. Mehmet Türbesi (1608), Sultan Ahmet Türbesi (1617), ile Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde (1663*) bu pencere tasarımı tercih edilmiştir. Ayrıca, devlet adamlarına ait *Destari Mustafa Paşa Türbesi* (1610), *Güzelce Ali Paşa Türbesi* (1621) ve Abdurrahman Paşa Türbesi'nde de uygulanmıştır.

16. yüzyıl türbelerinin alt sıra pencerelerinde uygulanmaya başlanan, sövenin dışında profilli silmenin alınlık kemeri hizasında iki kola ayrılarak, alınlık kemerini ve alınlık kemeri etrafında dikdörtgen çerçeve oluşturması, 17. yüzyılın ilk çeyreğinde hafifletme kemerlerindeki silmelerin sadeleşmesiyle sürdürülmüştür. *Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi* (1603), *Kuyucu Murat Paşa Türbesi* (ön cephe) (1606), *Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi* (1610) ve *Nakkaş Hasan Paşa Türbesi* (1623) söz konusu pencere tasarımını gördüğümüz yapılardır (Şekil 3.2.1. 19).

[124] Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Şehzade Mehmet Türbesi, Şehzadeler Türbesi, Kara Ahmet Paşa Türbesi – II. Selim Türbesi
[125] Sövesi bulunmayan üst sıra pencere açıklıkları: Rüstem Paşa Türbesi, Nişancı Mehmet Paşa Türbesi, Mehmet Ağa Türbesi.

Şekil 3.2.1 16: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

17. yüzyıl türbe yapılarında görülen üçüncü tip pencere tasarımı, 14. yüzyıldan itibaren süregelen, pencere açıklığının herhangi bir çerçeve içine alınmadığı pencere tasarımıdır. *Kuyucu Murat Paşa Türbesi* (arka cephesi) (1606), *Sadrazam Halil Paşa Türbesi* (1617) ve *Bayrampaşa Türbesi*'nde (1634) söz konusu pencere tasarımı devam ettirilmiştir.

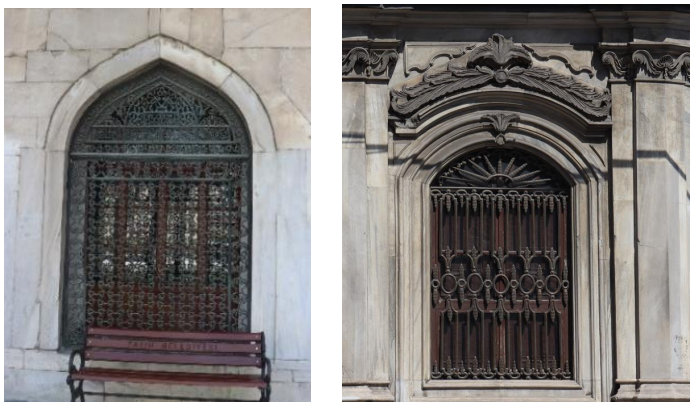
Kuyucu Murat Paşa Türbesi (arka cephesi) (1606), Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617), Bayrampaşa Türbesi (1634)

Şekil 3.2.1 17: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

15. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar, tadilat geçirdiği düşünülen mezar yapıları dışındaki diğer örneklerin her bir pencere sırasında tekli pencere tasarımı tekrar edilmiştir. 18. yüzyıla gelindiğinde, ön ve arka cephelerde farklı formlarda pencere açıklıkları tasarlanmaya başlamıştır. Bu dönem, mezar yapılarının birinci sırasında düz atkılı pencerelerle birlikte sivri kemerli ve yuvarlık kemerli pencere açıklıklarına da yer verilmiştir.

18. yüzyılda Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (1734), erken dönem Bursa yapılarının ardından tek sıra pencere düzenlemesini ve sivri kemerli pencere açıklıklarını

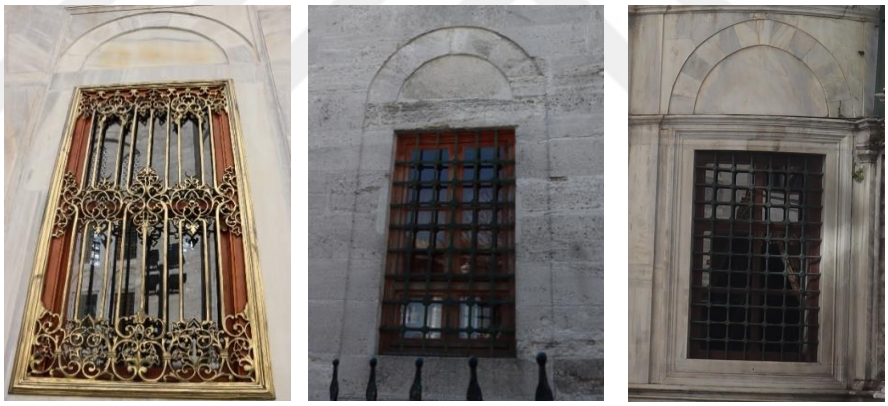
gördüğümüz ilk yapıdır. Türbenin cephelerinde, aynı tasarıma sahip pencere açıklıkları farklı malzemelerle tekrar edilmiştir.

Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (1734-35), III. Mustafa Türbesi (1763)

Şekil 3.2.1 18: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

Ön ve arka cephelerde farklı formlara sahip pencere açıklıkları *III. Mustafa Türbesi'nde* (1763) karşımıza çıkmaktadır. *III. Mustafa Türbesi*'nin caddeye bakan pencere açıklıkları basık kemerlidir. İçe doğru kademelenerek profillerle hareketlendirilen kemer aynı şekilde kademelendirilmiş söveye oturmaktadır.

II. Mehmet (Fatih) Türbesi, Gülbahar Hatun Türbesi, I. Abdülhamid Türbesi

Şekil 3.2.1 19: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

Bu yüzyıla ait türbelerde düz atkılı pencere açıklıkları, *III. Mustafa Türbesi*'nin ön cephesi dışındaki cephelerinde, *III. Mustafa Türbesi*'ne bitişik inşa edilen *Sultan I. Abdülhamit Türbesi*'nde (1780) ve bu yüzyılda yeniden inşa edilen *Sultan II. Mehmet Türbesi* (1766-67) ile *Gülbahar Sultan Türbesi*'nde (1766-67) görülmektedir. Bu döneme ait düz atkılı pencerelerin tümünde hafifletme kemerleri söveye oturmaktadır (Şekil 3.2.1.123).

18. yüzyılda mezar yapılarında pencere kemerlerinin, sütun ve pilastır şeklinde sövelere oturtulduğu görülmektedir. 18. yüzyılda Mihrişah Sultan Türbesi, 19. yüzyılda, *Sultan II. Mahmut (1839) Türbesi*, *Mustafa Reşid Paşa Türbesi* (1860),

İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893), *Mahmut Nedim Paşa Türbesi* (1883) söz konusu tarzda pencere açıklıklarına sahip olan mezar yapılarıdır. *İbrahim Ethem Paşa Türbesi*'nin (1893) batı cephesinde, pencere açıklıkları cepheden dışa taşkın mermer bölümlerin içine yerleştirilmiştir. Giriş dışındaki iki cephesinde birer pencere açıklığına yer verilen yapının bu cephesinde kemerlerin sütun şeklinde sövelere oturduğu ortadaki daha yüksek tutulmuş üçüz pencere düzenlemesine yer verilmiştir

İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893

Sultan II. Mahmut Türbesi (1839)
Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883)

Şekil 3.2.1 20: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

Kemer ve sövenin bir bütün şeklinde tasarlandığı pencere açıklıkları, türbe yapılarında kullanılan bir diğer pencere şeklidir. İstanbul'da *Nakşıdil Sultan Türbesi* (1817), *Gulustu Sultan Türbesi* (1817), *Keçecizade Fuat Paşa Türbesi* (1868), Bursa'da cepheden farklı mermer ve kesme taş malzeme ile oluşturulmuş Osman Gazi Türbesi ve Orhan Gazi Türbesi'nde (1863) bu tarz pencereler görülür.

Dikdörtgen formlu düz atkılı pencere tasarımı, bu dönemde Koca Hüsrev Paşa Türbesi (1855), Sultan Abdülmecit Türbesi'nde (1861) uygulanmıştır. İki sıralı pencere düzenlemesi bu dönemde *Şah Sultan Türbesi* (1800), *Nakşıdil Sultan Türbesi* (1817), *Gulustu Sultan Türbesi* (1817) ve *Sultan Abdülmecit Türbesi* (1861) olmak üzere dört yapıda uygulanmıştır. Gulustu Sultan Türbesi'nde alt sıra pencerelerinde uygulanan biçimsel özellikler üst sırada da devam eder. *Sultan Abdülmecit Türbesi*'nde alt sırada düz atkılı pencere açıklıklarının yerini üst sırada kaş kemerli pencere açıklıkları alır. *Şah Sultan Türbesi* (1800) ile *Nakşıdil Sultan Türbesi'nde* (1817) ilk olarak oval formlu pencere açıkları görülür.

Nakşıdil Sultan Türbesi (1817), Gulustu Sultan Türbesi (1817), Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (1868)

Şekil 3.2.1 21: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

19. yüzyılda *İbrahim Ethem Paşa Türbesi*'nin (1893) batı cephesinde uygulanan, cepheden yüksek tutulmuş panolar içine yerleştirilmiş pencere açıklıkları, 20. yüzyılda *Ahmet Cevat Paşa Türbesi*'nin (1900) batı cephesinde ve *Sultan Reşat Türbesi* (1913) cephelerinde görülmektedir.

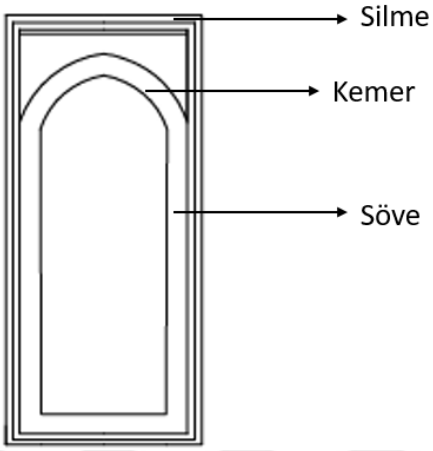

Sultan Reşat Türbesi (1913) , *Ahmet Cevat Paşa Türbesi*'nin (1900)

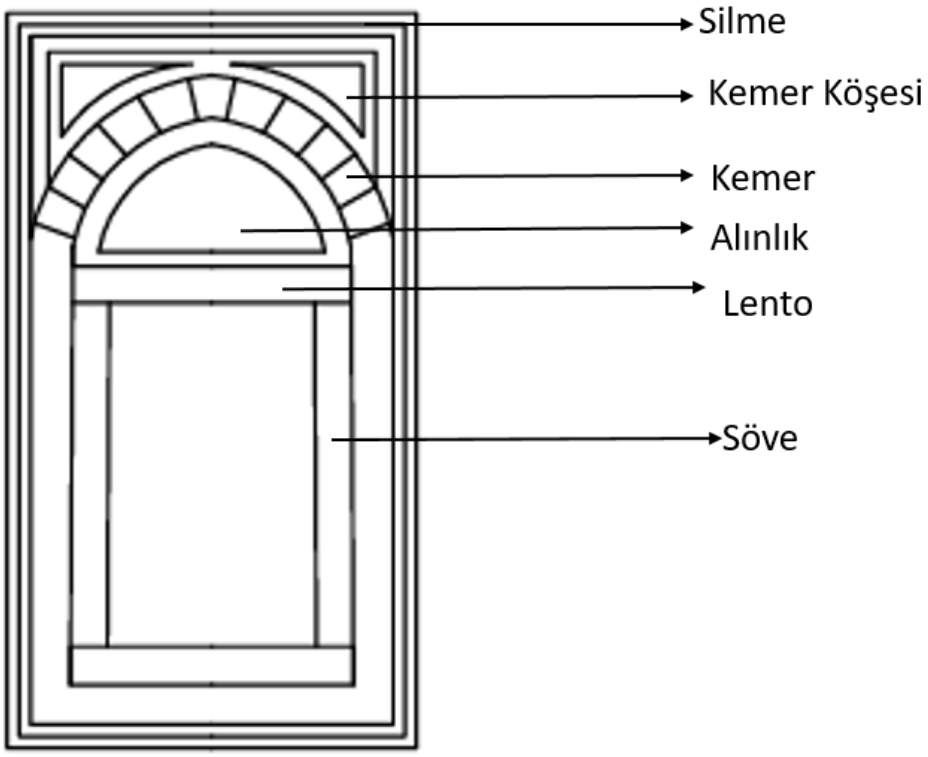
Şekil 3.2.1 22: 20. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında 1. Sıra Pencere Açıklıkları

3.3. Pencereyi Oluşturan Elemanlar ve Malzeme Özellikleri

Bu bölümde, dış cephede pencereyi oluşturan *söve, alınlık, kemer* ile pencere açıklığını koruyan *dışlıkları ve şebekeler* ele alınmıştır. Biçimsel özellikler malzeme özellikleriyle birlikte değerlendirilmiştir.

Şekil 3.3.1. 1: Pencereyi Oluşturan Elemanlar (Üst Sıra)

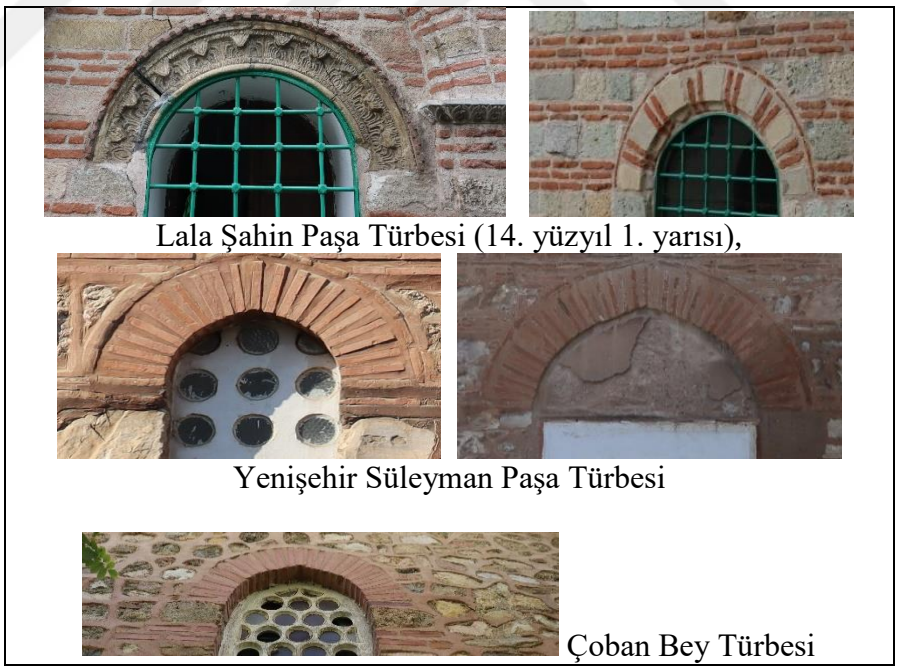

Şekil 3.3.1. 2: Pencereyi Oluşturan Elemanlar (Alt Sıra)

3.3.1. Kemer

Pencere kemeri, iki duvar ya da iki destek arasında bir açıklığın üstünü örtmek için uçları duvar ya da ayaklar üzerine oturan taş, tuğla, ahşap gibi dayanıklı malzemelerden yay formunda örülmüş yapısal ögedir. Sivri kemer, basık kemer, beşik kemer, atnalı kemer, kaş kemer, penci kemer, dilimli kemer vs. türleri bulunmaktadır. Pencere kemeri ise duvarda açıklık oluşturabilmek için duvarın ve üst örtünün yükünü sövelere ya da beden duvarlarına oturtularak dağıtan yapı elemanıdır (Hasol:2002, s.252; Sözen-Tanyeli: 2001, s.127-128; Uluengin: 2001, s.176; Arseven:1983, s. 1006).

14. yüzyıl mezar yapılarının pencere açıklıklarında, *sivri ve yuvarlak olmak üzere iki ayrı kemer formu* kullanılmıştır. Bu dönem mezar yapılarından, tek sıra pencere düzenlemesine sahip Lala Şahin Paşa Türbesi (14. yüzyıl 1. yarısı) ile Çandarlı Halil Paşa Türbesi'nin (1387) pencereleri yuvarlak kemerlidir. Çoban Bey Türbesi'nde sadece üst pencere açıklıklarında gördüğümüz sivri kemer, Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi'nin iki pencere sırasında da görülmektedir.

Şekil 3.3.1. 3: 14. Yüzyıl Pencerelerinde Kemer Formları

Lala Şahin Paşa Türbesi'ndeki pencere açıklıklarının ikisinde kemerler, tuğlaların kemer formunda dikey sıralamasıyla oluşturulmuştur. Yapının güney cephesindeki pencere kemerinde devşirme malzeme kullanılmıştır. Batı cephesinin pencere kemerleri, bir sıra taş iki sıra tuğlanın ardışık dizilimiyle oluşturulmuştur.

Yenişehir'deki Süleyman Paşa Türbesi'nde tek sıralı yaprak tuğlalar kemer formunda dizilerek bütünüyle tuğla örgülü bir kemer elde edilmiştir.

Bursa'da 15. yüzyıla tarihlendirilen mezar yapılarının pencere açıklıklarında, *sivri kemer* dışında farklı bir kemer formuna yer verilmemiştir. Bu dönem, Bursa mezar yapılarının tamamına yakınında, pencere kemerleri bir sıra taş, iki ya da üç sıra tuğla dizilişiyle oluşturulmuştur. Kemerler dışarıdan bir ya da iki sıra tuğlanın kemerle aynı formda yatay yerleştirilmesiyle belirginleştirilmiştir. *Gülçiçek Hatun Türbesi'nin* (1400) ve *I. Bayezid Türbesi*'nin (1406) giriş cephesi dışındaki pencereleri, *Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi*'nin alt sıra pencereleri ve *Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi* (1449), *Abdal Mehmet Türbesi* (1450), *Azeb Bey Türbesi (*1451), *II. Murad Türbesi, Şehzade Aleaddin Türbesi, Hamza Bey Türbesi, Kara Mustafa Paşa Türbesi, İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487),* tüm pencereleri bu dizilişteki kemerlere sahiptir *(Şekil 3.3.1.5)*

İnegöl İshak Paşa Türbesi (1487) II. Murad Türbesi(1446)

Şekil 3.3.1. 4: 15. Yüzyıl Kemer Formları, kesme taş ve tuğladan almaşık düzende örülmüş kemer

Kemerler, *Gülçiçek Hatun Türbesi'nin (*1400) giriş cephesindeki pencerelerde ve *Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi'nin* (15. yy. 2. yarısı) üst sıra pencerelerinde, bütünüyle tuğla örgülü olarak biçimlenmiştir.

Gülçiçek Hatun Türbesi'nin (1400) - Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi (15. yy.)

Şekil 3.3.1. 5: 15. Yüzyıl kemer formları, tuğla dizilişiyle oluşturulmuş kemer

Sultan I. Bayezid Türbesi(1406) giriş cephesi pencerelerde sivri kemerler kesme taştan profilli olarak tasarlanmıştır. Çelebi I. Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe) (1421) üst sıra pencerelerinde kemerler çini ile kaplanmıştır.

Sultan I. Bayezid Türbesi(1406)

Şekil 3.3.1. 6: 15. Yüzyıl Kemer Formları, kesme taşla oluşturulmuş kemer tasarımı

Edirne'de 15. yüzyıla ait Beylerbeyi Türbesi ve Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi incelenmiştir. Her iki mezar yapısında, tüm pencere kemerleri, sivri kemer formundadır. Kemerler yapının ana malzemesi kesme taştan oluşturulmuş olup yüzeyleri boş bırakılmıştır.

Beylerbeyi Türbesi, Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi'nde

Şekil 3.3.1. 7: 15. Yüzyıl Edirne Mezar Yapılarında Kemer Formları

İstanbul'da 15. yüzyıla tarihlendirilen Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471 -72) ile Mahmut Paşa Türbesi (1473-74) pencere açıklıklarında sivri kemer; Davut Paşa Türbesi'nin ise (1499) alt sıra pencerelerinde Bursa kemeri, ikinci sıra pencerelerinde ise sivri kemer görülmektedir. Kesme taştan oluşturulmuş kemerlerin yüzeyleri üç türbe de boş bırakılmıştır.

Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471 -72), Mahmut Paşa Türbesi (1473-74), Davut Paşa Türbesi (1499)

Şekil 3.3.1. 8: 15. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Kemer Formları

16. yüzyıl İstanbul mezar yapılarında birinci sıra pencere açıklıklarının hafifletme kemerleri ve ikinci sıra pencere kemerleri sivri kemer formundadır. Otuz bir yapının, yirmi dördünde pencere ve hafifletme kemerlerinde yapının ana malzemesi kesme taş, bir yapıda cephenin ana malzemesi tuğla, dört yapıda mermer, bir yapıda kesme taş ve mermer kullanılmıştır.

Bu dönemde kemerlerde tuğla malzeme sadece Küçük Ayasofya'daki Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi'nin (1507-08) alt sıra hafifletme kemerlerinde ve üst sıra pencerelerinde kullanılmıştır. Bütünüyle tuğla örgülü kemerler her iki sırada da sivri kemer formundadır.

Şekil 3.3.1. 9: *Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi'nin (1507-08)*

Pencere kemerlerinin mermerle kaplanması, Ayasofya'daki Şehzadeler Türbesi'nin dışında bu dönemde sadece sultan türbelerinde tercih edilmiştir. II. Bayezid Türbesi'nde (1512-13), yapının ana malzemesi kesme taş olup alt sıra pencerelerinin hafifletme kemerleri kesme taş ve iki farklı renkte mermer ile örülmüştür. Üst sıra pencerelerinin sivri kemerlerinde de kesme taş ve mermer sıralaması görülmektedir. Kesme taştan inşa edilen Sultan I. Selim Türbesi'nin hafifletme kemerleri şaşırtmalı olarak dizilmiş iki farklı renkte mermerle kaplanmıştır. Sultan I. Selim Türbesi'nin üst sıra üst sıra pencere kemerlerinde kırmızı renkli taş kullanılmıştır.

Sultan II. Bayezid Türbesi (1512-13)

Sultan I. Selim Türbesi (1522-23)

Sultan I. Süleyman Türbesi (1566)

Sultan II. Selim Türbesi (1570)

Şekil 3.3.1. 10: 16. Yüzyıl Pencere Kemerleri; mermer malzemeden oluşturulmuş kemerler

Sultan I. Süleyman Türbesi (1566) ve II. Selim Türbesi'nde yapı cepheleri mermerle kaplandığı ilk sultan türbeleridir. Bu yapıların alt ve üst sıra kemerlerinde hereke pudingi ve düz mermer sivri kemer formunda şaşırtmalı olarak dizilmiştir. Üst sıra pencerelerde bu diziliş geçme şeklindedir.

Ferhat Paşa Türbesi (1595)

Koca Sinan Paşa Türbesi'nin(1594)

Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44)

Şekil 3.3.1. 11: 16. Yüzyıl Pencere Kemerleri; iki ayrı renkte taştan örülmüş pencere kemerleri.

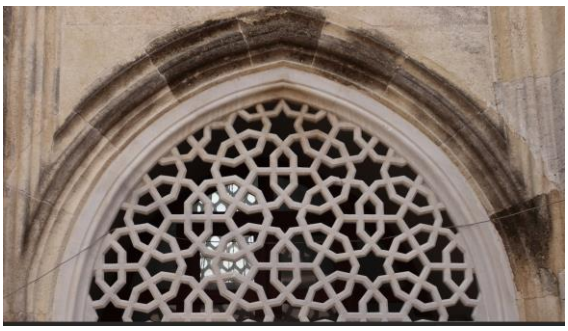
Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nde bulunan Şehzadeler Türbesi (1522-23) alt sıra hafifletme kemerlerinde ve üst sıra pencere kemerlerinde; Şehzade Mehmet Türbesi, Koca Sinan Paşa Türbesi'nin (1594), Ferhat Paşa Türbesi (1595) üst sıra pencerelerinde iki ayrı renkteki taşın şaşırtmalı dizilişiyle oluşturulmuş kemerler görülmektedir.

16. yüzyılda inşa edilen diğer yapıların hafifletme kemerlerinde ve pencere kemerleri, yapının da malzemesi olan kesme taştan oluşturulmuştur. Söz konusu türbelerden,

Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44), Koca Sinan Paşa Türbesi (1594), Ferhat Paşa Türbesi (1595), Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi (1599) alt sıra pencerelerinde kesme taş hafifletme kemerleri profilli olarak tasarlanmıştır. Kesme taş kemerin profilli tasarımı Siyavuş Paşa Türbesi (1582) üst sıra pencere kemerlerinde de görülmektedir.

Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44)

Koca Sinan Paşa Türbesi (1594)

Şekil 3.3.1. 12: 16. Yüzyıl Pencere Kemerleri; profilli hafifletme kemerleri[126]

Kesme taş türbe yapılarının önemli bir bölümünde kemer yüzeyleri boş bırakılmıştır. Pertev Paşa Türbesi (1572) ile Siyavuş Paşa Türbesi'nin (1582) hafifletme kemerlerinde; Ayasofya'daki Şehzadeler Türbesi'nin (1570) üst sıra pencere kemerlerinde; Selçuk Sultan Türbesi (1512), Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541), Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Hürrem Sultan Türbesi (1557), Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Sokullu Mehmet Paşa Türbesi (1569), Şah Huban Türbesi (1580,-), Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi (1576), Zal Mahmut Paşa Türbesi (1580), Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (1580), Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580), Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi (1583), Mehmet Ağa Türbesi (1585), Nişancı Mehmet Paşa Türbesi (1587), Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi'nde (1588) hafifletme kemerinde ve üst sıra pencere kemerlerinde yüzeylerin boş bırakıldığı görülmektedir.

16. yüzyılda Bursa mezar yapılarından Şirin Hatun Türbesi ve Gülruh Hatun Türbesi, alt sıra hafifletme kemerlerinde ve üst sıra pencere kemerlerinde 15. yüzyılda Bursa türbelerinin pencere açıklıklarında görülen, iki sıra tuğla bir sıra taş sıralamasıyla oluşturulmuş sivri kemer düzenlemesi devam ettirilmiştir. Bu dönemde inşa edilen Şehzade Mahmut Türbesi'nde, Mükrime Hatun Türbesi'nde ve Şehzade Mustafa Türbesi'nde sivri kemer formundaki hafifletme kemerleri ile üst sıra pencere

[126] Ferhat Paşa Türbesi (1595) ve Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi (1599) alt sıra pencere açıklıklarında da görülmektedir.

kemerlerinde, Şehzade Ahmet Türbesi'nin üst sıra pencere kemerlerinde sadece kesme taş kullanılmıştır.

Gülruh Hatun Türbesi Cem Sultan Türbesi

Şekil 3.3.1. 13: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Kesme Taş Ve Tuğladan Almaşık Düzende Örülmüş Pencere Kemerleri[127]

Şehzade Mahmut Türbesi (1506) Şehzade Mustafa Türbesi (1573)

Şekil 3.3.1. 14: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Kesme Taştan Oluşturulmuş Pencere Kemerleri[128]

İstanbul'da 17. yüzyılda inşa edilen on dört mezar yapısından yedisinde, alt sıra pencere açıklıklarında hafifletme kemerleri görülmektedir. Sivri kemer biçimindeki hafifletme kemerlerinin altısında, cephede kullanılan kesme taş kullanılmıştır. Nakkaş Hasan Türbesi'nin ön cephe pencere açıklıklarında hafifletme kemerleri iki ayrı mermerden ardışık düzende örülmüştür.

Hafifletme kemerlerinin yüzeyleri, Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nde, Bayram Paşa Türbesi'nde ve Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin arka cephe pencerelerinde düzdür. 16. Yüzyıl pencere açıklıklarında uygulanmaya başlayan profilli silmelerden oluşturulmuş hafifletme kemerleri, bu dönemde kenarları profilli bir yapıya dönüştürülerek devam ettirilmiştir. Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603), Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) ön cephe pencereleri, Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi (1610),

[127] 16. yüzyılda Bursa'da Şirin Hatun Türbesi, Gülruh Hatun Türbesi, Cem Sultan Türbesi pencere açıklıklarında almaşık düzende örülmüş pencere kemerleri görülmektedir.
[128] Şehzade Mahmut Türbesi, Mükrime Hatun Türbesi ve Şehzade Mustafa Türbesi pencere açıklıklarında kesme taştan oluşturulmuş kemerler görülmektedir.

Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623) kenarları profilli hafifletme kemerlerini görebildiğimiz yapılardır.

Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603)

Şekil 3.3.1. 15: 17. Yüzyıl Mezar Yapılarında Kenarları Profilli Hafifletme Kemerleri[129]

17. yüzyılda, birinci sıra pencere açıklıklarının hafifletme kemerlerinde olduğu gibi üst sıra pencere kemerlerinin de cepheyle aynı malzemeden oluşturulduğu görülmektedir.

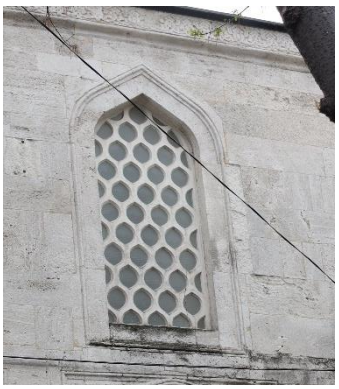
Sultan ve hanedan ailesine mensup kişilerin türbe cepheleri bu dönemde mermerle kaplı olup üst sıra kemerlerde de mermer kullanılmıştır. Nakkaş Hasan Paşa Türbesi ön cephedeki üst sıra ve kasnak pencereleri, hafifletme kemerlerinde olduğu gibi cepheden farklı olarak iki farklı mermerle kaplanmıştır. Sultan ve hanedan ailesine mensup kişilerin pencere kemerlerinde III. Murad Türbesi dışında tek renk mermer tercih edilmiştir. III. Murad Türbesi'nde (1600) iki ayrı renkteki mermerler palmet motifine benzetilen renkli mermerler geçme şeklinde ardışık olarak dizilmiştir.

17. yüzyılda, taş ve tuğla dizilişiyle oluşturulmuş pencere kemerine sadece Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi'nin (1621) üst sıra pencere açıklıklarında rastlanmaktadır. Türbenin cepheleride almaşık düzende örülmüştür. Diğer devlet adamlarına ait türbelerin cephede ve pencere kemerlerinde ise kesme taş kullanılmıştır.

17. yüzyıl üst sıra pencere kemerlerinin yüzeylerinde, düz ve kenarları profilli olmak üzere iki ayrı tasarım görülmektedir. Sultan III. Murad Türbesi (1600), Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603), Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1606), Sultan III. Mehmet Türbesi (1608), Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (1610), Kuyucu

[129] Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603), Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi (1610), Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623) pencere açıklıklarında kenarları profilli hafifletme kemerleri görülmektedir.

Murat Paşa Türbesi (1606) Sultan I. Ahmed Türbesi (1617), Nakkaş Hasan Paşa Türbesi (1623), Hatice Sultan Valide Sultan Türbesi (1663) üst sıra pencere kemerlerinin kenarları profilli olarak tasarlandığı yapılardır.

Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) Sultan III. Murad Türbesi (1600)

Şekil 3.3.1. 16: 17. Yüzyıl Mezar Yapılarda Üst Sıra Pencere Açıklıklarında Kenarları Profilli Pencere Kemerleri

Bayram Paşa Türbesi

Şekil 3.3.1. 17: 17. Yüzyıl Mezar Yapılarında Düz Yüzeyli Pencere Kemerleri[130]

Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610), Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617), Bayram Paşa Türbesi (1634), Abdurrahman Paşa Türbesi (1648) üst sıra pencere kemerleri düzdür ve cepheye oranda çökertilmiştir.

18. yüzyıl mezar yapılarının pencere ve hafifletme kemerlerinde, sivri kemerin dışında, basık kemer ve yuvarlak kemere de yer verilmiştir. Pencere kemerlerinde, daha önceki dönemlerde olduğu gibi cephenin ana malzemesi dışında farklı bir malzeme kullanılmamıştır. Hafifletme kemerlerinin yüzeyleri boş bırakılırken, diğer kemerlerde stilize istiridye rozeti, akantus yaprağı gibi kabartma motifler yer almaya başlamıştır.

Sivri kemer, Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (1734) pencerelerinde ve Sultan I. Abdülhamit Türbesi'nin (1780) birinci ve ikinci sıra pencerelerinde kullanılmıştır. III.

[130] Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610), Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617), Bayram Paşa Türbesi (1634), Abdurrahman Paşa Türbesi (1648)

Mustafa Türbesi'nin (1763) yola açılan alt sıra pencereleri bu dönemde pencere açıklığında basık kemerin kullanıldığı tek örnektir. Profillerle hareketlendirilen kemer yüzeyinde önceki dönemlerden farklı olarak akantus yaprağı yer almaktadır.

Şekil 3.3.1. 18: 18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Kemerleri, Sivri Kemer

III. Mustafa Türbesi (1763) arka cephelerinde bulunan alt sıra pencereleri, Sultan II. Mehmet Türbesi (1766-67) ve Gülbahar Hatun Türbesi'nin (1766-67) birinci ve ikinci sıra pencereleri yuvarlak kemerlidir. Sultan III. Mustafa Türbesi'nin (1763) ikinci sıra pencerelerinde ve Mihrişah Sultan Türbesi'nin (1796) birinci ve iki sıra pencerelerinde ise yuvarlak kemerlerin uçları kıvrımlıdır. Mihrişah Sultan Türbesi'nin kilit taşına stilize istiridye rozeti yerleştirildiği görülmektedir.

Gülbahar Hatun Türbesi'nin (1766-67), Mihrişah Sultan Türbesi'nin (1796), Sultan III. Mustafa Türbesi'nin (1763)

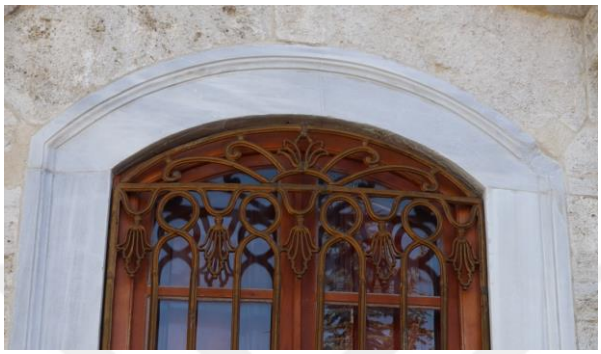
Şekil 3.3.1. 19: 18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Kemerleri, Yuvarlak Kemer

III. Mustafa Türbesi'nin (1763)

Şekil 3.3.1. 20: 18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Kemerleri, Basık Kemer

19. yüzyıl türbe pencerelerinde basık, yuvarlak, at nalı, sivri ve kaş kemer olmak üzere farklı formlarda kemerlere yer verilmiştir. Yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edilen Şah Sultan Türbesi (1800) ile Gülustu Sultan Türbesi'nin (1817) alt ve üst sıra pencerelerinde, Nakşidil Sultan Türbesi'nin alt sıra pencerelerinde basık kemer kullanılmıştır. Şah Sultan Türbesi'nde kemerler diğer iki türbeden farklı olarak basık kırık kemer biçimindedir.

Şekil 3.3.1. 21: 19. Yüzyıl Basık Kemer, Nakşidil Sultan Türbesi

Yuvarlak kemer, 19. yüzyılda mezar yapılarının pencerelerinde en çok kullanılan kemer formu olmuştur. İstanbul'daki II. Mahmut Türbesi (1839), Adile Sultan Türbesi (1849), Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883) cephelerinde yuvarlak kemerli pencere açıklıkları yer almaktadır. Bursa'da bu yüzyılda yeniden inşa edilen Orhan Gazi Türbesi (1863) ve Osman Gazi Türbesi (1863) pencereleri yuvarlak kemerli olarak tasarlanmıştır.

Mezar yapılarının cephelerinde, at nalı kemerli pencere açıklığı bu dönemde uygulanmaya başlanmıştır. İstanbul'daki Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860) ile Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (1868) bu kemer formunda pencere açıklığına sahip iki yapıdır.

Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860) - Keçecizade Fuat Paşa Türbesi (1868)

Şekil 3.3.1. 22*:* 19. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Kemerleri, Atnalı Kemer

Pencere açıklıklarında sivri kemer ve kaş kemer kullanımı, 19. yüzyılda birer türbe yapısında sürdürülmüştür. Sultan Abdülmecit Türbesi' nin (1861) üst sıra pencere

açıklıklarında kaş kemere yer verilmiştir. Üsküdar Mihrimah Sultan Camii haziresinde bulunan İbrahim Ethem Paşa Türbesi'nde pencere açıklıklarında sivri kemer kullanılmıştır.

Bu dönemde, özellikle yuvarlak ve at nalı formundaki kemerlerde kemer yüzeylerinde süslemeye yer verilmiştir. Kilit taşları stilize akantus ve istiridye motifi ile belirginleştirilmiştir. Mahmut Nedim Paşa Türbesi'nin (1883) ön cephe pencere kemerinde ilk kez yazıya ver verilmiştir.

20. yüzyılda inşa edilen Ahmet Cevat Paşa Türbesi (1900), Sultan Reşat Türbesi (1913) pencere açıklıklarında ise tekrar sivri kemer tercih edilmiştir.

3.3.2. Alınlık

Pencere alınlığı, yapıların giriş kısmında ya da kapı, pencere ve niş gibi açıklıkların üstünde bulunan üçgen veya yarım daire formunda süsleme öğesidir (Hasol:2002, s. 37-38; Sözen, Tanyeli: 2001, s.17-18). Bir alınlığın iki eğik kenarı veya kemeri ile alttaki yatay kaidesinin çevrelediği bölüm alınlık tablası (Hasol:2002, s.38) ya da aynası olarak adlandırılmaktadır.

14. yüzyıla ait incelediğimiz dört mezar yapısından ikisin alt sıra pencere açıklıklarında alınlığa yer verilmiştir. Çandarlı Halil Paşa Türbesi'nin pencere alınlıklarında bir sıra tuğla, bir sıra taş sıralamasıyla cephede kullanılan malzeme ve düzen devam ettirilmiştir. Yenişehir'deki Süleyman Paşa Türbesi pencere alınlıkları ise günümüzde sıvalıdır.

Bursa'da 15. yüzyıl mezar yapılarının alt sıra pencereleri, Sultan I. Bayezid Türbesi dışında alınlıklı olarak tasarlanmıştır. Bu dönem mezar yapılarından, Çelebi I. Mehmet Türbesi (1421), üzerinde yazıya yer verilen çini kaplı alınlıklarıyla diğer mezar yapılarından ayrılır.

15. yüzyıl mezar yapılarında pencere alınlıklarının cepheye ve hafifletme kemerlerine oranla çökertilmiş oldukları görülmektedir. Abdal Mehmet Türbesi (1450), Azeb Bey Türbesi (1451), II. Murad Türbesi (1446), Şehzade Aleaddin Türbesi (1451), Hamza Bey Türbesi (1461), Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi (15. yüzyıl 2. yarısı), cephelerindeki kesme taş ve tuğladan oluşturulmuş almaşık düzeni, pencere alınlıklarında da devam ettiren mezar yapılarıdır.

Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi'nde (1449) , Gülşah Hatun Türbesi'nde (15. yüzyıl son çeyreği) ve Abdal Mehmet Türbesi'nin(1450) bir penceresinde (1P5) alınlıklar, yatay tuğla sıralamasıyla oluşturulmuştur.

14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Alınlık		
Tarih	Mezar Yapısı	Alınlık
14.yy. 1. yarısı	Çoban Bey Türbesi	Bulunmamaktadır.
14. yy. 1. yarısı	Lala Şahin Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
14. yy. 1. yarısı	Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi	Sıvalı
1387	İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi	Kesme Taş – Tuğla
1400	Gülçiçek Hatun Türbesi	Tuğla
1406	Sultan I. Bayezid Türbesi	Bulunmamaktadır.
1421	Çelebi I. Mehmet Türbesi	Çini Kaplama
1449	Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi	Tuğla/
1450	Abdal Mehmet Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1451	Azeb Bey Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1446	II. Murad Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1451	Şehzade Alaaddin Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1461	Hamza Bey Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1477	Kara Mustafa Paşa Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1479	Cem Sultan Türbesi	Mermer
15. yy. 2. yarısı	Karıştıran Süleyman Bey Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla
1487	İnegöl İshak Paşa Türbesi	Kesme Taş- - Tuğla, Tuğla
15. yy. 4. çeyreği	Gülşah Hatun Türbesi	Tuğla
16. yy. 1. yarısı	Hatice Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır.
1500	Şirin Hatun Türbesi	Kesme Taş- Tuğla
1506	Şehzade Mahmut Türbesi	Taş – Orta Kısım Yükseltilmiş
1514	Şehzade Ahmet Türbesi	Taş – Orta Kısım Yükseltilmiş
1527	Gülruh Hatun Türbesi	Kesme Taş - Tuğla
1573	Şehzade Mustafa Türbesi	Taş – Orta Kısım Yükseltilmiş Tuğla

Tablo 3.3.2 1: 14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Alınlık

İnegöl İshak Paşa Türbesi'nin (1487), pencere alınlıklarının tasarımı birbirinden farklıdır. Yapının, bir pencere açıklığında cephedeki kesme taş ve tuğladan oluşturulmuş almaşık düzen devam ettirilirken, üç penceresindeki pencere alınlıkları tuğlaların yatay, dikey ve zikzak oluşturacak şekilde dizilişle oluşturulmuştur.

Cem Sultan Türbesi (1479), Bursa'da bu döneme ait mezar yapıları arasında ayna bölümü mermerle kaplı tek örnektir.

Edirne'de, tez kapsamında iki mezar incelenmiştir. 15. yüzyıla tarihlendirilen Beylerbeyi Türbesi ve Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi'nde, alınlık

bölümlerinde yapı ile aynı malzeme kullanılmıştır. Alınlık bölümünün çökertilmesi bu yapılar içinde söz konusu olup alınlık yüzeyleri boş bırakılmıştır.

15. Yüzyıl Edirne Mezar Yapılarında Alınlık		
Tarih	Mezar Yapısı	Alınlık
1428	Beylerbeyi Türbesi	Kesme Taş – Düz Yüzeyli
1450	Hüseyin Çelebi Türbesi	Kesme Taş – Düz Yüzeyli

Tablo 3.3.2 2: 15. Yüzyıl Edirne Mezar Yapılarında Alınlık

15. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72) ve Davut Paşa Türbesi'nde (1499) pencere alınları cephe ile aynı malzemeden oluşturulmuştur. Alınlıklar, Bursa ve Edirne'deki yapıların pencere açıklıklarında olduğu gibi kemerden az da olsa çökertilmiştir. İstanbul'daki Mahmut Paşa Türbesi'nin (1473-74) pencere alınlıkları, yapının ana malzemesinden farklı olarak kenarları oyularak ortası kabartılmış mermerle kaplıdır. Mahmut Paşa Türbesi'nde mermer alınlığın tepe kısmında lotus motifi yerleştirilmiştir.

16. yüzyıl İstanbul mezar yapıları içerisinde, alınlıkta tuğla kullanımı, Küçük Ayasofya'daki Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi'nde (1507-08) görülmektedir. Cepheleri tuğla ve kesme taştan almaşık düzende örülmüş yapıda, pencere alınlıkları tuğlaların yatay dizilişleriyle oluşturulmuştur.

16. yüzyılın başlarına tarihlendirilen II. Beyazıt Türbesi'nde (1512-13) alınlık mermerle kaplanmışken, aynı hazirede bulunan Selçuk Sultan Türbesi'nde (1512-13) kesme taştır. Yüzeyleri boş bırakılan alınlıkların her iki türbede kemere oranla az da olsa çökertilmiş oldukları görülmektedir. Sultan I. Selim Türbesi ile aynı hazire de bulunan Şehzadeler Türbesi'nin (1522-23) ayna bölümleri ise günümüze sıvalı olarak ulaşmıştır. Alınlık yüzeylerinin boş bırakılması ve çökertilmesi, 16. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilen Doğancı Ahmet Paşa Türbesi ile Mehmet Ağa Türbesi, alt sıra pencerelerinde rastlanmaktadır. Alınlık bölümü mermerle kaplı II. Selim Türbesi'nin (1576) alınlık yüzeri düz bırakılmakla birlikte kenarları ince profille belirginleştirilerek diğer türbelerin pencere alınlıklarından farklılık gösterir.

16. yüzyıl mezar yapılarının, alt sıra pencere alınlıklarda en sık karşılaşılan tasarım, taş ya da mermer alınlığın, kenarlarının oyularak orta bölümünün yükseltilmesidir. Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44), Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Zal Mahmut Paşa Türbesi (1580), Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (1580), Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580) ile Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi'nin arka cephelerdeki pencere açıklıkları

kenarları çökertilerek orta kısmı yükseltilmiş taş alınlıklara sahiptir. Alınlıklara kullanılan taş malzeme, Şehzade Mehmet Türbesi dışında yapıların ana malzemesiyle aynıdır.

15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Alınlık		
Tarih	Mezar Yapısı	Alınlık
1471-72	Rum Mehmet Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1473-74	Mahmut Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1499	Davut Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1507-08	Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi	Tuğla/ Yatay
1512-13	Sultan II. Bayezid Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1512	Selçuk Sultan Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1522-23	Sultan I. Selim Türbesi	Sıvalı
1522-23	Şehzadeler Türbesi	Sıvalı
1541	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1543-44	Şehzade Mehmet Türbesi	Taş/ Kenarları Çökertilmiş
1545	Hüsrev Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1557	Hürrem Sultan Türbesi	İki Ayrı Renkte Mermer/ Kenarlar Çökertilmiş
1558	Kara Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Kenarlar Çökertilmiş
1559	İskender Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1560	Rüstem Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çökertilmiş
1566	Sultan I. Süleyman Türbesi	İki Ayrı Renkte Mermer/ Düz Yüzeyli
1570	Şehzadeler Türbesi (Ayasofya)	Mermer/ Kenarlar Çökertilmiş
1572	Pertev Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarlar Çökertilmiş
1573	Piyale Paşa Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
1580 -	Şah Huban Türbesi	Kesme Taş/ Kenarlar Çökertilmiş
1576	Sultan II Selim Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1576	Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
1580	Zal Mahmut Paşa Türbesi	Kesme Taş / Kenarlar Çökertilmiş
1580	Şemsi Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Kenarlar Çökertilmiş
1580	Kılıç Ali Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Kenarlar Çökertilmiş
1582	Siyavuş Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çökertilmiş
1583	Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş / Kenarları Çökertilmiş Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1585	Mehmet Ağa Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
1587	Nişancı Mehmet Paşa Türbesi	Mermer/ Ajurlu
1588	Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1593	Cerrah Mehmet Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1594	Koca Sinan Paşa Türbesi	Mermer/ Ajurlu
1595	Ferhat Paşa Türbesi	Mermer/ Ajurlu
1599	Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Yükseltilmiş

Tablo 3.3.2 3: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Alınlık

Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541), Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Siyavuş Paşa Türbesi(1582), Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi (1583), Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi (1588) kenarların oyularak orta kısmın yükseltildiği alınlık tasarımının mermer üzerinde uygulandığı örneklerdir.

Hürrem Sultan Türbesi'nde (1557) ve Sultan I. Süleyman Türbesi'nde (1566) kenarları oyularak ortası yükseltilmiş alınlık tasarımı, kenarlarında ve orta bölümünde ayrı olmak üzere iki farklı malzemeden meydana getirilmiştir. Ayasofya'daki Şehzadeler Türbesi'nde (1570) benzer tasarım, alınlığı kaplayan tek parça mermerin oyulmasıyla oluşturulmuştur. Kapıağası Gazanfer Ağa Türbesi'nde (1599) ise diğer mermer alınlıklardan farklı olarak kenarlar oyulmak yerine profillerle hafif yükseltilmiş ve orta bölüm alçak tutulmuştur.

Nişancı Mehmet Paşa Türbesi (1587), Koca Sinan Paşa Türbesi (1594), Ferhat Paşa Türbesi ve eski görsellere dayanarak Pertev Paşa Türbesi'nin (1572) alt sıra pencereleri ajurlu alınlıklara sahiptir.

16. yüzyıla ait Bursa türbelerinden Şirin Hatun Türbesi (1500) ve Gülruh Hatun Türbesi (1527) pencere alınlıklarında cephe ile aynı taş ve tuğla düzenlemesi devam ettirilmiştir. Şehzade Mahmut Türbesi'nde, Mükrime Hatun Türbesi'nde, Şehzade Ahmet Türbesi'nde ve Şehzade Mustafa Türbesi'nin iki penceresi dışında pencere alınlıklarda sadece taş kullanılmıştır. Mükrime Hatun Türbesi'nde taş alınlık kemere oranla çökertilmişken diğer türbelerin alınlıklarında yekpare taşın kenarları oyularak orta bölüm yükseltilmiştir.

17. yüzyılda, alınlıklı pencere tasarımına sahip türbelerin sayıları önceki dönemlere göre azalır. Sultan ve hanedan ailesine mensup kişilerin mezar yapılarının pencerelerinde alınlık görülmemektedir. Devlet adamları için inşa on mezar yapısından altısında alınlık bölümüne yer verilmiştir. Pencere alınlıkları, altı türbede de mermerle kaplanmıştır. Kenarları oyularak orta kısmı yükseltilmiş alınlık tasarımı, bu dönem Sadrazam Halil Paşa Türbesi (1617) ile Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin arka cephesindeki pencere açıklarında yer almıştır. Diğer yapıların pencere alınlıklarında, kenarlar profille belirginleştirilmiştir.

17. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Alınlıkları		
1600	Hatice Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır
1603	Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1606	Kuyucu Murat Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1610	Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1610	Destari Mustafa Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1617	Sadrazam Halil Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1621	Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çökertilmiş
1623	Nakkaş Hasan Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1634	Bayrampaşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1648	Abdurrahman Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.

Tablo 3.3.2 4: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Alınlık

18. yüzyılda türbelerin alt sıra pencerelerinde, hafifletme kemerlerinin biçimine bağlı olarak yuvarlak formlu alınlıklar daha çok tercih edilmiştir. Bu dönem, sivri kemer formunda pencere alınlıklarına I. Abdülhamit Türbesi'nde (1764) rastlanmaktadır.

III. Mustafa Türbesi (1763) arka cephelerdeki pencerelerinde, Sultan I. Mehmet Türbesi (1766-67) ve Gülbahar Hatun Türbesi (1766-67) pencerelerinde yuvarlak formda pencere alınlıkları görülmektedir. Alınlık bölümlerinde cephede kullanılan malzemenin dışında bir malzemeye yer verilmemiş olup yüzeyleri boş bırakılmıştır.

18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Alınlıkları		
1734-35	Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1763	Sultan III. Mustafa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1766-67	Sultan I. Mehmet Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1766-67	Gülbahar Sultan Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
1780	Sultan I. Abdülhamit Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1796	Mihrişah Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır.

Tablo 3.3.2 5: 18. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Alınlıkları

17. yüzyıldan itibaren türbe cephelerinde azalmaya başlayan alınlıklı pencere tasarımı 19. yüzyılda geleneksel formunu kaybetmiştir. 20. yüzyılda, Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi'nde, sivri kemerli ayna bölümü boş bırakılarak pencere işlevi kazandırılmıştır.

Ayrıca bu dönem pencere açıklıklarında, alınlıkların yerini tepelikler almaya başlamıştır. Ahmet Cevat Paşa Türbesi'nde (1900) cepheyi aşacak şekilde, Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi'nde (1913-14) ise ilk pencere sırasını geçecek seviyede üçgen tepeliklere yer verilmiştir.

3.3.3. Söve ve Lento

Söve, pencere ve kapı açıklıklarının iki yanına yerleştirilen dikme taş ya da ağaç malzemeden oluşturulmuş dikme olarak tanımlandığı gibi (Hasol:2002,s.423) bu tür açıklıkların "çevresini dolanan çerçevelere de verilen isimdir (Sözen, Tanyeli:1997, s.219).

Lento, kapı ve pencere boşluklarının üzerindeki duvar yüklerini taşımak için bu boşlukların üstüne, yanlardaki duvarlara oturacak şekilde yerleştirilen küçük açıklıklı taş, beton ya da ahşap kiriş, üst eşik, atkı olarak tanımlanmaktadır (Hasol: s.298). Kapı ve pencere gibi açıklıkların dışında iki sütun üstünde kalan bölüm içinde aynı terim kullanılmaktadır (Sözen, Tanyeli:1997, s.219).

Bursa'da 14. yüzyıla tarihlendirilen dört yapıdan, Çoban Bey Türbesi ile Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi (14. yüzyıl 1. yarısı) pencere açıklıkları söve ve lento çevrilidir. Her iki yapıda söve ve lento kesme taştan oluşturulmuş olup düz yüzeylidir.

Bursa'da 15. yüzyıla tarihlendirilen Sultan I. Bayezid Türbesi (1406) ile Azeb Bey Türbesi (1406) cephelerinde pencere açıklıklarının söveleri, cephe ile aynı malzeme ve düzende olup duvar yüzeyinden çökertilmiştir. Gülçiçek Hatun Türbesi (1400), Hamza Bey Türbesi (1461), Kara Mustafa Paşa Türbesi (1477), Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi'nde (14. yüzyıl 2. yarısı) pencere açıklıkları düz yüzeyli mermer sövelerle çevrilidir. Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449) pencere açıklıklarında kesme taştan oluşturulmuş düz yüzeyli söveler kullanılmıştır.

15. ve 16. yüzyılda inşa edilen Bursa türbelerinin önemli bir bölümünde sövelerin yüzeyleri düzdür. Çelebi I. Mehmet Türbesi (1421) ile Şehzade Mustafa Türbesi'nin (1573) pencere açıklıklarında ise kenarları profilli mermer söveler görülmektedir. Çelebi I. Mehmet Türbesi'nin (1421) mermer sövelerinde tek düz bir profil yer alırken, 16. yüzyıl son çeyreğine tarihlendirilen Şehzade Mustafa Türbesi (1573) söveleri dışta düz ve içe doğru pahlı olmak üzere çift sıra profillidir.

14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
14.yy 1. yarısı	Çoban Bey Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
14. yy 1. yarısı	Lala Şahin Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
14. yy 1. yarısı	Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1387	İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1400	Gülçiçek Hatun Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1406	Sultan I. Bayezid Türbesi	Kesme Taş, Kesme Taş/Tuğla
1421	Çelebi I. Mehmet Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1449	Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1450	Abdal Mehmet Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1451	Azeb Bey Türbesi	Söve: Kesme Taş - Tuğla Almaşık Lento: Ahşap
1446	Iı. Murad Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1451	Şehzade Alaaddin Türbesi	Mermer/Düz Yüzeyli
1461	Hamza Bey Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1477	Kara Mustafa Paşa Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
15. yy 2. yarısı	Karıştıran Süleyman Bey Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1487	İnegöl İshak Paşa Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1479	Cem Sultan Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
15. yy 4. çeyreği	Gülşah Hatun Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
16. yy 1.yarısı	Hatice Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır.
1500	Şirin Hatun Türbesi	Mermer/Düz Yüzeyli
1506	Şehzade Mahmut Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1514	Şehzade Ahmet Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1527	Gülruh Hatun Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1573	Şehzade Mustafa Türbesi	Mermer / Kenarları Profilli

Tablo 3.3.3 1: 14. – 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Lento ve Söve

İstanbul'da, 15. yüzyılda inşa edilen Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72), Mahmut Paşa Türbesi (1473-74), Davut Paşa Türbesi (1499) pencere açıklıklarında; Rum Mehmet Paşa Türbesi'ndeki kesme taş diğer iki türbede mermer olmak üzere düz yüzeyli söveler kullanılmıştır.

Düz yüzeyli söve kullanımı, 16. yüzyılda Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44) inşasına kadar geçen sürede inşa edilen, Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi (1507-1508), Sultan II. Bayezid Türbesi (1512-1513), Selçuk Sultan Türbesi (1512-13), Sultan I. Selim Türbesi (1522-1523), Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sultan Selim Camii Haziresi) (1522-23), Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541) pencere açıklıklarında sürdürülmüştür.

İstanbul'da incelenen mezar yapıları arasında, kenarları profilli söve kullanımı ilk kez Şehzade Mehmet Türbesi'nde (1543-44) başlamış ve bu döneme ait türbe yapılarının

önemli bir bölümünde yer almıştır. Profilli sövelerde Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Şah Huban Türbesi(1580-) kesme taş, diğer yapılarda mermer tercih edilmiştir.

15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
1471-72	Rum Mehmet Paşa Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1473-74	Mahmut Paşa Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1499	Davut Paşa Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1507-08	Kapıağası Hüseyin Ağa Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1512-13	Sultan II. Bayezid Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1512	Selçuk Sultan Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1522-23	Sultan I. Selim Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1522-23	Şehzadeler Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1541	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1543-44	Şehzade Mehmet Türbesi	Mermer / Kenarları Çift Profilli
1545	Hüsrev Paşa Türbesi	Mermer / Kenarları Çift Profilli
1557	Hürrem Sultan Türbesi	Mermer / Kenarları Çift Profilli
1558	Kara Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş / Kenarları Çift Profilli
1559	İskender Paşa Türbesi	Bulunmamaktadır.
1560	Rüstem Paşa Türbesi	Mermer / Kenarları Çift Profilli
1566	Sultan I. Süleyman Türbesi	Mermer / Düz Yüzeyli
1570	Şehzadeler Türbesi (Ayasofya)	Mermer / Kenarları Çift Profilli
1572	Pertev Paşa Türbesi	Kesme Taş / Düz Yüzeyli
1573	Piyale Paşa Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1580 -	Şah Huban Türbesi	Kesme Taş / Kenarları Profilli
1576	Sultan II Selim Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1576	Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1580	Zal Mahmut Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1580	Şemsi Ahmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1580	Kılıç Ali Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1582	Siyavuş Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1583	Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli Mermer Kenarları Profilli
1585	Mehmet Ağa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1587	Nişancı Mehmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1588	Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1593	Cerrah Mehmet Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1594	Koca Sinan Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli
1595	Ferhat Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli Renkli Taş / Kenarları Tek Profil
1599	Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi	Mermer/ Kenarları Çift Profilli

Tablo 3.3.3 2: 15. – 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve

Sultan I. Süleyman Türbesi (1566), Piyale Paşa Türbesi (1573), Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi (1576) mermerden; Pertev Paşa Türbesi (1572), Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi(1583) kesme taştan oluşturulmuş düz yüzeyli sövelere sahiptir.

17. yüzyılda düz yüzeyli mermer sövelere sadece Güzelce Ali Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarında rastlanmaktadır. Söve kullanılmayan tek yapı Hatice Sultan Türbesi'dir. İncelenen diğer türbe yapılarında profilli mermer söveler tercih edilmiştir.

17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
1600	Sultan III. Murad Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1600	Hatice Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır.
1603	Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1606	Kuyucu Murat Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1610	Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1610	Destari Mustafa Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1617	Sadrazam Halil Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1621	Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1623	Nakkaş Hasan Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1634	Bayrampaşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil
1648	Abdurrahman Paşa Türbesi	Mermer / Kenarlar Çift Profil

Tablo 3.3.3 3: 17. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve

18. yüzyılda düz yüzeyli söveler, Sultan II. Mehmet Türbesi (1766-67), Gülbahar Hatun Türbesi (1766-67) ile Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi'nin (1734) pencere açıklıklarında görülmektedir. Söveler, Sultan Mehmet Türbesi'nde mermer, Gülbahar Hatun Türbesi'nde kesme taş, Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi'nin ön cephelerinde mermer, arka cephelerinde kesme taştan oluşturulmuştur. Kenarları profilli mermer söveler bu döneme tarihlendirilen yapılar arasında, I. Abdülhamit Türbesi (1780), III. Mustafa Türbesi'nin (1763) külliye içine açılan pencerelerinde görülmektedir.

18. yüzyıl mezar yapılarının pencerelerinde, yüzeyleri silmelerle kademelendirilmiş söveler ile pilastr ve sütun şeklinde söveler de yer almaya başlamıştır. İçe doğru kademelenen söve, III. Mustafa Türbesi'nin(1763) yola açılan pencere açıklıklarında görülmektedir. Türbe yapıları arasında, ilk olarak Şehsuvar (Nurullah) Sultan Türbesi'nin yola açılan pencerelerinde görülen sütun şeklinde söve, bu dönemde inşa edilen Mihrişah Sultan Türbesi'nin (1796) birinci ve ikinci sıra pencere açıklıklarında da tercih edilmiştir.

18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
1734	Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli Kesme Taş/Düz Yüzeyli
1763	Sultan III. Mustafa Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli Mermer/ Silemerle Kademelendirilmiş
1766-67	Sultan II. Mehmet Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1766-67	Gülbahar Sultan Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1780	Sultan I. Abdülhamit Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1796	Mihrişah Sultan Türbesi	Mermer/ Pilast Görünümlü

Tablo 3.3.3 4: 18. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve

19. yüzyıl mezar yapılarında, pilastr ve sütun şeklinde söveler pencere açıklıklarında kullanılmaya devam etmiştir. Mahmut Nedim Paşa Türbesi (1883), Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860), İbrahim Ethem Paşa Türbesi (1893) pilastr ve sütun şeklinde pencere sövelerine sahip mezar yapılarıdır.

19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
1800	Şah Sultan Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1817	Nakşıdil Sultan Türbesi	Mermer/ Kenarları Profilli
1839	Sultan II Mahmut Türbesi	Mermer/ Düz Yüzeyli
1817	Gulustu Sultan Türbesi	Mermer/ Profilli
1855	Koca Husrev Paşa Türbesi	Mermer/ Çerçevelerle Bezenmiş
1860	Mustafa Reşid Paşa Türbesi	Mermer/ Pilastr Görünümlü
1861	Sultan Abdülmecit Türbesi	Kesme Taş/ Kenarları Profilli
1868	Keçecizade Fuat Paşa Türbesi	Silmelerle Kademelendirilmiş
1883	Mahmut Nedim Paşa Türbesi	Mermer/ Pilastr Görünümlü
1893	İbrahim Ethem Paşa Türbesi	Mermer/ Sütun Şeklinde
1849	Adile Sultan Türbesi	Bulunmamaktadır.

Tablo 3.3.3 5: 19. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve

Şah Sultan Türbesi'nin (1800) söveleri malzemeden oluşturulmuş yüzeyleri düz sövelerdir. Düz yüzeyli söveler Sultan Abdülmecid Türbesi'nde (1861), duvar yüzeyinden alçak tutularak yapı ile aynı kesme taş malzemeden oluşturulmuştur.

Nakşıdil Sultan Türbesi'nde (1817) söve yüzeylerinin kenarı profilli iken Gulustu Sultan Türbesi'nde (1817) söve yüzeyleri profillerle içe doğru kademelenmektedir. Keçecizade Fuat Paşa Türbesi'nde (1868) içe doğru kademelenme yivlerle oluşturulmuştur. Koca Hüsrev Paşa Türbesi'nde (1853) söve yüzeyleri silmelerle oluşturulmuş dikdörtgen şekillerle bezelidir.

20. yüzyılda türbelerinde söveler düz yüzeyli ya da kenarları profillidir. Önceki dönemlerden farklı olarak Sultan Reşat Türbesi'nin (1913 -14) kenarları profilli sövelerin köşelerine kum saati başlıklı sütunçeler yerleştirilmiştir.

20. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve		
1900	Ahmet Cevad Paşa Türbesi	Kesme Taş/ Düz Yüzeyli
1913-14	Sultan Reşat Türbesi	Mermer/Kenarları Profilli Köşelerde Kum Saati Sütunçeler

Tablo 3.3.3 6: 20. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarında Lento ve Söve

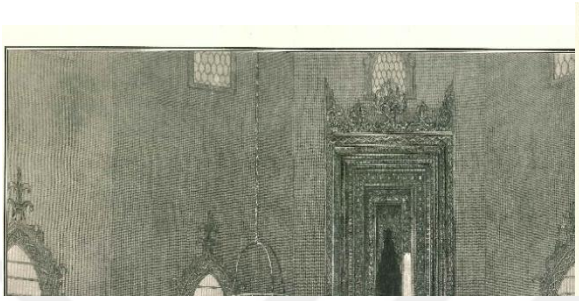
3.3.4. Üst Sıra Pencere Dışlıkları

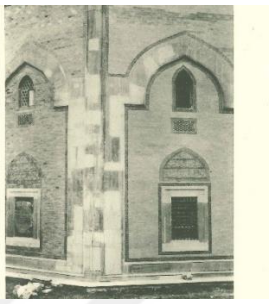
Osmanlı mimarisinin anıtsal yapılarında cam kullanımının ne zaman başladığı, netlik kazanmamış konulardan biridir. Anadolu'da Selçuklu dönemine ait Kubadabad Sarayı kazılarında yuvarlak biçimli renkli camlarla, alçı içine gömülmüş renkli cam parçaları dışlık ve içliklerde cam kullanımına işaret etmekle birlikte dönemin diğer anıtsal yapılarında cam kullanımına ilişkin genelleme yapılamamaktadır (Bakırer: 1986,s.113-125; Bakırer: 1999,s.125-141,Bakırer: 1988,s.70-86).

Osmanlı Mimarisinde *Cem Sultan Türbesi (1479)* özgün pencere camlarını tamirlerle günümüze getiren erken tarihli örnektir. Bursa'da tez kapsamına giren otuz bir yapıdan yirmi üçünde üst sıra, kasnak ya da her ikisinde pencere açıklığına yer verilmiştir. Bu açıklıkların özgün alçı pencereleri günümüze ulaşamamış ve son bir yüzyılda yapılan onarımlarda yenilenmiş oldukları geçmiş dönemlere ait görsellerden ve yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Dışlıklar *Şehzade Aleaddin Türbesi* (1451) kasnak pencerelerinde geç dönemlerde *satranci* olarak adlandırılan alçı kayıtlara benzer ancak köşeleri kıvrımlı, Çelebi Mehmet Türbesi (1421) pencere açıklıklarında ise *bademi* olarak adlandırılan ucu sivri oval biçimlidir. Diğer türbeler pencereler, boyut ve düzen bakımından farklılık gösteren yuvarlak kayıtlı dışlıkla kapatılmıştır.

Çelebi I. Mehmet Türbesi'nin dışlık pencereleri günümüzdeki şekliyle 1947 yıllarında yenilenmiştir. Söz konusu açıklıkların II. Abdülhamid Albümündeki fotoğraflarda boş olduğu görülmektedir. Albert Gabriel'e ait yapının arka cephesini gösteren bir fotoğrafta ise yuvarlak kayıtlı dışlığa rastlanmaktadır (Gabriel:1958, LIV). Günümüzdeki dışlıklara benzer alçı pencereler iç mekânın tasvir edildiği 19. yüzyıla tarihlendirilen gravürde karşımıza çıkmaktadır (Sevim: 1997, s.133). Şehzade Alaaddin Türbesi'nin Albert Gabriel'e ait fotoğrafında günümüzdeki biçimiyle dışlıklar görülmektedir (Gabriel: 1958, LIV). Daha öncesine ait fotoğraflarda pencere boşlukları net değildir.

İncelenen türbelerin önemli bir bölümünün üst sıra ve kasnak pencerelerinde yuvarlak kayıtlı dışlıklar yer almaktadır. Yuvarlak kayıtlı dışlıklar, 16. yüzyıl minyatür eserlerinden Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn'de, Surneme-i Humayun'daki Süleymaniye Camii dışlıklarında ve Şehname-i Selim Han'da Sultan Selim'i Adalet kulesinde gösteren kubbe kasnağındaki pencere açıklıklarında da görülmektedir (Bakırer: 1986, s.113-125; Bakırer: 1999, s.125-141; Bakırer:1988,s.70-86).

Şekil 3.3.4 1: Yeşil Türbe Gravür (Sevim, 1997, s.133)

Şekil 3.3.4 2: Yeşil Türbe, 1839 (Gabriel,1958)

Şekil 3.3.4 3: Şehzade Alaaddin Türbesi ve Kasnak Pencere Detayı (Gabriel,1958)

Bursa'da incelenen türbelerden *Abdal Mehmet Türbesi* (1450), *Hamza Bey Türbesi* (1461), *Kara Mustafa Paşa Türbesi* (1477) *ve Şair Ahmet Paşa Türbesi* (1496) üst pencere açıklıkları büyük dairelerden oluşturulmuş dışlıklarla kapatılmıştır. Dört türbe 1954-59 arası tarihlerde *Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu* tarafından onarılmış ve restorasyon fotoğrafları kurum tarafından çıkartılan albümde yer almaktadır. Aynı hazirede bulunan *Hamza Bey Türbesi* (1461) ile *Kara Mustafa Paşa Türbesi*'nin (1477) dışlık pencerelerinde yuvarlak kayıtlar benzer düzende tasarlanmıştır. [131]

[131] **Bursa Eski Eserler Sevenler Kurumu Hizmet Albümü** 1946-1985, Bursa, s. 23, 29, 42- 44.

Bursa'da dışlık pencerelerini ele aldığımız yirmi üç türbe de alçı kayıtlar küçük yuvarlaklardan oluşturulmuştur. Söz konusu türbelerden Muradiye haziresinde bulunanların II. Abdülhamit Albümündeki fotoğraflarında görülebildiği kadarıyla dışlıkları yerinde değildir. Albert Gabriel'e ait görsellerde ise türbelerin dışlıkları günümüzdeki şekliyle yenilenmiştir (Gabriel: 1958, LIX, LXII, LXIII). Aynı hazirede bulunan Şehzade Mustafa Türbesi'nin II. Abdülhamit albümündeki fotoğrafında kapı üstündeki yuvarlak formlu pencerede altıgen kayıtlı içlik pencere görülmektedir. Günümüzde yerinde olmayan bu dışlık söz konusu türbelerde altıgen kayıtlı dışlıkların da kullanılmış olabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Geçmiş dönemlere ait görseller incelendiğinde türbelerin çoğunun üst pencerelerinin restorasyon nedeniyle boş oldukları ya da belirli bir dönem blok cam kullanıldığı görülmektedir. İstanbul'daki türbelerin bir bölümünde yuvarlak kayıtlı alçı ya da betondan yapılmış dışlıklarla yenilemeler yapılmıştır. Yuvarlak dışlıkların dışında altıgene benzer petek dışlılar, elips formları alçı ve beton dışlıklar yenilemelerde kullanılmış formladır.

Şekil 3.3.4 4: Rum Mehmet Paşa Türbesi (1471-72) ve pencere detayı
(Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, Tarihsiz Fotoğraf)

Yuvarlak kayıtlı dışlıklara sahip türbelerden *Rum Mehmed Paşa Türbesi*'nin Ülgen Arşivine ait fotoğrafında, türbenin bazı pencerelerinin blok camla yenilendiği buna rağmen bir penceresinin yuvarlak kayıtlı dışlığını koruduğu görülmektedir.

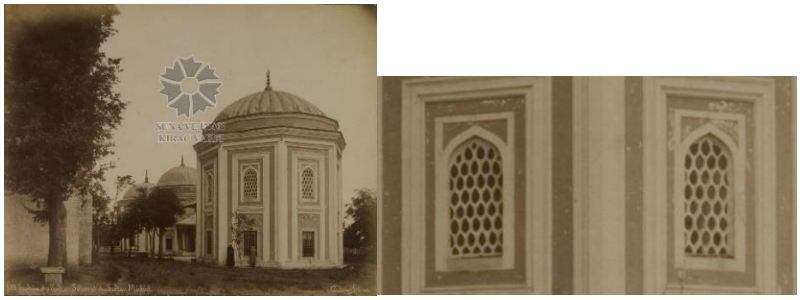
Hürrem Sultan Türbesi (1557) ve *Sultan I. Süleyman Türbesi* (1566) günümüzde yuvarlak kayıtlı beton dışlıklarla yenilenmiş iki türbedir. Yaklaşık olarak 19. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen fotoğrafta Hürrem Sultan Türbesi üst sıra pencerelerinin bazılarının da uçları sivri, *oval* biçimli alçı kayıtlar ile *yuvarlak* alçı kayıtların birlikte kullanıldığı görülmektedir. Uçları sivri ovallerden oluşan formun 18. yüzyılda bademi olarak adlandırıldığı ve bazı yapıların camlarının bu formdaki alçı pencerelerle

yenilendiği konu üzerine yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur (Mazlum: 2011, s.74). Buradaki farklı biçimdeki alçı kayıtların yenilemeler sonucu oluştuğu düşünülmektedir.

Şekil 3.3.4 5: Hürrem Sultan Türbesi ve Kanuni Sultan Süleyman Türbesi (stanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı, j. Robertson, Tarihsiz[132])

18. yüzyılda camlarda "bademi" ve "satranci" form kullanılmıştır. Bademi camda dışlık pencere yüzeyi badem şeklinde boşluklar bırakacak biçimde düzenlenmiştir (Mazlum, 2011, s.74). Sultan I. Selim (Yavuz) Türbesi'nin bademi şekilde yenilenen dışlıkları günümüze ulaşmıştır. Türbenin bulunduğu bölgenin H.1043/ M.1633, H.1050/ M.1640, H.721/ M.1131 ve H.1142/ M. 1729 yıllarında çıkan yangınlardan etkilendiği bilinmektedir. 1894 depreminde aynı hazirede bulunan Hafsa Sultan Türbesi yıkılmıştır (Wienner: 2001, s.478-479; Cezar: 1963, s.335-336). Bunun dışında Gülbahar Hatun Türbesi, Şah Huban Türbesi ve III. Mustafa Türbesi pencere açıklıkları blok cam pencerelerin ardından bademi formda dışlıklarla yenilenmişlerdir.

Şekil 3.3.4.8 Sultan I. Selim (Yavuz) Türbesi (1522-1523), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı, Gülmez Kardeşler[133]

Hürrem Sultan Türbesi'ne olduğu gibi alçı pencerelerde yapılan yenilemelerin sadece ihtiyaç duyulan bölümle sınırlı kaldığı, Eyüp'teki *Ferhat Paşa Türbesi*'nde ait görsellerden de anlaşılmaktadır. Günümüzde petek şeklinde dışlıklara sahip türbenin

[132] J. Robertson'un arşivdeki diğer fotoğrafları 1850-1857 tarihli.
[133] Gülmez Kardeşlerin kütüphane arşivindeki diğer fotoğrafları 1895-1910 arasına tarihlendirilmiştir.

19. yüzyıl sonlarına tarihlendiren fotoğraflarında pencerelerden birinin yuvarlak bir diğerinin ise günümüzdekilere oranla büyük boyutlu altıgen dışlıklarla kapatıldığı görülmektedir. İnşa edildiği dönemdeki dışlıkların biçimi bilinmemekle birlikte, petek pencere olarak da adlandırabileceğimiz *altıgen* kayıtlı dışlıkların 16. yüzyılda kullanıldığını Süleymanname (1558) ve Hünername'deki (1584) tasvirlere dayandırılarak söylemek mümkündür (Bakırer:1986, s.113-125; Bakırer:1990, s.70-86).

Şekil 3.3.4 6 : Ferhat Paşa Türbesi (1595)

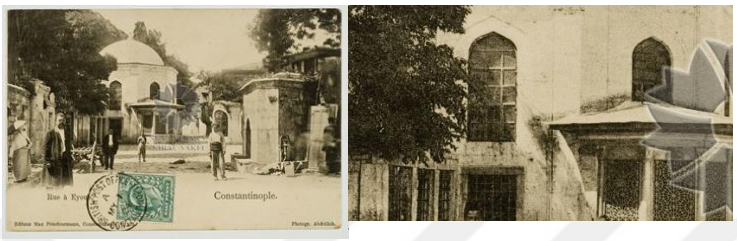

Şekil 3.3.4 7: Ferhat Paşa Türbesi (1595) İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı

18. yüzyılın belgelerede adı geçen "santranci" kayıtlı dışlık pencerelerde, kayıtlar dama tahtası gibi dik olarak ya da eşkenar dörtgenler oluşturarak kesişmektedir. 1766 depreminde Davut Paşa Türbesi'nin santranci camlarının değiştiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Şehsuvar (Nurullah) Sultan Türbesi (1755) günümüzde bu özellikleri taşıyan pencerelere sahip türbedir. Şehsuvar (Nurullah) Sultan Türbesi'ne benzer dışlıklar D'Ohsson'un Sultan Ahmet Camii gravüründe de karşımıza çıkmaktadır. Üst pencere açıklıklarının belirli bir dönem blok camlarla bu formda korunan yapılar arasında Abdurrahman Paşa Türbesi ve Sultan Ahmet Türbesi'de bulunmaktadır.

Şekil 3.3.4 8: Sultan Ahmet Camii, **D`Ohsson Tableau general de l`Empire Othoman,** C.IV,1788

Şekil 3.3.4 9 : Abdurrahman Paşa Türbesi (1648)
İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Suna İnan Kıraç Vakfı

Şehzade Mehmet Türbesi, elips formunda büyük kayıtlı dışlıklarıyla diğer türbelerden ayrılır. II. Abdülhamid Albümündeki fotoğrafında üst pencereleri blok camla yenilenmiş olan türbenin, diğer bir arşivdeki fotoğrafında günümüzde Rüstem Paşa Türbesi'ndekine benzer yuvarlak dışlıklar görülmektedir. 1919'lu yıllara tarihlendirilebilen son fotoğrafında ise dışlıklar elips şeklindeki son halindedir.[134]

Diğer türbe yapılarında karşılaşmadığımız büyük elips formlu dışlık modeli, Şehzade Camii ve Üsküdar Mihrimah Camii pencere açıklıklarında belirli bir dönem kullanılmıştır. Şehzade Camii'ne ait 1880'li yıllara ait fotoğrafta cami üst sıra pencerelerinde elips formlu dışlıklar görülürken, yakın yıllara tarihlendirilen Şehzade Mehmet Türbesi fotoğraflarında blok cam olması cami pencerelerinin bu formdaki dışlıklarla türbeden daha önce yenilendiğini göstermektedir. 1950'li yıllarda yapılan restorasyonlara kadar cami pencere açıklıklarında söz konusu dışlıklar yer almıştır.

19. yüzyıldan başından itibaren yeni inşa edilen türbelerde ve onarım geçiren türbelerde alçı pencerelerin dışında metal çerçeveli dışlılarda kullanılmaya başlamıştır.

[134] Türbenin de içinde bulunduğu külliyenin, birçok yangından zarar gördüğü ve depremlerden etkilendiği bilinmektedir (Kuban, 1994, s.155) 1312 (1896-97) tarihli keşifte tamire ihtiyaç olduğu belirtilen türbe.1912'den sonra külliyedeki diğer türbelerle birlikte tamir edilmiştir (Üstün,2000).

Yuvarlak kayıtlı alçı pencerelerin farklı malzemeye uyarlaması olan yuvarlak metal dışlıklı pencereler, farklı tarihlerde inşa edilmiş dört türbe yapısında saptanmıştır.

Türbelerden, *Sinan Paşa Türbesi* (1594) metal dışlıkları 1950'li yıllarda geçirdiği onarımlarda tekrar alçı oval formlu dışlıklarla değiştirildiğinden günümüze ulaşmamıştır. Buradaki metal dışları türbeye ait geçmiş dönemlere ait fotoğraflarda görülebilmektedir.

Rüstem Paşa Türbesi (1560) ve *Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi* (1603) ise Şehzade Külliyesi içerisindeki metal çerçeveli dışlıkları bulunan iki türbedir. Rüstem Paşa Türbesi'nin alçı pencereli dönemine ilişkin elimizde görsel malzeme yoktur. Blok camlı fotoğrafından alçı pencerelerin blok camla yenilendiği daha sonraki dönemlerde metal dışlıkların takıldığı anlaşılmaktadır. Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi'nin döneminin özelliklerini taşıyan alçı pencereleri fotoğraflarına ulaşılmıştır. Rüstem Paşa ile aynı tarihlerde yenilemenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Yangın ve depremlerden zarar gören bu bölgedeki türbelerin 1912 yılında onarım geçirdiği bilinmektedir. Benzer dışlıklara sahip I. Abdülhamit Türbesi'ne ait fotoğrafın bu tarihten daha erken bir tarihli olması, Şehzade türbelerindeki dışlakların 1912 den önce yenilenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Mimar Tahir Ağa'nın eseri olan *I. Abdülhamit Türbesi'*nin (1780) II. Abdülhamit Albümü içindeki fotoğraflarında üst pencerelerinin blok camla değiştirilmiş olduğu görülmektedir. Tahir Ağa'nın inşa ettiği III. Mustafa ve Gülbahar Hatun Türbelerine de blok cam öncesi görsellere ulaşılamamıştır. İki türbe de günümüzde alçı pencerelidir.

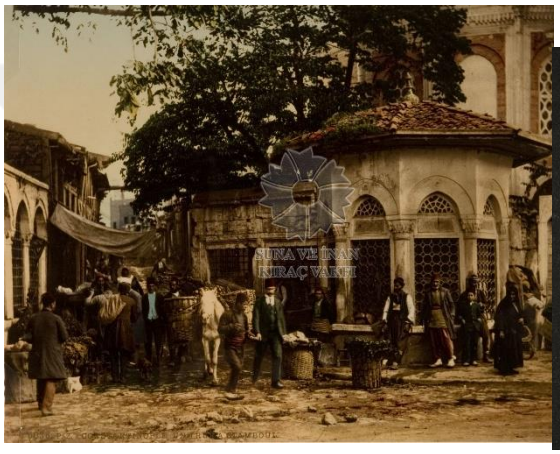
Yuvarlak camların yerleştirildiği metal çerçevelerin dışında *Nakşidil Sultan Türbesi* (1817) , *Sultan II. Mehmet Türbesi* (1766) ve *Gülüştü Sultan Türbesi* gibi pencere formuyla uyumlu bir şekilde kesilmiş camlardan oluşturulmuş metal çerçevelerde üst sıra pencerelerde kullanılmaya başlamıştır. Çerçevelerle birlikte üst sıra pencerelerde koruyucu amaçlı metal şebekelerin kullanılmaya başlandığı Gülüştü Sultan Türbesi ve Mihrişah Sultan Türbesi eski görsellerinden anlaşılmaktadır.

Şekil 3.3.4 10: I. Abdülhamit Türbesi (İ.Ü. II. Abdülhamit Fotoğraf Albümü)

Şekil 3.3.4 11: I. Abdülhamit Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, , 1899-1908

Şekil 3.3.4 12: Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı

Şekil 3.3.4 13 Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı (1905)

Şekil 3.3.4 14 : Sinan Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, Tarihsiz.

Şekil 3.3.4 15: Sinan Paşa Türbesi, Salt Araştırma, Ülgen Arşivi, 1943

Şekil 3.3.4 16 : Rüstem Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı

Şekil 3.3.4 17: Rüstem Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı

Şekil 3.3.4 18 : Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Suna İnan Kıraç Vakfı, (Fotoğraf: Robertson & Beato)[135]

Şekil 3.3.4 19 : Bosmalı Damat İbrahim Paşa Türbesi.

3.3.5. Pencere Şebekeleri

Türbe pencere şebekelerinde, diğer anıtsal yapılarla paralel bir gelişim görülmektedir. Dövme demir çubukların birbiri içine geçirilerek kesişim yerlerine lokma olarak adlandırılan küp şeklindeki parçaların yerleştirilmesiyle oluşturulan parmaklıklar (Vardar: 2015, s.28), 18. yüzyıla kadar türbe pencerelerinde koruyucu olarak kullanılmıştır.

Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi (1734), mezar yapıları içerisinde, pencere açıklıklarında döküm tekniğiyle yapılmış şebekeler bulunan ilk örneklerden biridir. Türbenin caddeye bakan cephelerinde aralarda yazının da yer aldığı bitkisel bezemeli tunç döküm pencere şebekeler görülmektedir. *III. Mustafa Türbesi* (1763), *Sultan II.*

[135] İstanbul Araştırmaları Enstitüsü kütüphanesinde fotoğraf tarihi belirtilmemiştir. Sanatçının bu kütüphanedeki diğer fotoğrafları 1856-57, 1890 tarihlidir.

Mehmet Türbesi (176-67*), Şah Sultan Türbesi* (1800) pencere şebekelerinde, dikey çubuklardan oluşturulmuş geometrik düzenleme içerisinde orta bölüm daha geniş tutulmak üzere, alt, orta ve üst bölüme sitilize edilmiş bitkisel bezeme yerleştirilmiştir. Düz atkılı olmayan pencerelerde kemer hizasında yatay bir çizgiyle üst bölüme alınlık görüntüsü verilmiş ve bu alanda bitkisel bezeme tekrar düzenlenmiştir. *Mihrişah Sultan Türbesi* (1796), *Gülüştü Sulan Türbesi* (1817), *Sultan Abdülmecit Türbesi* (1861), oval şekillerden oluşturulmuş geometrik düzenlemede aralara yerleştirilen küçük madalyonların üzerinde bitkisel bezemeli motiflere yer verilmiştir. Sultan Abdülmecit Türbesi pencere şebekelerinde, Gülüştü Sultan Türbesi şebekelerinin bir tekrarıdır. Mihrişah Sultan Türbesi (1796) ve Gülüştü Sulan Türbesi (1817) eski görsellerinde üst sıra pencere açıklıklarında da şebekeye yer verildiği görülmektedir. *II. Mahmut Türbesi* (1839) şebekeleri Ampir üsluptadır (Vardar, 2004, s.170). Şebekelerde, iç içe geçen çember motifleri yıldızlarla dolgulu olarak dikey bağlantıdaki kıvrımlı süslemeleri çevrelemektedir. Kendinden önceki türbe şebekelerinden farklı olarak bitkisel bezemenin arttığı grift bir görünüm sergilemektedir. Koca Hüsrev Paşa Türbesi (1855), Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860) dökme demir pencere şebekelerinde Barok üslubun egemen olduğu süslemelerle bezenmiştir.

3.4 Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları ile Cephe Tasarımına Etkisi

Bu bölümde, pencere açıklıklarının boyutları ve pencere yüksekliğinin genişliğe olan oranı ile cephe alanının pencere alanına oranı kronolojik bir sıra takip edilerek ele alınmıştır. Pencere açıklıklarında kullanılan ölçü ve oranların değişim ve gelişimini tespit edebilmek amacıyla mimarlar özelinde değerlendirmeler yapılmıştır**.**

3.4.1. Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Tez kapsamında değerlendirdiğimiz en erken tarihli mezar yapılarii 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir. 14. yüzyıla ait dört mezar yapısı incelenmiş olup pencere açıklıklarının birbirinden farklı pencere ölçülere sahip oldukları görülmüştür. Pencere yüksekliklerinin genişliğe oranı ise iki yapıda *1,5;* bir yapıda *1,6* olarak hesaplanırken bir diğer yapıda *1,3* ile *1,7* arasında değişen değerlere ulaşılmıştır.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
			Yükseklik (Cm)	Yükseklik (Cm)	
14. yy	Çoban Bey Türbesi	Kare	100	67	1,5
14. yy	Lala Şahin Paşa Türbesi	Dikdörtgen	166 - 137	66 - 110	1,3 - 1,7
14. yy	Yenişehir Süleyman Paşa Türbesi	Sekizgen	138 - 141	88 - 90	1,6
14. yy	İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi	Kare	181	122	1,5

Tablo 3.4.1 1: 14. Yüzyıl Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
			Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1400	Gülçiçek Hatun Türbesi	Kare	162	72, 82	2,3 - 2,0
1406	Sultan I. Bayezid Türbesi	Kare	205 - 197	86, 93 -96	2,1 -2,3
1421	Çelebi I. Mehmet Türbesi	Sekizgen	188	121	1,6
1449	Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi	Altıgen	120	76-77	1,6
1450	Abdal Mehmet Türbesi	Kare	125	92	1,4
1451	Azeb Bey Türbesi	Kare	172	103	1,7
1446	II. Murad Türbesi	Kare	173	109	1,6
1451	Şehzade Alaaddin Türbesi	Kare	139	90	1,5
1461	Hamza Bey Türbesi	Sekizgen	131	78-80	1,6-1,7
1477	Kara Mustafa Paşa Türbesi	Kare	145	90-93	1,6
15. yy	Karıştıran Süleyman Bey Türbesi	Kare	117	80	1,5
1487	İnegöl İshak Paşa Türbesi	Altıgen	150	95	1,6
15. yy	Gülşah Hatun Türbesi	Kare	137	87-90	1,5-1,6

Tablo 3.4.1 2: 15. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Bursa'da 15. yüzyıla ait on üç mezar yapısı incelenmiştir. Alt sıra pencere açıklıklarında pencere yüksekliğinin genişliğe oranı, bir yapıda *1,4;* üç yapıda *1,5*; yedi yapıda 1,6; iki yapıda *2,0 - 2,3* olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte, altı yapısının pencere açıklıkları, *90-96 cm* arasında değişen genişliklere sahiptir.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
			Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1428	Beylerbeyi Türbesi	Sekizgen	136-37	96-97	**1,4**
1450	Hüseyin Çelebi Türbesi (Darül Hadis Türbesi)	Sekizgen	85	58	**1,5**

Tablo 3.4.1 3: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Edirne'de 15. yüzyıla ait iki mezar yapısı incelenmiştir. Yapılardan Beylerbeyi Türbesi, 96- 97 cm arasında değişen pencere genişlikleriyle, 16. yüzyıl Bursa mezar yapılarıyla yakınlık göstermektedir.

İstanbul'da 15. yüzyıla ait üç mezar yapısı tez kapsamında bulunmaktadır. Söz konusu yapılarda alt sıra pencere yüksekliğinin genişliğe oranı; Rum Mehmet Paşa Türbesi'nde *1,6*; Mahmut Paşa Türbesi'nde *1,7*; Davut Paşa Türbesi'nde *1,7* olarak tespit edilmiştir. Rum Mehmet Paşa Türbesi ile Mahmut Paşa Türbesi pencere açıklıklarında yakın ölçülerin kullanıldığı görülmüştür.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
			Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1471-72	Rum Mehmet Paşa Türbesi	Sekizgen	125	78	**1,6**
1473-74	Mahmut Paşa Türbesi	Sekizgen	123	72	**1,7**
1499	Davut Paşa Türbesi	Sekizgen	171	98	**1,7**

Tablo 3.4.1 4: 16. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

İstanbul'da 16. yüzyıla ait otuz bir mezar yapısı incelenmiştir. Bu yapılardan en erken tarihli olanı Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi'dir (1507-08). Türbe, Bursa türbelerinde olduğu gibi kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Yapının alt sıra pencere açıklıkları 125 cm yükseklik, 92 cm genişliğe sahip olup bu ölçülere Bursa'da inşa edilen Abdal Mehmet Türbesi'nin (1450) alt sıra pencere pencere açıklıklarında rastlanmıştır. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı *1,4*'dür.

16. yüzyılda inşa edilen dört mezar yapısının Acem Ali'nin eseri olduğu düşünülmektedir (Önkal: 2017,218-233). Yapılardan ikisi II. Beyazıt Külliyesi'nde, diğer ikisi Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nde bulunmaktadır. II. Bayezid Külliyesi'nde bulunan, II. Bayezid Türbesi ve Selçuk Sultan Türbesi'nde, farklı cephe ve pencere ölçüleri tespit edilmiştir. Daha yüksek cephelere sahip II. Bayezid Türbesi'nin alt sıra pencere açıklıklarında, yüksekliğin genişliğe oranı *1,8* olarak hesapnamıştır. Selçuk Sultan Türbesi'nde bu oran *2,0*'dır. Yapılarda, Bursa türbelerine göre dar ve yüksek pencere açıklıklarına yer verilmiştir. II. Bayezid Türbesi'ndin alt sıra pencere açıklıklarında tespit edilen *1,8* oranının, Mimar Sinan dönemi mezar yapılarında sıklıkla uygulandığı görülmüştür.

Yavuz Sultan Selim Külliyesi avlusunda bulunan Sultan I. Selim Türbesi (1522-23) aynı hazirede bulunan Şehzadeler Türbesi (1522-23) ile yakın cephe ve pencere yüksekliğine sahiptir. Pencere yükseklikleri her iki yapıda 155 – 156 cm iken, pencere genişlikleri Sultan I. Selim Türbesi'nde 95 cm, Şehzadeler Türbesi'nde 84 cm'dir. Pencere yüksekliğinin pencere genişliğine oranı, Sultan I. Selim Türbesi'nde *1,6* Şehzadeler Türbesi'nde *1,9*'dur.

Tarih	Mezar Yapısı	Plan	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
			Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1512-13	Sultan II. Bayezid Türbesi	Sekizgen	185	101	**1,8**
1512	Selçuk Sultan Türbesi	Sekizgen	173	87	**2,0**
1522-23	Sultan I. Selim Türbesi	Sekizgen	155	95	**1,6**
1522-23	Şehzadeler Türbesi (Yavuz Sultan Selim Camii)	Sekizgen	156	84	**1,9**

Tablo 3.4.1 5: 16. Yüzyıl İstanbul Mezar Yapılarının Pencere Açıklıklarında Boyut ve Oran

Tez kapsamında, Mimar Sinan'a ait on sekiz mezar yapısı incelenmiştir. Yapılardan, dokuzunda içte ve dışta sekizgen[136], ikisinde dışta sekizgen içte onaltıgen[137], üçünde dışta sekizgen içte haçvari[138], birinde altıgen[139], ikisinde kare, birinde dikdörtgen plan şeması uygulanmıştır.[140]

Dokuz mezar yapısının alt sıra pencere açıklıklarında, yüksekliğin genişliğe oranı, *1,8* ve *1,9* olarak tespit edilmiştir. Bu oranın tespit edildiği yapılardan, Hürrem Sultan Türbesi (1550), Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558), Sultan I. Süleyman Türbesi (1566), Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580) ve Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi'nin (1583) pencere ölçülerinin de yakın olduğu görülmüştür. Söz konusu pencereler, 171 - 168 cm arasında değişen yüksekliklere, 90 – 94 cm arasında değişen genişliklere sahiptir. Rüstem Paşa Türbesi, Şehzadeler Türbesi (1570), Pertev Paşa Türbesi (1572) ve Hacı

[136] Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541) , Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44), Hüsrev Paşa Türbesi (1545), Rüstem Paşa Türbesi (1560), Kanuni Sultan Süleyman Türbesi (1566),Piyale Paşa Türbesi (1573), Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi (1576), Şah Huban Türbesi (1580)

[137] Hürrem Sultan Türbesi (1550) . Dışta sekizgen içte onaltıgen plan şemasına sahip Sokullu Mehmet Paşa Türbesi'nde (1569) restorasyon dolayısıyla inceleme gerçekleştirilememiştir.

[138] Şehzadeler Türbesi (Ayasofya) (1570), Kılıç Ali Paşa Türbesi (1580), Zal Mahmut Paşa Türbesi (1580).

[139] Kara Ahmet Paşa Türbesi (1558).

[140] Dikdörtgen, Pertev Paşa Türbesi (1572). Kare, Sultan II. Selim Türbesi (1576), Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (1580), Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi.

(Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi (1576), II. Selim Türbesi (1576) pencere açıklıkları, yukarıda sözü edilen ölçü aralığında olmasalar da pencerelerinde *1,8* ve *1,9* oranının kullanıldığı görülmüştür.

Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbeler içerisinde pencere yüksekliğinin genişliğe oranı en yüksek olan türbeler 2,0 ve 2,1 değerlerine ulaşılan Şehzade Mehmet Türbesi (1543-44) ile Hüsrev Paşa Türbesi (1545)'dir.

Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
		Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1541	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	***169***	***94***	**1,8**
1543-44	Şehzade Mehmet Türbesi	190	92	**2,1**
1545	Hüsrev Paşa Türbesi	201	105	**2,0**
1557	Hürrem Sultan Türbesi	***170***	***93***	**1,8**
1558	Kara Ahmet Paşa Türbesi	***168***	***93***	**1,8**
1560	Rüstem Paşa Türbesi	185	99	**1,9**
1566	Sultan I. Süleyman Türbesi	***168***	***93***	**1,8**
1570	Şehzadeler Türbesi (Ayasofya)	136	75	**1,8**
1572	Pertev Paşa Türbesi	157	87	**1,8**
1573	Piyale Paşa Türbesi	190	114	**1,7**
1576	Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi	149	81	**1,8**
1576	Sultan II. Selim Türbesi	207	118	**1,8**
1580	Şemsi Ahmet Paşa Türbesi	132	66	**2,0**
1580	Kılıç Ali Paşa Türbesi	***169***	***90***	**1,9**
1580	Zal Mahmut Paşa Türbesi	***169***	***96***	**1,8**
1580	Şah Huban Türbesi	187	110	**1,7**
1583	Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi	195	123	**1,6**
1587	Nişancı Mehmet Paşa Türbesi	***166***	***94***	**1,8**
1559	İskender Paşa Türbesi	227	113	**2,0**

Tablo 3.4.1 6: Mimar Sinan Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranları

Mimar Sinan dönemi mezar yapılarından Piyale Paşa Türbesi'nde (1573) ve Şah Huban Türbesi'nde alt sıra pencere açıklıklarında *1,7* oranı tespit edilmiştir. Pencere açıklıkları, Şah Huban Türbesi'nde 187 cm yüksekliğinde 110 cm genişliğinde, Piyale Paşa Türbesi'nde 190 cm yüksekliğinde 114 cm genişliğindedir. Bu iki türbedeki ölçü ve oranlar daha sonra Davut Ağa tarafından inşa edilen mezar yapılarının pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır.

Tez kapsamında, Mimar Davut Ağa'ya ait olduğu kabul edilen yedi türbe yapısı incelenmiştir (Erdoğan: 1955, s.179-208, Tümer: 2012, s.104-114). Mezar yapılarından biri Mimar Dalgıç Ahmet'inde adının geçtiği III. Murad Türbesi'dir. (1600). Bu dönemde inşa edilen mezar yapıları, cephe yükseklikleri ve plan kuruluşlarıyla Mimar Sinan dönemi mezar yapılarından ayrılmaktadır. Yedi yapıdan ikisinde onaltıgen, ikisinde onikigen, birer yapıda ise kare, sekizgen ve altıgen plan şamasına sahiptir.

Plan	Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Boyutları		Oran
			Pencere Yükseklik (Cm)	Pencere Genişlik (Cm)	
Onaltıgen	1582	Siyavuş Paşa Türbesi	195	123	**1,6**
	1595	Ferhat Paşa Türbesi	209	123	**1,7**
	1594	Koca Sinan Paşa Türbesi	201	118	**1,7**
Onikigen	1588	Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi	184	110	**1,7**
	1599	Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi	185	112	**1,7**
Sekizgen	1593	Cerrah Mehmet Paşa Türbesi	180	106	**1,7**
Kare	1585	Mehmet Ağa Türbesi	180	107	**1,7**
Altıgen	1600	Sultan III. Murad Türbesi	205	131	**1,6**
			205	129	**1,6**
			204	124	**1,6**

Tablo 3.4.1 7: Davut Ağa Dönemi Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı

Cephelerin yükselmesi ve farklı plan tiplerinin uygulanması, pencere açıklıklarının boyut ve oranlarına da yansımıştır. Mimar Sinan dönemi mezar yapılarından sekizinin alt sıra pencere açıklıklarında 180 cm ve üzeri pencere yüksekliği tespit edilmiş olup diğer yapıların pencere yükseklikleri daha düşüktür. Davut Ağa dönemi mezar yapılarında ise pencere yükseklikleri 180 cm ve üzerindedir. Yüksekliğin dışında pencere genişliklerinde de artmakla birlikte pencere açıklıklarında yüksekliğinin

genişliğine oranında daha düşük değerlere ulaşılmıştır. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı iki yapıda *1,6*; altı yapıda *1,7*'dir.

Davut Ağa dönemi mezar yapılarında arasında cephe ve pencere ölçüleri bakımından yakınlıklar tespit edilmiştir. Pencere ölçülerindeki yakınlıkların bir kısmı uygulanan plan şemasıyla ilgili olduğu görülmüştür. Örneğin, Siyavuş Paşa Türbesi ve Ferhat Paşa Türbesi onaltıgen plan şamasının uygulandığı Eyüp'te bulunan iki mezar yapısıdır. İki yapıda pencere genişlikleri 123 cm'dir. Aynı plan şemasında inşa edilmiş yapılar arasındaki yakın ölçü ve oranlar Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi (1588) ve Gazanfer Ağa Türbesinde de (1599) görülmektedir. Cepheleri oldukça yakın ölçülere sahip iki türbenin pencere yükseklikleri 184-185 cm genişlikleri 110 - 112 cm'dir.

Mehmet Ağa Türbesi ve Cerrah Mehmet Paşa Türbesi ayrı plan şemasında inşa edilmiş yakın ölçü ve oranlarda pencere açıklıklarına sahip iki türbedir. Her iki yapı, 180 cm yüksekliğine, 105-108 cm arasında değişen pencere genişliğine sahip olması bu dönemde farklı plan şemasına sahip türbelerde de yakın ölçülerin kullanıldığını göstermiştir.

Bu dönemde inşa edilen tek sultan türbesi, Dalgıç Ahmet'in de adının geçtiği III. Murat Türbesi'dir (1600). Ayasofya'da bulunan türbe, altıgen plan şemasında olup sultana ait olmasından dolayı cepheler, geniş ve yüksektir. Cephelerde her sırada üç pencere açıklığı olan üç sıra pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere sayılarının yanı sıra pencere açıklıklarının boyutları da diğer türbelere oranla büyüktür. [141] Pencere yükseklikleri, aynı avluda kendisinden önce inşa edilen II. Selim Türbesi'yle yakınlık göstermiş olsa da pencere genişliğine bağlı olarak burada 1,6 oranına ulaşılmıştır.

17. yüzyıla ait mezar yapılarının üçünde Mimar Dalgıç Ahmet'in adı geçmektedir. Bu türbelerden III. Murat Türbesi(1600) Davut Ağa ile birlikte, III. Mehmet Türbesi (1608) Sedefkâr Mehmet Ağa ile birlikte inşa edilmiştir. Dalgıç Ahmet'in ikinci bir mimarla çalışmadığı tek mezar yapısı, Şehzade Külliyesi'nde bulunan Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi'dir (1603). Bunların dışında Dalgıç Ahmet'in Sinan Paşa Türbesi'nin onarımında görev aldığı ileri sürülmektedir (Ongun: 1942, s.59-62).

Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603), biçimsel özellikleri bakımından Şehzade Külliyesi'ndeki Mimar Sinan türbeleri örnek alınarak inşa edildiği bilinmekle birlikte

[141] II. Murad Türbesi: 205 cm x 124, 129, 131 cm

(Ünsal:1982, s.86) boyut ve oran bakımından da Mimar Sinan'ın gerek Şehzade Külliyesi içinde gerekse de farklı külliyelerde inşa ettiği mezar yapılarıyla benzer özellikler taşımaktadır. Türbe 9.98 m yüksekliğiyle Şehzade Külliyesi'ndeki Şehzade Mehmet Türbesi'nden sonra en yüksek türbedir (ÜNSAL: 1982, s.86). Alt sıra pencere açıklıkları Şehzade'deki türbelerden büyük olmakla birlikte Mimar Sinan türbelerinde olduğu gibi *1,8* oranı kullanılmıştır[142].

Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
		Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1603	Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi	197	108	**1,8**
1608	Sultan III. Mehmet Türbesi	215	138	**1,6**

Tablo 3.4.1 8:17. Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı/ Mimar Dalgıç Ahmet Dönemi

Ayasofya'daki mezar yapılarının, alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı, III. Murad Türbesi'nde (1600) ve III. Mehmet Türbesi'nde *1,6* dır. İki türbenin pencere açıklıklarında kullanılan oranlar yakın olmasına rağmen pencerelerin boyutları ve cephelerdeki sayıları birbirinden farklıdır.

Sedefkâr Mehmet Ağa'nın mimarbaşı olduğu dönemde, yedi mezar yapısı inşa edilmiş ve Dalgıç Ahmet döneminde yapımına başlanan III. Mehmet Türbesi tamamlanmıştır. Mezar yapılarında sadece kare ve dikdörtgen plan şemasının uygulandığı görülmüştür. (Küçükkaya:1987, 117-129). Onun mimarlığı döneminde mezar yapıları; medrese, darülkurra ve su yapısıyla birlikte tasarlanmış ve bir cephelerinin yola açılmasına önem verilmiştir. Mezar yapılarınnın konumlarındaki bu değişim pencere açıklıklarını cephe elemanı olarak etkilerken pencere açıklıklarının bazı pencere açıklıkları mezar yapısıyla diğer yapıların bağlantısını sağlayan yapı elemanına dönüşmüştür.

Sedefkâr Mehmet Ağa tarafından inşa edilen kimi mezar yapıları arasında yakın ölçülere rastlanmış olsa da bu dönemde farklı boyut ve oranların kullanıldığı görülmüştür. III. Mehmet Türbesi (1608), Nakkaş Hasan Paşa Türbesi ve Güzelce Ali Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarının boyutları farklı olmakla birlikte pencere yüksekliğinin genişliğe oranı *1,6*'dır.

Kuyucu Murat Paşa Türbesi (1606) ve Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi (1600) medrese binasına bitişik inşa edilmişlerdir. Türbelerden Kuyucu Murat Paşa

[142] Pencere ölçüleri oran bakımından olmasa da Hüsrev Paşa Türbesi'yle yakınlık göstermektedir.

Türbesi'nin pencere açıklıklarında ve Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarında *1,6 - 1,7* oranları kullanılmıştır. Pencere ölçülerinde küçük farklılıkların dışında, Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin yola açılan pencereleri türbedeki diğer pencerelerden büyük tasarlanmıştır.

Destari Mustafa Paşa Türbesi ve Sadrazam Halil Paşa Türbesi pencere açıklıklarında yakın ölçü ve oranların kullanıldığı iki yapıdır. Pencere yükseklikleri Destari Mustafa Paşa'da 177 cm, Sadrazam Halil Paşa Türbesi'nde 173 cm iken her iki türbenin pencere genişlikleri 100 cm'dir. Türbelerin pencere yükseklikleri, Mimar Sinan türbeleri ile yakın olmakla birlikte Sinan dönemine göre daha geniş pencere açıklıklarına yer verilmiştir.

Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Boyutları		Pencere Yükseklik / Genişlik
		Yükseklik (Cm)	Genişlik (Cm)	
1610	Destari Mustafa Paşa Türbesi	173	100	**1,7**
1617	Sadrazam Halil Paşa Türbesi	177	100	**1,7**
1621	Sadrazam Güzelce Ali Paşa Türbesi	165	104	**1,6**
1606	Kuyucu Murat Paşa Türbesi	189	113	**1,7**
		194	120	**1,6**
		185	114	**1,6**
1610	Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa Türbesi	198	118	**1,7**
		194	117	**1,7**
1617	Sultan I. Ahmed Türbesi	277	158	**1,8**
		277	167	**1,7**
		280	167	**1,7**
		281	168	**1,7**
		279	**197**	**1,4**
		278	**187**	**1,5**
1623	Nakkaş Hasan Paşa Türbesi	208	132	**1,6**

Tablo 3.4.1 9: 17. Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı/ Sedefkar Mehmet Ağa Dönemi

Sedefkâr Mehmet Ağa döneminde, ilk olarak Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nde ön ve arka cephede farklı boyutlara pencere tasarımına yer verilmiştir. Sultan I. Ahmet Türbesi'nde ise her cephe için ayrı ölçülerde pencere açıklıkları tasarlamıştır. Pencere açıklıklarının yükseklikleri 277-282 arasında, genişlikleri 158-197 cm arasında değişmektedir. Kare planlı yapının en geniş pencere açıklıkları batı cephesi ile kuzey ve güney cephelerinin batıya yakın kısımlarında bulunmaktadır. Pencere açıklıklarının ölçüleri oranları da etkilemiş olup, alt sırada dar pencere açıklıklarında *1,7-1,8;* geniş pencere açıklıklarında *1,4 ve 1,5* oranına ulaşılmıştır. Cami cephelerindeki pencere açıklıklarının konu edildiği bir çalışmadan, Sultan I. Ahmet Türbesi'nin giriş cephesindeki pencere açıklıkları ile Sultan Ahmet Camii son cemaat yeri pencere açıklıklarında aynı ölçülerin kullanıldığı anlaşılmaktadır(Isleyen:1995, s.348). Her iki yapının giriş cephesindeki alt sıra pencere açıklıkları 277 cm yüksekliğinde ve 168,5 cm genişliğindedir.

Mimar Kasım Ağa'nın mimarbaşı olduğu dönemde inşa edilip günümüze ulaşan tek türbe Bayram Paşa Türbesi'dir (1634). Ayrıca Ayasofya Vaftizhanesi onun döneminde I. Mustafa için türbe haline dönüştürüldüğü bilinmektedir (Eyice:1979, s.767-808).

Üç yönde eyvanlarla genişletilmiş kare plan şemasına sahip Bayram Paşa Türbesi cephelerde, iki sıra pencere açıklığının dışında kasnak yüzeyine de pencereler açılmıştır. Yapının alt sıra pencere açıklıkları 188 cm yüksekliğinde, 112 cm genişliğindedir. Pencere yüksekliğinin genişliğe oranı *1,7'*dir.

Kasım Ağa				
		Pencere Boyutları		Pencere
Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Yükseklik	Pencere Genişlik	Yükseklik / Genişlik
1634	Bayrampaşa Türbesi	188	112	**1,7**
Mimarı Bilinmiyor.				
1648	Abdurrahmanpaşa Türbesi	187	112	**1,7**

Tablo 3.4.1 10: 17. Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı/ Kasım Ağa Dönemi

Bayram Paşa Türbesi pencere açıklıklarında tespit edilen ölçü ve oranlar, ilk olarak Mimar Sinan'ın son dönemlerinde Şah Huban Türbesi ile Piyale Paşa Türbesi pencere açıklıklarında; Davut Ağa döneminde Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi (1588) ve Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi (1599) pencere açıklıklarında karşımıza çıkmaktadır. Sedefkâr Mehmet Ağa döneminde Kuyucu Murat Paşa Türbesi'nin (1606) arka

cephelerindeki pencere açıklıklarında kullanılan bu ölçüler, Bayram Paşa Türbesi'nde ve daha sonra Eyüp'te inşa edilen Abdurrahman Paşa Türbesi'nin (1648) pencere açıklıklarında tekrar edilmiştir.

Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nin (1663) mimarı Mustafa Ağa olarak bilinmektedir. Yapı, plan şeması ve cephe düzenlemesi bakımından Sultan I. Ahmet Türbesi'nin bir tekrarıdır. Ancak burada her bir pencere sırasında tek bir pencere ölçüsü tekrar edilmiş olup cepheler arasında farklılık gösteren pencere boyutları söz konusu değildir. 262 cm yüksekliğinde, 163 cm genişliğindeki alt sıra pencere açıklıklarda, yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 olarak hesaplanmıştır.

Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi'nin mimarı Çuhadar Ömer ve Hacı Mustafa Ağa olarak bilinmektedir. Hekimoğlu Paşa Türbesi'nin (1734) mimarı ile ilgili ayrıca bir bilgiye rastlanmamıştır. 17. yüzyılda, pencere yüksekliklerinin genişliklere oranında Sedefkâr Mehmet Ağa döneminde bir değişim görülmüş daha sonra inşa edilen Bayram Paşa Türbesi'nde (1634) ve Abdurrahman Paşa Türbesi'nde (1648) tekrar klasik oranlara yakın oranlar uygulanmıştır. Hekimoğlu Ali Paşa Türbesi'nde, Sultan Ahmet Türbesi'nin batı cephesindeki pencere açıklıklarındaki orana yakın oranlar görülmekle birlikte, pencere genişliğinin yüksekliğinden daha geniş pencere açıklıklarına ilk kez bu yapıda rastlanmaktadır. Yapının pencere açıklıklarında, "*1,4" "1,5"* "*0,5", "0,6"*oranlarına ulaşılmıştır.

Tahir Ağa'nın mimarbaşı olduğu dönemde üçü sultan biri hanım sultan olmak üzere dört mezar yapısı inşa edilmiştir. Yapılardan, III. Mustafa Türbesi (1735) ve Sultan I. Mehmet Türbesi (1766) ongen, I. Abdülhamit Türbesi (1780) köşeleri pahlanmış kare, Gülbahar Hatun Türbesi (1766-67) ise sekizgen planlıdır. Sultan I. Mehmet Türbesi'nin ilk inşa edildiği dönemdeki plan şeması tam olarak bilinmemekle birlikte, sultan türbelerinde ongen plan şeması ilk kez Tahir Ağa dönemde karşımıza çıkmaktadır.

Gülbahar Hatun Türbesi'nin (1766-67) pencere açıklığında, Mimar Sinan'ın türbelerinde sıklıkla karşılaşılan *1,8* oranı kullanılmıştır. Pencere açıklıkları, 172 cm yükseklik, 95 cm genişlikleriyle de Mimar Sinan dönemiyle ve özellikle Hürrem Sultan Türbesi[143] ile yakınlık gösterir.

[143] Hürrem Sultan Türbesi pencere açıklıkları, 170 cm x 93 cm.

III. Mustafa Türbesi'nin (1735) pencere açıklıklarında ise, Mimar Sinan'ın son dönemlerde inşa ettiği türbelerden itibaren kullanılmaya başlayarak Davut Ağa ve diğer mimarlar tarafından devam ettirilen *1,6* ve *1,7* oranları tercih etmiştir. Pencere ölçüleri[144] Sultan Ahmet Türbesi'nin giriş ve yan cephelerdeki pencere ölçüleri ile yakınlık göstermiş olsa da önceki dönemlere oranla büyük boyutludur. Tahir Ağa'nın diğer türbelerinden farklı olarak yola açılan batı cephesi pencereleri biçimsel özellikleri ve büyük boyutlarıyla diğer cephelerden ayrılır.

I. Abdülhamit Türbesi köşe pencerelerinde yukarıdaki oranlara yakın *1,7* oranı kullanılmıştır. I. Abdülhamit Türbesi'nin cephe pencerelerinde ve Sultan II. Mehmet (Fatih) Türbesi pencere açıklıklarında *1,9* ve *2,0* oranları kullanılır.

TAHİR AĞA					
Plan	Tarih	Mezar Yapısı	Pencere Boyutları		Oran
			Pencere Yükseklik (Cm)	Pencere Genişlik (Cm)	
Ongen	1763	Sultan III. Mustafa Türbesi	225	135	**1,7**
			274	167	**1,6**
	1766-67	Sultan I. Mehmet Türbesi	224	115	**1,9 – 2,0**
Kare	1780	Sultan I. Abdülhamit Türbesi	230	135	**1,7**
			232	116	**2,00**
Sekizgen	1766-67	Gülbahar Sultan Türbesi [145]	172	95	**1,8**

Tablo 3.4.1 11: 18. Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı/ Tahir Ağa Dönemi

Tahir Ağa dönemi mezar yapılarında, pencere oranlarının dışında bazı ölçülerin de tekrar edildiği görülmüştür. I. Abdülhamit Türbesi'nin köşe pencereleri ile III. Mustafa Türbesi'nin arka cephelerdeki pencere açıklıkları 135 cm genişliğiyle, I. Abdülhamit Türbesi ana cephelerdeki pencereleri ile Sultan II. Mehmet (Fatih) Türbesi pencere açıklıkları 115-116 cm genişliğiyle ölçülerin tekrar edildiği türbelerdir.

Tahir Ağa döneminde inşa edilen camilerden Ayazma Camii alt sıra pencere açıklıklarında Gülbahar Hatun Türbesi'nin pencere açıklıklarına yakın *1,8* oranı kullanılmıştır. Pencere açıklıkları 206 - 207 cm yüksekliğinde 113 cm genişliğindedir.

[144] III. Mustafa Türbesi batı cephesi pencere ölçüleri 274 cm x 167 cm. Sultan Ahmet Türbesi 277 x 167, 281 x 168.
[145] Hürrem Sultan Türbesi 170 x 93 (1,8)

Pencere genişlikleri 114 – 115 cm olarak değişen Laleli Camii'nde ise pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 2,0'dir.

19. yüzyıl ve sonrasında inşa edilen mezar yapıların pencere açıklıklarında *1,8* ile *4,8* arasında değişen farklı oranlara ulaşılmıştır. Beş mezar yapısının cephelerinde farklı boyutlarda pencere açıklıklarına yer verildiği görülmüştür.

Tarih	Mezar Yapısı	**Pencere Yüksekliğinin Genişliğe Oranı**			
1800	Şah Sultan Türbesi	**1,8**			
1817	Nakşıdil Sultan Türbesi	**2,0**			
1839	Sultan II. Mahmut Türbesi	**2,0**			
1817	Gulustu Sultan Türbesi	**2,0**			
1855	Koca Husrev Paşa Türbesi	**2,3**			
1860	Mustafa Reşid Paşa Türbesi	**3,1**	**4,5**		
1861	Sultan Abdülmecit Türbesi	**2,0**			
1868	Keçecizade Fuat Paşa Türbesi	**2,3**			
1883	Mahmut Nedim Paşa Türbesi	**2,4**			
1893	İbrahim Ethem Paşa Türbesi	**2,6**	**4,1**	**2,4**	**4,8**
1849	Adile Sultan Türbesi	**1,4**			
1900	Ahmet Cevad Paşa Türbesi	**3,00**	**2,7**	**3,8**	
1913-14	Sultan Reşat Türbesi	**1,8**	**2,4**		

Tablo 3.4.1 12: 19. ve 20. Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Boyut ve Oranı

3.4.2. Cephenin Pencere Açıklıklarına Oranı

Bursa'da 14. ve 15. yüzyılda inşa edilen mezar yapıları içerisinde Çelebi I. Mehmet Türbesi (1921) 13.56 m cephe yüksekliğiyle (saçak seviyesine kadar) ayrıcalıklı bir yere sahipken diğer mezar yapılarında cephe yükseklikleri 4.70 m. ile 7.40 m arasında değişmektedir. Tüm cephelerin metrekarelerinin toplanmasıyla elde edilen cephe alanlarının toplamının en yüksek olduğu mezar yapıları 887,37 m² cephe alanı ile Çelebi I. Mehmet Türbesi'nde (1421); 355.91 m² ile Sultan I. Bayezid (Yıldırım) Türbesi, 249, 10 m² ile Sultan II. Murat Türbesi (1446) ve 286,92 m² ile Kara Mustafa Paşa Türbesi'dir. Diğer türbelerde bu alan 193-32 m² ile 94,53 m² arasında değişmektedir. Cephelerde pencere açıklıklarının kapladığı toplam alanın en yüksek olduğu mezar yapıları 23,39 m² ile Çelebi I. Mehmet Türbesi'nde m² (1421), 24,40 m² ile Sultan I. Bayezid (Yıldırım) Türbesi'dir. Her iki türbede pencere açıklıklarının kapladığı alan birbirine oldukça yakındır. Cephe alanları farklı olmasından dolayı

toplam cephe alanının pencere alanına oranı Sultan I. Bayezid (Yıldırım) Türbesi'nde 15,2; Çelebi I. Mehmet Türbesi'nde 37,9 olarak hesaplanmıştır.

Tarih	Türbe	Plan	Pencere Düzeni		Toplam Alan M²	Toplam Açıklık M²	Toplam Alan / Pencere Açıklıklarının Toplam Alanı
1406	I. Bayezid Türbesi	Kare	Tek Sıra Ve Kasnak	5,59	284,16	16,81	16,9
1421	Çelebi I. Mehmet Türbesi	Sekizgen	İki Sıra Ve Kasnak	13,56	**887,368**	**23,39**	**37,9**
1449	Hatuniye (Huma) Hatun Türbesi	Altıgen	İki Sıra	6,94	**182,32**	**9,81**	**18,6**
1450	Abdal Mehmet Türbesi	Kare	İki Sıra	5,19	168,16	8,85	19,0
1451	Azeb Bey Türbesi	Kare	İki Sıra	6,41	**193,32**	**16,98**	**11,4**
1446	II. Murad Türbesi	Kare	Tek Sıra	5,30	249,1	15,09	16,5
1451	Şehzade Alaaddin Türbesi	Kare	Tek Sıra Ve Kasnak	5,58	124,87	7,47	16,7
1461	Hamza Bey Türbesi	Sekizgen	Tek Sıra Ve Kasnak	6,47	228,26	6,21	36,8
1477	Kara Mustafa Paşa Türbesi	Kare	İki Sıra Ve Kasnak	7,26	286,92	20,83	13,8
15. yy. 2. yarısı	Karıştıran Süleyman Bey Türbesi	Kare	İki Sıra	5,48	135,19	7,46	18,1
1487	İnegöl İshak Paşa Türbesi	Altıgen	İki Sıra	7,05	230,18	11,78	19,5
	Cem Sultan Türbesi	Altıgen	İki Sıra Ve Kasnak	7,19	302,56	13,98	21,6
15. yy. 4.çeyreği	Gülşah Hatun Türbesi	Kare	Tek Sıra Ve Kasnak	3,80	98,95	7,37	13,4

Tablo 3.4.1 13: 15. Yüzyıl Bursa Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı

Mezar yapılarında pencere açıklıklarının kapladığı toplam alana bakıldığında yapılar arasında yakınlıklar görülmektedir. Ancak yapıların cephe alanlarının farklı oluşu cephe alanının pencere alanına oranında 38,0 ile 8,2 arasında değişen farklı değerlere ulaşılmasına neden olmuştur. Belirli bir oranın varlığından söz edilememiş olsa da mezar yapılarının önemli bir bölümünde 19,5 ile 15,2 arasında değişen oranlara rastlanmıştır.

15. yüzyılda Edirne'de ve İstanbul'da inşa edilen mezar yapıları içerisinde, Hüseyin Çelebi (Darül Hadis) Türbesi'nde pencere açıklıklarının toplam alanı 4.48 m² iken Davut Paşa Türbesi'nde (1500) 28,16 m²'dir. Bu iki mezar yapısı dışındaki 15. yüzyıl İstanbul ve Edirne'deki mezar yapılarında pencere açıklıklarının toplamının 13,33 m² ile 16,96 m² arasında değiştiği görülmektedir.[146] Toplam cephe alanının pencere alanına oranında 10,2 ile 20,4 arasında değişen değerlere ulaşılmıştır.

İstanbul'da 16. yüzyılda Mimar Sinan'dan ikisi Bayezid Külliyesi'nde, ikisi Sultan I. Selim Külliyesi'nde olmak üzere dört mezar yapısı inşa edilmiştir. Yapılar içerisinde Sultan I. Bayezid Türbesi büyük boyutlu pencere açıklıklarının kapladığı alanla diğer yapılardan ayrılmaktadır.

		Toplam Cephe Alanı	Toplam Pencere Açıklık Alanı	Toplam Cephe Alanının Pencere Açıklık Alanına Oranı
1512-	Sultan II. Bayezid Türbesi	373,24	29,15	12,8
1512	Selçuk Sultan Türbesi	210,3	20,4	10,3
1522	Sultan I. Selim Türbesi	300,56	22,19	13,5
1522	Şehzadeler Türbesi (Sultan I. Selim Külliyesi)	265,02	18,96	13,5
Tablo 3.4.1: 16. Yüzyılın 1. Çeyreğine Ait İstanbul'daki Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı				

Selçuk Sultan Türbesi, Sultan I. Selim Türbesi ve Şehzadeler Türbesi (Sultan I. Selim Külliyesi) cephelerinde pencere açıklıklarının toplam alanı 22,19 ile 18,96 arasındadır. Cephe alanının pencere alanına oranı ise 10,3 ile 13,5 arasında değişmektedir.

[146] Rum Mehmet Paşa Türbesi 16,96 m²; Mahmut Paşa Türbesi 14,24 m²; Beylerbeyi Türbesi 13,33 m².

Mimar Sinan dönemi türbelerinde, toplam cephe alanının pencere alanına oranı 13,2 ile 5,7 arasında değişmektedir. Cephe ve pencere alanları birbirinden farklı olmakla birlikte türbelerin önemli bir bölümünde 7,9 ile 7,0 arasında değişen oranlara rastlanmıştır.

		Toplam Cephe Alanı	Toplam Pencere Açıklık Alanı	Toplam Cephe Alanının Pencere Açıklık Alanına Oranı
1583	Nişancı Feridun Ahmet Paşa Türbesi	183,70	13,88	13,2
1558	Kara Ahmet Paşa Türbesi	293,83	24,18	12,2
1566	Kanuni Sultan Süleyman Türbesi	618,46	51,26	12,1
1557	Hürrem Sultan Türbesi	418,50	36,44	11,5
1572	Pertev Paşa Türbesi	214,88	19,11	11,2
1541	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	250,28	24,19	10,3
1545	Hüsrev Paşa Türbesi	362,74	35,85	10,1
1580	Zal Mahmut Paşa Türbesi	333,76	42,19	7,9
1580	Kılıç Ali Paşa Türbesi	219,15	27,81	7,9
1576	Sultan II. Selim Türbesi	597,08	78,03	7,7
1573	Piyale Paşa Türbesi	202,98	26,58	7,6
1587	Nişancı Mehmet Paşa Türbesi	155,86	20,44	7,6
1580	Şah Huban Türbesi	156,56	21,72	7,2
1576	Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi	113,93	16,26	7,0
1560	Rüstem Paşa Türbesi	186,42	26,67	7,0
1570	Şehzadeler Türbesi (Ayasofya)	191,44	28,27	6,8
1543	Şehzade Mehmet Türbesi	374,99	55,90	6,7
1580	Şemsi Ahmet Paşa Türbesi	88,94	15,50	5,7

Tablo 3.4.2: Mimar Sinan Dönemi Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı

Davut Ağa'nın türbelerinde, cephelerdeki pencere açıklık oranının arttığı görülmektedir. Bu artışta, pencere boyutlarının büyümesi kadar kenar sayısı artan türbelerde pencere açıklıklarının daha sık yerleştirilmesi de etkili olmuştur. Bu dönem türbelerinin önemli bir bölümünde, cephe alanının pencere alanına oranının 7,0'ın altına düşmüştür. Mimar Dalgıç Ahmet döneminde az sayıda mezar yapısı inşa edilmiş olmakla birlikte Davut Ağa dönemi türbeleriyle yakın açıklık oranları tespit edilmiştir.

		Toplam Cephe Alanının Pencere Açıklık Alanına Oranı	Toplam Cephe Alanı	Toplam Pencere Açıklık Alanı
1582	Siyavuş Paşa Türbesi	470,06	44,63	10,5
1585	Mehmet Ağa Türbesi	195,72	31,98	6,1
1588	Mirmiran Mehmet Paşa Türbesi	230,87	27,11	8,5
1593	Cerrah Mehmet Paşa Türbesi	215,13	31,81	6,8
1594	Koca Sinan Paşa Türbesi	278,74	41,40	6,7
1595	Ferhat Paşa Türbesi	406,20	64,35	6,3
1599	Kapıağası Gazanfer Paşa Türbesi	207,62	50,14	4,1
1600	Sultan III. Murad Türbesi	936,56	153,32	6,1

Tablo 3.4.3: Davut Ağa Dönemi Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı

		Toplam Cephe Alanının Pencere Açıklık Alanına Oranı	Toplam Cephe Alanı	Toplam Pencere Açıklık Alanı
1603	Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi	282,93	35,32	8,01
1608	Sultan III. Mehmet Türbesi	866,79	131,95	6,57

Tablo 3.4.4: Mimar Dalgıç Ahmet Dönemi Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı

Sedefkar Mehmet Ağa döneminde, devlet adamları için inşa edilen türbelerde toplam cephe alanın pencere açıklıklarına oranı Mimar Davut Ağa ile Mimar Dalgıç Ağa döneminde inşa edilen devlet adamı türbeleriyle yakındır.

Sultan I. Ahmet Türbesi kendinden önceki sultan türbelerine oranla geniş cephe alanlarına sahip olmasına rağmen pencere alanının da arttırılmasıyla cephe alanının pencere alanına toplamda 4,7 olarak hesaplanmıştır. Sultan I. Ahmet Türbesi'nin plan şemasının ve cephe düzeninin tekrar edildiği Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi'nde bu oran cephe alanının yüksekliğine bağlı olarak 5,4 olarak hesaplanmıştır. 17. yüzyılın ortalarında inşa edilen Bayram Paşa Türbesi eyvanla genişletilmiş yüksek alana sahip cephelerinde çok sayıda pencere açıklığına yer verilerek pencere oranının fazla olduğu türbe yapılarından biridir. Mimar Kasım Ağa'nın eseri olan bu türbede cephe yüksekliğinin genişliğe oranı sebil yapısıyla kapatılmadığı düşünüldüğünde 5,0 olarak hesaplanmıştır.

		Toplam Cephe Alanının Pencere Açıklık Alanına Oranı	Toplam Cephe Alanı	Toplam Pencere Açıklık Alanı
1606	Kuyucu Murat Paşa Türbesi	173,23	23,49	7,4
1608	Sultan III. Mehmet Türbesi	866,79	131,95	6,6
1610	Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi	169,18	29,77	5,7
1617	Sultan I. Ahmed Türbesi	827,97	174,69	4,7
1617	Sadrazam Halil Paşa Türbesi	176,99	33,71	5,3
1610	Destari Mustafa Paşa Türbesi	220,8	28,03	7,9
1623	Nakkaş Hasan Paşa Türbesi	329,84	45,19	7,3

Tablo.3.4.5: Sedefkar Mehmet Ağa Dönemi Mezar Yapılarında Cephe Alanının Pencere Alanına Oranı

18. yüzyıldan itibaren cephelerdeki pencere açıklık alanı pencere boyutlarındaki çeşitlilikle birlikte cephe alanlarında farklılık göstermektedir. Mimar Tahir Ağa döneminde inşa edilen Sultan I. Abdülhamit Türbesi'nde cephe alanının pencere alanına oranı 3,8 olarak hesaplanırken bu oran aynı mimara Sultan III. Mustafa Türbesi'nde ve Sultan II. Mehmet Türbesi'nde 7,0 ve 7,5; Gülbahar Hatun Türbesi'nde ise 9,4'dür.

3.5. Mezar Yapılarının Pencere Tasarımlarını Şekillendiren Diğer Etkenler

"Mezar Yapılarının Pencere Tasarımlarını Şekillendiren Diğer Etkenler" başlığı altında ilk bölümde, Osmanlı dönemine başkentlik yapmış üç şehirdeki mezar yapıları birbiriyle karşılaştırılarak pencere tasarımlarındaki bölgesel özellikler belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde mezar yapılarındaki pencere açıklıkları külliye ölçeğinde değerlendirilmiştir. Pencere açıklıklarının tasarımında, külliyede kendisinden önce inşa edilmiş mezar yapılarının etkisini saptayabilmek için farklı dönemlerde farklı statülerdeki kişiler için inşa edilmiş mezar yapılarının bulunduğu külliyeler seçilmiştir.

3.5.1. Mezar Yapılarındaki Pencere Açıklıklarının Yerel Etkiler Bağlamında Karşılaştırılması

Üç başkenten, Bursa ve Edirne'de 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen süre içerisinde, tez kapsamına alınabilecek mezar yapısı bulunmamaktadır. Bu nedenle belirli dönemlerle sınırlı kalınarak karşılaştırma yapılabilmiştir.

15. yüzyılda Bursa'da on beş, Edirne'de iki, İstanbul'da üç mezar yapısı inşa edilmiştir. Bursa'daki türbelerin onu kare, üçü altıgen, ikisi sekizgen planlıdır. Edirne ve İstanbul'daki mezar yapıları sekizgen planlıdır.

Bursa'da çini kaplamalı Yeşil Türbe (1421) dışında yapıların ana malzemesi kesme taş ve tuğla oluşturulmuş almaşık yapıdadır. Edirne'de tez kapsamı dışında kalan mezar yapılarında almaşık duvar görülmekle birlikte[147] ele alınan mezar yapılarının ana malzemesi kesme taştır. İstanbul'daki üç türbenin de ana malzemesi kesme taş olup, Mahmut Paşa Türbesi (1473-74) üst bölümü çini panolarla kaplıdır.

15. yüzyılda inşa edilen türbelerin pencere açıklıklarına bakıldığında, istisna yapılar dışında Bursa ve Edirne'deki türbelerin pencere açıklıklarının İstanbul'daki türbelere oranla büyük boyutlu olduğu söylenebilir. İstanbul'da Rum Mehmet Paşa Türbesi ve Mahmut Paşa Türbesi'nin pencere açıklıkları 123 – 125 cm yüksekliğinde, 72 – 78 cm genişliğindedir. Bu ölçülere en yakın pencere açıklığı 120 cm yüksekliğinde 76 cm genişliğiyle Muradiye Külliyesi'nde bulunan Hatuniye Türbesi'nde bulunmaktadır. Bursa'daki türbelerin çoğunlukla kare planlı olmaları, çokgen planlı türbelerde de geniş cephelerin olması ve cephelerde tek sıra pencere düzenlemesinin yaygın oluşu pencere açıklıklarının ölçülerini etkilemektedir. Yakın zamanda restore edilmiş olan Edirne'deki Beylerbeyi Türbesi'nin pencere açıklıklarının Bursa'daki türbelerin ölçülerine daha yakın oldukları söylenebilir.

Pencere yüksekliğinin pencere genişliğine oranı Bursa'daki on üç türbeden sekizinde *1,5-1,6* arasında değişirken, 2,0– 2,3[148], *1,7, 1,4* oranlarına birer yapıda rastlanmıştır. İstanbul'daki türbelerinde pencere yüksekliğinin pencere genişliğine oranı daha yüksek olup *1,6* ile *1,7* arasında değişmektedir. Edirne'deki iki türbede *1,4* ve *1,5* oranlarına ulaşılmıştır.

[147] Tütünsüz Baba Türbesi (Rıdvani Ahmet Bey Türbesi,1499)
[148] Sultan I. Bayezid Türbesi ve Gülçiçek Hatun Türbesi

Cephelerdeki pencere açıklıklarının oranına bakıldığında, Bursa'daki türbelerin cephelerinde İstanbul'daki türbelere oranla pencere açıklıklarının daha az yer kapladığı görülmektedir. Bursa'da pencere boyutlarının büyük olmasına rağmen, türbe cephelerinin geniş olması ve cephelerde mihraptan dolayı bazı cephelerin açıklıksız bırakılması boşluk alanının az olmasına neden olmuştur.

16. yüzyılda İstanbul'daki türbeler Bursa'daki türbelerden sayıca fazladır. Edirne'de bu döneme ait tez kapsamına giren yapı bulunmamaktadır. İstanbul'daki türbeler hanedan ailesine mensup kişiler ve devlet adamları için inşa edilmişken, Bursa'daki türbelerin sadece hanedan ailesi için inşa edildiği görülmektedir. Bir önceki döneme kıyasla Bursa'da kare planlı türbelerin sayısı azalmıştır. İstanbul'daki türbelerde belirli bir döneme kadar sekizgen plan şeması uygulanmaya devam etmekle birlikte, sayıları az da olsa kare ve altıgen plan şemasına da yer verilmiştir.

Bursa'da, 16. yüzyılda inşa edilen sekiz mezar yapısındaki pencere yüksekliklerinin genişliklere oranı, üç yapıda 1,4; diğer üç yapıda 1,5; birer yapıda 2,0 ve 1,7 olarak tespit edilmiştir. Bu yapılarda, pencere açıklıklarının genişlikleri 91 cm, 96 - 99 cm, yükseklikleri 137-139, 146-147 cm'dir. İstanbul türbelerinin pencere açıklıkları ile karşılaştırıldıklarında genişliklerinin fazla yüksekliklerinin düşük olduğu görülmektedir.

16. yüzyıl Bursa türbeleri içerisinde Şehzade Mahmut Türbesi (1506) ve Şehzade Mustafa Türbesi (1573) pencere açıklıkları bakımından farklı özellikler göstermektedir. Şehzade Mahmut Türbesi'nin mimarı ile ilgili, bazı araştırmacılar Pirinç Hanı'nın yapımı sırasında Bursa'da bulunan Yakup Şah b. Sultan Şah ve yardımcısı Ali Ağa olduğu bazı araştırmacılar tarafından ise Yakup Şah olduğu ileri sürülmektedir. Türbelerden, Şehzade Mahmut Türbesi'nde ve Şehzade Mustafa Türbesi'nde diğer türbelere oranla arttığından pencere açıklıklarında 1,7 oranları görülmektedir.

İstanbul'daki 16. yüzyıl türbeleri içinde bir türbe dışında pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı 1,6 ve onun üstündedir.[149] Mimar Sinan döneminde pencere genişlikleri 15. yüzyıl Bursa türbelerinde olduğu gibi 90 – 93 cm ölçülerine

[149] Kapı Ağası Hüseyin Ağa Türbesi kesme taş ve tuğla malzeme kullanılarak yapılmış olup pencerelerinde 1,4 oranı hesaplanmıştır.

yakın olsa da, pencere yükseklikleri arttırılarak 1,8 – 1,9 ve üstünde oranlara sahip pencere açıklıkları tasarlanmıştır.

3.5.2. Külliye İçinde Yer Alan Mezar Yapılarında Pencere Açıklıklarının Karşılaştırılması

Muradiye Külliyesi'nde biri Sultan II. Murat'a ait olmak üzere hanedan ailesine mensup kişiler için inşa edilmiş on bir türbe yapısı bulunmaktadır. Türbelerden II. Murad Türbesi (1446), Hatuniye Türbesi (1449), Şehzade Alaeddin Türbesi (1451), Gülşah Hatun Türbesi 15. yüzyılda; Şirin Hatun Türbesi (1500), Şehzade Mahmut Türbesi (1506), Şehzade Ahmet Türbesi (1514), Mükrime Hatun Türbesi (1517), Gülruh Hatun Türbesi (1527) , Cem Sultan Türbesi (1479), Şehzade Mustafa Türbesi (1573) 16. yüzyılda inşa edilmiştir.

Altı türbe kare, iki türbede altıgen, iki türbede sekizgen planlıdır. Külliye içerisinde kare planlı ilk türbeler, birbirine bitişik inşa edilen II. Murad Türbesi (1446) ve Şehzade Alaeddin Türbesi'dir (1451). Sonraki tarihlerde bu plan tipi külliye içerisinde sadede kadın türbelerinde tercih edilmiştir. Bu plan tipindeki türbelerin cephe ve kasnak yükseklikleri Gülşah Hatun Türbesi dışında birbirine yakındır.[150] Yükseklikler cephelerde 5,13 m ile 5,74 m arasında, kasnaklarda 2,57 m ile 3,17 m arasında değişmektedir. 16. Yüzyılda inşa edilen türbelerin kasnak yükseklikleri 15. yüzyıla oranla fazladır. Cephe genişliği bakımından II. Murad türbesi geniş cephesiyle diğer kare planlı türbelerden ayrılır. Diğer türbelerin genişliklerinde ise büyük bir boyut farkı söz konusu değildir.

Kare planlı türbelerin cephelerinde tek sıra pencere düzenlemesi bulunmaktadır. Cephelerin dışında kasnak pencereleri ya da tepe penceresiyle de iç mekân aydınlatılmaktadır. 15. yüzyılda inşa edilen kare planlı türbelerden II. Murat Türbesi 173 cm genişliğinde 109 cm yüksekliğindeki pencere açıklıklarıyla diğer türbelerden ayrılır. Külliye içerisindeki türbe yapılarında bu ölçülerde pencere açıklığına yer verilmezken, Muradiye Camii pencere boyutlarına yakın olduğu, cami pencerelerinin konu edildiği bir çalışmadan öğrenilmektedir. Caminin pencere açıklıkları 179 cm yüksekliğinde 109 cm genişliğindedir.

[150] Gülşah Hatun Türbesi, 380 cm cephe, 257 cm kasnak yüksekliğine sahiptir.

II. Murat Türbesi dışındaki kare planlı beş türbenin pencere açıklıklarında yakın ölçüler kullanılmıştır. Pencere yükseklikleri 137 cm – 139 cm arasında değişmektedir. Pencere genişlikleri 15. yüzyılda inşa edilen türbelerde 90 cm, 16. yüzyılda bir türbe dışında 96 – 98 cm'dir. Pencere açıklıklarında 15. yüzyılda *1,533, 1,544* oranı, 16. yüzyılda *1,505, 1,424, 1,414* olmak üzere yakın oranlar kullanılmıştır.

Altıgen planlı Hatuniye (Huma Hatun) Türbesi (1449) külliye içerisindeki ilk çokgen planlı türbedir. 15. yüzyıla tarihlendirilen türbenin pencere açıklıkları 120 cm yükseklik, 76 cm cem genişliğinde olup, pencereler 16. yüzyıl çokgen planlı türbelerine oranla küçük boyutludur. Pencere açıklıklarında *1,6* oranı kullanılmıştır. 16. yüzyıl çokgen planlı türbelerinden Şehzade Mahmut Türbesi'nde ve Şehzade Mustafa Türbesi'nde pencere genişlikleri aynı yüzyılda inşa edilen kare planlı türbelere yakındır. Pencere genişlikleri 98 – 99 cm ölçülerindedir. Geniş bakımından bütünlük sağlanmaya çalışılmışsa da pencere yükseklikleri artmıştır. Oranlar bu nedenle farklıdır.[151]

Külliyede çokgen planlı diğer türbe yapısı altıgen planlı Cem Sultan Türbesi'dir. Çokgen planlı olmasına rağmen külliyedeki diğer türbelerden daha geniş cephe alanına sahiptir. Türbenin pencere açıklıklarında diğer türbelerle bütünlük oluşturma amacı gözetilmemiştir. 117 cm genişliğinde 151 cm genişliğindeki pencere açıklıklarında *1,3* oranı hesaplanmıştır.

Şehzade Külliyesi'nde ise tez kapsamında alınmış altı türbe yapısı bulunmaktadır. Külliyedeki ilk türbe, külliye ile birlikte Mimar Sinan tarafından inşa edilen Şehzade Mehmet Türbesi'dir (1543-44). Külliyedeki ikinci türbede yine Mimar Sinan tarafından inşa edilmiş Rüstem Paşa Türbesi'dir. Her iki türbede sekizgen planlıdır. Yükseklik açısından Rüstem Paşa Türbesi, Şehzade Mehmet Türbesi'nden oldukça alçak tasarlanmıştır. Şehzade Mehmet Türbesi 10,19 m, Rüstem Paşa Türbesi 6,92 m cephe yüksekliğine sahiptir.

Her iki türbe iki sıralı pencere düzenlemesine sahiptir. Şehzade Mehmet Türbesi'nde cephelerde toplam dört, Rüstem Paşa Türbesi'nde ise iki pencere açıklığı yer almaktadır. Şehzade Mehmet Türbesi'nin pencerelerinde *2,1* oranı kullanılmıştır. Bu oran, Mimar Sinan'ın inşa ettiği türbelerde çok fazla karşılaşılan bir oran değildir. Pencere genişliklerinde, diğer türbelerine yakın bir ölçü kullanırken, pencere

[151] Şehzade Mustafa Türbesi (1573) 1,6, 1,7. Şehzade Mahmut Türbesi (1506) 1,7.

yükseklikleri bu türbe için arttırılmıştır.[152] Rüstem Paşa Türbesi pencere açıklıklarında, *1,9* oranı kullanılmıştır.

Türbelerdeki, toplam cephe alanı ve toplam pencere alanı birbirinden farklı olmakla birlikte toplam alanın cephe alanına oranı Şehzade Mehmet Türbesi'nde *6,7;* Rüstem Paşa Türbesi'nde *7,0* olmak üzere yakın değerlerdedir.

17. yüzyılda külliyeye sırasıyla Hatice Sultan Türbesi, Şehzade Mahmut Türbesi (1603), Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi (1603) ve Destari Mustafa Paşa Türbesi (1610) inşa edilmiştir. Hatice Sultan Türbesi, kenarları eşit olmayan altıgen plan şemasındadır. Türbenin pencere açıklıklarında farklı oran ve boyutlar kullanılmakla birlikte, pencereleri arasında Mimar Sinan'ın pencere açıklıklarıyla yakınlık gösteren boyutlara sahip *1,8, 1,9* oranlarının kullanıldığı açıklıklar vardır.

Dalgıç Ahmet tarafından inşa edilen Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi 9,98 m yüksekliğindedir. Hazirenin girişinde inşa edilen türbe yükseklik açısından Şehzade Mehmet Türbesi ile yakın seviyededir. Pencere açıklıklarında Mimar Sinan türbelerine yakın 1,814 oranı tercih edilmiştir.

Destari Mustafa Paşa Türbesi, camiye girişin de sağlandığı batıdaki avlu kapısının yanında Sedefkâr Mehmet Ağa tarafından inşa edilmiştir. Türbe, 5,38 m külliyedeki alçak türbeler arasındadır. Türbenin alt sıra pencere açıklıklarında diğer türbelerden farklı 1,7 oranı kullanılmıştır.

[152] Şehzade Mehmet Türbesi pencere ölçüleri: 190 x 92

4. SONUÇ

14. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimini kapsayan çalışmada, Bursa, Edirne ve İstanbul'da bulunan; sultan, hanedan ailesine mensup kişilere ve devlet adamlarına ait doksan yedi anıt mezar yapısının cepheleri ve pencere açıklıkları yerinde incelenmiştir.

Osmanlı cephe mimarisinde, pencere açıklıklarının önemli bir tasarım elemanı olduğu bilinmektedir. Her ne kadar giriş cephelerini ön plana çıkaran kapı açıklıkları gibi bir anıtsallıktan söz edilemese de geri kalan tüm cephelerin şekillenmesinde önemli rol oynayarak cephelerin uzaktan algılanmasını sağlamışlardır.

İç mekânın aydınlatılması, havalandırılması ve dış çevreyle bağlantısını sağlayan pencere açıklıkları; mezar yapılarında iç mekana girilmeden mezarın dışarıdan ziyaret edilmesine imkan verdiği için diğer yapı türlerinden farklı bir işlev kazanmıştır. Ziyaret penceresi olma misyonunu üstlenen alt sıra pencere açıklıklarının tasarımında ve cepheye yerleştirilmesinde bu amacın dönem farkı olmaksızın göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı mimarisinde türbe pencere açıklıklarında kronolojiye bağlı değişim ve gelişim izlenebilmekle birlikte türbenin bulunduğu yer ve topografya özellikleri, çevresindeki yapıların mimari üslubu, yaptıran veya adına yapılan kişinin statüsü yapının plan şemasında, boyutlarında ve cephe özelliklerinde etkili olmuştur. Bu durum türbelerin pencere tasarımına yansımıştır.

Yerinde incelemiş olduğumuz yapıların günümüze kadar yangın, deprem vb. nedenlerden ötürü kimi zaman tahribata uğradığı ve onarım geçirdiği bilinmektedir. Bu onarımlar sonrasında pencere açıklıklarının boyutlarının değişmesi mümkündür. Buna rağmen çalışmamız sonucunda pencere açıklıklarını dönemlerine ve bulundukları bölgeye göre gruplandırdığımızda belirli bir ölçü ve oranın varlığından söz edilebilmektedir.

Üç başkentle sınırlandırdığımız tez çalışmamızda en erken tarihli türbe yapıları Bursa ve Edirne'de yer almaktadır. Bursa ve Edirne'de 16. – 19. yüzyıl arasında tez kapsamında değerlendirebileceğimiz türbe yapısının bulunmayışı bu tarih aralığında üç başkent arasında karşılaştırma yapılmasına olanak vermezken şehirleri başkent oluş

sıralarına incelendiğinde tarihsel gelişimle paralellik gösteren değişim ve gelişim takip edilebilmektedir.

Erken dönem örneklerinden itibaren pencere açıklıklarının konumları değerlendirildiğinde, yapıların ana beden duvarlarına iç mekânın görülebileceği şekilde yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. 14. yüzyıla tarihlendirilen dörtgen planlı Lala Şahin Paşa Türbesi ve İznik Çandarlı Halil Paşa Türbesi'nin özgün cephe tasarımlarında bir cephenin sağır bırakılırken, pencere açıklıklarının giriş cephesinde kapının iki yanına, güney cephesine ve sandukanın baş kısmının kolaylıkla görülebildiği batı cephesinde yerleştirilmiştir. Ayrıca, Lala Şahin Paşa Türbesi'nde batı cephesi pencere açıklığı diğer cephelerdeki pencere açıklıklarından daha geniş tasarlanmıştır. 15. yüzyılda Bursa'da inşa edilmiş dörtgen planlı yapılarda sağır cephe bırakılmazken, cephe genişliğinin yeterli olduğu mezar yapılarında kapı açıklığının iki yanında da pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Bu dönem, Bursa'da ve Edirne inşa edilen çokgen planlı mezar yapıların güneydoğu cepheleri, iç mekanda mihrap bulunmasından dolayı alt sırada sağırdır. Çokgen planlı mezar yapılarının diğer cephelerinde, tek bir düzen çerçevesinde pencere açıklıkları yerleştirilerek dış çevreyle iç mekanın bağlantısı sağlanmıştır. İstanbul'da 15. ve 16. yüzyılda, özellikle sultan ve hanedan ailesine mensup kişiler için inşa edilen mezar yapılarının, camilerin mihrap yönüne gelecek şekilde konumlandırıldıkları görülmektedir. Tüm cepheleri avluya bakan bu yapılarda, pencere açıkları tüm yönlerden iç mekânın görüleceği şekilde yerleştirilmiştir. 16. yüzyılın dörtgen planlı mezar yapılarında kapının bir ya da iki yanında pencere açıklıklarının yerleştirilmesine devam edilse de Şemsi Ahmet Paşa Türbesi (1580) gibi küçük boyutlu yapılarda cephe alanının yeterli olmamasından dolayı bu mümkün olamamıştır. 16. yüzyıl sonlarından itibaren, mezar yapısının avlu içindeki konumları değişerek bir cephelerinin yol üzerinde yer almasına önem verilmiştir. Bu durum, cepheler arasında farklı pencere tasarımlarını beraberinde getirmiştir. Pencere açıklıklarının cepheler arasında farklılık göstermesi, 18. yüzyıldan itibaren pencere gruplandırmalarına yansıyarak devam etmiştir. Özellikle 19. ve 20. yüzyılda, malzeme seçimi, pencere sayısı ve bezeme detaylarıyla, yol üzerinde yer alan ya da batı yönüne bakan bir cephenin ön plana çıkarıldığı diğer cephelerin daha yalın tutulduğu mezar yapılarının sayısı artmıştır.

Tarihsel gelişim içinde pencere açıklıklarının boyut ve oranları ele alındığında, 14. ve 15. yüzyıl Bursa türbelerinin pencere açıklıklarında sonraki dönemlere kıyasla farklı

değerlere ulaşılmıştır. Türbenin inşa edildiği yerin topografyası, geçirmiş olduğu onarımlar ve statüye bağlı değişen türbe boyutları, pencere açıklıklarının boyut ve oranlarını etkilemiş olsa da türbelerin önemli bir bölümünün alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğine oranı 1,5-1,6 olarak hesaplanmıştır. 15. yüzyıl Bursa türbelerinde karşılaşılan diğer bir husus, pencere açıklıklarının önemli bir bölümünün 90-95 cm arasında değişen genişlik ölçülerine sahip olmasıdır.

Edirne ve İstanbul'da 15. yüzyıla tarihlendirilen az sayıda türbe yapısı bulunmakla birlikte her iki şehirdeki türbelerin pencere açıklıklarının bu dönemde Bursa'daki türbelere oranla daha dar oldukları görülmektedir

Bursa türbelerinde rastladığımız 90 – 95 cm aralığındaki pencere genişlik ölçüleri 16. yüzyıl Mimar Sinan'a ait türbelerde tekrar karşımıza çıkmaktadır. Mimar Sinan'ın sekizgen plan şemasının ağırlıkta olduğu türbelerinde söz konusu pencere genişliği Bursa türbelerine oranla daha yüksek pencere açıklıklarıyla kullanmıştır. Bu dönem türbelerinin alt sıra pencere açıklıklarında yüksekliğin genişliğe oranı hesaplandığında 1,8 – 1,9 değerlerine ulaşılmaktadır. 1,8 oranı Mimar Sinan öncesine tarihlendirilen II. Bayezid Türbesi pencere açıklıklarında kullanılmıştır. Acem Ali tarafından inşa edildiği kabul edilen II. Bayezid Türbesinin alt sıra pencere açıklıkları 185 cm yükseklik 101 cm genişlikleriyle ölçüleri bakımından özellikle Mimar Sinan'ın Rüstem Paşa Türbesi ile benzerlik göstermektedir.

Piyale Paşa Türbesi (1573) ve Şah Huban Türbesi (1580?), Mimar Sinan'ın pencere açıklıklarında yeni ölçü ve oranları kullandığı iki türbe yapısıdır. Pencere boyutlarının büyüdüğü genişliklerinin 110-115 cm, yüksekliklerinin 187-190 cm ölçülerine yükseldiği bu iki türbede pencere yüksekliğinin genişliğe oranı 1,7 olup kullanılan ölçü ve oranlar sonraki dönemlerde Davut Ağa'nın inşa ettiği türbeler başta olmak üzere pencere açıklıklarında bu aralığı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Türbe cephelerinde pencere açıklıklarının toplam alanının, bir orana bağlı kalınarak belirlediğini söylemek mümkün olmasa da bazı türbelerde birbirine yakın açıklık oranlarına rastlanmaktadır. Sinan'ın 1573- 1587 yılları arasında inşa ettiği altı türbede, cephe alanının toplam alana oranı *7,0* ile *7,9* arasında değişmektedir. [153]

[153] Zal Mahmut Paşa Türbesi, Kılıç Ali Paşa Türbesi, Piyale Paşa Türbesi, Nişancı Mehmet Paşa Türbesi, Şah Huban Türbesi, Hacı (Doğancı) Ahmet Paşa Türbesi

Mimar Davut Ağa ile birlikte türbelerde cephelerin yükselmesi ve farklı plan tiplerinin uygulanması, pencere açıklıklarının boyut ve oranlarına da yansımıştır. Pencere açıklıklarının boyutları büyürken pencere genişliklerinde Mimar Sinan dönemine göre pencere yüksekliğinin genişliğe oranını düşürecek şekilde bir genişleme görülmektedir. Türbelerin pencere açıklıklarında 1,6-1,7 arasında değişen yakın değerlere ulaşıldığı gibi belirli ölçülerin tekrar edildiği anlaşılmaktadır.

Sedefkar Mehmet Ağa dönemi hem pencere açıklıklarının hem de türbe mimarisinin değişime uğradığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde türbe yapıları da sadece anıt mezar düşüncesiyle inşa edilmemiş; medrese, darülkurra ve su yapılarıyla birlikte tasarlanarak hayır yapısı haline dönüşmüştür. Bir cephesinin yol üzerinde olmasına önem verilen türbe yapılarında pencere açıklıkları cephe elemanı olarak önem kazanırken aynı zamanda iç mekanda türbe yapısıyla ona bitişik inşa edilen diğer yapılar arasında bağlantıyı da sağlamışlardır. Bu durum, pencere açıklıkları ve dolayısıyla cephe mimarisinin işlevsel ve estetik kaygılarla doğrudan etkilemiştir. Cephelere hareket kazandırmakla birlikte batı yönünde ya da yola bakan cephelerde daha geniş pencere açıklıklarına yer verilme düşüncesiyle alt sıra pencere açıklıklarında 1,4 – 1,8 arasında değişen farklı değerler ortaya çıkmıştır.

Türbeler külliyenin diğer yapılarıyla birlikte tasarlanıp inşa edildiği gibi bir külliye içeresinde sonradan da inşa edilebilen yapılardır. İncelenen türbelerin önemli bir bölümü dönem özelliklerini taşımakla birlikte külliye bünyesine sonradan katılan bazı türbe yapılarının cephe tasarımında kendisinden önce mevcut türbe yapılarının etkileri görülmektedir. Bursa Muradiye Külliyesi'nde bulunan 15. yüzyıl sonu 16. yüzyıl başlarına tarihlendirilen hanım sultanlara ait beş türbe yapısının cephe tasarımı ve pencere açıklıklarında külliyenin erken tarihli türbelerinden Şehzade Alaeddin Türbesi'nin etkileri görülmektedir. Benzer durum İstanbul Şehzade Külliyesi'nde de karşımıza çıkmaktadır. Külliyede 17. yüzyılda Dalgıç Ahmet Paşa tarafından inşa edilen Bosnalı Damat İbrahim Paşa Türbesi'nin pencere açıklıklarında ve cephe düzenlemesinde biçimsel ve oransal bakımdan, yine 17. yüzyılda inşa edilen Hatice Sultan Türbesi'nin pencere açıklıklarında oransal bakımdan aynı külliye içinde yer alan Şehzade Mehmet Türbesi ve Rüstem Paşa Türbesi başta Mimar Sinan türbeleri ile benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, II. Bayezid Külliyesi'nde Mustafa Reşid Paşa Türbesi (1860) külliyedeki diğer türbe yapılarından ayrı bir üslupta, dönem özelliklerine uygun pencere açıklıklarına ve cephe özelliklerine sahiptir.

Türbe cephelerinde pencere açıklıkları düzen, boyut, malzeme seçimi, bezeme ve işçilik bakımından incelendiğinde pencere açıklıklarının tasarımında baninin ve adına yaptırılan kişinin statüsünün doğrudan etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımından hiyerarşik sıralama içerisinde sultan türbeleri daha fazla pencere açıklığıyla kurgulanmış cepheleri, pencere açıklıklarının büyük boyutlu oluşu ve pencereyi oluşturan elemanlarda mermer kullanımına bağlı olarak nitelikli bir görünüm sergilemektedir. Ayrıca, iki sıralı pencere düzenine sahip mezar yapılarında üst sıra pencere açıklıklarının sayısının alt sıradan fazla oluşu, Sultan I. Süleyman Türbesi (1566) ve Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi'nde (1913) karşımıza çıkan, sultanlara özgü bir pencere gruplamasıdır. Bununla birlikte, mezar yapılarında ilk defa Sultan I. Süleyman Türbesi'nde (1566) uygulanan, üst sırada kemer altında toplanmış üçlü pencere gruplaması, Kılıç Ali Paşa Türbesi'nin (1580) giriş cephesi dışında sadece Ayasofya'daki sultan türbelerinde sürdürülmüştür.

Türbe yapıları arasında şehzade türbeleri cephe tasarımı bakımından ayrıcalıklı bir yere sahip olup hiyerarşik düzen içerisinde sultan türbelerinden sonra ikinci sırada yer almıştır. Hanedan ailesine mensup kişilerin türbelerinin bir arada bulunduğu Muradiye Külliyesi içerisinde şehzade türbeleri cephe kuruluşu ve pencere tasarımı bakımından külliye içerisindeki hanım sultan külliyelerine kıyasla yeni denemelerin uygulandığı yapılardır. Mimar Sinan'ın eseri Şehzade Mehmet Türbesi de genel anlamda cephe kuruluşu ve pencere açıklıklarıyla kendine özgü tasarıma sahip bir yapı olmuştur.

Hükümdar ailesine mensup kadın türbeleri 17. yüzyıl sonuna gelinceye kadar sultan türbelerindeki plan tipi, cephe düzeni ve pencere tasarımını tekrar etmişlerdir. Kullanılan malzeme bakımından sultan türbelerinin gerisinde kalmışlardır. 17. sonundan itibaren kadın türbelerinde pencere açıklıklarının ön plana çıktığı, farklı üsluplarda cephe kuruluşlarının denendiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

AFACAN, Binnur (1996), Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi Ve Çevresi Mimari Değerlendirmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ANONİM, (1996), Gravürlerle Türkiye: İstanbul, Yayına Hazırlayan: Mustafa Sevim, C.2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ANONİM, (2010), Osmanlı mimarisi: Usûl-i Mi'mâri-i Osmâni L'architecture Ottomane Die Ottomanische Baukunst, hazırlayanlar İ. Ovalıoğlu, R. Gündoğdu, C. Ekici, E. Önal. Çamlıca Basım Yayın, İstanbul.

ARSEVEN, Celal Esad (1983), "Dışlık", Sanat Ansiklopedisi, C.I, İstanbul, 462.

ARSEVEN, Celal Esad (1983), "Kemer", Sanat Ansiklopedisi, C.IIİ İstanbul, s.2006.

ARSEVEN, Celal Esad (1983), "Pencere", Sanat Ansiklopedisi, C.IV, İstanbul, 1600-1603.

ARSEVEN, Celal Esad (2017) Osmanlı Dönemi Mimarlık Sözlüğü: Istılâhât-I Mi'mâriyye, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

ASLANAPA, Oktay (1999), Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

AHUNBAY, Zeynep (1988), "Mimar Sinan Yapılarında Kullanılan Yapım Teknikleri ve Malzeme" Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.1, 531-538

AHUNBAY, Zeynep (1988), "Sultan Ahmed Külliyesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.7, 55-61

AKIN, Günkut,(1993 a) "Abdülmecid Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.1, 53-54.

AKIN, Günkut (1994 b), "II. Mahmud Türbesi ve Sebili", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.5, 263-265.

ALTUN, Ara (1988),"Mimarî Tasarım ve Yapı Tekniğinin Sinan'dan Önce Ulaştığı Ortam" Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.I, 91-95.

AREL, Ayda (1988),"Mekan Sorunu" Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri, C.1, Ankara, 505-511

ARIK, Oluş (1969) "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri" Anadolu (Anatolıa) S.XI Ankara.

ARSLAN, Necla (1992), Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul (18. Yüzyıl Sonu ve 19. Yüzyıl), İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul.

ARTUK, İbrahim, Emin Oktay (1965),"Ayasofyadaki II. Selim'in Türbesi ve İçindekiler", Ayasofya Müzesi Yıllığı, İstanbul, S.6, 47-59.

ASLANAPA, Oktay (1949), Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.

ARSLAN, Aslı SAĞIROĞLU (2011), Anadolu Türk Mimarisinde Cami Ve Mescitlerde Pencere Açıklıklarının Gelişimi (İç Anadolu Bölgesi ölçeğinde 12-20. yy.), Erciyes Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.

AYAŞLIOĞLU, Mustafa (1949), "İstanbul'da Mahmud Paşa Türbesi", Güzel Sanatlar, İstanbul, S.6, 148-158

AYDEMİR, Olcay (2010), "Beşiktaş Şeyh Yahya Efendi Külliyesi Onarım Çalışmaları." Restorasyon Yıllığı Dergisi, S.1, 33-44.

AYDEMİR, O. (2020), Hatice Turhan Valide Sultan Havatin – Cedid Havatin Türbeleri'nde Yapılan 2012-2018 Yılları Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, Vakıf Restorasyon Yıllığı, Sayı:21, İstanbul, s.70-99.

AYDIN, Didem (1998) Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan Külliyesi ve Koruma Önerileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1955 a),"Hüsrev Paşa Türbesi" İstanbul Enstitüsü Dergisi (İstanbul Enstitüsü Mecmuası), İstanbul S.1, 31-38

AYVERDİ, Ekrem Hakkı, (1966 b), Osmanlı Mimarisinin İlk Devri: Ertuğrul, Osman, Orhan Gaziler Hüdavendigar ve Yıldırım Bayezid 630-805 (1230-1402), İstanbul Mimari Çağının Menşe'i. C.I, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, İstanbul

AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1972 c), Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451), C.II, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, İstanbul

AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1973 d), Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, C.III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü, İstanbul

AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1974 e), Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, C.IV, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü, İstanbul

BAKIRER, Ömür (1981 a), Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

BAKIRER, Ömür (1986 b), "Onaltıncı Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Pencerelere İlişkin Biçim ve Malzeme Özellikleri" II. Uluslararası Türk ve İslam Bilim ve Teknoloji Tarih Kongresi, İstanbul, 28 Nisan – 3 Mayıs 1986, C.I, 113-125.

BAKIRER, Ömür (1990 c), "Anadolu Mimarisinde Pencere Camı Kullanımına Kısa Bir Bakış" I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 16-28 Nisan 1988, İstanbul,70-86.

BAKIRER, Ömür (1990 d), "Vakıf Yapıların Pencelerindeki Dışlık ve İçliklerin Onarımından Kaynaklanan Sorunlar", VII. Vakıf Haftası, Vakıf Mevzuatının Aksayan Yönleri, Kıbrıs Vakıf İdaresi Çalışmaları ve Türk Vakıf Medeniyetinde Vakıf Eserlerinin Restorasyonu Seminerleri, Ankara, 5-7 Aralık 1989, Ankara, 329-343.

BAKIRER, Ömür (1999 e), “The Paintings of The Süleymanname: A Source fort he study of sixteen century Ottoman Windows and Architectural Glass” Essays in Honour of Aptullah Kuran , Yapı Kredi Yayınları ,İstanbul , 125-141

BAKIRER, Ömür (2008 f), “ Mimarlık Tarihi ve Belgeler: Süleymaniye Camii İnşaat Defterlerinde Cam” Osmanlı'nın Peşinde Bir Yaşam: Suraiya Faroqhi'ye Armağan, İstanbul , 97-134.

BARIŞTA, H. Örcün (2009), Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İstanbul Cami ve Türbelerinden Ağaç İşleri Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara

BARKAN, Ömer (1972), Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557), Türk Tarih Kurumu, Ankara.

BAŞKAN, Seyfi (1989 a), "Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Türk Mimarlığında Türbe ve Kümbetler", Kültür ve Sanat (Türkiye İş Bankası), Kayseri, C.1, S.3, 54-59.

BAŞKAN, Seyfi(1991 b), "Ortaçağ Anadolu-Türk Mezar Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme" Taç Vakfı Yıllığı, İstanbul, S.I, 76-82.

BAYBURTLUOĞLU, Zafer (1976), "Büyük Programlı Selçuklu Yapılarında Önyüz Düzeni", Vakıflar Dergisi, Ankara S.XI, 67-106.

BERGİL, M.S. (1988), Doğada, Bilimde Sanatta Altın Oran, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

BEŞBAŞ, Neriman Denizli, Hikmet (1983), Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler III, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

BEYDİLLİ, Kemal “Mustafa Reşid Paşa”, TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, C.31, 348-350.

BİNAN, Can (1997), “Pencere” , Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.III, İstanbul, 1442-1443.

BOLAK, Orhan, (1967), Camilerin Aydınlatılması Üzerine Bir Araştırma, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

BUDAK, Ayşe, (2018), “Bursa Yeşil Camii ve Türbesi’nin 1855 Depremi Sonrasında Çizilmiş Planı ve Leon Perville Tarafından Gerçekleştirilen Onarımlar”, MJH: Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, VIII/1 (elektronik sürüm) , 67-85.

BULUT, Mustafa “İbrahim Edhem Paşa Türbesi”, Sanat Tarihi Yıllığı, S.22, 1-19.

CANTAY, Tanju (1982 a), XII-XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da Cephe Mimarisinin Gelişmesi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul

CANTAY, Tanju (1986 b), "XVI. Yüzyıl Türk Mimarisinde Bazı Tasarım ve Çizim Esasları", II. Uluslararası Türk ve İslam Bilim Tarihi Konferansları, İstanbul, Cilt:II, s.9-12

CANTAY, Tanju (1992 c), “Hafsa Sultan Türbesi” Semavi Eyice Armağanı: İstanbul Yazıları, İstanbul, 153-163.

CEZAR, Mustafa (1963), “Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Âfetler”, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi ve incelemeleri, C. I, İstanbul, 327-414.

CEZAR, Mustafa (1977), Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası, 1977.

ÇAKMAK, Şakir (2001), Erken Osmanlı Mimarisinde Taçkapılar (1300-1500), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa (1993), "Halil Paşa Türbesi, Sebili ve Çeşmesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 513.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa (1998) “Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.17, İstanbul, s.169-173.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa (2006), "Nakkaş Hasan Paşa Türbesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:32, İstanbul, 330-331.

ÇORUHLU, Yaşar (2000), Türk ve İslam Sanatının ABC’si, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

ÇORUHLU, Yaşar (2006), Erken Devir Türk Sanatı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

ÇORUHLU, Yaşar (2016), Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar-Orta Ve İç Asya'nın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

DAŞ, Ertan (2007), Erken Dönem Osmanlı Türbeleri, İstanbul

DEMİRİZ, Yıldız (1979 a), Osmanlı Mimarisi'nde Süsleme Erken Devir I (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınlar, İstanbul.

DEMİRİZ, Yıldız (1981 b), "İstanbul'da Piyale Paşa Türbesi ve Lahitleri Üzerine Bir Araştırma" Vakıflar Dergisi, Ankara, C.XIII, 387-388.

DEMİRİZ, Yıldız (1988 c), "Sinan'ın Mimarisinde Bezeme" Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.1, 465-474.

DEMİRİZ, Yıldız (1989 d), Eyüp' de Türbeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

DEMİRİZ, Yıldız (1995), "Mehmed V Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.V, 349

DEMİRİZ, Yıldız (1993 e) "Abdurrahman Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.1, 19.

DEMİRİZ, Yıldız (1993 f), "Adile Sultan Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.1, 84.

DEMİRİZ, Yıldız(1993 g), "Ferhat Paşa Türbesi" , Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 292.

DEMİRİZ, Yıldız (1993 h), "Feridun Ahmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 293

DEMİRİZ, Yıldız (1994 ı), "Nakkaş Hasan Paşa Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi İstanbul, C.6, 30.

DEMİRİZ, Yıldız (1994 j), "Siyavuş Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.6, 21-22

DEMİRİZ, Yıldız (1995 k), "Mirimiran Mehmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul ,C.V, 433-474

DEMİRİZ, Yıldız (1995 l), "Pertev Mehmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.VI, 244

DEMİRSAR, Belgin, (1993 a), "Şehzade Mahmut Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.VII, 155

DEMİRSAR, Belgin (1993 b),"Sultanzade Mehmed Bey Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.VII, 155

DEMİRSAR, Belgin (1994 c), "Haseki Hafsa Sultan Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.4, 3-4

DEMİRSAR, Belgin (1994 d), "Hatice Sultan Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.4, 20

DİNÇEL, Ömer Faruk (2012), "Bursa'da Hanedan Türbelerinin Tamiri" , Bursa Araştırmaları: Kent Tarihi ve Kültür Dergisi, Bursa, C.X, S.35, 48-49.

DOĞANAY, Aziz (2009), Osmanlı Tezyinatı Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri 1522- 1604, İstanbul.

D'OHSSON (1824), Tableau général de l'Empire Othoman, I-VII, Paris 1788-1824.

DÖLEN, Emre (1970), "XVI. Yüzyıl Osmanlı Cam Fırınları" , II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi, İ.T.Ü., 28 Nisan -2 Mayıs 1986, İstanbul , 239-250.

DURAN, Remzi (2007) "Osmanlı Dönemi Konya Yapılarında Madeni Pencere Şebekeleri", Konya

Kitabı, Konya X, [Rüçhan Arık - M. Oluş Arık'a Armağan], 291-312

DÜNDAR, A. (2000), Arşivdeki Plan ve Çizimler Işığı Altında Osmanlı Sistemi (XVIII-XIX. Yüzyıl), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

EGLİ, Ernst (2009) ,Osmanlı Altın Çağının Mimarı Sinan, İbrahim Ataç (çev.) Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

ERÇAĞ, Beyhan (1989 a), "Mimar Sinan'ın İnşa Ettiği Türbeler" Vakıf Haftası Dergisi, S.6, 213-252.

ERÇAĞ, Beyhan (1989 b), "Mimar Sinan Türbelerinin Estetiği Üzerine " İlgi, Sayı:58, s.7-17.

ERDOĞAN, Muzaffer (1955), '*Mimar Davut Ağa'nın Hayatı ve Eserleri'* , Türkiyat Mecmuası, C.12, İstanbul, s.179-208.

ERİÇ, Murat (1988), "Sinan'ın 16.Yüzyıl Türk Mimarisi Malzeme Anlayışına Getirdiği Yenilikler" Mimar Sinan dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı (Haz. Zeki Sönmez), İstanbul ,116.

ERSEN, A. (1986), Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenlemeleri ve Bizans Etkilerinin Niteliği, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul

ERYAVUZ, Şebnem Akalın (1993), "Çandarlı Türbesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:8, İstanbul, .215-216

ERZEN, Jale N. (1981), Mimar Sinan Dönemi Camii Cepheleri, Ankara

EYİCE, Semavi (1962 a), "Bursa'da Osman ve Orhan Gazi Türbeleri", Vakıflar Dergisi, Ankara, S.5, 131-147 .

EYİCE, Semavi (1976 b), "Türk Sanatı'nda Şebekeler Parmaklıklar" , Sanat Dünyamız, İstanbul, Yıl:2, 632- 641.

EYİCE, Semavi (1979 c), 'Mimar Kasım Ağa Hakkında', Türk Tarih Kurumu Belleten, Cilt: 43, Sayı: 172, s.767-808.

EYİCE, Semavi (1990 d), "İstanbul'da II.Beyazıt Külliyesi", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, İstanbul C.III, S.8, 11-26.

EYİCE, Semavi (1990 e), "Bizans'ta ve Osmanlı Devri Türk Sanatında Aydınlatma Camı" I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 16-28 Nisan 1988, İstanbul, 51-57.

EYİCE, Semavi (1993 f), "Davud Paşa Külliyesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 7-8.

EYİCE, Semavi (1994 g), "Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi" TDV İslam Ansiklopedisi, C.10, İstanbul, 547-548.

EYİCE, Semavi (1995 h), "Fatih Camii ve Külliyesi" TDV İslam Ansiklopedisi, C.12, İstanbul, 244-249.

EYİCE, Semavi (1996 ı), " "Fuad Paşa Camii ve Türbesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, C.13, 206.

EYİCE, Semavi (2015 j), Ayasofya Vaftizhanesi Sultan I. Mustafa ve Sultan İbrahim'in Türbesi Olan Yapı" , Prof. Dr. Semavi Eyice Külliyatı I -Türk Tarih Kurumunda Yayımlanmış Çalışmaları, Ankara, 871-927.

GABRİEL, Albert (1958), Une Capitale Turgue Brousse Bursa Texte I- II,E. de Boccard, Paris.

GOODWIN, G. (1996 a), "Sinan, Light and Form", Uluslararası Mimar Sinan Sempozyumu Bildirileri, Ankara, (Ankara, 24-27 Ekim 1988), Türk Tarih Kurumu Basımevi, 217-219

GOODWIN, G, (2012 b), Osmanlı Mimarlığı Tarihi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul

GÖKARSLAN, Ufuk (2010), Bursa İlinde Türbeler (XVI.-XIX. Yüzyıl),Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale,2010.

GURLITT, Cornelıus (1999)İstanbul'un Mimari Sanatı, Ankara (Çev. Rezan Kızıltan), Ankara.

GÜLTEKİN, Gülbin (1994). "Şemsi Paşa Külliyesi". Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,İstanbul, C. VII, 157-159

GÜLTEKİN, Gülbin ,(1995), "Güzel Ahmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.III, 359

GÜNDOĞDU, Serdar (2009) Keçeci Fuad Paşa Külliyesi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

GÜNDÜZ, Sema (2010), "Sultan Türbelerindeki Simgesellik: Anadolu Selçuklu Ve Osmanlı Beyliği Örnekleri" Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) Ankara, C.12, S.12, 237-272

GÜNGÖR, Hulusi (1989), "Sinan'ın Teknolojisi", Vakıf Haftası Dergisi, S.6, 141-165

HASOL, Doğan (2002). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları, İstanbul.

İŞLEYEN, Emel (1995), İstanbul Camilerinde Cephe Gelişimi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

İZGİ, UTARİT (1975), Pencere, Hafif Cepheler Yardımcı Koruyucular, C.I, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, İstanbul

KAHRAMAN, Betül (2019) "Vakfiyesi Işığında Şah Sultan ve Zal Mahmud Paşa Külliyesi." FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S.14, 151-194.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), Üsküdar Tarihi, İstanbul,

KOSHENOVA, G. (2016). Kazakistan, Taraz'da Babacı Hatun Türbesi. *Bilig*(*77*), 183-202.

KUBAN, Doğan, (1988 a), "Sinan'ın Dünya Mimarisindeki Yeri", Mimar Başı Koca Sinan'ın Yaşadığı Çağ ve Eserleri, (Ed.Sadi Bayram) ,İstanbul, C.1, 581-624.

KUBAN, Doğan (2007 b), Osmanlı Mimarisi, YEM Yayınları, İstanbul.

KUBAN, Doğan (2021 c), Osmanlı Mimarisi, YEM Yayınları, İstanbul.

KUBAN, Doğan (1994 d), "Şehzade Külliyesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.VII, s.152-157, İstanbul.

KÜÇÜKKAYA, Ayşe Gülçin (1987), Mimarbaşı Sedefkâr Mehmet Ağa'nın Yaşamı Ve Türk Osmanlı Mimarisine Katkısı, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

KURAN, Aptullah, (1986 a), Osmanlı Altın Çağının Mimarı Sinan, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul

KURAN, Aptullah,(1988 b), "Mimar Sinan'ın Türbeleri" Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.I, 223-238.

KURAN, Aptullah (1995c), "Osmanlı Hünkâr Türbelerinin Yerleşim Özellikleri Üzerine Görüşler " 9.Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi: Bildiriler, Ankara, C.II, 389-391

KÜSKÜ, Sema Gündüz (2014), Osmanlı Beyliği Mimarisinde Anadolu Selçuklu Geleneği, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

MAZLUM, Deniz (2011), 1766 İstanbul Depremi Belgeleri Işığında Yapı Onarımları, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

NAYIR, Zeynep, (1975), Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690),İTÜ, İstanbul.

NAYIR, Zeynep, (1976), "İstanbul Haseki'de Bayram Paşa Külliyesi", İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan, Ankara, 397- 410.

NECİPOĞLU, Gülru (2011), Sinan Çağı: Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

NEFÇİ, Aras (2002), Laleli Külliyesi'nin İnşaat Süreci, İstanbul Teknik Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.

NAUMANN, R. (1975), Eski Anadolu Mimarlığı (Çev. Beral Madra), Ankara.

OGAN Aziz, Mahmud Paşa Külliyesi, İstanbul, 1951.

OĞUZOĞLU, Yusuf (2000), "Osmanlı Arşivi Kayıtlarına Göre 1855 Bursa Depremi", Bursa Defteri: Üç Aylık Kent Kültürü ve Düşün Dergisi, Bursa, S.4, Aralık 1999-Aralık2000, 72-80

OKÇUOĞLU, Tarkan (1994), "Pertevniyal Valide Sultan Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.6, 246.

OKTAÇ, Deniz (1992), Anadolu Türk Mimarisinde Aydınlatma Detayları ve Aydınlatma Araçları, Selçuk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ONGUN, Zarif (1942), "Mimar Dalgıç Ahmet", Arkitekt, XI/3-4, İstanbul, s.59-62.

ORMAN, İsmail (1998), Bosnalı İbrahim Paşa Türbesi ve Bu Türbeye Ait İki Çini Pano Hakkında, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.14, 64-68

ORMAN, İsmail (2000), "Şehzâde Camii Hazîresi: Osmanlı Mezar Geleneğine Aykırı Bir Hazîre Gelişimi", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.15, 22-37

ORMAN, İsmail (2010), "Şehzade Külliyesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:38, İstanbul, 483-485.

ÖDEKAN, Ayla (1988 a), “Kütle Biçimlenişi ve Cephe Düzenlenmesi” Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.I, 513-520

ÖDEKAN, Ayla (1997 b) “Mezar Anıtları” Türkiye Tarihi 2,Osmanlı Devleti(1300-1600),İstanbul, C.2, 265-270

ÖDEKAN, Ayla (1997 c), “Türbe” Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, YEM Yayınları, İstanbul, C.2, 1833-34

ÖGEL, Semra (1996 a), "Anıtsal Mimari ve Konut Arasındaki İlişkiler Yönünden Sinan Yapılarına Bir Bakış" Prof. Doğan Kuban'a Armağan, 51-54

ÖGEL, Semra (1998 b), “Sinan’ın Mirası” Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Ankara, C.I, 559-580.

ÖNGE, Yılmaz (1970), “Anadolu Türk Mimarisinde Tabi Işıklandırma” Önasya, İstanbul, C.7, S.73, Yıl:7, 6-11.

ÖNEY, Gönül (1981), “İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi”, Yıllık Araştırmalar Dergisi, S.III, Ankara, 41-66.

ÖNKAL, Hakkı (1988 a), "Türk Türbe Mimarisinde Cenazelik Katının Gelişmesi", Türk Kültürü, Ankara S.307, 722-728

ÖNKAL, Hakkı (1995 b), “Türk Türbe Mimarisinde Değişim Üzerine” Ekrem Hakkı Ayverdi Hatıra Kitabı, İstanbul, 400-409

ÖNKAL, Hakkı (1996 c), Anadolu Selçuklu Türbeleri, Ankara

ÖNKAL, Hakkı (2017 d), Osmanlı Hanedan Türbeleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara

ÖTÜKEN, Yıldız (1978), “İstanbul Son Devir Bizans Mimarisinde Cephe Süslemeleri” Vakıflar Dergisi, Ankara, S.12, 213-233

ÖZ, Tahsin (1949), “Şehzade Mehmet Türbesi” Arkitekt, C.16,S.9-10, 221-225

ÖZCAN, Besim (1999)“Bursa Depremleri (2 Mart – 12 Nisan 1855)”, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı:5, Erzurum, s.87-88.

ÖZBEK, Yıldıray (2002), Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖZDİLEK, Ümran (1965), Osmanlı Mimarisinde Pencere Şekilleri, İÜEF Lisans Tezi, İstanbul

ÖZDURAL, A. (1998), “Sinan’s Arşın: A Survey of Ottoman Architectural Metrology”, Muqarnas: An Annual on the Visual Culture of the Islamic World, "Brill Leiden" Vol.15,

ÖZER, Mustafa (2007), "Edirne'deki Osmanlı Dönemi Mezarlıkları-Hazireler, Mezar Taşları ve Türbeler", Konya Kitabı X, [Rüçhan Arık - M. Oluş Arık'a Armağan], Konya, 507-524

ÖZGÜMÜŞ Ü., S. Kaynak, R. Özalan, İ.U. Çelik (2018), "İstanbul'un Alçı Pencereleri", İstanbul Araştırmaları Yıllığı, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul , 27-36

ÖZKAN, Selma (1995), Edirne Türbeleri, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne

ÖZKAN Selma, Melek Bozdoğan, Hatice Kıran Çakır (2006), "Edirne Türbelerinin Mekânsal Analizi" Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Edirne, C.7 S.1, 23-31

ÖZKILIÇ KÜÇÜKALİOĞLU, Sema (2012), 1894 Depremi ve İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

PAKSOY, İ. Günay (1993 a), "Hacı Ahmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 467.

PAKSOY, İ. Günay (1994 b), "Hüsrev Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.4, 110.

PAKSOY, İ. Günay (1994 c), "Mahmud Nedim Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.5, 267

PAKSOY, İ. Günay (1994 d), "Nişancı Mehmed Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.6, 87

SANER, Turgut (1993 a), "Fuad Paşa Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 341-342

SANER, Turgut (1994 b), "Mustafa Reşid Paşa Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.5, 567-568

SANER, Turgut (1993 c), "Mustafa Reşid Paşa Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, C.5, 567-568.

SANER, Turgut (1998 d), 19 Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Oryantalizm, İstanbul 1998.

SEZER, Günay (2001), İstanbul'daki Hanedan ve Rical Türbeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

SOYDAN, Elif (2019), Bani Olarak Lala Şahin Paşa Ve Mimari Faaliyetleri, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

SÖNMEZ, Neslihan, (1997 a), İstanbul'daki Mimar Sinan Camilerinin Alt Sıra Pencereleri Tasarım ve Uygulama Özellikleri – Koruma Sorunları, Yıldız Teknik Üniversitesi Doçentlik Tezi.

SÖNMEZ, Neslihan, (1997 b), Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü, YEM, İstanbul .

SÖNMEZ, Neslihan (1999 c) , "Osmanlı Mimarlığında Kullanılan Uzunluk Ölçü Birimleri", Osmanlı, Ankara C.11, 125-133

SÖNMEZ, Neslihan (1999 d), "Mimar Sinan Camilerinde Alt Sıra Pencerelerinin Boyutlandırma Özellikleri" ,Abdullah Kuran İçin Yazılar, İstanbul, 287-311

SÖNMEZ, Neslihan (2000 e), “Edirne’deki Erken ve Klasik Osmanlı Camilerinde Pencere Tasarımının Gelişimi” Uluslararası Kuruluşunun 700.Yıl Dönümünde Bütün Yönleri İle Osmanlı Devleti Kongresi Bildirileri (Haz: Alaadin Aköz, Bayram Yürekli, Ruhi Özcan) ,Konya, 97-151

SÖNMEZ, Zeki (1988), Mimar Sinan İle İlgili Tarihi Yazmalar-Belgeler, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul

ŞEFKATLİ, Müjgan (1989), "Tezyinatlı Madeni Şebekeler" Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, İstanbul, C.II, S.6, 67-73.

ŞENER, Y. (2000), “İnegöl İshak Paşa Külliyesi” Türk Arkeoloji Ve Etnografya Dergisi(71), 95-106.

TAHAOĞLU, Tahsin Ömer (1988), İstanbul'da Osmanlı Türbelerinin Tipolojisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

TANMAN, Baha (1993), "Gülustu Kadın Efendi Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.3, 445.

TANMAN, Baha (2011), “Piyale Paşa Külliyesi’nin Yerleşim Düzeni ve Mimarisi”, Piyale Paşa Camii 2005 – 2007 Restorasyonu, İstanbul, 99-131

TANMAN, Baha (2013), “Yahya Efendi Külliyesi”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt.43, İstanbul, .246-249.

TANYELİ, Gülsün (1991 a), “Kanuni ve II.Selim Türbeleri Teknik Çözümleme” TAÇ Vakfı Yıllığı, İstanbul S.I, 97-113

TANYELİ, Gülsün, (1995 b), "Türbeler" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.VII, 310-312.

TANYELİ, Uğur (1990 a), “Sinan Mimarlığında Dış Mekân Biçimlendirilmesi”, Mimarlık Dergisi, İstanbul, S.90/2, 68-71

TANYELİ, Uğur (1991 b), “Kanuni ve II.Selim Türbeleri Üzerine Bir Değerlendirme” TAÇ Vakfı Yıllığı İstanbul , S.I, 83-96

TANYELİ, Uğur, (1994 c), "Mehmed III Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.5, 338-339

TANYELİ, Uğur (1995 d), "Murad III Türbesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.V, 503-504 .

TANYELİ, Uğur (1997 e), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1997.

TAYLA, Hüsrev, (1988 a), "Mimar Sinan Türbeleri", Mimar Sinan dönemi Türk Mimarlığı ve

Sanatı (Haz. Zeki Sönmez), İstanbul, 298.

TAYLA, Hüsrev (2007 b), Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı sistem ve Elemanları, C.1, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

THORPE, Martin (2002), Roma Mimarlığı, Çev. Rıfat Akbulut, İstanbul.

TUNCER, O. Cezmi (1986 a), Anadolu Kümbetleri 1: Selçuklu Dönemi, Ankara

TUNCER, O. Cezmi (1991 b),Anadolu Kümbetleri 2: Beylikler ve Osmanlı Dönemi - Kayseri İline Kadar-Ankara.

TUNCER, O. Cezmi (1991 c), Anadolu Kümbetleri 3: Beylikler ve Osmanlı Dönemi, Ankara

TUNCER, O. Cezmi (2015 d), "Vakıf Yapılarında Estetik Kavramlar" Vakıflar Dergisi, Ankara, S.43, 346-347.

TUNCER, O. Cezmi (2019 e), "Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarımızda Duvar Kalınlıkları, Yükseklikleri, Açıklıkları Arasındaki Matematiksel Bağ ve Temeller Üzerine Bir İnceleme", Makaleler, Ankara, 481- 492.

TÜMER, Şerif (2012), Mimar Davud Ağa'nın Hayatı, Eserleri Ve Üslup Anlayışı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 104-114.

ULUENGİN, Nihal (1998), Osmanlı Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi, YEM, İstanbul

ULUENGİN, FATİH, BÜLENT ULUENGİN VE MEHMET BENGÜ ULUENGİN, (2001), Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul

ÜLGEN, Ali Saim (1962 a), "XVI. Yüzyılda Türk Mimarisinin İç Dekoru Nasıl Vücut Buldu" Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi, Ankara, 19-24 Ekim 1959 Konferansa Sunulan Tebliğler, 389-400

ÜLGEN, Ali Saim (1962 b), "Türk Mimarisinin Felsefi ve Estetik Özellikleri" Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi Ankara 19-24 Ekim 1959 Kongreye Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 383-388

ÜNSAL, Behçet (1982), "İstanbul Türbeleri Üzerine Stil Araştırmaları" Vakıflar Dergisi, Ankara, C. XVI, 77-120

ÜSTÜN, Ayşe (2000), Osmanlı Arşivindeki İstanbul Cami ve Türbelerinin Tamirleriyle İlgili Belgeler, Dokuz Eylül Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir

VARDAR, Kadriye Figen , (2005), 'XVIII. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Maden İşleri' , Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul, S.18, 25-54

WHEELER, Mortimer (2004), Roma Sanatı ve Mimarlığı, çev.: Zeynep Koçel Erdem, İstanbul.

YALMAN, Bedri,(2003), Bursa Yeşil Camii Pencere Parmaklıklarındaki Gümüş Kakma Motifler, Bursa

YAVAŞ, Doğan (2010), "1855 Depreminden Sonra Bursa'da Osman ve Orhan Gazi Türbelerinin Yeniden İnşası" XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri: 14-16 Ekim 2009, Denizli, 681-692

Yavuz, Y. (2009), İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin 1870-1927, TMMOB-Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.

YÜKSEL, İ. Hakkı (1983 a),Osmanlı mimarisinde II. Bâyezid Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520) C.V, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü İstanbul

YÜKSEL, İ. Aydın, (1995 b), "Rum Mehmed Paşa Camii ve Türbesi" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, C.VI, 346-347

ZİYREK, Ali (2011 a), "Süleymaniye Külliyesi Türbeleri ve Haziresi" Vakıf Restorasyon Yıllığı, S.3, 124-132

ZİYREK, Ali (2009 b), "Batı Mimari Üsluplarının Osmanlı Türbe Mimarisi'ne Yansıması ve Sultan İkinci Mahmud Türbesi" Arşiv Dünyası, İstanbul, S.12, 86-95

İNTERNET KAYNAKLARI

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/262/255-ayet-tefsiri ((Erişim: 18.07.2024)
https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri) (Erişim: 18.07.2024)

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Fecr-suresi/6020/27-30-ayet-tefsiri (Erişim: 18.07.2024)

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Kasas-suresi/3338/86-88-ayet-tefsiri (Erişim: 18.07.2024)

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri (Erişim: 18.07.2024)

https://www.researchgate.net/figure/Mausoleum-of-Arab-Ata-Tim-Samarqand-region-early-1930s_fig1_371584448) (Erişim: 15.05.2024)
https://www.selcuklumirasi.com/architecture- detail/cil-duhteran-kumbet (Erişim:

https://cdn.kulturenvanteri.com/wp-content/uploads/2020/08/K%C3%BCmbet-i-Ali.jpg (Erişim: 05.05.2023)

https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/sultan-sencer-turbesi (Erişim:13.08.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/77289 (Erişim: 10.02.2022)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg (Erişim: 19.04.2021)
http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg (Erişim: 19.04.2021)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg (Erişim: 19.04.2021)
https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/740/bursa (Erişim: 29.08.2024)
https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/hatice-sultan-turbesi-217/ (Erişim:13.04.2024)
http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90761---0007.jpg(Erişim: 19.01.2021)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/907520001.jpg(Erişim:19.04.2021 (Erişim:19.01.2021)

https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/779-28---0033.jpg.(Erişim: 9.04.2021)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/90752---0004.jpg(Erişim: 19.04.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205462 (Erişim: 20.05.2023)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456799/81233 (Erişim: 01.04.2023)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/81555 (Erişim:10.05.2024)

https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/90819---0059.jpg (Erişim: 19.04.2021)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+cami+ve+t%C3%BCrbeler&alan=tum_txt_006757_005999_005999_005999_00599 (Erişim: 19.03.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+cami+ve+t%C3%BCrbeler&alan=tum_txt_006757_005999_005999_005999_00599 (Erişim: 19.03.2022)

https://www.google.com.tr/maps (Erişim: 01.07.2024)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=ayasofya+t%C3%BCrbeleri&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220400%22&demirbas=FKA_004987_ (Erişim: 05.04.2023)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/70570 (Erişim: 08.08.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/81555 (Erişim:10.05.2024)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+cami+ve+t%C3%BCrbeler&alan=tum_txt_006757_005999_005999_005999_00599 (Erişim: 19.03.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+cami+ve+t%C3%BCrbeler&alan=tum_txt_006757_005999_005999_005999_00599 (Erişim: 19.03.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+camii&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220400%22 (Erişim: 19.03.2022)

https://archives.saltresearch.org/simplesearch?location=&query=pertev+pa%C5%9Fa) (Erişim:

eskiistanbul.net/arama/piyale-pasa(Erişim: 07.04.2023)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/84752 (Erişim:19.04.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/84752) (Erişim:19.04.2024)

https://yandex.com.tr/profile/132702545162?lang=tr&no-distribution=1&view-state=mini&source=wizbiz_new_map_single (01.06.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789 (Erişim: 19.04.2024)

http://www.mayamimar.com (Erişim:29.05.2024)

http://www.mayamimar.com/Images/05p-RRR2a.jpg (Erişim:29.04.2024)

https://kulturelmiras.ibb.istanbul/mehmet-aga-camii/ (Erişim:21.01.2024)

https://kulturenvanteri.com/tr/yer/nisanci-mehmet-pasa-turbesi/img_6969-min/ (Erişim: 03.09.2024)

https://kulturenvanteri.com/tr/yer/mirimiran-mehmet-agturbesi/#17.1/41.047565/28.93463 (Erişim:03.09.2024)

https://kulturenvanteri.com/tr/yer/mirimiran-mehmet-agturbesi/#17.1/41.047565/28. 93463 (Erişim: 03.09.2024)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=ayasofya+t%C3%BCrbe&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220400%22 (Erişim: 19.04.2022)

https://kulturenvanteri.com/en/yer/sultan-iii-murat-turbesi/iii-murat-turbesi-ayasofya/

(Erişim: 19.09.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/81555 (Erişim:10.05.2024)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=%C5%9Fehzade+camii&alan (Erişim:19.03.2022)

https://archives.saltresearch.org/simple-search?location=&query=kuyucu+murat (Erişim: 20.04.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=ayasofya+t%C3%BCrbe&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220400%22 (Erişim: 19.04.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=I.+AHMED+T%C3%9CRBES%C4%B0&alan=tum_txt&demirbas=FKA_009087_009087(Erişim:19.03.2022)

http://www.mayamimar.com/Images/05p-RRR3a.jpg (Erişim:09.03.2024)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/67996 (Erişim: 19.03.2022)

https://www.eskiistanbul.net/tag/bayrampa%C5%9Fa-k%C3%BClliyesi/ (Erişim: 24.04.2023)

https://kulturenvanteri.com/tr..527 (Erişim:01.08.2024)

http://kutupmimarlik.com (Erişim:09.03.2024)

http://kutupmimarlik.com (Erişim:09.03.2024)

http://kutupmimarlik.com (Erişim:

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p=1&q=ey%C3%BCp+t%C3%BCrbe&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220400%22&demirbas=FKA_001959_001959 (Erişim: 01.04.2023)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205740 (Erişim: 02.09.2024)

https://earth.google.com/web/ (Erişim: 30.08.2024)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF (Erişim:19.04.2022)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/ (Erişim: 10.04.2022)

https://earth.google.com/web/ (Erişim: 01.09.2024)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/ (Erişim: 10.04.2022)

https://katalog.iae.org.tr/yordam/?p (Erişim: 05.04.2023)

ÖZGEÇMİŞ

2002 yılında başladığı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde başladığı lisans eğitimi 2006 yılında tamamladı. 2009 yılında aynı üniversitenin Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk İslam Sanatları Programı'ndan "Erken Devir Türk Sanatında Kadın Figürü" başlıklı teziyle mezun oldu. 2023 yılından itibaren Tures Mimarlık bünyesinde Sanat Tarihçisi olarak görev almaktadır.